ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АРХИВИТЕ ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

АРХИВИТЕ ГОВОРЯТ

7

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

СБОРНИК ДОКУМЕНТИ

ТОМ ВТОРИ
1901 – 1914 г.

ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

АРХИВИТЕ ГОВОРЯТ

ИЗДАТЕЛ НА ПОРЕДИЦАТА
„АРХИВИТЕ ГОВОРЯТ“:

ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Председател **ПАНТО КОЛЕВ**

Издателски съвет
ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, ГЕОРГИ МАРКОВ,
ДОЙНО ДОЙНОВ, ЛЪЧЕЗАР СТОЯНОВ, ПЛАМЕН ЦВЕТКОВ,
СТЕФАН АНДРЕЕВ

Отговорен редактор **ГАЛИНА ПИНДИКОВА**

ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ
НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА
БАНКА

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

СБОРНИК ДОКУМЕНТИ

ТОМ ВТОРИ

1901 – 1914 г.

СОФИЯ 1999 г.

СЪСТАВИТЕЛИ

Румен Аврамов, Елена Бугарчева, Красимира Донова

Под общата редакция на **Румен Аврамов**, член на УС на БНБ

© Главно управление на архивите при Министерския съвет, 1999
© Българска народна банка, 1999
© Съставители: Румен Аврамов, Елена Бугарчева, Красимира Донова

ISBN 954-9800-03-2

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор 23

1. ИНСТИТУЦИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

1.1. СТАТУТ И ЗАКОНОВО УСТРОЙСТВО 29

№ 1
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗДАВАНЕТО НА ЮБИЛЕЕН СБОРНИК ВЪВ ВРЪЗКА С 25-ГОДИШНИНАТА ОТ ОСНОВАВАНЕТО НА БНБ, 18 май 1904 г. ... 29

№ 2
ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ ВЪРХУ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА БНБ, 16 януари 1906 г. ... 30

№ 3
ЗАКОН ЗА БНБ, ПРИЕТ ОТ XIII ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ, 27 януари 1906 г. ... 32

№ 4
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА ЗА ПРОМЯНА НА ЧЛ. 11 ОТ ЗАКОНА ЗА ИПОТЕЧНИЯ КРЕДИТ, 14 октомври 1908 г. ... 39

№ 5
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА КООПЕРАТИВНИЯ КРЕДИТ, 16 януари 1909 г. ... 41

№ 6
ОТКЪС ОТ НЕПУБЛИКУВАНА КНИГА НА ЖОРЖ БУСКЕ, ОТНАСЯЩ СЕ ДО СТАТУТА НА БНБ, октомври 1909 г. ... 48

№ 7
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗМЕНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА ИПОТЕЧНИЯ КРЕДИТ, 26 януари 1910 г. ... 55

№ 8
ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ КЪМ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА БНБ, януари 1911 г. ... 56

№ 9
ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА БНБ, ПРИЕТ ОТ XIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ, 23 февруари 1911 г. ... 57

№ 10
ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ЗА РАЗЯСНЯВАНЕ НА ИЗМЕНЕНИЯТА И ДОПЪЛНЕНИЯТА НА ЗАКОНА ЗА БНБ, 29 март 1911 г. ... 62

№ 11
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ПРОМЯНА НА ЗАКОНА ЗА БНБ, 30 януари 1912 г. ... 67

1.2. ВЪТРЕШНО УСТРОЙСТВО 73

№ 12
ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ НА БНБ ОТНОСНО ОПЕРАЦИИТЕ, КОИТО СЕ ИЗВЪРШВАТ В ТЯХ, 30 ноември 1906 г. ... 73

№ 13
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕТО НА ВРЕМЕНЕН ПРАВИЛНИК ЗА ДЕЙНОСТТА НА БАНКОВИТЕ АГЕНТУРИ, 12 юни 1907 г. ... 81

№ 14
УКАЗ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ПРАВИЛНИКА ЗА ВЪТРЕШНИЯ РЕД НА ОТДЕЛЕНИЕТО ЗА ЦЕННОСТИТЕ И ИНКАСОТО ПРИ БНБ, 9 март 1909 г. 85

№ 15
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ ПРАВИЛНИК НА СЕКРЕТАРИАТА ПРИ УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ, 18 юли 1909 г. 96

№ 16
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОДОБРЯВАНЕ НА ПРАВИЛНИКА ЗА СРОЧНИТЕ ВЛОГОВЕ ПРИ БНБ, 18 септември 1909 г. 102

№ 17
УКАЗ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ПРАВИЛНИК ЗА БИБЛИОТЕЧНОТО БЮРО ПРИ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ, 10 октомври 1909 г. 105

№ 18
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ИНСТРУКЦИИ ОТНОСНО ДЕЙНОСТТА НА БЮРОТО ЗА СТОПАНСКИ ПРИЗНАЦИ ПРИ БНБ, 13 октомври 1909 г. 111

№ 19
УКАЗ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ВРЕМЕНЕН ПРАВИЛНИК НА ОТДЕЛЕНИЕТО ЗА ФИНАНСОВИ ИЗУЧАВАНИЯ ПРИ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ, 27 октомври 1909 г. 117

№ 20
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ ПРАВИЛНИК НА СЛУЖБАТА ЗА ИЗТОЧНИЦИТЕ И ПЛАСМЕНТИТЕ ПРИ БНБ, 5 януари 1910 г. 119

№ 21
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОМЕНИ В ПРАВИЛНИКА ЗА ЛИЧНИЯ КРЕДИТ ПРИ БНБ, 23 март 1911 г. 124

№ 22
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА КОНСТИТУИРАНЕТО МУ, 1 април 1911 г. 145

№ 23
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ ПРОЕКТА НА ПРАВИЛНИК ЗА ДЕЙНОСТТА МУ, 26 април 1911 г. 146

№ 24
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОМЕНИ В ПРАВИЛНИКА ЗА ЛИЧНИЯ КРЕДИТ, 6 август 1911 г. 152

№ 25
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С КОНТРОЛА, 6 февруари 1914 г. 154

1.3. ОТЧЕТИ 158

№ 26
ПИСМО ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ ОТНОСНО РАБОТАТА НА КОМИСИЯТА, ПРОВЕРЯВАЩА СМЕТКИТЕ НА БНБ, 13 март 1903 г. 158

№ 27
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ ОТЧЕТА НА БАНКАТА ЗА 1908 г., 27 февруари 1909 г. 159

№ 28
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОДОБРЯВАНЕ НА ЧАСТТА ОТ ОТЧЕТА НА БАНКАТА ЗА 1909 г., ОТНАСЯЩА СЕ ДО НЕЙНИТЕ ПЕЧАЛБИ И ЗАГУБИ, 26 януари 1910 г. 165

№ 29
РАПОРТ ОТ УПРАВИТЕЛЯ НА БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО СТОПАНСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА СТРАНАТА И БЪДЕЩАТА РОЛЯ НА БАНКАТА, 24 март 1910 г. 167

№ 30
ИЗ ДОКЛАДА НА КОМИСИЯТА ЗА ПРОВЕРЯВАНЕ НА ГОДИШНИТЕ ОТЧЕТИ НА БНБ ЗА 1906 г., 1907 г. И 1908 г., 15 октомври 1910 г. 172

№ 31
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ ОТЧЕТА НА БАНКАТА ЗА 1910 г., 23 март 1911 г. 178

№ 32
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ ПРОЕКТОБЮДЖЕТА НА БАНКАТА ЗА 1912 г., 7 януари 1912 г. 183

№ 33
ОТЧЕТ НА БНБ ЗА 1913 г., 12 февруари 1914 г. 187

№ 34
ЗАКЛЮЧЕНИЕ ПО ОТЧЕТА НА БНБ ЗА 1914 г., 17 март 1915 г. 200

1.4. КАПИТАЛ, УПРАВЛЕНИЕ НА АКТИВИТЕ И ВЪНШНИ ЗАЕМИ НА БНБ 206

№ 35
ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ ВЪРХУ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗВЪНРЕДЕН СВРЪХСМЕТЕН КРЕДИТ ЗА ПОПЪЛВАНЕ НА ОСНОВНИЯ КАПИТАЛ НА БНБ, 16 март 1906 г. 206

№ 36
ЗАКОН ЗА ИЗВЪНРЕДЕН СВРЪХСМЕТЕН КРЕДИТ ЗА ПОПЪЛВАНЕ НА ОСНОВНИЯ КАПИТАЛ НА БНБ, ПРИЕТ ОТ XIII ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ, 15 ноември 1906 г. 208

№ 37
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА НОМИНАЛНИ АНГЛИЙСКИ, ФРЕНСКИ И ГЕРМАНСКИ РЕНТИ ОТ ЗАПАСНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКАТА И ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА ДЪЛГОВЕТЕ КЪМ ГЕРМАНСКИ БАНКИ, 24 юни 1907 г. 208

№ 38
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ПРЕДСРОЧНОТО АМОРТИЗИРАНЕ НА ИПОТЕЧНИЯ ДЪЛГ НА БАНКАТА В БЕРЛИН, 4 юли 1907 г. 210

№ 39
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОБЛИЧАНЕ НА ЗАПАСНИЯ КАПИТАЛ В ЧУЖДЕСТРАННИ ДЪРЖАВНИ ФОНДОВЕ, 29 август 1908 г. 211

№ 40
ПИСМО ОТ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА БАНКАТА ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА, 20 октомври 1908 г. 214

№ 41
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА СКЛЮЧВАНЕ НА ЗАЕМ ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА, 21 октомври 1908 г. 215

№ 42
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРЕВРЪЩАНЕ НА ЧАСТ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ДЪРЖАВНИ ФОНДОВЕ В ЧУЖДЕСТРАННИ РЕНТИ, 6 ноември 1908 г. 216

№ 43
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА ЗА ПЛАСИРАНЕ НА ОСНОВНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКАТА В ДЪЛГОСРОЧНИ БАНКОВИ ОПЕРАЦИИ, 5 май 1909 г. 217

№ 44
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЕМИСИЯ ОТ БНБ НА ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ, 12 май 1909 г. 220

№ 45
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА, СВЪРЗАН СЪС СКЛЮЧВАНЕТО НА ЗАЕМ ОТ ЧУЖБИНА СРЕЩУ ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ, 25 август 1909 г. 225

№ 46
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА ЗА СКЛЮЧВАНЕ НА ЗАЕМ С ФЕРКЕРСБАНК, 27 август 1909 г. 230

№ 47
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ДОГОВОРА ЗА ЗАЕМ СРЕЩУ ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ МЕЖДУ БНБ И ФЕРКЕРСБАНК, 1 септември 1909 г. 232

№ 48
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА КОТИРАНЕТО НА ЗАЛОЖНИТЕ ОБЛИГАЦИИ НА БАНКАТА В АМСТЕРДАМ И АНВЕРС, 30 септември 1909 г. 238

№ 49
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРЕДАВАНЕ НА СРОЧЕН ВЛОГ В ЧУЖДЕСТРАННИ БАНКИ НА СУМИ НА ДЪРЖАВАТА, 28 март 1910 г. 240

№ 50
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАЕМ ОТ „КРЕДИТАНЩАЛТ“, ТРИЕСТ, 10 юни 1910 г. 241

№ 51
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАЕМ ОТ „ЛУИ ДРАЙФУС И СИЕ“, ПАРИЖ, 21 юни 1910 г. 242

№ 52
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ВЛАГАНЕ В ЧУЖДЕСТРАННИ ПОЛИЦИ СУМИ НА БАНКАТА, 23 ноември 1910 г. 243

№ 53
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПЪЛНО ОБЛИЧАНЕ НА ЗАПАСНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКАТА В ЧУЖДЕСТРАННИ ЦЕННИ КНИЖА, 23 ноември 1910 г. 244

№ 54
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ЗАПАСНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКАТА КАТО ГАРАНЦИЯ ПРЕД ЧУЖДЕСТРАННИ БАНКИ, 6 октомври 1912 г. 245

№ 55
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЕМИТИРАНЕ НА БЪЛГАРСКИ ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ, 26 януари 1913 г. 247

№ 56
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ДОГОВОРА, СКЛЮЧЕН ОТ БНБ С ФИНАНСОВАТА ГРУПА „СОСИЕТЕ СЕНТРАЛ ДЬО БАНК ДЬО ПРОВАНС“, 12 април 1913 г. 251

№ 57
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ЗАЕМА, СКЛЮЧЕН НА 22 АПРИЛ 1913 г. МЕЖДУ БНБ И „СОСИЕТЕ СЕНТРАЛ ДЬО БАНК ДЬО ПРОВАНС“, 10 декември 1913 г. 256

№ 58
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА СКЛЮЧВАНЕ ОТ БНБ НА ЗАЕМ СРЕЩУ ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ, 13 март 1914 г. 264

1.5. СЛУЖЕБНИ ВЪПРОСИ 267

№ 59
ЗАПИТВАНЕ ОТ ПЕЩЕРСКИЯ НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ М. ТАКЕВ КЪМ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО НЕРЕДНОСТИТЕ В БУРГАСКИЯ КЛОН НА БНБ, 14 май 1902 г. 267

№ 60
ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД ЗА ИЗДАВАНЕ НА УКАЗ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА ДИРЕКТОРА НА БУРГАСКИЯ КЛОН НА БНБ, 22 май 1902 г. 268

№ 61
ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД С МОЛБА ЗА ПОДПИСВАНЕ НА УКАЗ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА ДИРЕКТОРА НА РУСЕНСКИЯ КЛОН НА БНБ, 15 април 1903 г. 269

№ 62
ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД С МОЛБА ЗА ПОДПИСВАНЕ НА УКАЗ ЗА ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА КОМИСИЯТА ПО ПРОВЕРКА НА БАНКОВИТЕ СМЕТКИ НА БНБ, 24 януари 1904 г. 270

№ 63
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТКРИВАНЕ НА БАНКОВА АГЕНТУРА НА БНБ В ЦАРИГРАД, 24 май 1906 г. 271

№ 64
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПОВИШАВАНЕ ЗАПЛАТИТЕ НА ЧИНОВНИЦИТЕ В БНБ, 13 януари 1907 г. 272

№ 65
ОКРЪЖНО ПИСМО ДО ЦЕНТРАЛАТА, КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕ ЗАЕМИ НА ЧИНОВНИЦИТЕ В БНБ, 23 февруари 1907 г. 273

№ 66
ПРЕДЛОЖЕНИЕ ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА XIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА УПРАВИТЕЛЯ И АДМИНИСТРАТОРИТЕ НА БНБ, 8 юли 1908 г. 274

№ 67
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ГРАНИЦИТЕ НА ДИСЦИПЛИНАРНАТА ВЛАСТ НА УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ, 20 август 1908 г. 275

№ 68
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ДА БЪДАТ ПРИЕТИ НА ПРАКТИКА В БНБ ЧУЖДИ ПОДАНИЦИ, 22 август 1908 г. 277

№ 69
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА КОМАНДИРОВАНЕ НА НЕЙНИ СЛУЖИТЕЛИ С ЦЕЛ ПРОУЧВАНЕ ПОСТРОЙКИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ БАНКИ, 11 септември 1908 г. 278

№ 70
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ДАВАНЕ АВАНСИ НА СЛУЖИТЕЛИ В БНБ, 11 септември 1908 г. 279

№ 71
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗРАБОТВАНЕ ПОРТРЕТИ НА УПРАВИТЕЛИТЕ, 11 ноември 1908 г. 281

№ 72
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРЕМАХВАНЕ НА САМОСТОЯТЕЛНОТО СЧЕТОВОДСТВО ПРИ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ, 30 декември 1908 г. 282

№ 73
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАЛАГАНЕ ДИСЦИПЛИНАРНО НАКАЗАНИЕ НА БАНКОВ ЧИНОВНИК ЗА ИЗДАВАНЕ НА СЛУЖЕБНИ ТАЙНИ, 13 март 1909 г. 284

№ 74
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАБОТНОТО ВРЕМЕ В БАНКАТА, 10 април 1909 г. 286

№ 75
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ОТНОСНО ДАВАНЕ ЗАЕМИ НА БАНКОВИ ЧИНОВНИЦИ, 31 юли 1909 г. 287

№ 76
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАЛАГАНЕ ДИСЦИПЛИНАРНО НАКАЗАНИЕ НА СЛУЖИТЕЛ НА БНБ, 3 октомври 1909 г. 288

№ 77
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАЗНАЧАВАНЕ НА ЖЕНИ ЗА СЛУЖИТЕЛИ В БНБ, 12 ноември 1909 г. 289

№ 78
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ВЪЗНАГРАЖДАВАНЕ НА АРХИТЕКТИТЕ, УЧАСТВАЛИ В КОМИСИЯТА ЗА ИЗРАБОТВАНЕ НА КОНКУРСНАТА ПРОГРАМА ЗА БАНКОВОТО ЗДАНИЕ В СОФИЯ, 4 декември 1909 г. ... 291

№ 79
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТСТРАНЯВАНЕ НА ЧЛЕН НА СКОНТОВ КОМИТЕТ, 31 май 1910 г. ... 292

№ 80
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА ЧИНОВНИК В БНБ ЗАРАДИ ЗЛОУПОТРЕБИ, 17 септември 1910 г. ... 293

№ 81
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УЧРЕДЯВАНЕ В НЕЯ НА КОМИСИЯ ПО ДИСЦИПЛИНАРНИТЕ ВЪПРОСИ, 2 декември 1910 г. ... 294

№ 82
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ЩАТА НА ЧИНОВНИЦИТЕ В БНБ, 20 януари 1911 г. ... 295

№ 83
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАЛАГАНЕ ДИСЦИПЛИНАРНО НАКАЗАНИЕ НА ДИРЕКТОРА И КОНТРОЛЬОРА НА БУРГАСКИЯ КЛОН НА БАНКАТА, 15 февруари 1911 г. ... 299

№ 84
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ДАВАНЕ КРЕДИТИ НА СЛУЖИТЕЛИ НА БАНКАТА, 5 май 1911 г. ... 303

№ 85
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО НАЛАГАНЕ ДИСЦИПЛИНАРНИ НАКАЗАНИЯ НА СЛУЖИТЕЛИ НА БАНКАТА, 10 август 1911 г. ... 304

№ 86
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАПЛАЩАНЕТО НА КАТЕГОРИИТЕ ЧИНОВНИЦИ В БНБ, 19 юли 1913 г. ... 307

№ 87
МОТИВИ КЪМ ПРЕДЛОЖЕНИЕТО ЗА УВОЛНЕНИЕ НА УПРАВИТЕЛЯ И АДМИНИСТРАТОРИТЕ НА БНБ, 28 юли 1914 г. ... 308

№ 88
ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА УПРАВИТЕЛЯ И АДМИНИСТРАТОРИТЕ НА БНБ ... 309

№ 89
ОКРЪЖНО ПИСМО ОТ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ ДО БАНКОВИТЕ КЛОНОВЕ И АГЕНТУРИ ЗА ОТПУСКАНЕ КРЕДИТИ НА БАНКОВИ СЛУЖИТЕЛИ, 4 декември 1914 г. ... 310

2. ЕМИСИОННА, КАМБИАЛНА И КРЕДИТНА ПОЛИТИКА

2.1. ЕМИСИОННА ПОЛИТИКА 313

№ 90
УКАЗ НА КНЯЗ ФЕРДИНАНД ЗА УДЪЛЖАВАНЕ СРОКА ЗА ОБМЯНА НА ЗЛАТНИТЕ БАНКНОТИ В СРЕБРО, 10 юли 1901 г. ... 313

№ 91
ДОКЛАД ОТ М. К. САРАФОВ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД ОТНОСНО ПРОДЪЛЖАВАНЕ СРОКА ЗА ОБМЯНА НА ЗЛАТНИТЕ БАНКНОТИ В СРЕБРО, 22 декември 1901 г. ... 314

№ 92
ПИСМО ОТ ФАНТА ДО АДЛЕР ОТНОСНО ЗАДЪЛЖЕНИЕТО НА БНБ ДА СЪБЛЮДАВА ПОКРИТИЕТО НА БАНКНОТИТЕ В ОБРАЩЕНИЕ, 10 февруари 1902 г. ... 314

№ 93
ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД С МОЛБА ЗА ПОДПИСВАНЕ НА УКАЗ, ОТМЕНЯЩ РЕШЕНИЯТА НА XI НАРОДНО СЪБРАНИЕ ЗА ОБМЯНА НА ЗЛАТНИТЕ БАНКНОТИ В СРЕБРО, 16 ноември 1902 г. 316

№ 94
ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД С МОЛБА ЗА ПОДПИСВАНЕ НА УКАЗ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ЛИХВИТЕ И РЕШЕНИЕ ЗА ПУСКАНЕ В ОБРАЩЕНИЕ НА ПО-ГОЛЕМИ КОЛИЧЕСТВА СРЕБЪРНИ БАНКНОТИ, 29 януари 1903 г. 317

№ 95
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАПЕЧАТВАНЕ И ИЗДАВАНЕ НА НОВ ТИП ЗЛАТНИ И СРЕБЪРНИ БАНКОВИ КРЕДИТНИ БИЛЕТИ, 12 май 1903 г. 318

№ 96
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРЕМАХВАНЕ НА АЖИОТО МЕЖДУ СРЕБРОТО И ЗЛАТОТО, 10 ноември 1906 г. 320

№ 97
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАМЕНЯНЕ ТИПА НА ЗЛАТНИТЕ БАНКНОТИ, 4 януари 1907 г. 321

№ 98
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПУСКАНЕ В ОБРАЩЕНИЕ НА ЗЛАТНИ БАНКНОТИ ВМЕСТО СРЕБЪРНИ, 24 септември 1907 г. 322

№ 99
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО РАЗХОДИТЕ НА БАНКАТА ЗА ИЗДИРВАНЕ И ЗАЛАВЯНЕ НА ФАЛШИФИКАТОРИТЕ НА БАНКНОТИ, 16 август 1908 г. 323

№ 100
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ВЪВ ВРЪЗКА С ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ НЕЯ И МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ ПО ПОВОД ПРЕВИШАВАНЕТО НА ЗАКОННИЯ ПРЕДЕЛ НА БАНКНОТНОТО ОБРАЩЕНИЕ, 16 юли 1913 г. 327

№ 101
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ЗА ПУСКАНЕ НА НОВА ЕМИСИЯ БАНКНОТИ, 9 август 1913 г. 329

№ 102
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С ИЗДАВАНЕТО НА СРЕБЪРНИ И ЗЛАТНИ БАНКНОТИ, 20 август 1914 г. 331

№ 103
ОКРЪЖНО ПИСМО ОТ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БАНКАТА ОТНОСНО УРЕЖДАНЕТО НА СПЕЦИАЛНА РАЗМЕННА СЛУЖБА ЗА ТУРСКАТА ЛИРА, 1 октомври 1914 г. 333

2.2. КАМБИАЛНА ПОЛИТИКА 335

№ 104
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА ЕФЕКТИВНО ЗЛАТО ОТ БАЛКАНСКАТА БАНКА, 5 септември 1908 г. 335

№ 105
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА КАМБИО ОТ БАЛКАНСКАТА БАНКА, 10 септември 1910 г. 336

№ 106
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С КАМБИАЛНАТА КРИЗА В СТРАНАТА И ПЛАСМЕНТНАТА ПОЛИТИКА НА БАНКАТА, 6 септември 1913 г. 337

№ 107
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗКУПУВАНЕ КАМБИАЛНИЯ СТОК НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ, 19 декември 1913 г. 341

№ 108
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАПЛАЩАНЕ НА 3% ГОДИШНА ЛИХВА ВЪРХУ ВЛОЖЕНИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ СУМИ, 4 януари 1914 г. 342

№ 109
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА КУРСА ЗА ПРОДАЖБА НА КАМБИО НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ, 22 януари 1914 г. 344

№ 110
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ПОДНОВЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ И ГОДИШНАТА ЛИХВА, КОЯТО БНБ ЩЕ ПЛАЩА ВЪРХУ ВЛОГОВЕТЕ НА НЕГОВИТЕ ЧЛЕНОВЕ, 29 март 1914 г. 345

№ 111
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ДОГОВОРА С БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ, 2 април 1914 г. 348

2.3. БНБ КАТО ТЪРГОВСКА БАНКА – КРЕДИТИ, ДЕПОЗИТИ, ЛИХВИ 350

№ 112
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТПУСКАНЕ ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ НА НИКОЛА СТРАНСКИ, 1 март 1901 г. 350

№ 113
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ НА ПОЛИКСЕНИ С. СТАМБОЛОВА, 12 декември 1901 г. 351

№ 114
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА КОЖАРСКОТО ДРУЖЕСТВО В СОФИЯ, 16 февруари 1902 г. 352

№ 115
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ НА ХР. Г. ДАНОВ, 14 май 1902 г. 353

№ 116
ЗАПИТВАНЕ ОТ ЕЛЕНСКИЯ НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ ЮРДАН П. ТЕОДОРОВ КЪМ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО ДАВАНЕТО НА ЗАЕМИ ОТ БНБ, 26 юни 1902 г. 356

№ 117
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПОВТОРНО ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА КОЖАРСКОТО ДРУЖЕСТВО В СОФИЯ, 13 март 1903 г. 356

№ 118
СПИСЪК НА СТОКИТЕ, СРЕЩУ КОИТО БНБ ПРАВИ ЗАЕМИ И ОТКРИВА СПЕЦИАЛНИ ТЕКУЩИ СМЕТКИ, 27 февруари 1907 г. 357

№ 119
СЕКРЕТНО ПИСМО ОТ БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ, 28 май 1907 г. 358

№ 120
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА СПИРАНЕ ОТПУСКАНЕТО НА ЗАЕМИ СРЕЩУ ЗАЛОГ НА ЦЕННИ КНИЖА ОТ БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1904 г., 15 септември 1907 г. 359

№ 121
ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА КРЕДИТА ЗА ВНОСНА ТЪРГОВИЯ, 29 октомври 1907 г. 359

№ 122
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ УЛЕСНЕНИЯ НА ТЪРГОВЦИТЕ ПОРАДИ ОБЩАТА ЕВРОПЕЙСКА МОНЕТНА КРИЗА, 13 ноември 1907 г. 360

№ 123
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОМЯНА НА ЦЕСИОННИЯ КУРС ЗА ЗАЕМИТЕ НА БАНКАТА, 2 януари 1908 г. 361

№ 124
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ДЕЙНОСТТА НА СКОНТОВИТЕ КОМИТЕТИ ПРИ АГЕНТУРИТЕ, 17 октомври 1908 г. 362

№ 125
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ЛИХВЕНИТЕ ПРОЦЕНТИ НА БАНКОВИТЕ ПЛАСМЕНТИ, 4 декември 1908 г. 365

№ 126
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА АВАНСИРАНЕ НА СОФИЙСКИТЕ ЕЛЕКТРИЧЕСКИ ТРАМВАИ, 12 декември 1908 г. 368

№ 127
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ОТНОСНО ОПРЕДЕЛЯНЕТО НА ЛИХВЕНИТЕ ПРОЦЕНТИ ЗА БАНКОВИТЕ ПЛАСМЕНТИ, 22 декември 1908 г. 369

№ 128
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ КРЕДИТ НА ЦЪРКВАТА „СВ. КРАЛ СТЕФАН“, 30 април 1909 г. 373

№ 129
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА РЕДА, ПО КОЙТО МОГАТ ДА БЪДАТ ИЗБИРАНИ И ОТСТРАНЯВАНИ ЧЛЕНОВЕ НА СКОНТОВИТЕ КОМИТЕТИ ПРИ БНБ, 8 май 1909 г. 374

№ 130
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ КРЕДИТА НА ФИРМАТА „ЛЕВИ ФРИДМАН & СИН“, 8 май 1909 г. 377

№ 131
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМИ НА БЪЛГАРСКИ ОПЪЛЧЕНЦИ, 26 май 1909 г. 381

№ 132
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕТО НА ВЛОГ НА ПАРИ НА ЗОГРАФСКИЯ МАНАСТИР В АТОН, 31 юли 1909 г. 382

№ 133
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С ЛИКВИДИРАНЕ ДЪЛГОВЕТЕ НА НЕИЗПРАВНИ БАНКОВИ ДЛЪЖНИЦИ, 11 декември 1909 г. 383

№ 134
ПРОТОКОЛ ОТ ИЗВЪНРЕДНО ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УСЛОВИЯТА ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА СКОНТОВИТЕ ОПЕРАЦИИ, 21 декември 1909 г. 386

№ 135
ОКРЪЖНО ПИСМО И ОБЩ ПЛАН ДО ДИРЕКТОРИТЕ И АГЕНТИТЕ НА БНБ ОТНОСНО КРЕДИТНАТА ПОЛИТИКА НА БАНКАТА, 22 март 1910 г. 388

№ 136
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ КРЕДИТ НА ЦАНКО В. ДЮСТАБАНОВ, 22 юли 1910 г. 390

№ 137
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИХВАТА ЗА СРОЧНИ ВЛОГОВЕ НА ЦЪРКВИ, ЦЪРКОВНИ ОБЩИНИ И БЛАГОТВОРИТЕЛНИ ФОНДОВЕ, 22 юли 1910 г. 391

№ 138
ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ЗА РАЗЯСНЯВАНЕ ПОЛИТИКАТА НА БАНКАТА ОТНОСНО ДАВАНЕТО НА КРАТКОСРОЧНИ ЗАЕМИ, 27 август 1910 г. 392

№ 139
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕТО НА ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ, 22 октомври 1910 г. 393

№ 140
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕТО НА КРЕДИТ НА ФИРМАТА „Г. ХР. ЦИНЦАРСКИ & СИНОВЕ“, ИХТИМАН, 28 октомври 1910 г. 396

№ 141
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УДОВЛЕТВОРЯВАНЕ МОЛБАТА НА ФИРМАТА „Г. ХР. ЦИНЦАРСКИ & СИНОВЕ“, 11 ноември 1910 г. 397

№ 142
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ВЪВ ВРЪЗКА С ВЪВЕЖДАНЕТО В ПРОВИНЦИАЛНИТЕ КЛОНОВЕ И АГЕНТУРИ НА БАНКАТА НА СЛУЖБА ЗА РИСКОВЕТЕ, 16 ноември 1910 г. 400

№ 143
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ НА ФИРМАТА „Б. РАДАНОВ & СИЕ“ ОТ СОФИЯ, 15 март 1911 г. 401

№ 144
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ОТНОСНО ПРОМЕНИТЕ НА ЛИХВЕНИТЕ ПРОЦЕНТИ ЗА БАНКОВИТЕ ПЛАСМЕНТИ, 29 март 1911 г. 403

№ 145
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОМЯНА НА БАНКОВАТА ЛИХВА, 21 април 1911 г. 406

№ 146
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТПУСНАТИТЕ КРЕДИТИ ОТ СОФИЙСКИЯ БАНКОВ КЛОН НА БНБ, КОИТО НАДВИШАВАТ 100 ХИЛ. ЛВ., И ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТОРА НА КАСОВИЯ ОТДЕЛ, 17 май 1911 г. 408

№ 147
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА БАНКОВАТА ЛИХВА, 26 май 1911 г. 410

№ 148
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С МНЕНИЕ ПО ЗАКОНОПРОЕКТА НА МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНОТО ПРОСВЕЩЕНИЕ ЗА СКЛЮЧВАНЕ НА ЗАЕМИ С ПЕНСИОННОТО УПРАВЛЕНИЕ, 14 февруари 1912 г. 411

№ 149
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА СРОЧЕН ВЛОГ НА СУМИ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ, 30 май 1913 г. 414

№ 150
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА СПЕЦИАЛНА СЛУЖБА ЗА СЪДЕБНИТЕ ВЗЕМАНИЯ НА БАНКАТА, 2 януари 1914 г. 415

№ 151
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТКРИВАНЕ НА КРЕДИТ В ЛОНДОН НА БЪЛГАРСКОТО ТЪРГОВСКО ПАРАХОДНО ДРУЖЕСТВО, 26 март 1914 г. 416

№ 152
ОКРЪЖНО ПИСМО ДО БАНКОВИТЕ КЛОНОВЕ И АГЕНТУРИ, ЗАСЯГАЩО КРЕДИТНАТА ПОЛИТИКА НА БНБ, 7 октомври 1914 г. 417

№ 153
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОДОБРЯВАНЕ КРЕДИТА НА ФИРМАТА „ИВ. И. ПОПОВ & СИЕ“, 15 ноември 1914 г. 418

№ 154
КОНФИДЕНЦИАЛНО ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ОТНОСНО НЕИЗПЛАТЕНИТЕ ДЪЛГОВЕ НА БАНКОВИ КЛИЕНТИ ОТ ГРЪЦКА И ТУРСКА НАРОДНОСТ, 24 ноември 1914 г. 421

2.4. БНБ КАТО „БАНКА НА БАНКИТЕ“ 422

№ 155
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА БАНКЕРСКА КЪЩА „СТОЯНОВ И ПИПЕРОВ“ В РУСЕ, 12, 13, 14, 16 и 17 юли 1901 г. 422

№ 156
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ОТ ПРАВИТЕЛСТВОТО НА КРЕДИТ ЗА БЪЛГАРСКАТА ТЪРГОВСКА БАНКА В РУСЕ, 21 юни 1903 г. 424

№ 157
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ КРЕДИТА НА СОФИЙСКАТА БАНКА, 12 март 1910 г. 426

№ 158
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТПУЩАНЕТО НА ЗАЕМ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ДРУЖЕСТВА „БАЛКАН“ И „БЪЛГАРИЯ“, 8 февруари 1911 г. 427

3. БНБ И ДЪРЖАВАТА

№ 159
ТЕЛЕГРАМА ОТ К. ВАКАРО ВЪВ ВРЪЗКА С КАСОВАТА НАЛИЧНОСТ НА БНБ И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ДЪРЖАВАТА КЪМ БАНКАТА, 6 февруари 1901 г. 431

№ 160
ТЕЛЕГРАМА ОТ К. ВАКАРО ВЪВ ВРЪЗКА С ПУБЛИКУВАНЕТО ОТ БНБ НА СЕДМИЧНИТЕ БАЛАНСИ И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ДЪРЖАВАТА КЪМ НЕЯ, 17 февруари 1901 г. 432

№ 161
ПИСМО ОТ К. ВАКАРО ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ОТНОСНО БАЛАНСА НА БНБ ЗА 1901 г., 26 февруари 1901 г. 433

№ 162
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА, 8 януари 1904 г. 433

№ 163
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАМАЛЯВАНЕ ЛИХВЕНИЯ ПРОЦЕНТ НА ЗАЕМИТЕ ОТ БНБ ЗА ОБЩИНИТЕ, ОКРЪЖИЯТА И ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ БАНКИ, 12 януари 1905 г. 435

№ 164
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ И ДОГОВОР ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА ПЛОВДИВСКАТА ОБЩИНА, 10 март 1906 г. 436

№ 165
МОТИВИ КЪМ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗВЪНРЕДНИЯ СВРЪХСМЕТЕН КРЕДИТ ОТ 3 262 500 ЛВ., 21 февруари 1907 г. 440

№ 166
ЗАКОН ЗА ИЗВЪНРЕДЕН СВРЪХСМЕТЕН КРЕДИТ ОТ 3 262 500 ЛВ., 28 февруари 1907 г. 441

№ 167
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ РАЗМЕРА НА ГОДИШНАТА ЛИХВА ВЪРХУ СУМИ, ВНЕСЕНИ ОТ МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ, 26 май 1907 г. 441

№ 168
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТПУЩАНЕТО НА ЗАЕМ НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ ПОД ГАРАНЦИЯ НА ДЪРЖАВАТА ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА ИМОТИ В ГР. ЕНИДЖЕ ВАРДАР, 26 май 1907 г. 442

№ 169
ПИСМО ОТ МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ ДО МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ ЗА ЕМИТИРАНЕТО НА 5-ПРОЦЕНТЕН ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ В РАЗМЕР НА 23.3 МЛН. ЛВ., НОМИНАЛНИ, ЗА ПОСТРОЙКА НА ШОСЕЙНА МРЕЖА И ВОЙСКОВО ЗДАНИЕ, 23 януари 1908 г. ... 443

№ 170
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ С РЕШЕНИЕ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВОЙНАТА ДА СКЛЮЧИ ЗАЕМ С БНБ, 30 октомври 1908 г. ... 444

№ 171
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ДАВАНЕ ГАРАНЦИЯ НА ВАРНЕНСКАТА ОБЩИНА ЗА ТЕГЛЕНЕ КРЕДИТ ОТ ЧУЖБИНА, 19 март 1909 г. ... 445

№ 172
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ КРЕДИТ НА БЕЗИМЕННОТО АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО ЗА ПОСТРОЙКА НА ПРИСТАНИЩЕТО ВЪВ ВАРНА, 24 март 1909 г. ... 446

№ 173
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО СЪГЛАСИЕТО НА МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ ДА СЕ СКЛЮЧИ ЗАЕМ ОТ БНБ, 13 август 1909 г. ... 448

№ 174
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМИ НА ОБЩИНИТЕ И ОКРЪЖИЯТА, 15 септември 1909 г. ... 449

№ 175
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ СУМА НА ДЪРЖАВАТА НА ВЛОГ, 20 март 1910 г. ... 450

№ 176
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТПУСКАНЕ НА КРЕДИТ ЗА РАЗШИРЕНИЕ НА ЖП ГАРИТЕ В ЯМБОЛ И КАРНОБАТ, 20 ноември 1910 г. ... 452

№ 177
ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ ОТНОСНО ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ОПРОЩАВАНЕ ДЪЛГА КЪМ БНБ НА ПОСТРАДАЛИТЕ ЖИТЕЛИ НА ГР. КОТЕЛ, 26 януари 1911 г. ... 454

№ 178
ПРОЕКТОЗАКОН ЗА ОПРОЩАВАНЕ ДЪЛГА ОТ 1894 г. НА ЖИТЕЛИТЕ НА ГР. КОТЕЛ КЪМ БНБ ... 456

№ 179
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УРЕЖДАНЕ ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БНБ И МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО НЕСЪБИРАЕМИТЕ ВЗЕМАНИЯ, 27 януари 1911 г. ... 456

№ 180
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТКРИВАНЕ БЕЗЛИХВЕНА СМЕТКА НА БЪЛГАРСКАТА ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА, 26 февруари 1911 г. ... 457

№ 181
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ФОНДА НА БЪЛГАРСКАТА ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА, 18 март 1911 г. ... 458

№ 182
ПИСМО ОТ БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО НАМАЛЯВАНЕ НА ЛИХВАТА ПО ТЕКУЩАТА СМЕТКА „ЗАЕМИ НА ДЪРЖАВАТА“ ОТ 6 1/2% НА 5%, 20 юни 1911 г. ... 460

№ 183
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ЛИХВЕНИЯ ПРОЦЕНТ ПО ТЕКУЩАТА СМЕТКА „ЗАЕМИ НА ДЪРЖАВАТА“, 14 юли 1911 г. ... 461

№ 184
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ПОДНАСЯНЕТО В ДАР НА НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ НА ВЛОГА МУ В БНБ, 3 януари 1912 г. 462

№ 185
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА СРОЧЕН ВЛОГ НА СУМА НА НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ, 7 февруари 1912 г. 463

№ 186
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕТО НА ХУДОЖНИКА СТЕФАН БАДЖОВ, 8 март 1912 г. 464

№ 187
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ВЛОГ НА СУМА ОТ ФОНД „КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ“, 9 март 1912 г. 465

№ 188
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА ЗА ИЗИСКВАНЕ НА ОПРАВДАТЕЛНО ПИСМО, ЗА ДА СЕ ПРЕВИШИ ПРЕДВИДЕНАТА В ЗАКОНА ЗА БНБ НОРМА ЗА АВАНСИТЕ НА ДЪРЖАВАТА, 6 октомври 1912 г. 466

№ 189
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТКРИВАНЕ ТЕКУЩА СМЕТКА НА НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ В БУДАПЕЩА, 14 юни 1913 г. 468

№ 190
СВЕДЕНИЕ И ТАБЛИЦА ЗА ПЛАТЕЖИТЕ ПО БЪЛГАРСКИТЕ ДЪРЖАВНИ И ГАРАНТИРАНИ ОТ ДЪРЖАВАТА ЗАЕМИ ПРЕЗ ПЪРВОТО ПОЛУГОДИЕ НА 1914 г., 22 ноември 1913 г. 469

№ 191
СВЕДЕНИЕ ЗА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ДЪРЖАВНОТО СЪКРОВИЩЕ КЪМ 7 ДЕКЕМВРИ 1913 г. 470

№ 192
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ ВЪПРОСА ЗА ЛИХВЕНИТЕ ПРОЦЕНТИ НА ЗАЕМИТЕ, КОИТО БНБ ДАВА НА ДЪРЖАВАТА, 3 март 1914 г. 474

№ 193
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ФОРМИТЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМИ НА ДЪРЖАВАТА, 13/14 декември 1914 г. 476

№ 194
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ПРЕХВЪРЛЯНЕТО ВЪРХУ БАНКАТА НА ЧАСТ ОТ ЗЛАТНАТА НАЛИЧНОСТ НА БЪЛГАРСКАТА ЗЕМЕДЕЛСКА БАНКА И ДР., 25 юни 1913 г. 483

4. БНБ И ВЪНШНИТЕ ДЪРЖАВНИ ЗАЕМИ

№ 195
ЧЛ. 27, 28, 29 И 30 ОТ ДОГОВОРА ЗА БЪЛГАРСКИЯ 5-ПРОЦЕНТЕН ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ В ЗЛАТО ОТ 1901 г. 489

№ 196
ПИСМО ОТ ДОЙЧЕБАНК ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ЗА УСЛОВИЯТА ПО ПОВОД СКЛЮЧВАНЕТО НА ДОГОВОР ЗА ЗАЕМ, 7 февруари 1902 г. 491

№ 197
ЧАСТИ ОТ УКАЗА ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ 5-ПРОЦЕНТЕН ЗАЕМ В ЗЛАТО ОТ 1902 г., СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТТА НА БНБ, 25 юни 1902 г. 492

№ 198
ЗАПИТВАНЕ ОТ ЦАРИБРОДСКИЯ НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ Т. ТЕОДОРОВ КЪМ МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛЯ И МИНИСТЪР НА ВЪНШНИТЕ ДЕЛА И ИЗПОВЕДАНИЯТА ОТНОСНО 5-ПРОЦЕНТНИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1902 г. 493

№ 199
ДОГОВОР МЕЖДУ ЖОРЖ БУСКЕ, ДЕЛЕГАТ НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ БЪЛГАРСКИЯ 5-ПРОЦЕНТЕН ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1902 г., И ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА, 12 септември 1902 г. 494

№ 200
ТЕЛЕГРАМА ОТ ФАНТА ДО МОРЕ ВЪВ ВРЪЗКА СЪС ЗАКУПУВАНЕТО НА ОБЛИГАЦИИ ОТ ЧАСТНИ ЛИЦА, РЪКОВОДИТЕЛИ НА БАНКИ В БЪЛГАРИЯ, 23 декември 1902 г. 496

№ 201
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С ИНФОРМАЦИЯ ЗА БАНКОВАТА НАЛИЧНОСТ СЛЕД ЕМИТИРАНЕТО НА 5-ПРОЦЕНТНИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1902 г., 22 януари 1903 г. 497

№ 202
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УЧАСТИЕ НА БАНКАТА В ЗАЕМА ЗА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО, ОРГАНИЗИРАН ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА, 30 октомври 1904 г. 498

№ 203
ПРЕДЛОЖЕНИЕ ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ ВЪВ ВРЪЗКА С БЪЛГАРСКИЯ 5-ПРОЦЕНТЕН ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ В ЗЛАТО ОТ 1904 г., 6 ноември 1904 г. 499

№ 204
ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ГУИНЕР ВЪВ ВРЪЗКА С ПОДПИСАНИЯ ДОГОВОР ЗА ЗАЕМ МЕЖДУ БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО И „КРЕДИ МОБИЛИЕ“, 8 октомври 1909 г. 500

№ 205
ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ОПИТА НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ДА СКЛЮЧИ НЕОБЕЗПЕЧЕН ЗАЕМ С ФРЕНСКАТА БАНКА „КРЕДИ МОБИЛИЕ“, 15 октомври 1909 г. 501

№ 206
ПИСМО НА ЖОРЖ БУСКЕ ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ВЪВ ВРЪЗКА С ИЗЯВЛЕНИЯТА НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ПО ПОВОД ВЪНШНИЯ ЗАЕМ И С АНАЛИЗ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ФИНАНСОВОТО ЕКСПОЗЕ НА МИНИСТЪР САЛАБАШЕВ, ПОДГОТВЕНО ЗА ФРЕНСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО, 12 ноември 1909 г. 503

№ 207
ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕГОВОРИТЕ НА МИНИСТЪР САЛАБАШЕВ С „КРЕДИ МОБИЛИЕ“, 13 ноември 1909 г. 506

№ 208
МОТИВИ КЪМ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА СКЛЮЧВАНЕТО НА 4 И 1/2-ПРОЦЕНТЕН ЗАЕМ ОТ 100 МЛН. ЛВ. С ВИНЕР БАНКФЕРАЙН, 21 ноември 1909 г. 507

№ 209
ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА СЪС ЗАЕМА, КОЙТО ТРЯБВА ДА БЪДЕ ОТПУСНАТ НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО, 4 декември 1909 г. 508

№ 210
ПИСМО НА ЖОРЖ БУСКЕ ДО ДИРЕКТОРА НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ВЪВ ВРЪЗКА СЪС СКЛЮЧВАНЕТО НА ДОГОВОР ЗА ЗАЕМ НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО С ВИНЕР БАНКФЕРАЙН, 7 декември 1909 г. 509

№ 211
ДОКЛАД ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ДЕФИЦИТА НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА, НУЖДАТА ОТ НЕГОВОТО ФИНАНСИРАНЕ И СТАНОВИЩЕ ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЯ НА БНБ, 1909 г. 510

№ 212
ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ЖЕЛАНИЕТО НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ДА ИЗБЕГНЕ МЕЖДУНАРОДНИЯ ФИНАНСОВ КОНТРОЛ, 15 декември 1909 г. 513

№ 213
ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ГЕНЕРАЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ОТНОСНО ОТПУСКАНЕТО НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО НА НЕОБЕЗПЕЧЕН ЗАЕМ ОТ 100 МЛН. ЛВ. ОТ ВИНЕР БАНКФЕРАЙН, 22 декември 1909 г. 514

№ 214
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО УЧАСТИЕТО НА БАНКАТА В БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН 4 И 1/2-ПРОЦЕНТЕН ЗАЕМ ОТ 1909 г., 28 януари 1910 г. 516

№ 215
ПИСМО ОТ БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО УЧАСТИЕТО НА БАНКАТА В КОНСОРЦИУМА ЗА 4 И 1/2-ПРОЦЕНТНИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ЗА 1909 г., 29 януари 1910 г. 517

№ 216
ПИСМО ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО УПРАВИТЕЛЯ НА БНБ ОТНОСНО УЧАСТИЕТО НА БАНКАТА В 4 И 1/2-ПРОЦЕНТНИЯ ЗАЕМ ОТ 1909 г. 517

№ 217
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА УСЛОВИЯТА ЗА УЧАСТИЕ В БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН 4 И 1/2-ПРОЦЕНТЕН ЗАЕМ ОТ 1909 г., 24 февруари 1910 г. 518

№ 218
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА БЕЗСРОЧЕН ВЛОГ НА ЧАСТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1909 г., 25 март 1910 г. 519

№ 219
ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ВЪВ ВРЪЗКА С ПРОБЛЕМИТЕ ОКОЛО ИЗДРЪЖКАТА НА ДЕЛЕГАТА НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ДЪРЖАВНИ ЗАЕМИ, 12/25 май 1910 г. 521

№ 220
ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ОТНОСНО ПРОБЛЕМИТЕ, КОИТО БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО СЪЗДАВА НА ДЕЛЕГАТА НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ДЪРЖАВНИ ЗАЕМИ, 4/17 юни 1910 г. 523

№ 221
ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ФРЕНСКИЯ ШАРЖЕ Д'АФЕР ВЪВ ВРЪЗКА С НЕГОВАТА ДЕЙНОСТ В БЪЛГАРИЯ И ПРОБЛЕМИТЕ МУ С БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО, 12 декември 1910 г. 525

№ 222
ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ГЕНЕРАЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ЗА ФИНАНСОВОТО И ПОЛИТИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРИЯ, 1/14 октомври 1911 г. 529

№ 223
ПОВЕРИТЕЛНО ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ГЕНЕРАЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ОТНОСНО ПРЕГОВОРИТЕ МУ С БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ЗА ОТПУСКАНЕ НА НОВ ЗАЕМ, 25 октомври 1911 г. 531

№ 224
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОДАЖБА НА ОБЛИГАЦИИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1902 г., НАМИРАЩИ СЕ ВЪВ ФРАНЦИЯ, 29 октомври 1911 г. 534

№ 225
ИЗЛОЖЕНИЕ ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ОТНОСНО ИЗПОЛЗВАНЕТО НА СУМИТЕ, ОТПУСНАТИ МУ ОТ БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ЗА ИЗДРЪЖКА НА ПРЕДСТАВИТЕЛСТВОТО НА ДЕЛЕГАТА, септември 1909 г. 535

№ 226
ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ГЕНЕРАЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ПО ПОВОД СЪЗДАВАНЕТО НА СПЕЦИАЛНА АДМИНИСТРАЦИЯ ЗА БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН ДЪЛГ И ВЪПРОСА ЗА КОНЦЕСИИТЕ, 19 февруари 1912 г. 536

№ 227
ИНСТРУКЦИИ ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ЗА ДЕЛЕГАТА НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ 5-ПРОЦЕНТНИТЕ БЪЛГАРСКИ ЗАЕМИ В ЗЛАТО ОТ 1902 г., 1904 г. И 4 И 1/2-ПРОЦЕНТНИЯ ЗАЕМ ОТ 1907 г., 3 август 1912 г. 537

№ 228
ПРИНЦИПИ НА КОНВЕРСИЯТА НА 6-ПРОЦЕНТНИЯ ЗАЕМ ОТ 1892 г. 542

№ 229
ДОКЛАД ОТ ДЕЛЕГАТА НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ЗАЕМИ ОТНОСНО НЕГОВАТА ДЕЙНОСТ В БЪЛГАРИЯ И ГАРАНЦИИТЕ ЗА НЕГОВАТА РАБОТА 544

№ 230
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ОТНОСНО ЗАЕМА, ОТПУСНАТ НА ДЪРЖАВАТА ОТ „ДИСКОНТО ГЕЗЕЛШАФТ“, БЕРЛИН, 4 юли 1914 г. 545

5. БНБ ПРЕЗ ВОЙНИТЕ

№ 231
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОБСЪЖДАНЕ ДЕЙНОСТТА НА БАНКАТА ПО ВРЕМЕ НА ОБЩА ВОЕННА МОБИЛИЗАЦИЯ, 22 септември 1908 г. 549

№ 232
ОКРЪЖНО ПИСМО ДО ДИРЕКТОРИТЕ И АГЕНТИТЕ НА БНБ ВЪВ ВРЪЗКА С МОБИЛИЗАЦИЯТА НА БАНКОВИТЕ ЧИНОВНИЦИ, 15 септември 1912 г. 552

№ 233
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ ВИДОВЕТЕ ОПЕРАЦИИ НА БАНКАТА ПО ВРЕМЕ НА ВОЕННОТО ПОЛОЖЕНИЕ, 26 септември 1912 г. 554

№ 234
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТКРИВАНЕ НА ТЕКУЩА СМЕТКА СРЕЩУ ЗАЛОГ НА РЕКВИЗИЦИОННИ РАЗПИСКИ, 23 октомври 1912 г. 557

№ 235
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ВЪЗОБНОВЯВАНЕ НА БАНКОВИТЕ ОПЕРАЦИИ, ПРЕКРАТЕНИ ПОРАДИ ЗАПОЧВАНЕТО НА БАЛКАНСКИТЕ ВОЙНИ, 14 ноември 1912 г. 558

№ 236
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ВЪВ ВРЪЗКА С МЕРКИТЕ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА СПЕКУЛАТА СЪС СРЪБСКИ СРЕБЪРНИ БАНКНОТИ В БЪЛГАРИЯ, 22 декември 1912 г. 559

№ 237
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА ОДРИНСКАТА ОБЩИНА ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ НА ОБЩИНСКИТЕ СЛУЖБИ, 13 май 1913 г. 561

№ 238
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ ОТНОСНО СЪБИРАНЕТО НА БАНКОВИ ВЗЕМАНИЯ, ОТЛОЖЕНИ ПОРАДИ БАЛКАНСКАТА ВОЙНА, 1 август 1913 г. 563

№ 239
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПОДНОВЯВАНЕ ОПЕРАЦИИТЕ НА БАНКАТА, СПРЕНИ ПО ВРЕМЕ НА МЕЖДУСЪЮЗНИЧЕСКАТА ВОЙНА, 14 август 1913 г. 566

№ 240
ОКРЪЖНО ПИСМО ОТ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ ДО ДИРЕКТОРИТЕ НА КЛОНОВЕ С ИНСТРУКЦИИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА БАНКАТА КЪМ КРЕДИТОРИТЕ СЛЕД ИЗТИЧАНЕ НА МОРАТОРИУМА, 2 септември 1913 г. 567

№ 241
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАГРАЖДАВАНЕ ЗА ЗАСЛУГИ НА БАНКОВ СЛУЖИТЕЛ, 26 септември 1913 г. 568

№ 242
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТКРИВАНЕ НА СМЕТКИ СРЕЩУ ПРЕДСТАВЕНИ РЕКВИЗИЦИОННИ КВИТАНЦИИ, 28 септември 1913 г. 569

№ 243
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЛИКВИДАЦИЯ НА БАНКОВИТЕ КАНТОРИ В ДОБРУДЖА, 1 ноември 1913 г. 571

№ 244
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗИСКВАНЕ НА ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С КАМБИАЛНАТА, ЕМИСИОННАТА И ПЛАСМЕНТНАТА Й ПОЛИТИКА, 25 юли 1914 г. 576

№ 245
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РАЗИСКВАНИЯ ЗА ОПЕРАЦИИТЕ НА БАНКАТА СЛЕД ВЪВЕЖДАНЕТО НА МОРАТОРИУМА, 7 август 1914 г. 579

№ 246
ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ ЗА ОБСЪЖДАНЕ ПОЛОЖЕНИЕТО НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ ПО ВРЕМЕ НА ВОЙНА, 8 август 1914 г. 582

№ 247
ПИСМО ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ ОТНОСНО ВЗЕМАНИЯТА НА БНБ ОТ НЕЙНИТЕ СТРАННИ КОРЕСПОНДЕНТИ ПО ВРЕМЕ НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА, 3 декември 1914 г. 583

ПРЕДМЕТЕН ПОКАЗАЛЕЦ 586

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ 590

ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ 595

РЕЧНИК НА ЧЕСТО СРЕЩАНИТЕ ПОНЯТИЯ 598

Използвани фондове

ф. 159К Министерство на финансите
ф. 173К Народно събрание
ф. 254К Трайко Банков Стоянов
ф. 258К Главна дирекция на държавните и гарантираните от държавата дългове
ф. 284К Министерски съвет
ф. 285К Българска народна банка
ф. 313К Васил Христов Радославов

Използвани съкращения

а. е. архивна единица
л. лист
оп. опис
ф. фонд
ЦДА Централен държавен архив

ПРЕДГОВОР

Вторият том с архивни свидетелства за Българската народна банка продължава започнатото през 1998 г. „отваряне“ на документалното наследство на една от основните икономически институции в страната (вж. Българска народна банка. Сборник документи. Т. I. 1879 – 1900 г. С., 1998). Настоящият сборник е поредният етап от проекта на БНБ и Главно управление на архивите при Министерския съвет за публикуване на многотомен корпус от документи за централната банка, който да обхваща цялостно историята от създаването ѝ до 1989 г. Скорошното разсекретяване на архивите на БНБ от периода 1947 – 1989 г. ще позволи в рамките на този проект в близко бъдеще да се представят за първи път пред широката общественост съвършено непознати страници от най-новата стопанска история на България.

Сборникът отразява един особено динамичен период от развитието на българската икономика. Неговото начало съвпада с най-дълбоката финансова криза, разтърсила страната след Освобождението. По-нататък включва забележителната икономическа стабилизация, свързана с големия външен заем от 1902 г. През 1902 – 1912 г. България преживява най-продължителния и интензивен подем в своето развитие. Още през 1902 г. е възстановена суспендираната през 1899 г. обратимост на банкнотите в злато. Значително е разширен достъпът до чуждестранните капиталови пазари, а през 1909 г. България емитира първия си (останал единствен) външен заем без специални залози. Епилогът на разглеждания период е белязан от балканските войни. Макар и да не сриват веднага стопанската стабилност, те слагат началото на спираловидно разширяване на държавния дълг, което след влизането на страната в Първата световна война се оказва фатално за българската парична и финансова система.

Заедно с общия стопански подем през първите 15 години на XX в. БНБ също укрепва институционално и икономически. Нейният устройствен закон е променян неколкократно, банката доизгражда и обогатява вътрешната си структура. Дейността на БНБ се разгръща в триединството ѝ на емисионна, камбиална и кредитна институция. В емисията тя успява да преодолее биметализма, паричното обращение и българският лев се стабилизират, премахнато е ажиото, с което емисионната банка се бори в продължение на 25 години. През 1906 – 1912 г. България плътно се приближава до златния еталон. Като камбиален център БНБ се справя с инцидентни кризи, осигурявайки стабилността на камбиалния курс и необходимите златни резерви. Особено интересни в това отношение са документите, свързани със създаването през 1913 г. на камбиален синдикат за поддържане курса на лева и на необходимите камбиални резерви. Накрая в качеството си на търговска банка БНБ развива дългосрочния ипотечен кредит и щедро кредитира икономиката, особено държавата, при субсидирани условия.

Въпреки видимия просперитет именно решения, взети през този период се оказват със съдбоносни дългосрочни последици. Приравняването на срочното камбио и на съкровищните титри на първостепенни държави към пълноценна златна наличност чрез промените в Закона за БНБ от 1911 г. се превръща в основен източник на военновременната инфлация: през 1915 – 1918 г. банката развихря емисията си именно на базата на немските военни аванси, отпускани в германски марки. Получената в навечерието на Балканската война (6 октомври 1912 г.) от правителството „индулгенция" за превишаване лимита на допустимите аванси за държавата отприщва безконтролното нарастване на държавния дълг, което необратимо подкопава златния стандарт. Прекомерното развитие на ипотечния кредит замразява значителни активи на банката и поражда проблеми, които намират решението си едва в края на 20-те години.

Документите, поместени в сборника, са от няколко основни източника. Съществена част от тях произхождат от архивните фондове на БНБ. Редица документи са от други държавни институции – Министерството на финансите, Народното събрание, Министерския съвет и пр. Поместени са и архиви, съхранявани в лични фондове.

Особено интересен извор са протоколите на Управителния съвет на БНБ. В тях обстойно се разискват текущите дела на банката. Те дават много точна представа за начина на мислене на ръководството, за атмосферата в институцията и за характера на дейността ѝ. Въпреки че редица влезли в сборника „истории" не могат да бъдат проследени докрай, подбраните казуси образуват представителна извадка за типологията на проблемите, с които се сблъсква БНБ. Поместените законови и административни решения отразяват както институционалното развитие на банката, така и многообразни щрихи от „служебния живот" в едно голямо българско учреждение. Накрая в запитванията на депутати, в материалите на анкетни комисии и на Проверителния съвет към БНБ са отразени много от греховете на институцията, обратната страна на нейното публично битие.

Специално внимание заслужава серията от документи, произхождащи от архива на френската Парижка и нидерландска банка (днес „Париба"). Тя е организатор на банковите синдикати, емитирали външните заеми за българската държава през 1902 г., 1904 г. и 1907 г. Значението на тези кредити за финансовата стабилизация и развитие на България е съществено, а ролята на представителя на кредиторите в София (през този период това е французинът Жорж Буске) е възлова за много стопански решения на българските правителства. Част от тези документи бяха издирени при работата ми в централния архив на „Париба" в Париж. Друга част са се озовали в Министерството на финансите (сега се съхраняват в Централния държавен архив) вероятно след временното затваряне през 1915 г. от българските власти

на представителството на кредиторите. Като цяло тези документи са изключително експресивно свидетелство за външния поглед към националната ни стопанска култура. Особено ценен в това отношение е проектът за реформиране на БНБ, предложен от Ж. Буске през 1908 г. (документ № 6), който формулира дневния ред на промените в емисионната банка, осъществен при огромна съпротива едва две десетилетия по-късно.

За по-голяма прегледност документите в сборника са групирани по раздели, като във всеки от тях подредбата е на хронологичен принцип. Това структуриране позволява материалът да се представи според основните измерения в дейността и развитието на банката. Естествено то придава и известна условност, като неизбежно са налице документи, които засягат няколко кръга въпроси. Но както тази неоднозначност, така и известната небалансираност в присъствието на отделните години са цената за постигане на основната цел на сборника – възстановяване на възможно най-представителната картина на многоплановото битие на Българската народна банка в началото на XX в.

Румен Аврамов

Подбраните документи в голямата си част са написани на български език, а онези, чийто оригинал е на френски език, са публикувани само в превод на български.

Археографската обработка е направена въз основа на установените правила за публикуване на архивни документи. Самите те притежават пореден номер, заглавие, съдържание на оригинала, данни за мястото на съхранението му, обяснителни и биографични бележки. Заглавията съдържат: вид на документа; автор; получател и кратко описание на съдържанието.

Съдържанието на оригинала е предадено, като са запазени стилът на епохата и всички характерни особености на езика и правописа. В квадратни скоби са поставени: а) всички добавки към съдържанието, направени от съставителите за по-голяма яснота; б) допълнително написаните върху оригинала текстове (резолюции и бележки), които са включени след основното съдържание на документа; в) обозначените с многоточие пропуснати части от документа, които нямат връзка с тематиката на сборника или неразчетени думи и части от тях.

В данните за мястото на съхранение на документите са включени името на архива и номерът на архивния фонд, инвентарният опис, архивната единица и листовете. Обяснителните бележки са под линия към всеки документ непосредствено след данните за мястото на съхранението му.

Сборникът съдържа предметен, именен и географски показалец. В именния показалец с по-тъмен шрифт е отбелязана страницата, на която се намира биографичната бележка за съответната личност. Биографичните данни за някои личности, които се срещат и в предишния том, са с препратки.

Издателите изказват благодарността си на Елена Мирчева за превода на документите от френски език.

Елена Бугарчева

1

ИНСТИТУЦИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

1.1. Статут и законово устройство

№ 1

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗДАВАНЕТО НА ЮБИЛЕЕН СБОРНИК ВЪВ ВРЪЗКА С 25-ГОДИШНИНАТА ОТ ОСНОВАВАНЕТО НА БНБ

София, 18 май 1904 г.

Протокол № 28

Заседание на 18 май 1904 г.

Присъствували: Ст. Караджов[1], Ж. Н. Вълчев, В. Золотович, М. Михаилов и Н. Николаев

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

В ознаменование 25-годишнината от основанието на Българската Народна Банка и от откривание паричните ѝ операции, по предложение на Управителя на Банката Стефан Караджов, Управителният Съвет в заседанието си от 18 май т[ази] г., навръх Тезоименния ден на Негово Царско Височество, постанови: да се издаде през текущата 1904 г. Юбилеен сборник за деятелността на Банката през изтеклото 25-летие, от който един екземпляр да се поднесе на Негово Царско Височество, като същевременно се покани да направи чест с Височайшето си присъствие на молебена, който ще се отслужи по тоя тържествен случай на 6 юний т[ази] г. в помещението на Банката.

Ст. Караджов
Ж. Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов
Н. Николаев

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 226. Оригинал. Ръкопис.

---

1. Стефан Караджов (1858 – 1931) – от 19.I.1899 г. управляващ БНБ, а от 1.III.1899 г. до 1.X. 1905 г. – управител на БНБ. Роден в с. Кубанка, Одеска област. Завършва Одеското търговско училище. Завръща се в България след Освобождението. Работи в Съвета за управление на княз Дондуков-Корсаков, в Министерството на финансите, в Сконтовия отдел на БНБ, като главен секретар в Министерството на обществените сгради, пътищата и съобщенията и в Министерството на търговията и земеделието. По времето на неговото управление България преживява една от най-тежките си финансови кризи (1899 – 1902), които довеждат до преустановяване обменяемостта на българските банкноти срещу злато.

№ 2

ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ ВЪРХУ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА БНБ

София, 16 януари 1906 г.

Сегашният Закон за Българската Народна Банка датира от 1885 г.[1] При съставянето му се е имало предвид общото тогавашно положение на Княжеството и нуждата от едно кредитно учреждение, което да задоволи възникналите потребности на цялото наше народно стопанство. По тоя причина съчинителите на Закона от 1885 г. са искали да наредят една банка, която да не занемарва тая нужда; основала се, значи, една емисионна банка, която при това е била натоварена да върши всички видове операции, както това вършат обикновените кредитни учреждения.

Днес, след един период от двадесет години, условията у нас съвсем са се изменили. Днес има ред кредитни учреждения и дружества, пръснати из цялата страна, които доставят кредит на нуждающите се търговци, занаятчии и промишленници, и по тоя начин се явяват като добри помощници на Народната Банка и твърде успешно улесняват постигането на ония цели, които до скоро Народната Банка преследваше сама. Появяването на всички тия кредитни учреждения свидетелствува за изменението на старите условия, които виждахме преди двадесет години, както и за развитието на търговията и на общото наше икономическо положение. При това състояние на работите, длъжност бе на Българската Народна Банка да се стреми да заеме положението, което имат емисионните банки в другите държави и да застане начело на другите банкови учреждения. Предлагания проект, като не изпуска из пред вид всички условия, които имат значение в случая, поставя Народната Банка в нейното истинско назначение. При съставянето на проекта Министерството е гледало да отстрани недостатъците, които дългогодишното прилагане на сегашния Закон е могло да посочи. Разликите на проекта, в сравнение на сегашния Закон, са от съществено значение, по-главните от които се изброяват по-долу.

Според сегашния Закон (изменение от 1892 г.)[2] недостатъчно се осигуряват пуснатите от Банката в обръщение сребърни банкноти с 1/3 сребърна монета. Щом нашите условия са създали нуждата от сребърни банкноти, то осигуряването им с[ъс] сребърна монета по нарицателната ѝ стойност представлява осиг[у]ряване на една по-малка част от вътрешната стойност на монетата. В проекта се предвижда, че срещу пуснатите в обръщение сребърни банкноти, Банката трябва да пази най-малко 50% сребърна монета, който процент значително се доближава до 1/3 златна монета. Това осигуряване намирам по-рационално за нашата Банка и нашите условия.

Управлението на Банката се преустроява. Нарежда се едно Централно Управление, което ще има за цел да ръководи общото управление на Банката и да контролира делата ѝ по-отблизо. Тия два атрибута, види си за икономия, са били слети до сега с централния клон на Банката, и по тоя начин висшата банкова власт, която е трябвало само да разпорежда и контролира, едновременно се явявала и като изпълнител на своите решения, та, всъщност, действителен контрол при тия условия почти не е могъл да съществува. По тия съображения, Централата на Банката (в София) се поставя на самостоятелна нога, с един директор начело, както е това из другите банкови клонове; обаче над Централата и клоновете стои вече един Управителен Съвет, който има определени цели, показани в проекта. Това се оправдава не само от необходимостта да се разделят два несъвместими атрибута, като се каза в по-горе, но и защото бъдещето развитие на Народната Банка изтъква нуждата от едно Централно управление, което ще има за своя постоянна грижа да ръководи Банката в работата ѝ, както и да следи всич-

ки проявления на нашия стопански живот, имеющи връзки с кредита и въобще с целите на Банката.

Внася се едно подобрение на сконтовите комитети, като се допуска в тях участието и на делегати от търговско-индустриалните камари, които за сега представляват една гаранция, за да попаднат в сконтовите комитети лица, повече запознати с нашата търговия, занаяти и индустрия. За избираемите се изисква един ценз, за да се отстранят лица, които не биха стояли близо до интересите, що са натоварени да защитават. Определи се ясно при това, от какъв характер са решенията на сконтовите комитети.

Личният, консумативния кредит е значително ограничен. Според проекта, Банката прави заеми, и то тримесечни, срещу двама поръчители само от 2.000 до 50.000 л. Но в желанието си да ограничa личния кредит пред Народната Банка, аз, от друга страна имах пред вид да го запазя за занаятчиите, които, като не вършат давания-земанията си с[ъс] записи, а по тефтер, кредита за тях, макар и в[ъв] форма на личен, не е консумативен, а подпомага техните занаяти. За това се предвиди, за занаятчиите да се правят заеми и в по-малък размер. Същото изключение е допуснато и за занаятчийските с[ъс] солидарна отговорност сдружавания, и уверен съм, че тая фаворизация е полезна и необходима.

Важно изменение, което ще окаже голямо значение в операциите на Банката, е и това, дето според проекта се допуска отварянето на текущи сметки под залог на портфейлите на Земледелческата банка и другите кредитни учреждения. Допусната е тая операция и за други кредитни учреждения, но които ще се намират под контрола на Банката, та последната винаги ще може да откаже тоя род кредит на онова кредитно учреждение, което би компрометирало своето положение. В това отношение кредитните учреждения се явяват като нейни помощници. Това постановление на проекта ще подкрепи нашите кредитни учреждения, ще увеличи тяхното число и по тоя начин чрез тях Банката ще услужи цялото наше стопанство.

Банката и по новия проект ще продължава да прави заеми срещу залог на недвижими имоти, но то ще продължава само до изработването на особен закон за ипотекарния кредит, досегашното положение на който, по ред причини, трябва да се реформира.

Проектът съдържа една особена глава за отношенията за Банката към държавата, гдето между другото се прави едно ограничение на заемите, които Банката ще дава на държавата, а именно, че тия заеми в никакъв случай не могат да накърняват наличността, нужна за циркулацията на Банката. Най-сетне, особена глава урежда бюджета и банковата отчетност. Върху другите по-маловажни допълнения и нововъведения ще има да посоча в самото Народно Събрание.

По тия съображения, моля господа народните представители да приемат и гласуват настоящия проект.

Министър на финансите: *Л. Паяков*[3]

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 1621, л. 16. Печатно.

---

1. Вж. Българска народна банка. Сборник документи. Том I, 1879 – 1900 г. (Нататък БНБ. Сб. док. Т. I). С., 1998, 213 – 217.

2. Закон за изменение на чл. 4 от Закона за БНБ от 1885 г. „Държавен вестник“ (ДВ), бр. 20/1892 г.

3. Лазар Паяков (1860 – 1910). Учи в Робърт колеж в Цариград. Завършва стопански и търговски науки в Париж. Издава първото българско научно икономическо списание „Промишленост“. Министър на финансите (1903 – 1908). Един от първите икономисти, които правят опит да изчислят националния доход на страната.

№ 3

ЗАКОН ЗА БНБ, ПРИЕТ ОТ XIII ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

София, 27 януари 1906 г.

ЗАКОН
ЗА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

Глава I
Характер, капитал и привилегия на Банката

Чл. 1. Българската Народна Банка е държавно кредитно учреждение, Централното Управление на което има седалището си в София. С предварително съгласие на Минист[ъ]ра на Финансите, Българската Народна Банка отваря клонове в ония градове на Княжеството и другаде, гдето намери за нужно.

Чл. 2. Българската Народна Банка има два вида капитали: а) основен и б) запасен.

Чл. 3. Основния капитал на Банката е [10.000.000] десет милиона лева в злато, напълно внесени. Капитала съставлява собственост на Банката и в никой случай не бива да се намали.

Чл. 4. Запасния капитал се определя също (10.000.000) десет милиона лева злато и се образува постепенно, като се удържат ежегодно за тая цел 15% от чистите печалби на Банката.

Чл. 5. Запасния капитал служи за покриване загубите на Банката. Когато запасния капитал се окаже недостатъчен да покрие загубите, недостига се взема от основния капитал, а тоя последния се допълва веднага от държавата.

Запасния капитал се облича в ценни книги на държави, които Минист[ъ]ра на Финансите одобри.

Чл. 6. Чистата печалба на Банката, след изпълнението на чл. чл. 4 и 23, се внася ежегодно на приход в Държавното Съкровище.

Чл. 7. Българската Народна Банка има изключителната привилегия да пуска в обръщение банкноти в злато и сребро.

Срещу пуснатите в обръщение банкноти, Банката пази постоянно в касите си съответствующе количество монета, равно на третата част от стойността на банкнотите в злато и на половина от стойността на ония в сребро.

Чл. 8. С[ъс] съгласието на Министерския Съвет, Минист[ъ]ра на Финансите може да забрани пускането в обръщение банкноти в сребро както и да поиска от Банката да изтегли част или всичките пуснати такива банкноти.

Чл. 9. Предявените в Банката и клоновете ѝ банкноти веднага се заменяват с монета. Когато в някои от клоновете няма достатъчно наличност в монета, заменяването се отлага до пристигането на такава.

Банкнотите се приемат в[ъв] всички държавни учреждения.

Чл. 10. Формата, количеството и стойността на банкнотите се определят по решение от Управителния съвет на Банката, одобрено от Минист[ъ]ра на Финансите.

Чл. 11. Когато пуснатите в обращение банкноти се заменят с други, разликата от невъзвърналите се в Банката банкноти съставлява печалба за Държавното Съкровище и се внася на приход в последното.

Глава II
Управление на Банката

Чл. 12. Общото управление на Банката е поверено на един Управителен Съвет, състоящ [се] от: един управител и четирима администратори. При Управителния Съвет се намира юрисконсулта, инспектората, централното счетоводство, секретариата и другия нужен персонал.

Чл. 13. На Управителния Съвет принадлежи: а) да регулира паричното и кредитното обращение; б) да размишлява за развитието на търговския и промишлен кредит в кръга на Закона; в) да ръководи и следи деятелността въобще на Централата и клоновете, както и да изпълнява всички други задължения, които Закона и правилниците му възлагат и г) да изказва мнение за изменението на Закона и правилниците на Банката.

Чл. 14. В заседанията на Управителния Съвет вземат участие, с[ъс] съвещателен глас, правителствения делегат и юрисконсулта. Тяхното участие не освобождава Управителния Съвет от отговорност по управлението на Банката.

Чл. 15. Управителя на Банката, а в отсъствието му неговия заместник, старшия по служба администратор, представлява Банката пред всичките учреждения и власти.

Чл. 16. Управлението на централата и клоновете на Банката се поверява на особени директори.

Чл. 17. При Централата и клоновете има по един сконтов комитет, който има за цел да определя материалното положение и кредита на клиентите. Сконтовия комитет се състои: в Централата – от директора, началника на сконтовото отделение и от 6 члена; в първостепенните и второстепенните клонове – от директорите и от 6 члена, а в останалите клонове – от директорите и от три члена. Членовете на сконтовия комитет се избират по за три години и то 4 за Централата и за I и II степенните клонове в съвместните заседания на окръжните и общински съвети на градовете, гдето се намират седалищата на Централата или на клоновете, и по 2 от надлежните общински съвети. За Централата и I и II степенни клонове по двама, а за останалите клонове по един член, се избират от надлежните търговско-индустриални камари. За членове на сконтовия комитет се избират двойно число кандидати и измежду ония търговци и промишленици, (с изключение на банкерите), които имат зарегистровани фирми и плащат годишен данък за занаятие най-малко 100 лева.

Чл. 18. Половината от така избраните кандидати, Управителния съвет представлява на Минист[ъ]ра на Финансите за утвърждение.

На утвърдените членове от сконтовия комитет се плаща възнаграждение на заседание в размер, определен в правилника.

Чл. 19. В седалището на всяка околия; гдето е нужно, се учредява по една комисия за да оценява недвижими имоти и да дава сведения за кредитоспособността на разни лица в околията. Тя се състои от началника на Земледелческата банка или от кореспондента на Народната Банка и от трима души, избрани – двамата от общинския съвет на града, а третия от надлежната търговско-индустриална камара.

Чл. 20. Сконтовите комитети определят кредитоспособността на банковите клиенти. В началото на годината те задължително ревизират размера на определените кредити, а през течение на годината – винаги когато е нужно.

Чл. 21. В случай че директора не е съгласен с някое от решенията на сконтовия комитет, внася въпроса за окончателно решение в Управителния Съвет.

Чл. 22. Числото на чиновниците и служащите при Централното Управление и клоновете, се определя в бюджета на Банката, съгласно щата, приложен към тоя Закон. Те се считат държавни чиновници.

Чл. 23. От чистата годишна печалба на банката се задържат 1 1/2% за възнаграждение на Управителния съвет и директорите на Централата и клоновете, и 2 1/2% – за чиновниците и служащите в Банката. Тия възнаграждения обаче в никой случай не могат да бъдат повече от 25% от общата сума на заплатите им.

Чл. 24. Банката не дава лични заеми на своите чиновници и служащи, нито ги приема като поръчители.

Чл. 25. Управителя и администраторите на Банката се назначават с указ по представление на Минист[ъ]ра на Финансите, а се уволняват по решение на Народното Събрание.

Правителственият делегат се назначава и уволнява с указ, по представление на Минист[ъ]ра на Финансите.

Директорите на клоновете, юрисконсулта, инспекторите, началниците на отделенията, контрольорите, секретарите, касиерите, счетоводителите и адвокатите се назначават и уволняват с указ по доклад на Минист[ъ]ра на Финансите и по представление на Управителния Съвет, а всички останали чиновници и служащи – от управителя, по решение на Управителния Съвет.

Чиновниците и служащите се приемат по ценз, определян в правилника.

Глава III
Операции на Банката

Чл. 26. Българската Народна Банка приема пари на срочни влогове, на текущи сметки и капиталите на Пощенската спестовна каса (чл. 5 от Закона за спестовната каса).

Чл. 27. Банката сконтира търговски ефекти и други срочни обвезателства[1], до падежа на които остават не повече от три месеца и снабдени с три подписа на състоятелни лица. Тя може да сконтира търговски ефекти и с два подписа, но когато тия подписи са на познати солидни търговци, или промишленици. Банката може да сконтира също и бонове, издадени от Държавното Съкровище, с[ъс] срок по-дълъг от три месеца, както и да поема неоспорвани, признати и подлежащи на изплащане парични вземания от държавата.

Чл. 28. Банката прави тримесечни заеми срещу двама солидни и солидарни поръчители за суми от 1.000 – 50.000 л. За повече се иска разрешение от Управителния Съвет. На занаятчиите и занаятчийските с[ъс] солидарна отговорност сдружения, заеми могат да се правят и в по-малък размер.

Чл. 29. Банката събира (инкасира) местни и чуждестранни полици, както и разписки на застрахователни дружества.

Чл. 30. Банката отваря текущи сметки под залог на: а) стоки; б) лихвоносни ефекти[2] и ценни книги; в) варанти[3]; г) коносаменти; д) скъпоценни метали – в кюлче или в пари.

Чл. 31. Управителния Съвет на Банката определя, кои стоки и ценни книги могат да се приемат като залог. Препис от решението на съвета се изпраща на Минист[ъ]ра на Финансите за одобрение.

Не се приемат в залог стоки, подлежащи на бърза развала, а приетите такива трябва да са застраховани за сметка на заложителя.

Чл. 32. Залагането [на] стоките и ценните книги при Банката става с частен акт, а продажбата им, ако длъжника на падежа не плати дълга си, се извършва направо от Банката.

Чл. 33. Размера на текущата сметка (заема) не трябва да надминава 2/3 от стой-

ността на стоките и 4/5 от дневната цена на ценните книги.

Чл. 34. Банката отваря текущи сметки под залог на портфейлите на Земледелческата Банка и клоновете ѝ, както и на други кредитни учреждения, турени под контрола ѝ. Тия портфейли трябва да бъдат с падеж не по-дълъг от четири месеца и с бланково джиро (без право на повръщане от страна на депозанта).

Чл. 35. Банката отваря текущи сметки в размер не повече от 50.000 л., на търговци и промишленици, срещу записи с гаранция най-малко на два други подписа, принадлежащи на състоятелни лица.

Чл. 36. По предприятията на държавни постройки превишающи 500.000 л., Банката може да отвори текущи сметки и до 500.000 л., по решение на Управителния Съвет. Отварянето на тия сметки обаче става винаги в размер на кредитоспособността на лицата, които гарантират сметката и събирането от държавата сумите от предприятието да става чрез Банката.

Чл. 37. Всичките задължения на едно лице не могат да превишават размера на неговия кредит пред Банката. В какъв размер ще се смята всяко от тия задължения, ще се определи в правилника, като се запази постановлението на горния член относително предприятията на държавни постройки.

Чл. 38. Банката прави заеми най-много за шест месеца срещу залог: а) стоки; б) свидетелства за срочни влогове и други лихвоносни ефекти и ценни книги; в) варанти; г) коносаменти и д) скъпоценни метали – в кюлче или пари, по условията показани в членове 33 и 34, с изключение на свидетелствата за срочни влогове.

Чл. 39. Банката прави заеми на Окръжията и на Общините срещу залог на приходите им (чл. 60 от Закона за градските и чл. 46 от Закона за селските общини).

Чл. 40. Банката купува и продава: а) чекове и полици – местни и чуждестранни; б) скъпоценни метали – в кюлче или пари за своя и чужда сметка и в) разни ценни книги, по поръчка и за чужда само сметка; тя превежда пари в Княжеството и другаде по дневния курс. Може да издава мандати[4] и чекове.

Размерите на кредита по чекове се определя в съгласие с Управителния Съвет.

Чл. 41. Банката отваря подписка за държавни и разни обществени заеми и приема за пазене всякакъв вид ценности и ценни книги.

Чл. 42. До изработването на особен Закон за ипотекарния кредит, Банката дава заеми срещу залог на недвижими имоти, с[ъс] срок до 30 години, с одобрението на Управителния Съвет. Ипотеките, направени на Банката, не подлежат на подновяване докато трае срока на заема (чл. 22 от Закона за ипотеките).

Чл. 43. Залагаемите недвижими имоти се приемат само срещу първа ипотека и след като се застрахуват. Сумата на заема не може да превиши половината от стойността на залагаемия недвижим имот, нито да е по-голяма от 100.000 л. срещу един имот. Като допълнителна обаче гаранция на заеми, станали несигурни, може да се земе и непърва ипотека.

Чл. 44. Срещу ипотека на недвижими имоти Банката отваря текущи сметки в размер не повече от 100.000 л. на едного.

Чл. 45. Размерът на лихвите, които Банката плаща за внесените у нея пари и които взема за дадени от нея заеми, както и размерът на сконтото, комисионните, таксите и пр., се определят от Управителния Съвет, одобряват [от] Минист[ъ]ра на Финансите и [се] публикуват в „Държавен вестник“.

Чл. 46. С решение на Минист[ъ]ра на Финансите Банката може да купува държавни фондове най-много в размер на основния ѝ капитал.

Чл. 47. Банката не може да дава заеми срещу индустриални акции, нито да взема

пряко или косвено участие в индустриални или търговски предприятия. Тя не може да купува други недвижими имоти, нито да строи, освен за нейните помещения с разрешение на Минист[ъ]ра на Финансите и съгласно Закона за отчетността, с изключение на останалите върху нея от публичен търг недвижими имоти срещу вземанията ѝ. Също забранява се на Банката да играе на борсата и изобщо да върши операции, непредвидени в тоя Закон.

Глава IV

Отношение на Банката към държавата

Чл. 48. Българската Народна банка се намира под върховния надзор на Минист[ъ]ра на Финансите. Тоя надзор [се] упражнява направо и чрез един Правителствен делегат. Минист[ъ]рът на Финансите, както и Правителственият делегат следа[т] за правилното прилагане на Закона и другите наредби за Банката. Минист[ъ]рът спира извършването на операциите, които намира противни на закона и правилниците.

Чл. 49. Българската Народна Банка (Централата и клоновете) приема държавни приходи и изплаща, в размер на постъпленията, държавни разходи. Изключение се прави само за консолидираните бюджетни разходи.

Чл. 50. Банката прави заеми на държавата (чрез Минист[ъ]ра на Финансите), но в никакъв случай подобни заеми не могат да накърняват наличността, нужна за циркулацията ѝ. Заемите на държавата, както и на Общините, могат да бъдат облигационни.

Чл. 51. Банката може да участвува в държавни заеми по решение на Управителния ѝ Съвет, одобрено от Минист[ъ]ра на Финансите.

Глава V

Бюджет и отчетност

Чл. 52. Бюджетът на Банката, ежегодно се приготовлява от Управителния Съвет и се одобрява от Минист[ъ]ра на Финансите. Упражнението на бюджета започва от 1 януарий и свършва на 31 декемврий.

Чл. 53. Бюджетните разходи на Банката се произвеждат и оправдават съгласно с наредбите за държавни разходи.

Чл. 54. След изтичането на годината, банковите директори представляват чрез Управителния Съвет отчет за изтеклия бюджет в[ъв] Върховната сметна палата, за проверка, подкрепен с надлежните оправдателни документи.

Чл. 55. Операционната година на Българската Народна Банка се брои от 1 януарий до 31 декемврий.

Чл. 56. Всяка седмица Банката праща на Минист[ъ]ра на Финансите седмичния си баланс и го обнародва в „Държавен вестник“, а след изтичането на операционната година, тя приготовлява годишен отчет за операциите си и го представя на Минист[ъ]ра на Финансите не по-късно от 1 март на следующата година.

Чл. 57. Годишният отчет на Банката, веднага след получаването му, се предава за проверка на една комисия, назначена от Минист[ъ]ра на Финансите, в състав: началника на отделението за отчетността в Министерството на Финансите, един съветник на Върховната сметна палата и един финансов инспектор.

Чл. 58. До два месеца от деня на представянето акта за проверката от казаната комисия, Минист[ъ]рът на Финансите е длъжен да се произнесе за редовността или не на отчета. След изтичането на тоя срок, отчетът се признава за редовен и отговорните лица се освобождават от дисциплинарна отговорност. В[ъв] всеки случай тоя срок не може да се продължи повече от една година от представянето на отчета.

Чл. 59. За прилагането на тоя Закон ще се изработи особен правилник, одобрен

от Минист[ъ]ра на Финансите и утвърден с указ.

Чл. 60. Законът за Българската Народна Банка от 1885 година, заедно с всички последвани по него изменения и допълнения, както и всички закони, устави и правилници, които противоречат на тоя Закон, се отменяват.

Д О К Л А Д Ч И К

Настоящия Закон за Българската Народна Банка, се вотира и прие от XIII-то Обикновено Народно Събрание, III-та редовна сесия в LXIV-то му заседание, държано на 24-ѝ Януарий 1906 година.

Ст[олицата] София, 27-ѝ Януарий 1906 год.

За председател: [...]
Секретар: [...]
Началник на канцеларията: [...]

Щ А Т
НА ЧИНОВНИЦИТЕ И СЛУЖАЩИТЕ ПРИ БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

Наименование и длъжности	Число на чиновниците и служащите	Годишна заплата
Централно управление на банката		
Управител	1	12,000
Администратори	4	8,400
Правителствен делегат	1	7,200
Юрист-консулт	1	6,600
Инспектор	1	6,600
Инспектор	1	5,000
Контрольор.....	1	6,000
Главен-счетоводител.....	1	6,000
Секретар на българ[ската] кореспонденция	1	5,400
„ „ иностр[анната] „	1	5,400
Книговодител I клас.....	*	4,800
„ II „	*	4,000
„ III „	*	3,000
Архивар.....	1	2,400
Регистратор.....	1	2,100
Централата		
Директор.....	1	8,400
Началници на отделения.....	*	6,000
Адвокат.....	1	5,400
Касиер.....	1	6,600
Помощник-касиера.....	*	4,800
Контрольор.....	1	5,100
Помощник-контрольор.....	*	4,000
Счетоводител.....	1	4,800
Помощник-счетоводителя.....	*	3,600

Секретар на иностр[анната] кореспонденция	1	4,800
„ „ българ[ската] „	1	4,800
Помощник-секретаря.....	*	3,600
Книговодители I клас.....	*	4,800
„ II „	*	4,000
„ III „	*	3,600
Архивар.....	1	3,000
Регистратор.....	*	2,400
Практик[ант] с висше търг[овско] образование	*	1,800
„ „ средно „ „	*	1,200
Вратар.....	1	1,500
Броец-инкасатор.....	*	1,500
Огняр.....	1	1,500
Разсилен.....	*	960
Чистачка.....	*	600
Клонове I степен		
Директор.....	1	7,200
Контрольор.....	1	5,100
Юрист-консулт.....	1	4,800
Счетоводител.....	1	4,200
Касиер.....	1	4,800
Секретар.....	1	4,000
Помощник-счетоводителя.....	*	3,600
„ касиера.....	*	3,000
„ секретаря.....	1	3,000
Книговодител I клас.....	*	4,000
„ II „	*	3,600
„ III „	*	3,000
Архивар.....	1	1,800
Регистратор.....	1	1,800
Броец-инкасатор.....	*	1,200
Огняр.....	1	960
Разсилен.....	*	960
Чистачка.....	*	480
Клонове II степен		
Директор.....	1	6,000
Другите служащи, според нуждата както по-горе.		
Клонове III и IV степен		
Директор III степен.....	1	5,100
„ IV „	1	4,800
Счетоводител.....	1	3,600
Касиер.....	1	3,000
Книговодител I клас	*	2,400
„ II „.....	*	1,800
Разсилен.....	*	720

Забележка. Числото на служащите, отбелязани с[ъс] звездица, ще се определя в бюджета на Банката и одобрява от Минист[ъ]ра на Финансите.

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 1656, л. 10 – 14. Печатно.

1. Обвезателство – задължение.

2. Ефекти – особен род ценни книжа, издадени за дълъг период от време, които носят лихва или дивиденти.

3. Варант (фр. varrant) – документ, който се издава от складовете за стоки на притежателя на стоката и който може да се прехвърля чрез джиро.

4. Мандат – писмено нареждане за плащане на определена парична сума; пълномощно, с което дадено лице може да се договаря за сметка на упълномощителя.

№ 4

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА ЗА ПРОМЯНА НА ЧЛ. 11 ОТ ЗАКОНА ЗА ИПОТЕЧНИЯ КРЕДИТ

София, 14 октомври 1908 г.

Протокол № 143

Заседание на 14 (четиринадесетий) октомври 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов[1] и Г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсултът Г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 5 часа след обед.

Дневен ред

I. Разглеждание въпроса за отпущание заеми и текущи сметки срещу индустриални заведения, като се измени за тая цел чл. 11 от Закона за ипотечния кредит.

[...]

I. По повод ходатайствата от Съюза на българските индустриалци и от Софийската Търговска камара, докладва се от г[осподин] Управителя въпроса за отпущание заеми и текущи сметки срещу индустриални заведения, като се измени за тая цел чл. 11 от Закона за ипотечния кредит.

Според чл. 11, точка Б, комбиниран с чл. 35, алинея II от Закона за ипотечния кредит, Банката не може да прави заеми или да отваря текущи сметки срещу залог на фабрики и други индустриални заведения. Мотивите на тия две разпореждания се крият главно в предписанията на чл. чл. 10 и 12, комбинирани с чл. чл. 1, точка Г и 49 от същия закон. Чл. 10 нарежда да се вземат под ипотека такива недвижими градски имоти, които могат да дават определени и трайни доходи; а чл. 12 допълва тая мисъл с това, че чистото произведение от тия доходи трябва само по себе си да бъде достатъчно да погасява анюитетите на заема. Тия две основни начала стоят в пълна хармония с ролята на Банката като посредник между капиталистите или носителите на нейните заложни облигации и заемоискателите. Защото, по чл. 1, точка Г – срещу взетите ипотеки Банката издава лихвоносни заложни облигации, които тя ще има да посреща именно от анюитетите на нейните ипотечни пласменти. Ако, следователно, тия последните не постъпват правилно, ако те не са обезпечени от доходността на самите имоти, независимо от личното състояние на длъжниците, службата по облигационните заеми рискува да се разстрои, а с това и цялата система да се разнебити. А известно е, че индустриалните заведения и фабрики не са недвижими имоти от естество да дават определени и

трайни доходи. Тяхната съдба е свързана с[ъс] самата индустрия, която е инсталирана в тях, а индустриалните доходи са колебливи, т. е. нямат признаци от трайност и определеност. Банката не е искала да рискува, най-после, и за това, че всяко почти индустриално заведение подлежи на бързо и често пъти пълно обезценение; то няма освен един ограничен кръг купувачи, на волята на които би трябвало да се подчини един ден и самата Банка, кога имота се възложи върху нея. Загубите с мраморната фабрика в Белово, оризената в Кула Касапли[2], пивоварната на Младенова и оная на Кожухарското дружество в София са на лице, за да докажат напълно горните теоретични, но верни за нашите условия, мотиви.

Между това Съюза на българските индустриалци и Софийската Търговско-индустриална камара, с вх[одящи] писма №№ 14461 от 26.VII.[1]908 г., и 17552 от 4.IX с[ъщата] г., настояват да се измени чл. 11, буква Б в смисъл, щото да се вземат ипотека и фабрики или индустриални заведения. Техните съображения могат да се резюмират в следните четири точки:

1. Нашите индустриални предприятия нямат оборотен капитал; колкото имат имобилизират го в земя, постройки и инсталация. Следователно, без кредит, срещу тоя имобилизиран капитал, те не би могли да съществуват.

2. Нашата индустрия не е закрепнала. Закона за насърчението ѝ и автономната митнишка тарифа, колкото и да го подкрепят, не могат изиграсвоя рол[я], ако кредита не ѝ дойде на помощ. Чл. 11 от Закона за ипотечния кредит иди да направи тъкмо противното: Банката отказва кредит срещу ипотека на индустриалните заведения. С това тя подкопава и личния кредит на индустриалците.

3. Ипотечния кредит срещу индустриалните заведения се налага още, защото: а) имобилизираните капитали в индустриалните заведения се възстановяват много бавно, т. е. изискват дългосрочен кредит, какъвто е ипотечния, и б) у нас няма кредитни учреждения, създадени специално за индустриалния кредит, за облигационни заеми в полза на индустриалните предприятия, извършвани чрез такива кредитни учреждения. Ако някои чуждестранни ипотечни институти не дават ипотечни кредити срещу индустриални заведения, индустриалците там намират кредит в други форми, каквито липсват у нас.

4. Най-после, ипотечния кредит срещу индустриални заведения, упражняван разумно, не би докарал никакви загуби на Банката или, в[ъв] всеки случай, загубите ѝ от него не би били по-големи от кредита чрез лични гаранции, или даже чрез сконтовите операции. Ако Банката отпуща поне 20 – 30% срещу стойността на земята и постройките, тя би била предостатъчно гарантирана с останалите 70 – 80% срещу рисковете, произходящи от колебливостта на цените на индустриалните заведения, от тяхното обезценяване, в случай че предприятието пропадне, и въобще от ограничения пазар на подобни постройки.

СЪВЕТЪТ, като взе пред вид:

а) че изтъкнатите доводи на Съюза на българските индустриалци и на Софийската Търговско-индустриална камара не са от естество за да оборят мотивите, които са продиктували чл. 11, взет в[ъв] връзка с чл. чл. 1, буква Г, и 12 от Закона за ипотечния кредит;

б) че ако едно индустриално предприятие отива добре, то винаги ще намери краткосрочен кредит за нужния му оборотен капитал и такъв капитал никога не е бил отказван от Банката на нашите индустриалци; и

в) че да се отпуща даже и 30% само срещу индустриални заведения, това не гарантира Банката от загуби, както опита ѝ е доказал до сега;

ПОСТАНОВИ:

Не намира основания да иска отменяване на буква Б от чл. 11 от Закона за ипотечния кредит.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 288 – 291. Оригинал. Машинопис.

---

1. Христо Чакалов (12.I.1868 – 30.VI.1931 г.). Роден в Търново. Завършва право и политическа икономия в Женева. Започва работа в Българската народна банка през 1901 г. като адвокат, през 1906 г. е назначен за главен юрисконсулт. Специализира банково дело в Париж. От 7.VIII.1908 г. до 12.VI.1920 г. е управител на БНБ.
2. Кула Касапли – днес с. Ивайло, Пловдивско.

№ 5

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА КООПЕРАТИВНИЯ КРЕДИТ

София, 16 януари 1909 г.

ПРОТОКОЛ № 8

Заседание на 16 (шестнадесети) Януари 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсулта Г[осподи]н Георги Попов

Заседанието се откри на 4 (четири) часа след обед.

Дневен ред

[...]

IV. Приемане на законопроекта за Закона за Кооперативния Кредит.

[...]

Докладва се от г[одподин] Управителя въпроса за създаването на Закон за кооперативния кредит с следните мотиви:

За да избегне рисковете, които са свързани с раздробяването на кредита и пряко-то следене на многобройните клиенти на Банката, Българската Народна Банка, с[ъс] Закона от 10-й февруарий 1906 год., ограничи заемите срещу тримесечни полици до минимален размер от 1,000 лева. Но понеже занаятчиите имат нужда именно от дребен кредит, за тях и за кредитните занаятчийски сдружавания се направи изключение. С други думи, там се допуснаха такива заеми и по-малки от 1,000 – лева (Чл. 28 от Закона за Банката). Същата тенденция има и чл. 34: текущи сметки срещу залог на полици могат да се отварят и на занаятчии, стига само те да образуват помежду си едно кредитно сдружаване и последното да се подчини на контрола на Банката. Интересите, следователно, на Банката съвпадат с ония на кооперативния дребен кредит. Сдружаването

много по-добре ще контролира употреблението на кредита, който Банката раздава чрез него, отколкото самата Банка. Подписа на сдружаването за нея представлява много по-голяма гаранция, отколкото подписа на отделните му членове. Дребния кредит чрез сдруженията се централизирва и стабилизирва.

Съобразно с това, по инициатива на Българската Народна Банка, се прокара и един специален Закон за занаятчийския кредит (в. Държавен Вестник, брой 99 от 10.V.1907 г.). Банката желаеше с тоя закон да иде още по-нататък в своето стремление да концентрира кредита и прехвърли рискът по кредитните си операции с дребната клиентела от личността на колективитета. Тя смяташе, заедно с това, да увеличи и повдигне чрез кооперацията кредитоспособността на отделния занаятчия, следователно, да засили жизнеспособното занаятчийско производство, тъй пренебрегвано до тоя момент в това отношение.

Но в това време, Закона за занаятчийския кредит – трябваше да се тури от една страна в съгласие с[ъс] Закона за организацията на занаятчиите и еснафските сдружавания и, от друга страна, той трябваше да уреди, по липса на специален закон за тая цел, както организацията и привилегиите, тъй и контрола – съдебен и банков – на кредитните занаятчийски сдружавания. Ето защо, за да бъде в съгласие с[ъс] Закона за организацията на занаятчиите, чл. 2 от Закона за занаятчийския кредит тури основанието на кредитните занаятчийски сдружавания в зависимост от волята и съгласието на настоятелствата на еснафските сдружавания; ето защо, глава втора от Закона за занаятчийския кредит се занимава с привилегиите, които се отстъпват на занаятчийските сдружавания, а глава четвърта – с[ъс] съдебния и банковия контрол върху тия сдружавания – материи, които би трябвало да намерят място в общия закон за кооперативните сдружавания.

Новия законопроект, обаче, за организиране и подпомагане на занаятите отменява принципа за задължителното сдружаване на занаятчиите и прави, по тоя начин, излишно – разпореждането на Закона за занаятчийския кредит относително разрешаването от страна на еснафското настоятелство, да се основат или не занаятчийски кредитни сдружавания. От друга страна, Закона за кооперативните сдружавания урежда с достатъчна пълнота, както организацията, тъй и общите привилегии, и контрола върху кооперативните сдружавания. Тия постановления, прочее, в Закона за занаятчийския кредит си нямат вече мястото. От него трябва да остане само онова, което се отнася до кредитните операции на Банката с кооперациите.

Но ревизиран от това гледище, Закона за занаятчийския кредит, се оказа доволно недостатъчен. Преди всичко кредитните улеснения, които той създава в полза на сдружаванията, се ограничават само с[ъс] сдружаванията от занаятчии; дребните търговци и хората от дребните свободни професии са изключени. На второ място, той взема под своята защита само кредитните занаятчийски сдружавания; – сдружаванията, сиреч, за продажба произведенията на членовете, или за общи купувки на занаятчийски и други сечива и материали, не фигурират в неговия списък. Най-после, самите улеснения, които тоя закон създава в полза само на кредитните занаятчийски сдружавания, се отнасят до заемните, влоговите и комисионните операции. По заемите, под разни форми, лихвата, която взема Банката, се намалява с 1 до 2%; по влоговете, лихвата, която се плаща от Банката, се увеличава с 1%, а комисионните по разни банкови посреднически сделки изобщо се предвижда да бъдат по-малки. За всички други случаи и условия, важат общите наредби на Банката, в които собствено се заключават и главните пречки за използуване на банковия кредит от страна на сдружаванията.

Законопроекта, следователно, който имате под ръка, има за цел, в съгласие с новите законопроекти по организацията на занаятите и по кооперативните сдружавания,

да създаде при Банката по-определени и по-изгодни условия за главните прояви на кооперативния кредит в средата на градското население. (За кооперативния кредит в селата, ще се грижи Българската Земледелческа Банка.)

Според чл. 1 от законопроекта могат да се ползуват с кредит от Банката по особени условия не само сдружавания, съставени от занаятчии, но и такива, съставени от занаятчии, дребни търговци и лица от дребните свободни професии – въобще, съставните елементи на градското население, което се нуждае от дребен кредит за своите професионални нужди, от производителен или посреднически характер.

По силата на същия член, под защитата на тоя кредит се намират не само кредитните сдружавания, но кооперативните сдружавания, предвидени в чл. 2, т. 1, 2 и 4 от Закона за кооперативните сдружавания, т. е. кредитните сдружавания, сдружаванията за доставка на сечива, машини и материали за членовете и сдружавания за съдружна продажба на произведения на членовете.

Най-после, тоя член, предполага сдружавания, свободно съставени и с[ъс] свободно подбрани членове из широката среда на цялото градско население. Няма ограничение в предварителното разрешение и съгласие на настоятелството на местния еснаф. По тоя начин, свободно съставените вече на няколко места популярни банки в градовете ще намерят подкрепата на Банката, няма да бъдат лишени от нейните услуги, както до сега, просто за това, че техния състав влизали и елементи, непритежаващи свидетелство на редовни занаятчии.

Относително условията и изгодите, по които ще се раздава от Банката кредит на тия сдружавания законопроекта установява следните две основни различия: на първо място различие на сдружавания с ограничена отговорност от сдружавания с неограничена или с разширена зад пределите на внесения дял отговорност; на второ място, разграничение на краткосрочните операции на Банката с[ъс] сдружаванията от дългосрочните ѝ влоговете.

За да бъдат кредитирани от Банката сдружаванията с[ъс] солидарна отговорност, няма нужда, щото те да имат внесен някакъв паричен основен капитал: кредитоспособността на сдружаванията с[ъс] солидарна отговорност се мери с материалното положение на членовете и главно с техните морални качества, не с размера на дружествения капитал. Напротив, от сдружаванията с ограничена отговорност се изисква един първоначален основен – капитал поне от 1,000 – лева (Чл. 3, п[ункт] 1).

На сдружаванията с[ъс] солидарна отговорност, от друга страна, могат да се отварят текущи сметки на доверие, т. е. по решение на общото събрание, само срещу подписа – на сдружаването, без поръчители или други някои гаранции. Солидарността е достатъчна гаранция сама по себе си. Банката смело може да отиде на доверие до размер – на половината от свободния кредит на солидарно отговорните членове (Чл. 12). На ограничено отговорните, обаче, сдружавания се иска гаранция, било лична, – двама най-малко поръчители – било реална в ценни книги, полици, коносаменти или варанти. (Чл. чл. 13 и 14). Защото, вън от съдружествения капитал, Банката не може да разчита на цялото лично състояние на членовете, както в сдружаванията с[ъс] солидарна отговорност на членовете. С текущите сметки, отворени на доверие, Банката косвено насърчава образуването на кредитни сдружавания с[ъс] солидарна отговорност. От кредитно гледище, те навред имат по-голям шанс за успех и е желателно тяхното развитие у нас.

При всичко това, не са оставени в сянка и без защита и сдружаванията с[ъс] ограничена отговорност. Понеже тяхната кредитоспособност зависи на първо място от техния капитал, предвидена е в законопроекта една особена наредба за негово усилване чрез дългосрочния кредит (Чл. чл. 5 – 10). С една умерена лихва, която не може да бъ-

де по-голяма от 6%, тия сдружавания, една година след основаването си, могат да увеличат първоначалния си капитал с[ъс] заем от Банката до 10,000 – лева, без друга гаранция, освен солидарната отговорност на членовете му, и то до деня на изплащането на заема. За улеснение в изплащането на заема и да се даде възможност на сдружаването да изплати заетия капитал и си образува от печалбите собствен и равен нему капитал, предвидено е изплащането да почва от четвъртата година след сключването на заема, и то на части, увеличающи се, в течение на дванадесетгодишния срок на заема, както следва: на 4-та и 5-та години по 5% погашение; на 6-та, 7-та и 8-та години по 10% и на 9-та, 10-та, 11-та и 12-та по 15%. От тая наредба могат да се ползуват и сдружаванията с[ъс] солидарна отговорност; законопроекта не прави в тоя случай различие. Нека спомена тук, че тая наредба е заета от Русия, организувана тям аналогично, в полза на кредитните кооперативни сдружавания, при – „Государственій банк“.

От гледище на Банката, тия дългосрочни заеми, тъй както са регулирани в законопроекта, няма да я затруднят; ней не предстои на имобилизира големи суми в тая област. В България, наистина според преброяването от 1905 г., градове с население от 5000 и повече жители има 48, нека вземем кръгло 50. Ако предположим, че в течение на 5 години в[ъв] всички тия градове ще се основе по едно кредитно сдружавание и ако на всяко Банката даде в дългосрочен заем за усилване на капитала му максималната сума, оказана в законопроекта, то общата сума на тия дългосрочни пласменти няма да надмине 500,000 лева. Спрямо срочните влогове у Банката, тя представлява почти 1/100 част, а спрямо срочните влогове и фондовете – наедно – двойно по-малко. Истина е, че значителна част от фондовете и влоговете е пласирана в други дългосрочни банкови оюерации – ипотечни заеми и заеми на Окръжия и Общини, – но по закона за ипотечния кредит, чрез емисията на заложни облигации[1] (lettres de gage), тия така имобилизирани от Банката фондове няма да закъснеят – изново да се освободят. Ако опита докаже, следователно, че дългосрочните заеми у кооперативните сдружавания съставляват за Банката добри и сигурни пласменти, тя може даже и да увеличи предвидения в законопроекта максимум за тая цел.

Краткосрочния кредит е достъпен еднакво за двата вида сдружавания от следните форми: сконто на полици, текущи сметки срещу залог на полици и аванси срещу ценни книги, варанти или коносаменти (Чл. 2 комбиниран с Чл. Чл. 11 – 16). За текущи сметки на доверие или поръчителство споменах по-горе. По изключение на общите наредби (Чл. 27 от Закона за Банката), сконтираните полици вместо три, могат да бъдат и с два подписа; вместо с падеж от три месеца, най-много, предвижда се такъв от 6 месеца, с какъвто именно срок обикновено борави дребния градски кредит. Това е обичаен и сезонен срок – от Гергьовден до Димитровден и от Димитровден до Гергьовден. Двата подписа освобождават сдружаването да иска поръчители от членовете си, кога им авансира суми, а това, заедно с шестмесечния срок значително улеснява достъпа на кредита и пред сдружаванията и пред Банката. Същите улеснения, с прибавка на други две, се дават и по краткосрочната операция с текущите сметки срещу залог на записи, издадени на сдружаването от неговите членове. По изключение пак от общите наредби (Чл. 34 от Закона за Банката), полиците се приемат като ценни книги, без да се прави приетия за другите клиенти на Банката 20% отбив от номиналната им стойност. Освен това, заложената полица може да се смени с друга, издадена от същия длъжник, още един път. С други думи, тук косвено срокът на заложената полица се увеличава още с 6 месеца, та всъщност тя се превръща в полица с една година срок за изплащане.

Привличаме вниманието Ви и на влоговите операции с кооперативните сдружавания, предвидени в законопроекта (Чл. Чл. 17 и 18). Банката дава по влоговете, срочни или безсрочни, лихва, равна на оная, която дава и пощенската спестовна каса – 4%.

Свободните си пари, прочее, сдружаванията, ако не могат незабавно да ги пласират, имат право да ги оставят на влогова текуща сметка у Банката, – най-малко с 4% годишна лихва, когато другите клиенти – ги оставят с 1%; Банката не им дава повече. Но тая привилегия е ограничена. Влоговете не могат да бъдат по-големи от 5,000 лева, както и в Пощенската спестовна каса, те не могат да надминат тоя размер. Банката не може, като емисионно учреждение и като учреждение, което е призвано да регулира размера на лихвата, да се товари с големи проценти по влоговете и да се принуждава, за да ги изкара, да държи тоя размер на лихвата високо, а не постепенно да го намалява. Даже и това улеснение с увеличението на лихвата по влоговете от 1 на 4% не би се направило, ако Банката не бе задължена да приема и уползотворява сумите от Пощенската спестовна каса с 4 и 1/2%. Такава приблизително лихва ще получат сдружаванията косвено, чрез тая каса, пак от Банката, и ето защо законопроекта разрешава да се дава тя направо и с по-малко формалности от самата Банка. Ако тия влогове представляват запасни капитали и разни фондове на сдружаванията и ако последните искат да получават даже по-голяма лихва, остава свободен не пътя на влоговете в Банката, а оня на пласиментите в държавни или други, добре гарантирани ценни книги. Спестяванията на сдружаванията би трябвало да се насочат към тая посока.

Колкото до задълженията, които законопроекта налага на сдружаванията срещу горните изгоди, те нито са извън целта строги, нито пък надминават ония, предвидени, било в общия Закон за кооперативните сдружавания, било общото право от публичен ред. Така, контрол от Банката върху сдружаванията се упражнява дотолкова и дотогава, доколкото и докогато сдружаванията се кредитират от нея, докогато те са нейни длъжници (Чл. 4). Това е предвидено и в общия Закон за кооперативните сдружавания (Чл. 70). По нататък Банката не кредитира ония сдружавания, които раздават кредит на членовете си с лихва по-голяма с 3% от оная, която Банката взема по съответните си операции (Чл. 3, ал[инея] 2). Това е в хармония с принципа за законния процент на гражданската лихва у нас – 10%. Понеже сегашния най-голям процент на Банката е 7%, то сдружаванията не могат да дигнат своята лихва повече от 10%. Най-после, дългосрочните заеми за усилване на капитала са санкционирани с[ъс] задължението да се превърнат последователно в собствен капитал, в интерес на самото сдружаване, и с условието за солидарната отговорност на членовете, и с изпълнението на общия Закон за сдружаванията и устава на последните. Целта и назначението на тия заеми, както и липсата на други гаранции за тяхното покриване, диктуват наистина задължения, подобни на изброените.

И така: улеснения на всички кооперативни сдружавания, боравещи с кредитни операции и съставени свободно между производителните или посредническите кръгове из градската среда; разграничение на тия улеснения в зависимост от легалната отговорност и фактическата кредитоспособност на членовете в сдружаването; дългосрочен кредит за усилване на основния капитал и краткосрочен за оборотния; контрол или тегоби върху сдружаванията, на общо основание и в границите на преследваните цели; изгоди, отстъпвани от Банката, доколкото концентрацията на кредита и нейните задачи като емисионно учреждение позволяват, – ето, в резюме, съществото и гледищата на настоящия законопроект, турен в съгласие с проекта за организацията на занаятчиите и оня за кооперативните сдружавания.

Аз Ви моля, Господа Народни Представители, да гласувате и приемете законопроекта.

София, Януари, 1909 година

Минист[ъ]р на [финансите]

ЗАКОНОПРОЕКТ

за кооперативния кредит при Българската Нар[одна] Банка

ГЛАВА I
Общи положения

Чл. 1. По условията предвидени в тоя закон, Българската Народна Банка подпомага с кредита си градските кооперативни сдружавания, поменати в чл. 2, точки 1, 2, 3, 4 и 5 от Закона за кооперативните сдружавания и съставени между занаятчии и дребни търговци.

В тия сдружавания могат да участват лица от свободните професии.

Чл. 2. Банката върши следните операции с градските кооперативни сдружавания:

1) прави дългосрочни заеми за усилване на основния капитал на кредитните сдружавания;

2) сконтира полици;

3) открива текущи сметки на доверие, срещу поръчителство или срещу залог на полици;

4) дава аванси срещу ценни книги, варанти и консоменти; и

5) приема влогове на определен срок или на текуща сметка.

Чл. 3. Не могат да се ползуват с облагите на тоя Закон ония градски кооперативни сдружавания;

1) които, ако са съставени с ограничена отговорност, нямат внесен капитал поне в размер на лв. 1,000 – и

2) които раздават кредит на членовете си срещу лихва по-голяма от оная, която Банката взема по съответните си операции от своите обикновени клиенти.

Чл. 4. Кредитираните кооперативни сдружавания от Банката се контролират от последната, съгласно чл. 70 от Закона за кооперативните сдружавания и правилника, който ще се изработи за тая цел.

ГЛАВА II
Условия на операциите

§I. Дългосрочни операции

Чл. 5. Българската Народна Банка може да прави заеми на кредитните кооперативни сдружавания в градовете за усилване на основния им капитал с лихва не по-голяма от 6%.

Тия заеми се отпущат по решение на Управителния Съвет, и то не по-рано от една година от основаване на сдружаването.

Годината, през която сдружаването е съставено, ако не е пълна, не се взема в[ъв] внимание.

Чл. 6. Размерът на заемите за усилване на основния капитал на кредитните сдружавания не може да бъде по-голям от 10,000 лева за всяко сдружаване.

Чл. 7. Изплащането на заемите за усилване на основния капитал става чрез годишни погашения, в течение на дванадесет години най-много.

Погашенията почват на третата година след сключването на заема. Техния размер за третата и четвъртата години е 5% от заетата сума и се увеличава периодически с приближаването срока на заема.

Чл. 8. Заетата сума за усилване на капитала трябва да се обърне последователно в собствен капитал на сдружаването.

За тая цел кредитното сдружаване е длъжно да причислява от печалбите си към основния си капитал съответни на погашенията суми.

Чл. 9. Българската Народна Банка има право в[ъв] всяко време, въпреки сроковете, оказани в чл. 7, да поиска незабавното изплащане на цялата заета сума, ако дейността на кредитното сдружаване се окаже ненадеждна, и ако тя не се насочва съобразно с[ъс] Закона за кредитните сдружавания и устава на самото сдружаване.

Чл. 10. До окончателното изплащане на заетия капитал, членовете на кредитното сдружаване отговарят лично и солидарно за него, без да се гледа на това, дали сдружаването е съставено с[ъс] солидарно или ограничена отговорност.

§II. Краткосрочни операции

Чл. 11. Полиците на кооперативните сдружавания, представени за сконтиране, трябва да носят най-малко два подписа – на издателя и на сдружаването, като поемател и жирант.

Те могат да бъдат и с падеж от 6 месеца.

Сконтирането става в границите на определения и свободен кредит на сдружаването.

Чл. 12. Текущи сметки на доверие се отварят само на кооперативните сдружавания с ограничена отговорност, и то по решение на общото събрание на членовете му.

В[ъв] всеки случай, тоя кредит не може да бъде по-голям от половината от свободния кредит на неограничено отговорните членове.

Чл. 13. На сдружавания с ограничена отговорност се откриват текущи сметки срещу поръчителство най-малко на две самостоятелни лица, в границите на кредитоспособността на поръчителите и сдружаването.

Чл. 14. Текущи сметки срещу залог на записи се откриват в размер на номиналната стойност на заложения портфейл.

Залагаемите полици трябва да отговарят на условията, предвидени в чл. 6.

Дадената в залог полица преди изтичането на срока ѝ, може да се замени с друга, издадена от същия длъжник, но не повече от един път.

Чл. 15. Ценните книги на сдружаванията, заложени по текущи сметки или заеми, се приемат с отбив в размер на 10% от пазарната им цена.

Чл. 16. При определяне кредита на сдружаванията се взема в[ъв] внимание не само материалното положение на сдружаването, но и моралните качества на членовете му, както и на лицата от управителния и контролния съвет.

За сдружаванията със солидарна отговорност на членовете, важи съвокупния кредит на солидарно-отговорните членове.

§III. Влогове

Чл. 17. Лихвите, които Банката плаща по влоговите си операции с кооперативните сдружавания, не могат да бъдат по-малки от лихвите, които пощенската спестовна каса плаща на вложителите си.

Чл. 18. Размера на вложените суми на срочен влог от всяко сдружаване не може да бъде по-голяма от 5,000 лева.

Горницата над тоя размер се облича в ценни книги по избор на сдружаването и за негова сметка.

ГЛАВА III
Разни разпоредби

Чл. 19. За непредвидените в този Закон операции с кооперативните сдружавания,

важат общите наредби на Банката.

Чл. 20. Закона за занаятчийския кредит от 10.V.1907 година се отменява.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 17, л. 73 – 87. Оригинал. Машинопис.

---

1. Заложни облигации (ипотекарни облигации) – дават се от ипотечната банка срещу заложен недвижим имот. По този начин между банката и длъжника се поражда едновременно двоен иск и двойно задължение: банката и притежателят на облигациите са кредитори на платеца, от една страна, а от друга – банката и платецът са задължени към притежателя на облигациите. Облигаците могат да носят лихви или по тях се раздават премии. В България специална ипотечна банка е учредена със закон през 1928 г. До тази дата дейността на ипотечен институт се е изпълнявала от БНБ и БЗБ.

№ 6

ОТКЪС ОТ НЕПУБЛИКУВАНА КНИГА НА ЖОРЖ БУСКЕ[1], ОТНАСЯЩ СЕ ДО СТАТУТА НА БНБ

Октомври 1909 г.

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА[2]

Българска Народна Банка е толкова тясно свързана с Държавата, че е невъзможно да се разглеждат българските финанси без да се отдели съществено място на тази институция, иначе не би могло да се получи вярна представа за финансовото положение на Царството.

§ 1. Организация

Народна Банка е създадена по време на руската окупация, от княз Дондуков; реорганизирана е със закона от 27 януари 1885, а днес се управлява съгласно закона от 6 февруари 1906, който разширява ролята ѝ до такава, на емисионна банка и създава от нея кредитен инструмент, достъпен за всички. Капиталът ѝ възлиза на 10 милиона в злато, изцяло внесен и осигурен от Държавата. Той съставлява собственост на Банката и не може да бъде намаляван. Резервният фонд, който също трябва да достигне сумата от 10 милиона се формира постепенно,чрез 15%-на удръжка върху чистите печалби на Банката. Днес, той достига 6 190 189 франка, вложен в държавни фондове, посочени от Министъра на Финансите. Годишната печалба след 15%-ната удръжка за резервния фонд и на тантиемите...[3]

[...]

Служителите на централната администрация и на клоновете се считат за държавни служители. Директорът и администраторите се назначават с Царски декрет, по предложение на Министъра на финансите. Те могат да бъдат уволнявани само по решение на Народното събрание. Директорите на клоновете се назначават и уволняват с

укази. Заплатата на директора на Банката е 12 000 франка, тази на администраторите – 8 400; заплатата на директорите на клоновете варира съгласно класовете от 8 400 до 4 800. Броят на служителите и чиновниците от централната администрация и клоновете се определя със закон. Освен възнаграждението си, те си разпределят 2 1/2% от чистата печалба за всяка година.

§3. Връзки на Банката с Правителството

Българска Народна Банка, бидейки държавна институция е съвсем естествено поставена под надзора на Министъра на финансите, който го упражнява лично и чрез делегата. Той контролира както стриктното спазване на закона, така и другите мерки, засягащи Банката. Той спира операциите, които счита противоречащи на правилниците. Статута на Банката може да бъде променян само с предварителното съгласие на Министъра на финансите и на Управителния съвет.

Годишният бюджет на Банката се съставя от Управителния съвет и се одобрява от Министъра на финансите. Изпълнението му започва от 1 януари и завършва на 31 декември. Направените бюджетни разходи от Банката са узаконени, съгласно разпоредбите за държавните разходи. В края на всяка година, всички счетоводства на клоновете и агенциите представят сметките си за административни разходи пред Сметната палата със съответните оправдателни документи, за проверка.

Всяка седмица, Банката представя на Министъра на финансите седмичния си баланс, който се публикува в Държавен вестник. В края на годината или най-късно на 1 март сл[едващата] г., Банката изпраща на Министъра отчет за своите операции. Министърът назначава комисия, в която влизат: началник отдел счетоводство при Министерство на финансите; член на Сметната палата и финансов инспектор, която е натоварена да провери отчета и да го предложи за одобрение на Министъра. Той, от своя страна, трябва да издаде постановление в срок до два месеца от представянето на протокола от комисията. След изтичането на този срок, Управителите на Банката са освободени от всякаква дисциплинарна отговорност.

Освен с банковите си операции, видяхме, че Народната банка е натоварена с инкасирането на държавните приходи, и на всички държавни средства, както и с изплащане на всички разходи. Законът прибавя, че изплащането на разходите става „до размера на внесените приходи“, но той допуска изключение за анюитетите по консолидирания дълг, които трябва да бъдат изплатени от Банката, макар и да надвишават постъпилите обществени приходи. Впрочем, следващият член дава право на Банката и дори я подканя, да отпуска заеми на Държавата, което на практика отменя ограничението. В действителност, Банката плаща без никакви ограничения всички разходи на Държавата и отнася в текуща дебитна сметка на Съкровището при 6% лихва дефицитите, независимо от техния размер. По този начин Държавата осигурява единство на касовите си операции. Обслужването на съкровището е доведено до пълно опростяване. Така, Банката е в състояние да използва производително евентуалните излишъци на Съкровището и като централизира значителни ресурси тя влиза в ролята си на регулатор на паричното обръщение в страната, отдалечавайки по този начин възможността от кризи. И накрая, клоновете на Банката, които замениха държавните ковчежничества облекчават търговските операции в голям брой малки селища, лишени досега от подобна дейност. Ето това са предимствата на тази тясна връзка между Народна Банка и Държавата. Що се отнася до неудобствата, то ние ще ги оценим по-ясно, ако разгледаме движението на операциите и развитието на Банката от създаването ѝ до днес.

§4. Преглед на операциите

Всички операции, извършени от Банката, възлизаха на

през 1887	825 715 785	франка
през 1897	1 589 465 148	франка
през 1906	2 440 228 036	франка
през 1907	3 070 938 396	франка
през 1908	4 187 532 229	франка
Портфейл: Към 31 декември 1887, салдото по		
сконтирането на ценни книжа възлизаше на	3 890 000	франка
През 1897	22 017 000	–
През 1907	30 569 000	–
През 1908	35 290 000	–

Общо, полиците през тази последна година възлизаха на 173 859 000, от които 33 572 000 бяха полици от 100 до 1000 франка, а 45 762 000 – от 1 000 до 5 000 франка.

Трудно е да се концентрираме върху стойността на този портфейл. Но не можем да не отбележим големия брой протестирани, продължени и сконтирани наново полици и най-вече обезпокояващия дял на тези, подписани от хора със свободни професии и основно от служители, който представлява близо една седма част от целия портфейл. Тези полици зле прикриват заемите, получени благодарение на облекченията, предоставени на свои хора.

Специални дебиторски сметки. Това са одобрени аванси най-много до 50 000 франка, предоставяни изключително на търговци и индустриалци срещу различни, обикновено сериозни гаранции, имащи като правило относително краткосрочни падежи. Техният брой бързо нарастна. В баланса за 1902 те наброяваха 15 милиона; в баланса за 1908 достигнаха сумата от 38 милиона. Без съмнение, тези аванси обслужват търговията. Можем обаче да се запитаме дали подобни функции са присъщи на една емисионна банка и дали тези операции не трябва да бъдат оставени на частните банки, които имат по-сигурни средства да осигуряват вземанията си и не са толкова податливи на благосклонни приятелски оценки.

Ипотечни заеми. От сумата 2 171 000 франка през 1887, тези заеми достигнаха 31 932 000 франка през 1902. Те облекчиха строителството на многобройни сгради, най-вече в София и позволиха на частни лица, особено на предприемачи, да осигурят ресурси за разширяване на дейността си. Но имобилизирането на капитали в дългосрочни заеми (30 год.), когато те идват от краткосрочно изискуеми депозити (1, 3 и 5 год.) съставлява опасност, която Народна банка осъзна през последните години. Трябва да отбележим, че тя направи всичко, което можа за да ограничи обезпокоителното нарастване на тези заеми, било като се показа по-взискателна към оценката на тези сгради, било като ограничи капиталите, влагани в тези операции. Но все пак цялостната сума на дългосрочните заеми за ипотеки, за областите и общините и за земеделските банки, към 1908 година достига 82 395 000 франка.

Докато ограничаваше нарастването на ипотечните заеми, Банката се опитваше и да обезсърчи краткосрочните депозити от 1, 3 и 5 години (които тя в началото привличаше с високи лихви), като намали предлаганата лихва. По този начин БНБ се стремеше да намали цената на предоставяните от нея капитали. От 1902 до 1908 година вложените в банката депозити спаднаха от 62 на 44 милиона. Това до голяма степен беше компенсирано от нарастването на безлихвените текущи сметки . По силата на неотдавнашния закон за ипотечния кредит от 7 март 1907 г., БНБ смята в бъдеще да посреща търсенето на ипотечни заеми вече не с пари от депозити, а със суми, които ще си осигури благодарение на емисии на заложни облигации, подобни на нашите поземлени облигации. Очаквайки да се представят благоприятни условия за емитирането на тези об-

лигации, Банката взе мъдрото, но позакъсняло решение да спре временно ипотечните заеми.

Заемите за областите и общините предлагат същите неудобства, както и ипотечните заеми, но с усложнението, че най-често залогът е в зависимост от реколтата, а една лоша реколта прави трудно, ако не и невъзможно събирането на данъците.

Най-сетне, между перата от актива на баланса, трябва да се отбележат авансите за Съкровището, следствие на допълнителни и извънредни кредити, която вече изяснихме по-горе. Днес тези аванси достигат вече 52 милиона.

Сред перата от пасива, извън срочните депозити, за които вече говорихме, трябва да се отбележат още:

Банкнотите в обръщение. Днес те достигат 82 951 000 франка срещу покритие от 48 181 000, в това число 29 796 000 в злато. Следователно, обръщението е гарантирано по-солидно, отколкото изисква закона и покритието, което Банката винаги ревниво е защитавала осигурява стойността на банкнотите срещу трудностите, които биха могли да възникнат при реализацията на портфейла.

Ипотечни задължения. Народна банка, като е разбирала необходимостта от увеличаване на разполагаемите си средства за ипотечните заеми, неколкократно е ползвала кредити от чужбина. Първият беше договорен през 1889 от Дойче Банк[4] и Дрезднер банк. Той възлизаше на 10 милиона с 6%-на лихва, при цесионен курс от 90%, но можа да бъде изплатен едва през 1893, едновременно с втори заем, емитиран в Берлин при лихва от 6%. Тези два заема осигуриха на Банката 18 милиона, от които 13 милиона са погасени. Съвсем наскоро, през октомври 1909, Народна банка сключи във Виена, с Ферскерс Банк, заем от 25 милиона номинал, условията по който не бяха публикувани. Вследствие на този заем златната наличност на БНБ нарастна от 22 милиона през август на 29 милиона през октомври.

§5. Общ баланс

Общия баланс за 1908 възлиза на актив и пасив от 205 572 815 франка, включително 2 585 888 франка печалби, които след упоменатите по-горе удръжки, отиват в полза на Държавата. Но редно е да се запитаме дали реализируемите активи съответстват на изискуемите пасиви. Анализирано от тази гледна точка, състоянието на Банката към днешна дата е следното:

I. П А С И В И		
1. Пасиви, изискуеми веднага или в кратък срок:		
а) Банкноти в обръщение	71 486 000	франка
б) Депозити на виждане и текущи кредиторски сметки	47 300 000	–
в) Полици за инкасиране	3 833 000	–
г) Разни	2 586 000	–
Общо, пасиви, изискуеми в кратък срок	123 195 000	–
2. Пасиви с по-далечен падеж:		
а) Срочни депозити	4 4 025 000	–
б) Ипотечни облигации 1893 г.	7 610 000	–
в) „ 1909 г.	25 000 000	–
Общо изискуеми пасиви с по-далечен падеж	76 635 000	–
3. Пасив, за който Банката дължи отчет на основателите си:		
а) Капитал	10 000 000	–

б) Резервен фонд	5 802 000	–
в) Печалби и загуби	2 402 000	–
Общо	18 208 000	–
Общ пасив	220 028 000	–

Какви са ресурсите, с които Банката разполага, за да посрещне този пасив?

II. А К Т И В И

1. Активи, изискуеми веднага или в кратък срок:		
а) Наличности в злато и сребро	46 181 000	–
б) Портфейл	26 617 000	–
Общо активи, изискуеми в кратък срок	72 798 000	–
2. По-трудно реализуеми активи:		
а) Текущи дебиторски сметки	38 832 000	–
б) Краткосрочни заеми	822 000	–
Общо, по-трудно реализируеми активи	39 654 000	–
Общо реализируеми активи	112 442 000	–
3.Повече или по-малко имобилизирани активи:		
а) Ипотечни заеми, заеми за областите, общините, земеделските каси	32 885 000	–
б) Кредити на Държавата	52 000 000	–
в) Български държавни фондове	5 330 000	–
г) Сгради, присъдени на Банката, вследствие запори върху недвижимо имущество	2 891 000	–
д) Различни активи	10 706 000	–
Общо имобилизирани активи	103 323 000	
Общо активи	225 665 000	

Следователно, за да посрещне пасива си от 125 195 000 франка изискуем веднага, Банката ще разполага само със 112 443 000 реализируем актив, и то ако допуснем,че тя не срещне каквато и да е трудност в покриването на портфейла и на текущите дебиторски сметки. Евентуално ликвидация на това учреждение в спокойни условия би донесла около 5 000 000 (225 665 000 – 220 028 000 = 5 527 000). Но една внезапна криза би я поставила в невъзможност да уравновеси своя изискуем пасив и ще я накара да наложи принудителен курс за банкнотите си. Кредитът на Държавата ще бъде неизбежно засегнат, тъй като Народна банка е всъщност отдел на Съкровището. Тази критична ситуация се дължи на раздаването на ипотечните заеми, които не би трябвало да са част от дейността на една емисионна банка, както и на лекотата, с която Държавата черпи, чрез заемите си, от ресурсите на Банката без дори да иска съгласието ѝ (което впрочем БНБ не може да откаже), и без да предлага някакъв друг шанс за погасяване на дълга си освен евентуалните удръжки върху държавните заеми, сключени в чужбина, които тя [Държавата] би благоволила да направи в полза на Банката. Това обяснява дълбокото нежелание на водещите чужди финансови институции да се съгласят на заеми без со-

лиден залог за Правителство, което няколко месеца след заема, може да се окаже задлъжняло [към БНБ] с 50-на милиона, без да предлага на външните си кредитори никакви преференции пред вътрешните.

§6. Необходими реформи

Българска Народна Банка бе създадена и управлявана в името на развиване на кредита, финансиране частната инициатива, лишена от необходимите капитали, както и за да подпомага работливата и бедна демокрация.Тези достойни за похвала либерални цели, Банката изпълнява перфектно. Многобройни са предприятията, на които тя е помогнала, както и състоянията, натрупани, благодарение на нейната първоначална помощ. Винаги, когато е била в състояние, тя е намалявала сконтовия процент, така че да снижи пазарните лихви. Трябва да я аплодираме за усилията, направени в тази посока. Но тя се е отклонявала от своята цел, превръщайки се в безотказен доставчик на средства за Съкровището, предоставяйки на Държавата фондове при 6%-на лихва, каквито между впрочем тя би намерила на по-добра цена в чужбина. Ако Държавата иска да заздрави тази полезна институция и да повдигне собствения си кредит, така че да се освободи от системата на специално гарантирани заеми, тя ще трябва да проведе радикална реформа на БНБ.

Всяка емисионна банка дължи привилегията си на Държавата и следователно е неизбежно да ѝ се отплаща, поддържайки със своя кредит този на Държавата. Но за да играе тази роля, без да се злоупотребява, Банката трябва да има властта свободно да дискутира исканията, отправени ѝ от Държавата, както и да запази пълна независимост по отношение на нея. Случаят с Българска Народна Банка не е такъв. Обратно на всеобщо възприетия принцип, че една банка не трябва да кредитира Държавата, освен със собствените си ресурси (капитал и резерви), БНБ зае на Съкровището 52 милиона, които представляват повече от тройния размер на ресурсите ѝ. Допълнително Банката поиска средства за Държавата под формата на банкноти или депозити, без дори да предложи на публиката безусловно реализируеми гаранции.

Какъв трябва да бъде смисълът на реформата, която се налага? Можем да я разгледаме по два различни начина.

Първото решение би могло да е в създаването на нова банка, независима от Държавата, образувана като акционерно дружество с управителен съвет, избиран от общото събрание на акционерите. В замяна на привилегията за емисия предоставена на новото учреждение, на правителството би могло да се даде правото за избор на управителя и дори да се резервира за Държавата част от печалбата. В случай на нужда Банката ще оказва помощ на Държавата, но като договаря условията ѝ, така че собственият ѝ кредит да не бъде подкопан. Освобождавайки се от предписанията на правителството, банката би могла да осъществява по-строг контрол върху операциите и върху клиентите си. Нейният престиж в чужбина би нарастнал, което ще ѝ позволи да предоставя по-значими услуги на обществеността, на търговията и на самата Държава. Промяната ще наложи ликвидация на съществуващата институция, която няма да е особено трудна, ако се приеме, че тя ще внесе в новата банка актива и пасива си. След сериозна преоценка, съмнителните ѝ кредити ще бъдат провизирани за сметка на удръжка върху резервите ѝ, а при нужда и върху капитала. Един консолидиран заем ще позволи да се уравновеси актива и пасива на настоящата Банка, като този заем ѝ погаси отпуснатите кредити за Държавата. След изчистването на сметките, салдото по собствените ресурси на Банката ще бъде внесено в касите на Съкровището, което днес е единствения акционер.

Би било наивно да се опитваме да скрием, че подобна мярка ще предизвика противопоставяне от страна на всички политически партии. Нито една от тях не е склонна да се откаже от възможността, когато дойде на власт, да ползва облекченията от всяка-

към вид, които предлага настоящата организация.

Второ възможно решение, не толкова радикално, но по-практично е дълбоката промяна във функционирането на съществуващата институция чрез приемане на следните мерки, които за да постигнат цялостния си ефект трябва не само да бъдат записани в закон (подлежащ на ревизиране), но и да станат предмет на договорен ангажимент от страна на Държавата към чуждестранните ѝ заемодатели.

1. Пълно отделяне на операциите, присъщи на една емисионна банка от дългосрочните заеми. Необходимо е създаването на самостоятелна ипотекарна секция, която ще поеме ипотечните заеми, заемите на Областите и Общините. Тези заеми няма да бъдат захранвани с капиталите на Банката, а с капитали, получени посредством емисия на ипотекарни облигации, чиято сума ще трябва винаги да е равна на отпуснатите заеми. Сроковете на погасяване на облигациите съвпадат с падежа на заемите.

2. Задължение за Банката да ограничи директното кредитиране на Държавата и покупките на български ценни книжа до размера на собствените си ресурси, т. е. до размера на капитала и резервите си.

3. Задължение за управителния съвет на Банката да изготвя всяка година списък на лицата, които имат право да сконтират и на които могат да бъдат открити текущи сметки, както и да не допуска завишаване под никакъв претекст на определения кредит за всяко от тези лица. Да се фиксира строго определен максимум за откриването на кредит по текуща сметка. Сконтиране единствено на полици с три подписа.

4. Задължение на Банката прогресивно да увеличава своята златна наличност, така че да премахне банкнотите със сребърно покритие.

Без да предлага абсолютната сигурност, която би могла да се очаква от ясното отделяне на Банката от Държавата, подобна реформа би върнала на БНБ свободата на действие при управление на капиталите ѝ, би увеличила икономическата ѝ мощ като кредитна институция, би повдигнала престижа ѝ и би осигурила на чуждите кредитори на България нужното успокоение, без което има опасност кредита на тази работлива, мъжествена и плодородна страна да се срине или да бъде поставен под въпрос.

Архив на Парижката и нидерландска банка („Париба“), Ref 8542, 4\САВЕТ-1\78. Копие. Машинопис.

---

1. Жорж Буске – делегат на носителите на облигации от българските заеми от 1902 г., 1904 г. и 1907 г. Преди да заеме този пост, е бил висш държавен служител, почетен директор на митниците във Франция. От 1913 г. до 1936 г. той е президент на Българската генерална банка (създадена през 1906 г. с участието на „Париба“, която внася 2/3 от капитала) и председател на Управителния съвет на Френско-българската ипотекарна банка (създадена през 1912 г. с участието на френски капитали, в която „Париба“ има преки и косвени интереси).

2. Този откъс Ж. Буске представя на Палеолог, френски пълномощен министър в София, и на ръководството на „Париба“, за да им послужи като аргумент срещу отпускането на необезпечен заем на България.

3. Тантием – определен процент от общия приход; процентно възнаграждение, което се взема от печалбите на банката или акционерното дружество и обикновено се разпределя между членовете на управителния съвет.

4. Дойчебанк – влиятелна германска кредитна банка, основана през 1870 г. в Берлин като акционерно дружество, с първоначален капитал 15 милиона марки.

№ 7

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗМЕНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА ИПОТЕЧНИЯ КРЕДИТ

София, 26 януари 1910 г.

Протокол № 10

Заседание на 26 януарий 1910 год.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Г[осподи]н юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 до 8 часа след обед.

[...]

XXI. Премахване прибавката към чл. 35 от проекта за изменение на Закона за ипотечния кредит при Б[ългарската] Н[ародна]Банка, относително отпущане кредит под ипотека на фабрични заведения.

[...]

Г[ОСПОДИ]Н УПРАВИТЕЛЯ направи предложение да се унищожи прибавката към чл. 35 от проекта за изменение и допълнение Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка, с която се допуща отварянето текущи с[мет]ки срещу ипотека на индустриални или фабрични заведения в размер не по-голям от 25% от оценката на масивните постройки на застроените места и дворищата.

За подкрепление на това си предложение, г[осподин] управителя изложи следното:

1) индустриалните или фабричните заведения нямат текуща пазарна цена и, следователно, риска за Банката е твърде голям;

2) фабриките, в случай, че трябва да бъдат продадени, нямат купувачи и по тая причина те ще остават върху Банката, която ще бъде принудена да ги ликвидира с грамадни загуби;

3) по текущи сметки срещу ипотеки облигации не могат да се издават и, следователно, сумите, нужни по тия с[мет]ки ще има да се вземат от влоговете и фондовете, а това още повече увеличава риска на Банката; и

4) Индустриалният съюз е направил настоятелни постъпки пред народното представителство да се измени прибавката към чл. 35 в смисъл да се откриват текущи сметки срещу ипотека на индустриални заведения в размер 50% от стойността на тия последните и на машините в тях. Ако това искане би се възприело от Народното Събрание, очевидно Банката ще бъде изложена на несъмнено много големи рискове по горните три съображения и, за да се предотвратят тия последици, по-добре ще бъде да се премахне съвършено прибавката към чл. 35, с която се допуща откриването на текущи сметки срещу ипотека в размер само на 25% от стойността на масивните фабрични заведения, но не и срещу машините в тях.

По горните съображения

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се премахне прибавката към чл. 35 от проекта за изменение и допълнение на някои членове от Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка.

Управител: *Христо Чакалов*

Администратори: *Найден Николаев*
Петър Чолаков
Тодор Николов
Крум Мутафов
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 113 – 114. Оригинал. Машинопис.

№ 8

ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ КЪМ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА БНБ

София, [...] януари 1911 г.

МОТИВИ
към Законопроекта за изменение и допълнение на
Закона за Българската Народна Банка

Господа Народни Представители,

Представените тук изменения и допълнения засягат капитала, организацията на централното управление на Банката, организацията на контрола върху Банката и някои операции от областта на личния кредит, в това число и операциите с Държавното Съкровище.

Те имат за цел:

1. Да се увеличи основния капитал на Банката от десет на двадесет милиона лева чрез усилване на удръжките по запасния капитал и причисляването им към основния докато последния стане двадесет милиона. Това би се достигнало в течение на 10 години. Запасния капитал, вече седем милиона, ще остане в течение на тия 10 години неизменен, но за това пък образува се един особен фонд за съмнителни вземания (чл. 1, 2, 3 и 4).

2. Да се създаде при Централното Управление банков надзор, тъй необходим и наложителен с увеличаването на банковите клонове и агентури; да се определи по-ясно компетентността на Управителния Съвет, както и да се създаде в лицето на Проверителния съвет един специален и постоянен орган за контрол на банковото управление (чл. чл. 5, 6, 7, 8, 9, 14, 24, 25, 28 и 29).

3. Да се определят и разграничат ясно операциите на Банката с Държавното Съкровище, като се тури един предел на авансите, които Държавното Съкровище може да тегли от Банката (чл. чл. 26 и 27) и

4. Да се внесат някои леки изменения в операциите на Банката с публиката, които съвременните нужди налагат, запазвайки всички гаранции за сигурността на банковите пласменти (чл. чл. 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 и 23).

Минист[ъ]р на финасите: *А. Ляпчев*[1]

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 2990, л. 3. Печатно.

1. Андрей Ляпчев (1866 – 1933) – един от лидерите на Демократическата партия. Завършва

финансови и стопански науки в Цюрих, Берлин и Париж. Работи в Министерството на финансите. Редактор на в. „Млада България“ и „Реформи“. Министър на земеделието и търговията (1908 – 1910), министър на финансите (1910 – 1911), министър-председател (1926 – 1931).

№ 9

ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА БНБ, ПРИЕТ ОТ XIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

София, 23 февруари 1911 г.

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Закона за Българската Народна Банка от 10 февруарий 1906 г., изменен и допълнен със Закона от 27 февруарий 1907 г.[1]

Чл. 1. Чл. 3 се изменя:

Основният капитал на Банката е двадесет милиона лева в злато. Той съставлява собственост на Банката и в никой случай не бива да се намали.

Чл. 2. Чл. 4 се изменя и допълня така:

Запасният капитал се определя на десет милиона лева злато и се образува постепенно като се удържат ежегодно по 25% от чистите печалби на Банката.

Освен това, Банката, отделя от чистите си печалби поне по 5% за образуване на един особен фонд за съмнителни вземания.

Чл. 3. Чл. 5 се изменя така:

Фондът за съмнителните вземания и запасния капитал служат за покриване загубите на Банката. Когато фондът и запасния капитал се окажат недостатъчни да покрият загубите, недостига се взема от основния капитал, а тоя последния се допълва веднага от Държавата.

Фондът за съмнителните вземания се оползотворява по начин, какъвто Управителния Съвет намери за добре.

Запасният капитал се облича в ценни книги на чужди държави, които Министърът на Финансите одобри. Лихвите от запасния капитал се прибавят към печалбите на Банката.

Чл. 4. В чл. 6 цифрата 23 се заместя с цифрата 22.

Чл. 5. Чл. 12 се изменя така:

Управлението на Банката се поверява на един управител и четирима администратори. Управителът и администраторите съставляват Управителния Съвет на Банката.

При Централното Управление се намират: инспектората, секретариата, юрисконсулта, централното счетоводство, отделението за финансови изучвания и други централни служби.

Чл. 6. Чл. 13 се отменява и се заменя със следния нов чл. 13:

Управителят на Банката свиква съвета на заседание и председателствува в него. Той ръководи делата на Банката, привежда в изпълнение решенията на съвета, надзирава да се изпълняват Законите и правилниците на Банката и представлява Банката пред властите и трети лица.

Администраторите помагат на управителя, като вземат всеки от тях по един отдел от общото управление на Банката. Отделите се отделят и разпределят между адми-

нистраторите по решение на съвета.

В отсъствието на управителя, замества го старшия от администраторите.

Чл. 7. Чл. 14 се отменява и замества от следния нов член.

Управителния Съвет определя главните условия на действията на Банката, а именно:

1) установява периодически размера и условията на сконтото, лихвите и условията по останалите активни и пасивни операции, както и количеството на сумите, които предстои да се употребят в сконтови и други банкови операции;

2) определя формата, количеството и стойността [на] банкнотите, тяхното издаване, оттегляне или унищожение;

3) установява формата, количеството и стойността на заложените облигации и тяхното погашение;

4) одобрява кои ценности или стоки могат да се вземат в залог;

5) разглежда и определя условията и тарифите по комисионните операции;

6) разрешава сключването на съдебни и извънсъдебни спогодби. Извънсъдебните спогодби, както и решенията на съвета, за минаване в загуба на съмнителни или несъбираеми вземания, се утвърждават, след писменото заключение на Проверителния съвет, от Минист[ъ]ра на Финансите.

7) произнася се по проектите за Закони, правилници и инструкции за уреждане на банковите служби;

8) приема бюджета за разходите на Банката и годишния отчет на същата;

9) решава за отварянето на клонове или агентури, както и за избиране кореспонденти на Банката;

10) избира и утвърждава членовете на сконтовите комитети и разрешава разногласията между тях и директорите или агентите;

11) решава по назначенията и уволненията на банковите чиновници и по дисциплинарните наказания, предвидени в чл. 42, букви „г“, „д“, „е“ и „ж“ от Закона за чиновниците, и

12) разглежда всички други въпроси от негова компетентност съгласно Закона и правилниците на Банката.

В заседанията на Управителния Съвет взема участие като член на съвета със съвещателен глас и юрисконсулта на Банката.

Чл. 8. Чл. 15 се отменява и се заместя от следния нов член:

Инспекторатът се състои от един главен контрольор и нужното число инспектори.

По делегация на управителя, инспектората надзирава дейността на клоновете и агентурите и следи за изпълнение разпоредбите на Централното Управление.

Чл. 9. Чл. 20 се изменява и допълва така:

Сконтовите комитети, въз основа на личните си сведения и ония събрани от Банката, определят общия кредит на банковите клиенти. В началото на годината, те задължително ревизират размера на определените кредити, а през течение на годината винаги, когато е нужно.

Кредитът на клиенти, които се намират в имуществени или близки роднински отношения с някой член от комитета, се определя или ревизира в отсъствието на заинтересования член, който е длъжен да се отведе.

Ако директорът или агентът не е съгласен с някои от решенията на сконтовия комитет, той спира изпълнението му до окончателното разрешение на въпроса от Управителния Съвет.

Кредити по-големи от 100,000 л. се представят за одобрение от Управителния Съвет.

Чл. 10. Чл. 21 се отменява и заместя от чл. 22 като остава неизменен.

Чл. 11. Чл. 23 става чл. 22.

Чл. 12. Чл. 24 става чл. 23, изменен така:

Банката не приема за сконтиране или в залог полици, снабдени с подписа на нейни чиновници и служащи.

Чл. 13. Чл. 25 става чл. 24, изменен така:

Управителят и администраторите на Банката се назначават с указ по представление на Минист[ъ]ра на Финансите. Те се уволняват по решение на Народното Събрание, вследствие доклад на Минист[ъ]ра на Финансите. Директорите на клоновете, инспекторите, началниците на отделения при Софийския клон, контрольорите, юрисконсултите, счетоводителите, секретарите, агентите и касиерите се назначават и уволняват с указ по решение на Управителния Съвет на Банката и по доклад на Минист[ъ]ра на Финансите. Останалите чиновници се назначават и уволняват от управителя по решение на Управителния Съвет, а служащите – от управителя на Банката и надлежните директори и агенти.

Чл. 14. Вместо чл. 25 се поставя следния нов член:

Кандидатите за служба при Банката трябва да отговарят на условията, предвидени в правилниците на Банката.

Чл. 15. Чл. 27 се изменя така:

Банката сконтира търговски ефекти, снабдени най-малко с два подписа. До падежа на тия ефекти не трябва да остават повече от три месеца.

Не могат да сконтират търговски ефекти лица, които не са търговци и промишленици с[ъс] зарегистрована фирма пред надлежния съд.

Банката сконтира освен това и купони от ценни книги с[ъс] срок не повече от три месеца.

Чл. 16. Чл. 28 се изменя така:

Банката прави тримесечни заеми срещу най-малко двама здрави и солидарни поръчители до размер на 50.000 л. За повече се изисква разрешение от Управителния Съвет.

Чл. 17. Чл. 34 се изменя така:

Банката отваря по решение на Управителния Съвет, текущи сметки под залог на портфейлите на търговци, промишленици, банкери и кредитни учреждения.

Заложените полици трябва да са снабдени най-малко с два подписа и до падежа им да не остава повече от шест месеци.

Авансът срещу заложените полици не бива да надминава 80% от общата им номинална стойност, нито да превишава открития кредит на залогодателя.

Залагането става чрез бланково [д]жиро.

Банката има право да преглежда търговските книги и портфейла на залогодателя, когато намери за нужно. Повръщането на заложените полици може да става само срещу вноски в брой, и то ако Банката се съгласи на това.

Чл. 18. Чл. 35 се изменя така:

Банката отваря текущи сметки на търговци и промишленици срещу поръчителство най-малко на две кредитоспособни лица. За кредити по-големи [от] петдесет хиляди лева с максимум двеста и петдесет хиляди лева решава Управителният Съвет.

Дължимите остатъци по тия сметки се събират по реда на заповедното съдопро-

изводство срещу заверени от Банката извлечения по тях и преписи от договорите по сметките.

Чл. 19. Чл. 36 се изменя така:

По предприятия за държавни, окръжни и общински постройки или доставки, Банката отваря, по решение на Управителния Съвет, текущи сметки най-много до 1 1/2 милиона лева.

Сметките по държавните постройки и доставки се гарантират с поръчители, в размер на тяхната обща кредитоспособност, и с вземанията на предприемачите и доставчиците от Държавата. Тия вземания се прехвърлят на името на Банката.

Поръчителството може да се замени и с ипотека до размер на продавателната стойност на залагания имот.

По окръжните и общински постройки и доставки, сметките се отварят срещу горните гаранции, ако при това тия разполагат с готови средства за извършване на предприятието.

Освен това, Банката отваря текущи сметки или прави заеми срещу цесия и на безспорни и подлежащи на изплащане парични вземания от държавата.

Дължимият остатък по всички тия сметки се събира по реда, посочен в чл. 35.

Чл. 20. Чл. 36 *а* става чл. 37 и се допълня с[ъс] следната алинея трета:

Записите на заповед и предявление могат да бъдат с[ъс] срок по-голям от една година, считан от деня на издаването на записа.

Чл. 21. Чл. 37 се отменява.

Чл. 22. Втората алинея на чл. 40 се отменява.

Чл. 23. Втората алинея на чл. 43 се изменява така:

За ликвидиране или за обезпечение на вземания, станали несигурни, Банката може да вземе и не първа ипотека до размер на пълната продавателна стойност на имота.

Чл. 24. Заглавието на глава IV се изменя така:

Надзор върху Банката и отношение към Държавното Съкровище.

Чл. 25. Чл. 48 се изменява така:

Българската Народна Банка се намира под върховния надзор на Минист[ъ]ра на Финансите. Той може да спре, в случай на нужда, ония решения на Управителния Съвет, които намира за противни на Закона и правилниците или на публичните интереси на държавата. Тоя надзор се упражнява чрез един Проверителен съвет[2], състоящ се от трима членове, назначавани и уволнявани с указ по представление на Минист[ъ]ра на Финансите.

Проверителният съвет следи за точното изпълнение на Законите и правилниците на Банката и за тая цел той има право, когато намери за нужно, да прегледва книгите, документите, касата и ценностите на Банката.

Председателят на проверителния съвет, а в негово отсъствие един от членовете може да участвува в заседанията на Управителния Съвет с[ъс] съвещателен глас. Това участие, обаче, не освобождава Управителния Съвет от отговорност по управлението.

Освен това, Проверителният съвет е длъжен веднага да докладва на Минист[ъ]ра на Финансите щом забележи разпореждания противни на Закона или правилниците на Банката, или опущения, или злоупотребления, които ощетяват интересите на Банката.

Той проверява годишния отчет на Банката, за което прави особен доклад до Минист[ъ]ра на Финансите.

Никакви други служби и дела, освен контролните, не могат да се възлагат на проверителния съвет.

Чл. 26. Чл. 49 се изменява така:

Банката приема държавните приходи и изплаща в размер на постъпленията, държавните разходи, съгласно с[ъс] Закона за касовата служба на държавата. За тая цел Банката открива на Държавното Съкровище текуща сметка. За превишените тегления от тая сметка от десет милиона нагоре се плаща уговорена лихва.

Банката сконтира или приема в залог съкровищни бонове на държавата за своя сметка или служи като посредник за тяхното пласиране срещу една комисионна, уговорена с взаимно съгласие.

Тя изплаща за сметка на държавата и анюитетите на консолидираните държавни външни или вътрешни дългове[3]. Във всеки случай авансите на Банката към държавата, в каквато форма да стават, не бива да надминават в своята съвокупност двойния размер от номиналния основен капитал на Банката.

Тоя кредит се използва последователно по решение на Управителния Съвет, съобщавано периодически на Минист[ъ]ра на Финансите.

Чл. 27. Чл. 50 се отменява и заменя с[ъс] следния нов член:

Размера на лихвите по авансите на държавата се определя по взаимно съгласие между Банката и държавата. Той не може обаче да бъде по-долу от 2% от размера на сконтовия процент.

Чл. 28. Чл. 57 се изменя така:

Годишният отчет на Банката, веднага след получаването му, се предава на проверителния съвет, който го проверява и съставя своя годишен доклад, посочен в чл. 49, в един срок от четири месеци.

Чл. 29. Чл. 58 се изменя така:

До шест месеца най-късно, от деня на предаването доклада на проверителния съвет, Минист[ъ]рът на Финансите, като изслуша и обясненията на Управителния Съвет на Банката, е длъжен да се произнесе върху редовността на отчета.

След изтичането на тоя срок, отчета по право се счита за одобрен и Управителният Съвет се освобождава от отговорност по управлението за отчетната година.

Чл. 30. Чл. чл. 59 и 60 минават под следната нова г л а в а VII:

Последни и преходни разпоредби

Чл. 32. Прибавят се следните два нови члена след чл. 60:

Чл. 61. Удръжките за фонда за съмнителните вземания ще почнат от 31 декември 1911 г.

Чл. 62. Удръжките за запасния капитал ще се присъединяват към основния капитал, докато се изпълни сумата, предвидена за тоя капитал в настоящия Закон.

Допълнение

към щата на чиновниците и служащите при Българската Народна Банка

Централно управление на Банката	
1 главен контрольор.....	6.000 л.
Инспектори I клас.....	5.100 „
Инспектори II клас.....	4.800 „
Инспектори III клас.....	4.500 „
Проверителен съвет	
1 председател на проверителния съвет.....	7.200 л.

2 членове на проверителния съвет I клас..... 6.600 „
II клас..... 6.000 „
III клас..... 5.400 „

Заглавието „Централата“ се заменя с[ъс] „Софийски клон на Банката“.

[...]

Настоящия Закон за изменение и допълнение на Закона за Българската Народна Банка от 10 февруарий 1906 г., изменен и допълнен с[ъс] Закона от 27 февруарий 1907 г., се прие от XIV-то Обикновено Народно Събрание, трета редовна сесия, в XC-то му заседание, държано на 15-й февруарий 1911 година.

Председател: [...]
Секретар: [...]
Началник на канцеларията: [...]

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 2990, л. 21 – 23. Печатно.

---

1. Измененията и допълненията в Закона за БНБ са утвърдени с Указ № 64 от 22.II.1907 г. и са публикувани в брой 44 на „Държавен вестник“.

2. Проверителният съвет се създава на 1 април 1911 г. Вж. док. № 22.

3. Консолидирани дългове – дългосрочни заеми, до които прибягва държавата при строеж на държавни обекти с голямо стопанско значение. Тези заеми се одобряват със закон и са винаги облигационни.

№ 10

ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ЗА РАЗЯСНЯВАНЕ НА ИЗМЕНЕНИЯТА И ДОПЪЛНЕНИЯТА НА ЗАКОНА ЗА БНБ

София, 29 март 1911 г.

№ 5575/105

В брой 55 от 12-того на Държавен Вестник е публикуван Закона за измененията и допълненията на Закона за Банката ни.

Както ще видите от текста, в Закона за Банката са внесени изменения, които докосват главно:

1) основния и запасния капитали на Банката,

2) надзора на държавата върху Банката и

3) някои от банковите операции.

По измененията, които се отнасят до компетентността на Централното Управление на Банката, за сега, няма нужда да Ви даваме разяснения. Ще се ограничим в настоящето да дадем подробните разяснения само върху ония изменения, които засягат дейтелността на клоновете и агентурите.

Ще следваме редът на самия Закон.

Чл. 7, отнасящ се до изменението на чл. 14 от Закона на Банката, допуща правото на Управителния Съвет да разрешава съдебни и извънсъдебни спогодби.

Ако Ви се представят случаи, при които Вие се намирате в процес с някое лице

или учреждение, или пък имате сметни отношения с някои Ваш неизправен клиент, предлагащи Ви и в двата случая спогодба, Вие ще трябва да отнасяте въпроса за спогодбата, с най-обширни разяснения, до Ц[ентралното] Управление, което ще има да се произнесе по него.

Така например: да предположим, че някое лице е завело против Банката процес за ревандикиране[1] на някой недвижим имот продаден за дълг и останал върху нея.

В първата инстанция противната страна е спечелила и делото е насрочено в[ъв] втора инстанция, гдето се явява случай Банката да се спогоди с взаимни от двете страни отстъпки. В този случай, Вие ще трябва да се отнесете до управлението ни, като разясните добре ползата от спогодбата и лошите изгоди от по-нататъшното протакане на процеса, и като получите съгласието на управлението ни, тогава Вие ще се съгласите на спогодба в съдебното заседание.

Друг пример: Ваш длъжник, даден в съда, Ви дължи с поръчителство на несъстоятелни лица от 5 – 6 години известна сума, без да сте могли, при всичкото Ви старание, да съберете нещо или сте събрали твърде малко. Длъжника, непритежаващ секвестируеми[2] имоти, Ви предлага, било сам, било чрез някой от неговите близки, да Ви плати една част от дълга, като освободите него и ненадеждните му поръчители от всяка отговорност, т. е. от по-нататъшно преследване. Ако Вие намирате, че предложената спогодба е добра за Банката ни, Вие ще отнесете въпроса в управлението ни, което след като добие санкцията на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите, ще Ви разреши да сключите предложената извънсъдебна спогодба.

Чл. 8, в свръзка с чл. 5, изменява мястото, запазено до сега за банковия инспекторат. По стария Закон инспекторатът беше орган на върховната надзорна власт; сега, обаче, той става пряк орган на управлението ни, който, за изпълнението на своите функции, ще приема заповеди направо от управителя на Банката.

Банковият инспекторат, в същност, ще играе роля, преди всичко на инструктор, и на второ място, той ще има и функциите на ревизор. Подробности за неговата организация и неговите обязаности, ще получите в непродължително време.

Чл. 9. В стария Закон не се ограничаваше никак компетентността на сконтовите комитети относно размера на определените от тях общи кредити на банковите клиенти. За напред кредити, по-големи от 100,000 лева не ще могат да бъдат използувани от респективните клиенти, докато не се получи санкцията на Управителния Съвет на Банката. За тази цел, когато в бъдеще някой сконтов комитет реши, че на известен клиент трябва да се определи или увеличи кредита на повече от лева 100,000, ще трябва да ни давате най-подробни сведения за материалното положение, моралните качества, начина на работенето и други подобни признаци, които биха били в състояние да ни уяснят основателността на фиксирания от комитета размер на кредита. Не ще и дума, че докато не получите разрешение от нас, не можете да допуснете, щото задълженията на клиента да надминават 100,000 лева.

Чл. 12. Стария Закон в своя 24 член забраняваше на банковите чиновници да вземат на заем пари от Банката с поръчители или да стават поръчители по заем. С изменението на тоя член това ограничение се премахва като в замяна се забранява да се приемат за *сконто* или *в депо* полици, носящи подписи на банкови чиновници, в каквото и качество да било (длъжници, поръчители и джиранти). Така че Вие за напред ще можете да правите *на общо основание краткосрочни заеми*, гарантирани с поръчители, на всички чиновници от поверените Ви клонове и агентури, които ще приемате и като длъжници и като поръчители. Ще съблюдавате, обаче, следните правила:

а) Г[оспода] г[оспода] директорите и агентите могат да разрешават, в границите на определените от сконтовите комитети кредити, заеми само на подчинените си чи-

новници: контрольори, счетоводители, секретари, касиери, книговодители и т. н., но не *и на себе си*.

б) Заемите на г[оспода] г[оспода] директорите и агентите и на техните заместници (кога заместят титулярните си началници в[ъв] време на отпуски) ще се разрешават от Централното Управление на Банката.

Що се отнася до намиращите се в настоящия момент полици (сконтирани и депозирани) у банковия портфейл с подписи на банкови чиновници, то ще имате грижата най-късно до 1-й юли т[ази] г. да бъдат изплатени.

Чл. 13. До сега всички чиновници и служащи в Банката се назначаваха или представляваха за назначение от Управителния Съвет. За в бъдеще, служащите, сиреч тия банкови служители, които получават годишна заплата по-малка от 1.200 лв. ще се назначават и уволняват от респективните си началници, сиреч г[оспода] г[оспода] директорите и агентите, с[ъс] заповед, препис от която ще се съобщава на Ц[ентралното] Управление, *за сведение*. Те ще им разрешават и отпуските.

Чл. 15. Този член докосва най-важната операция на Банката – сконтирането на търговски ефекти – менителници и записи на заповед.

Старият член (27) изискваше непременно съществуването на 3 подписа върху един ефект, за да бъде сконтиран, без да изискваше пък особени качества за сконтанта. Той допущаше, като изключение, сконтирането на ефекта с два подписа, но принадлежащи на познати солидни търговци или индустриалци. Тия последните изисквания бяха, при условията, при които се развиваше и развива сега икономическия живот на страната ни, почти неизпълними и причиняваха едно отливане на чисто търговски портфейл, имащ само два подписа, от Банката в други кредитни учреждения. С новото изменение, условията за приемането в сконто полици стават по-леки. Ала, за да може Банката ни да бъде сигурна за своя портфейл, както и да може тя да насърдчава чисто търговските сделки, Вие ще трябва да се ръководите от тия правила:

1-во. Ще приемате за сконто полици с два подписа, ако сконтанта е търговец (в смисъл на Търговския Закон) или индустриалец с[ъс] заригистровани търговски фирми и ако длъжника има непременно едно от следните занаятия: търговец, индустриалец (с[ъс] или без заригистровани фирми), самостоятелен занаятчия или рентиер.

2-ро. Ако сконтата е търговец или индустриалец с[ъс] заригистрована фирма, ала другите подписи не са на търговци, занаятчии, индустриалци или добри рентиери, то, за да може да бъде полицата сконтирана, нужен е още един подпис.

В първия случай потребно е и двата подписа да имат достатъчен кредит, за да бъде полицата сконтирана, а в[ъв] втория трябва поне 3 подписа да имат свободен кредит, според досегашната система за пресмятане тяжестите на разните видове задължения.

Вярваме да разбирате мотива за предпочитането на първата категория полици пред втората; той е, че щом в една полица има поне два подписа принадлежащи на съсловия, които в[ъв] всяко време могат да имат стоки в своите заведения, предполага се, че Банката по-лесно и по-скоро може да влезе в[ъв] владение на своите пари, отколкото при полиците в които само 1 подпис притежава лесно реализуем актив, а другите не притежават такъв.

Не трябва да се забравя, че именно сконтовия портфейл на първо място служи като покритие на банкнотите, надминаващи банковата наличност.

Чл. 16. изменява чл. 28, който определяше един минимум от 1.000 лв. за тримесечните заеми с поръчители. За напред този минимум се премахва, така че ще можете да правите заеми по-малки от 1.000 лева.

Трябва само добре да се проникнете от мотивите за това изменение. То не стана,

за да се отворят широко вратите на Банката за дребната клиентела, а да се помогне на последната предимно там, дето няма местни банки или кооперативни кредитни сдружавания, или дето местните едноличните банкерски фирми им раздават кредит на твърде тежки условия или голяма лихва. Под дребна клиентела разбираме дребните търговци, занаятчии, хора на свободните професии, близки по положение на търговците и занаятчиите, чиновниците, пенсионерите и други.

Имайки това пред вид, остава всеки директор или агент да се справи с условията на мястото дето работи, и да постъпва с предпазливост и такт.

Чл. 17. се отнася до изменение на чл. 34, касающ се до спец[иалната] тек[уща] сметка срещу депо на полици. Съществените изменения са следните:

1-о. Увеличава се срока на приеманите в депо полици от 5 на 6 месеца.

2-о. Всички ония клиенти на Банката, които искат да имат сметка срещу депо на полици, се *задължават да доставят пълна свобода на банковите органи, да преглеждат търговските им регистри.* (Досега това задължение се касаеше само до кредитните дружества и банки).

3-о. Позволява се връщането на депото, и то с[ъс] съгласието на Банката, ако се внесе равноценното в брой.

По първата точка има да Ви явиме, че прокараното увеличение на срока на депозираните полици от 5 на 6 месеца цели да подпомогне по-дългосрочните продажби, които най-вече стават в текстилната търговия.

По втората точка Ви препоръчваме, щото когато се касае до използуването на даденото право на ревизия, то това да става от управляющите клона или агентурата в най-деликатни форми и начини, та да се избягва всякакво накърнение честолюбието на ревизираните лица и учреждения. Това особено трябва да имате пред вид при преглеждане сметките на частните банкери, търговците и индустриалците.

По третата точка Ви препоръчваме да повръщате депозирани полици, било на падежа, било преди падежа, само срещу *вноска в брой.* Вноската може да бъде направена или от депозанта или от длъжниците на полиците. *Едновременна замена на полици с полици не ще позволявате по никой начин.*

Нека се забележи при това, че даже и срещу вноски в брой, Банката пак не е длъжна непременно да повръща полиците. Ако, сиреч, директора или агента има основания да вярва, че депозираните полици, чието повръщане се иска, са подправени или икономически, той може да откаже повръщането, с цел да провери чрез събирането им направо от Банката, дали наистина те са истински и редовни.

Чл. 18. В публикацията тази цифра е пропусната. Тя трябва да се тури пред текста третирующ спец[иалните] тек[ущи] сметки гар[антирани] от 2 лица, максималния размер на които досега се определяше на 50,000 лв., а за напред се фиксира на 250 хиляди лева.

Както и досега, клоновете ще разрешават самостоятелно кредити по спец[иалните] тек[ущи] сметки и с най-малко 2 кредитоспособни поръчители от 5,000 до 50,000 лв. Щом някой клиент поиска по-голям от този кредит, но не по-голям от 250,000 лв., клона или агентурата (последния чрез респективния клон) ще иска за това разрешение от управлението ни, което ще разрешава въпроса. Новото по тоя вид сметки, което твърде много улеснява Банката при искането на изпълнителни листове срещу нередовни длъжници е туй, че Банката като представи *заверени от нея* самата преписи от записа и тек[ущата] сметка на длъжника, съда по заповедното производство, без особени разноски, издава изпълнителен лист срещу длъжника и поръчителите му. По този начин и клиента не се товари с много разноски и Банката може да действува по-бързо за събирането

на своите креанси. – Този начин за събиране ще прилагате и по сметките „цесии“.

Чл. 20. внася едно важно изменение в манипулацията с[ъс] записите на предявления, които се взимат като допълнение на надлежното обвезателство от титулярите по сметките *„записи за гаранции“*[3]. Досега записите трябваше да бъдат предявени за плащане или продължаване в 12-ия месец от датата на издаването им (окр. № 614 от 24-ий май 1906 год.), защото иначе те си губеха поличния характер и се обръщаха на обикновен доказателен документ; за напред, обаче, записите могат да се подновят и след изтичането на 1 година от датата им. Въпреки това преимущество, което ни се дава от измененията на Закона, което главно е прокарано, за да ни запази от загуба в случай на не своевременно предявяване или променяване на записа, дължимо на грешка или забравяне, Вие пак ще ревизирате и подновявате, както и досега, записите в 12-ия месец от датата му.

Чл. 21. С този член се отменява целия член 37 от Закона, който, както знаете, издигаше каквото и да било превишение на кредита в закононарушение. Но понеже в случая трябваше да се правят ред условия и разграничения, намери се за по-добре материята по кредитите, тяхното ангажиране или превишение да се урежда от правилниците на Банката, в случая правилника за личния кредит. Ала тоя правилник, ако и да е изработен, не е още утвърден. Ето защо, до второ разпореждане, препоръчваме Ви да се ръководите от досегашните правила.

Чл. 22. Също тъй е отменена и последната част от чл. 40, който повеляваше да се не купува камбио от лица и фирми, на които Управителния Съвет не е определил камбиален кредит. За напред камбиалните кредити ще се определят от местните съвети при клоновете, състоящи се:

1) от директора, началника на касовия отдел и контрольора при Софийския клон;

2) от директора, контрольора и счетоводителя при 1-во и 2-ро степенните клонове, и

3) директора, счетоводителя и касиера при 4-то степенните клонове.

Купуването на предлаганото от държавните и общински учреждения и от чуждестранните легации и консулства камбио се разрешава от г[оспода] г[оспода] директорите без да се определя камбиален кредит.

За определените камбиални кредити ще се води протоколна книга.

Г[оспода] г[оспода] директорите в границите на определените кредити ще могат да купуват предложеното им камбио.

Разбира се, че камбиалните кредити ще могат да бъдат ревизирани [по] всяко време.

Агентурите могат да купуват камбио само по разрешение на съответните клонове.

Чл. 23 позволява да се взема под 1-ва и последующи ипотеки недвижими имоти, било за гарантиране, било за ликвидиране на банкови креанси, станали несигурни *и то до пълна продавателна стойност на имотите*. Когато въпроса се касае за вземане допълнителна гаранция по креанси, станали несигурни, Вие няма нужда да се отнасяте предварително до управлението ни за искане позволение; Вие сами ще побързате да изпълните всичките формалности за охраняване интересите Ви и ще ни съобщавате веднага. Когато обаче, въпроса дойде до ликвидиране несигурни креанси, сиреч погасяване креансите с първа или непърва ипотека, тогава винаги ще се отнасяте до нас, за да Ви дадем разрешение. В този случай трябва да ни пращате протокола на оценителната комисия, която е оценила предлагания за ипотека имот, за да знаем до къде можем да додем до разрешението на ипотечния заем, служещ за изплащане несигурните креанси.

Чл. 25 урежда, вместо досегашните три органи на върховния надзор: делегатство-

то, инспектората, привързан към него, и годишната ревизионна комисия, само един – Проверителния съвет, състоящ се от трима души.

Проверителният съвет има всички надзорни права, определени в Закона, така че ако в клона или агентурата Ви се яви някой член от съвета за ревизия, Вие ще трябва да му давате нужните съдействия.

Тия са, Господа, по-важните наставления, които счетохме за нужно да Ви дадем по повод измененията на Закона за Банката, някои от които, особено по банковите операции, в последствие ще видите по-обширно развити в правилника за личния кредит, очакващ скорошното си санкциониране от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите.

В случай, че срещнете някои мъчнотии при прилагане измененията на Закона, имайте грижата да ни отправите запитвания, на които ще Ви дадем необходимите отговори.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратор: *Кр. Н. Мутафов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 553, л. 2 – 9. Печатно.

---

1. Ревандикиране (фр. revendication) – възвръщане чрез иск от собственик за получаване на негова вещ, която се намира в чуждо незаконно владение.

2. Секвестируеми имоти – недвижими имоти, върху които на длъжника чрез договор или по съдебен път е наложено ограничение за продажба.

3. Записи за гаранции (гаранционни полици) – полици, които кредиторът взема от длъжника, без да ги пуска в обращение. Те са само гаранция за договореното между двамата и са без падеж.

№ 11

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ПРОМЯНА НА ЗАКОНА ЗА БНБ

София, 30 януари 1912 г.

Протокол № 14

Заседание на 30 януарий 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсулта Георги Попов и Члена на Проверителния Съвет г[осподин] Х. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

IV. Разглеждане законопроекта за изменение и допълнение на Закона за Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

[...]

§

Господин Управителят предложи на разглеждане един законопроект за изменение и допълнение на Закона за Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Предложените с тоя законопроект промени в Закона за Банката засягат състава на сконтовия комитет при Банката, състава на Управителния и местните съвети и начина за назначението, както и щата на банковите чиновници.

От операциите на Банката проектът засяга: 1) златната наличност, 2) службата на Банката по публичните влогове и 3) участието в банкови учреждения.

Първоначално сконтовите комитети при Банката се избираха от общинските и окръжни съвети, (чл. 16 от Закона за учредяването на Банката от 27 януари 1885 год.). С[ъс] сега действующия Закон за Банката[1], обаче, (чл. чл. 17 и 18) изборът на 1/6 от общото число на членовете на сконтовите комитети се възложи на търговските камари в страната, реформа, искана от Банката за всички членове от комитета още през 1897 год. (виж протоколите на Управителния Съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка с участието на директорите през 1897 год. стр. 18)[2]. И, понеже опитът доказва, че подбирането на кандидатите за членове на сконтовите комитети чрез търговските камари е по-сполучлив, намери се за полезно, щото всички членове на сконтовите комитети да се избират за напред от търговските камари при условията, посочени в законопроекта (§§ 4, 5, 6 и 7).

От създаването на Банката досега Управителния Съвет на Банката се образува от управителя и четирима администратори, които помагат на първия в ръководенето на разните служби при нея. С бързото развитие, обаче, на Банката и с възлагането на последната, освен службата на обществените влогове и фондове, но и ония по касовите операции на Държавното Съкровище, налага се увеличението [на] числото на администраторите, а следователно и числото на членовете на съвета с още едно лица (§ 2).

Управлението на клоновете и агентурите, според действуващите законоположения, е предоставено на едноличната воля на директорите и агентите. Тя се ограничава само по отношение на определянето на кредитите от властта на сконтовите комитети, а по отношение на използуването и ангажирането на кредитите – от контрольорите или счетоводителите. При това, властта на Централното Управление се свежда на общото ръководене на клоновете и агентурите и на един административен последващ контрол. В тая уредба на местното управление на банковите дела липсва, прочее, един орган аналогичен на оня при Централното Управление в лицето на Управителния Съвет, който да коригира несгодите на едноличната власт и чрез съчетанието на личния и колективния принцип, да се обезпечат още по-добре банковите интереси. Местните съвети при клоновете и агентурите, които сега се създават (§ 3), ще дойдат да допълнят именно тая празнота в организацията на местното управление при Банката.

Колкото до назначението и уволнението на членовете на съвета и на останалите банкови чиновници, законопроектът, запазвайки досегашната система в тая област, не иде освен да направи някои чиновници от указни на заповедни, а назначаването на останалия персонал с[ъс] заплата до 1,500 лева включително да възложи на управителя на Банката или на съответния директор на банков клон (§ 8).

Относително операциите на Банката, направи се следното:

1. Както и в повечето национални банки, за монетна наличност на Банката ще се считат занапред не само монетите, които Банката държи тук, в касите си, но и ония златни запаси в странство, които тя е облякла, за да не стоят мъртви, в срочно камбио (effets sur l'etrenger) или в съкровищни титри на първостепенни държави (§ 1).

2. Още при учредяването на Банката (в чл. 5 п. 4 от Закона за учредяването на Б[ългарската] Н[ародна] Банка и мотивите към тоя закон в дневниците на VI Обикновено Народно Събрание, I-ва редовна сесия, стр. 661) на последната се възложи и служ-

бата по обществените влогове, служба, която в повечето западноевропейски страни, както и в съседна Румъния, се изпълнява от особено учреждение, наречено влогова каса (caisse des depots et consignation). Тая служба окончателно премина в ръцете на Банката през 1906 год. с[ъс] Закона за касовата служба на държавата (чл. 11), който постанови, щото всички оборотни и временни суми или ценни книжа, внасяни по-рано в ковчежничествата и контрольорствата, но не съставляющи по естеството си съкровищни доходи, да се депозират в Б[ългарската] Н[ародна] Банка. Сега изменението на чл. 26 иде още по-ясно да определи тая роля на Банката като обществена влогова каса в страната (§ 10). Както е казано и в самия текст на изменението, тая служба ще бъде предмет и на един особен закон.

3. Досегашния чл. 47 от Закона за Банката забраняваше на последната да взема каквото и да е пряко или косвено участие в търговски или индустриални предприятия. При все това, Законът за Българската Централна Кооперативна Банка разреши на Народната Банка да вземе, заедно с[ъс] Земледелческата Банка, участие в създаването на тая банка, която, ако и да е обществено учреждение, не престава да бъде търговски институт. Подобни случаи, обаче, може да се наложат и занапред, и то за удовлетворение на важни национални интереси, свързани с народния кредит или с вносно-износната търговия на страната. Ето защо новия чл. 42 дава право на Банката да взема по изключение участие в банкови учреждения, които имат за специална цел развитието на търговския или поземления кредит в средата на българското население или подпомагането на вносно-износната търговия на Царството. Предвид, обаче, на важните интереси, които са свързани с тоя род участия, законопроектът не ги допуща иначе, освен с разрешението за всеки отделен случай, на Министерския Съвет.

4. С измененията на Закона за Банката от миналата година, на Българската Народна Банка се наложи да прави заеми на Държавното Съкровище под вид на текуща сметка безлихвено до размер на десет милиона, а лихвено, и то до 2% по-долу от сконтовия размер на лихвите, още тридесет милиона лева, та всичко четиридесет милиона лева. Сега в § 15 се предлага, щото при същия максимум на авансите към Държавното Съкровище да се премахне безлихвения аванс от десет милиона лева. Достатъчни са изгодите, които Държавното Съкровище си е запазило с увеличение сумата на авансите до четиридесет милиона и с намаления процент на лихвата на тия аванси; достатъчно е безплатното извършване касовата служба на съкровището от страна на Банката, както и правото на държавата да прибира всички чисти печалби от банковите операции, след като се определят нужните части от тях за разни резерви.

По тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Приема следния законопроект за изменение и допълнение Закона за Българската Народна Банка:

§ 1. Чл. 7 от Закона за Българската Народна Банка се допълва с[ъс] следната трета алинея:

„Считат се за златна наличност и вземанията на Банката срещу странство, облечени в срочно камбио или чуждестранни краткосрочни съкровищни титри“.

§ 2. Алинея 1-ва на чл. 12 от същия закон се изменява както следва:

„Управлението на Банката се поверява на един управител и петима администратори. Управителят и администраторите съставляват Управителния Съвет на Банката“.

§ 3. Чл. 16 се отменява и заместя с[ъс] следния нов член 16:

„Управлението на клоновете и агентурите се поверява на особени директори и агенти, подпомогнати от местните съвети“.

„Местните съвети се състоят: при централния Софийски Клон – от директора и началниците на отделения, които ще се посочат в надлежния правилник; при първостепенните и второстепенните клонове – от директора, контрольора и счетоводителя.

По делата на клоновете и агентурите Банката се представлява от надлежните директори или агенти.

Подробностите за отношенията между директорите или агентите към местните съвети, както и за длъжностите на контрольорите се уреждат от правилниците на Банката“.

§ 4. Чл. 17 се отменява и заместя с[ъс] следния нов член 17:

„При клоновете и агентурите има и по един сконтов комитет. Членовете на сконтовите комитети се вземат из списъка на кандидатите, който се съставлява всеки две години от бюрата на търговските камари и утвърждава от общите събрания на същите“.

„Числото на кандидатите за Софийския Клон е 18 души, за останалите клонове – 12 и за агентурите 9“.

§ 5. Чл. 18 се отменява и заместя с[ъс] следния нов член 18:

„Не могат да бъдат избирани като кандидати за членове на сконтовите комитети:

1) лица, които не са търговци или промишленици с регистрована пред надлежния съд фирма;

2) търговци и промишленици, които плащат годишен данък за занаятие по-малко от 60 лева;

3) банкерите, сарафите и лихварите;

4) обявените в несъстоятелност търговци или промишленици, с невъзстановени от съда права;

5) дадените под съд лица за позорни престъпления или за престъпни деяния, несъвместими с търговската чест и

6) ония, които са съдружници помежду си или роднини било помежду си, било с членовете на местния съвет по пряка линия неограничено, по косвена до четвърта и по сватовщина до втора степен включително.

„От списъка на кандидатите за членове на сконтовите комитети Управителния Съвет на Банката избира и утвърдява две трети от общото им число за редовни и една трета за резервни членове на сконтовите комитети“.

§ 6. Чл. 19 се отменява и заместя с[ъс] следния нов чл. 19:

„Сконтовите комитети заседават по шест души в Софийския Клон, по четири души в останалите клонове и по трима души в агентурите, под председателството на надлежния директор или агент или техните заместници.

Тоя състав се образува за година време от редовните членове, разделени на две серии.

Резервните членове заместват редовните в случай на нужда или когато някой редовен член бива отстранен по причини, посочени в предходния член, алинея втора, както и за разгласяване данните за кредитите на клиентите и разискванията на комитета“.

§ 7. Между алинея трета и четвърта на чл. 20 се притуря следната нова алинея:

„Управителният Съвет, обаче, може и по своя инициатива, по реда на надзора, да преценява и разрешава кредитите“.

§ 8. Чл. 24 се изменя така:

„Управителят и администраторите на Банката се назначават с указ по представление на Минист[ъ]ра на Финансите. Те се уволняват, обаче, само по решение на Народното Събрание, взето по доклад на Минист[ъ]ра на Финансите,

Директорът и началниците на отделенията при Софийския Клон; директорите и контрольорите при останалите клонове и агентите при агентурите се назначават, по постановление на Управителния Съвет и по доклад на Минист[ъ]ра на Финансите, с указ.

Главният секретар, юрисконсултът, главния инспектор, главният счетоводител, контрольорът, инспекторите и началниците на служба при Централното Управление, главният касиер, адвокатите, счетоводителят, контрольорите и секретарът при Софийския Клон; юрисконсултите, счетоводителите, секретарите и касиерите при клоновете и контрольорите, счетоводителите и касиерите при агентурите се назначават, по постановление на Управителния Съвет, с[ъс] заповед от Минист[ъ]ра на Финансите.

Останалите чиновници при Банката с[ъс] заплата от 1,500 лева и нагоре се назначават от управителя на Банката по постановление на Управителния Съвет. Всички други чиновници и служащи до 1,500 лева годишна заплата включително се назначават от управителя на Банката или надлежния директор“.

§ 9. Чл. 26 се изменя така:

„Българската Народна Банка приема частни влогове на определен срок или на текуща сметка. Тя изпълнява и службата на влоговата каса в страната съгласно особените за тая цел наредби“.

§ 10. Вместо чл. 39, отменен с[ъс] Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка, се поставя следния нов член:

„Банката извършва ипотечни заеми, заеми на общини, окръжия и обществени учреждения, издава заложни облигации и отваря текущи сметки срещу ипотека, съгласно особения за тая цел Закон за ипотечния кредит при Българската Народна Банка“.

§ 11. Вместо отменения чл. 42 с[ъс] Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка се поставя следния нов чл. 42:

„С разрешение на Министерския Съвет, Банката може да вземе участие в банкови учреждения, които имат за цел развитието на търговския и поземления кредит в средата на българското население или подпомагането на вносно-износната търговия на Царството“.

§ 12. Вместо отменения чл. 44 с[ъс] Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка, се поставя чл. 45, който става чл. 44.

§ 13. Чл. 46 става чл. 45.

§ 14. Чл. 47 се отменява и замества с[ъс] следните два члена 46 и 47, именно:

„Чл. 46 – Банката не може, да придобива други недвижими имоти, освен необходимите за нея помещения, и то с разрешение на Минист[ъ]ра на Финансите. Недвижимите имоти, придобити по възлагане на публичен търг срещу вземанията на Банката, трябва да се продадат при пръв удобен случай“.

„Чл. 47 – Забранява се на Банката да прави аванси срещу търговски или индустриални акции, да играе на борсата и изобщо да върши операции, непредвидени в тоя Закон и в особните за Банката наредби“.

§ 15. Алинея първа на чл. 49 се изменява така:

„Банката приема държавните приходи и изплаща в размер на постъпленията, държавните разходи, съгласно с[ъс] Закона за касовата служба на държавата. За тая цел

Банката открива на Държавното Съкровище текуща сметка. За превишените тегления по тая сметка се плаща уговорената лихва“.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Проверит[елния] съвет: *Х. Ю. Бакалов**
Секретар: *[Г. М...]*

* [Отдолу под текста забележка:] *При приемане законопроекта за изменение Закона за Б[ългарската] Н[ародна] Банка Г[осподин] Бакалов не участвува в заседанието. Сек[ретар] Г. М.*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 28, л. 115 – 124. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. док. № 3.
2. Протоколът не бе намерен в протоколите на Управителния съвет, съхранявани в Централния държавен архив.

1.2. Вътрешно устройство

№ 12

ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ НА БНБ ОТНОСНО ОПЕРАЦИИТЕ, КОИТО СЕ ИЗВЪРШВАТ В ТЯХ

София, 30 ноември 1906 г.

№ 2845

Господине Директоре,

Предстои ни в скоро време да дадем на правителството, света и на сами себе си отчет за нашата деятелност през изтичащата година. Въз основа на периодическите сведения, които изпращате в Централното Управление ние можем да се ориентираме само върху ония явления от банковия живот, които подлежат на една цифрова преценка. До колкото цифрите могат да отразят на себе си всичките индивидуални и обществени, материални и духовни мотиви, на които те се явяват като равнодействующа, ние можем да съдим по тях за условията, при които се е развивал, изобщо, кредитът в страната ни и частно, – оня, на които нашето учреждение служи. Обаче в повечето случаи не само пълното познаване на местните стопански условия е необходимо за ориентиране на масата цифрови изражения, ами и самото из ден в ден следене на развиващите се търговски и пазарни явления е меродавно за обяснение на ред резултати на банковата дейност през годината. Нашето сметководство е готово да ни даде едни само цифри, в които замръзва, тъй да кажем, цял един годишен живот на Банката. Нашите съждения за тоя живот ще се съзиждат, истина е, върху обективни данни – цифрите. Обаче нашата дейност е резултат на субективни преценки, които често не могат да изпъкнат над мълчаливите цифри. Ето защо нуждата от осветляване на тия цифри от ония именно лица, субективните преценки на които са служили в[ъв] всеки отделен случай за създаването на тия цифри, е от особна стойност за нас, които стоим далеч от ежедневно менящите се условия на вашия пазар. Вашите лични и на Вашите помощници преценки на миналия живот на Вашия клон са, следователно, от първостепенна за нас важност, за да можем ний от своя страна, при предстоящата ни задача за даване отчет за изтеклата година, да си приготвим едно по-правилно, по-близко до истинското положение на нещата, преценяване на условията, [при] които нашата Банка е развивала своята дейност.

В тоя ред на мисли ний намираме, че е време да Ви поканим, Господине Директоре, да промислите върху рапорта, който ще трябва да ни представите най-късно до края на текущата година. Тоя рапорт няма да има за цел да ни дава цифровите резултати от банковите Ви операции. Това ще ни дава годишният Ви отчет. За това и ние не държим рапортът Ви да обема непременно целият месец декември. Вашият рапорт, който ще представлява качествения анализ на дейността на клона Ви през годината, ще отражава Вашето мнение за напредъка на учреждението Ви, за отделните недостатъци в неговия живот и за мерките, които ще трябва да се предприемат за правилното развитие и реализиране на задачите му. Вашият рапорт ще трябва да бъде една само критика, която, колкото бъде по-искрена, толкова ще е по-доблестна. За това не трябва перото Ви да се стеснява от никакви съображения, освен ония на истината и ясността тъй както Вие ги схващате, или сте ги схващали в[ъв] време на Вашата работа през годината.

За да може да Ви бъдат по-ясни нашите искания и техния характер, ще си позво-

лим да Ви начертаем не изчерпателно, а само примерно, системата на въпросите, които ще трябва да бъдат зачекнати в рапорта Ви и гледищата от които те трябва да бъдат осветлени.

Да начнем, например, от **операциите** на клона Ви.

1. Портфейл. Развитието на портфейла върви в няколко посоки: **шконто, заеми, депо на полици.** Коя от тия операции на Вашия пазар намира по-добър прием и кои са на това причините, е твърде важно да се осветли; по тоя въпрос едва ли друг би могъл да вникне по-добре в тия явления, освен Вас, който стоите най-близо до всекидневното им манифестиране. Само по себе си следва да отбележим тук важността на движението (погасяването) разновидността на портфейла. При днешните благоприятни условия на стопанския живот на страната ни, всеки е в право да запита, били ли са те умело използвани от клона Ви?

Операциите по депозирани полици се наченаха късно; следователно Вие бяхте поставени при най-добри условия, за да можете да съдите [за] значението на тая категория операции; Вашите, следователно наблюдения са от особена важност. Своевременно Вие не преминахте, разбира се, да настоите за възобновението на тия операции – това ни е познато. Обаче едно Ваше съждение по тоя въпрос, взето при познаване на събития от миналото на Банката, неблагоприятни за престижа на някои клонове, ще ни подкрепи, вярваме, още повече в мисълта, че като допущаме отново тоя род операции, въпреки забраняването им от Закона, ний търсим да оправдаем голямата полезност на тоя род кредити, когато с него не се злоупотребява.

Това ни дава повод да Ви отбележим – като сме уверени, че и Вий сами не ще забравите – важността да се изтъкне характерът на полиците, които са у Вас в обръщение, били те по лични заеми, по шконто или по депозит и сарафски ли са, икономически или са търговски ефекти и от коя категория клиенти, с кои от тях предпочитат да имат работа.

Сметката по полица в съд е един вид пробен камък за банкерските способности на Вашия персонал: тя, от една страна, атестира управлението на Банката от гледище на предвидливостта и сериозното отнасяне към развитието на кредита, а от друга, служи понякога и като рефлектор на стопански някои частни и общи стеснения. Поради това двойствено значение на тая сметка, Вашия анализ на цифровите ѝ данни ще служи и за илюстрация [на] клонът Ви.

2. Специални текущи сметки. Развитието на тая категория операции, струва ни се, има за нашия стопански живот на тая фаза особено благотворно значение. При всичко, че ние още не можем съвършено да се освободим и тук от гаранцията на личното поръчителство поради това, че образуването на капиталите у нас е още в процес на зачатъчно развитие, все пак другите видове гаранции по тая категория сметки заеха вече у нас своето подобаващо място в реда на съвременните кредитни сделки и ний се надяваме да достигнем един ден до съвършеното почти омаловажаване на личното поръчителство в нашите операции по специалните текущи сметки, като заменим гарантирането им с ипотеки на недвижими имоти, ценни книжа, включително търговски ефекти и стоки. Ще Ви стане след това, мислим, явно, защо нам ще бъде особено приятно да видим в рапорта Ви разработен детайлно въпроса за условията, при които се развиват в[ъв] Вашия район, било в клона Ви или в другите кредитни учреждения, всичките разновидности на специалните текущи сметки и прогностиката за тяхното бъдеще.

Няма, мислим, нужда да Ви напомним тук за оная особеност на тоя род операции, която може да имобилизира, така да кажем, кредита чрез тях и да ги превърне от ≪текущи≫ в **стоящи**. Тая особеност е присъща не само на тоя род от нашите операции, та за това, като знаете целта и задачите на Българската Народна Банка – да разви-

ва краткосрочния кредит на първо място – няма защо тук специално да я указваме. Ние предполагаме, че на всякъде в[ъв] Вашия рапорт всичките операции, на които е свойствена тая особеност, ще бъдат анализирани от това гледище.

3. Друг важен отдел в дейността на Банката съставляват **камбиалните операции.** Последните имат за нас, като народно учреждение, не само техническо банково значение, те са още и важен икономически показател на стопанската мощ на страната. Ето защо ний Ви препоръчваме да обхванете тоя род дейност на клона Ви и от двете тия гледища. От техническо гледище Вие ще ни осветлите за годишната Ви потребност от камбио, в кое време през годината е по-голяма или по-малка; удовлетворявате ли се на местния пазар, или прибягвате към други и кои; от кои лица купувате камбиото, тяхното стопанско и кредитно положение; колко камбио сте купили и за каква цел; за покриване или за спекулация, за своя сметка или по поръчка, печалби или загуби имате от камбиото изобщо и частно от спекулацията Ви с него, доколкото Вам се струва, че можете да направите такова различаване; сигурността на тоя род пласмент; арбитражът и пр. Колкото се отнася пък до стопанското гледище, от което тоя род операции ще трябва да бъдат осветлени, нам се чини, че ще трябва на първо място да се спрете върху **курса** на камбиото. Несъмнено е, че общото стопанско отражение на камбиото може да се съди от курса на по-главните наши тържища – нещо, което е нам познато; но за нас е важно да знаем Вашето мнение за ония условия, които са влияли в известни епохи през годината върху курса на камбиото на Вашия пазар, когато съвокупността на местни фактори са надделявали за образуването на Ваш собствен курс, различен от курса на другите важни наши камбиални пазари. От същото гледище би било твърде интересно да се спрете върху характера на Вашите покривания в странство, както и върху ония на купуването камбио, т. е. върху природата или, по-добре, целите на преводите на странство и от странство; в това отношение би могло, при един по-дълбок анализ, да се отделят потребностите на частните стопанства от ония на обществените (Държавата, Окръжията, Общините) от задгранични изплащания, а в първия случай – потребностите на нашата индустрия отделно от търговията (частната размяна). По отношение пък на характера на произхождението на самото камбио, могло би да се прави различие между видовете на експорта, който има на Вашия пазар значение за образуването на камбиото. Предметът, за който става тук дума, е извънредно обширен и много сложен; но за това и представлява много благодарна почва за любителя да анализира обществените отношения. Ние не можем да изчерпим всичките гледища, от които би трябвало да осветлите въпросът за камбиото. Надяваме се, обаче, че Вие ще преанализирате тоя въпрос в рапорта си до възможните му за Вашите местни условия подробности.

4. И вътрешните преводи са за нас един важен признак за развитието на стопанския живот в страната. Няма нужда да Ви напомняме тук, че и те трябва да стават предмет на Вашето внимание, както от чисто техническо, тъй и от икономическо гледище, понеже чрез това Вашата задача на администратори ще бъде улеснена значително, като ще можем от това да съдим с положителност в коя посока и в какъв размер да развиваме кръгът и числото на нашите операции, било чрез клонове, било чрез агентури или само представителства.

5. Инкасовата служба, макар и да не играе у нас първостепенна роля, не може да не съставлява предмет на нашите грижи. По нея за нас е от интерес да проследим нейното минаване в другите кредитни учреждения и частни лица. За това, вярваме, ще дадете подобаващето място в рапорта си и на тая операция.

6. Монетното обръщение надали е било до сега предмет на особено изучаване в клона Ви, макар и да играе ежедневно рол в[ъв] Вашите банкови действия. За Българската Народна Банка монетното обръщане е не само технически въпрос на снабдява-

не пазара с разменни (парични) знакове; то е, напротив, един от главните двигатели на самия живот на Банката, в нейното предимство пред всичките други кредитни учреждения в страната ни. Българската Народна Банка чрез привилегията да емитира парични знакове (банкнотите) е единственият, може би, меродавен фактор да регулира паричния пазар у нас. Ето защо, като се спрете върху банкнотното и металическото обръщане на клона Ви и района му, ще ни дадете осветление върху потребностите, които Вашия пазар е чувствувал от банкноти в разни времена през изтичащата година, по отделно сребърните, както и златните, от дребните, както и от едрите купюри, а тъй също и от сребърните монети, едри и дребни, както и от златни монети. От особен интерес ще бъде, ако можете да ни осветлите в това отношение, с какви златни монети, предимно, се напоява Вашия пазар и в какво отношение стоят разните видове златни монети едни към други при своето появяване на пазара Ви; наполеоните, лирите турски и английски, руските златни монети и други. Като говорим за паричното обръщане, няма да пропуснем да Ви напомним да обърнете особено внимание върху курсът на **ажиото** между златото и среброто, а особено върху впечатлението, което унищожението му в момента, когато Ви пишем, ще произведе върху ония страни на пазара, които са по необходимост с него свързани; на широката публика, спекулацията на сарафите, търсенето на звонкова монета, предявяването на гишето златни банкноти за размяна срещу злато, както и размяната на сребърни банкноти срещу златни, а тъй също и особено ще обърнете внимание и ще ни отбележите, кои клиенти имат повече склонност да повърнат на ново ажиото, като спекулират, било с вътрешни, било с външкашни (при помощта, например, на чужди в съседни държави учреждения) средства. Вие разбирате нашата цел да унищожим ажиото, доколкото нашите сили ще ни помогнат, и за това всяко противодействие в това отношение ще ни отбележите, за да не го пропуснем в нашата борба с ажиото.

7. Ипотеки. По тия операции може да се направи цяло изучаване, при добра воля и желание да се проникне в същността на нещата, а не само да се погледне на тях, като на една формална работа, от чисто бюрократично гледище. От как Земледелческата банка постави земледелческия кредит на истинските му основи, селските ипотеки у нас изгубиха важността си; но за това пък градските ипотеки заеха онова място, което им се пада в тоя род кредит. Известно Ви е, че сме приготвили специален проект за ипотекарния кредит, който надяваме се, в скоро време ще стане закон. Това показва, че нашите ипотечни операции тепърва ще се развиват и ще искат да заемат едно високо място в нашия стопански живот. И тъй като ипотечния кредит у нас ще бъде предимно градски, можете да си представите, какво значение за търговията и промишлеността ще добие той, когато по силата на нещата, на градските имоти дадем възможно най-голямата подвижност, та наред с ценните книги станат и те един важен стимул на кредита.

Ето защо за нас ще бъде от голяма важност Вашето по-дълбоко разработване на тоя въпрос, както той се рисува в района на Вашата дейност. Като хвърлите един поглед на отношението между селските и градски ипотеки, ще се спрете особено внимателно върху: характера на ипотекираните имоти от гледище на стопанското им назначение, тъй и от онова на направата им (каменни, тухлени, дървени, солидни, слаби, едноетажни и многоетажни и т. н.); после, твърде важно е да се осветлим, дали повечето ипотекирани сгради са в цент[ъ]ра на града, или в краищата му и какво относително значение за сигурността за нашия пласмент имат имотите в разните части на града, ако може даже по улици, или квартали, според както местните условия диктуват да се диференцират гледищата; каква част от заложените имоти са стара направа и каква – нова (разбираме тук модерна), каквито се строят след Освобождението; тъй също е важно да се проследи развитието на цените на недвижимите имоти и то не само изобщо, а

отделно за всеки град и даже улици, квартали или поне по друго деление, което местните стопански условия диктуват; наред с това трябва да си дадете отчет и за самото движение на ипотеките; погасяват ли се редовно, изплащат ли се и какъв е размера на погасяванията в сравнение с новоотпуснатите суми, а тъй също и нередовните ипотеки; най-после ще се спрете особено върху развитието на ипотечните операции за консумативен или за производителен кредит, като различавате първия, кредит за построяване на къщи или други цели непроизводителни, от втория, който се прави за увеличение търговията, индустрията в[ъв] всевъзможните им форми; в последната категория ще причислите даже ипотеките за строене на къщи, доколкото те са назначени не толкова за живеене на собственика, колкото за търгуване с тях – даване под наем.

8. Печалби и загуби. Това са рекапитулацията на банковата дейност, от която става явно, до колко Банката успешно е работила на полето в Българската икономическа култура. Ето защо не трябва да се изпуща из вид, че печалбите и загубите ще трябва да се покажат по всяка по-важна банкова операция отделно, като се обясняват и причините, които са предизвикали показания резултат. Това диференциране на печалбите могло би да отиде по-надалеч за да даде представление за бруто и нето печалбите по операции, ако последните, разбира се, могат да дадат потребния материал, или представляват исканите за това условия.

9. Влогове. Ние не бихме могли да си определим една правилна банкова политика, ако не знаехме отнапред на какви средства, вън от собствения ни капитал, можем да разчитаме. От това гледище разработването и на пасивните сметки, между които на първо място – влоговете, е от голяма полза, както за Вас лично, тъй и за Управлението на Българската Народна Банка. Вие ще се погрижите за това да ни дадете повече просветление върху произхождението на Вашите влогове, според социалното или стопанското положение на вложителите, тяхната продължителност, тяхната подвижност (сравнение на изтеглените и залаганите влогове с новопостъпилите), както изгледите за тяхното развитие в бъдеще. Тук ще се натъкнете несъмнено на едно обстоятелство, заменяването влоговете с ценни книжа – факт, който показва едно мобилизиране на българските капитали. Да се проследи това явление от всичките му страни е твърде поучително при съвременните условия на нашата страна; нека Ви само напомним, че скоро вече ще се сдобием с[ъс] Закон за борсите и че вече се положи началото на борсовите операции в нашата страна, на първо място с търговската борса в[ъв] Варна, а в скоро бъдеще и с ефектната борса в София.

10. Съхраняването на ценните книги, като доходна операция, може би не представляват досега голям интерес. Нашите обаче кредитни условия, като се развиват по общия път на стопанския прогрес, от ден на ден, все повече дават важно място в реда на банковата служба и на тия операции: купуване и продаване и съхранение на ценните книжа. Но това само по себе си не би имало особено значение за нас, ако ценните книги не стояха в тесни връзки с други явления в нашия икономически живот и с особената рол, в която нашата Банка влиза и която ѝ предстои в бъдеще да развива, в широк размер, като върховно кредитно учреждение. Говорим за емисионната задача на Българската Народна Банка при нашите обществени заеми. Един опит от тоя род е вече направен с емисията на Пловдивския заем[1], а предстои в скоро бъдеще и емисията на заема за шосетата, а може би и на други заеми още за Общини и Окръжия. Това ни дава повод да искаме да бъдем осветлени най-подробно относително заинтересоваността на нашия пазар към ценните книги. Ето защо Вие ще имате грижата да ни съберете, колкото е възможно по-точно, сведения за ценните книги, класифицирани по начина на участието на капитала – акции и облигации – по вида на назначението на вложените капитали – частни, индустриални или обществени заеми – по народност български или

чужди и какви – и то както за ония, които се намират в клона Ви (в депозита, срещу залог или по други случаи), тъй и за ония, които се намерят в другите кредитни учреждения в района Ви. Вън от това важно е да се знае, кой владее тия книги, местни хора, българи или чужденци, понеже от това ще може до известна степен да се съди за размера на местните, български спестявания. В свързка с това ще ни дадете сведения и за числото и вида за плащаните в клона Ви купони, с различаване, доколкото това е възможно, плащането на купони за сметка на вътрешни, български или външни иностранни клиенти.

Най-после, а може би, и най-важната страна на тоя въпрос ще бъде да ни осветлите върху емисионните, тъй да речем, сили на Вашия пазар. Както Ви е добре известно, пласирането на публични заеми между публиката не става непосредствено; последното явление е изключително и в днешно време най-сигурните даже заеми търсят посредничеството на по-големи или по-малко кредитни институти, които стоят по-близо до самата публика, у която се пласира заема. За нашите вътрешни емисии са важни, несъмнено, местните кредитни или кредитно-търговски учреждения и частни лица, които държат, било свои, било чужди спестявания и които по тоя начин, са в положение при една емисия да поемат ferme една значителна сума от заема, която после те пласират между клиентите си, публиката. От това гледище Вашето осветление ще бъде ценно, не толкова от гледище на абсолютната мощ на дадено учреждение, защото при всяка емисия всяко от тях може да се преценява отделно; за нас е важно да държим постоянно сметка, преди всичко, за числото и вида на такива учреждения и лица, а после това – и за тяхната относителна сила да вземат участие в емисионни предприятия. А това Вие можете да прецените от техните операции, особено от способността им да привличат редовно и постоянно частните спестявания (влогове) и от операциите на техния пласмент. Това изисква, несъмнено, едно дълбоко познаване баланса на кредитните учреждения в района Ви – нещо, в което ний искаме да не се съмняваме.

Няма да се спираме върху всяка операция на Банката отделно, ще Ви напомним само, че и другите видове дейности на клона Ви не трябва да бъдат минати мълком: заеми срещу ценни книги, записи на гаранции, сметки с Държавното Съкровище и пр. и пр., надяваме се, ще съставят предмет на особеното Ваше внимание, както и отделно изброените по-горе. Несъмнено, тъй също и счетоводството и административната част на клона Ви няма да останат непреанализирани, за да се намерят в тях ония недостатъци, които още правят тежък или недостатъчно гарантиран правилният и лекият ход на нашата отчасти още бюрократическа машина.

До тук ний имахме пред вид, тъй да речем, своята вътрешна политика. Нашата Банка има много по-сложни отношения и връзки, отколкото обикновените банки. Като държавно учреждение ние сме повикани да изпълняваме оная рол на кредита, която би припадала на държавата, ако нашата Банка нямаше по-високи задачи от чисто търговските. Българската Народна Банка не е изключително спекулативно учреждение, макар да е поставена на чисто спекулативни начала. Като емисионна, нашата Банка е повикана да **регулира кредитните отношения** в страната, като често носи жертви за да поддържа правилността на тия отношения, когато и гдето потрябва. За тая цел тя черпи изобилно нужните средства в емисионната си операция. Тая своя задача Българската Народна Банка може да постига по два пътя; от една страна чрез самостоятелни **отношения с другите кредитни учреждения**, а от друга, чрез повече или по-малко зависими от нас кредитни сделки на другите банки или дружества (чл. 34 от Закона за Българската Народна Банка). Пред вид на тая задача на банковата ни политика – регулирането на кредита и паричното обръщане, за нас имат извънредно голямо значение Вашите осветления, които ще ни дадете, както относително самите кредитни учреждения, които боравят на Вашия пазар: наименованието, целите и задачите, средствата им, опера-

циите, които извършват и пр. – тъй и относително тяхното значение за местния пазар и отношенията им към Вашия клон. По своето положение на регулатор, Българската Народна Банка трябва да се постави над всичките такива учреждения, като си служи тя с тях, а те я обслужват с[ъс] своята непосредствена близост до дребната клиентела. Това има особено значение за ония кредитни учреждения, които се поставят под контролата на нашата Банка, съгласно поменатия 34 член. Пред вид на това ще ни е приятно да видим в рапорта Ви застъпен тоя отдел с всичката сериозност, която той заслужава, като се постараете да ни осветлите, освен другото, и още върху следното: числото на банкерските кантори, кредитни под разни наименования (спестовни, взаимни и пр.) и индустриални дружества, които работят в[ъв] Вашия район, капиталите, обръщенията на всяко едно, видът на сметките им, изправността на сделките им и изобщо тяхната кредитоспособност. Вие ще бъдете добри да отделите точно отношенията си към всяко едно от тях до сега и как мислите да се поставите за в бъдеще. В тоя род на мисли, за нас ще бъдат особено ценни Вашите възгледи относително прилагането на чл. 34 от нашия Закон. Не ще нито дума, че нашият идеал ще бъде да постигнем, щото с частните лица да се сношаваме чрез други кредитни учреждения, а не направо. Като една стъпка към осъществяване на тоя идеал ще ни послужи развитието на чл. 34 в една планомерна политика по занаятчийския кредит, за който специален закон наскоро ще се създаде. Ние още от сега можем да Ви явим, че имаме пред вид да организираме за напред занаятчийски сдружавания за развитието кредита между еснафите, та като имате това пред вид ще ни давате от това гледище и Вашите осветления по въпроса за прилагането у Вас на чл. 34 от Закона за Българската Народна Банка.

Като трети отдел в[ъв] Вашия рапорт ний поставяме въпроса за общите стопански условия в района Ви, иначе казано – за **условията на Вашия пазар**.

На първо място в тоя отдел несъмнено ще поставим земледелието, като основа и сега и за дълги още години на нашия стопански живот. Банката има отношения към земледелието повече косвени, понеже то дава, тъй да кажем, ток на нашето стопанство, като най-главно производство в страната, в зависимост от което са поставени другите производства. Има обаче и непосредствени отношения нашата Банка с[ъс] земледелието – чрез износа на нашите храни, които дават главния материал за нашата търговия. Международната търговия на България е основана на нашите земледелчески продукти и тук Банката влиза в непосредствени връзки с[ъс] земеделието чрез камбиото. В това отношение, следователно, вън от осветлението, което ще дадете относително производството в[ъв] Вашия район и значението му за банковите операции изобщо, Вий ще си дадете труд да разясните въпроса за купуването на камбиото от самите експортьори, или чрез посредници – банки, банкери и др. учреждения търговски. Както знаете, какво значение има шанжът за страната ни особено що се отнася до нашето парично обръщение, ще се съгласите, че ако ний сполучим да вземем по-голямата част от камбиото в ръцете си, ние ще бъдем господари на паричното тържище, а следователно, ще постигнем една от основните задачи на нашата политика – регулиране на паричното обръщение. Пред тая основна наша задача Вий няма да преминете да проучите основно условията на вашия пазар от това гледище и да ни дадете ценни указания в това отношение. Въпросът за завладяване на камбиалното тържище от Българската Народна Банка е, несъмнено, свързан с улесненията, които ние правим на износа. Ето, следователно, едно друго звено от веригата на нашите отношения към международната ни търговия, което ще привлече Вашето внимание. Тук ще се спрем на варантния кредит[2] особено при експорта на нашите произведения. Тоя въпрос не [е] бил до сега твърде фаворизиран от нас; но ние сме длъжни да не забравяме, че при постепенното еволюиране на нашите операции, варантния кредит ще трябва пряко или косвено – това е друго – да заеме първенствующо място в нашата дейност, като банкери. Това като е тъй, Вам се налага да

се занимаете с тоя въпрос по-внимателно и да ни дадете Вашето по него компетентно мнение.

Положението на нашата промишленост в границите на Вашия район тъй също ще състави, не се съмняваме, предмет на Вашия рапорт. Идустриалците са у нас най-фаворизираните клиенти, те съставляват, тъй да се каже, центъра на нашите банкерски грижи. Нам е потребно, за това, да ни дадете един подробен отчет за състоянието на по-едрата индустрия, както за ония от тях, които са вече наши клиенти (стари и нови отделно), тъй също и за ония, които или са престанали да работят с нас, или никак не са с нас работили. Осветлението на причините, които са създали тоя ред на нещата, ще бъде твърде ценно.

Като говорим за промишления кредит, трябва да отделим особено място за занаятчийския кредит. За него Ви говорихме вече по-горе, при въпроса за кредитиране на сдружаванията. Тук искаме само да обърнем вниманието Ви върху различието, което трябва да направите при оценяването на нашата промишленост, като не смесвате индустрията с[ъс] занаятчийството докато първото е по-едро, това което биха някои казали капиталистическо, второто е дребно, домашно тъй да речем, производство. Следователно и по отношение на кредитирането основанията ще бъдат различни: в първия случай индивидуалните особености стимулират кредита, а в[ъв] втория – предимно тоя стимул трябва да се търси в сдружаването на производителите.

Най-после, търговията, като мощен фактор при развитието на паричното стопанство, ще заеме своето важно място, няма съмнение, в рапорта Ви. Вие имате широко поле за изследване и богат материал за наблюдение, та няма нужда особено да се спирате върху подробностите, които могат и Вас и нас да интересуват. При все това важно е между другото да се изтъкнат въпроси, като: увеличението или намалението на търговията изобщо, или в някои нейни клонове, новите форми, които са се появили в[ъв] Вашия район, между които комисионерските и транспортни къщи, както стари, тъй и нови, ще означите отделно. Разбира се, няма нужда да Ви казваме, че промените които стават в нашата търговска клиентела, трябва особено да се изтъкнат, както по число, тъй и по качество, като се покажат и причините, поради които тия промени са станали и защо се предпочитат другите кредитни учреждения пред Българската Народна Банка.

Не е възможно, повтаряме го и на края на нашето писмо, да изчерпим всичките въпроси, които биха били от интерес за нашето дело и които би трябвало Вие да осветлите в рапорта си. В това отношение ние едва ли зачекнахме в настоящето си и десетата част от тях. Но Вие, като имате пълната свобода на изследване на предмета, ще можете да осветлявате в[ъв] Вашия рапорт всеки кът от оная широка деятелност, ръководенето и развитието на която в района Ви е поверена на Вас. Ний сме уверени, че Вий сами се въодушевлявате от желанието за едно всестранно и обективно осветление на дейността на Вашия клон през изтичащата година и че с надлежната вещина ще изпълните задачата, която с удоволствие с настоящето си Ви възлагаме.

Администратор: *К. Кузев* Управител: *Б. Боев*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 550, л. 134 – 148. Печатно.

1. Вж. док. № 164.
2. Варантен кредит – кредит, който се отпуска срещу залог на стоки на склад.

№ 13

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕТО НА ВРЕМЕНЕН ПРАВИЛНИК ЗА ДЕЙНОСТТА НА БАНКОВИТЕ АГЕНТУРИ

София, 12 юни 1907 г.

Протокол № 72

Заседание на Управ[ителния] Съвет от 12 юний 1907 г.

Заседават: Администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кулов и К. Кузев.

Присъстствуват: Правит[елствения] делегат Кр. Карагьозов и Юрисконсулта Хр. Чакалов.

[...]

Прие се следующия временен правилник за операциите, счетоводството, деловодството и личния състав на банковите агентури:

Глава I
Названия и седалища на агентурите

Чл. 1. Българската Народна Банка открива агентури в градовете, гдето намери за нужно, под название: Българска Народна Банка, ... (според градът) Агентура.

Агентурите са подчинени на клоновете в районите, на които се намират.

Глава II
Операции на агентурите

Чл. 2. Агентурите извършват следующите операции:

1) Сконтират самостоятелно полици и записи, снабдени най-малко с два подписа, с[ъс] срок не по-къс от 10 дни, но не по-дълъг от три месеци, и то в кръгът на определения на сконтанта кредит (съгласно чл. 27 от Закона за Б[ългарската] Н[ародна] Банка);

Забележка: Сконтантът трябва да си е зарегиструвал фирмата, съгласно чл. 23 от Търговския Закон.

2) Отпущат заеми срещу поръчители от 1000 до 5000 лева, а за по големи суми, с решението на надлежния клон.

3) Правят заеми и откриват спец[иални] текущи сметки: а) срещу местни ценни книги, издадени или гарантирани от държавата с 20% по-долу от дневния им курс и б) срещу банкови срочни свидетелства, след спадането на лихвите и глобите до падежа на свидетелството;

Забележка. При записа залагането на банковите ср[очни] свидетелства, трябва винаги да се запитва, дали са свободни от запори или други задължения, а при извършване на сделката, съобщава се на надлежния клон.

4) Откриват спец[иални] текущи сметки под гаранция поне на две състоятелни лица, само на търговци, промишленици и занаятчии, в размер не по-малък от 5000 лева, и то с разрешението на надлежния клон (чл. 35 от Зак[она] за Банката); уреждането и съхраняването на записите, както и воденето на сметките, става в самите агентури.

Забележка. Продължението на сметките, става тоже с разрешение на надлежния клон.

5) Откриват спец[иални] текущи сметки под залог на търговски и банкеро-сарафски полици с най-дълъг срок от пет месеци, като се внимава, щото отпуснатата сума да

не надминава 80% от депото (чл. 34. от Зак[она] за Банката);

6) Издават удостоверения за участие в търгове и разни други цели;

а) срещу пари;

б) срещу ценни Книжа, като в удостоверенията се укажат: количеството и номиналната стойност на книжата; и

в) срещу банкови срочни свидетелства, като се съоблюдава забележката към п. 3 от чл. 2 на настоящия правилник.

Забележка. Агентурите, в[ъв] втория случай отговарят пред лицето или учреждението, на което е дадено удостоверението, само с[ъс] заложените Книжа.

7) Приемат суми на текущи лихвени и безлихвени сметки;

8) Събират местни полици и тъй също изпратените им от клоновете чуждестранни полици;

Забележка. Емитирането трябва да става най-късно един ден след събирането на сумата.

9) Изплащат купоните от облигациите на българските държавни заеми и Б[ългарската] Н[ародна] Банка, както и излезлите в погашение облигации от същите заеми след разрешение от съответствующия Клон;

10) Изплащат срочните банкови свидетелства и купоните им само след разрешението на надлежния Клон.

Забележка. Едните и другите веднага след изплащането им и преди да бъдат изпратени на надлежния клон се унищожават чрез щемпел с думата „платено“.

11) Извършват вътрешни и задгранични преводи:

а) вътрешните – с чекове и с писмени и телеграфически заповеди;

б) задграничните – само чрез надлежните клонове, по дневния курс;

12) Дават сведение за кредитоспособността на всички търговски и други лица в района си;

13) Уреждат всичките банкови ипотеки, съдебни и други дела;

14) Приемат държавните приходи и извършват всичките държавни разходи по установения ред и продават държавните ценни Книжа (гербови и пощ[енски] марки, бандероли и пр.) и

15) Извършват всички непредвидени в настоящия правилник операции, които биха им се възложили от клоновете.

Глава III
Счетоводство и деловодство

Чл. 3. Счетоводството в агентурите е самостоятелно.

Те водят следните формуляри и счетоводни книги:

1) операционни бележки;

2) контролна книга;

3) касова книга;

4) монетар;

5) наръчник;

6) дневник;

7) главна книга;

8) книга за клоновете и агентурите;

9) книга за текущите сметки (специални, под залог, лихвени и безлихвени);

10) книга за вътрешните кореспонденти;
11) „ „ ипотеките;
12) кредитни списъци;
13) книга за длъжниците дадени под съд;
14) „ „ чуждите полици;
15) „ „ сконтираните полици (полична книга);
16) книга за протестираните полици;
17) падежна книга;
18) книга за заеми под залог на ценни книжа;
19) книга за удостоверения срещу ценни книжа и влогове безлихвени за гаранция;
20) книга за преводите;
21) „ „ депозирани полици;
22) „ „ Държавното Съкровище;
23) копирни книги;
24) инвентарна книга;
25) входящи и изходящи дневници;
26) разносни книги;
27) книга за бюджетните разходи;
28) книга за изпадналите в несъстоятелност;
29) „ „ зарегистрираните фирми и
30) кочан платежни заповеди.

Глава IV
Личен състав

Чл. 4. Агентурите имат следния персонал:
а) Агент-касиер,
б) счетоводител (според нуждата),
в) книговодители,
г) практиканти и
д) разсилни.

Чл. 5. Агент-касиерите управляват агентурите, привеждат в изпълнение решенията и разпорежданията на Централното Управление и клоновете, ръководят делата, надзират изпълнението на Закона и правилниците и представляват агентурите пред всичките правителствени и обществени власти и частни лица;

Отварят всичката кореспонденция и я разпределят;

Държат портфейла;

Проверяват операционните бележки, касата и подписват монетара;

Подписват всички писма, чекове и парични искания;

Издават платежни заповеди по разходите на агентурата и заверяват всичките документи, отнасящи се до тях;

Председателствуват сконтовия комитет;

Съобщават наличността;

Държат касата и отнасящите се до нея книги;

Подписват разписките за внесените в агентурата суми или ценности;

Преподписват всичките чекове, парични искания и удостоверения и отговарят за

всички изгубени суми или ценности.

Чл. 6. Счетоводителите съставляват всичките бележки;

Водят книгите;

Проверяват паричника;

Съставляват ведомостите и седмичните баланси;

Приподписват всичките изходящи писма;

Заместят агентите в тяхното отсъствие;

Забележка. Там, гдето няма счетоводител неговата служба се изпълнява от старшия по служба книговодител.

Чл. 7. Книговодителите и практикантите изпълняват всички възложени им от агента служебни работи.

Чл. 8. Агент-касиерите и счетоводителите дават гаранция, размерът на която се определя съгласно чл. 4 от Закона за гаранциите.

Чл. 9. За ръководство на всички служащи в агентурите ще служи правилникът за вътрешния ред и за служащите от Българската Народна Банка.

Глава V
Сконтов Комитет

Чл. 10. При всяка агентура има един сконтов Комитет, състоящ се от трима члена, избрани от местния общински съвет и Търговско-индустр[иална] Камара измежду лицата от търговско или промишленото съсловие.

Агентът е по право председател на сконтовия комитет.

Чл. 11. Избраните лица се утвърждават от Минист[ъ]ра на Финансите по представление на Управителния Съвет на Българската Народна Банка.

Чл. 12. Тоя комитет определя кредитоспособността на всички търговци и частни лица и оценява имотите, предоставени за ипотека.

Чл. 13. Правата и задълженията на тоя комитет са определени в правилника за сконтовите комитети на Българ[ска] Нар[одна] Банка, както и в оня за ипотечните заеми.

Чл. 14. Членовете на сконтовия комитет, освен агента, получават по 3 лева възнаграждение за всяко заседание, а за оценки на имоти за ипотека – съгласно правилника за ипотечните заеми.

Глава VI
Общи разпореждания

Чл. 15. Агентурите са длъжни да преставляват на Централното Управление на 7, 14 и 22 и края на всеки месец ведомостта и баланса, както и сведения за по-важните им операции.

[...]

М. Михаилов
Н. Николаев
Х. Кулов
К. Кузев
Прав[ителствен] делегат: *Карагьозов*
Юриск[онсулт]: *Хр. Чакалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 11, л. 233 – 239. Оригинал. Ръкопис.

№ 14

УКАЗ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ПРАВИЛНИКА ЗА ВЪТРЕШНИЯ РЕД НА ОТДЕЛЕНИЕТО ЗА ЦЕННОСТИТЕ И ИНКАСОТО ПРИ БНБ

София, 9 март 1909 г.

У К А З № 18

НИЕ ФЕРДИНАНД I
С БОЖИЯТА МИЛОСТ И НАРОДНАТА ВОЛЯ
ЦАР НА БЪЛГАРИЯ

По предложението на НАШИЯ Министър на Финансите, представено НАМ с доклада му от 9 того под № 2478

ПОСТАНОВИХМЕ И ПОСТАНОВЯВАМЕ:

I. Утвърждаваме изработения и одобрен от Управителния Съвет на Българската Народна Банка и от Министерството на Финансите

„ПРАВИЛНИК ЗА ВЪТРЕШНИЯ РЕД НА ОТДЕЛЕНИЕТО ЗА ЦЕННОСТИТЕ И ИНКАСОТО“

Глава I
Устройство и Функции

Чл. 1. Отделението за ценностите и инкасото се състои от следните служби:

а) Служба на титрите;

б) Хранилищна служба;

в) Инкасова служба;

г) Контролна служба.

а) СЛУЖБА НА ТИТРИТЕ

Чл. 2. Службата на титрите се занимава с движението на всички титри, които постъпват за разни цели в Банката. Тя се подразделя на четири бюра, които вършат следните операции:

I-во БЮРО:

а) Приема на хранение разни ценни книги и запечатани пакети.

б) Издава удостоверения под залог на ценни книги за участие в търгове и други цели.

в) Снабдява титри с нови купонни листове и заместя привременни[те] с окончателни.

г) Приготовлява депозитните разписки.

д) Приема и изпраща всички ценни пратки.

е) Съхранява документарните дела по депозитите на хранение и гаранциите.

II-ро БЮРО:

а) Извършва всички борсови заповеди за покупка и продажба на ценни книги.

б) Открива подписки за разни заеми и други цели.

в) Прави вноски срещу неизплатени или платими на срокове титри.

III-то БЮРО:

а) Изплаща купоните и погасените титри от държавните заеми и други домици-

лирани[1] при Банката ценности.

б) Инкасира купоните и титрите, които постъпват в Банката за тая цел.

в) Купува и шконтира[2] купони.

IV-то БЮРО:

а) Дава заеми и открива текущи сметки под залог на ценни книги.

б) Съхранява документарните дела по операциите на бюрото.

Чл. 3. Всички изходящи от службата ценни пратки се записват в особена книга на пратките, състояща [се] от кочан, препроводително писмо и отговор. При постъпването [на] отговора за получаването на една ценна пратка, той се отбелязва в кочана на книгата, гдето предварително се отбелязва и датата и номера на разписката, срещу която пратката е била предадена на пощата.

Чл. 4. Постъпилите в службата ценни пратки се записват в особен регистър и се предават на разните бюра срещу подпис. При постъпването на тия пратки и преди да бъдат те разтворени, се проверява целостта и автентичността на печатите по тях и тяхното тегло. Проверителят на целокупността на пратките, както и оня, който ги е отворил и прибрал съдържанието им, се разписват върху техните обвивки, в които наредени по техния входящ номер, се съхраняват в течение на една година.

Чл. 5. Когато се констатира някоя нередовност в опаковката или в теглото на някоя пратка, веднага се донася за това на Началника на Отделението, който, в присъствието на контрольора на клона и шефа на службата, проверява пратката и съставя нужния акт за намерените нередности. Такива пратки не се отварят, а се чакат нарежданията на изпращачите, на които телеграфически се съобщава за констатираното.

б) ХРАНИЛИЩНА СЛУЖБА

Чл. 6. Хранилищната служба е чисто вътрешна и се сношава с публиката посредством службата на титрите. Тя върши следното:

а) Съхранява титрите и запечатаните пакети, които постъпват на хранение или за каквато и да било друга цел.

б) Съхранява изплатените и постъпилите за инкасо купони и титри до момента на тяхното излизане от Банката.

в) Следи и проверява тиражите на входящите се в хранилището титри.

г) Реже и приготовлява за събиране купоните на тия титри.

д) Проверява и приготовлява за събиране постъпилите за тая цел купони и титри.

Чл. 7. Титрите постъпват в хранилището в особени папки, придружени от техните описи, които, надлежно проверени и подписани от пазителя на ценностите, се връщат в службата на титрите.

Чл. 8. Титрите се групират по видове и по операции и се нареждат по начин, щото всяка група да отговаря на съответната партида в хранилищната главна книга, а всяко отделно досие – на съответната сметка в партидните книги на ценностите.

Чл. 9. Запечатаните пакети постъпват в хранилището с етикети, носящи номерата на съответните депозитни и разписки. Те са нареждат по тяхната номерация. За тяхното получаване пазителят на ценностите се разписва върху придружающите ги описи, които тоже се връщат в службата на титрите.

Чл. 10. Ако, при постъпването в хранилището, титрите съдържат изтекли купони, те веднага се изрязват и се приготовляват за събиране. Същото става и с титрите, постъпването на които съвпада с периода на рязането на купоните им. (чл. 34 от „Правилника за операциите на службата на ценностите“).

Чл. 11. Находящите се в хранилището купони и погасени титри се групират по

вида на ценните книги и се нареждат в отделен шкаф, по начин, щото всяка отделна група да отговаря на съответната партида в счетоводната купонна книга, а сбора на всички групи да дава положението на контролния купонен цифреник.

Чл. 12. Изтеглюването на титрите и запечатените пакети от хранилището става служебно или по желанието на клиентите.

Чл. 13. При служебното изтеглюване, титрите и пакетите се изискват с особени требователни бюлетини (образец № 1)[3], в който се означава мотива за изтеглюването. Тия бюлетини се подписват от шефа на службата и шефа на надлежното бюро.

Чл. 14. Изтеглюването на титрите и пакетите по желанието на клиентите става тоже с требователни бюлетини, подписани от тях и приподписани от шефовете на респективните бюра.

Чл. 15. Требователните бюлетини служат за оправдателни документи на пазителя на ценностите и се съхраняват в хранилищната архива.

Всички празни папки, след повръщането на титрите, се изпращат обратно в хранилището.

Чл. 16. Освен инспекторските, хранилището е подложено на следните вътрешни ревизии:

а) Извънредни;

б) Редовни.

Чл. 17. Извънредните ревизии са внезапни и се извършват на всяко време през годината. Редовните ревизии са срочни и стават в края на всяко тримесечие.

Чл. 18. Ревизиите на хранилището се извършват от контрольора на клона в присъствието на Началника на Отделението и на главния контрольор при следния ред:

а) Сверява се хранилищната главна книга с контролния и хранилищен цифреници на същата.

б) Проверяват се и се описват досиетата в хранилището.

в) Общият резултат от описването се сверява с хранилищната главна книга, а отделните досиета – с[ъс] съответните сметки в партидните книги.

Чл. 19. Едновременно с проверката на досиетата, се проверяват и находящите се в хранилището купони и погасени титри и констатираното положение се сверява:

а) с контролния купонен цифреник и

б) с[ъс] счетоводната купонна книга.

Чл. 20. За всяка ревизия на хранилището се съставлява надлежния акт, който се поднася на директора за препращане в Централното Управление. Препис от тоя акт се изпраща на Правителствения Делегат.

Чл. 21. Хранилището е отворено само през работното време. След привършване на дневната работа, то се затваря и запечатва с печата на Началника на Отделението и оня на пазителя на ценностите. Хранилищната врата се отваря с два ключа, от които единия се пази от Началника на Отделението, а другият – от пазителя на ценностите.

в) ИНКАСОВА СЛУЖБА

Чл. 22. Инкасовата служба извършва цялата работа, свързана с[ъс] събирането и отчитането на постъпилите за инкасо полици, като се грижи:

а) Своевременно да предявява за изплащане тия полици.

б) Своевременно да протестира неизплатените на падежа полици.

в) Своевременно да ремитира събраните и да повръща несъбраните полици.

Чл. 23. Полиците „на виждане“, били те с протест или без протест, се представят

за изплащане в самия ден на получаването. Ако не бъдат изплатени, те веднага се връщат на седантите[4]. Те могат да се задържат за по-дълго време в портфейля само с[ъс] знанието и изричното съгласие на седантите.

Чл. 24. При инкасирането на полиците се изпълняват точно нарежданията на седантите. Без тяхното съгласие, не могат да стават каквито и да било изменения в условията на полиците.

Чл. 25. Седантите се държат в течение относително участта на техните полици. За всяка изплатена или протестирана полица тям се съобщава в самия ден на падежа.

Чл. 26. По движението на инкасовия портфейл се правят следните проверки:

а) Ежедневни;

б) Седмични;

в) Месечни.

Чл. 27. Ежедневните проверки стават с помощта на бюлетините обр[азци] № 2 и 2/б, които съдържат:

а) Датата на проверката;

б) Номера на сметката на всеки седант и

в) Остатъка на всяка сметка.

Тия бюлетини се приготовляват, ежедневно и едновременно с минаването на перата от книговодителя, натоварен с воденето книгата на седантите. Те се поверяват от контролата, като се сравняват с остатъците на съответните сметки в контролния цифреник (обр[азец] № 25).

Чл. 28. Седмичните проверки стават с помощта на същите бюлетини, като в края на всяка седмица се показват в тях, по посочения в предния член начин остатъците по сметките на седантите и се сверяват с[ъс] същите остатъци в контролния цифреник.

Чл. 29. Месечните проверки се извършват в края на всеки месец по следния начин:

а) Вадят се остатъците по всички сметки в регистъра „седанти“, за която цел служат пак бюлетините обр[азец] № 2.

б) Вадят се остатъците по сметките в регистъра „клонове и агентури“ върху бюлетина обр[азец] № 2/б.

в) Описват се полиците на лице в портфейла върху бюлетини обр[азец] № 3, които по число и сума трябва да отговарят на положението на книгата „портфейл“ (обр[азец] № 17).

г) Остатъците по сметките в регистрите „седанти“ и „клонове и агентури“ се сверяват с остатъците на същите сметки в респективните контролни цифреници.

д) Сборът на остатъците по сметките в регистра „седанти“ се сверява с положението на респективната обща сметка в главната книга.

е) Сборът на полиците на лице, плюс оня на остатъците по сметките в регистра „клонове и агентури“, се сверява с положението на общата сметка „полици за събиране“ в главната книга.

Чл. 30. Всички бюлетини по ежемесечните проверки по инкасовия портфейл, надлежно скрепени с подписите на респективните чиновници, се представят на началника на отделението, за преглеждане и съхранение. За резултата от проверката се съобщава: на директора, на счетоводителя и контрольора на клона, на главния контрольор при Централното Управление и на инспектората. За тая цел служи бюлетина обр[азец] № 4.

г) КОНТРОЛНА СЛУЖБА

Чл. 31. Контролната служба извършва контролната работа над операциите на отделението, като:

а) Следи за правилното постъпване и излизане на влаганите за хранение и разни други цели титри и ценности.

б) Бди за правилното отпущане на заемите и откриването на текущите сметки под залог на ценни книги и следи за тяхното движение.

в) Следи за движението на хранилището, домицилираните облигации и купони, купоните за събиране и инкасовия портфейл.

г) Следи за редовното и навременното уреждане на заемите.

д) Съхранява и предава на клиентите депозитните разписки.

е) Проверява, всички счетоводни и оправдателни документи по операциите на отделението и им дава ход.

Чл. 32. Документите, които не са минали през контролата и не носят подписа или визата на надлежния контрольор, не подлежат на изпълнение.

Глава II
Счетоводство

Чл. 33. Счетоводството на отделението се състои от следните групи:

а) Счетоводство на ценностите;

б) Счетоводство на заемите и текущите сметки;

в) Купонно счетоводство;

г) Инкасово счетоводство;

д) Контролно счетоводство.

а) СЧЕТОВОДСТВО НА ЦЕННОСТИТЕ

Чл. 34. Счетоводството на ценностите се състои от следните счетоводни книги:

а) Партидни книги (обр[азец] № 5);

б) Хранилищна главна книга (обр[азец] № 6);

в) Цифреник на гл. книга (обр[азец] № 7).

Чл. 35. Партидните книги на ценностите дават положението на титрите на всякой клиент, отделно по вид и количество. Такива книги има четири, т. е. по една за всякой вид операции: депозити, гаранции, заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки.

Чл. 36. Главната книга представлява движението и положението на хранилището по вида на ценните книги. За тая цел за всякой вид ценни книги се открива отделно фолио в главната книга, която се състои от четири части, представляющи групировка на четиритях вида операции: депозити, гаранции, заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки. Листовете на главната книга се нареждат по азбучен ред.

Чл. 37. Главната книга се води конкретно, т. е. по край цифровите и други необходими данни, тя съдържа и имената на вложителите. Освен това, минаването на пера та става по начин, щото винаги да се вижда, както движението на отделните досиета, така и общата наличност на всякой вид титри.

Чл. 38. Цифреникът е нагласен и се води по същия начин, както главната книга, с тая разлика, че в него не фигурират имената на вложителите. Той служи за проверка на главната книга.

б) СЧЕТОВОДСТВО НА ЗАЕМИТЕ И ТЕКУЩИ СМЕТКИ

Чл. 39. Счетоводството на заемите и текущите сметки се състои от следните книги:

а) Партидна книга по заемите (обр[азец] № 8);

б) „ по спец[иални] тек[ущи] с[мет]ки (обр[азец] № 9);

в) „ по депоз[итни] „ „ (обр[азец] № 10).

Чл. 40. Партидните книги на заемите съдържат всички данни:

а) По движението на залозите;

б) По „ на заемите;

в) По „ на реализираните суми от залозите.

Чл. 41. Партидните книги на текущите сметки съдържат всички данни по движението на капиталите и лихвите по тях, с означение на документите свързани с туй движение.

в) КУПОННО СЧЕТОВОДСТВО

Чл. 42. Купонното счетоводство се състои от следните книги:

а) Книга „доминицилирани обл[игации] и купони“ (обр[азец] № 11);

б) „ „купони за събиране“ (обр[азец] № 12).

Чл. 43. Книгата „доминицилирани облигации и купони“ служи за отбелязване движението на ония стойности, изплащането на които е домицилирано при Банката. Тук за всеки вид изплатени купони се води отделна сметка.

Чл. 44. Книгата „купони за събиране“ служи за отбелязване движението на всички облигации и купони, които постъпват за събиране. Завеждането и извеждането на тия титри и купони става en bloc[5] по пратки. За тая цел служат картоните обр[азец] № 13, които се приготовляват от чиновника, натоварен с получаването и проверката на пратките. Тия картони се съхраняват от контролната служба при отделението и служат на последната за следене движението на постъпилите за събиране титри и купони.

г) ИНКАСОВО СЧЕТОВОДСТВО

Чл. 45. Инкасовото счетоводство се състои от следните книги:

а) Регистър на седантите (обр[азец] № 14);

б) „ „клонове и агентури“ (обр[азец] № 15);

в) Книга на инкасираните полици (обр[азец] № 16);

г) „ на портфейла (обр[азец] № 17);

д) Падежник (обр[азец] № 18).

Чл. 46. Регистърът на седантите служи за записване на постъпилите за събиране полици. Тук за всякой седант се открива отделна сметка, която носи един постоянен номер.

Завеждането на полиците става по самите полици, а тяхното извеждане – по фишовете. Участта на полиците се отбелязва срещу всяка една от тях в колонката „излезли полици“. Събраните полици се отбелязват с черно мастило, а повърнатите – с червено. Когато на една полица се събере аконт[6], тя в дена на ремитирането[7] се изважда за броената сума, като същия ден се наново завежда по реда си, за остатъка. За лесна справка, нейното наново завеждане става с червено мастило. В колоната „остатък“ се отбелязва общата стойност на откритите полици по партидата на всякой седант. Тоя резултат, се добива като се прибавя или вади от предшествующия остатък разликата от постъпилите и излезлите полици през деня.

Регистърът на седантите се проверява по начина, предвиден в чл. 27.

Чл. 47. Регистърът „клонове и агентури“ служи за записване на изпратените в провинцията за събиране полици. Той се завежда по същия начин както и регистъра на седантите, като за всеки клон и агентура, се открива отделна сметка. Той се проверява по същия начин, както и регистра на седантите и служи за проверка на инкасовия портфейл, по отношение на изпратените в провинцията полици.

Чл. 48. Книгата на инкасираните полици служи за записване на събраните през деня полици – софийски и провинциални. Тя ежедневно се сверява с[ъс] съответните журнални листове. Положението на тая книга винаги трябва да отговаря на положението на общата сметка „инкасирани полици“ в главната книга.

Чл. 49. Книгата на портфейла служи за отбелязване движението на полиците за събиране в общи цифри по число и стойност. Тя се води по начин щото на всяко време да дава положението на тия полици, както по отношение на главната книга, така и по отношение на находящите се в портфейла на лице полици. Завеждането на тая книга става: при постъпването на полиците въз основа на бюлетините обр[азец] № 19, при тяхното деконтиране, въз основа на книгата „инкасирани полици“. Нейното движение тоже се проверява с[ъс] съответните журнални листове.

Чл. 50. Падежникът служи за записване на постъпилите за събиране полици по падежи и за навременното следене на тяхната участ. Падежните дни в него се разделят на две отделни групи: група софийски полици и група провинциални полици. Натовареният с воденето на падежника чиновник предава п[оли]ците, разделени по падежи и групи, на пазителя на портфейла с бюлетини обр[азец] № 19.

д) КОНТРОЛНО СЧЕТОВОДСТВО

Чл. 51. Контролното счетоводство се състои от:

а) Цифреник на хранилището (обр[азец] № 20);
б) „ на заемите (обр[азец] № 21);
в) „ на спец[иални] тек[ущи] сметки (обр[азец] № 22);
г) „ на депоз[итни] тек[ущи] „ (обр[азец] № 23);
д) „ на домиц[ирани] обл[игации] и купони (обр[азец] № 24);
е) „ на седантите (обр[азец] № 25);
ж) „ на клоновете и агентурите (обр[азец] № 26).

Чл. 52. Контролните цифреници са нагласени по същия ред, както съответните счетоводни книги в отделението. Те се водят по начин, щото на всяка минута да дават остатъците по разните сметки. С помощта на тия цифреници контролната служба следи и контролира:

а) Движението на хранилището;
б) „ на заемите;
в) „ на спец[иални] тек[ущи] сметки;
г) „ на депоз[итни] тек[ущи] сметки;
д) „ на домиц[ирани] обл[игации] и купони;
е) „ на инкасовия портфейл.

е) СЧЕТОВОДНИ ДОКУМЕНТИ

Чл. 53. Счетоводните документи на отделението са следните:

а) Описи на ценностите (обр[азец] № 27);
б) Купонни описи (обр[азец] № 28);

в) Операционни бележки;

г) Чекове.

Чл. 54. Партидните книги, главната книга и контролния цифреник на ценностите се водят въз основа на описите на ценностите. Купонната книга и купонния контролен цифреник се водят въз основа на купонните описи. Книгите на заемите, специалните и депозитивните текущи сметки се водят въз основа на операционните бележки и чековете. Цифреникът на главната книга се води по самите досиета в хранилището.

Чл. 55. Без знанието и одобрението на Управителния Съвет на Банката не могат да стават никакви изменения, както в счетоводната система на отделението, така и в неговите счетоводни документи. На одобрение от Управителния Съвет подлежат и разните формуляри от документален характер.

Глава III
Личен състав и неговите специални длъжности

Чл. 56. Личният състав на отделението се състои от следните категории:

а) Началник на отделение;

б) Началници на службите;

в) Началници на бюрата;

г) Пазител на ценностите;

д) Книговодители;

е) Кореспонденти;

ж) Контрольори;

з) Бройци.

а) НАЧАЛНИК НА ОТДЕЛЕНИЕТО

Чл. 57. Началникът на отделението:

а) Ръководи работите на отделението и носи административната отговорност за тях.

б) Бди за строгото съблюдение на реда и дисциплината в отделението и взисква за тяхното нарушение.

в) Приема и дава ход на входящата кореспонденция на отделението. Всяка постъпила бумага трябва да носи неговата резолюция или виза. Иначе, ней не се дава ход.

г) Подписва изходящата кореспонденция и свързаните с операциите на отделението документи.

д) Извършва предвидените в чл. 16 ревизии на хранилището.

б) НАЧАЛНИЦИ НА СЛУЖБИ

Чл. 58. Началниците на службите помагат на началника на отделението, като непосредствено ръководят работите на отделните служби и се грижат за реда и дисциплината в тях. Те:

а) Получават от началника на отделението кореспонденцията на службите и я разпределят между техните органи.

б) Извършват възложената им от началника на отделението техническа работа.

в) Отговорят за нередовностите и закъсненията в работите на службите.

Чл. 59. Началникът на инкасовата служба съхранява инкасовия портфейл и е отговорен за него.

в) НАЧАЛНИЦИ НА БЮРАТА

Чл. 60. Началниците на бюрата завеждат последните и носят пряката отговорност за вървежа на работите в тях. Те посрещат публиката и извършват предвидените в чл. 2 операции, като строго се придържат о специалния правилник за тях. За нарушението на тоя правилник те лично отговарят.

Чл. 61. Началниците на I и IV бюро държат в ред и съхраняват документираните дела и са отговорни за тях.

г) ПАЗИТЕЛ НА ЦЕННОСТИТЕ

Чл. 62. Пазителят на ценностите е началник на хранилищната служба и изпълнява предвидените за тая служба функции (чл. чл. 6 – 21). Той дава предвидената от Закона гаранция и е отговорен за поверените му ценности.

Чл. 63. Пазителят на ценностите води цифреника на главната книга и ежедневно го сверява с последната. Той държи падежникът на титрите, по който следи за навременното рязане на купоните и проверката на титрите на находящите се в хранилището ценни книги. Рязането на купоните и проверката на титрите става под негов надзор и ръководство.

Чл. 64. Пазителят на ценностите е длъжен всеки месец да проверява положението на хранилището и да дава на началника на отделението опис на досиетата.

д) КНИГОВОДИТЕЛИ

Чл. 65. Книговодителите при отделението завеждат счетоводните книги. Те са отговорни за тяхното редовно водене и съхранение.

Чл. 66. Книговодителите са длъжни да водят сметките чисто и отчетливо. Стъргания по сметките се абсолютно забраняват. Случайните грешки се изправят с[ъс] знанието на контролата с червено мастило, като погрешния текст или цифра излеко се зачеркват и над тях се написват верните. Книговодителите са дисциплинарно отговорни и за най-малките волности при воденето на поверените им сметки.

Чл. 67. Записването на операциите в счетоводните книги става по оригиналните счетоводни документи (чл. 53). След минаването на перата книговодителите са длъжни да проверяват тяхното правилно записване, като ги сравняват с[ъс] съответните журнални листове.

Чл. 68. Книговодителите са длъжни в края на всеки месец да вадят остатъците от сметките и да ги сверяват с контролните цифреници и с главната книга. Резултатите от проверките те съобщават на началника на отделението, на счетоводителя и контрольора на клона и на инспектора с особени бюлетини, подписани от респективния деловодител, началника на службата и контролата.

Чл. 69. Книговодителите приготовляват шестмесечни извлечения от текущите сметки. Приготовлението на извлеченията става в течение на шестмесечието едновременно с движението на сметките. От последните се приписват, като готови данни, само датите, обясненията, размерите на теглениятa и вноските и валутите. Изчислението на лихвените дни и лихвите става самостоятелно от приготовителите на извлеченията. В края на шестмесечието извлеченията се сверяват перо по перо с оригиналните сметки и се изпращат на клиентите.

е) КОРЕСПОНДЕНТИ

Чл. 70. Кореспондентите водят кореспонденцията на отделението. Те са длъжни да отговарят на писмата в самия ден на получаването им. Изключение се прави само за

ония писма, които, поради справки или по други уважителни причини, се задържат по службите. Отлагането на отговорите на част от кореспонденцията за следующия ден става само в извънредни случаи и то с[ъс] знанието и разрешението на началника на отделението.

Чл. 71. За постъпилите в отделението писма кореспондентите водят особени регистри и следят за навременното повръщане на писмата за отговор. Те са лично отговорни за неоправданите закъснения в кореспонденцията.

Чл. 72. Кореспондентите са длъжни да следят за потвърждението, получаването на всички ценни пратки и документи, изпращани на клиентите по пощата. Така също те са длъжни да следят за постъпването в отделението на всички документи, повръщането на които, е искано от клиентите чрез кореспонденция.

ж) КОНТРОЛЬОРИ

Чл. 73. Контрольорите изпълняват предвидените в чл. 28 функции. Те са отговорни за нехайното контролиране на операциите на отделението и за опущенията при проверката на документите.

Чл. 74. Счетоводните книги на контролата трябва да се отличават с оная точност, която се налага от тяхното предназначение. Затова контрольорите са длъжни да ги водят най-внимателно. Те ежемесечно вадят остатъците по сметките според контролните цифреници и ги сверяват с остатъците на същите сметки в отделението и с положението в главната книга. Те не позволяват каквито и да било обратни бележки и изправления на грешки, в основателността на които не са убедени.

Чл. 75. Контрольорите ежедневно правят следните проверки:

а) Проверка на хранилищната главна книга с[ъс] съответния контролен цифреник.

б) Проверка на купонния цифреник с главната книга.

в) Проверка на контролните цифреници с ежедневните положения на съответните сметки в отделението.

Чл. 76. Контрольорите са длъжни да следят за навременното инкасиране и отчитане на полиците и са отговорни за закъсненията.

Чл. 77. Контрольорите съхраняват контролните книги и са отговорни за тях. Те не позволяват другиму непосредствено да борави с тях.

Чл. 78. Контрольорите не могат да изпълняват други функции в отделението и да влизат в правата и длъжностите на останалите органи в него. Те не могат да дават непосредствено и самостоятелно ход на каквато и да било операция.

з) БРОЙЦИ

Чл. 79. Бройците са персонал на хранилищната служба и помагат на пазителя на ценностите за уредбата на хранилището.

Чл. 80. Под ръководството, надзора и отговорността на пазителя, бройците вършат следното:

а) Проверяват тиражите на находящите се в хранилището титри.

б) Режат купоните на същите и ги приготовляват за събиране.

в) Приготовляват за събиране постъпилите за инкасо купони.

г) Приготовляват за изпращане на учрежденията изплатените за тяхна сметка купони и облигации.

Чл. 81. Бройците пазят следния ред при рязането на купоните:

а) Купоните се режат по досиета.

б) Изрязаните от едно досие купони се преброяват и сверяват с означеното върху етикета на досието положение.

в) така проверените купони се турят в отделни пликове, носящи: номера на сметката, името на вложителя, названието на ценните книги, числото на купоните и тяхната стойност.

г) Едновременно с рязането, приготовляват се надлежните купонни описи и списък на досиетата (обр[азец] № 29).

Чл. 82. Купонните описи, списъка на досиетата и пликовете с купоните, групирани по операции и вид на книжата, се предават от бройците на пазителя, който ги сверява с[ъс] своя цифреник.

Чл. 83. При настъпване [на] периода на деконтирането[8], купонните описи и списъка на досиетата се изпращат в купонното бюро при службата на титрите (III бюро), а купоните се изваждат от пликовете и свързани на стотици, се групират по предвидения в чл. 11 ред.

Чл. 84. Купонното бюро проверява:

а) Верността на купонните описи с[ъс] списъка на досиетата.

б) Верността на списъка с положението на хранилищната главна книга и нейния контролен цифреник.

в) Верността на описите с отделните сметки с партидните книги на ценностите.

За констатираните противоречия се долага на началника на отделението, който, заедно с контрольора на клона, ги проверява и установява причините им.

Глава IV
Общи длъжности на личния състав

Чл. 85. Персоналът в отделението е длъжен да знае основно, както „Правилника за операциите на службата на ценностите“, така и правилника за вътрешния ред на отделението.

Чл. 86. Персоналът е длъжен да се явява на работа 1/4 час преди определеното време, като се разписва за това в присъствената книга. Вечер, напущането на бюрото става след привършване и привеждане в известност на дневната работа. Никой в течение на работното време не може да се отклони от работа, без знанието и разрешението на началника на отделението.

Чл. 87. Персоналът е длъжен да се явява на работа и в извънредни часове, когато нуждите на службата изискват това.

Чл. 88. Персоналът е длъжен да се отнася сериозно и добросъвестно към своите служебни обязаности. В[ъв] време на работа, всякой е длъжен да пази пълна тишина и ред. Освен тихи и необходими обяснения по службата, всякакви други разговори са забранени. Забранено е така също през работното време: четене на вестници и други книги, писане [на] частна кореспонденция, приятелски срещи с външни лица и чиновници от другите отделения и въобще всяко прахосване на работното време.

Чл. 89. Персоналът е длъжен да бъде вежлив и услужлив към публиката. Груби и буйни разправи с нея са забранени даже и тогава, когато те са предизвикани. Недоразуменията между персонал и публика се изглаждат от началника на отделението.

Чл. 90. Входът в службите на отделението е забранен за външни лица, както и за ония длъжностни лица от другите отделения, които не са облечени в административна или контролна власт. Служебните обяснения и справки стават на гишетата на службите от началниците на последните.

Чл. 91. Периодически под надзора и ръководството на началника на отделението,

се основават практически курсове по операциите и техниката на отделението. Всички чиновници на отделението са длъжни да присъствуват на тия курсове и да държат изпити по тях.

Чл. 92. Персоналът е длъжен да зачита йерархическия ред в отделението и Банката и да спазва всички приличия, налагани от тоя ред и от дисциплината на учреждението.

Чл. 93. С нарушителите на настоящия правилник се постъпва съгласно с[ъс] Закона за чиновниците.

II. Изпълнението на настоящия указ възлагаме на НАШИЯ Министър на Финансите.

Издаден в София.

Фердинанд

Министър на финансите: *Ив. Салабашев*[9]

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 6, л. 35 – 46. Оригинал. Бланка. Машинопис.

---

1. Домицилирани ценности (лат. domicilium) – с определено място на плащане, когато то не съвпада с местожителството или седалището на платеца.
2. Сконтира.
3. Образците не се публикуват.
4. Седант (фр. cedant) – лице, което е прехвърлило полица другиму, за да инкасира той сумата при падежа.
5. En bloc (фр.) – заедно, изцяло.
6. Аконт (ит. a conto) – за сметка на.
7. Ремитиране – начин на плащане чрез превод на полица.
8. Деконтиране – отчитане от банката пред клиента за начина, по който е извършена продажбата или покупката на стоки, ценни книжа и валута.
9. Иван Салабашев (1853 – 1924) – държавен и финансов деец, математик, действителен член на БАН. Член на Демократическата партия. Министър на финансите (1888 – 1890; 1892 – 1894; 1908 – 1910), министър на правосъдието (1892), пълномощен министър във Виена (1910 – 1914). По-подробно вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 318.

№ 15

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ ПРАВИЛНИК НА СЕКРЕТАРИАТА ПРИ УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ

София, 18 юли 1909 г.

Протокол № 89

Заседание на 18 юлий 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присътствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 12 ч[аса] и се закри на часа 3 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

III. Приемане вътрешния правилник на секретарията при Управителния Съвет на Българската Народна Банка.

[...]

§

По предложение на г[осподин] Управителя, Съветът прие следния

ВЪТРЕШЕН ПРАВИЛНИК

НА СЕКРЕТАРИЯТА ПРИ УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

Глава I
Служби и личен състав

Чл. 1. Секретарията при Управителния Съвет е натоварен с[ъс] следните служби:

1) Да приготовлява и раздава общите листове за дневния ред по заседанията на Управителния Съвет;

2) Да държи дневниците и води протоколите по заседанията на Управителния Съвет;

3) Да държи азбучния репертоар на протоколните решения на Съвета;

4) Да съобщава на надлежните служби решенията на Съвета, подлежащи на изпълнение; и

5) Да дава справки по протоколните решения на Съвета.

Чл. 2. Секретарията при Управителния Съвет принадлежи към общия секретариат при Централното Управление. Той е подчинен йерархически и административно на кабинета на Управителя, завеждан от главния секретар при Ц[ентралното] Управление.

Чл. 3. Личния състав на секретарията при Управителния Съвет се състои от един секретар, един негов помощник и друг спомагателен персонал, ако има нужда.

Чл. 4. За секретар се назначава лице, което е служило при Ц[ентралното] Управление или клоновете най-малко три години и което има средно търговско или висше било търговско, било друго подходяще образование.

Същият ценз важи и за помощника на секретаря, чиято служба, обаче, може да бъде и по-малка от три години.

Чл. 5. За служещи се назначават лица с ценз, който се изисква за писарите и практикантите.

Глава II
Служба по дневния ред

Чл. 6. Въпросите от компетентност на Управителния Съвет се поставят на дневен ред от членовете на Съвета.

Те ги вписват и класифицират в особени формуляри (обр[азец] № 1)[1], които предават на Секретаря на Съвета поне два дни по-рано от деня, определен за тяхното разглеждане. Изключение се прави само по твърде бързите въпроси, с[ъс] съгласието на Управителя.

Чл. 7. От формулярите за дневния ред секретарят приготовлява общия лист за дневния ред (обр[азец] № 2) и дневника за заседанието на Съвета (обр[азец] № 3).

Освен това, секретарят прави справки по репертоара и отбелязва на общия лист за дневния ред, в графата на забележките, срещу всеки по-важен и принципиален въпрос, диспозитивите и датите на протоколните решения, взети по-рано по същия въпрос.

Чл. 8. Формулярите и общия лист за дневния ред съдържат:

а) класификация на въпросите по категория и предмет,

б) означение на самите въпроси и

в) забележки.

Чл. 9. След преглеждането на общия лист за дневния ред от Управителя, секретарът се разпорежда за литографирането и раздаването му на всички членове на Управителния Съвет и то един ден преди деня, определен за разглеждането на поставените въпроси от Съвета.

Чл. 10. Дневникът на заседанията съдържа:

а) Поредния номер на дневника;

б) Дата на заседанието;

в) Категории и предмет на въпросите;

г) Пореден номер на въпросите;

д) Означение на въпросите; и

е) Постановленията на Съвета.

Чл. 11. Дневникът се приготовлява след одобрението на общия лист за дневния ред само в един екземпляр и се предава на Управителя.

Глава III
Служба по протоколите

Чл. 12. За всяко заседание на Съвета се държи по един дневник и един протокол, които носят еднакви номера по ред. Номерацията е годишна.

Чл. 13. Дневникът се води от председателя на Съвета, който надписва върху него взетите постановления от болшинството срещу поставените за разглеждане от заседанието въпроси.

Той се подписва преди закриването на заседанието от всички присъствующи лица и веднага се предава на секретаря.

Чл. 14. Протоколите се държат от секретаря и неговия помощник. Само в краен случай, при отсъствие на секретаря или помощника му, тая работа временно се възлага от Управителя на друг чиновник при Централното Управление.

Чл. 15. Секретарът е длъжен да участва в заседанията на Съвета и да взема кратки, но ясни бележки по разискванията на Съвета.

Управителят, обаче, може да разпореди, щото по някои въпроси разискванията да стават в отсъствието на секретаря. В такъв случай, мотивите на решенията се съобщават на секретаря след заседанията от оня член на Съвета, който е докладвал въпроса, а диспозитивите се вземат от дневника.

Чл. 16. Всеки протокол (обр[азец] № 4) трябва да съдържа:

1) годината, месеца, деня на заседанието, както и часа на откриването му;

2) присътствующия състав заедно с председателствующия;

3) положените на дневен ред въпроси;

4) решенията на Съвета по разгледаните въпроси;

5) часа, в който заседанието е закрито;

6) подписите на участвующите членове на Съвета и секретаря; и

7) особените мнения, ако има такива.

Чл. 17. По всяко решение на Съвета в протокола се бележи:

1) члена на Съвета, който е докладвал съответния въпрос;

2) елементите и обстоятелствата на решенията;

3) главните мотиви на решенията; и

4) диспозитива на решенията, тъй както е вписано в дневника.

Чл. 18. Обстоятелствата на решението обхващат данните на въпроса. Те се формулират от секретаря.

Мотивите и диспозитивите на решенията по сложените въпроси окончателно се формулират от надлежния докладчик и предават най-късно на следния ден на секретаря.

Обща мотивировка за няколко решения се допуща само по въпроси, по които има особени и обстоятелствени служебни рапорти, приложени към съответното дело на всеки въпрос.

Чл. 19. Особените мнения трябва да се приготвят от надлежните членове и предават на секретаря най-късно три дни след заседанието, в което са изказани.

Те не могат да съдържат мотиви и данни, неизтъкнати в Съвета. Те се вписват в протокола и се четат заедно с него.

Чл. 20. Особеното мнение, ненаписано и непредадено на секретаря в срока, предвиден в горния член, се счита за оттеглено и не подлежи на вписване в протокола.

Чл. 21. Протоколите, до утвърждението от Съвета, се държат на летящи листове от секретаря, скрепени с неговия подпис.

Те трябва да се приготвят в черновка и утвърдят от Съвета до следующето заседание на последния.

Чл. 22. При утвърждаването на протокола може да се поправят по същество или допълнят само обстоятелствата или мотивите на взетите решения, но не и диспозитивите му.

Отменяването или изменяването на диспозитива на едно протоколно решение става с ново решение на Съвета.

Чл. 23. Протоколът се написва от секретаря в окончателна форма след утвърждаването от Съвета и то не по-късно от три дни от утвърждението му.

Чл. 24. Написаните в окончателна форма протоколи се поднасят от секретаря за подпис на членовете на Съвета в заседанието, което непосредствено иде след срока, определен за окончателното му приготвяне.

Копирането, обаче, на окончателния протокол може да стане и преди подписването му от членовете на Съвета.

Чл. 25. Дневниците и окончателните протоколи се съхраняват от секретаря, докато се предадат на съхранение и се направят нужните вписвания в репертуара. След това, те се предават на съхранение на главния секретар.

Копието, обаче, от протоколите се съхранява винаги от секретаря на Съвета за нуждите на справочната служба.

Глава IV
Служба по репертуара

Чл. 26. В репертуара на протоколните решения на Съвета се вписват решенията

на последния, отбелязани в дневника, като се разпределят по категория и предмет.

Чл. 27. Категориите са общи термини (понятия), взети от банковата или законодателна и административна терминология.

Предметите са подразделения на категориите.

Чл. 28. Репертуарът се състои от подвижни картони, представляющи категориите и подкатегориите на протоколните решения.

Чл. 29. Картона за категориите (обр[азец] № 5) съдържа:

а) наименованието (заглавието) на категорията;

б) бележки, означающи сходствата или различията от останалите категории.

Чл. 30. Картона за предметите или подкатегориите (обр[азец] № 6) съдържа:

а) наименованието на подкатегорията;

б) указателните елементи на всяко протоколно решение, т. е.: поредния номер на решението по картона; описателно резюме или сигнатура на предмета и диспозитива на решението и номера и датата на протокола, в който решението е вписано.

Чл. 31. Създаването на категории и подкатегории за репертуара, както и тяхното изменение не може да става инак, освен с[ъс] съгласието на Управителя.

Чл. 32. Вписването на протоколните решения в картона на подкатегориите се извършва от секретаря или неговия помощник и то на третия ден най-късно след заседанието, в което са постановени.

Глава V
Служба и изпълнение по протоколните решения

Чл. 33. Диспозитивите на всички решения, вписани в дневника, подлежат веднага на изпълнение, освен ако е нужно тяхното утвърдяване от по-горня власт или ако има изрична заповед от Управителя, да се спре изпълнението.

Чл. 34. Секретарът е длъжен, щом се закрие заседанието на Съвета, веднага да съобщи на надлежните служби, на които престои да изпълнят взетото решение, диспозитива на това последното съгласно дневника.

Чл. 35. Съобщенията на диспозитивите се правят във вид на извлечение от дневника, откъснати от кочана (обр[азец] № 7).

Получаването на извлечението се удостоверява с подпис върху кочана.

Чл. 36. Извлеченията, изпълнени с подписите на чиновниците, които са взели участие при изпълнението им, се връщат в секретариата, гдето се залепват на кочаните, от които са били откъснати.

Чл. 37. Секретарът на Съвета е длъжен да докладва за всяко забавяне в изпълнение на протоколното решение на главния секретар, а тоя последния на Управителя.

Чл. 38. В[ъв] всеки случай, длъжностите на секретаря на Съвета по изпълнението се заключават в незабавното изпълнение на диспозитивите и в следенето на навременното връщане на извлеченията, както и тяхното залепване при надлежния кочан.

Глава VI
Служба по справките

Чл. 39. Протоколите на Управителния Съвет на Банката по начало са конфиденциални.

Никакви справки, преписи, извлечения, свидетелства и удостоверения не могат да се дават от тях или за внесеното в тях съдържание, без изричното разрешение на Управителя.

Изключение правят само служебните извлечения или справки, указани в чл. чл. 7 и 23 от тоя правилник или в Законите и правилниците на Банката.

В[ъв] всеки случай, всяка справка става с[ъс] знанието на Управителя или главния секретар.

Чл. 40. За даваните извлечения, преписи, свидетелства или удостоверения по протоколите, секретарят държи особен регистър, наречен регистър на справките.

Тоя регистър (обр[азец] № 8) съдържа:

1) поредния номер на даденото извлечение, препис, удостоверение или свидетелство;

2) датата, когато тия справочни документи са издадени;

3) естеството (видът) на справочния документ, който се издава; и

4) името и местожителството на лицето или учреждението, на което справочния документ се дава.

Чл. 41. Справочните документи се подписват или заверяват от Управителя и Администратора на Счетния отдел с[ъс] страничен подпис от секретаря на Управителния Съвет.

Те носят два номера, единия по регистъра за справките и другия по изходящия регистър.

Те се обгербоват на общо основание.

Чл. 42. Секретарът е длъжен да остава винаги черновка от издаденото извлечение и удостоверение.

Той води и съхранява кореспонденцията по справките и книжата, които се отнасят по тях.

Глава VII
Отговорности на персонала

Чл. 43. Секретарят на Управителния Съвет отговаря за изправността и за вътрешния ред и за дисциплината в[ъв] всички служби, с които е натоварен секретарията с настоящия правилник.

Той е длъжен веднага да донася за всяка нередовност на главния секретар и да посочва, както мерките, с които би се отстранила тая нередовност, така и дисциплинарното наказание, което трябва да се наложи на виновния.

За недонасяне или незабелязване на нередовностите в службите, секретарят на Съвета се наказва за неразбиране или за небрежие, а в случай на умисъл – за съучастие в извършените нередовности или нарушения.

Чл. 44. Секретарят отговаря:

а) за своевременното приготовление и раздаване на листовете по дневния ред и по своевременното приготвяне на дневника;

б) за запазване тайната на изказаните мнения от членовете на Управителния Съвет при разискванията;

в) за целостта на поверените му книжа и дела, като източници за съставяне на протоколите;

г) за чистото, точното и вярното държане на протоколите, както и тяхното своевременно приготовление;

д) за пазенето и съхранението на дневните листове, дневниците и протоколите, както и копията от последните;

е) за изправното държане на репертуара;

ж) за своевременното съобщаване на диспозитивите по решенията на Съвета на надлежните служби, натоварени с изпълнението им;

з) за изправното държане на извлеченията и кочаните по тях;

и) за даване справки по протоколите, без разрешение и знание на Управителя и главния секретар и без вписването им в надлежния регистър.

Чл. 45. Помощникът на секретаря и другите служащи отговарят, независимо от общата отговорност на секретаря, всеки за оня кръг действия по службите на секретарията, с които е натоварен.

Разпределението на работите по службите в секретарията между личния състав на последния и определянето кръга на действието на всеки служащ става с[ъс] заповед на Управителя.

Чл. 46. За всички непредвидени в тая глава отговорности, служащите при секретарията отговарят дисциплинарно, граждански и углавно, на общо основание.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 917 – 926. Оригинал. Машинопис.

1. Образците на формулярите не се публикуват.

№ 16

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОДОБРЯВАНЕ НА ПРАВИЛНИКА ЗА СРОЧНИТЕ ВЛОГОВЕ ПРИ БНБ

София, 18 септември 1909 г.

Протокол № 121

Заседание на 18 (осемнадесети) септември 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Управител Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъстствуват: г[осподин] Правителствения Делегат Кръстю Карагьозов и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 ч[аса] и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

VII. Одобряване изработените правила по срочните влогове.

[...]

§

По ДОКЛАД на г[осподин] Управителя

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Одобряват се следните правила по срочните влогове:

1. Не се приемат на срочен влог суми по-малко от сто (100) лева.

2. Влоговете са годишни, три годишни и пет годишни.

Сумите внесени за по-малко от година, се смятат като суми дадени на влогова текуща сметка.

3. Влогодателите трябва да бъдат лица, способни да встъпват в договори.

Влоговете, направени от лица, недееспособни се приемат само от техните законни представители.

4. Срещу внесени суми на срочен влог Банката издава на вносителя поименно влогово свидетелство.

Ако влогът е даден от законните представители на недееспособни, в[ъв] влоговото свидетелство се забелязва, както името, презимето и качеството на представителя, тъй и името, презимето или качеството на недееспособното лице.

5. Влоговите свидетелства не могат да се прехвърлят иначе, освен чрез писмен акт съобщен на Банката и вписан в нейните регистри.

6. Залагането на влоговите срочни свидетелства пред трети лица или учреждения няма сила за Банката, ако последната не е била уведомена за това, съгласно чл. 619 от Закона за задълженията и договорите.

7. За внесените на срочен влог суми, Банката плаща лихви, според срокът на влога, в размер какъвто Управителния Съвет на Банката е определил.

Промяната в размера на лихвите се обявява шест месеци по-рано в Държавен Вестник.

Тя се прилага само за бъдещите влогове.

8. Лихвите се плащат срещу шест месечни купони на приносителя с падежи на 30 юний и 31 декемврий всяка година.

Допущат се, обаче, купони и с[ъс] срок по-малък от шест месеца, ако времето от датата на влагането до датата на купоните е по-малко от шест месеци.

9. Купоните се изплащат по означената в тях монета и от оня клон и агентура, които са издали свидетелствата.

Купоните могат да се изплащат и при останалите клонове и агентури, но в такъв случай, Банката не е длъжна да плати купоните на същия ден от предявлението им.

Банката по длъжност събира от сумите на купоните налога върху дохода или митото за придобиване на имоти по безвъзмезден начин.

В последния случай, удръжки не се правят, ако се представи документ за изплащане на тия мита пред Финансовите власти.

10. Прехвърлянето на купоните от влоговите свидетелства става чрез тяхното предаване.

11. Банката не плаща лихва на лихви в срочните влогове. Ако лихвата не е изтеглена на падежа срещу предявяване на купона, приносителят няма право да дири за изтеклото време каквато и да е била лихва.

12. Купоните се просрочват в полза на Банката в течение на пет години от падежа им.

13. В случай, че някой купон се изгуби, прилагат се правилата на част II глава XII от Закона за гражданското съдопроизводство.

14. Банката не приема секвестри за дълг на влогодателя наложени върху купоните на влоговите свидетелства.

15. Срочните влогове се връщат на влогодателя срещу предявяване на влоговото свидетелство.

16. Ако влогът е бил направен за сметка на едно недееспособно лице от неговия представител, той се връща на тоя последния или на оня, който го е заместил като такъв.

Изключение се прави само в случая, когато недееспособния от деня на внасянето до деня на изтеглюването на влога е станал дееспособен и удостовери това свое качество.

17. Ако влогодателят е изгубил след влога управлението на своите имоти, влогът може да се повърне само на тогова, който има управлението на имотите на влогодателя.

18. Ако влогодателят умре, вложената сума може да се повърне само на неговите наследници. Бъдят ли наследниците няколко, вложената сума се връща на всекиго от тях за неговата част. В[ъв] всеки случай, влоговете не се предават на наследниците, преди да са изтекли шест месеца от деня на смъртта на наследодателя.

19. Ако и да е представено срочното свидетелство, влогът не се връща, ако има наложен върху него секвестър по надлежния ред.

20. В случай, че срочното свидетелство се изгуби, на влогодателя, по негово искане, се издава дубликат, без ония купони, които са били привързани към изгубеното свидетелство.

21. Банката не е длъжна да повърне влога, преди изтичането на неговия срок. Също така тя не е длъжна да предаде влога на оня, който е наложил секвестър, преди изтичането на същия срок.

22. В случай че Банката се съгласи да повърне влога преди падежа му, влоговите свидетелства се ликвидират в зависимост от времето от датата на влагането до датата на ликвидацията. Ако това време е между три и пет години, плаща се лихва определена за три годишните влогове. Ако то е между една и три години, прилага се лихвата на едногодишните влогове. Бъде ли то във време по-малко от една година, лихвата е равна на оная, която се плаща по влогови сметки.

23. Предписанието на чл. 21 няма приложение, когато се касае до ликвидирането на едно влогово свидетелство, заложено пред Банката, срещу заем или текуща сметка. В такъв случай, свидетелството се ликвидира по длъжност съгласно чл. 22, без да се гледа на падежа му, ако длъжника, след покана, не си е уредил дълга.

24. Вложени суми на срочен влог, които не са изтеглени на падежа на влоговите свидетелства, се ползуват с лихва, определена за сумите, дадени на влогова текуща сметка.

25. Влогът се просрочва в течение на 15 години от датата на падежа му.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *Карагьозов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 1223 – 1227. Оригинал. Машинопис.

№ 17

УКАЗ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ПРАВИЛНИК ЗА БИБЛИОТЕЧНОТО БЮРО ПРИ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ

София, 10 октомври 1909 г.

У К А З № 56

НИЕ ФЕРДИНАНД I
С БОЖИЯТА МИЛОСТ И НАРОДНАТА ВОЛЯ
ЦАР НА БЪЛГАРИЯ

По предложението на НАШИЯ Министър на Финансите, представено НАМ с доклада му от 9 того под № 10837

ПОСТАНОВИХМЕ И ПОСТАНОВЯВАМЕ:

I. Утвърждаваме приетия от Управителния Съвет на Банката и от Министерството на Финансите

„ПРАВИЛНИК ЗА БИБЛИОТЕЧНОТО БЮРО ПРИ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА“

ГЛАВА I
ОРГАНИЗАЦИЯ И СЛУЖБИ

Чл. 1. Библиотечното бюро при Централното Управление на Българската Народна Банка обгръща следните служби:

1. Библиотечна служба;

2. Служба по бюлетина; и

3. Служба по ползуването от библиотечните книги и от библиотечния репертоар.

Чл. 2. Библиотечните служби се завеждат от началника на Библиотечното бюро и от един или повече негови помощници, според нуждата.

Чл. 3. За началник на Библиотечното бюро се назначава лице с висше образование, което познава добре французки език и се ползува от немски и английски езици.

Помощниците на началника на Библиотечното бюро трябва да имат средно образование и да се ползуват поне от френски език.

Чл. 4. Библиотечното бюро принадлежи към секретариата при Централното Управление.

Началникът на Библиотечното бюро непосредствено е подчинен на главния секретар при същото Управление.

ГЛАВА II
БИБЛИОТЕЧНА СЛУЖБА

Чл. 5. Библиотечната служба извършва обзавеждането и класификацията на всички книги, списания и писмени документи, които постъпват в Управлението на Банката, вследствие покупка или по други причини.

Чл. 6. Библиотечните книги се поръчват и доставят от библиотечната служба по предварително одобрения списък от Управителя на Банката съобразно с[ъс] средствата, предвидени за тая цел в банковия бюджет.

Чл. 7. Доставените или постъпили книги се завеждат редовно и хронологически в специални описи (образец № 1)[1].

Получените от Банката списания се завеждат на края на годината.

Чл. 8. Описите, по които се завеждат книгите, съдържат следните данни:

1) Инвентарен номер или № по ред;

2) Дата на постъпването;

3) Автор, година и заглавие на съчинението;

4) Библиографичен показател (делител), по който се разпределят съчиненията на отдели по каталозите;

5) Метрически показател, който посочва височината на съчинението в милиметри;

6) Число на томовете;

7) Разпределение по езици;

8) Разпределение по форма на изданието;

9) Число на екземплярите;

10) Цена на съчинението без отстъпката;

11) Как е придобито съчинението и

12) Бележки за измененията в положението на книгите.

Чл. 9. Инвентарният номер, срещу който е вписано съчинението, се означава и върху самото съчинение на заглавната му страница, на горния край от ляво, и се повтаря върху всеки том, ако има няколко такива.

Срещу тоя номер, от дясно, на същата страница, се отбелязва и библиографичния показател – число, означающе класификацията на съчинението по предмет.

Чл. 10. Класификацията има за основа „Десетичната Библиографична система“, усвоена от Международния Библиографичен Институт в Брюксел, съгласно номерацията на негова „Manuel du Repertoire Bibliographique Universel“.

Чл. 11. Класификацията, основана на Десетична библиографична система, има за главни цели: а) да систематизира, според случая и нуждите на Банката, всички сведения и данни, засегнати в[ъв] форма на третета[2], на статии, отрезки от вестници и пр. и б) да даде възможност да се образува един информационен и справочен източник за рационална, лесна и бърза документация.

Чл. 12. За конкретизиране на класификацията, Библиотечната служба води:

а) един методичен и

б) един авторски каталог.

Чл. 13. Методичният каталог се състои от самостоятелни бели фишове, в размери: 12 см и 1/2 на ширина и 7 см и 1/2 на височина. Всеки бял фиш представлява отделно съчинение и се класира по предмета на съчинението, посредством червени фишове, високи 8 см.

Всеки червен фиш, върху горнята страна от дясно, носи съответната номерация на отдела или рубриката по даден въпрос.

Чл. 14. Авторския каталог се състои [от] също така приготвени фишове (обр[азец] № 2), но класирани по азбучен ред, според името на автора на съчинението, или, ако няма автор, по азбучния ред на заглавието.

Авторския каталог се дели на две части:

1. част наредена по латинската азбука и

2. част наредена по славянската азбука.

Чл. 15. Нареждането на класираните фишове по методичния и авторски каталози става в особени за целта класьори.

Фишовете от методичния каталог се нареждат по реда на десетичната класификация, а ония от авторския каталог – по азбучен ред.

Чл. 16. Фишовете на методичния и авторски каталози съдържат следните данни:

1) Инвентарен номер;

2) Библиографичен показател;

3) Име и презиме на автора;

4) Година на изданието;

5) Заглавие на съчинението;

6) Оригинално ли е, или превод;

7) Име на преводача (ако има такъв);

8) Количество на томовете и екземплярите;

9) Име на издателя и

10) Число на страниците.

Чл. 17. Нареждането на отделните фишове по класове и отдели става по години на изданията и според езика, на който е написано съчинението, или, в краен случай, по начина, който най-добре подхожда за нуждите на Банката.

Чл. 18. За улеснение на манипулацията с методичния каталог, библиотечната служба държи един („Азбучен предметен показател“), подлежащ на изменение и допълнение, в зависимост от тия на библиотечния репертоар.

Чл. 19. „Азбучният предметен показател“ представлява азбучната таблица на всички въпроси, третирани от методичния каталог, с респективно означение на библиографичните десетични делители, – числа, които непосредствено показват рубриката или отдела на класификацията, т. е. на всички ония съчинения, които се отнасят до един и същ въпрос.

Чл. 20. Постъпилите книги се подпечатват на заглавната, на последната и 99-та страница, ако съчинението има повече от 100 страници.

Ръкописите, освен на първата и последната страница, се подпечатват и на няколко определени места из средата.

Чл. 21. Всички книги трябва да бъдат подвързани, и то съобразно техните размери, с яка и трайна подвързия или проста брошуровка, като се спазват следните правила:

а) всяко отделно съчинение или отделен том от няколко-томните съчинения се подвързва самостоятелно;

б) подвързването в едно на няколко отделни книги се допуща само тогава, когато последните имат малко листове, относящи се до един и същ въпрос (предмет).

Чл. 22. Класираните и подвързаните книги се разпределят по шкафове и лавици, според главните отдели на класификацията.

Всеки отделен том, в задната страна отгоре, носи етикет с надпис, съдържащ: инвентарния №, библиотечния и метрическия показатели.

Чл. 23. При нареждането по лавици се внимава, щото обемистите книги да бъдат поставени в долните, а малките – в горните лавици; при това, гледа се, щото да следват в[ъв] възходяща прогресия, от ляво към дясно, инвентарните и метрически номера.

Чл. 24. Скъпите съчинения и ръкописите се държат в особни шкафове.

Чл. 25. За диренето на сортираните по горния метод книги, се държи един „към инвентар“. Той се състои:

а) от инвентарните номера (№ по ред) и

б) срещу тях: първите две цифри на библиографичния показател (отдела към който принадлежи съчинението) и метрическия показател (височината на книгата в мм).

Чл. 26. Шкафовете трябва да се държат чисто, да се пазят от прах, влага и огън.

Един път през годината обезателно се почистват всички книги.

ГЛАВА III
СЛУЖБА ПО БЮЛЕТИНА

Чл. 27. Службата по бюлетина е натоварена: 1) да следи всички списания и ежедневни вестници, получавани в Управлението на Банката; 2) да преценява и отбелязва всичко писано, което докосва пряко Банката или съставлява известен интерес на нея и 3) да докладва за писаното, според характера на статията или антрефилето, на Управителя на Банката или на надлежния администратор.

Чл. 28. Антрефилетата и статии от вестници, които съдържат критика по отношение политиката и деятелността на Банката, или пък някое опровержение, излязло от Банката, се съхраняват в[ъв] форма на отрезки, в особено пригодена за тая цел картонна книга.

Те се залепят върху нея хронологически, по датата на тиража, с надпис:

1) № по ред на статията или антрефилето;
2) наименование на вестника;
3) дата на вестника и
4) брой на вестника.

Чл. 29. Отрезките се класифицират в библиотечния методичен каталог върху зелени фишове (обр[азец] № 3), в отдела „Б[ългарска] Н[ародна] Банка“, по същия начин, както се постъпва и с отделните съчинения, като се означи върху фиша: страницата на „книгата за отрезките“ и поредния номер на отрезката.

Чл. 30. Статиите от списания остават в самото течение, а се класифицират съгласно нарежданията на предидущия член, с надпис върху фиша (обр[азец] № 4):

1) Инвентарния номер на списанията;
2) Библиографичният показател;
3) Годишнината на списанието;
4) Номера на книжката;
5) Страницата и
6) От колко колони е статията.

Чл. 31. Всички други статии или всяка глава от едно отделно съчинение, които интересуват Банката, могат да бъдат класифицирани подобно на първите в методичния каталог и в респективния клас или рубрика, съобразно тяхното съдържание.

Чл. 32. Службата по бюлетина, според важността на статиите и антрефилетата и под ръководството на началника на бюрото, редижира[3] периодически един Бюлетин, който представлява кратко изложение на ония статии и антрефилетата за даден период, които засягат интересите и реномето на Банката.

ГЛАВА IV
СЛУЖБА ПО ПОЛЗУВАНЕТО ОТ БИБЛИОТЕЧНИТЕ КНИГИ И БИБЛИОТЕЧНИЯ РЕПЕРТУАР

Чл. 33. Могат да се ползуват от библиотечните книги и библиотечния репертуар, под условията предвидени в тая глава:

1) Чиновниците при Централното Управление;
2) „ при Софийския клон на Банката;

3) „ при останалите клонове и агентури, прибивающи в София;

4) Всички чиновници от клоновете и агентурите, живещи вън от София;

5) С[ъс] специално разрешение, и външни лица, нечиновници при Банката.

Чл. 34. Библиотечните книги се дават за ползуване или в помещението на Банката, или в дома.

Чл. 35. Дават се само за вътрешно ползуване:

1) Словарите, енциклопедиите и други справочни съчинения;

2) Ръкописите;

3) Скъпите и редките съчинения и

4) Неподвързаните книги.

Чл. 36. Всички съчинения, освен изброените в предидущия член, могат да се дават и за домашно ползуване.

Чл. 37. Вътрешното ползуване става в помещението на библиотеката или на Банката, в определените за това часове.

Ползуването от ръкописите и скъпите и редките съчинения става под надзор и отговорност на началника на Библиотечното бюро.

Чл. 38. Не могат да се дават за домашно ползуване повече от три книги и за срок по-голям от един месец.

Изключение се прави за Управителя на Банката, за администраторите и ония банкови чиновници, които имат нужда от повече книги и за по-дълъг срок.

Чл. 39. Книгите за домашно ползуване се дават всекидневно в определени часове, исключая неделите и празничните дни, както и дните, през които има ревизия или почистване на библиотеката.

Чл. 40. Повърната книга, след изтичането на едномесечния срок, може изново да се даде за домашно ползуване на същото лице и за същия срок, само ако нема предявено искане за ползуване [на] същата книга и от друго лице.

Чл. 41. В случай, че книгата, дадена за домашно ползуване, се повърне по-късно от определения срок, виновния плаща глоба по 5 (пет) стотинки за всеки закъснял ден.

Събраните глоби се употребяват за покупка на нови книги или за подвързия на стари.

Чл. 42. За чистотата и за целостта на дадените за вътрешно или за домашно ползуване книги отговаря на първо място заемателя.

Всяка повреда се обещетява за сметка на виновния.

Чл. 43. Ако заемателят изгуби някоя книга, или я повърне така повредена или непълна, че съчинението губи значително от своята стойност, той е длъжен да достави книгата на свои разноски и да депозира съответната сума за подвързването ѝ.

Бъде ли книгата от редките съчинения и не може ли да се достави тя от книжарниците, администраторът на счетния отдел и главният секретар определят размера на обезщетението, което трябва да се плати от заемателя.

Чл. 44. Обезщетенията и разноските, за които се говори в предидущите два члена, се събират, ако не се внесат доброволно, от заплата или гаранцията на банковия чиновник.

Бъдат ли заемателите външни лица, те се събират от техния залог или от гарантите им.

Чл. 45. Банков чиновник, който взема библиотечна книга и отрече да е вземал такава или откаже, след покана, да я повърне, се преследва за обсебване.

Чл. 46. Книги за вътрешно ползуване се дават на банкови чиновници, живущи в

София или пребиващи временно, срещу една записка за поискване (обр[азец] № 5).

Същата формалност важи и за външните лица, но след разрешение на Управителя или главния секретар.

Чл. 47. Книгите за домашно ползуване се дават на живущите или прибиващите в София банкови чиновници срещу разписка, дадена в специалния за това регистър и визата на началника на библиотечното бюро.

Чл. 48. Срокът за домашно ползуване, от страна на пребиващи временно в София банкови чиновници, не може да бъде по-дълъг от времето на тяхното пребиваване.

Чл. 49. Външните лица, освен разписка, дават и депозит или лична гаранция, съответна на стойността на взетите, за домашно ползуване, книги.

Чл. 50. Чиновниците от клоновете и агентурите вън от София, се ползуват от библиотечните книги по поискване, направено въз основа на Азбучния предметен показател, който се изпраща в[ъв] всички допълнения и изменения, на всеки клон и агентура.

Те дават предварително разписка за книгата, която искат.

Освен това, разноските по изпращането и повръщането на книгата, остават в тяхна тяжест.

Чл. 51. Всеки банков чиновник има право да иска справки по съчиненията, с които библиотеката разполага по даден въпрос.

Освен това, библиотечната служба дава сведения и за литературата по даден въпрос срещу 5 (пет) стотинки възнаграждение за всяка посочена, от тая литература, книга, статия, или сведение.

Пощенските разноски са в тяжест на искателя.

Чл. 52. За същите сведения, предвидени в предидущия член, и срещу същата такса, чиновниците могат да се обръщат направо и до Международния Библиографичен Институт в Брюксел.

ГЛАВА V
ДЛЪЖНОСТИ И ОТГОВОРНОСТИ НА ЛИЧНИЯ СЪСТАВ

Чл. 53. Началникът на Библиотечното бюро е длъжен:

1) да бди за доставката на книгите по одобрените списъци, както и да напомня за попълването на ония съчинения, които излизат периодически или на томове;

2) да заверява странично фактурите и разписките за изплащане стойността на всички доставени библиотечни вещи, книги, списания и вестници;

3) да бди за своевременното и правилното описване, класифициране, разпределение и подпечатване на доставените съчинения, съгласно наредбите на Глава 2-ра от тоя правилник;

4) да се грижи за подвързването и запазването на книгите, както и за тяхното чистене;

5) да държи или да бди да се държат в изправност и ред каталозите и репертуарите при библиотеката, заедно с бюлетина и картонната книга;

6) да се придържа строго о предвидения в глава 4-та ред относително ползуването от библиотечните книги и библиотечния репертуар;

7) да води кореспонденцията по справките и сведенията.

Чл. 54. Началникът на Библиотечното бюро, кога встъпи в длъжност, приема библиотечните книги и вещи след проверка.

За това приемане се прави акт придружен с опис на библиотечните вещи и изрично указване факта, че е приел книгите съгласно библиотечния опис (чл. 8).

За липсвалите книги се съставлява особен опис.

Книги, които са дадени за домашно ползуване, се приемат по раздавателния регистър (чл. 47). Това изрично се означава в акта.

Същия ред се пази при сдаване на длъжност.

Чл. 55. Ако някоя вещ или книга се окаже изгубена и началникът на Библиотечното бюро не може да я предаде или да посочи лицето, на което е дадена за ползуване, нейната стойност се заплаща от началника на бюрото или се задържа от гаранцията му.

Чл. 56. Помощникът на библиотекаря замества своя началник под отговорност на първия.

Чл. 57. За всяка нередовност при изпълнение на библиотечната служба отговаря на първо място началникът на Библиотечното бюро. Тая обща отговорност на началника на Библиотечното бюро, не освобождава, обаче, от отговорност неговите помощници. – Последните отговарят в кръга на възложените им работи, означени в заповедта, издадена от Управителя.

Чл. 58. Непредвидените в настоящия правилник случаи, длъжности и отговорности се разрешават или уреждат на общо основание.

II. Изпълнението на настоящия указ възлагаме на НАШИЯ Министър на Финансите.

Издаден в *София*

Фердинанд

Управляющ Министерството на финансите,
Министър на правосъдието: *[Т. Кръстев]*[4]

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 6, л. 132 – 138. Оригинал. Бланка. Машинопис.

---

1. Образците липсват в документа.
2. Трете (фр. traité) – договор, трактат, съчинение.
3. Редижира – редактира.
4. Тодор Кръстев – министър на правосъдието в правителството на Ал. Малинов (1908 – 1910).

№ 18

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ИНСТРУКЦИИ ОТНОСНО ДЕЙНОСТТА НА БЮРОТО ЗА СТОПАНСКИ ПРИЗНАЦИ ПРИ БНБ

София, 13 октомври 1909 г.

Протокол № 134

Заседание на 13 (тринадесети) октомврий 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

III. Инструкция за службата на бюрото за стопанските признаци.

[...]

§

По ДОКЛАД на г[осподин] Управителя,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Одобрява долуизложените инструкции за службата на бюрото за стопанските признаци:

§ 1. Понятие за Закона за кризите

Статистиката, най-мощният двигател за бързото и правилно развитие на стопанските и финансови науки, е натрупала, особено от един век насам, в културно напредналите страни, богат материал за систематичното проучване и проследяване на стопанското развитие на тия страни. Изследванията на френския икономист *Cleman Juglar* са показали, какво стопанското положение на всяка страна се намира винаги в един от следните три периода: благосъстояние, криза и ликвидация. *Juglar*, основавайки се на цял ред точни и добре обработени статистични сведения, е успял да докаже, че тия три периода на стопанско състояние постоянно се приповтаряли в един и същи ред. Благосъстоянието предшествува кризата, а ликвидацията я последва. Общия период на трите периода: благосъстояние, криза и ликвидация, или времето между две последователни кризи е от 8 до 10 години. През периода на благосъстоянието се забелязва едно общо и постепенно повишение на цените, оживление на търговията и порастване на производството. Щом, обаче, производството надмине своя максимум, настъпва кризата и веднага се спира повишението на цените, явява се липса на купувачи и в следствие на това застой в търговията и производството. Скоро след това започва ликвидацията с намаляване на производството и постепенно и общо понижаване на цените. Обикновено ликвидацията на всяка криза трае от 2 до 3 години, сетне почва периода на благосъстоянието, който трае 5 – 6 години, след което настъпва нова криза, която трае около година. (**Cleman Juglar, des crises commerciales et leur retour periodique en France, Angleterre et aux Etas-Unis).*[1]

§ 2. Стопански признаци

От голяма практична полза би било, ако настъпването на кризите се подчиняваше на един строг и постоянен закон, ако, с други думи, времето, което отделя две кризи, е постоянно и точно определено. Обаче, строгата периодичност на кризите досега не е доказана от наблюдението и тяхното точно настъпване и сега е още невъзможно да се предскаже. За това задачата на по-забележителните икономисти и статистици като: *Juglar, de Foville, Beayron, Spallare, Anjel, Lauerbeck* и др. е била да се стремят да изнамерят признаци, по които по възможност по-точно да може да се съди за стопанското състояние на известна страна или целия културен свят и за приблизителното предсказване на настъпващата криза. Такива признаци се наричат стопански признаци (Indices economiques). Кризи са настъпвали през следните години: 1837, 1847, 1857, 1864, 1873, 1882, 1891, 1900, 1907, които почти всички са били общи за главните светски пазари, вследствие на взаимната им солидарност и зависимост.

§ 3. Задача на бюрото за стопански признаци

Бюрото за стопанските признаци ще има именно за задача, като събира, класифицира и обработва по един строго научен начин статистическите сведения по разните отрасли на нашия стопански живот, да определя по възможност по-точно най-главните стопански признаци на нашата страна. По тия признаци сетне ще може да се определи

в кой период, в известно време, се намира страната ни; дали в периода на благосъстоянието, или в тоя на ликвидацията и даже да може да се предскаже скорошното настъпване на криза, тъй както с помощта на редуцираните метеорологични наблюдения може да се предскаже промяната на времето. Бюрото за стопанските признаци, трябва значи, да изпълнява ролята на стопанска метеорологична обсерватория.

§ 4. Главни групи на стопанските признаци

Твърде важни стопански признаци намира *Juglar* в балансите на големите емисионни банки. Но не по-малко важни стопански признаци са, обаче: движението на цените на външната търговия, на пазарното шконто, на производството, на консумацията, на публичните фондове, на населението и др. Обикновено стопанските признаци се делят на три категории:

1) движение на балансите на големите банки;

2) движение на цените и

3) други разни признаци.

Това деление ще възприемем и ние.

I.
БАЛАНСИ НА ГОЛЕМИТЕ БАНКИ

§ 5. Значение на движението на портфейла, златната наличност, странните кореспонденти и банкнотното обръщение

Понеже досега у нас главно Българската Народна Банка направлява кредита на страната и тя упражнява най-силно влияние върху паричното ни тържище, то ние трябва да се занимаем главно с балансите на Б[ългарската] Н[ародна] Банка и да видим кои от балансовите ѝ пера би ни послужили като най-добри признаци за стопанското състояние на страната. Досегашните наблюдения са показали, че главно две балансови пера се влияят непосредствено от променята на стопанското състояние, именно: 1) златната наличност и 2) портфейла. Тия две пера се движат по обратна посока: когато златната наличност се намалява, портфейла расте и обратно: когато златната наличност расте, портфейла намалява. Движението на златната наличност, като се вземат под внимание и някои случайни причини, е тясно свързано с движението на стопанския ни обмен и указва най-добре на нуждата от покриване, особено в чужбина. Движението на портфейла пък, особено на търговския, рисува най-добре оживлението или стесненията на търговията. Кризите избухват тогава, когато портфейла достигне своя максимум, а златната наличност своя минимум.

Друго важно перо за нас е „чуждите кореспонденти“ понеже това перо може да се счита като част от златната наличност. Интересно е също да се следи движението на банкнотното обръщение, понеже стойността на пуснатите в обръщение банкноти е в зависимост от монетната наличност на Банката.

§ 6. Таблица за следене на движението

За движението на златната наличност, портфейла, странните кореспонденти и банкнотното обръщение ще се съставят следните таблици:

1. таблица за седмичното движение,
2. „ „ месечното „
3. „ „ годишното „ (остатъци на 31.XII.),
4. „ „ средното месечно движение,
5. „ „ „ годишно „
6. „ „ годишните максимуми и минимум.

II.
ДВИЖЕНИЕ НА ЦЕНИТЕ

§ 7. Числа признаци *(Indeces nombres)*

Цените, особено тия на едро, се влияят силно от стопанското състояние на страната, за това следенето на тяхното движение е от особено значение.

За да се следи движението на цените, от един век насам се приготвят особени хронологични и статистични таблици, известни под името числа признаци (*Indeces nombres).*

Тия таблици се приготвят тъй: за известна епоха или година се определят средните цени на по възможност повече и по-важни за страната продукти, тия средни цени се приравняват на 100 и тяхната средня ще бъде също изразена с[ъс] 100. Като се има това за основа, среднята обща цена за всяка коя да е последваща година ще се изрази с числата напр[имер] 105, 110, 112 и т. н., ако има повишение на цените, или с числата 98, 95, 93 и т. н., ако има понижение на цените.

§ 8. За цените на едро и за цените на дребно. *Indeces nombres*

Явно е, че таблиците за общата средня цена, общите *Indeces nombres,* ще изразяват толкова по-вярно движението на общата цена в страната, колкото събраните първоначални сведения са по-точни и колкото повече и по-важни за страната продукти (цените им) са вземени в съображение. Затова при съставляването на тия таблици за цените на едро, трябва да се проучат средните месечни цени на по-главните пазари на продукти, които съставляват съществената част на народното производство и на народния поминък. Относително цените на дребно, трябва да се вземат под внимание пазарните цени в по-големите градове на такива продукти, които имат голямо вътрешно употребление. Числото на тия продукти трябва да е по възможност по-голямо.

§ 9. Английски и френски *Indeces nombres*

Английското списание *Economist* (Икономика) за средни основни цени взема средните цени през периода 1845 – 1850 г. Това списание следи цените на 47 артикули, но при съставяне на таблиците си служи с 22 цени.

Английският статистик *Lauerbeck* взема цените на 45 различни артикули. Той взема за основни средни цени, средните цени през периода 1867 – 1877 г. или 1853 – 1877 г., понеже тия два периода дават единтична средня.

Французкото списание *Reforme Economique* (Икономически реформи) се ползува от цените на 48 групи артикули. За основни средни цени взема средните цени през 1890 г.

§ 10. Български *Indeces nombres*

При определението на нашите числа – признаци ние ще вземем за основни средни цени средните цени през 1890 г., толкова повече, че до тая година нашия стопански живот не се е тъй бързе и правилно развивал.

Относително таблиците за цените на едро трябва да изберем тия местни продукти, които съставляват главния източник за богатството на страната ни. Именно: пшеница (червенка), ръж, овес, ечмик, царевица, фасул, сено, тютюн на листа, розово масло, дървен материал, сурови кожи, пашкули.

Относително таблиците за цените на дребно трябва да се вземат под внимание цените на следните артикули: хляб, месо говеждо, месо овче, фасул, ориз, сол, мляко, масло, сирене, риба, яйца, картофи, захар, вино, бира, дърва за горене, дървени въглища, каменни въглища, вълна, памук.

§11. Лихви и надници

Важно е да се следи още движението на надниците и на лихвите в свободния па-

зар. Движението на надниците е свързано с движението на производството, а това на лихвите в свободния пазар – с движението на търговията.

III.
ДРУГИ РАЗЛИЧНИ ПРИЗНАЦИ

§ 12. Признаци на *de Foville* на *Raffaelovish и наши*

С движението на банковите баланси, на цените на лихвата в свободния пазар и надниците, далеко не се изчерпват признаците, които характеризират стопанското състояние на една страна. Има още много и доста важни признаци (едни от които са от специфичен характер), които трябва да се вземат под внимание, за да може с по-голяма положителност да се произнесем за стопанското състояние на страната.

De Foville е взел, за Франция, следните 52 елемента под внимание: движение на пощите, движение на телеграфите, стойност на таксуваните наследства, стойност на таксуваните подарявания, общ приход от право за зарегистроване, стойност на таксуваните продадени неподвижни имоти, гербов сбор, среден курс на 3% рента, стойност на представените ефекти на Парижката уравнителна камара (*Chambre de compensation de Paris*), външна търговия на Франция (специална търговия), внос на първи материи, и внос на фабрикувани предмети, пренесената стока по френските железници, международно плаване (тонаж), двигателната сила на парните машини, производство на машинно масло, консумация на машинно масло, производство на желязо, консумация на желязо, общ приход на Парижките театри, октороа на Париж, *monet-de-piete de Paris*, числото на ангажментите, предплащания на 30 юни от преките данъци, разноски по преследване относително преките данъци на 31 декември, съдебни присъди, изплащания ликвидации (събрано право от зарегиструване), самоубийства, разликата между числото на ражданията и това на смъртните случаи.

**Buletin de statistique et de législation comparée. Mars 1908.*[1]

Raffaelovish, за да оцени стопанската дейност на Германия, се е ползувал от следните 16 елемента: внос, износ, остатък от вносното желязо, приход от железниците, производство на каменни въглища, производство на желязо, консумация на гориво на глава, производството на желязо на глава, консумация на желязо на глава, гербов сбор върху търговски ефекти, гербов сбор върху ценни книжа, данък по борсови преводи, стойност на емисиите, капитал на новите дружества, уравнения (*compensation*) в *Reichsbank*, средно шконто.

Някои от възприетите от *de Foville* и *Raffaelovish* елементи са за нашата страна още чужди или слабо зависят от стопанското ѝ състояние. За това за сега ние ще се задоволим с проучване на по-малко елементи или групи елементи, но такива, които найсилно зависят от стопанското състояние на страната ни и за които имаме сигурни статистически сведения. Именно: внос, износ, търговски баланс, по-характерни държавни данъци, приходи по държавни имоти и съобщения, похарчени каменни въглища от държавните железници и индустриални заведения, движение на спестовната каса.

§ 13. Характеристика на нашите разни признаци

За по-голяма яснота нека се спрем по малко върху всеки от тия елементи.

1. Внос.

2. Износ. Всеки от тия два елементи трябва да се състои от следните четири поделемента:

а) живи животни и предмети за храна;

б) първи материи и полуфабрикати;

в) фабрикати;

г) разни.

За вноса най-голямо значение имат последните два поделемента, а за износа първите два поделемента.

3. Търговски баланс. Той ще ни дава разликата между целия внос и целия износ.

4. По-характерни данъци. От данъците най-голямо внимание заслужават тия, които най-добре изразяват консумативната и платежната способност на данъкоплатеца. Ние ще следим вървежа на следните данъци:

а) берии: 1) разни мита, зарегистроване, засвидетелствуване, справки и др. и 2) гербови марки и менителници

б) косвени данъци: 1) бандерол, 2) митници, 3) акциз от местни и чуждестранни пития;

в) държавни привилегии.

5. Приходи от държавните имоти и съобщения. Те ще се състоят от следните поделементи:

а) приходи от каменовъгленитe мини;

б) приходи от пощи, телеграфи и телефони;

в) приходи от държавните железници.

6. Похарчени каменни въглища за държавните железници и индустриалните заведения. Добре е по-сетне тоя елемент, който е тясно свързан с интензивността на железопътното ни дело и индустрията, да се раздвои на двата си съставни елемента.

7. Движението на спестовната каса. Ще се следи:

а) вложено, б) изплатено, в) разликата.

§ 14. Завеждане на сведенията

За всички тия елементи и поделементи ще се съставят месечни и годишни таблици. Всяка от тях ще си има свое дело и поддело, гдето ще се отбелязват и някои други по-интересни сведения. Например по държавните железници, освен общия бруто-приход, важно е да се следи още: бруто-приход на километър, чист приход, пренесени пътници, пренесен товар, приход от пътници, приход от товар (общо и на километър), растене дължината на линиите и др., което практиката покаже за поучително.

Относително данъците трябва да се обръща внимание на промяната на данъчните закони.

Относително външната търговия трябва да се следи промяната на търговските договори и т. н.

§ 15. Приготвяне на окончателните таблици

Като се имат на ръка окончателните месечни резултати, ще се приготвят две окончателни месечни таблици, по приложения в края на инструкцията образец, които ще съдържат по-важните стопански признаци на страната.

Първата таблица ще съдържа: 1) месечното движение на златната наличност, портфейла и странните кореспонденти на Българската Народна Банка и 2) месечното движение на цените (нашите числа признаци и за сравнение тия на *Reforme Economique* (Икономически реформи).

Втората таблица ще съдържа останалите стопански признаци: 1) външна търговия, 2) по-характерни данъци, 3) приходи от държавни имоти и съобщения, 4) употребление на каменни въглища от държавните железници и индустриалните заведения и 5) движение на спестовната каса.

За по-голяма нагледност, добре е движението на всеки стопански признак да бъде представено графически.

§ 16. Източници от които ще се черпят първоначалните сведения

Първоначалните сведения за определяне на стопанските признаци ще се черпят от следните ни официални издания:

1) Балансите и отчетите на Българската Народна Банка,

2) Изданията на Главната Дирекция на Статистиката,

3) Борсовите бюлетини на търговските камари и Министерството на Търговията и Земеделието,

4) Таблиците за приходи по параграфи на Министерството на Финансите,

5) Статистическите сведения на Българските Държавни Железници и Пристанищата,

6) Получаваните сведения (официални) от каменовъглената мина „Перник“.

7) Отчетите на спестовната каса.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[Г. М.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 20, л. 1337, 1339 – 1349. Оригинал. Машинопис.

1. Звездичката е отбелязана в оригинала.

№ 19

УКАЗ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ВРЕМЕНЕН ПРАВИЛНИК НА ОТДЕЛЕНИЕТО ЗА ФИНАНСОВИ ИЗУЧАВАНИЯ ПРИ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ

София, 27 октомври 1909 г.

У К А З № 58

НИЕ ФЕРДИНАНД I
С БОЖИЯТА МИЛОСТ И НАРОДНАТА ВОЛЯ
ЦАР НА БЪЛГАРИЯ

По предложението на НАШИЯ Министър на Финансите, представено НАМ с доклада му от 23 того под № 11436

ПОСТАНОВИХМЕ И ПОСТАНОВЯВАМЕ:

I. Утвърждаваме приетия от Управителния Съвет на Банката и одобрен от Министерството на Финансите

„ВРЕМЕНЕН ПРАВИЛНИК НА ОТДЕЛЕНИЕТО ЗА ФИНАНСОВИ ИЗУЧАВАНИЯ ПРИ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА“

I. ОРГАНИЗАЦИЯ НА СЛУЖБАТА

Чл. 1. Основава се при Централното Управление на Българската Народна Банка особно отделение за финансови изучавания, под непосредствения надзор на Управителя на Банката.

Чл. 2. За сега отделението за финансови изучавания обхваща следните бюра:

1) Бюро за стопанствените признаци.

2) Бюро за кредитните, застрахователните, индустриалните и търговски дружества и институти.

3) Бюро за квота.

Бюрото за стопанствените признаци се занимава с[ъс] събирането, класифицирането и обработването на сведенията, които характеризират стопанското положение на страната.

Бюрото за кредитите, застрахователните, индустриалните и търговски дружества и институти се занимава с[ъс] събирането, класифицирането и обработването на сведенията, които се отнасят до тия дружества и институти, съществуващи в страната и в чужбина.

Бюрото за квота се занимава с[ъс] събирането, класифицирането и обработването на сведенията, които се отнасят до емисията на държавни и частни ценни книжа, както и за техния курс.

На първо време, първото и третото бюро могат да се слеят в едно бюро.

Чл. 3. Отделението за финансови изучавания се завежда от един началник на отделение, а бюрата от началници на бюра.

Към всяко бюро се назначават в помощ на началника един или повече книговодители с длъжност рапортьори.

Чл. 4. Началникът на отделението и началниците на бюрата трябва да бъдат лица с висше финансово, математическо или търговско образование и да познават най-малко един чужд жив език. Освен това, те трябва да са прослужили в Банката най-малко три години.

Изключение относително прослуженото време се прави само в първите две години от откриването на отделението за финансови изучавания.

Чл. 5. Рапортьорите могат да бъдат лица и с висше математическо, финансово или търговско образование. За тях е задължително само средното образование.

Чл. 6. Освен при отделните бюра, при централната архива и регистратура се основава и обща архива и регистратура на отделението за финансови изучавания.

II. ОБЯЗАНОСТИ ПО СЛУЖБАТА

Чл. 7. Началникът на отделението за финансови изучавания е едновременно и началник на бюро за стопанските признаци.

Той е длъжен да следи за добрия ход и дисциплината на службите при отделението за финансови изучавания, както и за усъвършенствуванията, които би могли да се въведат при квалифицирането и обработването сведенията на всяко бюро.

Чл. 8. Началникът на бюро е длъжен да следи усъвършенствуването методите за класифициране и обработване на сведенията, както и за добрия ход и дисциплина на повереното му бюро. – Той е главният рапортьор в бюрото и сам завежда някои дела.

Чл. 9. Рапортьорите се занимават с класифициране и обработване на сведенията, на суровите материали, според приетите методи и указания на началника им.

Един от рапортьорите завежда и частните входящ и изходящ регистър на бюрото.

Чл. 10. Архиварят на отделението за финансови изучавания се занимава с:

а) Зарегистриране на всичките документи и сведения, които спадат към отделението за финансови изучавания и предаването им на съответните бюра.

б) С изискване на позакъснели документи и сведения от надлежните учреждения и лица и

в) С пазенето и държането в добър ред общите входящ регистър, изходящ регистър, азбучен каталог и систематически каталог на отделението.

Чл. 11. Всички чиновници и служащи в отделението за финансови изучавания са длъжни да пазят най-голяма тайна по възложените им работи.

Всичко изработено в отделението се счита за собственост на Банката и никакви изучавания, направени в отделението, въз основа на събраните данни и материали в отделението, не могат в същи или даже в изменен вид да се публикуват или съобщават на външни лица.

Изключения се допущат само с изрично и писмено разрешение на Управителя на Банката.

Чл. 12. Относително вътрешния ред и дисциплината, важат разпорежданията и на общия правилник на Банката.

II. Изпълнението на настоящия указ възлагаме на НАШИЯ Министър на Финансите.

Издаден в Кричим

Фердинанд

Министър на финансите: *Ив. Салабашев*

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 6, л. 142, 144. Оригинал. Бланка. Машинопис.

№ 20

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ ПРАВИЛНИК НА СЛУЖБАТА ЗА ИЗТОЧНИЦИТЕ И ПЛАСМЕНТИТЕ ПРИ БНБ

София, 5 януари 1910 г.

Протокол № 1

Заседание на 5 януарий 1910 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Правителствения делегат Кръстю Карагьозов и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 2 ч[аса] и се закри на часа 8 сл[ед] об[яд].

Дневен ред

I. Приемане изработените инструкции по службата за източниците и пласментите при Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

[...]

Господин Управителят докладва следното:

В устава на Б[ългарската] Н[ародна] Банка е предвидено едно постановление, най-важното за една емисионна банка, което, обаче, никога не е било прилагано на практика, за да даде ония резултати, които то предполага. Чл. 71 именно от казания устав разпорежда, щото Управителния Съвет на Банката всяка седмица да се произнася за размера на сконтото, който трябва да се прилага в Софийското седалище и клоновете, както и за количеството на съкровищните бонове, които могат да се сконтират и приемат под залог в Банката. Това разпореждане има за цел да тури Управителния Съвет в течение на еженеделните данни, които се отнасят до източниците, от които Банката черпи средства за своите операции, и до пласментите, които Банката е направила в течение на една седмица с разните видове източници. А познаването на естеството на източниците и пласментите дава възможност на Управителния Съвет да види, дали те се намират в равновесие помежду си, т. е. дали на краткосрочните и веднагаизискуемите източници отговарят по естество и количество такива пласменти. И, ако това равновесие е нарушено, ако, напр[имер], източниците от банкнотите са пласирани и в дългосрочни операции, да вземе нужните мерки за съкращаване на банкнотното обръщение чрез повишаване размера на сконтото или пък да престане пласирането на тия източници, произходящи от банкнотите, в бавнореализируеми или дългосрочни пласменти. С една дума, директивите на банковата политика се определят не толкова от нуждите за кредит и естеството на пласментите, колкото от размера и естеството на банковите източници.

Средствата, обаче, на Банката идат от три различни източника: от нейния капитал, от банкнотите, надвишающи размера на нейната наличност и трето, от влоговете, били те срочни или безсрочни (текущи кредиторни сметки). Изключая капитала, който, като собственост на Банката, е неизискуем, всички останали източници по естеството си са чужди средства, по отношение на които Банката е длъжник и е длъжна да ги повърне, било на поискване или предявление от страна на кредиторите (такива са банкнотите и безсрочните влогове), било в по-къс или по-дълъг срок от деня на влагането им или поискването им (срочните влогове, фондовете, съдебните влогове и суми, дадени за гаранция и т. н.). Но, понеже увеличението или намалението на тия източници зависи от паричното тържище и стопанското и финансово положение на страната; понеже банковата златна наличност и нейното отношение към банкнотите се менява според положението на платежния баланс на страната, изразено в камбиялните курсове и стойността на скъпоценните метали, – необходимо е, щото Управителния Съвет, за да се ориентира в своята политика, да познава добре положението на своите източници и пласменти и тяхното постоянно изменение под влиянието на факторите, които ги определят и, съобразно с това именно, да взема нужните мероприятия, както за да запази равновесието между източниците и пласментите, тъй и за да поддържа стойността на банкнотното обръщение или валутата в страната.

До сега подобни заседания на Управителния Съвет за разглеждане източниците и пласментите на Банката и за определяне главните директиви на нейната политика не са ставали просто за това, че в Банката не е имало организовани служби, които да дадат методично обработен материал на Съвета, по който той да съди за положението на Банката и да взема о време съответните мероприятия. Единствения материал, който е бил даван досега за тая цел, се е заключавал в седмичния баланс на Банката, както и в

посторонните и необработени сведения за месечното движение на външната търговия, за курсовете на камбиото и ценните книги. Тия сведения, обаче, освен ония, черпени от баланса, са съвършено недостатъчни и непълни. Преди всичко, общите пера на баланса в пасива не дават достатъчно понятие за естеството и размера на банковите източници и главно за тяхната изискуемост; също така и перата на пласментите не казват нищо определено за естеството на пласментите, главно за тяхната близка и далечна реализуемост. Данните, по-нататък, за месечното движение на външната търговия, тъй както те се дават от Дирекцията на статистиката, не турени в отношение с движението на цените на едро и на дребно, сравнително с развитието на консумативните сили на страната, изразени в движението на постъпленията от косвените данъци, с развитието на спестовността и натрупването на капиталите вътре в страната и т. н., – не могат да послужат за целта. Даже и ония статистически данни за банковите операции през миналите години, благодарение на един несъвършен и неметодичен статистически метод при събирането им, от една страна и на това, че не е имало никаква постоянна служба при Банката, която периодично да ги систематизира и представлява на Управителния Съвет, – и те далеч не са могли да бъдат използвани.

Ето защо, изхождайки от горното, на 27.X.1909 г. се издаде от моя страна заповед под № 1041, за да се организира, преди всичко, една особена служба за източниците и пласментите на Банката, разпределени на групи според тяхното естество и събрани в една прегледна и синтетическа таблица. Колкото се касае до данните за външната търговия, до спестовността, до вътрешната консумация и т. н., те вече се събират и систематизират в едно особено бюро при отделението за финансови изучавания, именно при бюрото за стопанските признаци. На дневен ред е и сформирането на едно счетно статистическо бюро, както и на бюрата за: квота, шанжа и кредитните учреждения.

Инструкциите и формулярите по службата за положението на източниците и пласментите се изработиха вече от назначената с горната заповед комисия и сега предстои на Съвета да ги прегледа и приеме.

Господин Администраторът на сконтовия отдел[1], който е председателствувал комисията след първите ѝ две заседания, докладва следните инструкции, придружени с[ъс] съответните формуляри.

ИНСТРУКЦИЯ
по
СЛУЖБАТА ЗА ИЗТОЧНИЦИТЕ И ПЛАСМЕНТИТЕ ПРИ БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

Чл. 1. Службата има за цел да съставлява периодично положението на източниците и пласментите на Банката, разпределени на групи, по времето на тяхната изискуемост и реализируемост.

Чл. 2. Службата се завежда в Централното Управление на Банката от главния счетоводител, подпомогнат от потребния персонал.

Чл. 3. Чиновникът, натоварен с[ъс] службата, приготовлява 4 пъти на месеца една аналитична таблица на седмичните баланси обр[азец] № 1, в който се вписват, както остатъците на отделните сметки, така и сумите на образуваните от тях отделни групи.

Тая таблица се дава от главния счетоводител на Управителя, а на Администраторите и Правителствения делегат се дава друга таблица обр[азец] № 2, в която сумите на източниците и пласментите се вписват само по групи.

Чл. 4. В таблицата обр[азец] № 1[2] източниците и пласментите се разпределят на 5 групи, които обхващат следните отделни сметки:

А. И З Т О Ч Н И Ц И (пасивни пера).

I ГРУПА (веднага изискуеми).

а) банкноти в обръщение,

б) странни кореспонденти,

в) тек[ущи] кредиторни сметки (текущи лихвени, безлихвени и депозитни сметки) на титуляри, веднага изискующи влоговете си,

г) Държавно съкровище,

д) тек[ущи] лихв[ени] сметки на държавата (фонд постройка железници),

е) сконтови сметки,

ж) инкасирани полици,

з) подлежащи на изплащане облигации,

и) преводи и акредитиви и

к) клонове и агентури.

II ГРУПА (изискуеми до 5 години).

а) влогове лихвени срочни, разпределени по естеството си,

б) влогове безлихвени за гаранция (паричните само),

в) тек[ущи] кред[иторни] сметки (текущи лихвени, безлихвени и депозитни сметки), по които титулярите са разните фондове,

д) фонд-ликвидация на присъдени имоти.

III ГРУПА (неизискуеми източници).

а) капитал,

б) запасен капитал,

в) ипотечен резервен фонд.

IV ГРУПА (дългосрочни източници).

а) ипотекарен заем 1893,

б) заложни облигации на БНБ 4 1/2% злато 1909.

V ГРУПА (разни сметки).

а) лихви и комисионни,

б) останалите сметки.

Б. П Л А С М Е Н Т И (активни пера).

I ГРУПА (събираеми до 6 месеца).

а) монетна наличност,

б) странни кореспонденти,

в) портфейл от сконтирани полици, разпределен на срокове до 30 дни, [от] 30 – 60 дни и [от] 60 – 90 дни,

г) специални текущи сметки под гаранция на полици, както и депозираните полици, разпределени по падежи: до 30 дни, 30 – 60 дни, 60 – 90 дни, 90 – 120 дни и 120 – 150 дни,

д) спец[иални] тек[ущи] сметки под залог ценни книжа,

е) „ „ „ „ „ стоки и коносаменти,

ж) заеми срещу ценни книжа,

з) „ „ стоки и коносаменти,

и) Държавно съкровище,

к) Български държавни и общински фондове,

л) домицилирани[3] облигации и купони,

м) анюитети,

н) клонове и агентури.

II ГРУПА (събираеми до 5 години).

а) спец[иални] тек[ущи] сметки под гаранция на две лица,

б) „ „ „ срещу ипотека,

в) портфейл от заемни полици, разпределени по срокове до 30 дни, 30 – 60 дни и 60 – 90 дни,

г) заеми на държавата,

9) съдебни дела,

е) присъдени недвижими имоти,

ж) условно продадени имоти,

з) открити ипотекарни длъжници,

и) разноски по ипотеки в съда,

к) протестирани полици.

III ГРУПА (имобилизиран капитал).

а) движими и недвижими имоти,

б) фондове на запасния капитал.

IV ГРУПА (дългосрочни пласменти).

а) ипотечни заеми,

б) анюитетни ипотечни заеми,

в) заеми на Окръжия, Общини и учреждения.

V ГРУПА (разни сметки).

а) общи разноски по управлението,

б) разноски за печатане банкноти,

в) разлика в курса по ипотекарните облигации,

г) останалите сметки.

Чл. 5. Даваните на Управителя сведения се вписват само по групи на източниците и пласментите, в една сравнителна таблица, за всяка година по отделно.

Чл. 6. За съставянето на аналитичните таблици, централното счетоводство си служи с[ъс] сведенията, които му се дават от клоновете и агентурите, каквито те изпращат за балансовите дни: 7, 14, 22 и в края на месеца, както следва:

а) за заемния и сконтирания портфейл върху обр[азец] № 4,

б) за депозирания портфейл обр[азец] № 5,

в) за срочните влогове обр[азец] № 6 и обр[азец] № 7,

г) за тек[ущите] кредиторни сметки на някои фондове върху обр[азец] № 8, който се съставя само от Соф[ийския] клон,

д) за всички други сметки главното счетоводство взема данните от общата седмична ведомост на Банката обр[азец] № 16 „б“.

Чл. 7. Получените от клоновете и агентурите сведения се нанасят в особени рекапитулационни таблици, от гдето, общите суми се вписват в аналитичната таблица

а) сведенията от обр[азец] № 4 се написват върху обр[азец] № 9,

б) „ „ „ 5 „ „ „ „ „ 10,

в) „ „ „ 6 „ „ „ „ „ 11,

г) „ „ „ 7 „ „ „ „ „ 12.

Чл. 8. Освен аналитичната таблица, главния счетоводител предава на Управите-

ля една сравнителна таблица обр[азец] № 13, в която се вписват на групи сумите по пласменти и източниците от същата дата на предшествующите 5 години.

Чл. 9. Сведенията, приготвени в централното счетоводство за положението на източниците и пласментите, съставляват абсолютна тайна и не могат да се съобщават на други лица, освен на Управителя, Администраторите и Правителствения делегат.

Съветът, като взе предвид необходимостта за образуване на горната служба и като възприема мотивите за организирането ѝ, изложени от г[осподин] Управителя, както и изработените от комисията средства и формуляри за нейното фактическо приложение,

ПОСТАНОВИ:

1. Одобрява инструкциите по службата за източниците и пласментите при Б[ългарската] Н[ародна] Банка, заедно с приложените към тях образци.

2. Разглеждането от Управителния Съвет на таблиците за източниците и пласментите, както и начина за регулирането на паричното и кредитното обръщение, да става на всеки две седмици.

3. В същите заседания да става и разглеждането на кредитите, които чрез заеми могат да се дават на държавата.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *Карагьозов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[Т. М.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 1 – 9, 25. Оригинал. Машинопис.

---

1. Кр. Мутафов.
2. Образците не се публикуват.
3. Домицилирани облигации – в които е посочено, че мястото, където се изплащат, няма да бъде по местожителството на платеца, а другаде.

№ 21

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОМЕНИ В ПРАВИЛНИКА ЗА ЛИЧНИЯ КРЕДИТ ПРИ БНБ

София, 23 март 1911 г.

ПРОТОКОЛ № 48

Заседание на 23 март 1911 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр[исто] Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Г. Попов.

Заседанието се откри на 3 ч[аса] и се закри на 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Изменения на правилника за личния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

[...]

§

Господин Управителят направи предложение да се измени правилника за личния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка, приет в заседанието на Управителния Съвет на същата от 14 януарий т[ази] г., протокол № 4[1], съобразно с новите изменения на закона за същата от тази година.

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Приема предложените изменения на правилника за личния кредит при Българската Народна Банка, който, изменен, има следующето съдържание:

ПРАВИЛНИК
ЗА ЛИЧНИЯ КРЕДИТ

О Т Д Е Л I
О Б Щ И П О Л О Ж Е Н И Я

Чл. 1. Към личния кредит принадлежат всичките банкови операции, които се обезпечават с лични гаранции, т. е. с подписа било на длъжника само, било на длъжника и неговите гаранти.

В първия случай личния кредит е открит, а в[ъв] втория – покрит.

Чл. 2. Покритият личен кредит обема следните операции:

1) Сконтиране краткосрочни обвезателства;

2) Текущи сметки срещу залог на полици;

3) Заеми срещу записи на заповед;

4) Специални текущи сметки срещу поръчителство;

5) Текущи сметки срещу цесия и поръчителство и

6) Текущи сметки за гаранции срещу записи на предявление.

Чл. 3. Откритият личен кредит обхваща:

1) Авансите на държавата;

2) Текущите сметки на банковите кореспонденти и

3) Чековете, мандатите и срочните полици срещу странство, купувани от местни експортери или кредитни учреждения.

Чл. 4. Операциите от личния кредит се извършват в границите на определения общ кредит на лицата, които пряко или косвено се задължават чрез тях.

Считат се за преки задължения ония, чиито титуляри непосредствено получават аванси от Банката.

Косвени задължения са тези, чиито титуляри се явяват само като гаранти спрямо Банката.

Общият кредит на едно лице е сумата, с която то може да разполага пряко или косвено в Банката.

Чл. 5. Определените общи кредити и кредитите по текущи сметки са временни и условни.

Те подлежат на постоянен надзор и ревизии и могат да бъдат увеличавани и намалявани и прекратявани или възстановявани, поради промени или инциденти в кре-

дитното положение на клиентите.

Чл. 6. Общите кредити се използуват чрез операции от покрития или открития личен кредит по условията, предвидени в тоя правилник.

Използуваните части от личния кредит се смятат като части от общия кредит.

Считат се за използувани частни кредити и кредитите, открити по текущи сметки.

Чл. 7. Всяко пряко или косвено задължение от използуваните кредити ангажира общия кредит на титуляра му в размер, посочен в тоя правилник.

В[ъв] всеки случай, сумата на ангажираните кредити не бива да превишава, вън от дозволения кредитен толеранс, размера на общия кредит.

Чл. 8. Всеки пряк или косвен длъжник трябва да изпълни навременно и точно задълженията си, свързани с естеството на сключената операция.

Иначе, той може да бъде екзекутиран или лишен от по-нататъшен кредит при Банката, освен ако даде нови или допълнителни обезпечения.

Чл. 9. Вземанията по използувани кредити, станали несъбираеми, се ликвидират като загуби на Банката.

Ако, обаче, тия загуби се дължат на съзнателни, противозаконни или недобросъвестни действия и опущения на отговорните длъжностни лица, те остават в тяжест на последните.

Чл. 10. Действията на личния кредит подлежат на йерархическия и върховния контрол при Банката – първия, упражняван от органите на самата банка, а втория – от Минист[ъ]ра на Финансите.

ОТДЕЛ II

ПОКРИТ ЛИЧЕН КРЕДИТ

ГЛАВА I

ОПРЕДЕЛЯНЕ И РЕВИЗИРАНЕ НА ОБЩИТЕ КРЕДИТИ

§ 1. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ОБЩИТЕ КРЕДИТИ

Чл. 11. Общият кредит, който има да се използува в операция от покрития личен кредит, се определя от сконтовите комитети при Банката.

Той трябва да отговаря на кредитоспособността на клиента, т. е. на неговите морални качества и неговите материални и налични средства.

Чл. 12. Сведенията за кредитоспособността на един клиент трябва да обхващат най-малко следните точки:

1) Вид на занаятието на клиента;

2) По-главни събития из неговото минало;

3) Имотното състояние на клиента и

4) характеристика или морални качества.

Източниците и способите за събиране на тия сведения се определят от особените наредби на информационната служба.

Чл. 13. Моралните качества трябва да имат първостепенно значение при оценяване кредитоспособността на клиента.

Клиенти, които имат достатъчна имотност, но лоши морални качества, не могат да се ползуват с кредит пред Банката.

Чл. 14. Банковите клиенти по занятие са търговци и нетърговци.

Считат се за търговци лицата, посочени за такива от търговския закон.

Приравняват се, обаче, към търговците:

1) Занаятчиите, които работят самостоятелно и притежават собствен капитал;

2) Лицата от свободните занятия, които завеждат на търговски начала институти или предприятия и които се радват на установена клиентела и

3) Рентиерите.

Чл. 15. Не се считат за търговци:

1) Лицата със служебно занятие. В тая категория спадат всички чиновници от гражданското и военно ведомства.

2) Лицата с[ъс] свободни занятия, непричислени към търговците. Към свободните занятия принадлежат и бившите чиновници, пенсионери, ако не са едновременно и търговци.

3) Земледелците.

Чл. 16. Размерът на кредита, който може да се определи на търговци с установена фирма, в зависимост от техните морални качества, може, по решение на сконтовия комитет, да достигне до размер, равен на 75% от капитала им, т. е. от чистия остатък между актива и пасива.

Кредити, по-големи от тоя размер, както и всички кредити, превишающи 100,000 лева, се утвърждават от Централното Управление на Банката.

Търговци с установена фирма са ония, които са работили самостойно в попрището на търговията, индустрията или занаята най-малко три години под една и съща фирма.

За дружествата, като такива, този срок не е задължителен.

Чл. 17. На нови търговски фирми, с недостатъчен капитал, размера на кредита се определя в зависимост от техните морални качества и главно от солидността на представените гаранции.

Чл. 18. На лица от свободните занятия, неприравнени към търговците, на земледелците и чиновниците размера на кредита, в зависимост от моралните им качества, не бива в никой случай да превишава 50% от тяхната платежна способност, т. е. от техните свободни от задължения имоти и годишни доходи.

Чл. 19. Компетентността на сконтовите комитети е териториална, т. е. те определят кредита само на клиенти, чието постоянно местожителство се намира в района на комитета при надлежния клон и агентура (чл. 17 от закона за Банката).

Чл. 20. Ако клиента представлява фирма с няколко клона, имащи местожителство в разни райони, компетентния сконтов комитет е оня, в чийто район се намира главното или централното седалище на фирмата.

Чл. 21. Косвеният кредит на клиенти, които живеят вън от района на клона и агентурата, се определя от местния съвет по сведения, дадени от централната кредитна служба.

Чл. 22. Разногласията между директора или агента и членовете на сконтовите комитети по определяне на общия кредит се разрешават от Управителния Съвет.

До произнасяне на последния, решението на сконтовия комитет се спира.

Чл. 23. Никакви обяснения не е длъжен да дава на клиента за основанията, по които е определен кредита, нито някой член от сконтовия комитет, нито директора или агента.

Банката е длъжна, обаче, да съобщи своевременно на клиента размера на определения му кредит.

§ 2. РЕВИЗИРАНЕ НА ОБЩИТЕ КРЕДИТИ

Чл. 24. Общите кредити се ревизират от сконтовите комитети задължително всяка година, считана от датата на определението им.

Вън от това, комитета е длъжен да ревизира общите кредити и през течение на годината, по предложение на председателя на комитета, т. е. на директора и агента.

Предложенията могат да бъдат или за увеличение или за намаление на кредита, в зависимост от промените или инцидентите в кредитното положение на клиентите.

Чл. 25. Ако увеличението на общия кредит стане с повече от 25% в течение на една година от датата на определянето или ревизирането му, надлежният директор и агент е длъжен веднага да съобщи на Централното Управление мотивите за това увеличение.

В случай че с увеличението кредита надмине 100,000 лева, постъпва се съгласно чл. 16 ал. II.

Чл. 26. Разногласията между директорите или агентите и сконтовите комитети по ревизията на кредитите се разрешават по реда, предвиден в чл. 22.

По същия ред се разрешават и разногласията между местните съвети и сконтовите комитети в случая, посочен в чл. 109 от настоящия правилник.

Чл. 27. Прекратяването на общите кредити и тяхното възстановяване се извършва по правилата на чл. чл. 104 и 112 от тоя правилник.

Чл. 28. Обязаностите на членовете на сконтовите комитети по определяне и реализиране на кредитите, както и реда, по който се извършва тая служба, се уреждат от правилника за сконтовите комитети[2].

ГЛАВА II
ИЗПОЛЗУВАНЕ НА ОБЩИЯ КРЕДИТ

Чл. 29. Използуването на определения общ кредит чрез операции от покрития личен кредит се разрешава в[ъв] всяка сделка отделно от компетентните органи на Банката.

Чл. 30. За да бъде разрешена операцията, трябва да отговаря на предвидените в тая глава условия, свързани:

1) с[ъс] занаятието на клиента (субективни условия);

2) с естеството или формата на сделката (обективни условия);

3) с кредитното положение на титулярите на преките и косвени задължения (кредитни условия) и

4) от положението и естеството на банковите източници (общи условия).

ДЯЛ I
УСЛОВИЯ ЗА ИЗПОЛЗУВАНЕТО

§ 1. СУБЕКТИВНИ УСЛОВИЯ

Чл. 31. Търговците, в смисъла на търговския закон, могат да използуват общия си кредит по пряк начин в[ъв] всичките видове операции от покрития личен кредит.

Чл. 32. Приравнените към търговците и занаятчии лица от свободните професии, както и новите търговски фирми, се ползуват по пряк начин само от специални текущи сметки срещу поръчителство, от тримесечни полици и текущи сметки за гаранция срещу записи на предявление.

Те не могат да използуват общия си кредит като сконтанти и депозанти.

Чл. 33. Нетърговците могат да използуват кредита си по пряк начин само в[ъв]

форма на тримесечни заеми, и то ако не са чисти земледелци, т. е. глави на селски домакинства, които имат за главно занятие земледелието и които произвеждат предимно за удовлетворение нуждите на домакинството.

Чл. 34. По косвен начин общия кредит може да се използва в[ъв] всички форми от покрития личен кредит, както от търговци, тъй и от нетърговци.

Не се приемат, обаче, като косвени длъжници, т. е. като:

1) издатели, първи джиранти, поръчители или авали[3] по сконтовите полици или депозирани записи;

2) поръчители по тримесечни записи и записите на заповед и предявление и

3) поръчителите по текущи сметки – лица, които са съдружници с[ъс] солидарна отговорност на прекия длъжник, т. е. на:

1) сконтанта или депозанта по сконтовата или депозирана полица;

2) издателя на тримесечия запис или на записа на заповед и предявление и

3) титуляра по текуща сметка.

Чл. 35. Търговците, в смисъл на търговския закон, които искат да използуват кредита си в сконтови операции, трябва предварително да си регистрират фирмите пред надлежния съд и да си отворят сконтова или специална текуща сметка пред Банката.

Списъкът на сконтантите се приготовлява от директорите и агентите и преглежда от местния съвет.

Чл. 36. Могат да се ползуват с текущи сметки срещу залог на полици само ония търговци с[ъс] зарегиструвани фирми:

1) които търгуват на едро или които по занаятие са, било промишленици, било банкери и

2) които дадат задължение да се подчинят на контрола на Банката.

Тоя контрол не се прилага към Българската Земледелческа и Българската Централна Кооперативна Банки.

Чл. 37. С текущи сметки срещу цесия и поръчителство се ползуват всички търговци и приравнените към тях лица, на които по надлежния ред е възложена някоя държавна, окръжна или общинска доставка или постройка.

Не е задължително, щото предприемачите или доставчиците да имат зарегистровани търговски фирми.

Чл. 38. Текущи сметки за гаранция срещу запис на предявление се откриват на търговци и приравнените към тях лица, които имат нужните качества, за да вземат участие в търгове за обществени предприятия и доставки (чл. чл. 11 – 14 от Закона за обществените предприятия).

§ 2. ОБЕКТИВНИ УСЛОВИЯ

Чл. 39. Всяка полица, представена за сконтиране, трябва:

1) да е съставена по формите и условията, предвидени в търговския закон;

2) да е обгербована, съгласно с[ъс] Закона за гербовия налог;

3) да е платима в градове или населени места, гдето Банката има свои клонове, агентури или представителства;

4) да бъде с падеж не по-дълъг от три месеца и

5) да е снабдена най-малко с два подписа, в това число и подписа на сконтанта.

Вторият подпис трябва да бъде на търговец или на приравнено към търговците лице (чл. 14).

Ако представената полица за сконтиране носи три подписа, втория и третия под-

писи могат да бъдат и нетърговски (чл. 15).

Чл. 40. Тримесечните полици трябва да отговарят на условията по точки: 1, 2, 3 и 4 на предходния член и да носят най-малко три подписа – един на издателя и два на солидарните му поръчители.

Чл. 41. Всяка депозирана полица трябва да има качества, подобни на сконтираната, с тая разлика, че тя може да бъде с падеж и до шест месеца.

Чл. 42. Записите на заповед и предявление трябва да се издават въз основа на договора (обвезателството) за откриване на текуща сметка за гаранции на сума равна на открития кредит за издаване на удостоверения за гаранции.

Те трябва да притежават условията, посочени в чл. 39 точки 1, 2 и 3 и да са снабдени най-малко с три подписа – един на титуляра на текущата сметка за гаранции и два на неговите солидарни поръчители.

Чл. 43. Специалните текущи сметки срещу поръчителство се откриват за сума от 5,000 – 250,000 лева и за срок до шест месеца.

Те се отварят въз основа на един писмен договор, надлежно обгербован.

Писмените договори (записи) по специалните текущи сметки трябва да носят най-малко три подписа: един на титуляра на текущата сметка и два на солидарните му поръчители.

Чл. 44. Текущите сметки срещу цесия и поръчителство се откриват по силата на един специален писмен договор, надлежно обгербован и срещу цесия (прехвърляне) на евентуалните и свободните от запор или оспорване вземания на предприемача по възложената му държавна, окръжна или общинска постройка или доставка.

Срокът на сметката, подновяван шестмесечно, не може да бъде по-дълъг от срока за окончателното предаване на постройката или доставката.

Максималният първоначален размер на сметката не бива да превишава един милион и половина лева.

Освен с цесията, специалните текущи сметка трябва да бъдат обезпечени най-малко с три подписа, сложени върху писмения договор: един подпис на титуляра на сметката и два на солидарните му поръчители.

§ 3. КРЕДИТНИ УСЛОВИЯ

Чл. 45. Всеки необходим и изискуем по условията в предходния параграф пряк или косвен подпис трябва да представлява един титуляр, който има определен общ кредит пред Банката.

Освен това, титулярът на всеки такъв подпис по всяка сделка, отделно в момента на сключването ѝ, трябва да има свободен кредит в размер на съответната кредитна квота.

Кредитната квота е частното между номиналната сума на задължението и кредитния делител (чл. 56), т. е. сумата, с която трябва да се ангажира кредита на клиента.

Чл. 46. Ако разликата между свободния кредит и кредитната квота е незначителна, сделката може да се допусне само с изрична резолюция на директора или агента.

В никой случай, обаче, превишаването на кредита не бива да надминава повече от 10% от общата сума на определения кредит.

Тоя предел на превишение се нарича кредитен толеранс.

Чл. 47. Когато се представляват за сконтиране или за депозит полици, чиито издатели нямат определен кредит и до определението му сделката ще се забави, сконтирането или депозирането може да се извърши по резолюция на директора или агента, но само при наличността и съвокупността на следните условия:

1) ако сконтанта или депозанта представляват една известна и установена търговска фирма, клиент на Банката;

2) ако сумата на всяка подобна полица е по-малка от 2500 лева и

3) ако общата сума на всички подобни полици се покрива с[ъс] 125% от свободния кредит на сконтанта или депозанта.

Чл. 48. Сконтирането или депозирането в горния случай не освобождава надлежния клон и агентура от задължението да определи кредита на издателя, макар и след извършването на сделката.

Ако в последствие се окаже, че издателят е подписал полици извън определения му кредит, Банката веднага се разпорежда за събирането на подобни полици от сконтанта или депозанта или за представяне на допълнителни гаранции.

Чл. 49. Наличността на преки и косвени подписи в количество по-голямо от необходимото не пречи за извършване на сделката, стига само необходимите подписи да представляват достатъчна гаранция.

Гаранцията е достатъчна, когато необходимите подписи, представляющи преките и косвени задължения в сделката, имат свободен кредит в размер на съответните кредитни квоти.

Чл. 50. Достатъчността на гаранциите при всяка форма от личния покрит кредит се измерва с кредитния коефициент в тая форма, т. е. с[ъс] сумата на съответните кредитни делители.

Кредитните коефициенти са четири:

1) За текущи сметки за гаранция кредитния коефициент е 3/5;

2) За текущи сметки срещу цесия – 1;

3) За сконтото и депото на полици – 1 1/3 или 4/3;

4) За тримесечните записи и специалните текущи сметки – 1 2/3 или 5/3.

Чл. 51. При недостатъчен или изчерпан кредит на един пряк длъжник сделката може, по изключение, да се допусне:

1) ако длъжникът е клиент с добри морални качества и

2) ако титулярите на косвените подписи имат достатъчно свободен кредит и представляват добра гаранция.

В тоя случай, тяжестите на сделката се разпределят само върху косвените длъжници.

§ 4. ОБЩИ УСЛОВИЯ

Чл. 52. Съвкупността на отделните използувани кредити не бива да превишава общата норма за пласиране, определена от Управителния Съвет за всеки клон или агентура и за всеки род операции от покрития личен кредит.

Чл. 53. Нормите за пласиране са три вида:

1) Сконтови, които обхващат пласментите чрез сконтото и текущи сметки срещу залог на портфейл;

2) Ломбардови[4], които обемат пласменти срещу залог на ценни книги, стоки и коносаменти, т. е. заемните и текущите сметки срещу залог на тия;

3) Авансови, отнасящи се до тримесечните полици, текущите сметки срещу поръчителство, срещу цесия и срещу запис на заповед и предявление.

Чл. 54. Нормите за пласиране се определят периодически от Управителния Съвет, в зависимост от количеството, естеството и изискуемостта на общите източници на Банката и общото положение на паричния пазар.

Те не могат да се превишават, освен след предварително съгласие на Централното Управление и в размери, посочени от същото.

ДЯЛ II
РАЗРЕШАВАНЕ НА ИЗПОЛЗУВАНЕТО

§ 1. КОМПЕТЕНТНОСТ ПО РАЗРЕШЕНИЕТО

Чл. 55. Компетентните органи, които разрешават, по горните условия, използуването на общия кредит, са:

1) Управителния Съвет на Банката;

2) Директорите и

3) Агентите.

Чл. 56. Управителният Съвет разрешава окончателно използуването на общия кредит в[ъв] всички клонове и агентури в[ъв] вид:

1) на текущи сметки срещу залог на полици;

2) на текущи сметки срещу поръчителство, щом размера на кредита, който се иска, надминава 50,000;

3) на текущи сметки срещу цесия и поръчителство и

4) на тримесечни записи, когато тяхната обща сума е изпълнила сумата от 50,000 лева, авансирани на един клиент.

Чл. 57. Директорите разрешават използуването на общия кредит чрез всички сделки от покрития личен кредит, които не влизат в компетентността на Управителния Съвет и преките длъжници, на които имат своето постоянно местожителство в операционния район на клона.

Освен това, те разрешават и ония сделки, които надминават компетентността на агентите, чиито операционни райони влизат в контролните райони на клоновете.

Чл. 58. Агентите разрешават следните операции от покрития личен кредит, чиито преки длъжници имат постоянното си местожителство в операционния район на агентурата:

1) Сконто, под контрола на съответните клонове;

2) Специални текущи сметки срещу залог на полици, под контрола на съответните клонове;

3) Тримесечните заеми до 5000 лева;

4) Специалните текущи сметки до 50,000 лева, след разрешението на съответния клон и

5) Специални текущи сметки за гаранция.

Чл. 59. Териториалната и предметната компетентност на директорите и агентите, респективно на клоновете и агентурите, може да бъде разширявана и ограничавана по решение на Управителния Съвет, утвърдено от Минист[ъ]ра на Финансите.

§ 2. РЕД НА РАЗРЕШЕНИЕТО

Чл. 60. Разрешението на операциите при клоновете и агентурите става с резолюция от директора и агента и виза на контрольора или счетоводителя върху заявлението или бордерото на прекия длъжник.

В Софийския Клон визата се дава от началника на сконтовото отделение.

Чл. 61. Преди да сложи визата си, надлежният чиновник е длъжен да провери по данните на информационната и рискова служба наличността на условията за използуването.

Той трябва особено да държи сметка за пласментовите норми и за ония инциденти, които дават място за прекратяване на кредита (чл. чл. 104 – 110).

Въпросът относително прекратяването на кредита се решава от местния съвет.

Чл. 62. В случай на разногласие между директорите или агентите и контрольорите, респективно счетоводителите, сделката не може да се изпълни, освен по изрична резолюция на директора или агента.

Мотивите на резолюцията на директора или агента и особното мнение на контрольора се излагат в особна книга.

Преписите от особното мнение на контрольора и от мотивираната резолюция на директора и агента веднага се съобщават на Централното Управление.

Чл. 63. Ако прекият длъжник представлява една търговска фирма с един или повече клонове, исканата сделка не може да се разреши, преди да е станало разпределение на общия кредит между централата и клоновете на търговската фирма.

Това разпределение се извършва по искане на централата на търговската фирма, адресирано до оня банков клон и агентура, в чиито операционен район се намира главното седалище на търговската фирма.

Клонът или агентурата, гдето е централното седалище на търговската фирма, се осведомява за положението на клоновете на фирмата от централната кредитна служба.

ГЛАВА III
АНГАЖИРАНЕ НА КРЕДИТИТЕ

Чл. 64. Тяжестите на поетите задължения с една сключена сделка зависят от качеството на задълженията. Преките задължения тежат повече от косвените.

Чл. 65. Тяжестта на задълженията се измерва с кредитния делител. При дадена номинална сума на едно задължение, сведено на единица, кредитния делител представлява дроб, която има за числител винаги единица, а за знаменател – едно, ако задължението трябва да легне изцяло върху кредита на титуляра му; две, ако задължението трябва да легне с тяжест, равна на половина от номиналната сума на задължението; три – третина и т. н.

Чл. 66. Преките задължения, изключая задълженията на титуляра по текущата сметка срещу цесия и текущата сметка за гаранция, ангажират общия кредит на титулярите им с тяжест, равна на третина от номиналната сума от задължението.

Кредитния делител на прекия длъжник е 1/1.

Чл. 67. Косвените задължения, при същите изключения, ангажират общия кредит на титулярите им с тяжест, равна на третина от номиналната сума от задължението.

Техният кредитен делител е 1/3.

Чл. 68. Преките и косвени задължения на съзадължените лица по текуща сметка срещу цесия ангажират общия кредит на титулярите им с тяжест, равна на номиналната сума на задължението, разделена на числото на съзадължените лица.

Кредитният делител в тоя случай е 1/х, дето „х“ означава числото на съзадължените лица.

Чл. 69. Преките и косвени задължения на съзадължените лица по текущи сметки за гаранция ангажират кредита на титулярите им само с тяжест, равна на 1/5 от номиналната сума от задължението.

Кредитният делител на всеки задължен по тия сметки е 1/5.

Чл. 70. Всяко пряко или косвено ангажиране на кредита се записва в кредитната сметка на титуляра на задължението.

Чл. 71. Косвените задължения, които надминават размерите на кредитния коефициент, се вписват в кредитната сметка на титулярите им само за сведение (про мемоария)[5].

Чл. 72. Вписаните косвени задължения за сведение не се смятат задължително в тяжест на кредита на титуляра им.

Те, обаче, представляват ценен информационен материал и могат винаги, по оценка на директора или агента, да се вземат като тяжест на общо основание.

Чл. 73. Всяко пряко или косвено задължение, независимо от вписването му в съответната кредитна сметка, се съобщава писмено на титуляра, щом документа, с който е констатирано, постъпи в портфейла на Банката.

Това правило важи не само за задълженията по сконтирани, депозирани и заемни полици, но и за ония по текущи сметки и записи на предявление.

Изключение се допуска само по задължения, поети с договори, в които подписите са заверени по надлежния ред.

Чл. 74. Кредитните сметки на клиентите и разните инциденти по тях се водят и записват от рисковата служба при Банката, уредена с особени правила[6].

ГЛАВА IV
ЗАДЪЛЖЕНИЯ ПО ИЗПОЛЗУВАНИТЕ КРЕДИТИ

Чл. 75. Никой клиент няма право да ограничава своята отговорност по поетите от него преки или косвени задължения в размер на кредитната квота.

Юридически, без разлика на това, дали задължението е преко или косвено, всеки титуляр отговаря за цялата сума на задължението, заедно с нарастванията от лихви, комисиони и разноски.

Чл. 76. Задълженията на клиентите по използуваните кредити се определят от формата и естеството на сделката и се уреждат от общото правило и наредбите на Банката.

Разпоредбите на настоящата глава засягат само по-важните и особените спрямо Банката отношения.

§ 1. ЗАДЪЛЖЕНИЯ ПО СКОНТОВАТА ОПЕРАЦИЯ

Чл. 77. Сконтираните полици трябва да се изплащат на падежа им от издателите или длъжниците.

Никакво продължение на срока за плащането не се допуска.

Чл. 78. Плащането на сконтираната полица става напълно.

В случай че се плати само част от дължимата сума, протеста за неплащане се прави за остатъка.

Чл. 79. Ако сконтираната полица се протестира против издателя или длъжника, сконтанта е длъжен при първа покана и най-късно до три дни от деня на протеста да плати стойността на полицата, заедно с лихвите, комисионите и разноските или да даде нужните обезпечения.

Чл. 80. Ако издателят или платецът на сконтираната полица изпадне в несъстоятелност преди изтичането срока на сконтираната полица, сконтанта е длъжен в три дни най-късно да изплати полицата или да представи обезпечение за плащането ѝ.

Това задължение има сила и спрямо останалите съдлъжници, когато един от тях изпадне в несъстоятелност преди падежа на полицата (чл. 669 от търговския закон).

Чл. 81. Джирантите, авалите или поръчителите на сконтираната полица отговарят солидарно за навременното ѝ изплащане.

Всеки от тях е длъжен, по избор на Банката, в три дни след протеста против платеца или сконтанта, да плати дълга по полицата.

Правилата на чл. 75 ал. 2 и чл. 79 се прилагат и спрямо джирантите, авалите или поръчителите.

§ 2. ЗАДЪЛЖЕНИЯ ПО ТРИМЕСЕЧНИТЕ ПОЛИЦИ

Чл. 82. Издателите по тримесечните полици са длъжни да изплатят напълно целия дълг на падежа, освен, ако преди настъпването на тоя последния Банката се съгласи да поднови задължението.

Чл. 83. Подновяването на тримесечните полици става с изрична резолюция на органите, които разрешават използуването на кредитите.

То се разрешава при същите условия, които се изискват при разрешаването на всяка нова сделка.

Чл. 84. В никой случай, без разрешение на Централното Управление не могат да се допущат подновявания повече от шест пъти, т. е. първоначалния дълг по тримесечните заеми трябва да бъде издължен най-късно след година и половина от деня на сключването му.

Размерът на погашенията при всяко подновяване се определя от надлежния директор или агент.

Директорът или агентът могат да допуснат някое подновяване и без погашение.

Чл. 85. Разпорежданията на чл. чл. 80 и 81 ал. 1 и 2 се прилагат аналогично и за тримесечните полици.

§ 3. ЗАДЪЛЖЕНИЯ ПО ТЕКУЩИТЕ СМЕТКИ ИЗОБЩО

Чл. 86. Титулярите по специалните текущи сметки срещу поръчителство и по текущи сметки срещу залог на полици, срещу цесия и поръчителство и за гаранция срещу запис на предявление имат право да се ползуват до размер на отворените им кредити по тия сметки само условно, т. е. до тогава и до толкова, до когато и до колкото Банката запазва доверието си към тях.

Чл. 87. Текущата сметка, въпреки уговорения шестмесечен срок, може в[ъв] всеки момент да се закрие по волята на Банката, без задължение последната да съобщава мотивите на закриването.

Чл. 88. Титулярите по текущите сметки са длъжни да плащат лихвите и комисионните по установени от Управителния Съвет размери.

Изменението размера на сконтото и лихвите се публикува в Държавен Вестник и влиза в сила от деня на публикуването.

Чл. 89. Лихвите по текущите сметки се капитализират всеки шест месеца.

След прекратяване на сметката, уговорените лихви се капитализират.

§ 4. ЗАДЪЛЖЕНИЯ ПО ТЕКУЩИ СМЕТКИ СРЕЩУ ЗАЛОГ НА ПОЛИЦИ

Чл. 90. Титулярите по текущите сметки срещу залог на полици са длъжни да обезпечат дебитния остатък с[ъс] здрав и сигурен портфейл.

Номиналната стойност на депозирания портфейл трябва да бъде винаги с 20% по-голям от дебитния остатък по сметката.

Депозирането става с бланково джиро, сложено на гърба на полицата.

Чл. 91. Титулярът по сметката, т. е. депозанта, не може да тегли сума по-голяма от отворения му кредит, каквото и да бъде количеството на дадения в залог портфейл.

Чл. 92. Депозираните полици се събират на падежа им от длъжниците и с[ъс] събраната сума се заверява сметката на депозанта.

Те не подлежат по право на повръщане или заменяване, даже и при предложение от страна на депозанта да внесе тяхната равностойност в брой.

Повръщането на целия или част от депозирания портфейл зависи изключително от волята на Банката и не може да се допусне, освен по условията, предвидени в следния член.

Чл. 93. Може да се повърне, по изрична резолюция от надлежния директор или агент, целия или част от депозирания портфейл:

1) ако подлежащите на повръщане полици не възбуждат съмнение, че са икономически или симулативни и

2) ако депозанта издължи в брой целия дебитен остатък от сметката или такава част от него, която да съответствува на подлежащата на повръщане част от залога.

Чл. чл. 80 и 81 ал. I се прилагат аналогично и за депозираните полици.

§ 5. ЗАДЪЛЖЕНИЯ ПО СПЕЦИАЛНИТЕ ТЕКУЩИ СМЕТКИ СРЕЩУ ПОРЪЧИТЕЛСТВО

Чл. 94. Титулярите по специалните текущи сметки срещу поръчителство са длъжни редовно да движат сметките си, т. е. срещу авансите, вписани в дебита на сметката в течение на шестмесечието да правят вноски, вписани в кредита, тъй че дебитния остатък, заедно с лихвите, разноските и комисионните, да не превишава размера на открития кредит.

Чл. 95. Поръчителите по специалната текуща сметка не могат да се противопоставят на продължението на шестмесечния срок на сметката, дадени от Банката на титуляра, длъжник по сметката (чл. 666 от Закона за задълженията и договорите).

Независимо от това, те дават предварително съгласието си за тази цел в договора по сметката.

§ 6. ЗАДЪЛЖЕНИЯ ПО ТЕКУЩИ СМЕТКИ СРЕЩУ ЦЕСИИ И ПОРЪЧИТЕЛСТВО

Чл. 96. Титулярите по текущите сметки срещу цесия и поръчителство са длъжни да движат сметката си, в зависимост от хода на предприятието или доставката и в границите на открития им кредит, така че дебитния остатък по сметката окончателно да бъде издължен с окончателното предаване на предприятието.

Чл. 97. В[ъв] всеки случай, дебитния остатък по текущата сметка трябва да бъде покрит до преспольваване срока на предприятието, с прехвърляне чисти вземания, двойно по-големи от остатъка.

Чистите вземания на предприятието се получават, като се извадят от общата прехвърлена сума удръжките за гаранция, глоби и други, събрани по право и по привилегия от работодателя.

Чл. 98. След преспольваване срока на предприятието, по решение на Управителния Съвет, дебитния остатък по сметката може да бъде покрит с прехвърлени чисти вземания, равни по размер на остатъка.

Чл. 99. Към края на предприятието, подлежащо на предаване или временно предадено, Банката може, по решение на Управителния Съвет, да продължи авансите по текущата сметка, ако:

1) поръчителите имат достатъчно свободен кредит и са достатъчно солидни, за да обезпечат тия аванси;

2) натрупаните удръжки за гаранция, подлежащи на повръщане и дадени като допълнителна гаранция, са двойно по-големи от разрешените аванси и няма вероятност за тяхното задържане или конфискуване на залога;

3) дължимият остатък, заедно с тия аванси не превишава разрешения кредит по сметката.

Чл. 100. Титулярите по текущи сметки срещу цесия и поръчителство могат да искат увеличение на първоначално разрешения им кредит само в случай на увеличение на възложените им работи по предприятието и срещу допълнителна цесия на тия увеличения.

§ 7. ЗАДЪЛЖЕНИЯ ПО ТЕКУЩИ СМЕТКИ ЗА ГАРАНЦИЯ СРЕЩУ ЗАПИС НА ПРЕДЯВЛЕНИЕ

Чл. 101. Всеки титуляр на текуща сметка за удостоверения по търгове е длъжен за всяко отделно предприятие да иска отделно удостоверение.

Номиналната сума на издадените удостоверения не може да превишава открития кредит по сметката.

Срещу издадените удостоверения се плаща уговорената комисионна от Банката.

Чл. 102. Титулярите по текущите сметки за гаранция трябва да подпишат, още при откриване на сметката, един запис на заповед на Банката и на предявление на сума, равна на открития кредит по сметката.

Те са длъжни, при първо поискване на Банката, да покрият сумата на издадените и неповърнати удостоверения с реално обезпечение, състоящо [се] било в ипотека, било в ценни книжа, било в пари.

В случай, че титулярът откаже или не може да стори това, покритието се взема от поръчителите му.

Ако длъжникът или поръчителите не сторят това доброволно, записа на заповед и предявление се протестира и обезпечението, поне до размер на издадените удостоверения и дължими комисиони, лихви и разноски се събира по принудителен ред.

Чл. 103. Записът на заповед и предявление, ако не стане нужда да се замени с реално обезпечение, трябва да се ревизира в края на всяка година, считана от датата на издаването му.

ГЛАВА V

ПРЕКРАТЯВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА КРЕДИТИТЕ

§ 1. ПРЕКРАТЯВАНЕ НА КРЕДИТИТЕ

Чл. 104. Общите кредити, както и частните кредити по сконтови и други текущи сметки, подлежат на прекратяване по право или по решение на Банката.

Чл. 105. Общите кредити се прекратяват по право:

1) когато е определен от некомпетентни органи;

2) когато не е използуван в течение на повече от шест месеца, считани от деня на определението му;

3) когато клиента почине;

4) когато той падне в несъстоятелност или бъде ограничена неговата дееспособност по надлежния ред и

5) когато колективната фирма, която клиента представлява, се разтури, изгуби някой от солидарно-отговорните си членове или си приобщи нов такъв или, най-после, се слее с друга фирма.

Чл. 106. Прекратява се по решение на местния съвет общия кредит на клиенти:

1) които са дадени в съд или окончателно осъдени за кражба, обсебване или присвояване, злоупотребление на доверие, подлог, измама, изнудване и въобще за престъпни деяния, несъвместими с търговската чест;

2) които, макар и необявени в[ъв] формална несъстоятелност или неограничени в правата си на разпореждане, фактически са изпаднали в положение на несъстоятелност или ненормално ръководене на работите си;

3) които въобще не заслужават по-нататъшно доверие, поради настъпилите инциденти в тяхното кредитно положение.

Чл. 107. Прекратяването на общия кредит влече след себе си прекратяването на частните кредити по текущи сметки.

Местният съвет, обаче, може да постанови прекратяването само на частния кредит на клиента по текущите сметки в[ъв] всички случаи, когато клиента не изпълнява задълженията си по използуваните кредити (чл. чл. 75 – 103).

Чл. 108. Трябва да се прекрати:

1) Сконтовата или текущата сметка срещу залог на полици, ако стане явно, че сконтанта или депозанта съзнателно и систематически се ползува с икономически или кръстосани полици;

2) Текущата сметка срещу залог на полици, ако депозанта откаже да се прегледа портфейла му или неговите търговски книги;

3) Текущата сметка срещу цесия и поръчителство, ако предприятието, вземанията от което са прехвърлени на Банката, бъде спряно или отнето;

4) Текущата сметка за гаранция, ако някое издадено по нея удостоверение се конфискува.

Чл. 109. Ако местния съвет намери, че общия или частния кредит трябва да се намали, вместо да се прекрати, надлежният директор или агент, заедно с мнението на съвета за размера на намалението, внася въпроса в сконтовия комитет.

Чл. 110. Каквито и да бъдат причините за прекратяването на общите и частни кредити, Банката не е длъжна да ги съобщава на клиентите.

§ 2. ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА КРЕДИТИТЕ

Чл. 111. Прекратените общи и частни кредити могат да се възстановят, освен ако прекратяването е станало по причини, посочени в точки 3 и 5 на чл. 105 или в точка 1 на чл. 106, стига само да има окончателна присъда с лишаване от граждански и политически права.

Чл. 112. Кредити, прекратени по причина на некомпетентност (чл. 105 п. 1) или неизползувани (чл. 105 п. 2) се възстановяват в първия случай чрез сезиране на компетентния сконтов комитет, а в[ъв] втория – чрез ново определяне на кредита по искане на заинтересования.

Чл. 113. Не може да се възстанови кредита на един несъстоятелен преди надлежния съд окончателно да се е произнесъл за неговото рехабилитиране (чл. чл. 775 – 780 от търговския закон).

Сключения конкордат или изплащането дълга към Банката не се счита за достатъчно основание за възстановяване кредита на несъстоятелния пред Банката.

Чл. 114. Възстановяването на общите кредити, вън от случаите, посочени в чл. 112, става по решение на местния съвет и по постановление на надлежния сконтов комитет, относително размера на искания кредит.

Прекратените частни кредити се възстановяват само по решение на местния съвет.

Възстановеният кредит на несъстоятелни, рехабилитирани по надлежния ред, се

утвърдява от Централното Управление.

ГЛАВА VI
ОБЕЗПЕЧЕНИЕ НА КРЕДИТИТЕ

Чл. 115. През всичкото време, докле трае срока на сделката, чрез която е използуван кредита, както и след изтичането на срока, титулярите на преките и косвени задължения трябва да бъдат в положение да покрият банковото вземане.

Настане ли някоя промяна в това положение, което туря в риск вземането, Банката е длъжна, даже и преди срока, да взема мерки за обезпечението му, било чрез заменяването на дадените гаранти с нови и допълнителни такива, било чрез приемане допълнителни реални обезпечения от прекия или косвен длъжник.

Чл. 116. Банката има право да иска и прекия длъжник е длъжен да даде друг поръчител, вместо оня, който престане да има достатъчно имоти, за да отговаря за дълга, или който е изпаднал в несъстоятелност. (чл. чл. 641 и 642 от закона за задълженията и договорите).

§ 1. ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ПРЕДИ СРОКА

Чл. 117. Престават да се ползуват от срока:

1) Преките и косвени длъжници, щом един от тях изпадне в несъстоятелност и

2) Прекият или косвеният длъжник, който откаже да даде обещаното обезпечение (чл. 85 от закона за задълженията и договорите и чл. 669 от търговския закон).

В тия случаи Банката може да събере принудително вземането си и преди срока, освен ако надлежния длъжник обезпечи изплащането на срока.

Чл. 118. Обезпеченията биват:

1) Лични, когато се заместя един ненадежден гарант с нов надежден или пък се изиска нов допълнителен гарант и

2) Реални, когато, вместо нов или допълнителен гарант, прекият длъжник или някои от гарантите представи обезпечение в движим или недвижим имот.

Чл. 119. Приемането на нови или допълнителни гаранти става на общо основание, т. е. приемат се лица, които имат определен и неангажиран в съответната квота кредит.

На общо основание става приемането и на движимите или недвижими имоти.

Чл. 120. Приемането на обезпеченията се решава от надлежните местни съвети. Но, ако обезпечението не отговаря напълно на общите условия, въпроса се решава от Централното Управление. В тоя случай Управителният Съвет може срещу реални обезпечения да прави и аванси.

§ 2. ОБЕЗПЕЧЕНИЯ СЛЕД СРОКА

Чл. 121. Ако срока на сделката изтече и вземането не се погаси доброволно след протеста или след покана, длъжниците се екзекутират, освен ако дадат обезпечение.

Никакво спиране на почнато изпълнение не се позволява, без предварително разрешение от Централното Управление.

Чл. 122. За вида на обезпечението и реда за приемането му важат предписанията на чл. чл. 118 – 120 от предходния параграф.

ГЛАВА VIII[6]
ЛИКВИДИРАНЕ НА КРЕДИТИТЕ

Чл. 123. Използуваните кредити, които не могат да се покрият от длъжника и га-

рантите му, се ликвидират под условията, изложени в тая глава, чрез минаването им в загуба на Банката.

Чл. 124. Ликвидирането на банковите вземания бива условно.

Условното ликвидиране не изключва правото на Банката да преследва, до изтичането на общата давност, длъжника или поръчителите му, както и техните правоприемници, за събирането дълга с всички лихви и разноски.

Окончателното ликвидиране, обаче, прекратява правото на Банката да преследва по съдебен ред съзадължените лица.

Чл. 125. Подлежат на основно ликвидиране ония вземания на Банката, чието събиране е съмнително, т. е. за които има данни, че не могат да се съберат, вследствие промените, настъпили в кредитното положение на съзадължените лица.

На окончателно ликвидиране подлежат:

а) съмнителните вземания, за чието събиране посочените в закона способи за изпълнение са се указали безсилни за пълното събиране на дълга и Банката ги уреди чрез извънсъдебна спогодба;

б) вземанията, покрити с давност;

в) спорните вземания, прекратени с[ъс] съдебна спогодба или с[ъс] съдебно решение;

г) вземанията от длъжници, обявени в несъстоятелност и уредени чрез конкордат.

Чл. 126. При ликвидирането на банковите вземания, загубите, които се дължат на съзнателни и противозаконни или недобросъвестни действия и опущения на отговорните длъжностни лица, се събират от гаранцията на тия последните.

Чл. 127. Всяка ликвидация, която става чрез извънсъдебна спогодба, се разрешава от Управителния Съвет и утвърдява от Минист[ъ]ра на Финансите, въз основа на писменото заключение на проверителния съвет.

По същия ред се разрешава и минаването в загуба на всяко съмнително или несъбираемо вземане.

ГЛАВА IX
КОНТРОЛ ВЪРХУ КРЕДИТИТЕ

Чл. 128. Контролът за правилното прилагане на правилата за личния покрит кредит бива вътрешен и върховен.

Вътрешният контрол се упражнява йерархически от Централното Управление върху всички клонове и агентури, а от клоновете – върху агентурите, които се намират в района на първите.

Чл. 129. Вътрешният контрол следи, както за формата, тъй и за съществото на кредитите.

Клоновете и агентурите са длъжни веднага да съобщават на централната кредитна служба всички определени общи кредити, тяхното движение и използуване, както и по-важните инциденти в кредитното положение на клиентите.

Чл. 130. Централното Управление по отношение на банковите клонове, а тия по отношение на подчинените им агентури, винаги могат да искат обяснение по положението, движението и използуването на кредитите.

По реда на надзора, те могат да нареждат контролно информиране за кредитоспособността на клиентите и да искат ревизия на кредитите от надлежните сконтови комитети, чрез съответния директор или агент.

Независимо от това Управителният Съвет може да ревизира и преценява опреде-

лените кредити от сконтовите комитети и без да има повдигнато разногласие, в[ъв] всички ония случаи, в които той, по закона, разрешава операции от негова[та] компетентност.

Чл. 131. Върховният контрол следи за правилното прилагане на правилата по личния кредит.

Той не може, обаче, да влиза по съществото на кредитите и да иска ревизия иначе, освен чрез Централното Управление.

Чл. 132. Дисциплинарната власт за нарушение на правилата по личния кредит принадлежи на Централното Управление.

О Т Д Е Л III
О Т К Р И Т Л И Ч Е Н К Р Е Д И Т

ГЛАВА I
КРЕДИТИ НА ДЪРЖАВНОТО СЪКРОВИЩЕ

Чл. 133. Общият кредит, с който може да се ползува Държавното Съкровище пред Банката, се определя периодически от Управителния Съвет на същата и в зависимост от положението на банковите източници и пласменти.

В никой случай, обаче, авансите на Банката към държавата не бива да надминават двойния размер от номиналния основен капитал на Банката, т. е. 40 милиона лева.

Чл. 134. Държавното Съкровище може да използува кредита си в[ъв] вид:

1) Сконто или залог на съкровищни бонове;

2) Авансова текуща сметка.

Прехвърлянията на безспорни и подлежащи на изплащане вземания от държавата (чл. 27 от закона за Банката) се приравняват към залагането на съкровищни бонове.

Чл. 135. Съкровищните бонове могат да бъдат и с[ъс] срок по-дълъг от три месеци.

С разрешение на Минист[ъ]ра на Финансите, те могат да бъдат ресконтирани или залагани при иностранни или местни банкови учреждения.

Чл. 136. Авансите срещу текуща сметка се отпущат по искане на Минист[ъ]ра на Финансите и то безлихвено до размер на 10 милиона лева.

Те се погасяват веднага, щом се яви излишък в постъпленията от държавните приходи.

По същия начин се отпущат и погасяват авансите за посрещане ануитетите по консолидираните държавни дългове.

Чл. 137. Размерът на лихвите по операциите с Държавното Съкровище, вън от случая посочен в алинея I на предходния член, се определя по взаимно съгласие между Банката и Министерство на Финансите.

Той не може, обаче, да бъде по-долу от 2% от размера на сконтовия процент.

ГЛАВА II
КРЕДИТИ НА СТРАНИТЕ И ВЪТРЕШНИ КОРЕСПОНДЕНТИ

Чл. 138. Банката открива текущи лихвени сметки на странните и вътрешните си кореспонденти за операциите, които върши с тях.

Чл. 139. Кредитът по текущите лихвени сметки на кореспондентите, както и общите условия на комисионните операции с тях, се определят от Централното Управление.

В[ъв] всеки случай, кореспондентите трябва да се избират от първостепенните банкерски учреждения или фирми в Царството или в странство.

Чл. 140. На места в страната, гдето Банката няма свои клонове или агентури, службата на банкови вътрешни кореспонденти се възлага предпочитително на Българската Земледелческа Банка и клоновете ѝ.

ГЛАВА III
КАМБИЯЛНИ КРЕДИТИ

Чл. 141. Банката купува чекове на виждане, чекове срещу коносаменти, осмодневни мандати и срочни полици срещу странство от:

а) търговци и промишленици на едро;

б) банкерски и други учреждения и

в) експортери.

Чл. 142. Местния съвет при клоновете определя от кои именно фирми и учреждения, посочени в предходния член могат да купуват чекове, мандати и срочни полици срещу странство и с какъв приблизително камбиялен кредит те могат да се ползуват.

Списъкът на тия фирми и учреждения веднага се съобщава на Централното Управление.

Не се определя предварително камбиялен кредит само на държавните и обществени учреждения, както и на чуждестранните легации. Администраторът на касовия отдел и директорите в такъв случай купуват чекове на сума, каквато намерят за добре.

Независимо от това, чековете, мандатите и полиците, предлагани на Централното Управление чрез администратора на касовия отдел, не подлежат на правилото на предварително определяне камбиялните кредити от местния съвет при Софийския Клон.

Чл. 143. При определяне на камбиялния кредит, трябва да се има предвид:

1) възрастта на фирмата и нейните морални качества;

2) сношенията и оборотите ѝ с[ъс] странство;

3) фирмите, срещу които обикновено тегли чекове и

4) вида на търговията и материалното ѝ положение.

Чл. 144. Ако се представи чек от фирма или учреждение, което няма определен камбиялен кредит, директорът купува чека само с[ъс] съгласието на местния съвет или взема джирото на клиент с определен кредит.

По същи начин се постъпва и в случая, когато камбиялния кредит е изчерпан.

Чл. 145. Камбиялните сделки по чекове на виждане или срещу коносаменти и по осмодневни мандати се разрешават от надлежните директори или агенти, имайки предвид курсовете на Централното Управление.

Камбиялните сделки, обаче, по срочни полици се разрешават само от Централното Управление.

Чл. 146. Сключената камбиялна сделка ангажира камбиялния кредит на клиента в размер на цялата номинална сума на купения ефект.

Кредитът се счита ангажиран до тогава, до когато се получи известие за инкасирането на чека, мандата или полицата.

Чл. 147. Всеки предложен за купуване чек или полица трябва да бъде надлежно обгербован и да отговаря на съответните предписания на Търговския закон.

О Т Д Е Л IV
ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 148. Всички книжа, сведения и разисквания по определяне, ревизиране, анга-

жиране, използуване, прекратяване или спиране на кредитите, имат поверителен характер.

Те не могат да се съобщават на външни лица под страх на уволнение по дисциплинарен ред на виновния чиновник или член на сконтовия комитет и на углавно преследване за издаване на служебни тайни.

Чл. 149. След влизането в сила на този правилник, всичките стари кредити се ревизират, съгласно нарежданията, които ще се дадат с[ъс] специални инструкции.

Чл. 150. Настоящият правилник влиза в сила, след утвърждението му от Минист[ъ]ра на Финансите, от деня на съобщението му на клоновете и агентурите от Централното Управление.

Той отменява всички правилници и окръжни, които му противоречат.

По глава III „Камбиални кредити“ в горния правилник Г[оспода] г[оспода] Администраторите Н[айден] Николаев и П[етър] Чолаков останаха на особенно мнение.

Управител: *Х. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
К. Мутафов
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[Г. М.]*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

На Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев и Петър Чолаков по глава III от „Правилника за личния кредит“.

Не сме съгласни с прокараното начало в „Правилника за личния кредит“, щото някакви местни съвети при банковите клонове и агентури, съставени от чиновници при същите да определят камбиялния кредит на клиентите, от които някой клон или агентура евентуално би купили камбио.

Не само против тия съвети, но сме и против определянето на камбиялните кредити по следующите съображения.

За съставяне на местни съвети от банкови чиновници сме против, защото това ново задължение би причинило още по-големи занемарения на преките им обязаности, понеже проектираните съвети, съставени от: директора, контрольора и счетоводителя при клоновете, агента, счетоводителя и касиера при агентурите, са тъй претоварени с банковите сделки, та, да се товарят с нови задължения, ще каже да бъдат заставени да не могат успешно и редовно да гледат нито старата си работа, нито новата: изучавания, разпитвания и редовно следене на камбиялния кредит.

По определяне камбиялен кредит на продавачите на камбио сме против по следующите съображения.

Знаем от практика, че Банката досега е купувала три вида камбио, а именно: осмодневни мандати, чекове на виждане и чекове, придружени с коносаменти.

Продавачите на такова камбио са били и известно време за напред ще бъдат:

1) Местните чужди банки, българските банки и банкери, които теглят или срещу своите вземания или срещу даден им кредит при някоя банка в странство.

2) Експортери на зърнени храни, които теглят чекове срещу странство било за натоварени от тях храни или на път да товарят такива, било срещу известен кредит на отворено, било, най-сетне, за стока, която се купува ан[7] комисион за сметка на трети лица.

3) Местни търговци и индустриалци, които теглят срещу изпратена и продадена стока или пък аванси срещу стоки, които се намират в притежание на банки или банкери в странство или които са на път да се натоварят.

4) Местни рентиери, които имат депозирани ценни книжа в странство и които теглят срещу лихвите от тия книжа, било срещу продажба на тия последните.

5) Местни посолства, консулства и разни български учреждения, които теглят чекове или получават такива от респективните си правителства срещу възнаграждението им или пък срещу сключени заеми.

Гореозначените пет категории продавачи на камбио издават девизи или камбио изключително по казаните форми: осмодневни мандати, чекове на виждане и чекове с коносаменти; и трите форми безопасни, защото първите две от тях се теглят срещу техния авоар в странство, както гласят и както е стипулирано в самите мандати или чекове, а последната форма е гарантирана с[ъс] самата стока, коносамента за която придружава чека. При това, първите две форми са с такъв къс срок (4 или 8 дена), че злосторникът (ако се предположи, че има и такива лица в изброените пет категории продавачи на камбио), едва ли ще има време да отчужди имотите или актива си, за да причини пакост на купувачите. Ако Банката е била запазена до сега от загуби при покупка на камбио в размер на милиарди левове, това се дължи именно на обстоятелството, че всичкото купувано камбио е било в чекове или в осмодневни мандати, т. е. купувала е пари, които редовно е събирала в странство. А при купуване на банкноти или пари да се определя камбиален кредит е не само безполезно, но е нон санс[8]. Бихме били напълно съгласни да се определя камбиален кредит на продавачите, ако би се купувало дългосрочно или тримесечно камбио. В такъв случай има очевиден риск, понеже се кредитира известна банка, банкерин или търговец, материалното състояние на които може да се измени докато настъпи падежа на полицата им.

От дотук казаното, прочее, се вижда безполезността на определяне камбиален кредит при купуване на камбио в посочени три форми.

Нека разгледаме сега има ли вреда, щета или спъване в редовния ход на работите на Банката, ако се допусне предварителното определяне на камбиалния кредит.

Отговаряме с положителност: да, има вреда, има щета, понеже, с определянето на камбиалния кредит на продавачите, сделките се замедляват и резултата от това ще бъде, че Банката не ще може да купи онова количество камбио, което и е нужно и което и се предлага, защото формалностите по предварителното определяне на кредита ще пречат за това.

Камбиалният кредит е кредит а декувер[9] пар ексаланс[10]; не шаблониран кредит, поставен в рамки. Основата на кредита а декувер, в частност, лежи: в старостта на фирмата, в моралните качества на продавача, в операциите, които върши, в търговската му опитност и, най-сетне в близкото следене на операциите му по камбиото.

При ограничения износ и при голямата конкуренция между банките в експорните пунктове, определяне на камбиален кредит от някакви ад хок[11] чиновнишки комитети при клоновете и агентурите за купуване камбио е равносилно на некупуване. При изобилен пък износ, когато всеки купувач на храни има нужда от крупни суми за ежедневните си покупки да виси по гишетата на клона и агентурата, за да се събере комитета и му определи камбиялния кредит, който кредит на втория или третия ден отново ще се изменя, понеже същия продавач ще дойде с ново предложение за продажба на камбио, това вече е не само отекчително, но ще бъде и причина, щото местните съвети или нищо да не купят или да си играят камбиялния кредит, докато се достигне до същинска некоректност.

Според нашите лични сведения и наблюдения, в европейските големи тържища, определяне на камбиялен кредит не съществува, понеже с това се ограничава тоя род операции. Както в странство, така и тук, има продавачи на камбио, на които, строго взето, материалното положение е слабо и не заслужават камбиялен кредит; обаче, предвид на общественото им положение и на честността им, тям се доверяват големи и имуществени фирми, за да правят срещу тях крупни тегления. Подобни продавачи в странство не само се търсят, но даже им се молят за купуване на тяхното камбио.

По всички изложени съображения, смятаме, че определянето на камбиялен кредит е безполезно, стеснително и вредно за банковите интереси. Банката ежегодно има нужда от камбио за повече от 100 милиона лева; следователно, за да си го достави, тя трябва да бъде по-кулантна[12], а не стеснителна, придържайки се о излишни канцеларски формалности.

Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Секретар: *[Г. М.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 407 – 448. Оригинал. Машинопис.

---

1. Това е протоколът, с който УС на БНБ приема правилника за личния кредит.

2. Вж. док. № 124.

3. Авали (фр. aval) – поръчителство, обикновено при полици от страна на трето лице, което доброволно се задължава да брои сумата по полицата, в случай че тя не бъде броена на лицето, за което е гарантирана.

4. Ломбардови сделки – краткосрочни кредитирания, гарантирани чрез залог на движими ценности или стоки. Наименованието си носят от областта Ломбардия в Северна Италия, където най-напред са били практикувани.

5. Про мемория (лат. pro memoria) – паметна бележка.

6. Вероятно номерирането е объркано поради печатна грешка.

7. Ан комисион (фр.) – с комисиона.

8. Нон санс (лат. non sens) – безсмислица (безсмислено).

9. А декувер (фр. a decouvert) – условие при сключване на борсови операциии, при което продавачът няма на разположение ценните книжа или стоката, но се надява впоследствие при добра цена или добър курс да ги придобие и предостави на купувача.

10. Пар екселанс (фр. par exellence) – точно; именно; идеален пример.

11. Ад хок (лат. ad hoc) – за случая.

12. Кулантен (фр. coulant) – отстъпчив. В случая – по-ликвидна.

№ 22

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА КОНСТИТУИРАНЕТО МУ

София, 1 април 1911 г.

Протокол № 1

Заседание на 1 април 1911 г.

Заседават: Председател г[осподин] Кр. Даскалов и членове г[оспода] Хр. Иванов и Хр. Ю. Бакалов

Заседанието се откри на девет и се закри на 10 часа сутринта.

Дневен ред

I. Конституиране на Проверителен съвет на Българската народна банка

[...]

Предвиденият в чл. 25 от Закона за изменение и допълнение на Закона за Българската Народна Банка от 10 февруарий 1906 г., изменен и допълнен с[ъс] Закон от 27 февруарий 1907 г. (обнародван в „Държавен Вестник“ бр. 55 от 12 март 1911 г.) Проверителен Съвет и назначен с Указ от 26 март т[ази] г. № 38, в състав: Председател Кр. Даскалов и членове: Хр. Иванов и Хр. Ю. Бакалов днес се конституира и почна да действува.

Председател: *Кр. Даскалов*
Членове: *Хр. Иванов*
Хр. Ю. Бакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 718, л. 2. Оригинал. Машинопис.

№ 23

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ ПРОЕКТА НА ПРАВИЛНИК ЗА ДЕЙНОСТТА МУ

София, 26 април 1911 г.

Протокол № 2

Заседание на 26 април 1911 г.

Заседават: Председател: Кр. Даскалов и членове: Хр. Иванов и Хр. Ю. Бакалов

Заседанието се откри в 9 часа и се закри часа 12 пр[еди] об[ед].

Дневен ред

I. Приемане проекто-правилника за Проверителния съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

В днешното си заседание Проверителният Съвет изработи и прие следващия проект на

Правилник

за Проверителния Съвет на Българската Народна Банка

Общи положения

Чл. 1. Българската Народна Банка се намира под върховния надзор на Министъра на Финансите.

Тоя надзор се упражнява чрез един Проверителен Съвет, състоящ се от трима членове, назначавани и уволнявани с указ по представление на Министъра на Финансите (чл. 48 от Закона за Банката).

Чл. 2. Главната задача на Проверителния Съвет е да следи и проверява разпоредната и надзорната по изпълнението дейност на Управителния Съвет на Б[ългарската] Н[ародна]Банка: разпоредната – чрез участието в заседанията на Управителния Съвет и издаваните наредби; надзорната – чрез актовете на инспекторите и чрез проверки на клоновете и агентурите.

Чл. 3. Проверителният Съвет следи за точното изпълнение [на] Закона и пра-

вилниците на Банката. Той има право, когато намери за нужно, да прегледа безусловно всичките регистри, документи и книжа (дела), касата и ценностите, както в Централното Управление, така и в клоновете и агентурите на Банката (чл. 48 от Закона за Банката).

Чл. 4. Председателят на Проверителния Съвет, а в негово отсъствие един от членовете му, може да участвува в заседанията на Управителния Съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка с[ъс] съвещателен глас. Това участие обаче не освобождава Управителния Съвет от отговорност по управлението (чл. 48 от Закона за Банката)

Отсъствието на Председателя или на един от членовете на Проверителния Съвет в заседанията на Управителния Съвет на Банката не спира заседанията на Управителния Съвет, нито действията му.

Взетите обаче в негово отсъствие решения му се съобщават и той се разписва за това върху протоколите.

Чл. 5. Управителят на Б[ългарската] Н[ародна] Банка праща един ден по-рано на председателя на Проверителния Съвет дневния ред на заседанията на Управителния Съвет и го уведомява за часа на заседанията.

Чл. 6. Проверителният Съвет проверява годишния отчет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка и дава за това особен доклад на Министъра на Финансите (чл. 48 от Закона за Банката).

Същият Съвет дава писмено заключение по извънсъдебните спогодби, както и по решенията на Управителния Съвет за минаване в загуба на съмнителни или несъбираеми вземания, които след това се утвърждават от Министъра на Финансите (пункт 6 на чл. 14 от Закона за Банката).

Чл. 7. Проверителният Съвет е длъжен да докладва на Министъра на Финансите щом забележи разпореждания, противни на Закона или правилниците на Банката, или опущения, или злоупотребления, които ощетяват интересите на Банката, или публичните интереси на държавата (чл. 48 от Закона за Банката).

Чл. 8. Министърът на Финансите може да спре, в случай на нужда, ония решения на Управителния Съвет, които намери за противни на Закона и правилниците, или публичните интереси на държавата (чл. 48 от Закона за Банката).

Чл. 9. Бюджетът на Банката, преди представлението му на утвърждение от Министъра на Финансите се разглежда от Проверителния Съвет, който дава по него своето заключение.

По същия начин се утвърждават и допълнителните бюджети и кредити, когато стане нужда да се изискат такива.

Чл. 10. За заседанията, в които се разглеждат разни въпроси, Проверителният Съвет е длъжен на държи протоколи.

Чл. 11. Контрольорите при Б[ългарската] Н[ародна] Банка са длъжни да съобщават на Проверителния Съвет за всичките възникнали спорове между тях и директорите по извършване на операциите, а Проверителният Съвет да следи за начина, по който се разрешават тия спорове от Управителния Съвет.

Чл. 12. Когато по някой повод Проверителния Съвет намери за нужно, има право да поиска от Управителя на Банката да възложи на инспекторите при Банката да правят ревизии и разследвания.

В изключителни случаи, и, когато няма възможност сам Проверителния Съвет да провери някои работи, може да поиска да се направят ревизии и от други длъжностни лица, които Министърът на Финансите натоварва съгласно чл. чл. 1 и 9 от Закона за инспекцията е упражнявана от Министерството на Финансите.

Чл. 13. При произвеждане на проверките и ревизиите председателят и членовете на Проверителния Съвет, освен с правата по Закона за Б[ългарската] Н[ародна] Банка и настоящия правилник, се ползуват още и с правата, предвидени в Закона (чл. 9) и правилника за инспекцията, упражнявана от Министерството на Финансите.

Чл. 14. Председателят и членовете на Проверителния Съвет се снабдяват с отворено писмо (легитимация) от Министъра на Финансите.

Чл. 15. За да изпълняват предвидените в тоя правилник работи, председателят и членовете на Проверителния Съвет се подпомагат от чиновниците, чиито работи се проверяват.

Чл. 16. Сметките за пътните и дневни на председателя се заверяват от Министъра на Финансите или от упълномощеното от него лице, а на членовете на Съвета – от председателя на Проверителния Съвет.

Тия разходи се изплащат от бюджета на Банката и се оправдават съгласно с чл. 61 от правилника за произвеждане и оправдаване [на] държавните разходи.

Чл. 17. За резултата от проверката [на] операциите и делата на Управлението на Банката в[ъв] всеки клон и агентура, председателят и членовете на Проверителния Съвет съставляват отделни актове, в които се излагат констатираните нередовности, дадените обяснения от надлежните длъжностни лица и заключението на проверителя.

След представлението им тези актове, освен случаите в чл. 30, се внасят на обсъждане в Проверителния Съвет и се взима съответствующе по тях решение.

Чл. 18. Никакви други служби и дела, освен контролните, не могат да се възлагат на Проверителния Съвет (чл. 48 от Закона за Банката).

Чл. 19. По три екземпляра от всичките окръжни, наредби, отчети, ведомости и пр. щом излязат, се предават от Управлението на Банката на Проверителния Съвет.

II. Права и длъжности на председателя и членовете на Проверителния Съвет

Чл. 20. Председателят на Проверителния Съвет има следните непосредствени длъжности:

а) да държи един от ключовете на касата, в която се пазят негрифованите банкноти и да присъствува при всяко изтегляне и внасяне [на] банкноти в тия каси, както и при уничтожаване на банкнотите;

б) да следи щото срещу пуснатите в обръщение банкноти в злато и сребро да се намира резерва от монети в размерите, показани в чл. 7 на Закона за Банката;

в) да следи щото авансите на Банката към държавата в каквато форма и да стават, да не надминават в своята съвокупност двойния размер от номиналния основен капитал на Банката (чл. 49 от Закона за Банката);

г) да следи щото одобрените от Министъра на Финансите решения на Управителния Съвет да се изпълняват своевременно и правилно, а тъй също решенията, подлежащи съгласно Закона и правилниците, на утвърждение от Министъра на Финансите, да не се изпълняват преди да е последвало такова;

д) да следи да не се ангажирва по-голяма сума от основния капитал в държавни фондове (чл. 46 от Закона за Банката);

е) да следи за правилното прилагане членове: 2, 3, 4, 5, 6, 24, 39 и 82 от Закона за ипотечния кредит, а именно:

1) Размерът на издадените от Банката заложни облигации да не бъде по-голям от десеторния размер на основния капитал (чл. 2);

2) Общата номинална стойност на пуснатите в обръщение заложни облигации да

не преминава общата сума на дължимите капитали, пласирани в заеми срещу ипотеки и заеми на Окръжия и Общини (чл. 3);

3) Приетите от Банката капитали на срочен влог да не се пласират в заеми и текущи сметки срещу ипотека или в заеми срещу залог на данъци и приходи, освен до размер на една трета от тяхното общо количество (чл. 4);

4) Покриването [на] загубите от операциите по ипотечния кредит да става от особения създаден за това ипотечен резервен фонд;

5) Ипотечният резервен фонд да се оползотворява по начин, какъвто Управителния Съвет определи, но в никой случай не в операции срещу залог на недвижими имоти в градовете, не в заеми на Общини и Окръжия, било срещу ипотека, било срещу данъци и постоянни приходи, нито в текущи сметки срещу ипотека (чл. 7);

6) Вземанията на Банката по текущи сметки срещу ипотеки да не служат за покриване на пуснатите в обръщение заложни облигации (чл. 34);

Да визира заложните облигации преди да бъдат пуснати в обръщение (чл. 39);

Да не се издават заложни облигации срещу дължими капитали по ипотечни заеми, освен за разликата между номиналната сума на останалите в обръщение ипотекарни облигации и общата сума на дължимите по тия заеми капитали (чл. 82).

Чл. 21. Председателят и членовете на Проверителния Съвет имат право да изискват сведения по разни въпроси от клоновете и агентурите на Банката и те са длъжни да им ги дават непосредствено.

Чл. 22. Председателят изпълнява решенията на Проверителния Съвет и подписва кореспонденцията, която се води с Министерството на Финансите, Управлението на Банката и всичките други учреждения и лица.

Чл. 23. Членовете на Проверителния Съвет имат право да кореспондират с всичките учреждения и длъжностни лица по въпроси, които засягат извършваните от тях ревизии и проверки на Банката.

III. Проверка на годишните отчети

Чл. 24. След като Управителят на Банката представи годишния отчет Министру на Финансите, последният го препраща на Проверителния Съвет за проверка в един срок от четири месеца (чл. Чл. 48, 55 и 56 от Закона за Банката).

Чл. 25. Проверителният Съвет проверява окончателно търговско-банкерските операции на Банката. Той разглежда отчета на Банката в общ вид от гледище на държавното стопанство и дали деятелността на Банката съответствува на целите, предвидени в Законите и правилниците. Той обсъжда деятелността на Банката по всичките видове нейни операции и се изказва доколко Управлението на Банката е водило една планомерна резултатна политика.

Чл. 26. В Централното Управление, Проверителният Съвет преглежда:

1) протоколите на Управителния Съвет;

2) вярно и точно ли е извлечен и съставен общият отчет на Банката от отделните отчети на клоновете и агентурите;

3) вярно и точно ли е съставена ведомостта за печалбите и загубите;

4) правено ли е погашение на движими и недвижими имоти, в какъв и достатъчен ли размер;

5) вярна ли е общата ведомост за положението на сметките в главната книга и годишният баланс точно ли е извлечен от нея;

6) сметките: депозирани полици и депозанти на полици, полици за събиране и седанти, депозити на хранение и депозанти, държавни ценни книжа за гаранция и удосто-

верения [за] ценни книжа, записи за гаранция и удостоверения за гаранция, равняват ли се в дебит и кредит;

7) авансите по текущите сметки срещу депо на полици съответствуват ли по размера си въобще на депозираните полици с[ъс] спадане на маржа от 20%;

8) сключените през годината ипотеки;

9) правилно и съгласно с[ъс] Закона ли е разпределена чистата печалба на Банката.

Чл. 27. В клоновете и агентурите Проверителният Съвет преглежда:

1) вярно и точно ли е съставен отчета според главния и спомагателните регистри;

2) спомагателните книги равняват ли се с главната;

3) вярно и точно ли е съставена сметката за печалбите и загубите;

4) вярна и точна ли е ведомостта за положението на сметките в главната книга;

5) има ли основание за платените лихви, комисионни и други разходи за минатите в загуба съмнителни и безнадеждни креанси и ако има отговорни длъжностни лица за тия загуби, кои са именно те;

6) положението на съдебните дела.

Чл. 28. При извършване проверката от страна на Проверителния Съвет, когато се констатират нарушения на Закона, правилниците и другите наредби на Банката, както и в Централното Управление, така и в клоновете и агентурите, за определяне отговорността на длъжностните лица служи следующето правило:

Всичките загуби на Банката, произлезли от операции, извършени в кръга на Закона, правилниците и другите наредби на Банката, остават за сметка на самата Банка.

И обратно, всичките загуби, произлезли, или които в бъдеще може да произлезат за Банката, от операции, извършени въпреки и против Закона, правилниците и другите наредби на Банката, остават за сметка на нарушителите на Закона, правилниците и другите наредби на Банката.

Също така носи отговорност и бездействието, показано в изпълнението на своите обязаности от страна на длъжностните лица.

Чл. 29. За констатираните щети отговорните длъжностни лица плащат лихва, от датата на нанисане [на] щетите до изплащането им, в размер, какъвто е установен за разните видове операции в деня на констатирането [на] щетите.

Чл. 30. Когато при извършване проверката от Проверителния Съвет се открие присвояване на суми или материал, извършване злоупотребление и други някои важни нередовности, които влекат след себе си углавно преследване, лицето от Проверителния Съвет, което извършва проверката, съставя особен за това акт, който в нетърпящи отлагане и важни случаи изпраща на Прокурора.

IV. Годишен доклад

Чл. 31. Проверителният Съвет на Банката като вземе предвид:

а) извършените проверки и съставени актове от председателя и членовете на Съвета по общия годишен отчет, както и отделните отчети на клоновете и агентурите на Банката;

б) рапортите, които са давани през течението на отчетната година от Проверителния Съвет на Министъра на Финансите;

в) актовете за ревизиите и проверките, извършени от инспекторите през отчетната година;

г) възбудените въпроси и разрешението им през течението на отчетната година чрез Управителния Съвет за разните нередовности, съставя своя годишен доклад.

В този доклад Проверителният Съвет се произнася за верността и точността на отчета и за освобождаване от отговорност членовете на Управителния Съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Чл. 32. Проверката на годишния отчет на Банката и съставянето годишния доклад на Проверителния Съвет трябва да се извърши в един срок от четири месеца от деня на предаване отчета от Министерството на Финансите на Проверителния Съвет (чл. 48 и 57 от Закона за Банката).

Чл. 33. До шест месеца най-късно, считани от деня на предаване доклада на Проверителния Съвет, Министърът на Финансите, като изслуша обясненията на Управителния Съвет и заключението на Проверителния Съвет по тия обяснения, е длъжен да се произнесе върху редовността на отчета.

След изтичането на тоя срок отчетът по право се счита за одобрен и Управителният Съвет се освобождава от отговорност по управлението на отчетната година (чл. 48 от Закона за Банката / чл. 58 от Закона за Банката).

Чл. 34. Ако след проверката, направена от Проверителния Съвет и произнасянето на Министъра на Финансите се открият щети, които следва да се дирят от освободените вече от отговорност длъжностни лица, Министърът на Финансите издава заповед за събиране констатираните щети.

Чл. 35. Грижата за събиране неиздължения, констатирани от Проверителния Съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка, се възлага върху Министерството на Финансите.

V. Преходни разпореждания

Чл. 36. На Проверителния Съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка се възлага да доизкара проверката на отчета за 1909 г., която не е довършена, а така също да извърши и проверката на отчета за 1910 г.

Чл. 37. Сроковете за произвеждане проверката на тия два отчета, както и отговорността на длъжностните лица по същите два отчета, се определят и установяват според Закона за Б[ългарската] Н[ародна] Банка от 10 февруарий 1906 г. С Указ № 46 от 6.II.1906 г., с измененията и допълненията му, утвърдени с Височайший Указ под № 64 от 22 февруарий 1907 г. (Държавен вестник, бр. 44) без последните изменения и допълнения, утвърдени с Указ № 27 от 2 март 1911 г. (Държавен вестник, бр. 55), които нямат сила за тия два отчета.

Чл. 38. Настоящият правилник влиза в сила от деня на обнародването му в „Държавен Вестник“ и отменява правилника за надзора, който Министърът на Финансите упражнява върху Българската Народна Банка, утвърден с Указ № 56 от 3 февруарий 1908 г.

Настоящият правилник да се изпрати на Господина Минист[ъ]ра на Финансите за утвърждение с Царски указ.

Председател: *Кр. Даскалов*
Членове: *Хр. Иванов*
Хр. Ю. Бакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 718, л. 6 – 16. Оригинал. Машинопис.

№ 24

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОМЕНИ В ПРАВИЛНИКА ЗА ЛИЧНИЯ КРЕДИТ

София, 6 август 1911 г.

ПРОТОКОЛ № 119

Заседание на 6 август 1911 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват:

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] обяд.

Дневен ред

I. Изменение правилника за личния кредит с допълването на чл. 113 с III и IV алинеи.[1]

[...]

Г[ОСПОДИ]Н УПРАВИТЕЛЯ направи предложение за прибавянето на две нови алинеи III и IV алинеи към чл. 113 от проектоправилника за личния кредит при Българската Народна Банка.

Според чл. 68 от Устава на Банката[2] „полици и записи на изпаднали (в несъстоятелност – разбира се) лица, с невъзстановена пред съдилището чест, не могат да се сконтират“. Следователно, покрай лишението от известни политически и граждански права, несъстоятелния се лишава и от кредит пред Банката. Трябва, при това, да се забележи, че горното нареждане на Устава не прави различие в качествата на подписа на несъстоятелния: бил той [се] подписал като сконтант, издател, като джирант, като авал и поръчител – все едно, полицата е опорочена с неговия подпис и не трябва да се сконтира. Нещо повече: това запрещение би трябвало даже да се разпространи и на депозираните и заемните полици, както и на записите по текущи сметки, защото и в тия случаи се прави кредит срещу подписа на невъзстановения несъстоятелен. Онова, прочее, което остава незабранено, това са сделките по реалния кредит, заеми или текущи сметки срещу залог на ценни книжа, стоки и недвижими имоти. Изобщо казано по смисъл на чл. 68 несъстоятелния, невъзстановен чрез съда в правата, не може да върши никакви сделки по личния, открит или покрит, кредит.

Често пъти, обаче, на практика, тия запрещения на чл. 68 са били смекчавани с това, че съдебния конкордат се е уподобявал на възстановяването, толкова по-вече, че според чл. 802 от Търговския закон, щом конкордата окончателно се утвърди, несъстоятелността се прекратява, обязаностите на синдика престават и несъстоятелния влиза в управлението на своите имоти. Между това, съдебната рехабилитация е институт съвършенно различен от конкордата. До като конкордата от страна на един обикновен несъстоятелен, на един банкрут, само му повръща управлението на имотите, рехабилитацията через съда иде да вдигне и всички ония ограничения в упражнението на неговите граждански и политически права, които по Закона му се считат отнети от деня на решението, с което е обявен в несъстоятелност. До като, от друга страна, конкордата, а следователно и личното и самостойното управление на имотите, се добива просто через договор с кредиторите и срещу отстъпки от проверените им вземания, рехабилитацията не може да се добие, освен чрез пълно изплащане на капитала, лихвите и разноските на всички вземания, приети в несъстоятелност, вземания, срещу които не може да

се противопостави никаква давност (чл. 775 от Търг[овския] Закона).

При такова положение на нещата, чл. 68 от Устава на Банката, възпроизведен в по-точна и по-пълна редакция в чл. 113 от правилника за личния кредит, затваря вратите на Банката дори и за несъстоятелни, които случайно, за поръчителство например, са паднали в несъстоятелност, макар и да са приключили своята несъстоятелност и с най-почтения конкордат, макар и от датата на последния да са изминали и двадесет години, макар и бившия несъстоятелен да се радва на добро име и самите бивши негови частни кредитори да го кредитират изново: неговия подпис, макар и придружен с най-добри други подписи върху една сконтова, депозитна или заемна полица или върху един запис за текуща сметка, опорочава сделката и я прави нетъргуема пред Банката не само спрямо него, но и спрямо всички подписатели.

Очевидно е, че тия нареждания са излишно строги, нецелесъобразни и нелогични. Преди всичко, те поставят кредита на бившия несъстоятелен в зависимост от института на рехабилитацията. Но тоя институт, както е приет у нас, е един от най-старите и непрактичните. Той е стария френски институт, но там поне, в[ъв] Франция, от 1903 година насам приеха и факултативната рехабилитация, за която не се изисква пълно плащане на капитала, лихвите и разноските. Ако несъстоятелния е сключил конкордат и го е изпълнил, ако той се ползува с добро име, т. е. ако е редовен спрямо кредиторите си и ако са изтекли 5 години от датата на несъстоятелността, той може да бъде възстановен. Даже и 5-годишния срок от 1908 година вече не съществува (E. Taller, Traite elementaire de droit commercial, 4 ed. p. 1083). Също така в Германия, Австрия, Холандия, Италия, Белгия и Испания отколе са отстъпили от тая строгост, като са допуснали рехабилитация и без изплащане на целия дълг с лихвите и разноски, в полза на прости, случайни несъстоятелности; рехабилитацията се дава с конкордат, изпълнен добросъвестно от или след изтичането на няколко години след тоя конкордат. (Сравни E. Taller. Les failletes en droit compare. T.t. p. 298 et suivant). Запрещението е нецелесъобразно, защото практически, ако не направо, то косвено, несъстоятелния пак намира кредит при Банката. То е нелогично, защото за много по-позорни престъпления кредита не се затваря завинаги на злосторника, до като оня на несъстоятелния се туря в зависимост от условия почти невъзможни: да се плати капитал с лихвите (разбира се легалната лихва 10%) на един капитал от 50,000 лева след 10 години, значи да се плати повече от 100,000 лева.

Ето защо, по е предпочитително, щото в правилника на Банката поне да не се създават неизпълними и нецелесъобразни запрещения, които не се съдържат в Закона за Банката и в Търговския Закон. В тия закони няма запрещения, щото случайно изпадналия несъстоятелен, свършил с почтен конкордат, да не може да търгува, а следователно и да се ползува с личен кредит. Такива несъстоятелни, три години след конкордата, би трябвало, по решение на съвета, да имат покрит личен кредит, съобразно с материалното им положение, т. е. поради техния подпис да не се опорочват и подписите на почтени лица, които са ги кредитирали или които ги считат вече за кредитоспособни и почтени граждани. Санкцията на Търговския Закон, който иска рехабилитация след пълно изплащане на капитала, лихвите и разноските, пак ще остане, но като условие за добиване на изгубените граждански и политически права, не и за добиване на кредит.

Вследствие на това,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Чл. 113 от проектоправилника за личния кредит да се допълни с[ъс] следните две алинеи (III и IV):

Ако, обаче, несъстоятелността е случайна и несъстоятелния е сключил и изпълнил един почтен конкордат и ако от датата на конкордата са изтекли поне три години,

кредита на бившия несъстоятелен може да бъде възстановен, но само по решение на Управителния Съвет и след една щателна анкета.

В[ъв] всеки случай, нерехабилитирания несъстоятелен не може да се ползува с открит личен кредит пред Банката.

2. Да се изпрати препис от настоящето в Министерството на Финансите за утвърждение заедно с правилника за личния кредит.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
За Секретар: *А. Недков*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 26, л. 1111 – 1116. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. док. № 21.
2. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 232.

№ 25

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С КОНТРОЛА

София, 6 февруари 1914 г.

Протокол № 9

Заседание на 6 февруарий 1914 г.

Заседават: Председател на Проверителния съвет на БНБ: Д-р Ив. Кацаров и членове: Хр. Иванов и В. Аврамов

Заседанието се откри на 10 и се закри на 12 часа пр[еди] обяд.

Дневен ред

[...]

II. Разглеждане писмото на Централото управление на Банката, адресирано до г[осподин] Управителя на Проверителния съвет, от 24 януарий т[ази] г. под № 1925, с което моли да бъде сезиран Проверителния съвет с въпроса, не трябва ли да се искат обяснения от Управителния съвет на Банката за допуснати от него нарушения, които членовете на Проверителния съвет отделно, или съвета като цяло, констатират с доклади до Министерството на Финансите.

[...]

Докладва се от председателя, адресираното до него писмо от Централното Управление на Банката от 24 януарий т[ази] г. под № 1925, с което последното моли да бъде сезиран Проверителния Съвет със следните въпроси:

„Може ли Проверителният Съвет да дава доклади за нарушения, упощения или злоупотребления с[ъс] заключения по тях, без за това да знаят или без да се вземат предварително обясненията на лицата, за които се отнасят“.

„По актове или доклади, които са били предявени на заинтересуваните и по които са дадени обяснения, може ли изново да влизат в общия доклад за нови обяснения“.

И двата тия въпроси Банковото Управление счита, че трябва да се разрешат отрицателно.

При изпълнението на своите контролни функции (чл. 48 от Закона за Банката), Проверителният Съвет е усвоил следната процедура, надлежно одобрена от Министерството на Финансите (писмо № 4246 – 13 март 1912 г.):

1. Съставя формени актове за всеки случай, когато има нанесена щета на Банката по чл. 2 от Закона за гаранциите на чиновниците, а, именно, за щети, произходящи от оказали се дефицити, злоупотребления, изгубване или откradване на суми и материали.

2. Съставя също такива актове и за случаите, когато има нанесена щета на Банката в определен вече размер и произходяща от неправилни или незаконосъобразни действия и разпореждания.

3. Когато пък се касае въпроса за констатирани закононарушения или неправилни действия от страна на банковите органи, но не е известно още дали ще има щета за Банката и какъв ще бъде нейният размер, защото това може да се узнае само, когато се ликвидират сметките или въпросите, по които са били допуснати неправилни или незаконосъобразни действия, в такъв случай са съставяни доклади до Министъра на Финансите.

В първите два случая Проверителният Съвет винаги е искал нужните обяснения от визираните в актовете отговорни длъжностни лица и чак след това и след надлежното свое заключение е давал по-нататъшен ход на тия актове.

А колкото се отнася до отправяните до Министерството на Финансите доклади (пункт 3) за констатирани закононарушения или неправилни действия от страна на банковите органи, от които евентуално могат да се очакват щети за Банката, Проверителният Съвет, без да е имал някое принципиално решение по тоя въпрос, в повечето случаи е считал за излишно да иска обяснения от визираните в докладите длъжностни лица по следните съображения:

а) Тия доклади са обикновено съставяни или върху предварително заведени преписки между Съвета и банковите органи, или върху взети вече решения от Управителния Съвет на Банката по известен въпрос, но [и] в една или в другия случай, докладите са бивали съставяни само след като въпросът е бивал достатъчно изчерпван и след като мотивите и съображенията за разрешаването му в една или друга смисъл са били окончателно установени и [са] станали несъмнени за Управлението на Банката; излишно ще бъде, следователно, при това положение на работата, да се изпращат тия доклади на банковите органи за обяснение, тогава, когато тия обяснения предварително са били изнесени било в преписките, било в мотивите на решението по даден въпрос, гледището по който, както се казва, е било окончателно вече формирано за тия органи. Остава на последната върховна инстанция – Министерство на Финансите, гдето се изпращат докладите, да каже своята дума – да усвои гледището на едната от двете страни било само от изнесените вече пред нея данни, било като поиска, ако счете това за нужно, нови допълнителни такива и нови осветления от едната или от двете страни.

б) С установената от страна на Проверителния Съвет процедура, тоже, одобрена от Финансовото Министерство, да включва в доклада си по годишния отчет на Банката (чл. 57 от Закона за последната) и отделните свои доклади, отправени до Министерството през течението на годината, фактически, пак се отдава пълна възможност на банковите органи да дадат своите обяснения, ако мислят, че дължат такива, след като

предварително са се изказали по същото, когато, по силата на чл. 58 от Закона за Банката годишният доклад им бъде представен за обяснение; в случай пък, че още през течението на годината Министерството е счело за нужно да им вземе обясненията по известен доклад, не остава, освен в годишния доклад, на съответното място да се отбележи, че по същия въпрос са дадени вече нужните обяснения на известна дата и при известен номер. Никакви, следователно, излишни преписки и повтаряния.

Предвид на всичко изложено, Проверителният Съвет

З А К Л Ю Ч А В А:

Да се отговори на Банковото Управление, че и за в бъдеще Проверителният Съвет ще продължава досегашната си практика по начина на упражняване своите контролни функции, а именно: за констатираните с актове нанесени на Банката щети по чл. 2 от Закона за гаранциите, а също и за такива, произходящи от неправилни и незаконосъобразни действия (пунктове 1 и 2) ще се искат обяснения от визираните в тия актове отговорни длъжностни лица; а по докладите (пункт 3), гдето намира, че въпросите, по които са съставени, са достатъчно осветлени и изчерпани и че банковите органи са се изказали вече в една категорична и окончателна форма, счита за излишно повторно да се искат обяснения от тия органи преди изпращането на докладите в Министерството на Финансите, освен, ако сам Проверителният Съвет, при конкретно обсъждане на всеки случай, намери, че са необходими тия обяснения.

Колкото се отнася до докладите по годишните отчети на Банката, а следователно и до отделните доклади на Проверителния Съвет, отправени до Министерството на Финансите през течения на годината, които, както се каза, се включват в първите, Министърът на Финансите, по силата на чл. 58 от Закона за Банката, е длъжен да поиска обясненията на Банковото Управление, преди да се произнесе върху редовността на отчета.

Председател: *Д-р Ив. Кацаров*
Членове: *Хр. Иванов*
В. Аврамов

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на г[осподин] Председателя по взетото заключение по пункт II на настоящия протокол

В писмото си от 24 януарий 1914 г. № 1925 Управлението на Банката, като констатирва, че от Проверителния Съвет или от неговите членове са изнасяни с доклади до Министъра на Финансите ред нарушения, за които Управителният Съвет се е научавал едвам след общия доклад за съответните отчети, заключава, че по общото право нито Проверителният Съвет, нито неговите членове отделно могат да констатират с доклади нарушения, без да бъдат те предявени на заинтересованите и без да бъдат взети техните обяснения, и моли да даде Проверителния Съвет мнението си по този въпрос. Проверителният Съвет в протокола си от 6 февруарий 1914 г. № 9 изказва своето мнение в смисъл да следва досегашната си практика по този въпрос, с което мнение не съм съгласен по следующите основания:

В чл. 48 от Закона за Българската Народна Банка не е казано, че Проверителният Съвет преди да изнася с[ъс] своите доклади до Министъра на Финансите забелязаните от него нарушения и опущения на Законите и правилниците, трябва да представи случката на нейния автор, за да даде обяснения по нея, но това не е казано не защото не трябва да се искат и защото не са нужни такива обяснения, а защото искането на такива обяснения е от такава очевидност и от такава справедливост, щото поради яснотата си не се е считало за нужно поменаването му в чл. 48. И наистина, че за никого не мо-

же да бъде съмнително, че за да се каже за едно деяние, че то е нарушение и че е нарушение на този или онзи Закон, както и че то е деяние на този или онзи, необходимо е да се чуе автора на това деяние, необходимо е да си даде той обясненията, защото само така се дава пълно осветление на работата и безпристрастие в оценката ѝ. Възражението, че не са нужни обяснения по доклади, в които въпросите са достатъчно осветлени и изчерпани и в които банковите органи са се изказали в една категорична и окончателна форма, може да бъде право само до тогаз, до когато с деянието, предмет на тези въпроси, се оперира другояче, а не като с деяние, съставляюще нарушение или опущение. Обаче, почне ли да се изследва и осветлява това деяние от точка гледание на нарушение или опущение на Закони и правилници, от този момент и в тази смисъл на изследване и констатиране обясненията на визираното лице, като нарушител, стават необходими. Инак би значило да се съди за едно нарушение едностранчиво или както се каза по-горе, без пълно осветление, а такова съдене всякога е изложено да бъде наричано пристрастно. Ето защо, съм на мнение да се искат обяснения от авторите на деяния, които по чл. 48, Проверителният Съвет изследва и констатирва като нарушения или опущения на Законите и правилниците на Банката и за които приготовлява доклад до Министъра на Финансите, така както такива се и искат понастоящем в другите случаи.

Д-р Ив. Кацаров

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 504, л. 42 – 48. Оригинал. Машинопис.

1.3. Отчети

№ 26

ПИСМО ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ ОТНОСНО РАБОТАТА НА КОМИСИЯТА, ПРОВЕРЯВАЩА СМЕТКИТЕ НА БНБ

София, 13 март 1903 г.

№ 3447

Господине Председателю,

С[ъс] заповед от 8 януарий т[ази] година, под № 30, повереното ми Министерство назначи една особена комисия, която се натовари да провери сметките на Българската Народна Банка и клоновете ѝ и да констатира, ставали ли са някакви нередовности по тия сметки, нанесена ли е с това някаква щета на интересите на Банката и кои длъжностни лица са отговорни за тия щети.

С рапорта си от 12 того реченатa комисия ми представи една ведомост, от която се вижда, че през течението на 1894 година (Комисията продължава да проверява останалите години) е намерено 690.100 лева злато в по-малко, отколкото в действителност би трябвало да се намери според операционните бележки на Банката и че е нанесена на интересите на Банката щета в размер на 26.906 лева с това, гдето горната сума от 690.100 злато е заменена с равно количество сребро. Тая щета е пресметната по банковия курс на ажиото за всеки един ден от 1894 година върху действителната така липсующа сума злато.

За тая нередовност е отговорен по Закона[1] на първо място касиера на Банката, за уволнението на когото е направено потребното. Но повереното ми Министерство намира, че една от главните причини за констатираната нередовност в Централата е немарливостта на Администратора на касовия отдел, Ив. Бракалова, който, според разпорежданията на членове 32 – 40 от Правилника за вътрешния ред на Банката е бил длъжен да произвежда редовно седмични ревизии на касата, каквито обаче никога не са били произвеждани от него.

Предвид на изложеното и понеже не се знае, какъв ще бъде резултата на по-нататъшните изследвания на поменатата комисия, имам чест да Ви помоля, Господине Председателю, на основание чл. 13 от Закона за уреждане на Българската Народна Банка, да направите потребното, за да разреши Народното Събрание да се уволнят ония членове от Управителния Съвет на Банката, оставането на длъжност на които се намери несъгласно с интересите на това кредитно учреждение.

Министър на Финансите: *М. Сарафов*[2]

[Отстрани резолюция:] *Да се съобщи на Народното Събрание. Подпис: Д. Ц.*

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 730, л. 2. Бланка. Оригинал. Ръкопис.

---

1. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 233.
2. Михаил Сарафов – вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 95.

№ 27

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ ОТЧЕТА НА БАНКАТА ЗА 1908 г.

София, 27 февруари 1909 г.

Протокол № 26

Заседание на 27 (двадесет седми) февруарий 1909 год.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителствения Делегат Г[осподи]н Кръстю Карагьозов и Юрисконсулта Г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 (четири) часа сл[ед] обед.

Дневен ред

I. Приемане Отчета на Банката за 1908 година.

ДОКЛАДВА се от Г[осподи]н Управителя и Съвета прие ОТЧЕТА на Банката за миналата 1908 година с[ъс] следующето заключение:

Според главните фактори, които са оказали решително влияние върху движението на банковия баланс, изтеклата година може да се раздели на два периода, съвпадающи почти с календарните полугодия. През първата половина от годината, нашата търговия се намира под натиска на твърдото парично тържище в главните европейски пияци, от една страна, и твърде слабия пролетен износ на нашите зърнени храни, от друга. В течение на втората половина, тия фактори отслабват или изчезват, за да се заместят с изненадите и усложненията на Източната криза[1] и с резултатите на реколта, която поради сушата не бе тъй изобилна, както се очакваше. Само един общ за двата периода фактор запазва неизменно своето възходяще действие през течение на цялата година. Това е летущият дълг[2] на държавата към Банката, завещан от преходната 1907 година и не преставащ да расте под натиска на извънредните нужди на държавата чак до края на изтеклата 1908 година.

Следите от влиянието на тия фактори се виждат преди всичко в неспокойните и бързите движения на златната наличност и на банковото обръщение.

Максимумът на златната наличност от 27 милиона лева стои, наистина, в началото на годината – 14 януари, а минимумът от 19.5 милиона бърза да се изтъкне още в началото на второто полугодие – 31 август. Това движение на златната наличност през 1908 г. е почти обратно на онова през 1907 година. Тогава максимумът на златната наличност от 29.5 милиона се издига в края на първото полугодие – 7 юли, а минимумът от 27 милиона се пада в края на второто полугодие – 22 декември.

По тоя начин крайностите се датират, т. е. минимума на златната наличност в края на 1907 г. остава като максимум на същата наличност в началото на 1908 г. А тоя факт доказва, че или факторите които са действували за намаляването на златната наличност в края на 1907 г. са запазили своето действие и през 1908 година, или пък, до настъпването на второто полугодие, когато наличността отново почва да расте, са се явили някои нови фактори, за да произведат това действие. И, наистина, Американската парична и търговска едновременно криза[3], избухна на европейските пазари в края на 1907 година и докара едно силно търсение и поскъпяване цената на златото, а следователно и едно голямо повишение на сконтото, за да се запазят златните резерви на банките от изтощение. При такова усилено търсение на златото, вземанията от странство

срещу вносът и срещу пласираните у нас капитали, трябваше безотлагателно да се покрият в злато, тъй като търговията не можеше да се възползува с обичайните отсрочки. Равновесието на нашия търговски баланс в края на 1907 година (124.6 милиона внос срещу 125.5 милиона износ) в случая дойде само да смекчи положението, създадено по отражение от Американската криза, – но не и да отстрани паричното затруднение в нашия пазар, защото това равновесие в първата половина на 1908 година се наруши в наша вреда, поради слабия пролетен износ. Ето защо, след като Банката изчерпи златната си наличност у странните си кореспонденти, останала свободна на 31.XII.1907 година, след като изразходва онова, което пролетния износ ѝ даваше и дори след като използува част от кредита си в странство, тя трябваше въпреки своята сдържаност в обмяната на златото срещу банкнотите, да претърпи едно спадане на своята златна наличност до 31 юли от 27 на 20 милиона лева.

Банкнотното обръщение през същия период, т. е. през първата половина на 1908 година, напротив, значително порастна. От 50 милиона в началото на годината, то се въскачва на 31 юли, без още да достигне своя годишен максимум, на 64.2 милиона, докато през предходната 1907 година, то се движеше в много по-тесни предели – между 44 и 50.8 милиона. Решающия фактор през тоя период за това възходяще движение на банкнотното обръщение е летящия дълг на държавата към Банката; защото, докато портфейла и специалните тек[ущи] сметки през това време на годината остават, както обикновено, неподвижни, дълга на държавата крачи непрестанно напред и от 24.4 милиона през януари се издига на 44.2 в края на м. юли. През първата половина на предходната 1907 година дълга на държавата се е движил между 17.1 милиона през януари и 17.4 в края на юли. Вън от това общо, възходящо за първото шестмесечие движение на банкнотното обръщение, се забелязва в прехода на един месец в друг и едно твърде правилно движение на обръщението: последната седмица на всеки предидущ месец сочи помалка цифра банкнотно обръщение, отколкото първата седмица от последующия месец. Това движение, обаче, лежи вън от действието на гореспоменатите фактори и се дължи на обстоятелството, че през дните на първата седмица на всеки месец стават изплащанията на заплатите на чиновниците, както и на пенсиите, възлизащи на 4.7 милиона месечно. Тия движения, впрочем, сега не ни интересуват и важно бе да ги отбележим само за това, за да ги разграничим от движенията, подчинени на поменатите погоре фактори.

В течение на второто полугодие, златната наличност бързо (от 1.IX до 22.X.) се обръща към повишение и стига до 24.9 милиона, за да се спре на тая цифра, почти неподвижна до края на годината. Банкнотното обръщение от своя страна продължава още по-бързо да се издига до своя максимум, 82 милиона на 7 октомври. Но около тоя максимум на банкнотното обръщение теготят[4] максимумите на вземанията от странните кореспонденти (16 милиона на 7 септември), на специал[ните] текущи сметки (47.2 милиона на 7 октомври), на портфейла (28.7 на 22 октомври) и най-после на летущия дълг на държавата (45 милиона на 31 октомври). Това движение напред на всички по-важни пера съвпада с[ъс] сезона на износа за 1908 година и отговаря на общото оживление на търговията у нас, подчинено, както в[ъв] всички земеделчески страни, на реколтите от произведенията на почвата. И бележито е, че максимума на странните кореспонденти се издига пръв, защото сделките по закупуването на храните за износ в странство – антисипират[5] самия износ; а Банката, с изтощена златна наличност, съзнателно усили своите покупки на камбиото, за да може час по-скоро, с докарване на ефективно злато отвън срещу купеното камбио, да възстанови своя златен запас – нещо, което се отразява в баланса към 31 ноември, макар и сключените за това сделки да датират от началото на месец септември. В[ъв] всеки случай, важното е, че колкото и да се

издига цифрата на банкнотното обръщение, това издигане има за главен фактор нуждите на българския пазар, сезонен по своя характер и, затова увеличението на банкнотите намери своето покритие първо в разполагаемото злато у странните кореспонденти и вътрешните тек[ущи] сметки, а малко по-сетне в увеличението на златната наличност и портфейла. При това, летущия дълг на държавата в противоположност на първото полугодие, губи вече значението си като главен фактор за възходящето движение на банкнотното обръщение в тоя период. Последното, наистина, в края на годината пада на 71 милиона паралелно с низходящото движение на спец[иалните] тек[ущи] сметки, портфейла и отчасти летущия дълг на държавата. В резултат за цялата година среднята цифра на движението на златната наличност е 23.1 милиона срещу 28.7 за 1907 г., а за цялата наличност, злато и сребро, 39.4 милиона за 1908 г. срещу 41.7 – за 1907 г. Средната за банкнотното обръщение се свежда на 60.4 милиона за 1908 срещу – 52.7 за 1907 г.

Разбира се, че оживлението на търговията щеше да бъде много по-широко и подълготрайно, ако реколтата бе оправдала надеждите за голямо изобилие и ако политическите събития през второто полугодие, особено от 22.IX. насам, не дойдоха да внесат смут и разстройство в спокойния ход на стопанския обмен. Добрите изгледи на реколтата, осуетени отчасти от сушата, дадоха кураж за едно усилване на вноса, докато политическите събития не внушаваха отвън, въпреки голямото подобрение в иностранния паричен пазар, голямо доверие или отсрочка по вземанията срещу вноса. В портфейла на Банката това стеснение на търговията се отрази в голямо увеличение на протестираните полици, които от 3977 полици на сума 3.3 милиона за 1907 г., скокнаха на 7055 полици за 7.2 милиона за 1908 г.

Длъжни сме, обаче, тутакси да прибавим, че посоченото затруднение в търговията и дори сключения търговски баланс за 1908 г. с един дефицит от 12.3 милиона, е далеч да има признаците на едно състояние на търговска криза. Благодарение на бързото възстановление на златната наличност и на общото подобрение на паричния пазар в странство, курса на камбиото, под перът[6] през август и даже септември, не се качи погоре от 1 и 1.5%, а фактическото ажио на нашия пазар следваше именно тоя курс: то не се издигна повече от 1% или 0.20 лв. на наполеон.

Процента на уредените протестирани полици за 1908 г. 92% – е твърде близък към оня за миналата година – 84%. Постъпленията от косвените данъци, в това число и суровия доход от железниците, не са по-малки от миналогодишните, а сметката на пощенската спестовна каса в Банката показва значително увеличение. Най-характерното е, че цените изобщо запазват своята височина, а внезапните колебания към спадане на цените на недвижимите имоти изглеждат да бъдат едно временно състояние, предизвикано от смутните политически събития. Нещо повече: износът на кукуруза през м[есец] януари и до днес, 15 февруари, изглежда да навакса нещо от дефицита, който търговския баланс за 1908 г. ни остави. Купеното, наистина, камбио от Банката за м[есец] януари т[ази] г. възлиза на 7.5 милиона срещу 2.5 за същия месец през 1908 година. От 1-и до 15-и февруари 1909 г. то се набира до 2.7 милиона срещу 1.3 за целия месец февруари 1908 г.

Предстоящото, най-после, припознаване на Българската Независимост, както и скорошното консолидиране на летущия държавен дълг ни дават кураж да мислим, че придобитите позиции на търговията и на Банката през последните 6 – 7 години на добри сравнително реколти, ако не последват в бъдеще ред лоши реколти, ще има по-скоро да се затвърдят, отколкото да отслабнат.

***

Минавайки към отделните пера на баланса, ние държим да подчертаем, вън от общото увеличение в числото и размера на операциите през изтеклата година, в сравне-

ние с предходната, едно увеличение на портфейла, на специалните текущи сметки, на дългосрочните заеми, на чуждите полици за инкасо[7] и на преводите. И като последствие на всичко това – на чистите печалби на Банката. Намаленията в заемите срещу ценни книги, колкото и нищожни, както и ония на срочните влогове, ако и по-значителни, се обясняват, както ще видим, твърде естествено.

Взети заедно и сравнени с 1907 г., портфейла и специалните тек[ущи] сметки посочват, относително количеството на постъпилите полици или сумата на изтеглените аванси през 1908, едно общо увеличение от 75.1 милиона. От това увеличение, на портфейла се падат 32.7 милиона, а на спец[иалните] тек[ущи] сметки 42.4 милиона. Същите пера дават в края на годината един остатък в сравнение с 1907 г. от 6.1 милиона в повече. Това доказва, от друга страна, че порасналия през 1908 г. летящ дълг на Държавата към Банката, никак не е попречил на последнята да услужи, както винаги, на търговията и индустрията в страната, при всичкото съкратяване на кредита и то тъкмо в най-важните за тях моменти.

Отделно взет портфейла, изглежда да е претърпял грамадно намаление – 26.6 милиона в края на 1908 г. срещу 33.7 милиона в края на 1907 година. Това видимо намаление, обаче, се дължи на една чисто счетоводна операция, на групировката на сметките в главната книга в по-едри пера за общия баланс на Банката. В началото на 1908 г. именно от балансовата сметка „Портфейл“ се извадиха депозираните полици по тек[ущи] сметки срещу полици, инкасираните полици и полиците в съда; първите се туриха в перото на спец[иалните] тек[ущи] сметки, вторите – в разни пасиви, а третите в разни активи, тъй че за 1908 г. портфейла представлява само сконтирани полици, тримесечните записи и протестираните полици. Обаче тия пера за 1907 г. дават един остатък от 20.2 милиона срещу 26.8 милиона за 1908 г., значи едно увеличение от 6.6 милиона. Подобна уговорка трябва да направим и спрямо „краткосрочните заеми“. Тия заеми възлизат по баланса за 1908 г. на 822,877.20 лв. срещу 4,186,189.12 лв. за 1907 г. Но за 1907 г. тая балансова сметка обхваща всички аванси срещу ценни книги, па даже и срещу стоки и коносаменти, без да се прави различие между аванси в[ъв] форма на заеми и аванси в[ъв] форма на тек[ущи] сметки, когато за 1908 г. тя обема само заемите срещу ценни книги. Според това, ако се сравнят перата по групировката за 1907 г. ще се намери, че всъщност, краткосрочните заеми за 1908 г. възлизат на 4,149,644.75 срещу – 4,186,189.19 за 1907 г. Намалението, следователно, е само 36,544. Но това е все едно намаление или по-добре то бележи застой в тая операция, който се обяснява просто с това, че лихвата по краткосрочните заеми срещу ценни книги в края на 1907 г. се увеличи от 6 на 7%. А това не можеше да привлече нови клиенти; то подействува даже за намалението на спечелените вече клиенти. Най-после, същите промени в групировката на сметките ни дават едно увеличение в остатъка за 1908 г. по спец[иалните] тек[ущи] сметки от 14.4 милиона (24.4 милиона за 1907 г. срещу 38.8 мил. за 1908 г.) когато, в същност, има едно намаление от 0.5 милион.

Ипотечните заеми и заемите на Общини и Окръжия показват едно увеличение от три милиона лева. То би било, наистина, и по-голямо, ако вътрешното положение в страната беше по-спокойно, за да се мобилизират чрез издаване на заложни облигации пласираните до сега милиони в областта на тоя кредит. Пред вид на това и на предписанието на чл. 4 от Закона за ипотечния кредит, Управителния Съвет бе принуден да спре от 1.I. т[ази] г. тия заеми, поне дотогава, докато настанат по-благоприятни и по-изгодни условия за емитирането[8] на заложни облигации. Пътят за това е значително подготвен, защото новите ипотеки възлизат вече на 10.1 милиона, а ипотечния заем на Банката 1893 г., срещу който се плащаше 7.05%, а се вземаше 7%, се намали, чрез извънредни тиражи през отчетната година от 15.7 на 7.6 милиона. Тук му е мястото да ка-

жем и това, че временното прекратяване на ипотечните заеми няма нищо общо с[ъс] застоя или слабото спадане на цените на недвижимите имоти било в София, било в провинцията. Това временно разстройство в тия цени е резултата от неспокойните политически обстоятелства, за които говорихме по-горе. То предхожда решението на Съвета за спирането на ипотечните заеми.

Срочните влогове продължават да напущат Банката, поради малката лихва, която последната плаща от 1903 г. насам. Ето защо, от 62.5 милиона в края на 1902 г. те последователно са намалели до края на 1907 г. на 47.5, а през течението на отчетната година – на 44 милиона. В замяна, обаче, на това Банката има едно увеличение в безлихвените текущи сметки, което за изтеклата година възлиза на 8.7 милиона и достатъчно възнаграждава намалението в срочните лихвени влогове. Пред вид на това и на обстоятелството, че привличането на влоговете не може да стане освен с увеличението на лихвата, Банката не намира основание да промени досегашната си линия на поведение. Да се тръгне в посока на увеличаване на влоговете чрез увеличаване на лихвата значи да се тури край на възможността на Банката да регулира наема на капиталите в страната, като съдействува за намалението размера на тоя наем в[ъв] всичките му форми.

Стабилността и увереността на наема на капиталите, както се знае, е една от главните задачи на Банката. Управителния Съвет мисли даже, че добре би било да се облечат някои от влоговете на държавните и обществени учреждения в заложни облигации, и по тоя начин, без да се намали лихвата с която се уползотворяват понастоящем, да снабди едновременно Ипотечния Отдел с достатъчни средства за действие, както и да освободи Сконтовия Отдел от скъпите за него обръщателни средства.

Трябва да констатираме, по нататък, силното движение на чуждите полици за инкасо и голямото увеличение на преводите. Чужди полици за инкасо през 1908 г. са постъпили за 68.5 милиона, срещу 35.9 милиона за 1907 г. Това се обяснява от една страна с общото положение през изтеклата година, което не допущаше отсрочки и от друга страна с постоянното подобрение в службата за инкасото и разширение на банкуемите места с отваряне на нови агентури.

Вътрешните преводи са порасли от 57.5 милиона за 1907 г. на 107.2 милиона за 1908 г., а задграничните – от 60.4 мил. на 66 милиона. Най-характерни, обаче, са движенията на камбиото и груповете[9]. Купеното от вътрешния пазар камбио през 1908 г. възлиза на 54.7 милиона срещу 46.6 милиона за 1907 г. Спрямо стойността на целия износ за тия две години, купеното камбио за 1907 г. отговаря на 37.2%, а онова за 1908 г. – на 48.7%. От цялата сума на камбиото за месеците август и септември 1908 г. се падат 22.5 милиона, докато за 1907 г. купеното камбио за същите месеци не възлиза на повече от 11.2 милиона. Колкото до изпратеното злато в групове за странство, то се е увеличило от 2.4 милиона за 1907 год. на 6.1 милиона за 1908 год. Обяснението на тоя пряк и по-голям сравнително износ на златото през 1908 г. ние дадохме вече по-горе. Ако имахме под ръка статистическите сведения на Главната Дирекция на Пощите, Телегр[афите] и Телефоните за 1908 г. (те още не са готови), ние бихме посочили и косвения износ на златото из страната чрез международните пощенски мандати. Правените платежи, наистина, по тоя път, не са нищо друго, освен една косвена размяна на златни банкноти срещу ефективно злато, което в случая се представлява от разполагаемото злато на Банката в странните ѝ кореспонденти. Достатъчно е да кажем засега, че през 1907 г. изнесеното по тоя път злато възлиза на 11 милиона срещу 7.2 за 1906 г., докато изнесеното в групове злато чрез пощата за 1907 г. е 6.8 срещу 5 милиона за 1906 г. От тия 6.8 милиона на Банката се падат, както видяхме, 2.4 милиона.

Чистите печалби за 1908 г. надминават ония за 1907 г. с 0.5 милиона. Те се слагат, както туй се вижда от сравнителната таблица[10] по тоя предмет, главно: от лихви от те-

кущи сметки, сконто и лихви от краткосрочни заеми, лихви от заеми на Окръжия и Общини и телеграми и порто[11]. Онова, обаче, което искаме да изтъкнем, в случая, то е минатите за сметка на 1908 г. загуби от стари несъбираеми вземания в размер на 802,979.79 лева. По ликвидирането изобщо на тия ни вземания, ние, ще имаме случай да докладваме подробно в особен рапорт.

Като поднасяме настоящия отчет на Ваше благоусмотрение, молим Ви, Господине Министре, да благоволите да назначите предвидената, от чл. 57 на Закона за Банката, Комисия за да го провери.

Благоволете, Господине Министре, да приемете отличните ни почитания.

Управител: *Хр. Чакалов*
Правителств[ен] делегат: *Карагьозов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 17, л. 290 – 300. Оригинал. Машинопис.

---

1. Източната криза – става дума за събитията на Балканите и Близкия изток през 1907 – 1908 г., завършили с преврата на младотурците и анексията на Босна и Херцеговина от Австро-Унгария. В края на август 1907 г. Англия и Русия подписват споразумение за двустранното си присъствие в Азия, с което променят европейския международен баланс. Активността на Англия при провеждането на юридическите реформи в Османската империя, тясно преплетени с построяването на Багдадската и Новопазарската железопътна линия и митническата реформа в крайна сметка довеждат до нарушаването на Мюрцщегската програма. Срещата на 9 юни 1908 г. между Николай II и Едуард VII в Ревал и младотурският преврат слагат край на опитите за реформи в Османската империя от страна на Великите сили и единственият път за освобождаването на християнското население от османско владичество остава войната.

2. Летящ дълг – текущ краткосрочен дълг на държавата. По принцип заемите на държавата от БНБ са ограничени до определен размер, но от 1905 г. до 1909 г. включително държавата поради големите извънредни нужди за постройка на железници, шосета, военни доставки и др. увеличава летящия си дълг към банката.

3. Става въпрос за кризата, обхванала Европа и Америка през 1903 – 1905 г.

4. Теготят – тежат.

5. Антисипират (лат. anticipatio) – изпреварват.

6. Пер (фр. pair) – равен.

7. Инкасо – банкова операция, в която банката събира суми по документи на свои клиенти и ги отнася на сметките им или им ги превежда.

8. Емитиране (лат. emitto) – пускане в обращение на банкноти, издаване на ценни книжа.

9. Груп (фр. group) – вързоп от пари, приготвен за изпращане по пощата.

10. Таблиците не се публикуват

11. Порто – пощенска такса за писма, колети, стоки, която е за сметка на получателя.

№ 28

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОДОБРЯВАНЕ НА ЧАСТТА ОТ ОТЧЕТА НА БАНКАТА ЗА 1909 г., ОТНАСЯЩА СЕ ДО НЕЙНИТЕ ПЕЧАЛБИ И ЗАГУБИ

София, 26 януари 1910 г.

Протокол № 10

Заседание на 26 януарий 1910 год.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподи]н юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 до 8 часа след обед.

Дневен ред

I. Удобряване равносметката за „печалбите и загубите“ на Банката през изтеклата 1909 година и разпределение чистата печалба.

[...]

I. ДОКЛАДВА се от г[осподи]на Администратора на счетния отдел[1] Докладната записка на главния счетоводител при Централното Управление на Банката, с която представя равносметка за „печалбите и загубите“ на Банката през изтеклата 1909 година и ходатайствува да се разпредели чистата печалба от 4,454,375.16 лв., съгласно Закона за Банката.

Съвета разгледа представената равносметка с[ъс] следното съдържание:

а) ПРИХОДИ		
1) Сконто и лихви от краткосрочни заеми	лв.	2231037.36
2) Лихви от текущи сметки	„	4993864.37
3) Лихви от заеми срещу недвижими имоти	„	1972391.17
4) Лихви от заеми на Окръжия и Общини.....	„	713110.73
5) Комисионна и разлика курса.....	“	613180.04
6) Телеграми и порто.....		34369.18
7) Доходи и разходи по банкови имоти.....	“	56139.09
8) Разни.....	“	180060.98
Всичко лева		10794152.92
б) РАЗХОДИ:		
1) Съдържание на служащите.....	лв.	1800725.51
2) Канцелярски и други разноски.....	„	413129.26
3) Телеграми и порто.....	„	14904.45
4) Лихви на влогове.....	„	1745416.58
5) Лихви от ипотекарния заем.....	„	458058.20
6) Погашения на движ[имите] и недвижими имоти	“	90431.77
7) Разлика от курса по ипотек[ирани] облигации	„	628495.20
8) Разноски по печатане банкноти.....	“	59000
9) Разни.....	“	1129616.79
Всичко лева		6339777.76,

от което произлиза една чиста печалба за
1909 година от..... лв. 4454375.16

Съгласно чл. чл. 4, 6 и 23 от Закона за Бълг[арската] Нар[одна] Банка, тая печалба следва да се разпредели така:

15% за запасния капитал.....	лв.	668156
1 1/2% възнаграждения на Управителния Съвет и Директорите на кл[онове]те.....	“	66815.63
2 1/2% възнаграждение за чиновниците и служащите	“	111359.38
81% за Държавното Съкровище.....	“	3608044.15
Всичко лева		4454375.16,

обаче, разпределянето на чистата печалба претърпява изменение по отношение възнаграждението на Управителния Съвет и Директорите на клоновете, на които, сметнато по 25% върху съдържанието им от лв. 121116.64 за 1909 година, следва да се раздаде само л. 30279.16, като остатъка се внесе в полза на Държавното Съкровище.

Въз основа на гореизложеното

СЪВЕТА ПОСТАНОВИ:

1. Одобрява представената равносметка за „печалбите и загубите“ на Банката за миналата 1909 година.

2. Да се разпредели чистата печалба на Банката за същата година от 4,454,375.16 лева така:

25% възнагражд[ение] за Управит[елния] Съвет и Директорите на клоновете върху	лв.	12116.64,
съдържанието им	лв.	30279.16
2 1/2% възнаграждение за чиновниците и служащите	“	111359.38
15% за запасния капитал.....	“	668156
за Държавното Съкровище.....	“	3644580.62
Всичко лв.		4454375.16

3. Сумата, която се припада на Държавата, да се мине в заверение сметката „Държавно съкровище“.

4. Възнаграждението да се раздаде на чиновниците.

5. Да се съобщи за сведение на Министерството на Финансите това разпределение.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
К. Мутафов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 100 – 102. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.

№ 29

РАПОРТ ОТ УПРАВИТЕЛЯ НА БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО СТОПАНСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА СТРАНАТА И БЪДЕЩАТА РОЛЯ НА БАНКАТА

София, 24 март 1910 г.

№ 19

Тайно

Господине Министре,

Разстройството в търговията, което фалитите на Варненската пияца направиха очевидно за всички, говори за такова стопанско положение, пред което Банката не може да остане безучастна и да не вземе съответните мерки, които нейното положение, като регулатор на паричното и кредитно обръщение ѝ налага.

По тоя повод се налагат следните три въпроса: 1) има ли криза; 2) ако има такава, от какво естество и е тя и 3) какви мерки трябва, според това да вземе Банката.

В долните редове аз ще се опитам да отговоря на тия въпроси, тъй деликатни и тъй сложни по своето естество.

I. ИМА ЛИ КРИЗА?

Икономистите различават два главни периода в стопанското положение на една страна, които периодически, но не в точно определени междини от време, се повтарят и отиват един след друг. Именно: период на благосъстояние (просперитет), на оживена стопанска дейност и период на стеснение (депресия), на разстроена и изгубила равновесие стопанска дейност. Втория период от някои се подразделя на: положение на криза и положение на ликвидация, т. е. на едно необходимо и преходно време от кризата към благосъстоянието. Клемант Жунглар характеризира тия три състояния на стопанското положение на една страна с главния характерен техен признак – цените на стоките. Благосъстоянието – това е период на повишение на цените; кризата – на застой в тяхното движение напред, а ликвидацията – спадане на цените, за да се погълнат натрупаните на пазаря стоки от консумацията и се почне изново стопанския цикъл на благосъстояние, криза и ликвидация.

Тоя признак, обаче, не е сам по себе си достатъчен да илюстрира стопанското положение на една страна. Има и цял ред други характерни признаци, които предвещават или съпътствуват кризисите, та необходимо е да се обърне внимание и на тях, за да може, по тоя начин, с повече данни на ръка да се получи едно приблизително, ако не абсолютно, представление за дадено стопанско положение. Наблюденията са показали, че тия признаци, освен цените са следните:

Движението на златната наличност и търговския портфейл в емисионните банки;

Външната търговия на страната;

Постъпленията от косвените данъци върху предметите с широка консумация;

Приходите от съобщения.

Забелязано е, наистина, че в[ъв] времена на просперитет или благосъстояние портфейла се свива, а златната наличност расте, особено след периода на ликвидацията и началото на периода на благосъстоянието; наопаки, с приближаването на кризите и в момента на тия последните, златната наличност пада, а портфейла, разбира се, търговския се издува. От своя страна, външната търговия, собствено вноса, в период на благосъстояние, отива към увеличение и достига, с приближаване на кризата, до своя макси-

мум, благодарение на увеличението на покупателните сили на населението, а у нас, като земледелческа страна, главно благодарение на добрите реколти на зърнените храни. Това практическо правило стои в пълна хармония с онова за повишението на цените, движението на портфейла и наличността. Работата е в това, че развитите покупателни сили на населението предизвикват голямо търсене на стоките и за това цените на последните се вдигат, кредита се оживява, печалбите стават по-добри, а това предизвиква още по-силно търсене на наемния капитал и още по-голяма циркулация на кредитните документи (в това число и банкнотното обръщение, особено в страни, гдето използуването на чека и на компенсациите или вирментите[1] са слабо развити/. Като естествено последствие или по-добре в[ъв] връзка с това идат и другите два главни признака: постъпленията по косвените данъци и приходите от съобщенията. Разбира се, че за тия последните признаци ще трябва да се държи сметка и за влиянието на промените в[ъв] фискалното законодателство и разширението на железопътната мрежа и други локални и случайни фактори. Важното е, че в период на настъпила вече криза и особено в период на ликвидация, постъпленията от косвените данъци намаляват, заедно с тонажа на пренесените стоки по железниците и приходите изобщо от превоза по тях.

Изхождайки от това и съпоставяйки данните на кризисния период у нас през 1898 – 1900 г., с[ъс] следващия след него период на благосъстояние от 1901 г. насам, аз намирам, че страната е в навечерието на една криза, скрита и смекчена от влиянието на банковия и държавния заем, но неминуема, ако идната реколта не бъде по-горна от средна.

Движението на вноса от 1886 г. насам ни оказва, че последния негов максимум се пада през 1897 г. – тъкмо в началото на периода на кризата през [18]98 – [1]900 г., а минимума през 1900 г. – края на ликвидацията на кризата и началото на добрите години. Ако и да нямаме под ръка научно обработени цифри за цените на тоя кризисен и ликвидационен период, факт, известен на всички е, че цените, твърде високи през [18]93 – [18]97 г., паднаха значително през [18]99 – [1]900, за да се почне тяхното дигане. С настъпилия от 1900 г. насам период на благосъстояние, започва се наистина едно силни увеличение на вноса и голямо движение на цените напред. От приложените таблици[2] се вижда, наистина, че средното годишно увеличение на цени на едро и дребно спрямо 1900 г., взета на база на сравнението, отиват към постоянно увеличение, тъй че последната 1909 г., както и самия внос, бележи най-големите увеличения: 43% за цените на едро и 42% за цените на дребно.

Още по-характерни и знаменателни са движенията за двата периода на наличността и портфейла. Максимума на средната годишна наличност изобщо (злато и сребро заедно, защото тогава не се държеше сметка в еженеделните баланси отделно за златото и отделно за среброто) пада тъкмо през 1897 г. – непосредствено пред кризата, докато минимума иди в разгара на кризата – 1899 г. Напротив, портфейла следва обратното движение: неговия максимум иди пред 1898 г., момента на кризата, а минимума стои две години по- рано, т. е. в периода още на благосъстояние – 1896 г. Напротив от 1900 г. насам – периода на просперитета – общата наличност расте, за да стигне своя максимум през 1907 г., когато почва да спада, докато портфейла, дошъл до своя минимум през 1901 г., почва да се издува. Специално златната наличност постоянно спада и увеличението през 1909 г. не е освен видимо: то се дължи на внесеното злато към края на годината, вследствие на банковия заем. Без него, то би било средно 18 – 19 милиона, вместо 25. Издуването на портфейла пък през последните три години иди само да потвърди изтъкнатото по-горе правило за обратното негово движение на онова на наличността в[ъв] време на благосъстояние или криза.

Минавайки към търговския ни баланс, в зависимост от реколтите и износа глав-

но на зърнените храни, важно е да отбележа, че дошъл до равновесие през 1907 г., той се прегъва, равновесието изчезва, за да ни даде един недостиг за 1908 г. от 19 милиона, а през 1909 г. от 41 милиона, двата недостига произходящи от слабите реколти през същите години. Така, докато износа на зърнените храни през 1907 г. е бил 82 милиона, през 1908 спада на 75 милиона, а през 1909 на 67 милиона. Две последователно, обаче, лоши реколти, макар и след ред предходни по-горни от средната, са достатъчни, при извънредно високия внос и високите цени, да разклатят равновесието на нашето стопанство. Като намаляват консумативната способност на населението, те изтъкват, заедно с това, противоречието между натрупания вътрешен пазар с[ъс] стоки с високи цени, от една срана, и намалената покупателна сила на населението, от друга. Разрешението на това противоречие е именно кризата, т. е. принудително спиране на движението на цените напред и ликвидацията, т. е. спадане на цените, за да могат да се погълнат от консумацията.

Но да продължа с последната категория стопански признаци – косвените данъци и доходите от железниците. Движението на постъпленията от бандерола, акциза и привилегиите през последните три години ([1]907 – [1]909 г.), и те говорят, макар и не тъй точно, за един близък застой. Приходите от бандерола, доказващи консумацията на тютюня, слабо се движат напред. Ония от акциза през 1909 г. посочват увеличение, дължимо, вероятно, на увеличението данъка върху бирата. Държавните привилегии дават през 1909 г. значително по-малки постъпления, поради освобождаването на солта; доходите от съобщенията (телеграфо-пощенско и телефонно съобщение и железно) говорят за увеличение особено от железниците и то главно през 1909 г., но последното обстоятелство се дължи не толкова на оживената търговия, колкото на придобивката на източните железници и на увеличението на тарифите. Голямото увеличение пред същата година на доходите от митниците се дължи на големия внос (160 милиона за 1909 г. срещу 130 милиона за 1908 г.). Тъй че увеличението на постъпленията от характерните през последните три години и особено през 1909 г. косвени данъци се дължи не на прогресивното увеличение потребителните сили на населението, а по причини, лежащи вън от него. Постъпленията през м[есец] януарий 1901 говорят вече за намаление, което, до новата реколта, ще стане по-голямо.

Има, впрочем, един данък, дохода от който е особено характерен и в пълна хармония с[ъс] смисъла на всички изтъкнати да тук признаци. Говоря за дохода от гербови марки и менителници. Той силно се увеличава през последните три години и особено през 1909 г. Това именно увеличение ни дава мярката за силното развитие на кредитните документи (менителници, записи на заповед и пр.), което и банковия портфейл потвърдява, макар и само за една част от общия портфейл в страната. Обема на кредитната циркулация, значи, силно се е увеличил напоследък, т. е. кредитните сделки не могат да се превърнат в парични, поради това, че консумацията не може да погълне натрупаните на вътрешния пазар стоки. Последните съобщения от Варна и другаде именно това и твърдят: понеже липсува възможност да се екулира[3] стоката, взета на кредит, търговците са принудени да подновяват полиците си, даже някои от тях изкуствено подържат кредита си с пущане в циркулация на ефекти за услужване.

Аз съм наклонен да вярвам, прочее, че ние сме в навечерието на една търговска криза, защото:

Вноса е стигнал почти до своя краен максимум;

Вътрешния пазар е натрупан с[ъс] стоки, добити при високи цени;

Тия стоки не могат да се екулират, поради високите цени и намалената покупателна сила на населението;

Портфейла на Банката се издува, а златната наличност намалява и, ако падането

на последната се задържа малко през изтеклата година, това се държи на външни фактори, не на вътрешното стопанско положение и

Постъпленията от косвени данъци от предмети с широка консумация нямат тенденция на увеличение; напротив има признаци да се подържа противното.

Твърдението, следователно, че разстройството на търговията в[ъв] Варненската пиаца е временно и локално; че то се дължало на местни и индивидуални причини (злоупотребления с кредита, умишлени фалити, недостатъчен пазар на брашната и др[уги] такива) не изглежда да бъде правдоподобно, нито пък е в съгласие с горните доволно ясни признаци. По-скоро би трябвало да се каже, че това са първите прояви на стесненията и кризата. Те трябваше да се явят именно в[ъв] Варна, нашия най-голям търговски център, нашата най-важна пиаца, гдето са съсредоточени ангросистите[4] и посредниците по нашата външна и вътрешна търговия.

II. ЕСТЕСТВО НА КРИЗАТА

По-мъчно е да се определи естеството на кризата, т. е. нейните характерни черти, дали тя е обща или специална и, според това, каква ще бъде нейната трайност и нейната интензивност. Работата е в това, че, както в[ъв] всички кризи, не могат да се определят усложненията, които би могли да се явят от намесата на разни фактори от стопанско и политическо естество.

Онова, което може да се каже още от сега, то е, че тя не изглежда да бъде специална, а обща, т. е. че тя ще засяга и нашето земледелие, и нашата търговия, и нашата индустрия, тъй тясно свързани помежду си, и всички подлежащи под действието и изхода на реколтите от зърнените храни.*

На второ място, нейната трайност и интензивност се ограничава от заемите на Банката и държавата и ще зависи преди всичко от идната реколта. Изгледите даже на последната ще има да упражняват решително влияние върху хода и развитието на кризата: психическия фактор, т. е. страха и колебанията пред изгледите на бъдещето играят, наистина, твърде голяма роля в[ъв] времена на стопански разстройства.

Корективното[5] действие на заемите се заключава в това, че те идат да смекчат влиянието на нашия дефицит в търговския баланс през последните две години. Вноса на златата от банковия и държавния заем или вземанията срещу странство, произходящи от тях, действува почти тъй, както и един износ на стойност еднаква с чистото произведение на заема. Вследствие на това, обезценението на местната валюта, т. е. високите шанжови курсове и ажиото ще има да се задържат, поне до новата реколта в пределите не тъй високи, както би трябвало да се очаква, ако не бяхме сключили горните заеми. Трябва само да забележа, че държавния заем, сключен в Петербург[6], в случая не играе никаква рол, понеже той ликвидира стари дългове, а оня, направен в[ъв] Виена[7], е предназначен отчасти за изплащане дълга към Банката и за нови други разходи и покриване на свръхсметни кредити. Но понеже те ще има да се разходват в течение на цялата година и даже част от тях може би да легне и на идната година, той до това време, като вземане срещу странство, подобрява значително нашия платежен баланс и в това си качество ще смекчи в голям размер кризата. Нищо, обаче не може спре последната да се разрази с всичката си сила и усложнения, ако реколтата бъде средна или по-долна от средната.

III. РОЛЯ И МЕРОПРИЯТИЯ НА БАНКАТА

Банката ще трябва, следователно, предвид на всичко това, да ориентира своята кредитна политика по начин, който би ѝ позволил, даже и с известни жертви от нейна страна, да смекчи и помогне на това натегнато състояние. Тя ще трябва:

Да запази местната валюта от големи сътресения и обезценявания, които се из-

разяват в[ъв] височината и скоковете на камбиялните курсове и ажиото.

Без да прибягва към повишение на сконтовия размер, освен в краен случай, да подкрепи ония търговски и индустриални фирми, които, разполагайки с достатъчен актив в стока, не могат да се наплатят наведнъж или в късите срокове, с които са обвързани, благодарение на това, че не могат да екулират веднага стоките си, поради съкращението на консумацията.

Да запази постоянните и оборотните фондове, съставляващи главния и дългосрочния даже неин източник по търговско-индустриалния кредит от пласирания и имобилизации[8] в ценни книги, тъй колебливи в цените в такива времена.

Да ограничи дългосрочните си пласменти (ипотеки и заеми на Окръжия и Общини) в размер на източниците си, произходящи изключително от заложните облигации. Ако даже стане нужда и ако издаването на заложни облигации стане невъзможно, да посъветва Общините на които е разрешила вече заеми, да бъдат умерени в тегленията си и да не форсират предприетите от тях постройки и съоръжения.

Всички тия по- главни мероприятия ще има да отклонят Централното Управление от буквалното приложение на Закона за Банката и главно нейните регламентирани правила по погашенията на полиците и движението на текущите сметки. Според тия правила, тримесечните записи трябва да се погасят в течение най-много на година, т. е. с вноски по 25% на всяко тримесечие. Обаче, ако кризата се усложни и развие, това правило, мъчно изпълнимо у нас даже в нормални времена, ще трябва да се смекчи, като се разреши по-дълъг срок и по-малки вноски. По същите наредби, текущите сметки трябва да се движат, т. е. търговците и индустриалците, които са и техни титуляри, трябва постоянно да внисат срещу дебитния си остатък по тях. Ала това движение на сметките, наложено от Закона на Банката под страх на прекращение на сметката и екзекутиране на длъжника, не може с всичката си строгост да се изпълни, щом търговията и индустрията, следствие на кризата, се разстрои. Ще трябва, прочее, и тук в известни случаи да се допуснат отклонения. Най-после, ако кризата се усложни и стойността на недвижимите имоти падне значително, трябва да се очакват закъснения в анюитета, а, според Закона за ипотечния кредит, едно даже закъснение на една само шестмесечна вноска е достатъчно да мотивира екзекутирането на длъжника и продаването на имота му при досущ неизносни цени. В случая Банката може по изключение да допусне просрочие даже и на три вноски, без да екзекутира и усложнява с това кризата.

В[ъв] всеки случай, както това се вижда от таблицата за положението на банковите източници и пласменти, Банката е повече от всеки друг път подготвена, за да въздействува в смисъл на успокоение и облекчение, толкова нужни в такива времена. Без жертви, обаче, няма да мине. Радикалния лек, който самото развитие на всяка криза носи с[ъс] себе си, това е ликвидацията. Самоизмама ще бъде и за самите търговци и за самата Банка да се спасява разклатеното положение на слабите фирми, които неумело са се ползували от кредита в нормални времена или са се хвърлили в рисковани спекулации с изкуствена подкрепа и циркулация на ефекти за услужване.

Благоволете да приемете, Господине Министре, уверение в моите отлични почитания.

Управител на Българската Народна Банка: *Хр. Чакалов*

[Отстрани на писмото забележка:] *След обиколката, която г[осподин] Чакалов предприе в[ъв] Варна и другаде, не може да не коригира мнението си в смисъл, че кризата е стационарна и локална. Г.*[9]

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 745, л. 163 – 172. Оригинал. Машинопис.

1. Вирменти (фр. virement) – банкова операция, при която става прехвърляне на сума от една сметка на друга.

2. Тук таблиците не се публикуват.

3. Екулирам – пласирам.

4. Ангросисти – търговци на едро.

5. Корективно (фр. correctif) – поправително, изправително.

6. Заемът в Петербург. Заемът е сключен в Петербург на 6 април 1909 г. Той е в размер на 82 000 000 лв. с 4.75% лихва и срок на погасяване 75 години. С този заем се ликвидират задълженията на България към нейния бивш суверен Турция. България ликвидира задълженията си към Dette Publique Ottomane; добива окончателно собственост върху Източните железници на българска територия и др.

7. Заемът във Виена – вж. док. № 208.

8. Имобилизация – трудновъзвръщаеми (несъбираеми) активи.

9. Вероятно е мнение на някой висш служител в Министерството на финансите.

№ 30

ИЗ ДОКЛАДА НА КОМИСИЯТА ЗА ПРОВЕРЯВАНЕ НА ГОДИШНИТЕ ОТЧЕТИ НА БНБ ЗА 1906 г., 1907 г. И 1908 г.

София, 15 октомври 1910 г.

До Господина Минист[ъ]ра на Финансите

№ 45

[...]

Господин Министре,

Въведение. Съгласно с членове 57 и 58 от Закона за Българската Народна Банка и членове 50 – 58 от правилника за надзора, който Министърът на Финансите упражнява върху Българската Народна Банка, имаме чест да Ви изложим състоянието на Българската Народна Банка според резултатите от проверката годишните ѝ отчети за 1906, 1907 и 1908 г.

С[ъс] заповед от 29.III.1907 г. под № 926 назначихте комисия за проверка отчета за 1906 г. в състав: съветникът на Върховната сметна палата С. Тричков, началникът на отделението за държавната и обществена отчетност при Финансовото Министерство Хр. Господинов и финансовия инспектор Хр. Иванов.

С[ъс] заповед от 22.XI.1907 г. под № 4028 вместо началника на отделението Хр. Господинов назначихте финансовия инспектор В. Добриновски.

В тоя последен състав комисията е успяла да провери отчетите за 1906 г. само в следващите клонове на Банката: Софийския (касовото отделение), Видинския, Свищовския, Русенския, Варненския, Търновския и Плевенския (от 25.XI.1907 г. до 19-ѝ декември 1907 г.).

За проверка отчетите на Банката за 1907 и 1908 г. назначихте комисия в състав същите: съветник С. Тричков и началник Хр. Господинов и вместо финансовия инспектор, инспектора при Българската Народна Банка Кр. Даскалов.

На тая последната комисия възложихте да допровери и всичко останало по отче-

та за 1906 г.

Комисията за проверка отчета за 1906 г. е представила в Министерството на Финансите актовете за банковите клонове: Софийски, Видинския, Свищовския, Русенския, Варненския, Търновския и Плевенския при рапорти №№ 5, 6, 7,8,9 и 10 от 19 януарий 1908 г.

А комисията в сегашния състав Ви представи актовете за проверката останалата част от отчета за 1906 г. както и за отчетите за 1907 и 1908 г. при рапорти №№ 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 от 24 февруарий 1910 г., № 31 от 12 априлий 1910 г., №№ 35, 36, 37 от 14 май 1910 г., № 38 от 17 май 1910 г. и №№ 43 и 44 от 15 того.

Правилникът за надзора, който Министърът на Финансите упражнява върху Българската Народна Банка (чл. 51) задължава комисията да провери окончателно търговско-банкерските операции на Банката. Тя, комисията, разгледа отчета на Банката в общ вид от гледище на държавното стопанство и дали съответствува деятелността на Банката с целите предвидени в Закона и правилниците ѝ.

Тя обсъжда деятелността на Банката по всичките видове нейни операции и се произнася до колко управлението на Банката е водило една правомерна и разумна политика.

За да може да изпълни тая своя колкото важна, толкова и тежка задача, комисията трябваше да си начертае една програма за действие. След като обсъди какво трябва да направи, комисията намери, че тя трябва да разгледа пасивните и активните операции на Банката и да отговори на долните въпроси:

По пасива:

Програма на комисията. 1. Какви са били средствата, с които Банката е разполагала през трите 1906, 1907 и 1908 години сир[еч] собствен неин капитал и чужди капитали?

2. Каква част от общия пасив съставлява собственият капитал, чуждите капитали и резултатните сметки?

3. Колко от чуждите капитали, с които Банката е разполагала, са лихвени и колко – безлихвени и какъв процент съставляват едните и другите от общия пасив на Банката?

4. От где черпи лихвените и от где безлихвените капитали?

5. Колко костуват на Банката лихвените чужди капитали и разноските за тях средно годишно какъв процент съставляват: а) само от лихвените капитали, б) общо от лихвените и безлихвените чужди капитали, в) и най-после изобщо от целия пасив на Банката?

6. Каква част от капиталите, с които Банката разполага, са изискуеми веднага, каква част краткосрочни и каква – дългосрочни?

По актива:

1. Капиталите, с които Банката разполага, где са пласирани?

2. Каква част от капиталите са пласирани в краткосрочни заеми и каква – в дългосрочни?

3. Каква част от капиталите са пласирани срещу реална гаранция и каква – срещу личен кредит?

4. Каква част от капиталите са пласирани в доходни операции и каква – остава в недоходни?

5. Каква част съставляват въобще от актива главните групи сметки: монетна на-

личност, портфейл, спец[иални] тек[ущи] сметки, заеми на държавата, краткосрочни заеми, държавни и общински фондове, инвентаря на Банката, присъдени и недвижими имоти, общи разноски по управлението и др.

6. Каква част съставляват от актива съдебните дела, а така също и от капитала ѝ?

7. Каква част съставляват протестираните полици от портфейла и каква част се урежда, без да се завеждат съдебни дела?

8. Каква част съставляват ипотеките в съда и присъдените недвижими имоти от самите ипотеки?

9. Показаните активи в баланса действителни ли са?

По печалбите и загубите:

1. Какво е средното количество, по приходите и разходите по разните групи, лихвените активни и пасивни сметки, съответствува ли на получените платени лихви и как се отразява на показаните печалби?

2. Каква част съставлява инвентарът на Банката от основния ѝ капитал?

3. Всичките видове приходи и разходи какъв процент съставляват от брутото приходи и разходи на Банката и какъв – печалбите на Банката?

4. Според дадените цифри на оборотите за: а) чуждите полици за събиране, б) вътрешните и външни преводи, в) камбиото и груповете, колко комисиона би следвало да бъде събрана, колко е събрана в действителност и ако е повече или по-малко, с какво се обяснява разликата?

5. Какъв процент съставлява дадената печалба от основния и запасни капитали?

6. Каква част от печалбата е получена от банкнотите, като се спадне от тях наличността, която Банката е длъжна да държи в резерва срещу пуснатите в обръщение банкноти?

Преди да отговори на всичките тия въпроси – работа, която съставлява главната задача на комисията, последната счита за нужно да Ви каже системата, която би усвоила за проверка отчетите на Банката.

Проверката, комисията е правила по начин означен в чл. 52 и 53 от правилника за надзора, които Министъра на Финансите упражнява върху Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Тя посети Централното Управление, всичките клонове на Банката и само някои агентури.

За всеки отделен случай на констатирано закононарушение или други неправилни действия тя съставлява отделен акт. Тя това така направи, за да бъде по прегледна работата и за да може по всеки отделен въпрос, да се води и отделна преписка. Инак когато се прави един общ акт в[ъв] всеки клон за всичко, както е било до сега, ставало е много бавеж и мъчно е давано решение на въпросите, бъркало се е воденето на преписките и мъчно се е следило за събирането на неиздължения.

Като Ви изложихме методът, усвоен от комисията за проверка отчетите, пристъпяме да Ви доложим резултата на изученото и констатираното от нея.

Съдържание на доклада. Нашия доклад съдържа следните три главни отдели:

Отдел първи. В него са изложени по отделно за всяка група сметки в актива и пасива всичко, каквото е констатирано било от комисията, било от инспекторите, като се пази в изложението на материята реда, усвоен от баланса на Банката, и на края, в особена група „разни“ се излагат ония случаи, които не попадат под никоя от категориите на сметките.

Отдел втори. Политика на Банката. В тоя отдел се обсъжда деятелността на Банката и се разглеждат операциите ѝ в общ вид от гледище на държавното стопанство.

Отдел трети. Този отдел се занимава с контрола върху Банката и отговорностите на чиновника.

Отдел четвърти. Приложения. Този отдел съдържа разни статистически и други таблици, а така също разни извлечения и преписи от книжа, които служат за подкрепа на казаното в доклада.

З А К Л Ю Ч Е Н И Е.

Заключение на комисията за цялото състояние изобщо Българската Народна Банка.

От съдържанието на доклада ни до тук, вярваме, можете да си съставите, Господин Министре, едно ясно понятие за състоянието на Българската Народна Банка.

Ние направихме преценка на актива. От тая преценка се вижда каква част от вземанията на Банката са сигурни и каква несигурни.

Показахме и състоянието на пасива. Това, което има да дължи Банката, е безспорно.

Посочихме неправилностите и нередовностите както по актива, така и по пасива.

Влязохме и в разбор на политиката на Банката. Посочихме Ви недостатъците ѝ според нашето разбиране. Разгледахме източниците на Банката на спроти времето и срока на изискването им в какви активи са пласирани и до колко времето на изискуемостта на актива отговаря на времето на изискуемостта на пасива.

Показахме по отношение на държавата до какъв размер са достигали задълженията ѝ през трите 1906, 1907 и 1908 г.

Влязохме в критика и на печалбите на Банката за да представим в стопанско отношение как са използувани банковите и чуждите капитали, както и капиталите, добити по привилегии дадени ѝ от Закона.

С една реч потрудихме се да Ви дадем, до колкото е възможно, един общ разбор на цялата дейност на Банката, за да може да се съди до колко тя е постигнала определените от Закона ѝ цели и отговорила на своето предназначение.

И в[ъв] всичко се старахме да бъдем безпристрастни и обективни.

Вярваме, Господине Министре, че на Вас ще направи особено впечатление това гдето основния капитал на Банката се намира почти цял в съдебни дела и че от съдебните дела почти половината с[ъс] сток от съмнителни и безнадеждни креанси, които мъчно, за да не кажем никак, ще могат да се съберат. Краен резултат от това положение не може да бъде друг освен че запасния капитал ще се окаже почти всецяло погълнат от загуби.

При всичко това обаче положението не е тъй застрашеващо, както може би на пръв поглед да Ви се покаже, щото да поколебае кредита на Б[ългарската] Н[ародна] Банка както вътре в страната така и в странство. Организъмът на Б[ългарската] Н[ародна] Банка е крепък. Основата, на която почива е гранитна. Раните нанесени досега на Банката не могат да причинят такова разстройство, щото да последва спънка в по-нататъшното ѝ функциониране, или пък съвършено да отслабят нейните средства за функциониране. Две пера от крупните загуби, кръгло 2 милиона, са вече покрити от печалбите на Банката през 1908 и 1909 г. Остава още едно по-крупно около 2 милиона и други по-малки с по стотина хиляди, които в продължение на 3 – 4 години ще може да

се покрият. А пък за това не може да има съмнение, защото операциите на Банката от ден на ден се развиват и по своето положение на държавен кредитен институт, тя се ползува с много и големи преимущества и облаги, които са добра гаранция за нейното бъдеще. Но за да може да заздравее окончателно организма на Банката, нужно е да се пресече пътя на създаването нови съмнителни и безнадеждни креанси. Трябва при разрешаването на кредитите да се обръща сериозно внимание, щото да престанат да се трупат в съдебните дела нови суми, от които голяма част остава несъбираема. За да се постигне това обаче нужно е да се постави вътрешния контрол на Банката на своята висота, както това изтъкнахме на друго място. Главната роля и назначение на контрола да бъде да предупреждава злоупотребленията и нередовностите, а не да ги изоставят да се констатират изпосле. Това е спасителния принцип, който ние си позволяваме да препоръчаме и за прилагането на който ние още еднаж настояваме. А това е най-лесно и възможно да се направи толкова повече, че сегашният Управителен Съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка прави усилия да развива една благотворна деятелност за доуреждането ѝ в[ъв] всяко едно отношение.

Като мислим, че си изпълнихме възложената ни задача и оправдахме доверието, с което ни облякохте, ползуваме се от случая да Ви помолим, Господине Министре, да приемете уверения в нашите почитания и съвършенна преданост.

ЧЛЕНОВЕ НА КОМИСИЯТА:
Съветник на Върховната сметна палата: *С. Тричков*
Началник на отделението за държавната и обществена отчетност при Министерството на Финансите: *Хр. Господинов*
Инспектор на Българската Народна Банка: *Кр. Даскалов*

[Върху въведението на доклада резолюция:] *Като благодаря на комисията за пълнотата и ясността на тоя доклад, не мога да не отбележа, че практическата стойност на контрола между другото е и в навременността му, а в случая разбира се не по вина на комисията ние разглеждаме банковите дела от 1906 през 1911 и пр. Дано с новосъздадения постоянен институт за проверка на банковите операции [се] пресече този начин на ненавременен контрол. При все това има много въпроси в тоя доклад, които ни по време ни по естество са си изгубили значението. Всички въпроси, които се отнасят до материална[та] отговорност спрямо Банката на нейните чиновници, предоставям да бъдат разгледани от една комисия от правници. Тази комисия ще има да проучи заключенията в тоя доклад по отговорностите на чиновниците и ще ми даде своето мнение. Тя да се състои от юрисконсулта при повереното ми М[инистерст]во, от заместник прокурора при Софийския апелативен съд и от съдебния инспектор при М[инистерст]во на Правосъдието. С голямо прискърбие се четат ония факти, които показват каква безгрижност и неакуратност господствува в банковия персонал, който в повечето случаи не може да се похвали че има ред в сметките, че знае да цени точността на числата и внимава при оперирање[то] с цифри. Нуждите от един строг и предварителен контрол е очевидна, остава прининатата грижа на иннедействующия Управителен Съвет в това отношение да бъде настойчива и неуклонна до въвеждането на дисциплината и реда в действията на персонала и повдигане вниманието към цифрите. Като предоставям на управлението на Н[ародната] Банка да даде нужните обяснения по настоящия доклад, аз намирам потребно за мое лично осветление и считам полезно за самото учреждение, ако при общо заседание с Управителния Съвет бъдат разгледани следните въпроси от настоящия доклад:*

1) Какво трябва да се предприеме за да се намали тази слаба страна в портфейля на сконтираните полици при Банката, че тоя портфейл е нереализуем и добива характер на

безсрочни вземания;

2) Как да се уредят бързо и разумно разбърканите сметки по лихвите на дължимите суми от жителите [от] Кюстендилско-Радомирско до тъй наречените господарски и чифлишки земи, та и въпроса за самите задължения по главницата;

3) В какво да се пласират държавните и други обществени фондове, които са поверени на Банката;

4) Заемите на Банката от странство, тяхното предназначение у нас и размера на лихвата, която Банката плаща за влоговете;

5) Какви резултати са постигнати от отстъпки в лихвите, които се правят на крупните клиенти и какво да се направи за да се постигне гонимата цел;

6) Задълженията на Банката в злато в повече спрямо взиманията ѝ в сребро не трябва ли да се предотвратяват с някоя по радикална мярка, а в свързка с това и възможността да се премахнат сребърните банкноти;

7) Мероприятията за централизирване камбиото в Н[ародната] Банка, която едва засега може да прибира третята част от него, а наедно с това и въпроса за преводите в странство чрез пощата, както и размяната на златните банкноти срещу златни монети;

8) Положението на Банката спрямо новооткритите частни ипотекарни банки, както и образуването на предвидения в Закона за ипот[ечния] кредит, резервен фонд;

9) Какви мероприятия да се вземат от Банката за да се посрещнат и обезвредят опасностите от това че: а) веднага изискуемите източници на Банката обикновено са 50% от целия пасив, веднага изискуемите пласименти не надвишават 35% от целия актив; б) Банката има да намали ефекта от неплодородни години и от временни затруднения за Държавното Съкровище поне що се отнася до службата по заемите в странство;

10) Не може и да се промисли и някой модус по който Банката би могла да се нагърби с тази служба и спрямо нашите кредитори в странство така щото да се освободи и държавата от днешната досада на де[ле]гатството, което нам е положено по заемите от 1902, 1904 и 1907 г.

11) Какво предстои да се направи за да има яснота в касовата служба, която Банката изпълнява за държавата и сигурност в държавните постъпления, които според сегашната практика отбягват под строгия контрол или по-право не се подчиняват на такъв;

12) какво да се направи за по-бързото ликвидиране на съдебните дела, чиито размер е непрепоръчителен за Банката? Изоставям въпроса за клоновете и агентурите на Банката, понеже той се подготвям да разгледаме при одобрението но втората част от бюджета за т[ази] година.

По всичко гореизложено подканям Управителния Съвет да се подготви като бъде предварително известен, като си запазвам правата да определя деня на общото заседание, когато това времето ми позволи.

9.III.[1]911 А. Ляпчев

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 518, л. 1, 6 – 11, 106 – 108. Оригинал. Машинопис и ръкопис.

№ 31

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ ОТЧЕТА НА БАНКАТА ЗА 1910 г.

София, 23 март 1911 г.

Протокол № 48

Заседание на 23 март 1911 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр[исто] Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Г. Попов.

Заседанието се откри на 3 ч[аса] и се закри на 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Приемане отчета на Българската Народна Банка за 1910 г.

[...]

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Управителя и Съветът прие отчета на Българската Народна Банка за миналата 1910 г. с[ъс] следующето заключение:

В различие от предходните две години, отчетната 1910 г. може да се причисли, от политическо гледище, към нормалните и спокойните, а от финансово гледище тя има тая особеност, че в първата ѝ половина именно се осъществиха и ликвидираха: заема на държавата от сто милиона лева[1], заема и конверсията на Банката от тридесет милиона лева[2] и заема на Софийската градска община от 15 милиона лева.

От стопанско гледище изгледите и резултата на ланската реколта разделиха годината на два периода, съвпадащи с календарните полугодия. Вследствие на слабите реколти през 1908 г. и 1909 г., първата половина от годината изтече в едно общо стопанско стеснение, смекчено от действието на заемите, но значително облекчено през втората половина от една, ако не добра, то поне средна реколта на зърнените храни, главния предмет на нашия износ. Износът, наистина, на зърнените храни и брашната през 1910 г. по стойност превиши оня през 1909 г. с тринадесет милиона, макар цените на храните и брашната да бяха значително по-ниски:

в хиляди лева

Години	Общ внос	Общ износ	Износ на зърнени храни и брашна	Индекс на цените на зър[нени] храни и брашна
1907	124,661	125,595	84,074	114
1908	130,151	112,357	75,001	128
1909	160,430	111,433	66,767	134
1910	177,358	129,052	79,139	120*

** Цените за 1910 г. са взети за равни на 100.[3]*

Онова, обаче, което бие на очи, то е постоянно растящия внос, следователно неблагоприятния търговски баланс: излишъка на вноса срещу износа за миналата година достига почти същата височина, както през 1909 г. – 48.3 милиона срещу 49 милиона. Но едно внимателно разглеждане на тоя внос по категория на стоките, особено през последната година, ни убеждава в това, че той се дължи главно на категориите, които

обхващат материалите и изделията на строителната и металната индустрия, както и машините и инструментите. И това, при едно значително ослабване вноса на предметите от непосредствено потребление и особено на текстилните външни стоки (манифактура). Тоя характер на вноса се потвърдява и от приходите на вносното мито: те са почти еднакви с ония за 1909 г. (25.4 милиона срещу 24.9 милиона), когато общия внос през 1910 г. е по-голям с цели 17 милиона от тоя за 1909 г. Работата е в това, че земеделческите машини и инструменти, както и повечето от материалите и оръдията, нужни за нашата индустрия, се освобождават от мито, докато протекционното и фискалното мита тежат най-много върху фабричните стоки от текстилната индустрия. В[ъв] всеки случай, стопанския подем в страната, който датира от ликвидацията на голямата криза от 1898 година, т. е. от 1902 година насам, въпреки колебанията през последните две-три година, все още запазва своята устойчивост.

Следите от действието на означените по-горе фактори от финансово и стопанско естество се виждат в движението на камбиалните курсове, на златната наличност, банкнотното обръщение и протестираните полици. Докато камбиалните покупни курсове срещу Париж се движеха през 1909 г. между 101.70, максимум, през декември и 99.90, минимум през септември, в течение на отчетната година те стигат своя максимум през януарий 101.20 и падат до своя минимум през септември – 99.82. Средният камбиален курс за 1910 година е 100.750, а за 1909 – 100.375, от друга страна, среднята годишна цифра на златната наличност се издига от 25.3 милиона лева, каквато беше през 1909 година, на 31.9 милиона, т. е. показва едно увеличение от 6.6 милиона, а средното банкнотно обръщение е претърпяло едно спадане от 77.9 на 74 милиона, т. е. от около 4 милиона лева. Най-после, максимума на протестираните полици през 1909 година, възлизал на 730 хиляди на 7 декември 1909 г., продължава да се движи напред, за да стигне на 31 март 1910 г. до 918 хиляди. Но от тая дата насам, той започва да пада. Важното е, обаче, че при голям сравнително портфейл, общата сума на протестираните полици през 1910 год. е с 2.8 милиона по-малко от оная през 1909 година.

Общо взето, ходът на банковите операции през изтеклата година е задоволителен. По число те са се увеличили с 329.098, а по стойност с 403 милиона лева срещу 446 милиона увеличение за 1909 година. Постъпилите сконтови и тримесечни записи показват едно увеличение от 31.5 милиона срещу подобно от 33.7 милиона за 1909 година, а депозираните са порасли с 10 милиона срещу едно увеличение от 5 милиона само за 1909 година; най-после, авансите по специалните текущи сметки по поръчителство са се увеличили с 41.8 милиона лева срещу 8 милиона само увеличение за 1909 година. Тук му е мястото, при това, да констатираме, че заедно с тоя ръст на банковите операции върви и концентрацията на клиентелата, особено в областта на сконтовите операции, туряйки в тях и текущи сметки срещу залог на портфейл. Тоя факт показва, че макар и бавно, местните еднолични и колективни банкерски къщи се превръщат постепенно в спомагателни органи на Банката в делото на разпределението на кредита, а Българската Народна Банка добива все по-централно и все по-господствующе значение. Ето няколко цифри за илюстрация на този факт, който се дължи на една нова ориентация на банковата политика:

ПОРТФЕЙЛ
(постъпили сконтирани тримесечни полици)

в хиляди лева

Години	Обща сума на постъпилите сконтирани и тримесечни полици	Разпределение на издателите по занаятие							
		Търговци		Промишленици		Банкери и банков. учрежд.		Свободни професии и чиновници	
		сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
1906	62,142	29,410	47.23	10,726	17.25	10,673	17.17	8,244	13.26
1907	79,004	38,443	48.66	11,424	14.46	17,605	22.28	7,926	10.03
1908	107,223	58,375	54.44	15,731	14.65	15,894	14.81	10,501	9.87
1909	140,961	73,303	52.00	20,614	14.63	26,724	18.95	12,246	8.67
1910	172,357	84,843	49.23	20,417	11.85	42,154	24.46	12,107	7.02

ДЕПО
(постъпили заложени полици)

в хиляди лева

Години	Обща сума на заложените полици	Разпределение на заложителите (депозанти) по занаятие					
		Търговци		Промишленици		Банкери и банкерски учреждения	
		сума	%	сума	%	сума	%
1906	14,007	2,785	19.88	210	1.50	11,012	78.62
1907	26,506	5,360	20.22	1,003	3.78	20,143	76.00
1908	36,077	6,767	18.76	1,047	2.90	28,263	78.34
1909	41,087	6,412	15.61	1,824	4.44	32,851	79.95
1910	50,777	4,730	9.32	2,793	5.50	43,254	85.18

Преминаваме към отделното разглеждане на източниците и пласментите на Банката и крайния резултат от нейната дейност, т. е. чистите печалби.

Източниците на Банката, сиреч паричните средства, собствени и чужди, с които тя е разполагала през течение на отчетната година, са се увеличили с 31 милиона в средня годишна цифра.

ИЗТОЧНИЦИ

в хиляди лева

Име на сметките	1909	1910	Разлика
1. Банкноти непокрити с наличност	36,490	23,236	-13,254
2. Странни кореспонденти	2,740	–	-2,740
3. Държавно съкровище	430	3,553	+3,123
4. Текущи кредиторни сметки	56,950	81,064	+24,114
5. Влогове лихвени срочни	43,470	42,907	-563
6. Влогове безлихвени за гаранция	2,700	2,663	-37
7. Ипот[ечни] и заложни облигации	9,840	29,569	+19,729
8. Капитал (основен и запасен)	16,190	16,858	+668
Всичко:	168,810	199,850	+31,040

Като оставим настрана капиталът, растящ заедно с[ъс] запасния фонд съразмерно с чистите печалби и срочните влогове, които са останали почти неизменени, чувствително движение има само в банкнотите, странните кореспонденти, Държавното Съкровище, кредиторните текущи сметки и заложните облигации. Странните кореспонденти не са имали никакви суми у нас, напротив, Банката е държала пласирани от тях през течение на цялата година средно 33.7 милиона лева (виж по-долу таблицата на пласментите). Тоя редък случай се дължи на държавния и отчасти на Софийския общински заеми. Голяма част от чистото произведение на тия заеми, след направените компенсации на летящите дългове, постъпи в Банката в чекове срещу Париж. Следователно странните ни кореспонденти трябваше в течение на цялата година да останат длъжници на Банката за големи сравнително суми. Това именно съсредоточаване на вземанията от странство в ръцете на Банката ни позволи да удържим камбиалните курсове в твърде умерени предели и по тоя начин не само да запазим местната валута от колебания, но и да усилим златната си наличност с нови 6 – 7 милиона. От друга страна, една част от чистото произведение на по-ранните заеми, предназначена за постройка на железници, мина в заверение на Държавното Съкровище, отдето и едно увеличение на сметката му от 3 милиона лева. Независимо от това, държавата внесе на срочен влог в Банката 25 милиона остатък от новия заем[4], обстоятелство, което най-много повлия за увеличението на кредиторните текущи сметки с 24 милиона; спестовната пощенска каса и останалите фондове фигурират тук само с едно нарастване от 6.6 милиона лева. Колкото до увеличението на средствата от заложните облигации, то се явява като резултат от заема и конверсията на Банката, привършени към края на месец април миналата година. По-голямо, обаче, значение има намалението с 13 милиона на средното годишно обръщение на банкнотите, непокрити с наличност. Взето в свръзка с нарасналата наличност, то важи особено за чистите печалби на Банката, но за това ще говорим малко по-долу. Нека сега да констатираме само, че това намаление на непокритото с наличност банкнотно обръщение се дължи на три причини: 1) на увеличилата се златна наличност, косвено последствие на заемите; 2) на увеличилата се сребърна наличност, поради насичането на нови сребърни монети; и 3) на издължениетона 40 милионния дълг на държавата към Банката, станало в началото на отчетната година.

Промените в общото количество и в състава на пласиментите се вижда от долнята таблица.

П Л А С М Е Н Т И

в хиляди лева

Име на сметките	1909	1910	Разлика
1. Странни кореспонденти	–	33,697	+33,697
2. Портфейл	28,970	38,781	+9,811
3. Краткосрочни заеми	811	1,096	+285
4. Специални тек[ущи] сметки	36,340	48,095	+11,755
5. Заеми на държавата	45,630	9,504	-36,126
6. Ценни книжа (фондове)	10,400	11,715	+1,315
7. Дългосроч[ни] заеми (ипот[ечни] кр[едити])	38,650	44,897	+6,247
8. Държавно съкровище	–	2,499	+2,499
Всичко:	160,801	190,284	+29,483

Тя ни показва, че погасения дълг на държавата към Банката се замества отчасти с едно увеличение на портфейла, текущите сметки, краткосрочните заеми и ценните книжа на обща сума от 23,1 милиона лева.

Чистата печалба за отчетната година е по-малка от оная за 1909 г. с лева 1,352,200.79. Тоя резултат се обяснява първо с това, че Банката през поменатата година не можа да използува безпроцентните си средства, идящи от банкнотите, в такива размери, както през 1909 година; тя се лиши по тоя начин от съответната печалба върху един неизползуван източник от 13 милиона. На второ място, Банката трябваше да мине в тяжест на общите печалби за отчетната година една сума от лева 885,124.80, представляюща разликата между цесионния и номиналния курс на 6% ипотечни облигации от 1893 г. за около 7,000,000 лева, конвертирани в първата половина на годината и заменени с 4 1/2% заложни облигации от новия банков заем. На трето място, изплатения държавен дълг от началото на отчетната година не даде място да се пласират освободените средства на Банката, освен отчасти и то едвам през втората половина на годината. Най-после, натоварена и с[ъс] задачи да регулира паричното обръщение в страната и да запази местната валута от внезапни и резки колебания, Банката намери за благоразумно, вместо да насили вътрешните си пласменти, да съсредоточи и да задържи в странните си кореспонденти (а сега в ефекти срещу странство) сравнително големи златни резерви с[ъс] средна лихва 2 1/2 – 3%. В[ъв] всеки случай, печалбите за отчетната година са печалби, произходящи от търговски и чисто банкови операции, не от операции с Държавното Съкровище.

От съмнителните вземания на Банката от миналите години, тая година се минаха в загуба лева 485,085.13, разпределени по клонове както следва:

1. Софийски клон	лева	48,992.76
2. Пловдивски клон	„	41,825.62
3. Русенски клон	„	252,694.18
4. Варненски клон	„	52,983.42
5. Търновски клон	„	88,581.35
6. Плевенски клон	„	7.80
	Всичко лева	485,085.13

[...]

Управител: *Х. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
К. Мутафов
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[Г. М.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 399 – 407. Оригинал. Машинопис.

1. Става въпрос за българския 5-процентен държавен заем в злато от 1904 г., обезпечен със залог на приходите от гербовия налог, от тютюна и от мурорието, сключен с Парижката и нидерландска банка на 14.XI.1904 г. Вж. док. № 203.

2. Става въпрос за заема, подписан на 20 декември 1889 г. между българското правителство и банковата група, включваща Дойче ферайнсбанк, Винер банкферайн, Лендербанк, Банк ентернасионал дьо Пари, Парижката и нидерландска банка и Мителдойче кредитбанк. БНБ получава този заем за уравняване дълговете на Държавното съкровище към нея.

3. Грешката в числата е допусната в оригинала.

4. Вж. док. № 55.

№ 32

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ ПРОЕКТОБЮДЖЕТА НА БАНКАТА ЗА 1912 г.

София, 7 януари 1912 г.

Протокол № 2

Заседание на 7 януарий 1912 г.

Заседават: Председателят на Проверителният съвет на Българската Народна Банка Кръстьо Даскалов и членовете Христо Иванов и Христо Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 9 и се закри в 12 часа пр[еди] обед.

Дневен ред

РАЗГЛЕЖДАНЕ БЮДЖЕТОПРОЕКТА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА ЗА 1912 година

Председателят докладва бюджетопроекта на Б[ългарската] Н[ародна] Банка за 1912 година, който г[осподин] Министърът на Финансите му е изпратил с писмо от 5 того под № 151, съгласно с чл. 9 от правилника за Проверителния съвет, за да си даде по него Съветът своето мнение.

Проверителният съвет, като разгледа и изучи бюджето-проекта намери за нужно да изкаже своето мнение в долуозначените четири точки.

I.

Представеният в Министерството на Финансите бюджето-проект е придружен с три сравнителни статистически таблици. Една за числото на чиновниците и служащите и за сумата на заплатите през 1908, 1909, 1910, 1911 и 1912 години. Друга за увеличенията и намаленията произходящи от повишение, предвиждане нови длъжности, откриване нови агентури, повишаване една агентура в клон и закриване някои служби. И трета за деятелността на някои банкови клонове и агентури, на които се дават нови I-во кл[асни] книговодители по бюджета за 1912 г. Изобщо бюджетът за 1912 година е представен с едно увеличение произходящо от личен състав лева 247.645 и веществени разходи лв. 70.720, а всичко увеличение лева 318.365.

От представените книжа придружаващи бюджета липсва обяснителна таблица за мотивите, които са предизвикали нуждите както за увеличенията, тъй и намаленията.

При изучаване причините, които са предизвикали увеличенията и намаленията Проверителният съвет намери, че бюджетът, така както е съставен, може да се приеме само с[ъс] следващото изменение:

Всичките книговодителски длъжности, на които до сега се е плащало 1.200 лв. годишно, за напред да се плаща само 1.500 лв. вместо 1.800 лв., както е предвидено. Проверителният съвет намира, че един скок наведнъж от 1.200 на 1.800 лева е много голям. За всичките други длъжности повишенията са допуснати по 300 лв. годишно, следователно и тук няма защо да се прави такава голяма разлика, толкова повече, че повишенията се правят в провинцията. Ако се приеме това наше мнение, тогава по §§ 8, 9, 11 и 12 на таблицата за увеличенията и намаленията ще има да се направи една икономия от 145 лица лева 43.500, а именно по § 8 от 89 лица лева 26.700

„	§ 9 „	40	„	„	12.000
„	§ 11 „	6	„	„	1.800
„	§ 12 „	10	„	„	3.000
Всичко				лева	43.500

II.

При проверка на отчетите на Банката Проверителния съвет е забележил, че много от разходите по телеграми и порто са от такова естество, че би следвало да се отнасят към бюджета, а не да се покриват от общите печалби на Банката. Такива са въобще разходите:

а) за пренасяне по пощата пари в групове от и за странство;

б) за пренасяне пари в групове от пощенските станции до Банката и обратно;

в) за направа на дървени сандъци, тенекиени кутии и платнени торби за влагане пари;

г) за освобождаване от митницата разни колети, включително и такива, съдържащи книги за Банковата библиотека и за пренасянето им до Банката;

д) за абонамент на телефоните и за таксите за междуградските телефони;

е) за абонамент на телеграмите на Българската Телеграфна Агенция.

Тези разходи, както се вижда, са от характер на бюджетните и ако се приеме мнението на Съвета да се плащат от бюджета, а не от сметката на „Телеграми и порто“ с това ще се усили контрола, понеже тоя вид разход, заедно с другите оправдателни документи по бюджета, ще се контролира от В[ърховната] с[метна] палата. За нас е много трудно да се ровим между 100-хиляди бележки да контролираме такива дребни разходи.

Тоя разход да се покрива от параграфа за канцеларските.

III.

Книговодителите I-ви клас при Централното Управление от 4 да се направят на 5. Да се предвиди повече един книговодител с лв. 4.800 годишно за Проверителния съвет. Него Проверителния съвет изисква за секретар на съвета, какъвто сега няма. Даденият ни книговодител служи за преписвач, за архивар-регистратор, за библиотекар и за експедитор. Той не може да ни върши и секретарската работа. За нас е нужен особен човек, защото сега за нашата писмена работа по съставяне на протоколи, актове, даване заключения по актовете, за рапортите и докладите ние сме длъжни сами да си правим черновките и по тоя начин ни се отнима времето да не можем да си изпълняваме преката ни длъжност, като Проверителен съвет, която ни възлага Закона за Банката и правилника за Проверителния съвет[1]. Ако ни се даде такъв секретар, ние бихме желали той да бъде и юрист, та за това определяме заплатата му 4.800 лева годишно.

IV.

Бюджетът е акт, чрез който се предвиждат и разрешават годишните приходи и разходи на една държава, на едно учреждение публично. Бюджетът на Б[ългарската] Н[ародна] Банка обаче не е такъв акт. Бюджетът на Б[ългарската] Н[ародна] Банка е само едно разписание за общите разходи (frais généraux) т. е. само за разходи за личния състав, за канцеларските разноски, за осветление и отопление, за наем помещение и за командировки. В него не се предвиждат маса други много по-големи разходи, каквито са например за лихви, които се плащат на влоговете, за лихви на заложните облигации (от външни и вътрешни заеми), за комисиона и разлика курса, разноски за печатане банкнотите, за разходи по присъдените върху Банката недвижими имоти, за разлика

курса от заложните облигации и пр. пр. а пък за приходите на Банката, каквито са разните лихви, от комисиона и разлика курса, от телеграми и порто, от доходи на недвижими имоти и пр. не се предвижда нищо. Разбира се, че като се утвърждава бюджета, покриването на разходите се знае, че ще стане от общите печалби на Банката.

Да се иска щото целият бюджет на Банката да се съставлява така, както се съставлява и държавният бюджет, не може, защото не всичките приходи и разходи могат да се подкрепят с такива оправдателни документи, каквито се вземат за държавните приходи и разходи. Повечето приходи и разходи на Банката са съвсем от друго естество, каквото е онова на държавата. Затова бюджетът на Банката, както е било и до сега, не може да се съставлява другояче. Той ще трябва да си остане, макар и да се нарича бюджет, едно разписание само за общите разноски на Банката, т. е. само за разходите за личния състав и за веществените.

Като изтъкваме това обаче, нашата цел е да посочим, че макар и да не може да се състави един банков бюджет, с всичките приходи и разходи, какъвто е държавният бюджет, пак може да се направи една таблица за предполагаемите бруто приходи и разходи на Банката, която ще има горе долу значение като един бюджето-проект. И според нас добре ще бъде щото когато се съставлява бюджето-проекта на Банката по установената за това практика, да се направи и една ведомост, или бюджето-проект, в която да се предвиждат всичките предполагаеми приходи и разходи, които ще има през годината. Съставяването на такава една ведомост – бюджето-проект – ще послужи в такъв случай да може Управителния Съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка да направи едно изложение за началата на неговата банкова политика, която да има да води през годината. Такава ведомост бюджето-проект ще подсети Управителния Съвет да обсъди какви операции той има да извърши през годината, а следователно какви приходи има да получи, след като се спаднат предполагаемите разходи, а следователно и каква печалба предполага да внесе в края на годината в Държавното Съкровище. При съставянето на такова едно изложение ще изпъкнат маса въпроси от икономически, финансов и банков характер, които Управителният Съвет ще трябва да разреши, за да определи директивата на своята банкова политика. Като конспект на съдържанието на това изложение могат да послужат долуизброените въпроси, разрешението на които Управителният Съвет би следвало да даде.

Какви са източниците, от които Банката добива средства за своите пласменти и от где се добиват те. Колко костуват. Достатъчни ли ще бъдат те според плановете на политиката, която Управителният Съвет мисли да развива през годината. Ако би че се окажат недостатъчни, от где мисли да се добие с такива за недостига. Каква политика има да води по увеличение на оборотния си капитал. По банкнотното обращение. По срочните влогове. По влоговете от фондовете. Мисли ли да увеличава или намалява лихвите и разните комисионни, било като взема било като дава. С какво ще мотивира това и пр. пр.

Какво е понастоящем положението на пласментите. Ще остави ли всичките пласменти и за напред да се развиват съразмерно пак в същия размер, или мисли да увеличи или намали размера на едни за сметка на други. От кои източници за кои пласменти ще се ползува. До какъв размер желае да възлезат покритите с реална гаранция пласменти и до какъв – отпускаемите заеми на личен само кредит. Какъв е портфейла на Банката. До какъв размер да бъде сконтовия портфейл, до какъв заемния и до какъв депозитния. Също и спец[иалните] тек[ущи] сметки. Какви мерки мисли да взема за намаление на съдебните дела. Каква политика ще води по ипотеките. В кои градове на Царството мисли да дава ипотеки и в кои – не. По за колко години 10, 15, 20, 30, 40, 45. Мотивите му за това.

Какъв резултат дава експлоатацията на присъдените върху Банката имоти и какво мисли да прави с тях, ако доходите са незначителни.

Каква е бъдащата перспектива на урожая. Външната и вътрешната търговия на страната. Внос и износ. Камбио и пр.

До какъв размер ще развие индустриалния и търговския кредит. Кои от развиващите се в страната и жизнеспособни индустрии ще бъдат покровителствувани.

Като има пред вид строителната политика на Държавата, Окръзите и Общините с какви средства счита да помага на предприемачите.

На какъв размер възлизат съмнителните и безнадеждни креанси, колко може да се минат в загуба и ако не мисли да мине всичките на веднъж, с какво ще мотивира това.

Каква част съставлява от основния капитал инвентарът на Банката. Достатъчен ли е размера на погашенията, които се правят.

Положението и нуждите на държавата и с какви средства ще се отзове на тях.

Общото политическо положение на държавите и как то може да се отрази на местния пазар и банковата политика.

Това не са изчерпателно всичките въпроси. Може да се поставят и още някои други.

Въобще да се направи едно изложение, което да може да обхване по възможност повече от детайлите на банковата политика, за да се види до колко кроените планове за подкрепа на търговията и индустрията и повдигане общото благосъстояние на страната, в които Банката взема голямо участие чрез отпущането на кредитите, ще могат да постигнат своята цел.

Такова едно изложение е от много голям интерес. То ще послужи да се осветли Минист[ъ]ра на Финансите в директивите на банковата политика.

За даването такова едно изложение може да послужи заведената практика от Финансовия Министър да прави ежегодно пред Народното Събрание изложение за финансовото положение на държавата и икономическото състояние на страната.

Кога да се съставя и представя на утвърждение от Минист[ъ]ра на Финансите бюджето-проекта на Б[ългарската] Н[ародна] Банка не е нигде до сега определено. Добре ще бъде това да става по времето, определено в Закона за отчетността по бюджета за представление на Народното Събрание на държавния бюджет, та при изучаванията, които тогава прави г[осподин] Министърът на Финансите за своята реч, да може да добие по-подробни сведения и за банковото дело в страната.

Основание да се прави и дава на Минист[ъ]ра на финансите такова изложение ние черпим от чл. 25 от Правилника на Проверителния съвет. За да може Проверителния съвет да разглежда отчета на Банката в общ вид от гледище на публичните интереси и дали деятелността на Банката по всичките видове нейни операции, трябва да му е известен и предварително начертания план на банковата политика. А без такова изложение, нито банковото Управление, нито Проверителния съвет, нито пък Министърът на Финансите ще могат да узнаят какво се е мислило и кроило, какво е постигнато и какво не, какви са биле за това удачите и неудачите.

Основание за даване такова изложение ние намираме косвено и в чл. 14 п[ункт] I на Закона за Б[ългарската] Н[ародна] Банка, според който Управителният Съвет се задължава да установява периодически размера и условията на сконтото, лихвите и условията на останалите активни и пасивни операции, както и количеството на сумите, които предстои да се употребят в сконтови и други операции. Следователно, ако Управителният Съвет е длъжен да прави това няколко пъти през годината, то колко повече ще е необходимо да се прави при настъпването на новата година!

Настоящият протокол да се изпрати на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите чрез г[осподин] Управителя на Б[ългарската] Н[ародна] Банка, съгласно с чл. 9 от Правилника за Проверителния съвет, утвърден с указ № 137 от 12 Октомврий 1911 г. и обнародван в „Държавен Вестник“ брой 234 от 21 Октомврий същата година.

Председател: *Кр. Даскалов*
Членове: *Хр. Иванов*
Х. Ю. Бакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 503, л. 2 – 11. Печатно.

1. Вж. док. № 23.

№ 33

ОТЧЕТ НА БНБ ЗА 1913 г.

София, 12 февруари 1914 г.

О Т Ч Е Т
на
БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА
ЗА 1913 ГОДИНА

Година 35-а.
Господину Министру на Финансите

Господине Министре,

Въз основа на чл. 56 от Закона за Българската Народна Банка, имаме чест да ви предпоставим годишния ни отчет за резултатите от операциите на Банката за изтеклата 1913 година.

1. Капитал и резерви на Банката
а. Основен капитал

На 31.XII.1912 година капитала на Банката е бил	лева	13.045.244.61
На 31.XII.1913 година същият се е възкачил на	„	15.878.065.26
Увеличение през 1913 година		**2.832.820.65**
Съгласно чл. 3 от Закона за Банката от 1911 година, основния капитал на същата е определен на	лева	20.000.000 –
от които напълно внесени до 31.XII.1913 година	„	15.878.065.26
така че на 31.XII.1913 година са останали за внасяне	„	**4.121.934.74**

б. Запасен капитал

На 31.XII.1912 година запасния капитал на Банката е бил	лв.	7.323.671.
На 31.XII.1913 година същия е бил пак толкова	„	7.323.672.

следователно, през отчетната 1913 година не е имало никакво увеличение или намаление на запасния капитал.

Съгласно чл. 62 от Закона за Банката от 1911 година, удръжките (25%) от чисти-

те печалби на същата за запасния капитал ще се присъединяват към основния капитал, докато се изпълни сумата, предвидена в чл. 3 от Закона, за тоя капитал.

в. Ипотечен резервен фонд

(Създаден през 1907 г.)

На 31.XII.1912 година Ипотечния резервен фонд е бил	лева	496.576.64
На 31.XII.1913 година същия се е възкачил на	„	670.931.44
Увеличение през 1913 година	„	**174.354.80**

г. Фонд „Ликвидация на присъдени имоти“

(Създаден през 1909 г.)

На 31.XII.1913 година фонд „Ликв[идация] на присъд[ени] имоти“ е бил	лева	515.060.63
През 1913 година постъпило	„	217.339.66
Всичко:	„	732.400.29
През същата година изразходвано	„	9.695.67
На 31.XII.1913 година остават	„	**722.704.62**
Увеличение през 1913 година	„	207.643.99

д. Фонд „Съмнителни вземания“

(Създаден през 1911 г.)

На 31.XII.1912 година фонд „Съмнителни вземания“ е възлизал на	лева	2.151.762.86
През 1913 година постъпило.	„	4.670.855.87
Всичко:	„	6.822.618.73
През същата година минати в загуба несъбираеми вземания на сума	„	2.013.216.40
На 31.XII.1913 година остават	„	**4.809.402.33**
Увеличение през 1913 година	„	2.657.639.47
а всичко на 31.XII.1913 година **капитал и резерви** на сума	„	**9.404.774.65**
или с	лева	5.872.458’91

в повече от 1912 година.

2. Общо количество на операциите

(Таблица 1)

Общото количество на операциите през 1913 година възлиза на	1.138.797 за	лева	6.425.184.658.96

а. Банкови операции

Общото количество на банковите операции през 1913 г. възлиза на	957.354 за	лева	5.385.717.716.29
През 1912 година то възлизаше на	1.214.128	„ „	6.250.561.915.16
Намаление за 1913 година	**256.774**	**„ „**	**864.844.198.87**

б. Операции за сметка на Държавното Съкровище

Общото количество на извършените операции по касовата служба на държавата през 1913 година възлиза на	178.671 за	лева	1.011.431.411.27
През 1912 година възлизаше на	241.363	„ „	458.017.121.47
Увеличение за 1913 година	**-62.692**	**„ „**	**+553.414.289.80**

3. Движение на касата

(Таблици 2 и 3)

На 31.XII.1912 година е имало в касите на Банката лева		163.513.209.86
През 1913 година са постъпили по 371.353 операции ... „		1.616.097.361.58
Всичко: ... „		1.779.610.571.44
През 1913 година са изплатени по 317.540 операции за „		1.611.130.622.71
На 31.XII.1913 година е имало наличност ... „		**168.479.948.73**
Наличността на 31.XII.1913 година се състои от тези монети:		
злато ...	лева	55.335.317.23
Монети: сребро ...	„	23.438.440.25
златни. ...	„	59.117.245. –
Банкноти: сребърни ...	„	30.588.946.25
Всичко: ...	„	**168.479.948.73**
Общият оборот на касата през 1913 година възлиза на .	лв.	3.227.227.984.29
През 1912 година оборота е бил.. ...	„	2.981.578.130.81
Значи през 1913 година оборота е бил в повече ...	“	**245.649.853.48**

Измененията в монетната наличност са били следните:

в хиляди лева

Злато	Сребро	Злато и сребро
Максимум 56.428 на 7.VIII.	Максимум 23.935 на 7.XII.	Максимум 79.326 на 7.XII.
Минимум 50.271 на 7.I.	Минимум 16.902 на 7.I.	Минимум 67.173 на 7.I.
Средно..... 54.922 –	Средно ..... 20.418 –	Средно ..... 75.340 –

Именениятa на банкнотите в обръщение са били следните:

в хиляди лева

Златни	Сребърни	Златни и сребърни
Максимум 181.769 на 22.IX.	Максимум 28.009 на 31.VII	Максимум 209.699 на 31.VIII
Минимум 138.945 на 22.I.	Минимум 22.531 на 30.XI.	Минимум 162.033 на 31.I.
Средно ..... 163.616 –	Средно ..... 24.151 –	Средно ..... 187.767 –

4. Портфейл

(Таблици 4, 5, 6, 7 и 8)

На 31.XII.1912 г. е имало в портфейла 44.272 сконтирани полици и записи за лева...				50.597.757.04
През 1913 г. са постъпили.....	37.384	„	„ „	49.861.506.91
Всичко:	81.656	„	„ „	100.459.263.95
През 1913 г. са излезли.....	52.164	„	„ „	59.371.631.93
На 31.XII.1913 г. са останали.....	**29.492**	„	„ „	**41.087.632.02**

От постъпилите през 1913 година полици:

16.161 са заемни полици	за ... лева	22.139.770 –
21.223 са сконтирани полици за ...	„	27.721.726.91
Всичко: ... **37.384** полици	за ... „	**49.861.506.91**

Общото количество на постъпилите през 1913 година полици и записи както се вижда по-горе е било 37.384 полици за ..... лева 49.861.506.91

Това количество през 1913 г. е 147.040 „ „ ..... „ 50.183.629.37
Значи, през 1913 г. е имало по-малко **109.656** „ „ ..... „ **100.322.122.46**
През 1913 година портфейла е претърпял следните изменения:
Максимум.....50.581.040.80 на 14 януарий
Минимум.....41.087.632.02 на 31 декември
Средно.....47.518.145.21 –

5. Депозирани полици

(Таблици 9, 10 и 11)
На 31.XII. 1912 година е имало 30.677 депозирани полици за лева 33.246.849.55
През 1913 година са постъпили ... 11.157 „ „ „ „ 15.043.079.24
Всичко: 41.834 „ „ „ „ 48.289.928.79
През 1913 година са събрани 22.500 „ „ „ „ 22.233.870.79
„ „ „ постъпили ..... 6.020 „ „ „ „ 8.434.178.53
На 31.XII. 1913 г. останали .. **13.314** „ „ „ „ **17.621.879.47**
Общото количество на постъпилите през 1913 година депозирани полици, както е показано по-горе, е било 11.157 полици за лева 15.043.079.24
Това количество през 1912 г. „.....71.044 „ „ „ 68.856.289.96
Значи, през 1913 г. е имало по-малко.....**59.887** „ „ „ **53.803.210.72**
През 1913 година депозираните полици са претърпели следните изменения:
Максимум..... 33.204.404.45 на 7 януарий
Минимум..... 17.621.879.47 на 31 декември
Средно..... 29.122.971.78 –

6. Специални текущи сметки под гаранция на полици

(Таблица 12)
На 31.XII.1912 година е имало.....171 сметки за ..... лева 28.809.827.67
През 1913 година отпуснато по 148 „ „ ..... „ 70.610.940.36
Всичко: „ 91.420.768.03
През 1913 година постъпило по 147 „ лева 83.742.793.04
През същата година дадена в съд 1 „ за 18.352.77 83.761.145.81
На 31.XII.1913 г. са останали ..... 168 сметки **7.659.622.22**
Тези сметки са претърпели следните изменения:
Максимум ..... 21.452.188.59 на 14 юлий
Минимум ..... 4.427.686.64 на 22 декември
Средно ..... 16.773.366.08 –

7. Специални текущи сметки под гаранция на две лица

(Таблица 13)
На 31.XII.1912 година е имало..... 3.158 сметки за ..... лева 43.046.023.42
През 1913 г. е отпуснато по ..... 2.834 „ ..... „ 66.564.250.36
Всичко „ **109.610.273.78**
През 1913 г. е постъпило по ..... 2.635 „ лева 69.774.283.21
През същата г. дадени в съд 58 за „ 775.728.11 „ 70.550.011.32
На 31.XII.1913 г. са останали 3.029 „ „ **39.060.362.46**
През 1913 г. специалните текущи сметки под гаранция на две лица са претърпели

следните изменения:

Максимум.....42.803.833.50 на 7 януарий
Минимум.....38.249.159.15 на 22 декемврий
Средно..... 40.309.337.71 –

8. Специални текущи сметки гаранция цесии

(Таблица 14)

На 31.XII.1912 г. е имало.....41 сметки за			лева	7.631.525.46
През 1913 г. отпуснато по 26	„	„	„	2.590.932.31
Всичко:			„	10.222.457.77
През 1913 г. е постъпило по 23	„	...	лева	3.205.220.20
През същата г. дадена в съд 1	„	за „ 97.492.33	„	3.302.712.53
На 31.XII.1913 г. са останали ... 33	„	„ ...	„	**6.919.745.24**

Специалните текущи сметки срещу цесии са претърпели следните изменения:

Максимум ..... 7.635.485.46 на 7 януарий
Минимум ..... 6.640.860.99 на 30 ноември
Средно ..... 7.094.252.90 –

9. Специални текущи сметки гаранция безпорни вземания

(Таблица 15)

На 31.XII.1912 година е имало.....8 сметки за			лева	377.009.52
През 1913 г. е отпуснато по 91	„	„	„	2.410.335.41
Всичко:	„			2.787.344.93
През 1913 г. е постъпило по 35	„	„	„	1.096.913.01
На 31.XII.1913 г. са останали ... 91	„	за	„	**1.690.731.92**

Тези сметки са претърпели следните изменения:

Максимум..... 1.690.731.92 на 31 декемврий
Минимум..... 5.956.10 на 7 октомврий
Средно..... 246.216.64 –

10. Сметки и заеми под залог на ценни книжа

(Таблица 16)

На 31.XII.1912 година е имало...779 сметки за			лева	2.511.962.60
През 1913 г. е отпуснато по 794	„	„	„	6.091.282.48
Всичко:	„			8.603.245.08
През 1913 г. е постъпило по 617	„	„	“	3.931.846.57
На 31.XII.1913 г. са останали 956	„	за	“	**4.671.398.51**

Специалните текущи сметки и заеми под залог на ценни книжа са претърпели следните изменения:

Максимум.....4.707.694.09 на 14 ноември
Минимум.....2.338.078.23 на 22 февруарий
Средно.....3.375.271.47 –

11. Сметки и заеми под залог на стоки и коносаменти

(Таблици 17 и 18)

На 31.XII.1912 година е имало 89 сметки за			лева	4.346.035.43

През 1913 г. е отпуснато по 157 „ „ ..... „ 7.807.791.91
Всичко: „ 12.153.827.34
През 1913 г. е постъпило по 133 „ „ ..... „ 7.088.139.70
През същата година дадена под съд – „ „ ..... -
На 31.XII.1913 г. са останали 133 „ за ..... „ **5.065.687.64**

Специалните текущи сметки и заеми под залог на стоки и коносаменти са претърпели следните изменения:

Максимум ..... 6.046.517.65 на 30 ноември
Минимум ..... 4.338.104.63 на 22 февруарий
Средно ..... 5.111.948.10 –

12. Сметки и заеми срещу ипотеки

а. Заеми срещу ипотеки

(Таблица 19)

На 31.XII.1912 година е имало 3.405 ипотечни заеми за лева 40.326.098.11
През 1913 г. отпуснати ..... 182 „ „ „ 4.552.800.66
Всичко: 3.587 „ „ „ „ 44.878.898.77
През 1913 г. платено по .... 153 „ „ „ „ 2.406.999.86
През същата г. останали върху Банката 12 ипотекирани имота за „ 32.215.65
На 31.XII.1913 г. са останали ..... **3.422** ипотечни заеми за „ **42.439.683.26**

Заемите срещу ипотеки са претърпели следните изменения:

Максимум..... 42.439.683.26 на 31 декември
Минимум..... 39.857.376.28 на 31 август
Средно..... 40.401.249.81 –

б. Специални текущи сметки срещу ипотеки

(Таблица 20)

На 31.XII.1912 година е имало 488 сметки за ..... лева 13.942.298.75
През 1913 г. е отпуснато по 392 „ „ ..... „ 7.795.144.39
Всичко: „ 21.737.443.14
През 1913 г. е постъпило по 429 „ лева .. 7.156.026.25
През същата година дадена под съд ..... 2 „ за „ 239.020.84 7.395.047.09
На 31.XII.1913 г. са останали .... 486 „ „ .. „ **14.342.396.05**

Тези сметки са претърпели следните изменения:

Максимум..... 13.909.880.65 на 7 януарий
Минимум..... 12.906.415.48 на 22 август
Средно..... 13.268.113.02 –

13. Присъдени недвижими имоти

На 31.XII.1912 г. са останали върху Банката 401 имота за лева 1.931.957.42
През 1913 г. са възложени
(12 ипотечни и 3 сконтови) ..... 15 „ „ „ 55.818..61
Всичко: 416 „ „ „ 1.987.776.03
През 1913 г. продадени ..... 23 „ „ „ 282.061.92
На 31.XII.1913 г. остават ..... **393** „ „ „ **1.705.714.11**

Присъдените недвижими имоти са претърпели следните изменения:

Максимум ..... 1.940.174.72 на 22 април
Минимум ..... 1.705.714.11 на 31 декември
Средно ..... 1.900.990.81 –

14. Заеми на Окръжия, Общини и учреждения

(Таблица 21)

На 31.XII.1912 година дългът към Банката на разните градски и селски общини, окръжия и учреждения е бил ... . лева 16.091.113.40
През 1913 г. отпуснати нови заеми за .... „ 3.145.113.63
Всичко: „ 19.236.227.03
През 1913 г. постъпило ..... „ 1.423.515.49
На 31.XII.1913 г.остава да се дължи ..... „ **17.812.711.54**

В горните влизат също отпуснатите на някои Земеделчески Банки, заеми за откупуване на господарските и чифлишките земи.

Движението на тези последните през 1913 год. е било следнето:

На 31.XII.1912 година Земеделческите Банки са дължели
Лева 1.023.679.04
През 1913 година не е отпускано .....
„ „ „ платено .....
На 31.XII.1913 година остава да се дължи..... **1.023.679.04**

а и м е н н о

1. Бълг[арска] Земледел[ческа] банка, Босилеградски клон
Лева 489.599.16
2. „ „ „ Кюстендилски „ 256.443.25
3. „ „ „ Радомирски „ 205.060.83
4. „ „ „ Софийски „ 72.575.80

Всичко: **1.023.679.04**

Заемите на Окръжия, Общини и учреждения, включително и тия на Земеделческите Банки са претърпели следните изменения:

Максимум ..... 18.506.011.03 на 22 юний
Минимум ..... 16.084.028.54 на 22 януарий
Средно ..... 17.804.680.70 –

15. Управление на държавните дългове.

На 31.XII.1912 година е държало.....лева 18.671.218.53.
През 1913 г. отпуснато ..... „ 196.945.571.94
Всичко: „ 215.616.790.47
През същата година са внесени ..... „ 203.497.342.39
На 31.XII.1913 г. остава да вземе..... „ **12.119.448.08**

16. Текущи лихвени сметки

(Таблица 22)

На 31.XII.1912 година е имало 1.424 сметки за ..... лева 8.031.677.25
През 1913 г. е постъпило по ... 1.193 „ „ 37.474.179.03
Всичко: „ 45.505.856.28

През 1913 г. е платено по ..... 1.363 ..... „ 30.840.222.93
На 31.XII.1913 г. са останали ... 1.297 „ за ..... „ **14.665.663.35**

През 1913 година сметката „Текущи лихвени сметки“ е претърпяла следните изменения:

Максимум ..... 14.665.633.35 на 31 декември
Минимум ..... 7.578.056.99 на 7 февруарий
Средно ..... 8.891.609.24 –

16а. Депозитни текущи сметки

На 31.XII.1912 година е имало 2.153 сметки за лева 4.685.342.31
През 1913 г. е постъпило по 3.158 „ „ „ 16.078.708.46
Всичко: „ 20.764.050.77
През 1913 г. е платено по ..... 3.427 „ „ „ 16.190.307.97
На 31.XII.1913 г. са останали . 2.213 „ „ „ **4.573.742.80**

През 1913 година сметката „Депозитните текущи сметки“ е претърпяла следните изменения:

Максимум..... 6.390.208.16 на 7 март
Минимум..... 2.934.520.77 на 30 април
Средно..... 4.057.871.43 –

17. Текущи безлихвени сметки

(Таблица 23)

На 31.XII.1912 година е имало 5.833 сметки за лева 17.422.977.46
През 1913 г. е постъпило по 18.216 „ „ „ 544.689.353.66
Всичко: „ 562.112.331.12
През 1913 г. е платено по 17.814 „ „ „ 524.843.773.65
На 31.XII.1913 г. са останали 6.506 „ „ „ **37.268.557.47**

Сметката „Текущи безлихвени сметки“ през 1913 г. е претърпяла следните изменения:

Максимум ..... 37.268.557.47 на 31 декември
Минимум ..... 17.690.203.18 на 22 февруарий
Средно ..... 25.028.211.42 –

18. Държавни общински и обществени фондове

(Таблица 24)

На 31.XII.1912 година е имало остатък лева 62.284.904.88
През 1913 г. е постъпило ..... „ 121.631.137.76
Всичко: „ 183.916.045.64
През 1913 г. е платено ..... „ 106.075.116.61
На 31.XII.1913 г. е имало остатък ..... „ **77.840.926.03**

През 1913 година сметката „Държавни, общински и обществени фондове“ е претърпяла следните изменения:

Максимум..... 81.309.876.21 на 22 декември
Минимум..... 63.304.356.31 на 31 януарий
Средно..... 73.969.620.63 –

19. Влогове лихвени срочни

(Таблици 25, 26, 27, 28 и 29)

На 31.XII.1912 година е имало	3.446 влога за	лева	45.128.301.90
През 1913 г. вложено.....	544	„ „ „	11.305.917.31
Всичко:	3.990	„ „ „	56.434.219'21
През 1913 г. изплатено по	965	„ „ „	5.965.860.57
На 31.XII.1913 г. са останали	**3.025**	„ „ „	**50.468.358.64**

През 1913 година влоговете лихвени срочни са претърпели следните изменения:

Максимум	50.468.328.64 на 31 декември
Минимум	45.013.527.96 на 31 март
Средно	46.980.718.28 –

20. Полици за събиране

(Таблица 30)

На 31.XII.1912 година е имало	122.586 полици за	лева	105.709.073.85
През 1913 г. са постъпили	163.965	„ „	124.858.804.97
Всичко:	286.551	„ „	230.567.878.82
През1913 г. са събрани и ремитирани	183.885	„ „	147.651.986.31
През същата година са повърнати	58.131	„ „	40.363.790.09
На 31.XII.1913 г. са останали	**44.535**	„ „	**42.555.102.42**

21. Депозити на хранение

(Таблици 31, 32, 33, 34 и 35)

На 31.XII.1912 година е имало	2.316 депозити за	лева	66.741.721.96
През 1913 г. са постъпили	584	„ „ „	18.488.934.55
Всичко:	2.900	„ „ „	85.230.656.51
През 1913 г. са изтеглени	349	„ „ „	13.782.206.36
На 31.XII.1913 г. са останали ...	**2.551**	„ „ „	**71.448.450.15**

22. Преводи

(Таблица 36)

а. Вътрешни

През 1913 година Банката е превела суми, чрез чекове, писмени и телеграфически заповеди срещу клоновете и агентурите, от едно място на друго в Царството

по.....	131.199 преводи за	лева	280.009.832.62
През1912 година е имало	114.415	„ „ „	168.532.166.68
Увеличение за 1913 година	**16.784**	„ „ „	**111.477.665.94**

б. Задгранични.

През 1913 г. са били теглени писмени и телеграфически заповеди срещу разни кореспонденти в странство

по	23.927 превода за	лева	82.773.971.86
През 1912 година е имало.....	22.191	„ „ „	93.688.901.56
Намаление за 1913 година.....	+1.736	„ „ „	-10.914.929.70
През 1913 година страните кореспонденти са направили срещу клоновете на Банката.....	1.387 тегления за	„	3.328.288.65
През 1912 година е имало	1.659	„ „ „	3.066.705.46

Увеличение за 1913 година .....**-272** „ „ „ **+.261.583.10**

23. Камбио и групове

(Таблица 37)

а. К а м б и о

През 1913 г. е купено и изпратено на страните кореспонденти
камбио по .....3.449 чека за ..... лева 55.989.841.66
През 1912 година е купено по .... 5.751 „ „ „ 76.321.067.14
Намаление за 1913 година .....**2.302** „ „ „ **20.331.225.48**

б. Г р у п о в е

През 1913 година са пратени
в странство ..... 46 група за лева 411.876.47
През 1912 г.са пратени в странство ..... 37 „ „ „ 220.346.50
Увеличение през 1913 година ..... **9** „ „ „ **191.529.97**

24. Сконто лихви и комисиони

(Таблица 40)

През течението на 1913 година процента на лихвата е останал неизменен, а именно:

а) 6% за сконтираните полици и специалните текущи сметки под залог на полици от кредитните акционери или командитни с акции дружества и банки, както и на частните банкерски къщи, които имат капитал най-малко 500.000 лева и които би направили годишен оборот най-малко от 800.000 лева по тия сметки.

б) 6 1/2% за сконтираните полици и специалните текущи под залог на полици, на клиенти с капитал по-малък от 500.000 лева.

в) 6 1/2% за заемите и сметките срещу залог на ценни книжа, стоки и коносаменти.

г) 5 1/2% за авансите на държавата, превишающи сумата 10.000.000 лева, съгласно чл. 49 и чл. 50 от Закона за Банката; и

д) 7% за всички други видове пласменти.

През отчетната 1913 година Банката е имала един приход от лихви, комисиони и други права на сума ..... лева 21.019.590.11
През 1912 година тия приходи са възлизали на ..... „ 15.229.797.53
Значи, през 1913 година е имало едно увеличение от „ **5.789.792.58**

25. Печалби и загуби

(Таблици 40 и 41)

Общата сума на печалбите бруто, съгласно тук приложената сметка,
възлиза на ..... лева 20.774.981.92
А разноските възлизат на ..... „ 9.443.699.31
Остава, следователно, една чиста печалба от „ 11.331.282.61
Чистата печалба през 1912 година беше ..... „ 6.661.853.52
Значи, през 1913 година чистата печалба е в повече с ... „ **4.669.429.90**

Чистата печалба на Банката за 1913 година се разпределя, съгласно чл. чл. 4, 6, 22 и 62 от Закона за същата и чл. 5 от Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка, както следва:

а) 25% за **запасен капитал**, която сума, съгласно чл. 62 от Закона за Банката, се присъединява към **основния капитал**, респективно партидата невнесен капитал ..... лева 2.832.820.65

б) 1.53% за **ипотечен резервен фонд**, което прави 10% върху чистите печалби на Банката по ипотечните ѝ операции

на сума 1.743.547.96 ..... „ 174.354.80

в) 41.17% на фонд **„Съмнителни вземания“** ..... „ 4.670.855.87

г) За **възнаграждение** на чиновниците и служащите 325.985.59

д) За **Държавното Съкровище** ..... „ 3.327.265.70

Всичко: „ **11.331.282.61**

До вдигането на мораториума, станало на 12 септември 1913 г., Банката продължаваше и през отчетната година да върши операции предимно с Държавното Съкровище и свързаните с войната доставки, както това правеше и през 1912 г. от деня на обявяването на мобилизацията (17 септември 1912 г.). По тая причина, особено в течение на втората Балканска война, банкнотното обръщение достигна на 31 август своя максимум от 209.7 милиона, ала наличността в касите на Банката остана незасегната (78.8 милиона срещу 67.8 милиона). Тя даже се увеличи общо с 10.8 милиона, т. е. златото с 4.2 милиона в сравнение с остатъка на 31 декември 1912 г., а среброто с 6.6 милиона, сравнително с остатъка на същата дата. Увеличението на последното се дължи на новонасечените сребърни монети от 11.000.000 лева, а на първото на размяната на сребърни монети с[ъс] златни в новите земи, както и на една покупка от 1.000.000 лв. зл[атни] от Българската Земледелческа Банка. В[ъв] всеки случай Банката успя да задържи банкнотната си емисия в предвидените от Закона предели. В края на отчетната година, т. е. на 31 декември 1913 г., тя не възлиза на повече от 188.7 милиона срещу 163.9 милиона на същата дата 1912 година.

Но, ако златната наличност в касата на Банката не претърпя намаление, нашите златни резерви в странство, възлизащи на 36.7 милиона в предвечерието на мобилизацията (31 август 1912 г.) и увеличени с един аванс от 12 милиона срещу заложни облигации в предвечерието на втората Балканска война (6 май 1913 г.), се изчерпаха окончателно към 14 октомврий 1913 г. за да се възстановят отчасти в последните дни на годината и да достигнат едва до 13.5 милиона. Това изчерпване стана почти изключително за нуждите на Държавното Съкровище в странство, а колкото се отнася до неговите вътрешни нужди, те се удовлетворяваха от източниците на Банката, произходящи от емисията на банкнотите. Целият дълг на Държавното Съкровище към Банката за външни и вътрешни платежи се увеличи от 129 хиляди, колкото той беше преди мобилизацията (31 август 1912 г.), на 146.6 милиона към края на отчетната година, с максимум 157 милиона на 7 септември 1913 година, когато сиреч се привърши демобилизацията. За това извънредно увеличение на държавния дълг над определената от Закона за Банката норма от 40 милиона (чл. 49) Управителният Съвет доби разрешение от Министерския Съвет още на 12 октомврий 1912 г.

Докато траеше мораториума, всички други пласменти, с изключение на ония, свързани с Държавното Съкровище, стояха в същото почти положение, каквото ги завари мобилизацията. Забелязва се по-голямо оживление в движението на авансите срещу ценни книги, защото авансите срещу лични поръчителства бидоха ограничени, с изключение на ония, които се правеха за изплащане на премии по застраховките за живот на лица, повикани под знамената. Ето защо, докато срещу ценни книги през 1913 г. е отпуснато 8.6 милиона, с остатъка в края на същата година 4.6 милиона, през 1912 г. е

изтеглено 7.3 милиона, с остатък за същата година само 2.5 милиона.

След вдигането на мораториума картината се изменява значително. Макар Банката, в съгласие с останалите частни банки в страната, и да взе ред мерки, за да се не притесняват добросъвестните с достатъчен актив клиенти и да не вземат други мерки, освен охранителни, пак общия портфейл спадна от 83.7 милиона, максимумът на 7 януарий 1913 г., на 58.7 милиона към края на годината; текущите специални сметки се намалиха от 42.8 милиона на 39 милиона. Най-голямото сравнително намаление се пада на депозирания от банките портфейл: той спадна от 33.2 милиона на 1 януарий 1913 г. на 17.6 милиона към края на годината. Това доказва, че предприетата от Банката политика за концентриране и фаворизиране на тоя вид кредит се оказва изгодна дори в такива извънредни времена, каквито са днешните. Друга една особеност в движението на активите от вдигане на мораториума насам, това е увеличението на пласментите на Банката по цесиите на безпорните вземания срещу държавата от 377 хиляди на един милион и седемстотин хиляди. Управителният Съвет намери, наистина, за целесъобразно да отпусне една сума от четири милиона лева на своите клиенти срещу цесия на проверени реквизиционни разписки от 5.6 милиона. Спрямо Държавното Съкровище, това, както и сконтираните от Банката за 2.220.960.32 съкровищни бонове, преминали в ръцете на банковите клиенти, не е освен нова форма на летущия дълг на държавата спрямо Банката.

Относно движението на пасивите, освен увеличението на публичните влогове с около 20 милиона, считаме за нужно да отбележим увеличението на безсрочните влогове, т. е. на текущите кредиторни сметки, чиито титуляри са частни лица, банки и банкери. Те се засилиха след вдигането на мораториума и особено към края на годината и показват един кредиторен остатък от лева 56.4 милиона срещу лв. 30.2 милиона на 31 декемврий 1912 г. Това натрупване на безсрочни или краткосрочни влогове се обяснява от една страна с рисковете за нови пласменти, пред вид политическото положение на страната и, главно, от друга страна, с политиката на Банката да се плати по-скоро 3% на влоговете, произходящи от инкасо на чужди полици, отколкото да се пращат притежателите им на тържището на девизите и с това още повече да се усилва камбиалната криза в страната, избухнала веднага след дигане на мораториума.

Тая криза, наистина, съществующа в латентно състояние по-отдавна, но задържана от мораториума, неминуемо трябваше да избухне, щом настъпи периодът за ликвидиране на положението, създадено от двете Балкански войни. Равновесието на нашия платежен баланс, т. е. на нашите изискуеми вземания от странство и нашите изискуеми задължения в странство се разваляше толкова повече, колкото балканските събития и войни се усложняваха и създаваха все по нови поводи за разходи при една почти парализирана търговия с износа на нашите произведения и при пълно спиране на доходите от емигриращия български труд за печалби в странство. Годишните анюитети на нашия консолидиран дълг от 45 милиона за 1912 г. се увеличиха за лихви и комисионни по новия летущ външен дълг с 8 милиона, а през 1913 година с 12 милиона. При това дивидентите на чуждите капитали, пласирани у нас в банки и разни други търговски и индустриални предприятия, продължават да товарят пасива на нашия баланс с 4 милиона годишно, а премиите по застраховките пред иностранни дружества, около 5 милиона годишно, даже се увеличиха с рисковете през войната. Вследствие на грамадната консумация, не само на местните, но и на вносните стоки, и поради ред пречки за еколирането на нашия износ, търговският баланс за 1912 г. ни оставя един недостиг на износа спрямо вноса от 57.7, а оня за 1913 г. за от около 80 – 90 милиона. Като връх на всичко това, след втората война, ние трябваше да се изложим на финансов бойкот и да видим нашето банкнотно обръщение, след изтощаване на златните резерви в страната, ако не

юридически, то поне фактически, поставено под режима на принудителния курс, макар и частично и кратковременно. Разбира се, че при такива условия Българската Народна Банка нямаше друг коректив, за да смекчи високия курс на камбиото, освен комбинацията за синдикиране на местните банки и банкери, чиито кредит в странство се още не бе затворен. От деня на съставянето на синдиката – 19 декември 1913 г. – камбиалният курс срещу Париж падна от 122.25, еднодневен максимум достигна на 16 декември, на 115, а сега когато пишем тия редове (22 февруарий 1914 г.), той не е повече от 108, с[ъс] стремеж към последователно намаление. В[ъв] всеки случай, ако вътрешния пазар на страната е почти с изчерпани златни резерви, той има резерви в натура. Той притежава сиреч за износ зърнени храни и други местни произведения в значителни количества, набрани от две реколти, които чакат само случай и възможност да се изнесат и да покрият голяма част от изискуемия пасив на нашите платежни баланси за 1912 г. и 1913. Намалението и поскъпването на златото на местния пазар, от друга страна е нов стимул за увеличение на износа, докато поскъпването на вносните стоки вследствие на високото камбио, вече докара едно голямо съкращение на консумацията им, т. е. едно намаление на вноса. Действието на тия два фактора, както и предстоящето консолидиране на нашия летящ дълг и заздравяване на държавните финанси ни дава основание да мислим, че в едно недалечно бъдеще днешната ликвидационна криза ще се прекрати и страната изново ще влезе в един период на стопански подем, подобен на оня, който настъпи след ликвидирането на голямата стопанска криза през 1897 – 1902 г. и който се прекъсна след десетгодишно траене, от първата Балканска война. На това ще спомогне и обстоятелството, че България излезе на свободното Егейско море, ако и да се лиши от една важна област при бреговете на Черно море.

Колкото за вземанията на Българската Народна Банка от нейните клиенти в Добруджа, отстъпена на Румъния, вземания, възлизащи кръгло на 10 милиона лева, Управителният Съвет своевременно влезе в преговори с Букурещката банка Мармарош Бланк и С-ие[1], за да ги предаде за *събиране* на тая банка. Конвенцията за тая цел се одобри от съвета на 13 февруарий 1914 г., и ние храним надежда, че интересите на Банката ще бъдат добре запазени. Недоразуменията, които възникнаха между румънската финансова администрация и нашите клиенти, са на път да се уредят окончателно по дипломатически ред.

Надяваме се също така, щото отворените в новите земи три клона и 17 агентури, освен касовата служба на държавата и службата на преводите, да започнат наскоро да вършат и обикновените кредитни операции с новите равноправни граждани на България.

Крайният резултат от банковите операции през отчетната 1913 г., при всичко това е повече от задоволителен. Той ни дава една чиста печалба от 11.3 милиона срещу 6.6 милиона за 1912 г. Както това се вижда от изложеното дотук, както и от таблицата за печалбите и загубите, тая висока сравнително чиста печалба произхожда от увеличеното банкнотно обръщение и от лихвите, по 5 1/2% годишно, които се падат по дълга на Държавното Съкровище над 10 милиона: до размер на тая сума авансите на държавата са безлихвени.

Чистата печалба се разпредели, съгласно чл. чл. 4, 6, 22 и 62 от Закона за Банката и чл. 8 от Закона за ипотечния кредит, както следва:

1. 25% за запасния капитал, присъедини към основния.....	лева	2.832.820.65
2. 1.53% за ипотечен резервен фонд	„	174.354.80
3. 41.17% за фонд „Съмнителни вземания „	„	4.670.855.87
4. За тантиеми на чиновниците и служащите	„	325.985.59

5. За Държавното Съкровище..... „ 3.327.265.70
Всичко: „ 11.331.282.61

Ние оставихме нарочно в резервния фонд за съмнителни вземания такава голяма сума (минималната е по 5% само лв. 565.564.10), защото благоразумието диктуваше засилване на тия резерви пред вид възможността от рискове, увеличени от двете изтощителни войни.

Благоволете да приемете, Господине Министре, уверения в отличните ни към Вас почитания:

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори*: Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. Маринович
Г. Цанев

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 556, л. 3 – 16. Печатно.

1. Вж. док. № 243.

№ 34

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ПО ОТЧЕТА НА БНБ ЗА 1914 г.

София, 17 март 1915 г.

№ 2209

До Господин
Министъра на Финансите
[...]

През първата половина на отчетната 1914 г. усилията на Българската Народна Банка бяха насочени в две главни посоки, наследени от предходната 1913 г.: ликвидацията на банковите вземания, почната след вдигането на мораториума (12 септември 1913 г.) и уреждането на камбиалните курсове, подзето от камбиалния синдикат на местните банки по инициативата и под ръководството на Народната Банка (16 декември 1913 г.).

Ликвидацията, както се и очакваше, отиваше задоволително. От септември 1913 г. до края на същата година сконтовият портфейл спадна от 47.4 милиона на 40 милиона спец[иални], тек[ущи] сметки от 39.2 на 38.2 милиона, а ония срещу залог на полици от 16 на 4.4 милиона. Дългът на Държавното Съкровище остана почти в същото положение – 146 милиона, а банкнотното обръщение от 208 милиона се спря на 31 декември на 188 милиона. През първата половина на 1914 г. портфейла продължи да се намалява, за да стигне от 40 на 37.4 милиона, специалните текущи сметки от 38.2 слязоха на 36.4 милиона, а сметките срещу полици се издигнаха още в началото на годината до 7 – 8 милиона, за да запазят тая височина чак до края на месец юни. Такова спадане имаше и в дълга на Държавата към Банката: от 145 милиона на 1 януарий той слезе до 124 милиона на 31 май, а след аванса срещу сключения заем в Берлин, т. е. на 31 юли – на 95.6 милиона. Банкнотното обръ-

щение не преставаше да се стеснява и да стигне своя минимум от 172 милиона на 30 април 1914 г. Спрямо размера на обръщението от 145 милиона на 14 септември 1912 г., т. е. на предвечерието на мобилизацията, тоя минимум след демобилизацията представлява едно увеличение на обръщението само от 18.6%.

По-големи бяха затрудненията в ликвидацията на външните задължения, било на частните лица, било на Държавното Съкровище. Както това имахме случай да изложим в отчета си за 1913 г., причините на тия затруднения изхождаха от разстройството на нашия платежен баланс, докарано от двете балкански войни. Усилията на Държавното Съкровище веднага след свършването на войната да консолидира летящия дълг на съкровището и да изплати реквизиционните разписки чрез един значителен външен заем, отиваха мудно, поради обстоятелствата, лежащи вън от неговата добра воля. Износът от друга страна, до края на 1913 г., поради разстройство и недостатъчност на съобщенията, се извършваше твърде нередовно. Въпреки това, обаче, сполучливият ход на вътрешната ликвидация не можеше да не се отрази на кредита на българския търговец пред външния кредитор. Благодарение на това и на уредения и засиления износ през първата половина на изтеклата година, Банката, застанала начело на камбиалния синдикат, успя да коригира камбиалните курсове и да ги намали в края на м[ес]ец март до 7 3/4%, както и да ги задържи на тая височина чак до м[ес]ец юли. А това даде възможност, щото и ликвидацията на частните външни задължения да тръгне успешно. Колкото до платежите срещу публичните задължения, т. е. до ония по нашия консолидиран и летящ дълг в странство, и те бидоха своевременно посрещнати. Това се дължи от една страна на 30-милионния аванс, с Винер Банк Ферайн и Кредит-Анщалт в[ъв] Виена на 12 ноември 1913 г. и от друга страна на синдиката или по-добре на камбиалния фонд на Банката. От м[есе]ц април до м[ес]ец юни включително, Банката проведе, наистина, не по-малко от двадесет милиона за сметка на държавата в странство по курс 107.75 и 108, вместо по 118 – 120, какъвто той беше в края на м[ес]ец декември 1913 г. Тя извърши това като тури и своя личен кредит в странство в услуга на държавното и частното стопанства, защото срещу трати и аванси, гарантирани с ценни книги, до края на м[ес]ец юни тя прибави към средствата, добити чрез синдиката и друг един фонд, около 20 милиона лева.

Тоя задоволителен ход на ликвидацията на положението, създадено от Балканската война, даваше да се разбере, че страната бе на път скоро да възстанови своите стопански сили с пълна вяра в бъдещето. Нашата външна търговия възлезе, наистина, за първите шест месеца през 1914 г., общо на 285 милиона срещу 110 милиона за същия период през 1913 г., 222 милиона за 1912 г. и 161 милиона за 1911 г. От друга страна, редовните бюджетни приходи дадоха за същото време 101 милиона срещу 52.7 за първото полугодие на 1913 г., 78.9 милиона за онова на 1912 г. и 67.5 милиона за първите шест месеца на нормалната 1911 г. Вън от това, през второто тримесечие на същото полугодие доверието между публиката се възстанови до тая степен, че емисиите на нови акции достигна до 26.5 [милиона] лв номинални, от които 139 милиона се падат на 4 частни банки за увеличение на капиталите им, 2 милиона на една нова банка, 2 милиона за увеличение на капитала на едно застрахователно дружество, 3 м[илиона] за създаване на две застрахователни дружества и 5.6 милиона за стари и нови индустриални предприятия.

Истина е, че от общата външна търговия за първото полугодие от 1914 г. на сума 285 милиона, 168 милиона се падат на вноса, а 116 на износа, но затова пък важно е да се отбележи, че нашите покупки от странство трябваше да се увеличат, за да попълнят изхабеното и разнебитеното в нашите съобщения и съоръжения, както и изтощения запас от колониални стоки, докато покупките на земеделчески и индустриални машини и

оръжия и на материали, свързани с[ъс] строителната индустрия, както и ония за всички луксозни фабрикати, трябваше да намалеят, т. е. употреблението им да се ограничава. Това се вижда от месечното движение на вноса по категории на стоките след демобилизацията, и това бе, наистина, признак за недалечно подобрение на нашия търговски баланс в полза на износа.

Нека прибавим към това, че цените на дребно на продуктите от общо потребление, които ни дават мярка за стойността на живота, отиваха към спадане. Общият техен годишен индекс, спрямо цените от 1900 г., бе 142 през 1911 г., за да се издигне до 152 през 1912 и до 163 през 1913 г., т. е., за да се повиши с 10% през 1912 г. и 23% през 1913 г. спрямо 1911 г. Това бе една необходима последица от бързото и извънредното търсене, поради повишението [на] потребление през годините на Балканската война. Пшеницата се даваше средно през 1911 г. 16 лв. 69 [ст.] стотях килограма, 18.79 през 1912 г. и 19.54 през 1913 г. През март, април и май 1914 г. тя бе обаче средно за тия месеци 18.87, 18.83 и 19.24. Уредената цена на камбиото и тук показа своето благотворно действие, покрай общия регулатор, който се изразява в нормалния ход на международния пазар: той не бе вече затворен за нашите произведения.

Всичкият този процес на стопанско заздравяване след Балканската война биде обаче прекъснат и разнебитен изново от пожара на великата общоевропейска война, избухнал в края на м[есец] юлий. Той засегна преди всичко и даже веднага след Сараевския атентат, кредита. От 15 юний до 1 август портфейла на Банката скочи от 37 на 42 мил[илиона], дебита по текущи сметки срещу полици се дигна от 6.8 на 18.7 милиона, оня по тек[ущи] с[метк]и срещу поръчителство от 36.6 на 44 милиона. Изтеглянията от пощенската спестовна каса превишиха вноските за м[есец] юлий с 2.286 хиляди лева, а за м[есе]ц август с 1.264 хиляди лева. Това бяха признаци на голяма уплаха. Последната се засили и поради това, че почти във всички воюващи и неутрални страни се въведе общ или съдебен мораториум, че воюващите улесняваха вноса на първи материали и храни, чрез намаление или премахване на вносните мита, а забраниха износа на всички ония сурови материали или фабрикати, които бяха свързани с издържането на войските и населението. Решающо значение за тая уплаха упражниха и слабата реколта на пшеницата, повредена от ръждата, както и политическото положение на Балканите. Прочее, на 24 юлий Правителството не само че издаде Закон за мораториума, но забрани и износа на храните, варивата и фуража и ред други артикули, съставляющи главният предмет на нашия износ. При тия условия нашата външна търговия през второто полугодие на 1914 г. даде в резултат 58 милиона внос срещу такъв през същия период за 1913 г. от 99 милиона, за 1912 г. от 100 милиона и за 1911 г. от 113 милиона. Износът пак даде само 26.4 срещу 55 милиона за 1913 г., 46 милиона за 1912 г. и 107 милиона за 1911 г. Общите бюджетни приходи за второто полугодие се представляват от 100.8 мил[иона]. Срещу 91.13 милиона за същия период от 1913 г., 74 милиона за 1912 г., 111 милиона за 1911 г. Най-после, през последните четири месеца на 1914 г., косвените данъци и железниците дадоха суми, които ясно сочеха за изнемогването на потребителската сила на населението и за стесняването на вътрешния обмен. Така, косвените данъци през септемврий дадоха 5.4 мил[иона] срещу 6.2 за същия месец през 1913 г., 4.6 за 1912 г. и 6.4 за 1911 г. През м[есец] декемврий те възлизат на 4.5 мил[иона] срещу 10.6 за същия месец [на] 1913 г., 6.5 за същото време [на] 1912 г. и 5.2 [за] 1911 г. През септемврий 1914 г. доходът от железниците беше 2.5 мил[иона] срещу 2.2 за същия месец [на] 1912 г., 1.6 [за] 1912 г. и 2.4 [за] 1911 г. В течение на декемврий същият доход пада на 1.7 мил[иона] срещу 2.5 за [1]913 г., 0.7 за 1912 г. и 2.1 за 1911 г.

Вследствие на това дългът на Държавното Съкровище към Банката от 96.5 мил[иона] в края на м[есец] юлий непрекъснато почна изново да се движи по въз-

ходяща линия, за да стигне на 31 декември до 135 мил[иона]. В[ъв] връзка с това, банкнотното обръщение за същото полугодие от 173 мил[иона] се качи при изтичането му до 227 мил[иона], максимума през годината, при 84 мил[иона] обща наличност и 24 мил[иона] ефекти срещу странство.

Най-характерни, обаче, за тия шест месеци, са движенията на цените на девизите и ония на стоките изобщо. Нашият стопански баланс дори и през периода на стопанския подем от 1902 – 1912 г. не е бил твърде устойчив. Главната причина на тоя подем лежи в повишението на цените на зърнените храни на свободния международен пазар, естествения регулатор и на цените вътре в страната. Цените на едро, т. е. цените на поважните произведения на нашия износ, се издигнаха до 1912 г. спрямо 1900 г., общо взето, с 38%. Вследствие на това и ред добри реколти, камбиото от 1904 г., без да се гледа на някои краткотрайни колебания, можа да се удържи около перът. Но тоя период бе едновременно и един период на големи имобилизации в земи, сгради, земеделческия и индустриален инвентар и дори вътрешен и домашен конфорт. Цените на нивите даже се издигнаха тъй високо (средно 168% спрямо 1900 г.), че чистият доход на вложения от тях капитал далеч оставаше по-долу от средния равнеж на дохода от банкерските и индустриалните предприятия (среден годишен доход или дивиденд – 9.77%). С други думи, бидейки една млада страна, която тепърва създаваше своя индустрия и модернизираше свое земеделие, ние имобилизирахме всички лишни доходи за сметка на обръщателния капитал и лесно реализуеми ценности и резерви, т. е. лишавахме се от онова, което ни бе нужно, за да можем да устоим по-дълго време на ударите на една стопанска криза. Това бе една обща характерна черта не само на частното, но и на държавното стопанство; последното имобилизираше поради същата необходимост, всички свои източници, редовни и извънредни в обществени съоръжения – шосета, железници, пристанища и пр. Равновесието, следователно, на нашия стопански баланс стоеше и стои в зависимост главно от нашия сток от земеделчески произведения, които страната има в резерва или може да изкарва навън, за да ги превърне в пари при благоприятни цени. Инак нашият платежен баланс тутакси се разнебитва и ако своевременно не се уравновеси чрез някой външен заем, разстройствата веднага настъпват. Такъв бе случаят, например, в началото на 1910 г., след двете слаби реколти през 1908/1909 г. Тогава се заговори и за общостопанска криза, но такава не настъпи, защото реализирането на държавния и банковия заеми от 1909 г. дойде да възстанови нарушеното равновесие. Ако, прочее, през 1912 г. и първата половина на 1913 г. камбиото не изпита внезапни и големи колебания, въпреки войната, това се дължи на първо място на своевременните аванси от странство и на резервите от отличната реколта през 1911 г., подпомогнати от добрите сравнително реколти през 1912 и 1913 г. С тия резерви, останали отчасти неизнесени, ние можахме даже и без заем, през първата половина на 1914 г., използвайки и частния кредит на страната чрез камбиалния синдикат, да посрещнем камбиалната криза, избухнала към края на 1913 г. и да ограничим нейното разрушающе действие. Но от всеобщата война насам, съвпадаща с една слаба реколта на житата, ние не можахме да разчитаме вече нито на значителен износ на нашите произведения, нито на реализирането на заема, сключен в предвечерието на тая война, нито най-после за използуването на кредита си в странство, прекратен навред поради събитията. Авансът срещу 500 милионния заем не ни даде, наистина, разполагаеми златни резерви, защото той бе предназначен да ликвидира по-стари задължения, а постъпилите в Банката около 30 милиона се употребиха за покриване на банкнотното обръщение. Ето защо, вносът на необходимите за потребление стоки, особено от юлий 1914 г. насам, трябваше да се изплаща от наличните златни резерви в страната. Ето защо и ажиото, поради недостатъчността на тия резерви и уплахата, която насърчаваше тяхното оттегляне от пазаря, се качи до небивали размери – 30 – 35%.

Колкото до цените на стоките, те бързо се покачиха, като засегнаха на първо място вносните стоки, поскъпнали поради ажиото и повишените навла и морски застраховки. Това повишение трябваше да се отрази, наистина, и на местните произведения, но не в такива размери, каквито напоследък се проявиха за житата, боба и др. От 16.75 за 100 килограма, житото се издигна през декември до 26.49, а боба от 19.80 до 35 лв. Работата е в това, че откъснати от външния пазар, ние се лишихме от естествения и тъй да речем механическия регулатор на тия цени. Ние можехме да продаваме само в страни, турени в обсадно положение, които котираха храните, разбира се, твърде високо. На тая почва, т. е. при липсата на един свободен и нормален регулатор на цените, какъвто е свободният международен пазар, и наличността на ажиото се разви у нас спекулацията и дори акапарирането. Но именно в такива случаи държавната власт трябва да стъпи, както и стана, в качеството си на регулатор и да замени, в името на върховни обществени интереси, частния монопол с обществената регламентация на вътрешните цени.

В първите дни на уплахата, т. е. през юлските дни на 1914 г., когато се теглеха ежедневно с милиони срещу сконто и депо на полици, Банката, естествено, трябваше да вземе мерки, за да ограничи тия тегления дотолкоз, доколкото те не се оправдаваха от нуждата на нейните клиенти, за да посрещнат влоговете си, преди да имат възможност да противопоставят Закона за мораториума (29 юли). След тоя Закон настъпи малко успокоение и първото нещо, което Банката направи, това беше да измени посоките на своята политика, в зависимост от положението, създадено от общата война. С окръжно от 9 август 1914 г., тя разреши на клиентите да използуват личния си кредит до размер на 50% и целия си кредит, ако те са предприемачи или доставчици на държавата, окръга или общината. Нещо повече: клиентите можеха да изтеглят изново и всички суми, които би внесли по текущите си сметки след мораториума, без да са длъжни да плащат дълговете, сключени преди тоя последния. Тая мярка имаше за цел да въздействува на ония клиенти, които в такива времена предпочитат да т[р]езоризират отколкото да турят в обръщение капиталът, зает от трети лица. По-нататък, Банката разреши на частните банки да използуват целия си кредит, но под условие, удостоверено с писмена декларация, щото изтеглените суми от Банката да бъдат употребени в изплащане на влогове, отсрочено по Закона за мораториума, или в пласменти с лихва, не по-висока от 9%, включително комисионните. Без да увеличава размера на сконтото (6 1/2%) и лихвите при себе си (7%) Банката се опита чрез последното мероприятие да спре повишението на лихвата при частните банки до един достатъчен за нашите условия размер.

За да улесни при това своите клиенти, чийто оборотен капитал се представляваше от реквизиционни разписки, Банката продължи да дава аванси срещу тях, макар и в ограничени размери. От 23 септември 1913 до 31 декември 1914 г. тя авансира по 279 сметки 5.128.050 лв. срещу реквизиционни разписки на сума 7.876.700 лв. Числото, занятието и сумата на тия аванси се вижда от следната таблица:

Брой на клиентите	Занятие	Сума на аванса
207	търговци	2.805.870
12	индустриалци	325.180
24	мелничари	1.619.500
36	житари	387.500
Всичко 279 сметки		5.128.050 лв. аванси

Движението на останалите пера от баланса на Банката се вижда от изложеното в текста на настоящия отчет, както и от приложените към него таблици. Ние ще се

спрем малко, преди да свършим, върху крайния резултат от банковите операции през 1914 г., т. е. върху чистата печалба.

Чистата печалба на Банката за 1914 г. е лв. 7.789.628.51
Срещу такава за 1913 ..... 11.331.282.61
„ „ „ 1912 ..... 6.661.853.61
„ „ „ 1911 ..... 5.516.124.92
„ „ „ 1910 ..... 3.102.174.37

В сравнение, значи, с 1913 г., чистата печалба е по-малка с 31.25 на сто, но и по-голяма от оная през 1912 г. с 14.48 на сто, а спрямо 1911 и 1910 г., две нормални години, съпоставено по-голяма с 29.14 и 60.17 на сто.

Разликата от лв. 3.541.654.10 по-малко чиста печалба в сравнение с 1913 г., се дължи главно:

На невписаните в печалба лихви, припадающи на 1914 г., от вземанията в размер близо на 10 милиона лева срещу длъжници в Добруджа, за да се впишат след тяхното събиране;

На намалените лихви по текущата сметка на Държавното Съкровище от 5 и половина на 5 на сто;

На разликата курса по камбиото от лв. 1.832.964.80.

Тая последната цифра представлява цялата чиста загуба на Банката от камбиото, като жертва за народното стопанство, дадена в борбата с камбиалната криза от 17 декември 1913 г. до избухването на Европейската война.

Разпределението на печалбата на Банката стана според Закона за същата, както следва:

25% за увеличение на основния капитал (чл. 62) ..... лв. 1.947.407.12
за ипотечен резервен фонд ..... „ 171.211.20
за фонд „Съмнителни вземания“ ..... „ 1.833.075.34
за Държавното Съкровище ..... „ 3.600.000. –
За възнаграждение на чиновниците и служащите ..... „ 237.934.85

По тоя начин Държавата получи своя дял от 3.600.000, който превишава предвидения доход от това перо в бюджета с 400.000 лева.

Горните разпределения, прибавени към съответните пера в края на 1913 г., дават следната картина за основния и запасния капитали на Банката и нейните разни други резерви и фондове на 1 януарий 1915 г

Основен капитал внесен ..... 17.825.472.38 лв.
Запасен капитал ..... 7.323.671.– „
Ипотечен резервен фонд ..... 842.142.64 „
Фонд „Ликвид[ация] на присъд[ени] върху Банкови имоти“ ..... 891.613.10 „
Фонд „Съмнителни вземания“ ..... 6.331.213.64 „
Всичко ..... 33.214.112.76 лева

Приемете, Господин Министре, нашите отлични почитания към Вас:

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *П. Чолаков*
Т. Николов
Ив. К. Маринович
П. Стоков

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 526, л. 108 – 118. Препис. Машинопис.

1.4. Капитал, управление на активите и външни заеми на БНБ

№ 35

ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ ВЪРХУ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗВЪНРЕДЕН СВРЪХСМЕТЕН КРЕДИТ ЗА ПОПЪЛВАНЕ НА ОСНОВНИЯ КАПИТАЛ НА БНБ

София, 16 март 1906 г.

ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ

върху законопроекта за извънреден свръхсметен кредит от 879.650 л. 25 ст., за попълняване основния капитал на Българската Народна Банка

Според чл. 3 на сега действующия Закон за Българската Народна Банка (10 февруарий 1906 г.), основният капитал на Българската Народна Банка се определя на 10 милиона лева. И според последния закон (27 януарий 1885 г.), основният капитал на Банката е бил също определен на 10 милиона лева, но до днес правителството не е могло да внесе цялата сума, а само 9.120.349 л. и 75 ст. Разликата между двата тия закони, относително основният капитал на банката, се състои в това, че сега действующия закон изрично заповядва на правителството, да внесе напълно тоя капитал. Но и да нямаше такова изрично постановление в Закона, пак основния капитал на Банката трябваше да се попълни, защото за попълнението му не достига сравнително една малка сума и защото няма оправдателни причини тоя недостиг да продължава да фигурира по книгите на едно държавно кредитно учреждение, каквото е Българската Народна Банка.

Основният капитал на Банката, според книгите на Министерството на Финансите, е бил внасян в разни времена и по различни начини: като основен, като оборотен и като запасен капитал, и най-сетне и трите тия вида оформени в основен капитал. Това оформяване, което е станало през 1889 г., е било необходимо, защото това не е било направено своевременно, при отпускане на сумите, а последните са били давани или направо от наличността на Държавното Съкровище, или печалбите на Банката са били оставяни на Банката за оборотен капитал, съгласно § 37 от устава от 25 януарий 1879 г. (тоя устав определяше основния капитал на 2 милиона лева), или пък за запасен, съгласно горния член и практиката на Министерството.[1]

Основният капитал на Банката е бил внасян така:

През 1879 г.	1.953.366.20	л.
„ 1885 „	4.864.279.02	„
„ 1887 „	1.027.235.33	„
„ 1888 „	537.575.30	„
	8.382.455.85	л.

За оборотен капитал с били оставени печалбите на Банката, както следва:

През 1880 г.	102.131.54	л.
„ 1881 „	176.804.37	„
„ 1882 „	362.758.63	„

„ 1883 „ ..... 299.388.95 „
„ 1884 „ ..... .604.041.38 „
..... 1.545.624.87 л.

А за запасен капитал, също от печалбите на Банката, оставени с били така:
През 1886 г. ..... 468.119.22 л.
„ 1887 „ ..... 376.326.42 „
..... 844.445.64 л.
Всички така внесени суми образуват цифрата от ..... 10.772.526.36 л.
Но още през 1885 г., за изплащане текущата сметка на Държавното
Съкровище с Банката, били прихванати ..... 2.081.621.38 „
Към 31 декември 1888 г. остават внесени в Банката ..... 8.690.904.98 л.

През 1889 г., както се каза по-горе, последната тая сума е била оформена, т. е. била записана на разход по книгите на държавното счетоводство и това е станало чрез свръхсметен кредит, утвърден с указ от 18 декември 1888 г., под № 276, в размер на 8.660.904 л. и 98 ст. и чрез § 105 от бюджета на Министерството на Финансите за 1889 г., въ размер на 30.000 л. Това оформяване отнася цялата сума от 8.690.904 л. и 98 ст. за образуване основен капитал на Банката. Към тази последната сума трябва да се прибави още и сумата от 429.444 л. и 77 ст., която Държавното Съкровище е внесло в банката през 1890 г. (свръхсметен кредит, утвърден с указ от 16 декември 1889 г., под № 261). По тоя начин цялата сума, внесена за основен капитал на Българската Народна Банка, към 31 декември 1890 г., е възлизала на 8.690.904.98+429.444.77=9.120.349 л. и 75 ст. От тогава и до днес, значи в продължение на 15 години, основният капитал на Банката, макар и предписван от закона да бъде 10 милиона лева, е останал без уважителни причини, недопълнен с малката сума от 879.650 л. и 25 ст., което положение повереното ми Министерство намери, че не може да се продължава повече.

Като излагам гореизложеното, имам чест да помоля г[оспо]да народните представители, да разгледат и гласуват настоящия Закон.

Министър на Финансите: *Л. Паяков*

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 1636, л. 3. Печатно.

1. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 43.

№ 36

ЗАКОН ЗА ИЗВЪНРЕДЕН СВРЪХСМЕТЕН КРЕДИТ ЗА ПОПЪЛВАНЕ НА ОСНОВНИЯ КАПИТАЛ НА БНБ, ПРИЕТ ОТ XIII ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

София, 15 ноември 1906 г.

З А К О Н

за извънреден свръхсметен кредит от 879.650 л. и 25 ст. за попълване основния капитал на Българската Народна Банка

Член единствен. Разрешава се на Минист[ъ]ра на Финансите един извънреден свръхсметен кредит от 879.650 л. и 25 ст. за попълване основния капитал на Българската Народна Банка. Тая сума да се вземе от резервният фонд на същата [който фонд не се предвижда от Зкона за Бнката], да се внесе на приход в Държавното Съкровище и едновременно с това да се произведе разхода за това попълняване.

Д О К Л А Д Ч И К: [...]

Горния Закон се вотира и прие от XIII-то Обикновено Народно Събрание, четвърта редовна сесия в XX-то му заседание, държано на 13-й Ноември 1906 година.

Ст. София, 15-й Ноември 1906 год.

За председател: [...]
Секретар: [...]
Началник на канцеларията: [...]

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 1636, л. 6. Печатно.

№ 37

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА НОМИНАЛНИ АНГЛИЙСКИ, ФРЕНСКИ И ГЕРМАНСКИ РЕНТИ ОТ ЗАПАСНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКАТА И ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА ДЪЛГОВЕТЕ КЪМ ГЕРМАНСКИ БАНКИ

София, 24 юни 1907 г.

Протокол № 78

Заседание на Управ[ителния] Съвет от 27 юний 1907 г.

Заседават: Управителят Б. Боев[1] и Администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев и Хр. Кунов.

Присъствуват: Правителствения делегат Кр. Карагьозов.

Прочете се доклада на Администратора на касовия отдел г[осподин] Николаев, който предлага, съгласно чл. 5 от Закона за Банката да купим за 5,000,000 лева номинални английски, френски, германски ренти от запасния капитал на Банката, който на 1 януарий 1907 г. възлиза на 5,495,385. Сумата за купуването на тия ренти ще се вземе от наличността, около 10,000,000 лв., които имаме в Парижката и нидерландска банка в

Париж. Причината за купуването на тия ренти е, в трудни за Банката времена, да ги залагаме при нашите кореспонденти и срещу тези ще можем да теглим с износен marge[2], защото миналата година Credit Lyonnais ни предлагаше 50% marge срещу български ренти. Освен това за Банката ни е необходимо да има на разположение суми в Париж, защото държавата ежегодно има нужда от 19,000,000 лв. за погашение купоните на заемите от 1902, 1904 и 1907 г., а в случай на лоша реколта и нямане износ, мъчно се намират девизи срещу странство.

Съветът като взе пред вид гореизложеното, реши: съгласно последната алинея на чл. 5 от Закона за Банката да се иска одобрението на Г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите за купуване иностранни ренти за 5,000,000 лв. номинални, а именно:

Френцузки ренти amort 3%	за номинал лв.	3,000,000
Германски „ „ 4%	„ „ „	1,000,000
Английски „ „ 2 1/2%	„ „ „	1,000,000
Всичко фран[ка] номин[ал]		5,000,000

Прочете се доклада на Администратора г[осподин] Николаев, който предлага да продадем за 5,000,000 [лв.] от държавните фондове от 1902 г. към които, като се прибавят и 2,000,000[лв.] от средствата на Банката да платим на Deutsche и Dresdner Bank, половината от ипотечния заем на Банката. Причините за това са следующите:

а) Че според чл. 46 от Закона за Банката последната има право да купува държавни фондове в размер на основния си капитал 10,000,000, а тя сега има такива за:

9,810,000 от държав[ния] заем 5% (1902 г.) в странство
5,957,000 „ „ „ 6% (1892 г.) „ „
284,000 „ „ „ 6% „ „ София
390,000 „ Пловдивския „ 5% „ „ „
24,180 „ Банковия заем „ 6% „ в София, а всичко
16,465,180, следователно намираме се вън от границите на Закона;

б) Че от заема за 1902 г. получаваме 5%, а на речените банки за банковия заем плащаме 6.40% и

в) Че ако продадем за 5,000,000[лв.] държавни фондове от 1902 г. ще имаме печалба 3 1/2% до 4%, понеже сега се котирва с 4.95 – 4.96, когато по книгите на Банката са минати 4.75.

Съветът реши:

Да се отложи тоя въпрос за окончателно решение докато се сондира мнението на Г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите.

[Подписали:] *Б. Боев*
М. Михаилов
Н. Николаев
Хр. Кунов
Прав[ителствен] делегат: *Кр. Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 11, л. 253 – 255. Оригинал. Ръкопис.

---

1. Бончо Боев (1859 – 1934) – управител на БНБ от 23.II.1906 г. до 7.VIII.1908 г. Завършва Духовната академия в Москва, учи в Московския правен факултет и специализира държавни и стопански науки в Хале. Работи в Министерството на финансите, редовен професор по финансови науки във Висшето училище (днес Софийския университет), член на Международния статистически институт, един от основателите на Българското икономическо дружество. След като приключва кариерата си на държавен служител, се занимава с частно банкерство и търговска дейност. Свързан с фалита на банка „Гирдап“ в средата на 20-те години.

2. Marge (от фр., марж) – отклонение в курсовете на ценните книжа или цените на стоките между тяхната покупна и продажна цена.

№ 38

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ПРЕДСРОЧНОТО АМОРТИЗИРАНЕ НА ИПОТЕЧНИЯ ДЪЛГ НА БАНКАТА В БЕРЛИН

София, 4 юли 1907 г.

Протокол № 81

Заседание на Управ[ителния] Съвет от 4 юлий 1907 г.

Заседавали: Управителя Б. Боев и администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев и Хр. Кунов

Присъствували: Прав[ителствения] делегат Кр. Карагьозов и Юрисконсулта Хр. Чакалов

[...]

Господин Управителя на Банката докладва за предсрочно амортизиране половината от нашия ипотечен дълг в Берлин, като си послужим с[ъс] сумата от 6. 440.000 лв., които Софийската община има на разположение в Берлин от заема ѝ от 1906 г. В доклада е изложено следующето.

Нуждата, да се амортизира, или поне конвертира ипотечният дълг на Б[ългарската] Н[ародна] Банка, е призната отдавна. Тя се налага поради необходимостта да се намали шконтовия[1] % на Банката, който често не отговаря на пазарната лихва, намалена от конкурирващите чужди банки. Намалението на шконтовия % на Банката се предизвиква и от налагащото се ново течение в банковата ни политика – да създадем български кредитни учреждения, финансирани от Б[ългарската] Н[ародна]Банка. При лихва обаче от 6.40%, каквато днес плаща Б[ългарската] Н[ародна] Банка за своя ипотечен заем, ще бъде нелогично едно по-значително от 6 1/2 намаление на шконтото.

Конвертирането на ипотечния дълг на Б[ългарската] Н[ародна] Банка не можа да стане до сега поради държавните заеми през последните години – предвид на опасността от едно неблагоприятно влияние на пазаря от двете конверсии – в Париж и Лондон на държавните заеми от 1888 и [18]89г. г. и в Берлин на нашия ипотекарен. А днес тържището е много неудобно за една конверсия с надежда на едно намаление лихвите поне с 1%. В това и лично можах да се убедя през последното ми пребивание в[ъв] Виена и Берлин, гдето имах случай да се срещна с нашите кредитори, тъй да се изразя на тоя заем.

Нашата страна обаче, въпреки натегнатостта на европейския паричен пазар, разполага с[ъс] средства, които не са достатъчно използувани. Такива са останалите на разположение на Общини и държавата суми, лихвите на които едва достигат 2 – 3%. Тях именно ний и можем да използуваме, за да намалим лихвите на нашия заем чрез един вид конверсия краткосрочна. Ако Б[ългарската] Н[ародна] Банка поеме върху си тия депозирани в европейските банки суми, тя ще плаща само 3% най-много, а с тях ще може да изплати един заем с лихва 6.40%. Печалбата на нашата страна от 3.40% е очевидна. Тая печалба след 3 – 4 години, за какъвто срок ще стане конверсията, ще се увеличи до 6.40%, когато Б[ългарската] Н[ародна] Банка изплати от свои средства цялата сумя, заета от горните на разположение суми.

Най-удобни за нашата цел се представляват разполагаемите от Софийската об-

щина в Берлин суми от 6.644.000 лева, защото избягваме пренасянето им.

Изплащанието на тая сума от средствата на Банката ще става твърде постепенно и в един сравнително голям период от най-малко три години, нещо, което не може да се отрази нито на ефективната ни наличност, нито на банкнотното обръщение, понеже последното ще се влияе само с най-много 2.000.000 лева годишно, което не съставлява повече от 4% от сегашното положение, или само 1% от законния при днешното положение на златния ни сток, предел. На ефективната наличност на Б[ългарската] Н[ародна] Банка предлаганата операция няма никак да се отрази, понеже разходите на Софийската община стават в голям размер за работи и материали, доставяни вътре и само една незначителна част – железната конструкция на халите и някои, може би и то незначителни работи за баните и паважа (керамическите блокове) – се поръчват от странство. Последните поръчки не могат в никой случай да надминат сумата от един милион, или по 300.000 лева годишно, което значително е по-малко от нашето златно задължение в странство по анюитета и амортизацията на нашия заем, смятани за същата сума от 7.000.000 лева и които възлизат на не по-малко от 615.000 лева годишно. По същите съображения предлаганата операция няма да се отрази и на шанжът в нашия търговски и икономически баланс.

[...]

Управителния Съвет одобрява горното предложение – да се изплатят 7.000.000 лева от ипотечния заем на Б[ългарската] Н[ародна] Банка с парите оставени на разположение на Софийската община в Берлин, които Банката ще поеме по същите условия на които ги държи Общината. Да се влезе за това в споразумение с надлежните места и учреждения.

Разликата, която до 7.000.000 не би се оказала на тая дата (18.IV. [1]908) на наше разположение, Б[ългарската]Н[ародна] Банка да попълни от собствените си средства.

Б. Боев
М. Михаилов
Н. Николаев
Хр. Кунов
Кр. Карагьозов
Хр. Чакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 11, л. 260 – 263. Оригинал. Ръкопис.

1. Сконтов.

№ 39

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОБЛИЧАНЕ НА ЗАПАСНИЯ КАПИТАЛ В ЧУЖДЕСТРАННИ ДЪРЖАВНИ ФОНДОВЕ

София, 29 август 1908 г.

Протокол № 122

Заседание на 29 (двадесет и девети) август 1908 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и г[оспода] Администраторите: Кр. Мутафов, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Юрисконсултът Г[осподи]н Г. Попов

Заседанието се откри на 5 [пет] часа сл[ед] обед.

Дневен ред

1. Запасен капитал. Обличането му в ценни книги.

[...]

Докладва се от и[зпълняващ] д[лъжността] Администратор на касовия отдел Г[осподи]н Крум Мутафов въпроса за обличането на запасния капитал на Банката в държавни фондове, повдигнат от правителствения делегат с писмо вх[одящ] № 16792 от 26 т[ози] м[есец].

За разрешение на тоя въпрос Съветът взе предвид следното:

Обличането на запасния капитал на Банката в държавни фондове се налага от втората алинея на чл. 5 от Закона за Банката. Въпросът, следователно, не е в това трябва ли запасният капитал, възлизащ на 31 декември 1907 г. на лв. 5.802.306 да се облече в държавни фондове, но кога и в какви именно фондове трябва да стане това обличане.

С тоя собствено въпрос се е занимавал и по-рано Управителният Съвет, в заседанието си от 10 май 1908 г., но го е отложил, предвид на това, че тържището на ценни книги и паричното тържище не са били твърде благоприятни и че поради лошите изгледи на нашата реколта – продаването на българските фондове, с които е разполагала Банката, за да купи с произведението им други фондове за запасния капитал, би повлияло неблагоприятно на техния курс.

Пристъпвайки сега към разглеждането на тоя въпрос, Съветът намира, че е време да се продаде част от портфейла на Банката в български държавни фондове, възлизащ на лв. 11.664.438 и с произведението от тях да купи ЧУЖДЕСТРАННИ фондове с номинална стойност, равна на запасния капитал.

За да направи тоя арбитраж именно сега, Съветът взема в съображение преди всичко обстоятелството, че курсът на нашите държавни фондове засега е сравнително добър и предвид на благоприятния търговски баланс няма опасения да спада. Напротив, може да се разчита на повишение, понеже постъпленията по бюджета отиват правилно и дори изглежда да надминат ония от миналата година. На второ място, Законът за Банката (чл. 40) не позволява на последната да купува и продава ценни книги за своя сметка, освен ако се касае до нейния запасен фонд (чл. 5), или ако ѝ е било разрешено да вземе участие в държавните заеми (чл. 51), в които случаи тя става приобретателка на емитираните по тия заеми фондове, в размер на нейното участие, две трети от горните български държавни фондове от 5%, Бълг[арски] държавен заем 1902 г., в който именно е участвувала и Банката. Но затова пък Банката не е длъжна да държи така придобитите фондове и трябва (при благоприятни, разбира се, условия) да ги екулира на пазара, за да ги превърне в пари, в чието обръщение тя би имала и по-големи печалби от лихви, и дори по-малки рискове. Разликите в курса на ценните книги са, наистина, по-рисковани от ония в текущите лихви в страната.

От друга страна, Съветът намира, че запасният фонд трябва да се облече именно в чуждестранни фондове и то на първостепенни държави, с[ъс] затвърден кредит. Това се налага покрай другото, и от следните съображения:

Запасният капитал на Банката е предназначен по ал. 1 на чл. 5 от Закона за Банката да покрива загубите на Банката, ако нейният годишен баланс покаже такива. Това, обаче, може да настъпи в[ъв] времена на криза в страната, настъпила по една или друга причина. Ако, прочее, запасният капитал би стоял облечен в Български държавни фондове, тия последните, следствие на кризата, значително би изгубили от своята стойност, а нуждата да се продадат незабавно, за да се покрият загубите, като наложително,

ще накара Банката да ги продаде на каквато и да било цена, нещо, което би докарало двойна загуба за Банката: една, произходяща от общото падане на Бълг[арските] държавни фондове по причина на кризата, и от друга, от обстоятелството, че се предлага за продан в пазара на така обезценените Бълг[арски] фондове едно твърде голямо количество. Бъде ли, напротив, запасният капитал на Банката облечен в първостепенни чуждестранни държавни фондове, тия неудобства и двойни загуби би се избегнали. Защото и да бъде кризата обща, т. е. и да засяга тя първостепенните държави, пак рентите на последните би били с по-добър курс, отколкото нашите, просто затова, че кредита на тия страни е по-стабилизиран и че при милиарди фондове, да се хвърлят на пазара 5 – 6 милиона, това не би повлияло така чувствително на курса, както при нашите половин милиард фондове. При това, чуждестранните фондове не ще бъдат от една само държава, т. е. и тоя малък сравнително риск ще се намали чрез купуване на ренти на 2 – 3 държави; принципа на разделянието на рисковете в случая ще се спази. Истина е, че доходът от чуждестранните фондове е по-малък с 2 – 2 1/2% от оня от Бълг[арските] държавни фондове, но тая разлика, при горните условия, се компенсира достатъчно с[ъс] сигурността на пласирането. Най-после, ако би избухнала криза в тия иностранни държави, без тя да засегне чувствително нашата страна, следователно и нашите държавни фондове, нищо не пречи, в такъв случай, на Банката да постанови, щото най-лошо засегнатите чуждестранни фондове да се облекат изново в Български държавни фондове, и по тоя начин чрез купувката на такива за запасния капитал на Банката да се повлияе за подобрение курса изобщо на Бълг[арските] държавни фондове, следователно и за подобрение кредита на Държавата изобщо.

По всички тия съображения

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Запасният капитал на Бълг[арската] Нар[одна] Банка, възлизащ на 31 декември 1907 г., на лв. 5.802.306 да се облече в иностранни държавни фондове, именно в Английски, Френски и Германски;

Сумите, нужни за тая цел, да се вземат от свободните банкови Български държавни фондове, които възлизат на лв. 11.664.438;

Продаването на Българските държавни фондове, с които Банката разполага, както и купуването на иностранни такива, се възлага на Администратора на касовия отдел;

Настоящото постановление влиза в сила от деня на утвърждаването му от Господин Министъра на Финансите.

[...]

Председател: *Хр. Чакалов*
Администратори*: Кр. Мутафов*
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт*: Г. Попов*
Правителствен делегат: *Кр. Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 74 – 77. Оригинал. Машинопис.

№ 40

ПИСМО ОТ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА БАНКАТА ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА

София, 20 октомври 1908 г.

№ 14 175

Касов отдел
Твърде бързо

Господине Министре,

С писмото си от 28 октомврий т[ази] г. (н[ов] с[тил]) Банк де Пари е де Пеи-Ба, от Париж, ни съобщава, че по съгласие между Вас и тая банка, и под гаранция на Българското правителство, нам се отпуща един нов кредит от 7.000.000 фр[анка], считан за три месеца, до 31 януарий 1909 г. Лихвата на тоя кредит ще се смята 3 1/2% годишно заедно с таксата 4% върху припадающия се доход по кредитната сума, която такса се иска по силата на новите постановления на френзузките закони.

Преди да почнем да си служим с[ъс] сумата, която ще ни се тури на разположение, позволяваме си да Ви явим, Г[осподи]не Министре, че предвиденият срок ни се вижда твърде неудобен за изплащането на заема; защото на 31 януарий, както Ви е известно Банката не може да купи от нигде камбио.

Вследствие на това и за да можем да бъдем улеснени отчасти, ний Ви молим да благоволите да разпоредите да се направи допълнителна уговорка с Банк де Пари е де Пеи-Ба, в смисъл щото Българската Народна Банка след датата 31 януарий 1909 т. да има право да продължи на същите условия с още три месеци срока на заема или ще, ако това е невъзможно, да се продължи срока с три месеци поне срещу изплащане половината на цялата заета сума.

Молим за резултата да ни съобщите своевременно и приемете нашите отлични към Вас почитания.

Българска Народна банка
Централно Управление

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратор: *Н. Николаев*

ЦДА, ф. 258К, оп. 1, а. е. 244, л. 20 – 21. Оригинал. Машинопис.

№ 41

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА СКЛЮЧВАНЕ НА ЗАЕМ ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА

София, 21 октомври 1908 г.

Протокол № 146

Заседение на 21 (двадесет и първий) октомврий 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспо]да Администраторите: Н. Николаев, Кр. Попов и Т. Николов

Присъствуват: Г[осподин] Юрисконсулта Г. Попов

Заседанието се откри на 4 часа след обед.

Дневен ред

[...]

XVI. Предложение от Министерството на Финансите, да се отпусне на Бълг[ар ската] На[родна] Банка един заем от Парижката и нидерландска банка, в размер на 7.000.000 лв. за три месеца, с 3,64% лихва, франко от всички комисионни и разноски.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на касовия отдел[1] писмото от Министерството на Финасите вх. № 21977 от 21/X/[1]908, в отговор на писмото на Централното Управление № 14175, касателно предложението направено на същото Министерство до Парижката и нидерландска банка, за да отпусне на Бълг[арската] Нар[одна] Банка един заем от 7.000.000 лева, за три месеца, с 3 и 1/2% годишна лихва, плюс данък върху прихода (4%) съгласно френските закони, или всичко 3. 64%, франко от всички комисионни и разноски.

Съветът, като взе предвид:

а) че горната лихва от 3.64%, която Банката ще плаща, в сравнение с оная, която тя плаща на другите Банки в Париж, когато остава открита при тях, т. е. 4%, е сравнително по-износна;

б) че ако след три месеца Б[ългарската] Н[ародна] Банка не успее да покрие целия заем, ще може да продължи срока за други три месеца, било за целия заем или за половината, тъй като същата Банка (Парижката и нидерландска банка) ще има да плаща на Българското правителство, на 10 идущий април 1909 г., една сума от 8.500.000 лева, предназначена за железниците, и следователно може да стане компенсация.

в) че през настоящия и идущия месец ноември ще има да се изплаща в Париж една сума от 5.000.000 лева, както и за нуждите на държавата, тъй и за международните и банковите нужди, която сума, поради липсата на износ, вследствие политическите приключения в България[2], мъчно може да се достави чрез камбио, то, по горните мотиви;

Съветът постанови:

1. Да сключи въпросния заем от Парижката и нидерландска банка, от 7.000.000 фр[анка], с лихва 3 и 1/2%, плюс 0.14% данък върху прихода, всичко 3.64%, за три месеца, от деня на използуването на тоя заем, с право на подновявание за други три месеца – ако стане нужда.

2. Това постановление да се съобщи на Парижката и нидерландска банка, като се яви същевременно и на Софийския клон, за да разпореди за изтеглювание на сумата.

Управител: *Хр. Чакалов*

Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Попов
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
[Правителствен делегат]: *Кр. Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 336 – 337. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.
2. Има се предвид обявяването независимостта на България на 22 септември 1908 г.

№ 42

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРЕВРЪЩАНЕ НА ЧАСТ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ДЪРЖАВНИ ФОНДОВЕ В ЧУЖДЕСТРАННИ РЕНТИ

София, 6 ноември 1908 г.

Протокол № 155

Заседание на 6 (шестий ноември) 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Г[осподи]н Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 и 1/2 (три и половина) часа след обед.

Дневен ред

[...]

III. Разглеждание въпросът относително обличанието на запасния капитал с иностранни ренти.

[...]

Вследствие постановлението № I, протокол № 122 от 29/VIII.908 г., докладва се от Г[осподи]н Администратора на Касовия отдел[1] въпросът относително обличанието на запасния капитал с иностранни ренти съгласно чл. 5, алинея 2-ра от Закона за Българската Нар[одна] Банка.

Съвета като взе пред вид:

а) че за сега превръщанието на българските държавни фондове, които се намират в кореспондентите на Банката, в иностранни ренти е неизпълнимо поради неблагоприятния курс на първите;

б) че за да може фонда за запасния капитал да се облече в ценни книги и да фигурира в баланса на Банката, ще трябва да се отделят една част от българските държавни фондове на Банката, равна на стойността на запасния капитал лв. 5,802,306.– и да се афектират[2] за изключителното употребление, предвидено в алинея I-ва на чл. 5 от Закона за Банката, а отпосле с подобрението на курсовете им да се преобръщат в чуждестранни ренти;

ПОСТАНОВИ:

– Да се отдели от българските държавни фондове, находящи се в кореспондентите на Банката и в Софийския клон и възлизащи на лв. 11,664,438., една част равна на

стойността на запасния капитал на Банката от лв. 5,802,306, – с назначение да служат само като фонд на запасния капитал, неподлежащ на друго употребление, освен онова, предвидено в чл. 5, алинея I-ва от Закона за Банката;

– Тия български държавни фондове на запасния капитал да се превърнат, с подобрение на курсовете им, в чуждестранни френски, германски и английски ренти, съгласно постановлението на Управителния Съвет – № I-ви, протокол № 122 от 29.VIII.[1]908 г.;

– Изпълнението на това постановление се възлага на Г[осподи]н Администратора на Касовия отдел.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 16, л. 413 – 414. Оригинал. Машинопис.

---

1. Н. Николаев.
2. Афектирана сума – сума, предназначена за някаква определена цел.

№ 43

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА ЗА ПЛАСИРАНЕ НА ОСНОВНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКАТА В ДЪЛГОСРОЧНИ БАНКОВИ ОПЕРАЦИИ

София, 5 май 1909 г.

Протокол № 54

Заседание на 5 (пети) май 1909 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: За Правителственият делегат г[осподин] Иван А. Цонев и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 10 1/2 ч[аса] пр[еди] об[ед] и трая до 3 ч[аса] сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VII. Разглеждане въпроса: може ли основния капитал на Банката да бъде пласиран в дългосрочни операции и трябва ли тъй пласирания вече капитал да се освободи сега.

[...]

Разгледа се повдигнатия от г[осподин] Управителя въпрос – може ли основния капитал на Банката да бъде пласиран в дългосрочни операции (ипотечни и заеми на Общини и Окръжия) и трябва ли тъй пласирания вече капитал да се освободи сега.

В новия Закон за Банката от 10.II.[1]906 г. по тоя въпрос няма никакво изрично нареждане, освен онова на чл. 46, което, собствено, не се отнася до пласирането на ос-

новния капитал, а до пласирането на свободните средства на Банката в държавни фондове. Тоя член визира, наистина, случая за купуването на фондове (ценни книги), т. е. за обличането на свободните банкови суми за лихвоносни книги, вместо да стоят неоползотворени, поради липса на други сигурни пласменти в областта на обикновените банкови операции. Величината на основния капитал в тоя случай служи само като пределно мерило за величината на подобно пласиране. А случаи за подобни пласирания не са изключени. Те се явяват именно в периода на икономически просперитет в страната или пък когато някои големи банкови пласменти, като авансите на държавата, например, вследствие на някой заем или на големи постъпления, бъдат повърнати или изплатени наведнъж и Банката няма възможност да ги оползотвори в обикновените си операции другояче, освен ако натегне много кредита, т. е. ако се изложи на риск. Такива случаи визира и по-старото законодателство, именно чл. 11 от устава на Банката от 1885 г.

И така, за пласирането на основния капитал изричен текст в новия закон за Банката няма. Има такъв в старото законодателство – чл. 32, алинея първа от устава[1]. Според тоя член 2/3 максимум от действителния, т. е основния капитал на Банката се определя: 1) за заеми под залог на недвижими имоти срещу записи, подписани от заложителите (соловексели[2]) и 2) за заеми под залог на Окръжия, Общини и земледелчески каси. И ако вземем баланса на Банката от 14.II.[1]906 г., т. е. тогава, когато новия Закон е влязъл в сила, ще видим че основния капитал е бил наистина пласиран в дългосрочни операции. На тая дата именно е имало заеми срещу ипотеки и заеми на Общини, Окръжия и земледелчески каси 46,344, 975.67 лева, в които по реда, предвиден в чл. 32 от устава са били пласирани 2/3 от основния внесен капитал или лв. 6,086,902; 16,539,027.– лв. от сумите, произходящи от ипотечния заем, а остатъка до 46 милиона, т. е. 24 мил[иона] от влоговете.

Но, ако по старото законодателство основния капитал е бил насочен към дългосрочните операции и двете трети от него са пласирани в тая област, това не значи, че при липса на изричен текст тоя капитал трябва и за напред да остава имобилизиран в ипотеки. Самият факт, че и при стария устав 1/3 от капитала е предназначена за други цели, освен за дългосрочни пласирания, говори вече достатъчно за желанието на законодателя да държи поне една част, ако и по-малката, свободна или поне пласирана в бързореализируеми краткосрочни операции. За една емисионна банка, наистина, основния капитал има значение не толкова на капитал за увеличение на нейните обороти, колкото на един фонд за гаранция преди всичко срещу задълженията ѝ по емисията на банкнотите и задълженията ѝ въобще, платими на предявление или в къс срок, каквито са краткосрочните и безсрочните влогове.

Ето защо, и новия Закон за ипотечния кредит от 1907 г., а именно чл. чл. 1 и 4, посочва като източници за дългосрочните операции емисията на заложни[те] облигации. Той не позволява за напред да се употребява за тая цел основния капитал, нито пък безсрочните влогове, т. е. съдебните и други влогове, както и капиталите на Пощенската спестовна каса. А по чл. 32, ал[инея] I от устава, даже и тия влогове можеха да се имобилизират до размер на 3/4 от тяхното общо количество. Новият Ипотекарен закон, в противоположност на това, като забранява косвено пласирането на основния капитал и безсрочните влогове в дългосрочни операции, допуща по изключение пласирането в тях (в дългосроч[ни] операции) само на срочните влогове и то в размер на 1/3 от общото им количество. Тъй че, косвено, ако не с изрично постановление, новото банково законодателство не допуща за напред пласирането на основния капитал в дългосрочни операции. Неговата тенденция е тъкмо обратната – пласиране краткосрочно

и веднага реализируемо.

Но за това пък новите законоположения не разпореждат как и кога именно да се освободят пласираните 3/4 части от основния капитал в дългосрочни операции. Те са подчертали тенденцията и са оставили тия въпроси висящи и зависящи от банковата политика. На Банката предстои, следователно, да се произнесе дали не е време, ако се има тая възможност, да освободи пласираните 6 – 7 милиона лева от основния капитал в ипотеки и пр., за да ги насочи в краткосрочни пласменти.

На тоя въпрос, обаче, трябва за сега да се отговори отрицателно. Работата е в това, че днес за днес (баланса за 22.IV.) има пласирани в дългосрочни операции 38,766,988.19 лева, от които:

а) в стари ипотеки	лв.	6,813,035.32
б) в нови „	„	11,491,109.39
в) в заеми на Общини и Окр[ъжия]	„	12,069,972.05
г) в тек[ущи] сметки ср[ещу] ипотеки	„	5,267,703.90
д) в ипотеки в съд	„	3,088,612.47
е) в неплатени анюитети	„	36,555.06

разпределени според източниците, от дето са взети, тия пласменти представляват:

от основния капитал	лв.	6,666,666.66
остатък от ипотеч[ен] заем	„	7,373,040. –
срочни влогове	„	14,315,241.29

Единственият начин да се освободи основния капитал е да се издадат заложни облигации срещу ипотеките и заемите на Общините и Окръжията и от полученото от тях произведение да се задържи за сметка на основния капитал 6,666,666.66 лева, а за срочните влогове – съответната част, която надвишава 1/3 от сегашното тяхно количество, т. е. 10,412,040.24 лв. (цялото количество на сроч[ните] влогове по същия баланс е лв. 17,078,706.90. Но, според чл. чл. 34 и 82 от Закона за ипотечния кредит, срещу ипотеч[ни] текущи сметки и срещу старите ипотечни заеми поне до размер на ипотечния непогасен заем, облигации не могат да се издават. Също така не иде да се издават облигации и срещу ипотеки в съд. Значи, могат да се издадат облигации само за лв. 23,597,636.50 номинални най-много за лв. 21,237,872.85 реални, ако емисионната цена бъде 90%. И, понеже на основния капитал и на срочните влогове ще трябва да се повърнат 17,078,706.90 лв., ще излезе, че за нови дългосрочни пласменти ще останат само лв. 4,159,165.95 – с други думи, Банката ще трябва наскоро пак да преустанови дългосрочните си операции, когато за удовлетворение само на предявените искания на Общините и Окръжията за стопански и културни съоръжения са нужни не по-малко от 15 милиона лева.

При тия условия, очевидно е, че пласирания основен капитал в дългосрочни операции за сега не може да се освободи чрез предстоящата емисия на заложни облигации. Тоя капитал не е изискуемо вземане на държавата; той е собственост на Банката (чл. 3 от Зак[она] за същата) и последната няма какво да се страхува от сегашния му пласмент. Напротив, влоговете постоянно намаляват, тъй че наложително е те, преди всичко, да се възстановят, ако не изведнъж, то отчасти. Влоговете с чужди капитали и тяхното преди всичко повръщане и краткосрочно пласиране в законните предели ще трябва да се обезпечи.

Вследствие на всичко това,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Основния капитал на Банката, по новите законоположения, не трябва да се пласира в дългосрочни операции, т. е. в ипотеки и в заеми на Общини и Окръжия.

2. Пласираните, обаче, до сега 2/3 от него в такива операции, по силата на старите законоположения, да не се освобождават, преди да се освободят ангажираните в същата област влогови капитали, надвишающи дозволения от чл. 4 от Закона за ипотечния кредит размер.

3. Препис от това решение да се изпрати на г[осподин] Министъра на Финансите за сведение.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
За правит[елствен] делегат: *Ив. А. Цонев*
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 18, л. 611 – 616. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 222 и сл.
2. Соловексел – запис на заповед, менителница.

№ 44

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЕМИСИЯ ОТ БНБ НА ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ

София, 12 май 1909 г.

Протокол № 56

Заседание на 12 май 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Хр. Чакалов и г[оспода] Администраторите: Кр. Мутафов, Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Юрисконсултът Г. Попов

Заседанието се откри на 11 ч. пр[еди] об[ед] и трае до 3 сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

XXII. Разглеждане въпроса за емисията на заложни облигации.

[...]

По предложение на г[осподин] Управителя, Съветът се занима с въпроса относително емисията на заложни облигации.

Г[осподи]н Управителят доложи, преди всичко, на Съвета, че съгласно разпоредбите на новия Закон за ипотечния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка (чл. 1, пункт „г"), Съветът ще трябва да се занимае с общия въпрос за емисията на заложни облигации, толкова повече, че тоя въпрос бе повдиган по-рано, както и в годишния отчет на Банката и отлаган досега, поради неблагоприятните политически условия за ед-

на износна емисия. С признаването, обаче, на българската независимост, политическите условия се подобриха, следователно шансът за една успешна емисия се увеличи и не трябва да се изпуща. От друга страна, спирането на ипотечните операции от 1 януарий т[ази] г., диктувано от липса на средства за тяхното продължаване, е едно положение, което не може да се търпи вече. Докато политическата неизвестност траеше, това спиране не се отразяваше твърде лошо върху стопанския живот на страната, защото хората само се въздържаха да предприемат постройки или да имобилизират капиталите си; наемите клоняха към спадане, както и цените на недвижимите имоти, на строителните материали и на ръчния труд. Но днес условията възстановиха нещата в тяхното нормално положение, та спирането на ипотечните операции, вършени при такава умерена лихва от страна на Банката, не може да не се отрази върху цените на недвижимите имоти и строителните материали, върху височината на наемите и върху височината на печалбите и надниците на хората, които са вложили своите капитали и търсят приложение на своя труд в строителната индустрия. От един паричен пазар, наистина, гдето капиталите за влагане в строежи и съоръжения са редки или мъчно се намират, както сега у нас, поради въздържането на Банката да прави ипотечни операции, ние не можем да очакваме друго, освен, на първо място, повишение лихвата на капиталите, търсени за строителни цели, въздържане, при тая скъпотия, на стопаните, които искат да строят и като последствие от тия два факта, намаляване стойността на местата за строене и на материалите за градене, както и спадане на печалбите и надниците в строителната индустрия и всички свързани с нея поминъци: тухларство, каменарство, дърводелство и т. н. Наемите на съществующите недвижимости има, може би, малко да се повишат, но това ще стане в полза на домовладетелите само, а в ущърб на наемателите, т. е. на мнозинството от гражданите. Признаците за подобни колебания в тържището на капиталите за строителни цели с всичките изброени последствия са станали вече доволно явни, за да се забележат. При такива условия Банката не бива да остава пасивен зрител. Ней се налага по самото ѝ положение и задачи на най-голям в страната ипотекарен институт незабавно да се занимае с въпроса за емисията на заложни облигации, т. е. с[ъс] снабдяването и урегулирването на нашето тържище досежно капиталите за строежи и съоръжения.

След това г[осподин] Управителят положи следните въпроси на Съвета за разрешение, свързани с общия въпрос за емисията на заложни облигации: 1) Необходимо ли е да се издадат заложни облигации; 2) Какви са правата на Банката, т. е. на Управителния Съвет по емисията въобще на облигациите; 3) Каква трябва да бъде общата сума на заложните облигации, които може да се издадат; 4) Да се погасят ли чрез конверсия или чрез извънредни тиражи облигациите в обръщение от ипотечния заем от 1893 г.; 5) Да се повърнат ли сега на основния капитал и на влоговете от същото произведение сумите, които са ангажирани в ипотечни и дългосрочни операции по старите наредби до влизане в сила на новия Ипотечен Закон; 6) Къде именно да стане емисията, т. е. към кое парично тържище трябва да се обърне Банката, за да пласира облигациите си, да извърши своя облигационен заем; 7) Какви трябва да бъдат общите условия на емисията, т. е. какъв тип заложни облигации да се издадат, с каква реална лихва, от какво достойнство да бъдат самите облигации и какъв падеж да се тури на купоните им и 8) Най-после какъв мандат да се даде на Управителя по третиране на въпроса за издаване на заложни облигации.

Дебатите по положените по-горе въпроси могат да се резюмират, както следва:

1. Необходимостта да се издадат заложни облигации се налага освен от ония съображения, които се изтъкнаха по-горе, но и от обстоятелството, че по новия Закон Банката няма други средства, за да върши ипотечни операции, освен ония, които тя може да добие срещу пласираните досега капитали в ипотечни заеми на Общини и Окръ-

жия. По старите наредби, именно по чл. 32 от Устава, Банката можеше да помести в ипотечни заеми такива на Общини, Окръжия и земл[еделчески] каси: а) две трети от основния си капитал; б) всичките си срочни влогове и в) две трети от съдебните и други влогове, както и от капиталите на спестовната пощенска каса. Новият Закон, обаче, не позволява това; той мълчаливо запрещава поместването на основния капитал в дългосрочни ипотечни операции, както и употреблението за същата цел на съдебните и други влогове и капиталите на спестовната каса. Позволява подобни пласменти само на срочните влогове и то не на всичките, а само две трети от тяхното общо количество, влогове, които постоянно се намаляват, защото от 62.5 милиона лева в края на 1902 г. те днес (22 април 1909 г.) са спаднали на 42.9 милиона, от които са пласирани в ипотеки и други дългосрочни операции повече от две трети.

2. Значи на Банката остава само едно средство – да издаде заложни облигации срещу пласираните вече по баланса от 22 април т[ази] г. 38.766.988. 19 лв. Като се издадат такива облигации и пласират отново в дългосрочни операции, срещу тях изново ще може да се издадат други и по тоя начин всяко пласиране ще дава място и на нова емисия, т. е. на нови средства за оперираne. Нека се забележи, че по стария устав (чл. 32, ал[инея] 2) Банката можеше да прави ипотечни облигационни заеми, но затова се изискваше особен Закон – Съветът не можеше да действува самостойно. По новия, обаче, Ипотекарен Закон емисионните права на Банката по заложните облигации са аналогични с ония по емисията на банкнотите, т. е. по условията и в границите, определени в Закона; тя може без да чака специално и за всеки случай отделно разрешение било от законодателното тяло, било от Министерството на Финансите, да издаде известно количество заложни облигации, т. е. да си набави чрез тях средства за ипотечни пласменти, тъй както тя си набавя средства за краткосрочни пласменти чрез заеми от публиката, правени чрез емисията на банкнотите. Разликата е само в това, че заемът чрез банкнотите е безсрочен и безлихвен, а оня чрез облигациите – дългосрочен и лихвен.

3. По чл. 2 от Закона за ипотечния кредит размерът на облигациите, които могат да се издадат, не бива да надминава по номиналната си стойност размера на дължимите капитали по заеми срещу ипотеки или заеми на Общини и Окръжия. Освен това, по чл. 82, тя не може да направи тая емисия в ущърб на носителите на нейните ипотечни облигации, издадени по ипотечния заем от 1893 г. С други думи, от пласираните в ипотеки капитали трябва да се запази за гаранция за облигациите от 1893 г., останали в обръщение, едно количество, равно на тяхната номинална стойност. Такива облигации има още в обръщение по баланса за 22.IV. т[ази] г. за 7.373.040 лева, следователно срещу тях не може да се емитират нови заложни облигации. Такъв е, впрочем, и договорът на Банката с Дойче и Дрезднер Банк, сключен въз основа на Законите от 30 април 1886 г. и 15 декември 1891 г. за издаване ипотекарни облигации от 10 плюс 20, сиреч 30 милиона.

Независимо от това, по чл. 34 от Закона за ипотечния кредит, Банката не може да издаде облигации и срещу ипотеките, взети по текущи сметки. И понеже цялата сума на пласментите в дългосрочните операции е 38.8 милиона, и понеже в тях влизат 5.276.703.90 лв. ипотеки по текущи сметки, а по старите ипотечни облигации се дължат 7.4 милиона, то излиза, че максималният размер, до който може да възлезе емисията, е равен на цялата сума на дългосрочните пласменти 38.8 милиона минус 5.3 милиона (ипотеки по текущи сметки) и 7.4 милиона (стари облигации в циркулация), т. е. на 26.1 милиона. Но и от тая сума трябва да се спаднат две други пера – едно по дължимите анюитети и друго по ипотеките в съда. Спорни или нередовни ипотечни вземания наистина не би трябвало да се залагат на облигаторите, защото с това ще се поставят в смут и подозрения, които би попречили само на една емисия с удовлетворителни условия. Тия две пера дават 3.125.167.53 лева. Извадени от горната сума, излиза, че разме-

рът на заложните облигации, които Банката може или е най-удобно да издаде, не трябва да надминава сумата от 23 милиона лева.

4. Тая сума би могла, впрочем, да се увеличи и с[ъс] сумата, дължима по старите облигации, ако Дойче и Дрезднер Банк представят на Банката добри условия за конвертирането им в нови. Право за конверсия е спечелено за Банката още на 1.V.1898 г. (виж чл. 11 от Правилника за приложение на законите по ипотекарния заем и договора за тоя заем от май [18]94 г.). Но затова е нужно да се предизвести 6 месеца по-рано, а, както се каза по-горе, необходимостта за онова, което може най-скоро да се емитира, е наложителна. Също така посоченият член от правилника дава право на Банката, 6 месеца след като се предупреди финансовата група, да се погасят останалите в обръщение облигации по номиналната им сума чрез извънредни тиражи. Тоя начин на погасяване се свежда пак на едно отсрочване на цялата емисия. Предвид, обаче, че тия облигации, издадени с 6% лихва при емисия, се слагат на гърба на Банката с една реална лихва от 7.05%, независимо от разноските и комисионните, т. е. Банката губи от тях, понеже взема от клиентите си само 7%, предвид на това именно, Банката ще трябва, щом се види със средства, да ги погаси чрез извънредни тиражи. Тоя въпрос, прочее, предстои да се отложи и реши при първа възможност.

Но и да се приеме, че Банката издаде заложни облигации за 23 милиона номинални, полага се тогава въпросът: може ли Банката да пласира чистото негово произведение в ипотечни операции? Работата е в това, че пласираните досега 38.766.988.19 лева са взети, съгласно чл. 32 от устава -

От основния капитал 2/3	лв.	6.666.666.66
„ ипотекарния заем 1893 г.	„	7.373.040. –
„ срочни влогове	„	24.727.281.53

Понеже по чл. чл. 1 и 4 от Закона за ипотечния кредит не могат да се пласират в ипотечни операции освен 1/3 от срочните влогове, а последните са 42.945.723.86 лева, излиза, че има пласирани в повече от влоговете 10.412.040.24 лева, т. е. Банката дължи на срочните влогове една сума, равна на размера, с който представлява излишъка над 1/3 от цялото количество на влоговете. По силата на същите наредби тя не може вече да употребява в ипотечни заеми и основния капитал. С други думи, и на тоя последния ще трябва да се повърнат 6.666.666.66 лева. Всичко за повръщане 17.078.706.90 и чист номинален остатък, като свободни средства за ипотечни пласменти, около 6 милиона лева. По съображения, обаче, изказани при разискване на въпроса за пласиране на основния капитал (протокол № 54 от 5.V. т[ази] г.) повръщането за сметка на основния капитал нито е желателно сега, нито пък трябва да стане изведнъж. Достатъчно е да се освободят влоговете, срочни и безсрочни. Тия средства са чужди и постоянно се изтеглят и намаляват, та Банката трябва, за предупреждение на каквато и да била случайност, да бъде в тая област с развързани ръце. Ако от тия влогове Банката освободи 10 милиона, тя ще има на разположение свободни суми за пласиране, произходящи от емисията на заложните облигации, около 12 – 13 милиона, достатъчни да задоволят най-неотложните искания на заеми от страна на Общини, Окръжия и частни лица срещу залог на доходи и недвижими имоти.

Във всеки случай, важното е, че новото законодателство не разпорежда, щото основният капитал и влоговете да бъдат освободени от дългосрочните пласменти изведнъж. Банката ще трябва да извърши в тая посока онова, което може и което е най-наложително. Тя ще трябва, с други думи, да се освободи от лихвените влогове, като почне от ония, които са изискуеми на поискване, т. е. от влоговете, които по баланса се представляват от текущите кредиторни сметки.

На кое парично тържище да стане емисията? На българското или на иностранното? От опита, който се направи с Пловдивския 8-милионен заем, се вижда, че българското тържище не ще е в състояние да погълне тоя заем от 23 милиона лева. Капиталите са редки и скъпи. Те не бива, от друга страна, да се отклоняват от търговията и промишлеността, гдето спестяванията намират много по-изгодни пласменти. Важно е, наистина, да се привлече външния капитал, външното злато, което може да се добие и на по-изгодни условия. Още повече важи това и от друго едно гледище: Банката ще има да тегли средства за ипотечните си операции не 20 милиона, а до стотина милиона (чл. 2 от Закона за ипотечния кредит). Тя ще трябва да си намери по-изгодно тържище навън, за да може, получавайки средства с евтини лихви, да намали последователно и лихвата по ипотечните си операции на вътрешния пазар.

По изключение, може да се вземат от вътрешния пазар около 10 милиона, като се облекат срочните влогове с по 4 1/2 и 5% в заложни облигации. Това, всъщност, няма да бъде ново изтегляне на свободни вътрешни капитали, а обличане на срочни влогове в ценни книги, т. е. в заложни облигации и освобождаване Банката от скъпи влогове. По тоя начин ще може да се повърне и дължимото на влоговете. Във всеки случай, за да няма двойственост в условията на емисията, да не се подбиват емитираните на вътрешното тържище облигации с ония, издадени и пласирани отвън, ще е нужно цялата емисия да стане на еднакви условия, като се задържи от нея за вътрешния пазар нужното количество за обличане на част от влоговете.

Колкото до условията на емисията, важи да стане тя по такъв начин, щото реалната лихва, която Банката ще има да плаща по облигациите, да не бъде по-голяма от 6%. Като взема 7% от клиентите си, трябва, с други думи, да има една разлика около 1%, с която Банката да покрие разноските си за персонал и др. и да си конституира един резервен фонд срещу рисковете, свързани с дългосрочните пласменти. Това е необходимо да стане, за да не изпада Банката в такова положение, в каквото се намира понастоящем спрямо ипотекарния заем от 1893 г. Както се посочи по-горе, по тоя заем Банката плаща 7.05%, а взема от клиентите си 7%. Значи, загуба само от разликата на лихвата 0.05%. При това, Банката има разноски по ипотеките около 0.80%. Излиза обща загуба 0.85%, която можеше да се избегне, само ако лихвата на ипотечните операции останеше поне 8%. Днес Банката покрива загубите и рисковете по ипотечните операции от печалбите по краткосрочните операции или, казано другояче, дългосрочният кредит до размер на 8 милиона лева живее за сметка на краткосрочния такъв.

По тая сметка номиналната лихва по заложните облигации, които ще се издадат, не трябва да бъде по-голяма от 8%, т. е. заложните облигации трябва да бъдат от 5% тип с достоинство или купюри от по 100 лева, или кръгли числа от 100 лева. Досежно падежът на купоните, той трябва да иди, съгласно чл. 47, ал[инея] 2, комбиниран с чл. 84, буква „д“, поне с един месец по-късно от падежа, определен за поставяне на анюитетите. Понеже купоните ще се изплащат от постъпленията на анюитетите, налага се падежът на първите да иди след падежа на вторите. Същото правило трябва да се положи и относително погашението на облигациите чрез 6-месечни тиражи, защото анюитетите съдържат и погашението на капитала, пласиран в дългосрочните операции (чл. 25 от Зак[она] за ипот[ечния] кредит).

И така ще се издадат заложни облигации за 23 милиона лева, тип 5%, реална лихва 6%, достойнство на облигациите 100 лева, падеж на купоните и тиражите един месец поне по-късно след падежа на анюитетите. Емитирането ще трябва да стане на външния паричен пазар, а за вътрешния може да се запази една част, при еднакви условия, нужна да се облекат някои срочни влогове в заложни облигации. Върху тия именно основи ще трябва Управителят да третира въпроса с външни финансови групи, които би

се наели да емитират заема. Преговорите ще трябва да се водят като сондажи, понеже те не могат да се считат окончателни и задължителни за Банката преди да се утвърдят от Съвета. В[ъв] всеки случай те трябва да се водят непосредствено с надлежните финансови групи и за тая цел Управителят може лично да се срещне с тях, т. е. да иде на самото място (Будапеща, Виена, Берлин, Париж), гдето ще може да се сключи и реализира емисията.

Вследствие на всичко изложено

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1) Да се издадат (емитират) заложни облигации за 23 милиона номинални лева златни, тип 5%, реална лихва 6%, достойнство на облигациите (купюри) по 100 лева или сбор от по 100 лева, падеж на купоните и тиражите най-малко месец по-късно от падежа на 6-месечните вноски (30.IV. и 30.X.);

2) Да се емитират тия облигации на външния пазар, като се запази една част от тях, не по-голяма от 10 милиона номинални, за да се облекат в тях лихвените влогове в Банката, вложени на текуща сметка и винаги изискуеми;

3) Освобождението на пласирания основен капитал в дългосрочни операции, както и погасяването на остатъка от 6% ипотечен заем от 1893 г., да се отложи за по-благоприятно време.

Дава мандат на г[осподин] Управителя на Банката да третира непосредствено въпроса за емисията в границите и условията, посочени в точки 1 и 2 и да докладва за направеното от него на Съвета за одобрение.

Председател: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 18, л. 658 – 669. Оригинал. Машинопис.

№ 45

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА, СВЪРЗАН СЪС СКЛЮЧВАНЕТО НА ЗАЕМ ОТ ЧУЖБИНА СРЕЩУ ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ

София, 25 август 1909 г.

Протокол № 107

Заседание на 25 (двадесет пети) август 1909 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителствеения делегат г[осподин] Кръстю Карагьозов.

Заседанието се откри на 12 ч[аса] и се закри на часа 3 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

XI. Разглеждане въпроса относително издаването на заложни облигации.

[...]

Господин Управителят доложи, че съгласно постановлението на

Управителния Съвет от 13.VIII. т[ази] г., протокол № 101[1], се е опитал да сключи един заем срещу заложни облигации в Париж с Банк дьо Пари е де Пеи Ба, в Берлин с Дойче Банк, в[ъв] Виена с Винер банкферайн и К. К. Р. Алгемайне Феркерсбанк и в Будапеща с Пестер Унгарише Комерсиал Банк. Първите три банки, обаче, били наклонни да сключат тоя заем, но не по-рано от октомврий и в[ъв] всеки случай, след сключването на държавния заем, ако последния се емитира в края на годината или преди него, ако той не се емитира по-рано от м[есец] април 1910 г. От друга страна, те са настояли на типът 5% и на срок от 60 години; после, ипотечния кредит да се отдели в особено учреждение и други подобни изисквания, които Управителя не е могъл да приеме. Прочее, могло е да бъде третирано по банковия заем тип 4 1/2% или 5%, срок 40 години и реална лихва между 5.75 и 6% максимум, само с Феркерсбанк и Пестер Унгарише Комерсиал Банк.

В по-нататъшния ход на преговорите с тия банки съгласно телеграмата на г[осподин] Министъра на Финансите, типът 5% се изоставил. Ето сега хода на преговорите върху типът 4 1/2%.

I. С ФЕРКЕРСБАНК

22 юлий 1909 г. (н[ов] с[тил]) заем 30 милиона, срок 40 години, цесионен курс 85% в златни франкове.

Разноските за приготовление и котиране на титрите за сметка на Феркерсбанк.

23 юлий 1909 г. Същи условия. Цесионен курс 85.75 в[ъв] франкове.

24 юлий 1909 г. Цесионен курс 86.1/2 в[ъв] франкове. Разноски същи, плюс 1/2% в полза на Феркерсбанк от загуба на разменния курс, което намалява цесионния курс всъщност на 86.

14 август 1909 г. При същите условия от 24 юлий, с увеличение на цесионния курс от 86 1/2 на 87 1/2. Значи всъщност, цесионен курс 87.

2 септемврий 1909 г. Същи условия. Увеличение на цесионния курс от 87 на 87 1/2 в[ъв] франкове. Премахване загубата от шанжовия курс в размер на 1/2%.

II. С ПЕСТЕР УНГАРИШЕ КОМЕРСИАЛ БАНК и БЕРЛИНЕР ХАНДЕЛСГЕЗЕЛШАФТ

... юлий 1909 г. Заем 20 милиона, срок 40 години, цесионен курс 76%.

Всички разноски, заедно с гербовия сбор, върху Унгарската Банка.

Това предложение не е било предмет на никакво разглеждане или дебатиране, като оскърбително.

9 август 1909 г. Заем 23 милиона, срок 40 години, цес[ионен] курс 86 1/2.

Разноски по приготовление и котиране на титрите върху Унгарската Банка. Гербов сбор 2% за сметка на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Други по-добри предложения от Унгарската Банка не се направиха,ако и да бе поканена тя за това.

Трябва да се зебележи, че последното предложение на Феркерсбанк се доби в Карлсбад, в присъствието на г[осподин] Минист[ъ]ра и че то съдържа и условия за един

аванс от 10 милиона, който ще има да се използува от Банката, ако нуждите на Държавата изискват това. Независимо от това, третирано е въз основа на предположението, че може би, заема, по решение на Министерския Съвет, да мине и през Народното Събрание. Най-после, устно Феркерсбанк обяви чрез директора си, че тя би повишила цесионния курс още с 1/2%, ако заема се сключи в курони[2] и ако Банката ѝ признае за рискът от загубите от камбиото един процент от 1/2%.

Министерският Съвет, обаче, възприе възгледа на Банката, че съгласно Закона за ипотечния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка, именно чл. 2, емисията на заложните облигации по тоя заем не е нужно да минава през Народното Събрание. Колкото до съществото на самия заем, той предпочете оня на Феркерсбанк, като по-изгоден, и прие цес[ионен] курс 87.75, сметката в австрийски курони. Относително особения аванс от 10 милиона лева, той се изоставя като предмет на отделна сделка.

Целият текст на предложението от Феркерсбанк с дата 2 септември н[ов] с[тил] е следният:

„В смисъл на преговорите, които имахме честта да водим с Негово Превъзходителство Господин Салабашев, Български Царски Министър на Финансите, и с Управителя на почитаемия Ви институт, съобщаваме Ви следната оферта:

1) Вие ни отстъпвате фр[анка] 23 милиона от Вашите нови 4 1/2% заложни облигации, платими чрез тиражи в продължение на 40 години, по курс 87 1/4%, заедно с лихвите на привързания към облигациите купон, и то от деня на изтичането падежа до датата на деконтирането.

Австрийският гербов налог от 5/8% е за Ваша сметка.

2) Титрите са в златни франки. Купоните и излезлите в тираж титри са платими в[ъв] Виена по цялата им номинална стойност, без всякакъв отбив. Представя Ви се правото, след 5 години, без да се обръща внимание на амортизационния план, да погасите целия заем след 6-месечно предупреждение.

3) Титрите ще наредим да се приготвят за наша сметка и ще Ви ги изпратим за подпис вътре в 3 недели, считани от деня, в който ще ни дадете окончателния техен текст.

4) Подписаните титри ще ни изпратите от София в[ъв] Виена вътре в 3 дни, след приемането на това съглашение от Народното Събрание.

5) Независимо от решението на Народното Събрание, ние ще Ви отпуснем срещу тоя заем един аванс от 10 (десет) милиона франки, а именно: най-малко 6 милиона в златни франки, остатъка в чек срещу Париж от Виена, наведнъж или на части, и в продължение на 30 дни от деня на приемането на тая оферта.

Оставените на Ваше разположение суми, ще Ви авизираме телеграфически един ден по-рано.

За тоя аванс ще ни плащате 5% лихва.

6) Щом получим подписаните от Вас титри и щом се добие до същия момент съгласието или официалното одобрение на Австрийското правителство за котиране на титрите в[ъв] Виенската борса, ние ще поемем веднага, по определените в пункт 1-ви условия, такова количество титри, каквото е потребно за уравнение на определения в пункт 5-ти аванс от 10 милиона франки (или около 11 1/2 милиона номинални).

7) Останалите титри ще турим в[ъв] Вашето досие. От същото ще вземем останалите номинални около 11 1/2 милиона титри вътре в 60 дни от деня на доставянето на титрите, съгласно определените условия в пункт 1-ви, тъй щото в първите 30 дни ще вземем най-малко половината – около 6 милиона, а остатъка от около 6 милиона – в[ъв] вторите 30 дни, срещу незабавно изплащане на цялата стойност, а именно най-малко 4 милиона в златни франки и остатъка в чек срещу Париж.

8) В случай, че до 30 юний 1910 година се решите да конвертирате останалите още в обръщение около 7 1/2 милиона 6% Ваши облигации, ние се натоварваме да извършим и тая конверсия по условията, определени в пункт 1-ви.

9) Всички изчисления на заверителната и задължителна страни ще стават изключително в[ъв] франки, тъй щото всякаква загуба от курса по тоя заем да става невъзможна.

10) Изчислението на лихвата 5% се извършва само върху дадения аванс от 10 милиона франки. След уравнение на тоя аванс заедно с лихвите, ще се балансират всички заверителни и задължителни пера нето, тъй щото да не остане салдо капитал по-голямо от фр[анка] 500.

11) По настоящия заем няма да има жуисанс[3] от лихвите.

Плащането на купоните и на излезлите в тираж титри ще става изключително от нашата банка, с изключение само на купоните и титрите, които ще бъдат представени за плащане у Вас.

Вноските за изплащане на купоните и на излезлите в тираж титри трябва да ни бъдат внесени поне 10 дни преди падежа.

За изплатените от нас купони ще ни одобрите една комисионна от 1/4%, а за платените от нас изтеглени титри такава от 1/8%.

12) Ние имаме право, с Ваше съгласие, да назначим и други места за плащане в[ъв] вътрешността и странство, които, обаче, ще се разчистват направо с нас, и то начин, щото от това да не последват за Вас никакви други разноски, освен определената комисионна в п[ункт] 11.

13) Всички свързани с емисията или евентуално с подписката разноски, от какъвто и да са вид, ще са за наша сметка.

Само официалните такси за котирането от 1/10% годишно и официалните публикации в[ъв] Винер Цайтунг (журнал офисиел) на станалите тиражи са за Ваша сметка.

14) В случай, че годишната такса на котирането при Виенската борса се увеличи, Вие се задължавате да поемете това увеличение най-много до двойния размер от настоящия, т. е. до размер на 2%.

15) Вие ще се грижите, щото листът на тиражите, както и годишните извлечения от Вашите баланси, да се публикуват на време и по заведения ред в[ъв] Винер Цайтунг.

16) Вашата банка се задължава, в продължение на 2 години от деня на приемането тая оферта, да не предприема, без наше съгласие, никаква емисия на нови заложни облигации в Австрия.

Ако в течение на тоя срок тя предприеме в странство някоя емисия, то произходящите от тая емисия облигации не трябва да се котират в Австрия.

17) Текстът на титрите ще бъде на български, немски и френски езици.

За лихвите и изплащането на капитала по издадените заложни облигации отговаря, по силата на Закона, субсиденерно[4] и Българското Държавно съкровище.

18) В случай, че Българското Народно Събрание не одобри тоя заем до 31 декември или в случай че Австрийското правителство не даде съгласие за котиране на заложните облигации в[ъв] Виенската борса, настоящето съглашение по право се счита за ничтожно.

19) Определеният, обаче, в п[ункт] 5 аванс от 10 милиона франка ще остане в сила и не ще може да бъде изискан от нас по-рано от 30 юний 1910 година. При всичко това, Вие имате право да го изплатите, наведнъж или на части, и преди тоя срок.

20) В случай, че заема се осъществи в смисъл на предстоящите условия, Вие има-

те право в течение на 1910 година да изтеглите от нас и друг един особен аванс от 10 милиона франка, платим в чекове срещу Париж.

За упражнението на това право ще трябва да ни явите до 15 април 1910 година. Ние сме длъжни пък да турим на Ваше разположение, изцяло или на части, исканата от Вас сума до 10 милиона франки, между 1 май и 30 юний 1910 година, локо[5] франко Виена.

21) За тоя аванс, воден на особена сметка, ще ни плащате 5 1/2% декурзивна лихва[6] за всяко тримесечие.

22) Този аванс е платим на 30 април 1911 година локо франко Виена; обаче имате право, начиная от 1 октомврий 1910 година, да го погасите с вноски, чиито размер да не бъде по-малък от фр[анка] 250,000.

23) За тая особена сметка, образуваща аванса, за който ще ни дадете в особена форма държавна гаранция, няма да Ви смятаме никаква комисионна, куртаж[7] или други разноски, освен последвалото порто.

24) Считаме за нужно да отбележим, че като прецени нашето добро разположение, Българското Царско Министерство на Финансите, при евентуално сключване на един държавен заем, обеща да се застъпи да издействува пред финансовия синдикат да ни приеме да участвуваме в него до размера на тоя аванс. Това, обаче, обещание няма характер на едно формално задължение спрямо нас.

25) Настоящата оферта има сила до 7 септемврий вечерта т[ази] г.“.

Управителният Съвет на Българската Народна Банка, като взе пред вид:

1) Че последното предложение на Феркерсбанк е по-износно от онова на Пестер Унгарише Комерсиал Банк, т. е., че според това предложение, реалната лихва на заема се свежда на около 5.60%, докато по предложението на Пестер Унгарише Комерсиал Банк тая лихва възлиза на 5.77%;

2) Че Минист[ъ]ра на Финансите, както и Министерския Съвет, одобряват именно предложението на Феркерсбанк, под условие, обаче, цесионния курс да бъде 87.75%, макар и в курони;

3) Че, съгласно чл. 2 буква „д“, комбиниран с чл. чл. 3, 8, 46 и 82 от Закона за ипотечния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка, емисията на заложните облигации, било че тя става масово или индивидуално, било че се извършва вътре в страната или вън от нея, не трябва да минава през Народното Събрание за одобрение, както не минава през същото и емисията на банкнотите;

4) Че е достатъчно, за да се реализира тя, решението на Управителния Съвет на Банката, одобрено от Минист[ъ]ра на Финансите по реда на надзора (чл. 48 от Закона за Банката);

5) Че заема, при условията, предложени от Феркерсбанк, е износен за Банката, понеже при реална лихва 5.60% тя ще има една разлика в своя полза от 1.40%, ако продължава да пласира добитите средства от тоя заем с[ъс] 7%, било в ипотеки, било в заеми на Общини и Окръжия;

6) Че тая разлика от 1.40% представлява една бруто печалба, от която като се извадят за разноски 0.60 – 0.80%, пак остава една чиста печалба от 0.80 – 0.60%, докато стария ипотечен заем, с реална лихва 7.50%, при сегашната лихва, вземана по дългосрочните операции, не докарва освен загуби за Банката;

7) Че, независимо от това, тоя заем се налага и от нуждите на Банката да усили своята златна наличност и подобри банкнотното си обръщение, достигнало до последните си реални предели;

8) Че всякакво бавене в реализирането на заема, при средната реколта в страна-

та, закъснелия износ на храните, липсата на камбио, вероятността да не се сключи държавния заем или да се забави до началото на идната 1910 година, може да се отрази много зле на Банката и на търговския и ипотечен кредит в страната;

9) Че предложения аванс от 10 милиона, вън от аванса по заема, не бива да се меси с[ъс] самия заем и не влиза в компетентността на Съвета;

10) Че предложението на Феркерсбанк, ако тя се съгласи, ще трябва да претърпи изменения относително сроковете за реализирането за заема, цесионния курс и особения аванс, съгласно горните съображения; и

11) Че по тая причина това предложение не може да бъде прието иначе, освен по начало, т. е. до одобряването от страна на Феркерсбанк на внесените в него изменения,

ПОСТАНОВИ:

Приема по принцип предложението на К. К. Р. Алгемайне Феркерсбанк за издаване на заложни облигации за 23,000,000 плюс 7,000,000 лева златни номинални, тип 4 1/2%, с[ъс] срок 40 години и с цесионен курс в курони австрийски 87.75%.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Крум Мутафов*
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правителствен делегат: *Кръстю Карагьозов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 1083 – 1092. Оригинал. Машинопис.

---

1. Вж. док. № 173.
2. Курони – крона, австрийска монета, равна на 1.053 златни лева, заменена след Първата световна война с шилинга.
3. Жуисанс (фр. jouissance) – ползване.
4. Субсиденерно – спомагателно.
5. Локо (лат.) – на същото място.
6. Декурзивна лихва – лихва, която се взима едновременно с връщането на заема от длъжника на заемодателя.
7. Куртаж (фр. courtage) – възнаграждението на посредника при борсовите сделки. Обикновено се плаща от двамата контрагенти и не надвишава 1‰ от стойността на продадените ценни книжа.

№ 46

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА ЗА СКЛЮЧВАНЕ НА ЗАЕМ С ФЕРКЕРСБАНК

София, 27 август 1909 г.

Протокол № 109

Заседание на 27 (двадесет седми) август 1909 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителствения делегат г[осподин] Кръстю Карагьозов.

Заседанието се откри на 12 и се закри на часа 3 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VI. Разглеждане въпроса относително издаването на заложни облигации.

[...]

Господин Управителят съобщи на Съвета, че на 23 т[ози] м[есец] протелеграфирал на Феркерсбанк решението на Съвета за приемане по начало на нейното предложение, като е искал, при това, щото заема, даже и при цесионен курс 87.75 в австрийски курони, да се реализира в златни австрийски курони. На това, обаче, още същия ден Феркерсбанк е отговорила, че златни австрийски курони в същност в Австро-Унгария няма. Тя е настояла да се одобри заем с цесионен курс 87.25 в[ъв] франкове. За да се разреши тоя въпрос, както и да се уговорят другите изменения в подробностите, директорите на Феркерсбанк Г[оспо]да Ф. Брох и Майер дойдоха в София и г[осподин] Управителя е предложил:

1) Цесионния курс да бъде 87.75 в курони, както Министерския Съвет и Банката са вече решили;

2) Понеже заема няма да минава през Народното Събрание, то да се реализира той в два месеца от деня на разменяването на писмата за приемането му от страна на Банката;

3) От чистото произведение на заема да дадат в брой 10 милиона лева, а остатъка в чекове срещу Париж. Ефектива ще бъде в пълномерни наполеони;

4) Отрезките от облигациите ще бъдат по 500, 2,000 и 10,000 лева, като се смята, че единичната и основната облигация ще бъде 500 лева. Това сами представителите на Феркерсбанк искаха;

5) Другите условия по заема да бъдат, както ония, посочени в предложението и както Закона за ипотечния кредит разпорежда.

Управителният съвет на Банката, като взе пред вид;

1) Че е по-износно цесионния курс да бъде в австрийски курони и с по-висок курс, а именно 87.75;

2) Че по тоя курс, ако се вземе за основа паритета в 100:K.95.20 и ако се признае в полза на Феркерсбанк загуба от шанжовия курс 1/4% за първата половина от заема, а за втората половина тая загуба се сметне по курса на деня на наполеона в[ъв] Виена, чийто средна максимална цена не би била по-висока от 19..., пак Банката би добила около 27 – 30 хиляди лева повече, отколкото би добила при цесионен курс 87.25% в[ъв] франкове;

3) Че в такъв случай не бива да се отстъпва от определения вече курс, приет безвъзвратно от Министерския Съвет;

4) Че при разширеното банкнотно обръщение, при закъснелия износ и липсата на камбио, както и за всички случайности, на Банката са нужни за сега най-малко 10 милиона ефективно злато, а остатъка в чекове срещу Париж, чрез които стават почти всички наши платежи в странство;

5) Че това решение на Съвета трябва да се съобщи с писмо, което да се потвърди, ако се приеме, за да не се протака повече тоя заем и да се реализира по възможност по-скоро, пред вид нуждите на Банката от ефективно злато;

6) Че за сега трябва да се уговорят условията за първата серия заложни облигации за 23,000,000 лева златни номинални, тъй като втората серия от номинални лева златни 7,000,000 се предназначава да конвертира останалите в обръщение 690 ипотечни

облигации от ипотечния заем на Банката от 1893 година и за това Съветът ще има да се произнесе по сетне,

ПОСТАНОВИ:

Да се съобщи с писмо на представителите на Феркерсбанк и да се иска от тях потвърждение на следното:

1. Че Съветът не може да ѝ отстъпи първата серия заложни облигации за номинални лева златни 23 милиона, освен по цесионен курс 87.75%, смятани в курони австрийски и въз основа на паритета франка 100:K.95.20;

2. Че за превръщането на куроните в[ъв] франкове (наполеони) може да се признае в нейна полза загуба от курса не повече от 1/4% за първата половина от следуемото се чисто произведение на заема, а за втората половина такава, каквото курса на деня на наполеона в[ъв] Виена покаже;

3. Че от чистото произведение на заема десет милиона трябва да ни се предадат в ефективни пълномерни наполеони, франко Виена, а остатъка в чекове срещу Париж.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Крум Мутафов*
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правителствен делегат: *Кръстю Карагьозов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 1100 – 1103. Оригинал. Машинопис.

№ 47

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ДОГОВОРА ЗА ЗАЕМ СРЕЩУ ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ МЕЖДУ БНБ И ФЕРКЕРСБАНК

София, 1 септември 1909 г.

Протокол № 112

Заседание на 1 (първи) септември 1909 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителствения делегат г[осподин] Кръстю Карагьозов.

Заседанието се откри на 3 часа сл[ед] об[ед] и се закри часа 6 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VIII. Разглеждане въпроса относително издаването на заложни облигации.

[...]

Господин Управителът съобщи на Съвета, че съгласно решението на тоя последния от 27 изтеклий месец, е писано на директора на Феркерсбанк в София и последния потвърдил писмото на Банката, т. е. приел заема да се сключи с цесионен курс 87.75%, смятан в австрийски курони и въз основа на паритета фр[анка] 100.=K.95.20.

Като се взеха пред вид: горното писмо на Банката, условията в последното предложение на Феркерсбанк и съответните разпоредби в Закона за ипотечния кредит, съставиха се следните книжа по заема:

1) Текст на окончателния договор;

2) Текст на окончателната заложна облигация и

3) Амортизационен план на заема.

К О Н Т Р А К Т

Заем на Българската Народна Банка 4 1/2% в злато от 1909 година

Подписаните:

Г[осподин] Хр. Чакалов, Управител на Българската Народна Банка, действующ от името на Българската Народна Банка, чието седалище е в София, от една страна, и Императорската Кралска Привилегирована Генерална Търговска Банка, чието седалище е в[ъв] Виена, „Виплингерстрасе“ № 28, представлявана от г[оспода] *Филип Брок* и *Емануил Корнфелд,* пълномощник, от друга страна, се уговори и сключи следното:

Българската Народна Банка, по силата на чл. чл. 1, 3, 46 и 82 от Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка, утвърден с указ № 48 от 16.II.1907 г. ст[ар] стил, реши да сключи един заем срещу заложни облигации, издадени срещу реализираните заеми по ипотеки на недвижими имоти или по залози на данъци и определени доходи на Общини и Окръжия в България, общия размер на който заем възлиза на 22 август 1909 г. ст[ар] ст[ил] на лв. 38,290,322.–, от които ипотечни заеми за лв. 26,550,855 и 35 ст. и заеми на Общини и Окръжия за лв. 11,739,477.49.

Чл. 1. Номиналната стойност на заема е определена на лв. зл[атни] 23,000,000 = фр[анка] 23,000,000.

Този заем ще се именува: „Заложни облигации на Българската Народна Банка 4 1/2% злато 1909 год.“

Чл. 2. Този заем се представлява от 46,000 заложби облигации на приносител по лв. зл[атни] 500= фр[анка] 500.

Тези заложни облигации са разделени на единични отрезки от по 4 и 10 заложби облигации, т. е. последните по лв. зл[атни] 2,000=фр[анка] 2,000; лв. зл[атни] 5,000 = фр[анка] 5,000.

И[мператорската] К[ралска] Прив[илегирована] Генерална Търговска Банка ще уведоми Българската Народна Банка по колко отрезки желае да получи от всяка една от тия три категории титри.

Чл. 3. Тези заложни облигации ще донасят лихва годишна 4 1/2% (четири и половина процента) върху номиналната стойност, платима на две равни части срещу шестмесечни купони с падежи 2/15 ноември и 2/15 май всяка година.

Падежът на първия купон ще бъде на 2/15 май 1910 година.

Всеки купон се изплаща в зл[атни] лв. 11.25=фр[анка] 11.25 за единичните отрезки; отрезките от по четири заложни облигации – лв. зл[атни] 45=фр[анка] 45 и за отрезките по десет облигации лв. зл[атни] 112.50=фр[анка] 112.50.

Когато купонните листове се изчерпат, ще се подновят на разноски на Търговската Банка.

Чл. 4. Погашението на тоя заем ще става по номиналната стойност в 40 години, чрез шестмесечни тегления по жребие, според една таблица, напечатана на гърба на титрите, която ще обема осемдесет шестмесечия, в които влиза лихвата и погашението.

Тиражите ще стават един месец преди падежа на купоните в София при Българската Народна Банка, от една комисия състояща се от: нотариуса при Софийския

Окр[ъжен] съд, Администратора на Ипотечния отдел при Б[ългарската] Н[ародна] Банка и от един съветник при Върховната сметна палата, посочен от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите.

Първият тираж ще се извърши на 2/15 април 1910 г.

Чл. 5. Излезлите в тираж заложни облигации ще се изплащат едновременно с първия купон, чийто падеж иде след тиража.

Първото изплащане ще стане на 2/15 май 1910 г.

Списъците на номерата на титрите, излезли в тираж, ще се предават на Българската Народна Банка и ще се обнародват по разпореждане и на разноски на същата в[ъв] в. „Държавен вестник“ и в[ъв] „Винер Цайтунг“ в[ъв] Виена.

Всяка облигация, представена за изплащане, трябва да бъде снабдена с всички купони, падежа на които не е настъпил. В случай, че липсват един или няколко купони, тяхната стойност ще се удържи от капитала, който следва да се изплати на приносителя.

Чл. 6. Погасените купони и титри ще се плащат според тяхната номинална стойност, по желанието на приносителите, на следните места:

в София в златни лева при касата на Българската Народна Банка;

в[ъв] Виена в[ъв] франкове при Търговската Банка и при ония Виенски банки, които ще се посочат от нея;

в касите и местата в Австрия и в други страни в странство, изключая България, които ще бъдат посочени по-късно от Търговската Банка и одобрени от Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Чл. 7. Погасените титри и приложените към тях купони, както и платените изцяло купони, ще се продупчват от Търговската Банка или от нейните кореспонденти и ще се изпращат в Главната дирекция на Българ[ската] Народна Банка на разноски на последната.

Чл. 8. Българската Народна Банка си запазва правото да изплати алпари, начиная от 15/2 ноември 1914 г. заложните облигации от настоящия заем, които ще останат още в обръщение.

Това предсрочно изплащане трябва да бъде предизвестено шест месеци по-рано с обявления, поместени в „Държавен вестник“ и в[ъв] „Винер Цайтунг“.

Чл. 9. Титрите от настоящия заем ще се приготвят по разпореждание и разноски на Търговската Банка в три седмици от датата на тоя контракт.

Текстът на заложните облигации, приложени към настоящия договор, е написан на три езика: български, немски и френски.

Само френският текст на облигациите е достоверен.

Титрите ще бъдат снабдени с грифовете на Управителя на Българската Народна Банка и на Администратора на Ипотечния отдел и ще бъдат визирани от Правителствения делегат при Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Визата на Правителствения делегат ще се сложи в петнадесет дни след предаването на напечатаните титри от Феркерсбанк.

Чл. 10. Титрите ще се обгербват на разноски на Б[ългарската] Н[ародна] Банка с австрийски гербови марки в размер 5/8%; всякакви други разноски за обгербването на титрите ще бъде в тяжест на Търговската Банка.

Чл. 11. Българската Народна Банка се задължава, щом се подпише настоящия договор, да направи нужните постъпки, за да се получи съгласие за официалното котиране на заема в[ъв] Виенската борса.

Разноските за приемането на заема да се котира в[ъв] Виенската борса остават в

тяжест на Търговската Банка.

Българската Народна Банка ще плаща само годишните такси за котирането на титрите в[ъв] Виенската борса в размер на 1/10%.

Ако тези такси бъдат увеличени повече от два пъти (2/10%), горницата ще се плаща от Търговската Банка.

Чл. 12. Имп[ераторската] Крал[ска] Прив[илегирована] Генерал[на] Търговска Банка ще се натовари безвъзвратно и докато трае заема с[ъс] службата и изплащането на лихвите и погашенията на заложните облигации.

Българската Народна Банка ще плаща на Търговската Банка една комисиона от 1/8% (една осма на стотях от номиналната сума за изплащането на излезлите в тираж или погасени предсрочно облигации и една комисионна от една четвърт на стотях 1/4%) за изплащането на купоните с изтекъл падеж.

Тази комисионна не ще се плаща за купоните и погасените титри, изплатени направо от Българ[ската] Народна Банка.

Чл. 13. Заложните облигации от настоящия заем, по силата на Закона за ипотечния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка, ще се ползуват от следните преимущества:

1) Те са освободени от всякакъв вид права;

2) Те не подлежат на секвестър;

3) Те се приемат за гаранция при всички държавни учреждения и то [с] равни условия с държавните ценни книги;

4) Сумите, принадлежащи на лица недееспособни и на Общини, могат да се оползотворяват чрез купуване на тия облигации.

Разполагаемите капитали на обществените учреждения и на учреждения с общественополезни цели могат също така да се вложат в заложни операции в[ъв] всички ония случаи, в които би било разрешено на тия учреждения да облекат капиталите си в държавни ценни книжа;

5) Българ[ската] Народ[на] Банка отваря текущи сметки срещу залози на тия облигации до размер на 95% от именителната им цена.

Чл. 14. Купоните, непредставени за изплащане в петгодишен срок след изтичане на техния падеж, се покриват с давност в полза на Българ[ската] Народ[на] Банка; за погасените титри този срок е двадесет години.

Покритите с давност купони и погасени титри ще се повръщат на Б[ългарската] Н[ародна] Банка в София.

В случай на изгубване, откраднване или унищожаване титри от настоящия заем, Б[ългарската] Н[ародна] Банка ще вземе грижата за заменяването на тия титри, след като ѝ се доставят достатъчно доказателства за изгубването им и за правата на рекламаторите или пък след като Търговската Банка ѝ даде гаранция.

Чл. 15. Настоящия заем представлява пряко задължение на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Според чл. 38 от Закона за ипотечния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка, той е гарантиран:

1) От съответната съвокупност на реализираните ипотечни заеми и заемите на Общини и Окръжия;

2) От резервния ипотечен фонд от основния и запасен капитал на Б[ългарската] Н[ародна] Банка и всички нейни имоти; и

3) Допълнително от Държавата.

Чл. 16. Имп[ераторската] Крал[ска] Прив[илегирована] Генерал[на] Търговска

Банка купува задължително заложните облигации, представляющи номиналната стойност-капитал на тоя заем, т. е. лв. зл[атни] 23,000,000=фр[анка] 23,000,000.– които Б[ългарската] Н[ародна] Банка ѝ отстъпва по цена осемдесет седем и седемдесет пет на стотях (87.75%), смятани в австрийски курони, като се счита, че лв. зл[атни] или фр[анка] 100 (сто) са равни на 95.20 австрийски курони.

Чл. 17. Настоящия заем ще се реализира в течение на два месеца, считани от 9 септемврий (нов стил) тек[ущата] година, дата на разменените писма в София, по следующия начин: 11,500,000 лева номинални=фр[анка] 11,500,000=курони австрийски номинални 10,948,000=курони ефектив 9,606,890.– ще се платят в 30 дни от 9 септемврий т[ази] г. н[ов] ст[ил], а останалата половина: номинални лв. зл[атни] 11,500,000=фр[анка] номинални 11,500,000=курони австрийски номинални 10,948,000=курони австрийски ефектив 9,606,890 ще се внесат в следующите 30 дни от 9 октомврий до 9 ноемврий 1909 г. н[ов] ст[ил].

Ефективната стойност на първата половина от заема ще се предаде на части или наведнъж, франко Виена, в[ъв] франки по щанжов курс 1/4% в полза на Търговската Банка, освен това 6,000,000 от тях ще се внесат в пълновесни ефективни наполеони, а остатъка в чек срещу Париж алпари, франко, комисиона и куртаж.

Ефективната стойност на втората половина ще се внесе в[ъв] франки, смятани по дневния курс на наполеона в[ъв] Виена. От тях 4,800,000 ще бъдат в ефективни наполеони, а останалите в чек срещу Париж алпари, франко, комисиона и куртаж.

В[ъв] всяка вноска Търговската Банка ще предизвестява на Б[ългарската] Н[ародна] Банка телеграфически един ден преди изпращането на вноската.

Разноските за превода на ефективните наполеони от Виена за София ще бъдат в тяжест на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Чл. 18. До предаването на титрите, което ще стане на 15 ноемврий н[ов] ст[ил] т[ази] г., Б[ългарската] Н[ародна] Банка се задължава да плаща 5% по сметка, франко, комисиона и куртаж, върху внесеното произведение от заема, което ще се счита, до предаването на титрите, като аванс.

По настоящия заем няма да има жуисанс от лихви.

Чл. 19. В случай, че Б[ългарската] Н[ародна] Банка се реши да конвертира останалите в обръщение за около 7,500,000 лева 6% стари облигации от 1893 година, тя е длъжна да предизвести Търговската Банка най-късно до 30 юлий 1910 г. н[ов] с[тил] и за поеме конверсията по условията на настоящия заем.

Издадените срещу тая конверсия титри ще се считат като втора серия.

Подробностите по конверсията ще се определят от Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Чл. 20. Българската Народна Банка се задължава, в течение на две години от подписването на тоя договор, да не издава нови заложни облигации в Австрия без съгласието на Търговската Банка.

Ако, обаче, тя издаде подобни облигации в странство, тия облигации не трябва да се котират в Австрия преди изтичането на горния срок.

Чл. 21. Настоящия контракт се направи в два екземпляра, свободни от гербов сбор и каквито и да било други права.

Само французския текст на тоя контракт е достоверен.

ТЕКСТ НА ЗАЛОЖНАТА ОБЛИГАЦИЯ
Б Ъ Л Г А Р С К А Н А Р О Д Н А Б А Н К А

ЗАЕМ

на БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

Срещу Заложни облигации 4 1/2% в злато

издадени въз основа на Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка от 7/20 март 1907 г. и гарантирани:

- От съответната съвокупност на ипотечните задължения на Общини и Окръжия;
- От всичкия имот на Банката; и
- От държавата.

Емисия за лева зл[атни] 30,000,000=фр[анка] 30,000,000

СЕРИЯ I.

За лева златни 23,000,000=франка 23,000,000.

разделени на 6,000 заложни облигации от № 1 до 6000 по лева зл[атни] 500=франка 500; 6000 заложни облигации от № 6001 до 12,000 по лева зл[атни] 2,000=франка 2,000 и 800 заложни облигации от № 12001 до 12800 по лева златни 10,000=франка 10,000, платими в злато в 40 години алпари, чрез шестмесечни тегления по жребие, извършени според таблицата за погашение, носящи годишна лихва, плащана срещу шестмесечни купони от лева златни 11.25=франка 11.25; лв. зл[атни] 45=франка 45 и лв. зл[атни] 225=франка 225 на 2/15 май и 2/15 ноември всяка година.

ЗАЛОЖНА ОБЛИГАЦИЯ

в злато

на приносителя

ПЕТСТОТИН ЛЕВА ЗЛАТНИ

или

ПЕТСТОТИН ФРАНКА

капитал номинален

ЛЕВА 500 ФРАНКА 500

Българската Народна Банка дължи на приносителя на тази заложна облигация сумата от лева златни 500=франка 500 и ще му плати в злато, на определените срокове, шестмесечни лихви срещу предаване на съответните купони. Тя ще плати също в злато, срещу предаване на заложната облигация, номиналната стойност на същата облигация на първия срок, определен за изплащане на шестмесечните лихви след тегленето.

Тая облигация подлежи на изложените на гърба ѝ предписания.

София.....1909 г.

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

Администратор: Управител:

Долуподписания правителствен делегат удостоверявам, че настоящата заложна облигация е издадена съгласно предписанията на Закона за ипотечния кредит на Българската Народна Банка от 7/20 март 1907 г. и че тя е гарантирана от едно вземане срещу ипотека или срещу залог на данъци и постоянни приходи на Общини и Окръжия поне за една равна сума.

София ..... 1909 г. Правителствен делегат:

.....

Извлечение от Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка; условия на заема и амортизационния план на заема са отпечатани на самата облигация, където могат да се прочетат.

Управителния Съвет на Банката, като има пред вид:

1) Че горните текстове на договора и заложната облигация са напълно съобразни с уговорените и приети условия на Феркерсбанк и с разпорежданията на Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка, касателно масовото издаване на заложни облигации; и

2) Че амортизационния план, приготвен от чиновника при Централното Управление Н. Стоянов[1], свършил по висша математика, е верен и точен,

ПОСТАНОВИ:

- Утвърждава проекта на договора и на текста по заложните облигации, които ще има да се издадат като първа серия, тип 4 1/2%, в размер на лева златни номинални 23,000,000.

- Утвърдява също тъй и амортизационния план по тая емисия.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правителствен делегат: *Кръстю Карагьозов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 1125 – 1135. Оригинал. Машинопис.

1. Никола Стоянов (1874 – 1967) – участва като представител на България при сключването на българските държавни заеми. Председател на Македонския научен институт, администратор в Българската централна кооперативна банка. През 1919 – 1939 г. е директор на Държавните дългове и ключова фигура във всички преговори по българските външни дългове. Неговият личен архивен фонд (ф. 1067К в ЦДА) е един от най-богатите източници за историята на външния дълг на страната.

№ 48

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА КОТИРАНЕТО НА ЗАЛОЖНИТЕ ОБЛИГАЦИИ НА БАНКАТА В АМСТЕРДАМ И АНВЕРС

София, 30 септември 1909 г.

Протокол № 127

Заседание на 30 (тридесети) септември 1909 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 ч[аса] и се закри на 5 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Предложение от Феркерсбанк, Виена, да се котират титрите от банковия 4 1/2% заем срещу заложни облигации 1909 г., освен в[ъв] Виенската, и в Амстердамската и Анверската борси.

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Управителя предложението на Феркерсбанк, Виена (писма вх[одящи] №№ 29060 и 29436 от 21 и 28.IX. т[ази] г.) да се котират титрите от банковия 4 1/2% заем срещу заложни облигации 1909 г., освен на Виенската, и в Амстердамската и Анверската борси.

Съветът, като взе пред вид, че според чл. 12 от договора между Феркерсбанк и Б[ългарската] Н[ародна] Банка, последната не е длъжна да иска котирането на облигациите по 4 1/2% заем и пред други някои европейски борси, освен пред Виенската, или да търпи каквито и да било такси и разноски, свързани с тия незадължителни котирания, обаче Феркерсбанк иска котирането да стане и другаде – поне в Амстердам и Анверс – и то на нейни разноски; че предложението, следователно, на Феркерсбанк няма сериозни основания да се отхвърли; че ограничението пазара на облигациите само в Австрия би си имало значението, ако облигациите се издаваха едновременно или след издаването на облигациите от предстоящия държавен заем, обаче Феркерсбанк напоследък прие да емитира облигациите до края на м[есец] октомврий т[ази] г. и е внесла на Банката почти всичкото чисто произведение от заема; че при тия условия няма никаква опасност за емисията на държавния заем, който ще се емитира не по-рано от м[есец] февруарий 1910 г., и то с курс не по-висок от 91 или 92 най-много, до като банковите заложни облигации, отстъпени с по-висок курс – 87.75% – ще се емитират с 93.50%, така щото държавните облигации са, които би конкурирали и повредили на банковите, ако последните не се екулират до м[есец] ноември или декември и следователно, вместо да се пречи, трябва да се улесни тяхното екулиране и то още в течение на м[есец] октомврий т[ази] г.; че с разширение пазаря на банковите облигации, т. е. с[ъс] съгласието на Банката да се котират те и в Амстердам и Анверс, Банката ще спечели, а не да загуби, защото, колкото пазаря на облигациите е по-широк, курса на последните толкова по-малко би се влиял от един само център (Виенската борса), толкова би бил той по-постоянен, толкова кредита на Банката би бил по-широк, които преимущества не ще бъдат заплатени от последната, понеже разноските за котирането, както се спомена вече, ще бъдат поети от Феркерсбанк, – по всичките тия съображения,

ПОСТАНОВИ:

- Приема предложението на Феркерсбанк да се котират заложните облигации на Банката 1909 г. и в Амстердам и в Анверс.

- Котирането да става на разноски на Феркерсбанк.

- Настоящето постановление да се съобщи на Министерството на Финансите и да се иска неговото съгласие или одобрение.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Петър Чолаков
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 1284 – 1285. Оригинал. Машинопис.

№ 49

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРЕДАВАНЕ НА СРОЧЕН ВЛОГ В ЧУЖДЕСТРАННИ БАНКИ НА СУМИ НА ДЪРЖАВАТА

София, 28 март 1910 г.

Протокол № 50

Извънредно заседание на 28 март 1910 г.

Заседават: Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват:

Заседанието се откри на 10 ч[аса] и се закри на часа 12 пр[еди] об[ед].

Дневен ред

[...]

Разглеждане отговорите на чуждестранните банки, които бяха запитани на какви условия биха приели на срочен влог известни суми.

Докладваха се от г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1] отговорите на европейските банки, които, съгласно решението на Съвета от 25.III. т[ази] г., протокол № 48, бяха запитани на какви условия биха приели на срочен влог известни суми.

Съветът, като разгледа и прецени предложените условия и като намери, че са износни за Банката,

ПОСТАНОВИ:

Оставените от Българското правителство в разположение на Б[ългарската] Н[ародна] Банка 25 милиона лева, намиращи се в[ъв] Винер банкферайн, Виена, да се дадат на срочен влог за 9 месеца (от 3/16 април т[ази] г.) на следните банки:

на Винер Банк Ферайн,	Виена,	8	мил[иона] с	3 1/2%	год[ишна]	лих[ва]	
„ Феркерсбанк	„	2 1/2	„ „	3%	„	„	
„ Дисконто Гезелшафт, Берлин,		2 1/2	„ „	3 3/4%	„	„	
„ Дойчебанк	„	2 1/2	„ „	3 3/4%	„	„	
„ Комерцбанк,	Будапеща,	3	„	„ 3 1/2%	„	„	
„ Контония,	Париж,	5	„	„ 3%	„	„	

а остатъка от 1 1/2 милиона да се оставят в Лендербанк, Париж, на обикновената текуща сметка на Банката.

За Управител: *Н. Николаев*
Администратори: *П. Чолаков*
Т. Николов
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 397 – 398. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 50

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАЕМ ОТ „КРЕДИТАНЩАЛТ“, ТРИЕСТ

София, 10 юни 1910 г.

Протокол № 81

Заседание на 10 юний 1910 г.

Заседават: г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и г[оспода] Администраторите Найден Николаев и Петър Чолаков. Присъствуват: г[осподи]н Правителствения делегат Кръстю Карагьозов и г[осподи]н Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 до 7 часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

XIV. Преводи външни чрез „Креди Анстал“, Триест.

[...]

Докладва се от г[осподи]н Администратора на Касовия отдел[1] телеграмата на *Credit Anstal* в Триест,с която се предлага да отпусне на Българската Нар[одна] Банка взаимообразно в Лондон 20,000 лири английски с 4 1/2% лихва, платима също в Лондон на 10.X. н[ов] ст[ил] 1910 година.

Съветът, като взе пред вид, че наличността на Банката в странство намалява; че по тая причина Софийския клон не може да покрие едно свое задължение в Лондон на сума 10,000 лири английски; че днес много рядко се предлага на Банката камбио, а до есента – периода на експорта – остава още дълго време, когато Банката ще може за се снабди с[ъс] средства в странство,

ПОСТАНОВИ:

Да се направи при *Credit Anstal* в Триест един заем от 20,000 лири английски с 4 1/2% лихва, без всякакви гаранции, платими в Лондон на 10.X. н[ов] ст[ил] 1910 година.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Петър Чолаков
Правителствен делегат: *Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 22, л. 635, 642 – 643. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 51

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАЕМ ОТ „ЛУИ ДРАЙФУС И СИЕ“, ПАРИЖ

София, 21 юни 1910 г.

Протокол № 86

Заседание на 21 юний 1910 г.

Заседават: г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев и Петър Чолаков.

Присъствуват: за Правителствения делегат г[осподин] Иван А. Цонев, г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 ч[аса] и се закри на часа 6 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Разглеждане телеграмата на Луи Драйфус & Сие, Париж, с която дават съгласието си да направят на Банката един заем от 1,500,000 франка.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1] телеграмата на Луи Драйфус & Сие, Париж, постъпила под вх[одящ] № 12456 от 17.IV. т[ази] г., с която се съгласяват върху предложението на Банката да ѝ направят един заем от 1,500,000 фр[анка] до 31.X.1910 г. с 3 3/4% годишна лихва, сир[еч] с 3/4% по-висока лихва от официалното сконто на Банк дьо Франс.

Понеже за сега липсват в страната предложения за камбио, от каквото Банката винаги има нужда, и понеже условията на Луи Драйфус & Сие за въпросния заем – 3 3/4% лихва без комисиони или други разноски – са износни, то

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се направи от Луи Драйфус & Сие, Париж, един заем от 1,500,000 лева с 3 3/4% годишна лихва, срок 31.X.1910 година.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Петър Чолаков
За Правителствен делегат: *И. А. Цонев*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 22, л. 635, 677 – 678. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 52

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ВЛАГАНЕ В ЧУЖДЕСТРАННИ ПОЛИЦИ СУМИ НА БАНКАТА

София, 23 ноември 1910 г.

Протокол № 148

Заседание на 23 ноември 1910 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Правителствения делегат Кръстю Карагьозов.

Заседанието се откри на 5 до 7 часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

II. Предложение от Администратора на Кас[овия] отдел[1] за влагане в чуждестранни 3/месечни полици оставените в няколко европейски банки на срочен влог банкови суми 23 1/2 милиона фр[анка].

[...]

Господин Администраторът на Касовия отдел направи предложение да се вложат в чуждестранни 3/месечни полици намиращите се в няколко европейски банки на срочен влог банкови суми в размер на 23 1/2 милиона франка, вложени съгласно решението на Съвета от 28.III.1910 г., протокол № 50[2].

Съветът, като взе пред вид, че на 3/16 януарий 1911 година изтича срока на въпросните суми; че, за да може Бълг[арската] Нар[одна] Банка да има в[ъв] всеки момент на свое разположение, било цялата сума от 23 1/2 милиона франка, било част от нея, необходимо е, макар и да се ползува и с по-малък процент лихва, отколкото при срочния влог, да вложи тия суми в 3/месечни полици, акцептирани[3] от първостепенни банки и джиросани от други банки или банкери, които полици тя винаги би могла да сконтира и прибере стойността им; че за влагането на тия суми в подобни полици става нужда да командирова в странство един от членовете си, който да води надлежните преговори с разните банки,

ПОСТАНОВИ:

Дадените на разни банки в странство на срочен влог банкови суми на обща сума 23 1/2 милиона франка с падеж 3/16 януарий 1911 година заедно с изработените до тая последната дата лихви:

1. Да се вложат в чуждестранни 3/месечни полици, акцептирани от първостепенни банки и джиросани от други банки или банкери.

2. Могат да бъдат и неакцептирани от банки, стига тия полици да саджиросани от първостепенни банки на заповед на Бълг[арската] Нар[одна] Банка.

3. Сумата, която ще се облече в 3/месечни полици, както и сконтото, ще се определи по-после, т. е. след като Българската Нар[одна] Банка влезе в преговори с разните европейски банки.

4. Сконтирането на тия 3/месечни полици, ако даже се направи някоя сделка в Брюксел, Лондон или Берлин, да стане по начин, щото равноценното им да бъде платено в Париж.

5. Да се командирова в Париж, Лондон, Берлин, Брюксел и Виена Администрато-

ра на Касовия отдел г[осподи]н Найден Николаев, който, в продължение на две или най-много на тир недели, да води преговори за влагането на сумата от 23 1/2 милиона франка в 3/месечни полици, както и други преговори от банков интерес.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Правит. делегат: *К. Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 24, л. 1191, 1193 – 1194. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.
2. Вж. док. № 49.
3. Акцептиране – приемане за изплащане на полица в определен срок.

№ 53

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПЪЛНО ОБЛИЧАНЕ НА ЗАПАСНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКАТА В ЧУЖДЕСТРАННИ ЦЕННИ КНИЖА

София, 23 ноември 1910 г.

Протокол № 148

Заседание на 23 ноември 1910 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Г[осподи]н Прав[ителствения] Делегат Кръстю Карагьозов

Заседанието се откри от 5 [пет] часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

III. Капитал. Запасен – обличане в[ъв] френска и германска рента

[...]

Същият Администратор[1] направи предложение да се облече остатъка от запасния капитал на Банката в 3% френска рента за една сума от номинални 952.500 лева и 4% германска рента за една сума от номинални 357.000 марки.

Съветът, като взе предвид, че с протоколно постановление от 29.VIII.1908 г. № 122[2], е взел решение да се облече целият запасен капитал на Банката в чуждестранни ценни книги; че за обличане в такива книги остатъка от запасния капитал, следва постепенно да се продадат от намиращите се в Креди Лионе, Париж, и Контония, Париж, банкови облигации една част от 2210 парчета от Бълг[арския] държ[авен] заем от 1902 г.; че продажбата на тия облигации и купуването на чуждестранна рента е най-удобно да се

възложи на фирмата Драйфус & Со в Париж, която се отличава с акуратно и бързо изпълнение на дадените ѝ поръчки,

ПОСТАНОВИ:

1) За пълното обличане на банковия запасен капитал в чуждестранни ценни книги да се купи 3% френска рента за номинални лева 952.500 и 4% германска рента за номинални марки 357.000.

2) Купуването на горните ренти да стане чрез продажба на около 2210 облигации от 5% Бълг[арски] държ[авен] заем 1902 г.

3) Продажбата на тия облигации и купуването на споменатите ренти да се възложи на Парижката фирма Луи Драйфус & Со.

4) Горното решение да се съобщи на Министерството на Финансите и да се иска неговото одобрение.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *Кр. Карагьозов*
Секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 24, л. 1194 – 1195. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.
2. Вж. док. № 39.

№ 54

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ЗАПАСНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКАТА КАТО ГАРАНЦИЯ ПРЕД ЧУЖДЕСТРАННИ БАНКИ

София, 6 октомври 1912 г.

Протокол № 132

Заседание на 6 октомврий 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев

Присъствуват: Юрисконсултът Г[осподин] Г. Попов и Членът на Проверителния съвет Г[осподин] Хр. Ю. Бакалов

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Разглеждане въпросът за освобождаване на чуждестранните титри, в които е облечен запасния капитал на Банката и заменяването им с облигации от българските държавни заеми.

[...]

Същият докладва въпроса за освобождаване на чуждестранните титри, в които е облечен запасният капитал на Банката и заменяването им с облигации от Български държавни заеми.

Преди изменението на чл. 5 от Закона за Банката, станало на 2 март 1911 г., запасният капитал на Банката биде облечен в български ценни книги. Но по съображения, изнесени в протоколното постановление на Управителния Съвет от 29 август 1908 г., протокол № 122[1], този капитал почна да се облича в държавни чуждестранни ренти. Това решение на Съвета, поради важността на мярката и целта, която се гонеше с него, се преобърна сетне в законодателна наредба чрез изменението на чл. 5 от Закона за Банката, по силата на което изменение запасният капитал не може да се облича занапред освен в чуждестранни държавни ренти, които Министърът на Финансите одобри.

Тая афектация[2] на запасния капитал дава възможност на Банката, във времена на стопанска криза, да може да разполага с такива титри, които лесно би се продали и превърнали в злато без никакви или без значителни загуби от курса, когато, ако те би били български, тая изгода не би могла да се реализира.

Но и без да се продават, тия чуждестранни титри би могли да се използуват като залози за добиване на кредит в странство. А такъв именно е сега случаят: чуждите банки отказват да дадат какъвто и да било кредит срещу залог на български държавни ценни книги, т. е. срещу книгите на една воюваща държава. Вследствие на това, и поради обстоятелството, че и всякакъв кредит на открито вече е затворен за Банката, тая последната ще трябва да използува своя портфейл от чуждестранни ренти, възлизащи кръгло на пет милиона лева (4.792.958.66), независимо от австрийски и германски ренти за около 1.766.345.85 лева, които не влизат в[ъв] фонда на запасния капитал, именно за своите платежи и тегления срещу странство, които стават винаги в злато.

Но затова необходимо е от една страна разрешението на г[осподин] Министъра на Финансите, понеже се прави отклонение от буквата на Закона, и от друга страна, заменяването на тия чуждестранни ренти с български държавни ценни книги, каквито Банката има в достатъчно количество (3.627.600).

Поради всичко това,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

I. Чуждестранните ренти, в които е облечен запасният капитал на Банката, да се използуват за гаранция пред чуждестранните банки като се обезпечи същият капитал с[ъс] съответна част от съществующите Български държавни фондове, принадлежащи на Банката.

II. Настоящото постановление влиза в сила от деня на утвърждението му от г[осподин] Министъра на Финансите.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Чл[ен] на Провер[ителния] съвет: *Хр. Ю. Бакалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а .е. 31, л. 1307 – 1308. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. док. № 39.
2. Афектация (лат.) – неестественост.

№ 55

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЕМИТИРАНЕ НА БЪЛГАРСКИ ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ

София, 26 януари 1913 г.

Протокол № 11

Заседание на 26 януарий 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и члена на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

I. Разглеждане въпроса: трябва ли да се издадат заложни облигации, на каква максимална сума да стане емисията, къде и под какви приблизителни условия?

[...]

Вземайки повод от писмата на Креди Франсе от 22 януарий и Талман и Сие от 31 януарий н[астоящата] г., Управителят на Банката подложи на разглеждане следните въпроси:

1) Трябва ли да се издадат заложни облигации? и

2) Ако трябва, на каква максимална сума да стане емисията, къде и под какви приблизително условия?

I. Трябва ли да се издадат заложни облигации?

По тоя въпрос, Управителят доложи на Съвета, че миналата година през месец септемврий, намирайки се в Париж по работите на Банката на Балканите, той е сондирал Председателя на тая банка, г[осподин] Жан Лост, относително възможността да се емитират чрез Банката, която той представлява, за 20 – 25 милиона заложни облигации в[ъв] Франция, под условие, щото преди емисията, т. е. веднага щом се уговори и приеме заема, да се даде аванс срещу него в злато, равен на половината поне от чистото негово произведение. Тоя сондаж се е налагал, както е бил уведомен Съветът и тогава, от нуждата, да се усилят златните резерви на Банката, предвид на събитията, които водеха страната към една неминуема война. Обявяването, обаче, на общата мобилизация прекрати тия преговори. При наличността на това събитие, пълно с неизвестност, Председателят на Управителния Съвет на Банката на Балканите, едновременно подпредседател на Креди Франсе не рачи повече да третира.

За щастие успехите на българското оръжие повдигнаха кредита на страната и Правителството успя да добие два аванса – един от една френска, друг от една руска група, възлизащи кръгло на 70 милиона лева. Благодарение на това злато, както и на големите златни резерви на Банката, войната можа да се издържи до сега, па и днес се издържа без особени финансови затруднения. Благодарение на същите резерви, Банката успя да запази местната валута от колебания, да премахне почти ажиото върху българските банкноти в Солун и да удържи движението на камбиото между 9 – 11%, когато в Румъния то достигна до 35%.

Но продължението на войната, прекъсната с напразни усилия за мир, докарва до продължението на мораториума и до нови аванси от Банката на държавата за военни и

други доставки, до множество искания на Общините за заеми, нужни за изхранване на бедното население. Така, от майския аванс от 25 милиона и горните два аванса, всичко 95 милиона, днес – 26 януарий 1913 година, държавата не разполага с повече от 35 – 40 милиона, част от които са резервирани за анюитетът на консолидирания държавен дълг, а банковите златни резерви в странство не възлизат на повече от 13 – 14 милиона.

Важното е, че изчерпването на тия суми ще отива прогресивно и бързо, в[ъв] всеки случай в зависимост от ходът на втория период на войната, а Банката трябва да помисли не само за нуждите си в момента, но и за ония, които веднага ще настъпят, щом се сключи мирът и се вдигне мораториума.

От това гледище, докле трае войната, Държавното Съкровище ще има да черпи от своите златни запаси, останали му свободни от авансите, за да посрещне нуждите за доставки, снаряжение, заплати и пр. на войската, та да почне да тегли после и от кредитите, които Банката е длъжна по Закона (чл. 49) да му отвори, с риск даже да превиши техния предел. С това заедно ще трябва да се разширява и банкнотното обръщение на Банката, което изисква и съответното увеличение на златните резерви. При сегашното положение на тия резерви в касата на Банката, ако те не спаднат, Банката може да издаде още за 13 милиона банкноти, цифра сравнително незначителна.

От друга страна, предявените и разрешени от 17 септемврий 1912 г. до днес кредити на Общини за изхранване на бедното градско население възлизат на 880,000 лева, новите искания на такива растат и до къде ще идат, това не може да се предвиди. В[ъв] всеки случай, действието на тия аванси е това, че усилват емисията на банкнотите, без, от друга страна, да има шанс да се увеличи златното им покритие другояче, освен с[ъс] заеми от странство, било от страна на държавата в[ъв] вид на аванси срещу заеми, било от страна на Банката чрез издаване на заложни облигации.

Най-после, на Банката предстои не само да посреща текущите нужди на Държавното Съкровище и на Общините, но и да с подготви достатъчно, за да посрещне кредитните нужди на местната търговия и индустрия и на дългосрочния градски кредит (ипотеки) не само в сегашна България, но и в новоосвободените земи. А тия нужди, веднага щом се сключи мира и вдигне мораториума, ще бъдат тъй наложителни и бързи, че ако Банката не бъде в положение да ги посрещне с подновяване на старите задължения и с нови аванси, едно вътрешно смущение на паричния пазар, с всички изгледи на една повсеместна криза, неминуемо ще последва.

Банката би посрещнала, следователно, тия свои задачи, ако държавата веднага би ѝ изплатила в злато взетите от нея аванси и поне част от летущия си вътрешен дълг, произходящ от реквизицията. Но това предполага един голям държавен заем, за който не може да става дума преди сключването на мира и освен това, одобряването на сключения заем от Народното Събрание и самото му емитиране ще повлече доволно време, вероятно до месец септемврий или октомврий 1913 г. Не ще дума, че Правителството може да уговори и преди емитирането на заема някои аванси срещу него, но по всичко изглежда, че тя аванси ще бъдат ограничени, т. е. толкова, колкото са потребни за войската и демобилизацията, както и за неотложни нужди на Държавното Съкровище, т. е. такива, които не биха дали място за увеличението на банковите златни резерви. В[ъв] всеки случай това са възможности, в които няма нищо сигурно, а Банката трябва да обосновава своята бъдна политика на нещо по-определено, на един източник, който е в нейната власт и който тя може веднага да използува.

Тоя източник са заложните облигации. Съгласно чл. чл. 1, 2 и 3 от Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка, последната може да издаде и заложни облигации срещу реализираните от нея ипотечни и общински заеми до една сума, равна на дължимите капитали по тия заеми, без обаче номиналната сума на всички издадени

заложни облигации да надминава десеторния размер на основния ѝ капитал. И понеже реализирани ипотечни и общински заеми до 22 декември 1912 г. има за 57.4 милиона, а издадени срещу тях заложни облигации само за 29.1 милиона излиза, че Банката може да си набави чрез една нова емисия на такива за лева златни номинални 27.3 милиона, без да е длъжна да ги пласира непосредствено в ипотечни или общински заеми. Тя може сиреч да усили с една част от чистото произведение на тая емисия своята златна наличност, за да разшири банкнотното си обръщение и да посрещне с него ония свои задачи, които Законът, положението ѝ и условията на страната ѝ налагат и които се посочиха по-горе.

Тъй че нуждата от издаването на заложни облигации е належаща и по начало емисията трябва да се извърши.

II. Размер, място и общи условия на емисията

Според положението на 22 декември 1912 г. на ипотечните и общински заеми и дължимите суми по емисията от 1909 г. Банката може да издаде до 27.3 милиона заложни облигации. Тая сума обаче не може да се закръглява освен чрез намаление, защото с увеличението би се превишил размера на дължимите по тоя заем капитали или пък би трябвало да се направи една смесена емисия – срещу реализирани и срещу бъдещи заеми (чл. 3 ал[инея] 2 от Закона за ипотечния кредит).

А това е неудобно. Ето защо, емисията може да се закръгли до размер на 25 милиона.

На второ място, емисията трябва да бъде публична и при това трябва да се извърши на външния пазар, не вътре в страната, защото целта е да се докара злато в касите на Банката и в страната, не да се изтегля такова, което впрочем съвършено липсва. А за това ще е нужно и предварителното съгласие на Министерство на Финансите (чл. чл. 3 и 22 от правилника за заложните облигации).

Най-надежден пазар, който би могъл при сегашното положение на международното тържище да погълне тая емисия, е френския: официалното сконто на 26. I. 1913 г. в[ъв] Виена е 6, в Берлин – 6, в Париж – 4 и в Лондон – 5. Независимо от туй, по конвенцията с Банката на Балканите, Българската Народна Банка в случай на емисия на заложни облигации в странство, трябва най-първо да третира с нея и при еднакви условия, да предпочете емисията чрез нея. Тъй че не само емисията трябва да бъде публична и външна, но тя ще трябва да се третира преди всичко в[ъв] Франция и то с Банката на Балканите, респективно нейния председател г[осподин] Жан Лост.

Видът на заложните облигации ще трябва да бъде общ, т. е. облигации, покрити било с[ъс] заеми, гарантирани с градски недвижими имоти (ипотеки), било с[ъс] заеми на Общини и Окръжия, гарантирани с общински приходи. Това отговаря на Закона. От друга страна, ако се приложи разграничението в правилника за заложните облигации (чл. 2), който разчленява общия вид на титрите, наречени заложни облигации, на ипотечни и общински, ще трябва емисията да се раздвои на две отделни подемисии (11 милиона ипотечни и 14 – общински), нещо, което ще попречи за по-успешното и по-изгодното им пласиране. Това деление в правилника, особено за външните емисии, пред единствения тип, предвиден в Закона, не се налага, по мнението на Съвета, като едно неотразимо условие от легално гледище, за извършване на проектируемата емисия.

Типът на емисията не бива да бъде освен 4 1/2%, както по-раншния тип към който еволюират чрез конверсия всички наши публични емисии. За единство, независимо от другите финансови изгоди, тоя тип трябва да се запази.

Останалите условия, а именно: срокът на заема, цесионния курс, разноските с гербовия налог, жуисанса, аванса и комисионите по изплащане на купоните и излезлите в тираж облигации, ще трябва да бъдат същи[те], ако не по-добри от ония, предвиде-

ни в договора с Феркерсбанк от 1909 г. Но понеже сегашното положение на международния пазар в сравнение с онова през 1909 г., есента, е по-неизгодно и понеже в[ъв] Франция гербовия налог е два пъти по-голям от оня в Австро-Унгария, то в краен случай, половината от тоя налог може да се поеме от Банката. Важното е, щото предвид на целите и назначението на тая емисия, да се вземе един аванс, равен поне на половината от чистото произведение на заема с лихва 5%, щом се сключи договора, т. е. без да се чака резултата на емисията.

В смисъл на горните общи условия ще трябва и Управителят на Банката да третира по тоя заем, като резервира винаги правото на Съвета, който ще има да одобри проекта на договора, а Минист[ъ]ра да го утвърди. Ако, при преговорите по заема, стане нужда за някои отстъпления от горните общи условия, Управителят ще трябва да вземе предварително съгласието на Съвета.

В следствие на всичко това,

СЪВЕТА ПОСТАНОВИ:

I. Изказва мнение да се издадат заложни облигации за 25 милиона номинални лева по реда на публичното издаване в странство, предпочтително в[ъв] Франция чрез финансовата група [на] Жан Лост в Париж, ако тя предложи най-изгодни условия или поне условия не по-лоши от ония, дадени от други финансови групи.

II. Заложните облигации да бъдат от един вид, тип 4 1/2%, срока за погашение 40 години, емисионен курс и останалите условия, подобни на ония на Феркерсбанк от 1909 г., изключая гербовия налог, тяжестта на който, в краен случай, може да се раздели между Банката и финансовата група.

III. Дава мандат на Управителя да третира по тая емисия в кръга на общите условия, посочени в точки I и II, без да ангажира окончателно Банката, т. е. под условие на одобрението на проекта от Управителния Съвет на Банката и утвърждението му от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите.

IV. Настоящето постановление влиза в сила от деня на одобрението му от г[осподин] Министъра на Финансите.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Х. Ю. Бакалов*
Пом[ощник] секретар: *Н. [...]*

[Отстрани бележка:] *Одобрено от Министерството на Финансите 31.I.[1]913 г. № 445*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 32, л. 67 – 75, 77. Оригинал. Машинопис.

№ 56

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ДОГОВОРА, СКЛЮЧЕН ОТ БНБ С ФИНАНСОВАТА ГРУПА „СОСИЕТЕ СЕНТРАЛ ДЬО БАНК ДЬО ПРОВАНС“

София, 12 април 1913 г.

Протокол № 42

Заседание на 12 април 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович, Г. Цанев

Заседанието се откри на 10 и се закри на 12 часа пр[еди] об[ед]

Дневен ред

I. Приемане договора, сключен от Българската Народна Банка чрез Управителя на същата с финансовата група Сосиете Сантрал де банк де Прованс.

Г[осподи]н Управителят докладва сключения договор с Парижката финансова група, състояща се от: Сосиете Сантрал де банк де Прованс, Талман & С-о и Жак Гунцбург & С-о, за издаването заложни облигации за 25.000.000 лева златни номинални.

Текстът на договора е следният:

К О Н Т Р А К Т
между:

Българската Народна Банка, с капитал лева 20 милиона, с централа в София, представлявана от Управителя ѝ Господин Христо Чакалов, действуващ по силата на дадените му пълномощия, които са прибавени към настоящия контракт, тъй наречената тук „Банката“ от една страна и Сосиете Сантрал, френцуско анонимно дружество, с капитал 100.000.000 франка, чиято централа се намира в Париж 20 бис рю Лафает, г[оспо]да Талман & С-о, банкер в Париж 11 рю Рийе Вил, Г[оспо]-да Жак Гунцбург & С-о, банкер в Париж 47 рю Камбон, тук по-долу наречена „Груп Финансие“ от друга страна.

Биде изложено, че Управителният Съвет на Банката в заседанията си от 26 и 28.II. 1913 г. (ст[ар] ст[ил]), с постановления, одобрени от Министъра на Финансите на 31.I. и 4.III. 1913 г. (ст[ар] ст[ил]), е постановил да се издадат заложни облигации за един капитал от номинални лева 25 милиона или франка 25 милиона, който ще се представлява от 50.000 заложни облигации на предявител от лева златни 500 или франка 500 всяка една, тип 5%.

Тези заложни облигации ще се ползуват, освен с гаранцията на заложените недвижими имоти или специалните гаранции, дадени от заемателите, от гаранцията на специалния ипотекарен фонд на Банката, възлизащ на около лева 500.000, но и от целия актив на Банката.

Те ще бъдат, съгласно чл. 38 от Закона за ипотечния кредит при Българската Народна Банка от 27 март 1907 г. (ст[ар] ст[ил]), гарантирани за капитал и лихви от Царство България.

Тези заложни облигации, съгласно чл. чл. 40, 41, 42, 43 и 44 от същия Закон от 27 март 1907 г., ще се ползуват в България от известни фискални преимущества, като: освобождението им от гербов налог, от всички настоящи и бъдещи български налози и освобождение от право пазенето им в Банката. В България те ще бъдат считани като

такива от държавен заем и ще се приемат за гаранция в държавните каси, и в тези облигации ще бъдат обличани сумите, принадлежащи на Общини, малолетни и др.

Тези заложни облигации ще бъдат снабдени с шестмесечни купони, платими на 15 май и 15 ноември (н[ов] ст[ил]) всяка година по златни лева или франка 12.50, като падежът на първия купон бъде 15 ноември 1913 г.

Тези заложни облигации ще са погасими в 40 години чрез шестмесечни тиражи, съгласно напечатаната таблица на гърба на облигацията. Тиражите ще се извършват един месец преди падежа на купоните в София при Управлението на държавните и гарантираните от държавата дългове, в присъствието на една 6 членна комисия, съгласно чл. 158 от правилника за приложение на Закона на управлението на държавните и гарантираните от държавата дългове. Излезлите в тираж облигации, както и купоните, ще се плащат в София и Париж.

Листата на излезлите в тиража номера ще се публикува за сметка на Банката в българския Държавен Вестник, в един ежедневен вестник в София и в два вестника в Париж.

Изплащането на излезлите в тираж облигации ще става в деня на купонния падеж, според тиража.

Първият тираж ще бъде на 15 октомврий 1913 г. Амортизираните облигации ще се повръщат на Управлението на държавните дългове.

Купоните на заложните облигации ще се просрочват 5 години след падежа им, а дължимите суми по излезлите в тираж заложни облигации се покриват с давност след 15 години от определената дата за изплащането им и остават в полза на Банката.

Банката си запазва правото да изплати предварително всички или част от въпросните заложни облигации, но само след 15 октомврий 1923 г. Туй изплащане трябва да се извърши чрез извънредни тиражи или чрез откупувания на пазаря, в случай че курсът на заложните облигации е по-нисък от алпари .

Предизвестяването за тези извънредни тиражи или за откупуването ще трябва да стане с публикации за сметка на Банката в българския Държавен Вестник, в един ежедневник в София и в два ежедневника в Париж, най-малко три месеца по-рано от датата за извършването им.

Въобще от тази дата – 15 октомврий 1923 г., Банката има право да конвертира целия заем от 25 милиона лева, предмет на настоящия договор.

Очаквайки емисията на заема, за която става дума по-горе Банката се е обърнала към финансовата група, за да получи от нея един аванс. Последната е приела това предложение по следните постигнати помежду им съглашения.

ЧЛЕН 1

Финансовата група се съгласява по този контракт да отпусне на Банката един аванс до 11.625.000 лева.

Половината от този аванс, възлизащ на 5.812.500 лева ще бъде отпуснат, според нуждите на Банката, като за тази цел на последната се отвори една текуща сметка в книгите на Сосиете Сантрал, при което ще се централизират сметките по този заем.

За всяко теглене на пари, Банката ще предизвестява Сосиете Сантрал най-малко 8 дена по-рано.

Втората половина от аванса 5.812.500 лева ще се реализира по избор на заемодателите или в пари, или чрез тримесечни трати, теглени срещу заемодателите и акцептирани от тях. Тези трати може да се подновяват само един път.

Авансите в брой ще носят на заемодателите 5% годишна лихва и една банкова тримесечна комисионна от 1/4%, която ще се пресмята на заемодателите за всяко почнато тримесечие.

В случай, че при втората половина на тази операция, заемодателите дадат аванса чрез трати, теглени срещу тях, както е предвидено по-горе, ще им се одобри една акцептация от 1/2% за всяко тримесечие.

Ч Л Е Н 2

За гаранция на изплащането [на] този аванс, Банката дава залог 25-тях милиона лева заложни облигации, предмет на този договор, които ще се депозират, в[ъв] вид на една обща облигация, при заемодателите, или някой друг пазител, посочен от тях.

Тази обща облигация ще бъде заменена с[ъс] самите заложни облигации, след като последните бъдат готови.

Ч Л Е Н 3

Срокът на аванса се определя на 6 месеца от първото теглене, извършено от Банката срещу този аванс, Банката си запазва, обаче, правото за предварителни изплащания, на всяко време, сумите, които тя е използувала по този аванс.

Ч Л Е Н 4

В случай че, преди изтичането срока на този аванс Българското правителство направи държавен заем за уреждане финансовото положение на България, Банката се ангажирва от сега още да изплати тутакси от фондовете на този заем, сумите, които тя би дължала в този момент на заемодателите на капитал, лихви и прибавъчни, произходящи от аванса.

Ч Л Е Н 5

Финансовата група се ангажира да поеме ферм под резервите, които ще бъдат уговорени по-долу, 25-тях милиона лева заложни облигации, предназначени като гаранция на този аванс.

Цената на поемането ферм се определя от сега още 93%, т. е. 465 лева, тази цена подлежи на увеличение с частта на изтеклия купон в момента на предаването [на] облигациите.

Уговаря се изрично, че ангажимента за поемането ферм, така взет от заемателите, ще бъде окончателен при случаите:

1) След като се издействува от Френското правителство, че тези облигации на Българската Народна Банка ще бъдат причислени към държавните фондове и подчинени, следователно, на определения гербов налог от 2%;

2) След като Френското правителство даде уверение на Българската Народна Банка и на заемодателите, че заложните облигации на Банката ще бъдат допуснати в официалната кота на Парижката борса, като на заемодателите се остави правото те сами да обсъждат окончателния характер на тези уверения.

Освен туй, заемодателите си запазват правото да анулират ангажимента за поемане ферм на заложните облигации в случай, че условията, предвидени в параграфите 1 и 2 на този член не бъдат изпълнени най-малко един месец преди подписването на държавния заем, предмет на гореспоменатия член 4.

Ако заемодателите използуват това тяхно право те ще трябва да го съобщят на Банката с препоръчано писмо.

Приема се най-после, в случай че държавният заем, за който по-горе стана дума, се сключи с условия за цената, по-износни, отколкото тези, уговорени за поемането

ферм на облигациите, Финансовата група да има право, ако не се възползува от даденото ѝ право да се откаже, да поиска от Банката щото същите условия за държавния заем да бъдат приложени на казаните облигации. Обаче, подразбира се, че това право на заемодателите не може да има обратно действие в случай че емисията на заложните облигации предшествува сключването на държавния заем.

ЧЛЕН 6

За уподобяването на тези заложни облигации на държавни фондове и вписването им в официалната кота на борсовите агенти, Банката се задължава още от сега да направи нужните постъпки в Париж.

От своя страна пък Финансовата група ще укаже съдействието си да се добие това уподобяване и това вписване.

Банката се задължава да даде на Финансовата група всички нужни за горната цел книжа, изискуеми се от френските закони, както и вписването заложните облигации в официалната кота на борсовите агенти при Парижката борса.

Ако взаимните усилия на Банката и на Финансовата група, в момента на изтичането срокът на настоящия аванс, не успеят да се добие от Френското правителство уподобяването заложните облигации на държавни фондове и вписването им в официалната кота на Парижката борса, и ако не е могло да се пристъпи към приемането ферм и към емисията на заложните облигации в[ъв] Франция, дължимите суми в този момент на Финансовата група, в капитал, лихвите и прибавъчните по аванса, ще станат веднага изискуеми и Банката ще трябва да ги изплати тутакси.

ЧЛЕН 7

Банката поема върху плащането на френския гербов налог 2% за заложните облигации, които са предмет на настоящия договор.

ЧЛЕН 8

Ако емисията на заложните облигации се извърши от Финансовата група, Банката се задължава да подпише прос[п]ектуса за тяхната емисия, бележката, балансите, статутите и всички нужни документи по приемането им в официалната кота на Парижката борса, особено текста на публикациите, които ще се поместят в „Бюлетен де анонс легал облигатоар“, приложение на вестник „Журнал офисиел де ла Републик Франсез“.

Разноските, относително казаните публикации и за котирането, както и разноските за приготвянето на заложните облигации ще бъдат в тяжест на Финансовата група. Текстът на облигациите и купоните ще бъде напечатан на български и френски езици.

Само френският текст на договора, взаимно съставен между договарящите се страни, ще бъде меродавен.

ЧЛЕН 9

В случай, че поемането ферм на заложните облигации от Финансовата група стане окончателно, Сосиете Сантрал се натоварва по службата на лихвите и амортизацията на заложните облигации за през цялото време докато те траят. За тази служба на дружеството ще се одобрява една комисионна от 1/8% върху сумата на изплатените от него купони и 1/4% върху сумата на излезлите в тираж облигации или погасените такива чрез предварително изплащане и платени на гишетата му.

Нужните суми по службата на лихвите и погашенията на тези облигации ще се предават на Сосиете Сантрал 15 пълни дни преди всеки шестмесечен падеж. Разноските по публикуването и другите такива, които са свързани с[ъс] службата на облигациите, ще бъдат за сметка на Банката.

Подновяването на купонните листове ще бъде също на банкови разноски.

Изплатените купони и амортизираните облигации ще се унищожават и ще се изпращат на банкови разноски в Управлението на държавните и гарантираните от държавата дългове в София.

Повредените или загубени заложни облигации, или тези на които материалното положение не позволява редовното им предаване, ще бъдат заменявани с нови на банкови разноски, като се съблюдават всички изискуеми в България или Франция формалности по този случай, според това дали тези формалности трябва да се изпълнят в България или Франция.

Ч Л Е Н 10

Като се има предвид аванса, за който е дума в този контракт, Банката се ангажирва да издействува да се резервира на Финансовата група едно участие с една сума от 25 милиона лева от държавния заем, за което се говори по-горе в чл. 4, и то по същите условия, каквито ще бъдат определени между договарящите се страни за заема.

Ч Л Е Н 11

Банката се задължава в продължение на три години от подписването на този контракт да не пристъпва било сама, било чрез другиго, към нова емисия на заложни облигации в[ъв] Франция без предварително съгласие на Финансовата група.

Ч Л Е Н 12

Този контракт ще бъде окончателен за двете страни, само след одобрението му от българския Министър на Финансите. Това одобрение ще трябва да последва 10 дена след подписването на настоящия контракт.

Ч Л Е Н 13

За изпълнението на настоящия договор договарящите страни си избират местожителство, а именно:

Българската Народна Банка – Централата си в София.

Сосиете Сантрал – дружественото си седалище в Париж 20 „Ле Лефойе“.

Г[оспо]да Талман & Со – Париж 11 рю Пийе Вил.

Г[оспо]да Жак Гунцбург & Со – Париж 47 рю Камбон.

Приема се, че за всички въпроси, които би се повдигнали по тълкуването или изпълнението на тези съглашения, само френското текст е меродавен.

Направен в Париж в толкова екземпляра, колкото са интересующите страни.

Двадесет и втори април 1913 г.

Съветът, като взе предвид, че настоящия договор е съобразен с уговорените общи условия и дадените инструкции на г[осподин] Управителя, според проекта от 28.III. т[ази] г., протокол № 35[1]; че уговорената 1/4% комисионна за всеки три месеца по аванса срещу заема може да се приеме, тъй като при сегашното положение камбиото е 1 1/2% и въобще има поскъпяване на парите, така че тази банкова комисионна ще има да се компенсира с по-високия курс на камбиото, което Банката продава; че що се отнася до разпоредбите на чл. 10 от договора, по които Банката ще трябва да издействува от Г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите щото последният да даде едно участие от 25 милиона лева на групата в бъдещия заем на държавата по оригиналните условия, то е въпрос, който зависи изключително от Министъра на Финансите и остава той да се произнесе по него, когато ще му се представи договора за утвърждение; че предвид съ-

битията, които преживява страната и належащите нужди на Банката от заема, договорът веднага ще трябва да се представи за утвърждение,

ПОСТАНОВИ:

Одобрява сключеният договор от Българската Народна Банка чрез Управителя на същата г[осподин] Христо Чакалов с Финансовата група на Сосиете Сантрал де Банк де Прованс, от 22 април 1913 г. за издаване на заложни облигации в размер на 25 милиона лева златни номинални.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Пом[ощник]Секретар*: [...]*

[Резолюция:] *Прочетох – Ив. Кацаров*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 32, л. 234 – 244. Оригинал. Машинопис.

---

1. С протокол № 35 Управителният съвет на БНБ взема решение Хр. Чакалов да сключи контракта ad referendum, т. е. подлежащ на окончателно преглеждане от УС на БНБ и на утвърждаване от министъра на финансите, като спазва някои условия, които дават по-голяма възможност за самостоятелност на БНБ.

№ 57

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ЗАЕМА, СКЛЮЧЕН НА 22 АПРИЛ 1913 г. МЕЖДУ БНБ И „СОСИЕТЕ СЕНТРАЛ ДЬО БАНК ДЬО ПРОВАНС“

София, 10 декември 1913 г.

Протокол № 137

Заседание на 10 декември 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович, Г. Цанев

Присъствуват: Юрисконсулът г[осподин] Г. Попов и Председателя на Проверителния съвет г[осподин] Ив. Кацаров

Заседанието се откри на 4 и се закри на 5 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

III. Доклад на г[осподин] Управителя, относително изплащането на аванса срещу 25 милионния заем срещу залог на заложни облигации, сключен на 22 април 1913 година.

[...]

Г[осподи]н Управителят на Българската Народна Банка направи следния доклад относително командировката му в Париж по уреждане на въпроса за изплащането на аванса на синдиката, с който Банката бе сключила на 22 април 1913 г. един договор за издаване заложни облигации за 25 милиона лева златни номинални, тип 5%, и положе-

нието на нашите текущи сметки при Сосиете Сентрал и Контоар Насионал д'Есконт де Пари.

Пристигнал с експреса в събота на 30.XI. т[ази] г., първата работа на г[осподин] Управителя е била да се види с г[осподин] Казамир Пети, делегиран администратор на Сосиете Сентрал де Банк де Прованс, за да се споразумее с него, както по начина за изплащането на втората част от аванса в размер на 5.400.000 лева, тъй и по валидността на договора за заема след изплащането на този аванс.

Свиждането е станало в 3 1/2 часа след обяд, в което г[осподин] Пети категорически е заявил на г[осподин] Управителя ни, че той не може по никой начин да продължи онази част от този аванс (близо 3.000.000 лева), която се пада на дела на Сосиете Сентрал де Банк де Прованс. Предложението, следователно, на Българската Народна Банка, формулирано в писмото ѝ под № 18485 от 26.XI. 1913 г., за продължение на тази част от аванса, като сделка вън от договора, не биде прието и то по решението на съвета на реченото дружество. Вследствие на това г[осподин] Управителят му е заявил, че пълната сума и на втората половина от аванса ще бъде платена на падежа – 17.XII.1913 г. (н[ов] ст[ил]). Ето защо, същия ден г[осподин] Управителят телеграфирал на Банката следната депеша: „[...]"[1], т. е. Българската Народна Банка да ресконтира[2] своя портфейл срещу странство и с произведението от тоя ресконт плюс турените от страна на държавата 2 – 3 милиона лева на разположение на Банката да се плати въпросния аванс на падежа.

Съгласно обменените мисли в Съвета преди да замине г[осподин] Управителят в Париж, тоя последният е подигнал и въпроса за действителността на договора след изплащането на аванса, като е поддържал, че договорът, нереализиран в шестмесечен срок, предвиден за аванса и за котирането на заема, сам по себе си пада.

На това твърдение, обаче, на г[осподин] Управителя ни, г[осподин] Пети е противопоставил гледището на неговата група, че авансът е една сделка, независима от реализирането на договора за заема и че, следователно, договорът за заема остава в сила, за да се реализира, когато синдикатът ще има възможност. Но когато г[осподин] Управителят е изтъкнал, че в такъв случай синдикатът иска да си запази едно право, което по Закона е недействително, а именно: да реализира договора, когато ще, т. е. договорът да се опира на едно потестативно[3] условие, недействително по Закона, тогава г[осподин] Пети се отказал да настоява за действителността на договора и даже е направил предложение за нов един договор за заем срещу заложни облигации.

Условията на това ново предложение за нов заем, без да бъдат приети от г[осподин] Управителя, са били явени на следния ден (неделя) с шифрована депеша, отправена чрез българската легация в Париж до Българската Народна Банка. Смисълът на тази шифрована депеша е следният: „Сосиете Сентрал де Банк де Прованс би могло да реализира веднага заема тип 5% вън от Франция, без разноски за гербовия сбор, по цесионен курс 85% нето".

При всичко това, че Финансовата група счита стария договор за пропаднал, тя пак настоява да си запази поне правото, предвидено в чл. 10 от договора за заема, именно да вземе участие в бъдния държавен заем с 25 милиона лева номинални и то по условията, които ще бъдат уговорени за самия заем.

Вън от горното предложение за реализира[не] на един заем вън от Франция, Групата е представила и друго едно за подобен заем, реализиран в[ъв] Франция.

Това предложение на Групата съдържа същите условия, предвидени в стария договор със следните само разлики:

1) Шестмесечният аванс да бъде 7 милиона, вместо 11 и половина милиона, с лихва 6%, вместо 5% и комисионна 1/2% тримесечно, вместо 4%;

2) Размерът на самия заем да бъде 30 милиона, вместо 25 милиона;

3) Цесионният курс 87%, вместо 93%

4) Гербовият налог 3%, вместо 2% – в тяжест на Българската Народна Банка;

5) Българската Народна Банка да има право да се откаже от договора, ако заемът на държавата бъде уговорен по цесионен курс по-долу от 83 1/2% нето;

6) Финансовата група да има право, вместо уговорения с Банката курс 84% нето, да приложи онзи цесионен курс, по който държавата би сключила своя заем преди реализирането на банковия, с резервата, запазена за Банката в предходния пункт.

Това предложение, обаче, г[осподин] Управителят отказал да го приеме по формален начин, като е заявил, че Българската Народна Банка, след първия договор за заема, преди да третира за друг заем, ще трябва да се справи с[ъс] своите задължения спрямо Търговско-ипотекарната Банка на Балканите, т. е. да покани, преди всичко, тази последната за реализирането на предстоящия нов заем.

Най-после г[осподин] Управителят е сондирал г[осподин] Филип Вайс, директор на Пестер Унгарише Комерсиал Банк, който се е намирал в Париж, дали не би могъл той или някоя от Берлинските банки, с които е в постоянни отношения, да открие на Банката кредит за три месеци срещу залог на български ценни книги. Г[осподин] Вайс се е показал разположен за това, колкото се отнася до неговата Банка, и сега не остава, освен Банката да използува това разположение, ако, разбира се, условията, които ще трябва да му се поискат, са изгодни. Изобщо, въпросът за отваряне на кредити в странство срещу български ценни книги, при сегашната камбиялна криза в страната и слабия износ на зърнените храни, е твърде важен и належащ за разрешение.

В понеделник на 2.XII. т[ази] г, в 11 часа сутринта, г[осподин] Управителят се видял с подпредседателя на Управителния Съвет на Сосиете Женерал г[осподин] Доризон, пред когото настоял, щото дружеството да не настоява да се покрие от страна на Българската Народна Банка открития дебит при него от 1.200.000 лева. Нещо повече, г[осподин] Управителят ни е предложил, щото срещу залог на български ценни книги кредитът при дружеството да бъде увеличен. В 4 1/2 часа, директорът на същата Банка, г[осподин] Поарие е съобщил на г[осподин] Управителя, че кредитът на Българската Народна Банка се увеличава на 2.500.000 лева срещу залог на 5% български облигации от 1902 г.

По същия въпрос на следния ден, вторник 11 часа преди пладне г[осподин] Управителят се видял с г[осподин] Левандовски, Администратор при Контоар Насионал д'Есконт де Пари. И с него той е успял да уговори, щото откритият кредит на Банката, ако не може да се увеличи, то поне да се продължи още за три месеци.

Преди да свърши, г[осподин] Управителят докладва на Съвета и следните две депеши, получени от него в Париж, които, вероятно, се дължат на някое недоразумение. Едната депеша е от Банката, в която му се съобщава, че „предложението по отношение запазване наполеона [на] разположение, там не третирайте – не се одобрява". Другата депеша е от Министъра на Външните Работи, предадена на г[осподин] Управителя чрез Българската легация в Париж. Тя гласи:

„Съобщете на г[осподин] Чакалов, Управител на Българската Народна Банка, да не прави на банките в Париж никакво предложение за заем от 10 милиона лева срещу запечатване равна сума в Българската Народна Банка. – Министър Генадиев"[4].

Зачуден особено от втората депеша, той веднага е телеграфирал на г[осподин] Министъра на Финансите в следния смисъл:

„Телеграмата, получена чрез Българската легация, ми е непонятна. Нищо подобно не е нито мислено, нито третирано".

От обясненията на Администратора г[осподин] Николаев, които Управителят е

получил, щом се върнал от Париж, както и от разговора му с Министъра на Финансите по същия въпрос, е станало явно, че втората депеша е дело на едно голямо недоразумение. Именно: г[осподин] Николаев, веднага след заминаването на г[осподин] Управителя, имал един разговор с г[осподин] Министъра на Финансите, в който, между другото, е поменал, че в Съвета на Банката било имало предложение от някой от Г[оспода] г[оспода] членовете на Съвета да се платят задълженията на Банката към Сосиете Сентрал де Банк де Прованс и Сосиете Женерал от златната ѝ наличност, като се отдели съответното количество злато на тяхно разположение. Даже ако трябва това количество, турено на разположение на банковите кореспонденти по задълженията на Банката, да се запечати.

След всичко това, положиха се на Съвета за разрешение следните въпроси:

1. След развалянето на стария договор за заема, може ли да остане в сила чл. 10 от последния, който запазва на синдиката участие в държавния заем в размер на 25 милиона лева;

2. Трябва ли Българската Народна Банка да влезе в преговори за нов заем срещу заложни облигации;

3. Ако трябва да направи това, нужно ли е да се обърне преди всичко към Търговско-Ипотекарната Банка на Балканите и

4. Как гледа Съветът на недоразумението, плод на което е отправената шифрована депеша на г[осподин] Управителя в Париж чрез Българската легация в същия град.

За разрешение на тези въпроси, Съветът взе предвид следното:

Член 10-тий от договора за заема, сключен на 22 април 1913 г., гласи, както следва:

„Вследствие на аванса, за който е дума в този договор, Банката се ангажира да издействува да се резервира на Финансовата група едно участие с една сума от 25 милиона лева от държавния заем, за който се говори по-горе в член 4-тий, и то по същите условия, каквито ще бъдат определени между договарящите страни за заема“.

От тоя член става явно, че Банката се задължава да действува пред правителството, щото на групата да се даде едно участие в заема, който ще сключи Държавата, от 25 милиона лева. Но явно е, че това задължение на Банката, свързано с реализирането на нейния заем, както и аванса, не е нищо друго, освен една предварително дадена част от чистото произведение на заема. Да се отделя съдбата на този член от съдбата на целия договор, значи да се дадат изгоди на Финансовата група вън от договора за заема, нещо, което Банката, като договаряща страна, никога не е мислила. Думите на този член: „вследствие на аванса“ и пр. имат значение не на едно допълнително задължение срещу аванса, вън от договорената 5% лихва и 1/4% тримесечна комисионна, но на една услуга от страна на Банката, в случай, че заемът се реализира, т. е. в случай, че Банката получи пълното произведение на заема по уговорените условия за същия – 93% цесионен курс и лихва 5%.

Банката, следователно, е напълно свободна и с нищо несвързана по стария договор за заема. Тя може да третира сега такъв заем изново, обаче при сегашните условия на паричното тържище в[ъв] Франция и в странство изобщо един заем на такива изгодни условия, какъвто бе старият, не може да се реализира. Но от друга страна, нуждите на Банката да разполага с фондове в странство, са належащи и бързи. Банката има, наистина, да се бори с камбиялната криза в страната, където ажиото на пазара е достигнало до 12 – 13%. Тази борба тя не може да я води с надежда да намали ажиото, освен ако разполага с[ъс] значителни суми в странство. Между това, такива тя вече няма. Напротив, има по-скоро дългове – било открити, било гарантирани с ценни книжа за около 10 милиона лева. Тази борба с камбиялната криза в страната трябва да се води именно

сега, защото едвам от месец февруарий 1914 г. ще почне пролетният износ на зърнени храни у нас и, следователно, камбиялната криза дотогава ще има да се усилва и развива още повече и да донесе грамадни загуби на страната.

При такива условия, Българската Народна Банка може да уговори и да реализира един заем от 20 – 25 милиона лева най-късно до края на месец януарий, когато би могла да смекчи значително камбиялната криза. Също така даже и ако заемът бъде на по-долен цесионен курс, отколкото старият, тя би могла при сегашното високо камбио да навакса разницата. Но затова пък, за да бъде вярна на своите задължения и лоялна спрямо своите контрагенти, Банката, преди да поеме формално, било предложението на Сосиете Сентрал де Банк де Прованс, било друго някое предложение, трябва да сондира, преди всичко, Търговско-ипотекарната Банка на Балканите, дали тя не може да се задължи да поеме реализирането на новия заем най-късно до края на месец януарий 1914 г. Това се налага на Българската Народна Банка, едно, че тя сега се намира в положение, подобно на онова преди сключването на договора с[ъс] Сосиете Сентрал де Банк де Прованс, и друго, щото има формално задължение в този смисъл с Търговско-ипотекарната Банка на Балканите, предвидено в член 5 от конвенцията с тази банка с дата ....[5] В[ъв] всеки случай, понеже и тия преговори може да се забавят, Банката би трябвало да направи веднага постъпки, за да си открие кредит и да увеличи фондовете си в странство, като за тази цел предложи на кореспондентите си гаранция – български държавни ренти.

Колкото се отнася до разискванията, станали в Съвета, преди заминаването на г[осподин] Управителя в Париж, Съветът констатира, че никакво формално предложение не е имало в смисъл, щото г[осподин] Управителят на Българската Народна Банка да предложи на банковите кореспонденти в странство срещу задълженията на Банката съответно количество злато, находящо се в касите на последната в София, като го тури на тяхно разположение, чрез формално или неформално запечатване. Говорено е било само, без да се взема за това надлежно решение, че, ако стане нужда, т. е. ако разполагаемите средства на Банката в странство се окажат недостатъчни, за да се изплати аванса от 5.400.000 лева, то последната ще трябва да изнесе съответно количество злато, около 3.000.000 лева най-много, или в краен случай, максимум 5.000.000 лева, ако трябва да се плати и откритият банков дълг пред Сосиете Женерал.

Поради всичко това,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

I. Намира, че след унищожението на договора за заема от 22 април 1913 г. (н[ов] ст[ил]), член 10 от същия договор споделя същата съдба, както и самият договор, т. е. и той се анулирва.

II. При сегашното положение на паричното тържище в България и на върлуващата в него камбиялна криза Банката да почне да третира изново сключването на един 25 милионен заем срещу заложни облигации, стига само тази сума да се реализира незабавно, в[ъв] всеки случай не по-късно от изтичането на месец януарий 1914 г.

III. Преди да се влезе в[ъв] формални преговори с[ъс] Сосиете Сентрал де Банк де Прованс и без да се ангажира засега с неговото предложение, нужно е, преди всичко, да се сезира с въпроса за новия заем Търговско-ипотекарната Банка на Балканите, съгласно член 5 от конвенцията, сключена с последната на [...][6].

IV. В същото време да се направят постъпки за добиване на кредити у странните кореспонденти на Банката срещу залог на държавни ценни книги.

V. Констатира, че отправените до Управителя в Париж две депеши, едната от Банката, другата от Министъра на Външните Работи, относно запечатването на част от бан-

ковата наличност срещу външните платежи на Банката, се дължат на недоразумения.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Предс[едател] на Пров[ерителния]Съвет: *Ив. Кацаров*
Секретар: [...]

И З Л О Ж Е Н И Е

на Администратора г[осподин] Найден Николаев по пункт III от настоящия протокол

В свръзка с доклада, направен от г[осподин] Управителя в[ъв] вторник на 10 декември 1913 г. пред Управителния Съвет на Банката, относително командировката му в Париж по банкови служебни работи, където е получил шифровани депеши от Финансовото Министерство чрез онова на Външните Работи с[ъс] съдържание, обидно за него, и понеже в тоя доклад се говори, че аз, като негов заместник, в отсъствието му, съм станал причина, за да му бъдат отправени депеши с обидно съдържание, то за възстановяване на фактите излагам следующето:

На 28.XI.1913 г. (четвъртък), в самия ден на тръгването на г[осподин] Управителя, свика се Управителният Съвет на извънредно заседание, в което се взе решение за немедленото тръгване на г[осподин] Управителя с експреса още същия ден за Париж да третира и да се споразумее по следующите бързи и неотлагателни въпроси с тамошните наши кореспонденти:

I. За уреждане въпроса с[ъс] Сосиете Сентрал де Банк де Прованс в Париж, касателно издадените ни тримесечни полици за 5.400.000. лева с падеж 4/17 декември 1913 г., за които бяхме предложили на падежа да платим 1.912.500 лева, а останалите за 3.487.500 лева, акцептирани от Сосиете Женерал, да подновим още за едно тримесечие, което, обаче, предложение Сосиете Женерал телеграфически отхвърли и настоятелно иска изплащането на цялата сума от 5.400.000 лева или частта ѝ 3.487.500 лева и

II. Да се ходатайствува пред долните две банки да отложат и не ни искат авансите, които са ни броили повече от определения кредит и които аванси възлизат при Контоар Насионал д'Есконт де Пари от лева 2.500.000 на лева 3.200.000 – дадено повече лева 700.000, при Сосиете Женерал от лева 500.000 на лева 1.300.000 – дадено повече 800.000.

При станалите разисквания за начините на изплащането [на] тези задължения, предложи се: първата сума от 5.400.000 лева, ако не се сполучи с нашето предложение да се изплати:

1. От ресконтиране на нашия тримесечен портфейл в Париж, Берлин и Брюксел и

2. От 2.000.000 лева, които ще ни авансира срещу сметката си Управлението на държавните дългове.

По отношение на авансите от около 1.500.000 на Контоар Насионал д'Есконт де Пари и Сосиете Женерал, ако не се сполучи да се убедят за отсрочването им за известно време, стана дума да им се внесат по пощата в наполеони от София.

По това второ изплащане размениха се мисли по предложението между г[осподин] Управителя, Администратора г[осподин] Чолаков и долуподписания, че, ако цитираните банки настояват за немедленото изплащане, да им се предложи да заключим и запечатим в една банкова каса около 100.000 наполеона, които да държим на разположението им, а, ако не повярват, че имаме подобна сума в касите, същите да делегират френския посланик в София да присъствува на това запечатване. Казаното предложение не срещна противоречие и мене лично ми се видя приемливо, защото с това бихме запазили в касите ни злато, толкова нужно за банкнотното ни обръщение и толкова мъчно в настоящите времена да се купи и донесе в София подобна сума ефективно злато. При това пазенето запечатаното в касите ни злато не ще трае дълго време, понеже при по-усилен износ на храни бихме се снабдили с камбио и бихме могли в скоро време да покрием задълженията си към горните две банки. Нещо повече, сделки и ангажименти от подобен характер са допустими в банкерския свят, стига само да се споразумеят страните.

На 1 декември 1913 г. се получи депеша в Банката от г[осподин] Управителя с дата 30 ноември 1913 г. с[ъс] съдържание: „Ресконте“, от която се разбра, че синдикатът желае да се изплати цялата сума от 5.400.000 лева.

Веднага поискахме от Управлението на държавните дългове да тури на разположението на Банката за 4/17 декември с[ъщата] г., вместо 2.000.000 – 3.000.000 лева, обаче, искането ни не се удовлетвори, следствие на което бяхме заставени да пишем за това на г[осподин] Министъра на Финансите, като същевременно и по телефона помолих да се представя пред него и му докладвам, както за отказа на Управлението на държавните дългове, тъй и за трудното положение, в което се намира Банката по отношение на своите задължения в странство. В 6 1/2 часа вечерта, същия ден, се представих пред г[осподин] Министъра в зданието на Министерския Съвет, гдето намерих и началника на държавните дългове, комуто г[осподин] Министърът заповяда да ни авансира веднага 3.000.000 лева в Париж по курс 107.50.

При доклада си изложих на г[осподин] Министъра мъчнотиите, които ни правят френските банки, като добавих, че за да се отървем от тези последните и от това безизходно положение, в Съвета разменихме мисли за запечатване в касите ни известно количество наполеони, които да държим на разположение на банките, с[ъс] знанието на техния тук посланик. Г[осподин] Министърът ми отговори, че подобна сделка не одобрява и ме натовари да телеграфирам на г[осподин] Управителя в Париж – тази му заповед ми повтори 2 – 3 пъти. Същата вечер отправих на г[осподин] Управителя следната депеша:

„Разпоредихме изплащане сумата синдиката за 17 – предложението запазване наполеони разположение там не трактувайте – не се одобрява“.

На 3 декември 1913 г. от Управлението на държавните дългове се изпрати в Банката дешифрирана депешата на г[осподин] Управителя от Париж с[ъс] следното съдържание и датирана от 2.XII. с[ъщата] г.:

„Сосиете Централ ми заявява, че би могло веднага да се реализира заем вън от Франция без разноските за герб, нето 5%, цесионен курс 85% нето. Да вляза ли в преговори с резерва на одобрение от г[осподин] Министъра на Финансите и Управителния Съвет на Банката?“. Какво е отговорило Финансовото Министерство на тази депеша и какво обидно е имало в нея, не мога да зная.

На 3 декември 1913 г., вечерта, на горната депеша отговорих:

„Отговорете наша сметка ли е гербът, ако е наша, какъв процент и кога реализуем?“

На 4 декември с[ъщата] г. приех от г[осподин] Управителя следующата депеша от 3/16.XII. с[ъщата] г., вечерта:

„Кестион авек Контония е Сосиете Женерал сюр пролонгасион е огмантасион регле фавораблман“[7].

На същата дата, 4.XII.1913 г., представих се отново на г[осподин] Министъра в Министерството на Финансите на доклад, както по получената депеша за уреждане въпроса с банките за авансите, тъй и по предложението за заема от г[осподин] Управителя с изчисление за всичките заеми, направени от Банката и с[ъс] сравнителна таблица за реалната лихва, като обясних, че предложението на г[осподин] Управителя за заема с 85% емисия и реална лихва 5.882 не е високо най-паче като се има предвид нуждата от камбио в странство, което е достигнало за Париж 7 – 8%. Добавих на г[осподин] Министъра, че намирам тъмна депешата на г[осподин] Управителя от Париж по отношение на герба, за което съм му депеширал. Г[осподин] Министърът заповяда да се депешира на г[осподин] Управителя и от страна на Министерството. Същата вечер, 4 декември 1913 г., отправих и следната депеша:

„Отговорете депешата ни вчерашна, ако реализирането стане веднага изцяло или по части“.

Обаче както на депешата от 3.XII. 1913 г., тъй и на оная от 4.XII. с[ъщата] г., не се получи отговор от г[осподин] Управителя.

На 6.XII. 1913 г. се получи една депеша от Париж, подадена на 5.XII. с[ъщата] г. с[ъс] следното съдържание:

„292 – ди – сет Чакалов парти“.

При това и в заключение, за длъжност считам да добавя, че в[ъв] всичко, което вършех в отсъствието на г[осподин] Управителя, като негов заместник, гледах само интересите на Банката и нито през ум не ми е минавало за неверни доклади пред г[осподин] Министъра на Финансите, нито за интриги, за когото и да било, нито да правя некоректност или нелоялност, нито пък даже да фалшифицирам решенията на Съвета, които впрочем не бяха решения, защото се знаеше какви ще бъдат резултатите от преговорите в Париж. Целта, която гоних, бе да се отървем от френските банки, които ни душеха за вземанията си, и да запазя ефективното ни злато в касите на Банката, толкова нужно за банкнотното ни обръщение в тези трудни времена, които прекарва отечеството ни.

Администратор: *Н. Николаев*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 34, л. 919 – 934. Оригинал. Машинопис.

---

1. Текстът липсва в оригинала.
2. Ресконтиране – повторно сконтиране на полици.
3. Потестативно (преобразователно) право – субективно право, при което кредитор може да преобразува първоначалното право в друго право.
4. Никола Генадиев (1866 – 1923). Български държавен и политически деец. Министър на правосъдието и търговията и земеделието (1903 – 1908). През 1913 г. е министър на външните работи в кабинета на д-р В. Радославов.
5. Датата в оригинала е пропусната.
6. Датата в оригинала е пропусната.
7. Написан на кирилица текст на френски език: „Въпросът с „Контония“ и „Сосиете женерал“ относно продължаването и увеличаването е уреден благоприятно.“

№ 58

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА СКЛЮЧВАНЕ ОТ БНБ НА ЗАЕМ СРЕЩУ ЗАЛОЖНИ ОБЛИГАЦИИ

София, 13 март 1914 г.

Протокол № 38

Заседание на 13 март 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев,

Петър Чолаков, Тодор Николов и Ив. К. Маринович.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] К. Башулков Председателят на Проверителния съвет г[осподин] Ив. Кацаров.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

[...]

XII. – Разглеждане въпроса за сключване на един заем от страна на Българската Народна Банка срещу заложни облигации от 20 – 25 милиона лева номинални.

[...]

Вследствие тайния надпис на Министерството на Финансите № 5155 от 13 т[ози] м[есец] върху писмото на Министерството на Външните Работи и Изповеданията от 10 т[ози] м[есец], г[осподин] Управителят подложи на разглеждане следния въпрос:

Трябва ли да се влезе изново в преговори за сключване на един заем от страна на Българската Народна Банка срещу заложни облигации от 20 – 25 милиона лева номинални.

След емисията на първия облигационен заем на Българската Народна Банка през 1909 година, тази последната се опита на три пъти, именно в началото на м[есец] септември 1912 г., в края на м[есец] април 1913 г. и в началото на м[есец] декември 1913 година да издаде в странство за 20 – 25 милиона лева заложни облигации. Всички тия опити имаха за цел да снабдят Българската Народна Банка с разполагаеми златни резерви в странство предвид на наложителните нужди от такива (първата и втората Балкански войни и камбиалната криза).

При несполуката, обаче, да добие окончателно такива суми по тоя начин, Българската Народна Банка биде принудена да образува камбиялен синдикат за борба с камбиялната криза, както и да прибегне до заеми срещу залог на ценни книги за снабдяването ѝ с[ъс] златни резерви в странство, относно външните ѝ платежи.

Благодарение на това, тя разполага днес с такива фондове на около 50 милиона лева, тъй че една настояща и неотлагателна нужда за сключване на един заем в странство срещу заложни облигации, за да се снабди Българската Народна Банка с[ъс] златни резерви от чужбина, няма на лице; само за тая цел издаването на заложни облигации не се явява поне за сега наложителна.

Но от друга страна, съгласно чл. 1 точка „г“ и чл. 4 от Закона за ипотекарния кредит при Българската Народна Банка, капиталите, произходящи от издаването на заложни облигации, както и посочените в чл. 4 срочни влогове и публични фондове, са нужни за ипотекарните операции на Българската Народна Банка, т. е. за ипотечни заеми на Общини и Окръжия и за текущи сметки срещу ипотека.

Българската Народна Банка не може да използва ипотечни операции освен посочените в цитираните членове капитали – цялата сума от произведението на ипотеката на заложни облигации, 2/5 от публичните дългосрочни фондове и 1/3 от срочните лихвени влогове. А, според баланса от 31 декември 1913 година, Банката е имала пласирани:

1) В спец[иални] тек[ущи] с[метки] с ипотека 14,342,396.05
2) „ ипотечни заеми 2,294,064.96
3) „ анюитетни ипотечни заеми 40,145,618.30
4) „ заеми на Окръжия, Общини и учреждения 17,812,711.54
Всичко 74,594,790.85,

Срещу които на същата дата е имала следните източници:

1. 2/5 от публичните дългосрочни фондове 77,840,926.03
или ..... 31,136,370 –
2. 1/3 от срочните лихвени влогове ..... 50,468,358 –
или ..... 16,824,179 –
3. заложни облигации ..... 28,810,000 –
Всичко ..... 76,770,549 –

Следователно, свободни капитали към 1.I.1914 година за ипотечни операции Българската Народна Банка не е имала повече от 3,000,000 лева, които не са достатъчни да покрият даже половината от онези заеми на Общини и Окръжия, за които има издадени вече закони и за които Банката се е ангажирала.

Ето защо, след обявяване на мобилизацията през 1912 година, Българската Народна Банка беше принудена да спре ипотечните операции и продължи тяхното спиране след вдигането на мораториума до днес. Българската Народна Банка, следователно, не може да се реши да подеме тия операции преди да се снабди с фондове за тая цел, т. е. преди да издаде заложни облигации в размера, посочен в член 3 от цитирания погоре Закон, т. е. максимум 25 – 30 милиона лева. Впрочем, за спирането на ипотечните операции след вдигането на мораториума, освен липсата на фондове, Банката имаше предвид и обстоятелството, че цените на недвижимите имоти са разколебани и при днешната ликвидационна криза в страната, определението на текущата цена на имотите, които се дават в ипотека и следователно, определението размера на заема, който трябва да се отпусне, е трудно, ако не рисковано.

При всичко това, Българската Народна Банка не можа да остане и след настъпването на пролетта в такова пасивно положение спрямо ипотекарния кредит в страната, понеже тя е засега единственото най-голямо ипотекарно учреждение за ипотекарния кредит срещу покритата недвижима собственост в страната. Нейното оттегляне от местното тържище на ипотекарния кредит ще има за последствие да направи пълен господар на това тържище Френско-българското д[ружест]во за ипотекарния кредит. Това последното, възползвано от положението, е повдигнало лихвите на ипотечните заеми от 8 до 10%, вън от това, че не прави никакви аванси в[ъв] вид на текущи сметки срещу ипотека, а когато Българската Народна Банка, господствуваше на пазаря в тая област, това дружество бе принудено да се приспособява към лихвата на Банката, т. е. да отпуска ипотечни заеми с[ъс] 7% лихва плюс една незначителна комисионна. С малко думи, оттеглянето на Банката от тържището на ипотекарния кредит, последното остава без регулатор, лихвата на ипотекарния кредит се повишава твърде много в ущърб на интересите на поземлената собственост в страната и на националната строителна индустрия. А последствията пък от поскъпване на ипотекарния кредит са известни: поскъпване на наемите, особено в София и без това твърде големи, криза или застой в строителната индустрия и т. н.

По тия причини, за да влезе Българската Народна Банка в ролята си на регулатор на ипотекарния кредит в страната, нужно е да издаде тя заложни облигации в страната или в странство за 20 – 30 милиона лева и да ги тури в услуга на ипотекарни кредит.

Случай за сключване на такъв един заем се представя сега с предложението на Феркерсбанк, Виена, отправено чрез нашия пълномощен министър в[ъв] Виена до Министъра на външните работи и изповеданията, и от последния на Министъра на Финансите и надписа за който стана дума по-горе, до Българската Народна Банка.

Феркерсбанк предлага един заем от 20 милиона лева, от които 10 милиона лева ферм – останалите с опция срещу заложни облигации, тип 5%, погасими в срок от 30 до 40 години. Срещу горните 10 милиона лева ферм – аванс от 5,000,000 лева в ефективно злато или чек срещу Париж, котировка – на Австрийската борса. В това предложение, обаче, липсва условието за цесионния курс, което е най-важното в случая, както и разносните по заема или чистия цесионен курс. От друга страна, Българската Народна Банка не е напълно свободна да издава заложни облигации, понеже има задължения към Търговската Ипотекарна Банка на Балканите да преговаря преди да се ангажира другаде с нея, нещо, което Българската Народна Банка направи през м[есец] декември 1913 година и като не сполучи, доби свободата да третира другаде и влезе още тогава в преговори с[ъс] Сосиете Сентрал в Париж, но понеже на предложението на Сосиете Сентрал формално още не е отговорено, а и Търговско Ипотекарната Банка на Балканите настоява на правото си при нови формални третирания да се почне пак от нея, Българската Народна Банка не би трябвало в случая да предприеме едни задължителни преговори с Феркерсбанк.

Колкото за условията на самия заем, очевидно е, че той не би трябвало да костува на Българската Народна Банка с всички разноски повече от 6% и цесионния курс не би трябвало да бъде такъв, щото да предрешава или подбива същия курс на предстоящия държавен заем, в каквато смисъл е и резолюцията върху предложението на Феркерсбанк от Министъра на Финансите.

Вследствие на всичко това,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Заем срещу заложни облигации е нужен, но не актуален и задължителен.

2. Българската Народна Банка може да влезе в преговори за един ипотекарен заем срещу заложни облигации, но поне за 20 милиона лева, поет целия ферм, тип 5% с чист цесионен курс, който не би направил заема по-скъп от 5,75 – 6%.

3. Прекъснатите преговори с Креди Франсез и Сосиете Сентрал да не се считат за окончателно изоставени, докато Феркерсбанк ни яви своя цесионен курс, без това да ангажира Банката.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Юрисконсулт: *К. Башулков*
Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*
Секретар: *Т. М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 35, л. 339, 340, 347 – 353. Оригинал. Машинопис.

1.5. Служебни въпроси

№ 59

ЗАПИТВАНЕ ОТ ПЕЩЕРСКИЯ НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ М. ТАКЕВ[1] КЪМ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО НЕРЕДНОСТИТЕ В БУРГАСКИЯ КЛОН НА БНБ

София, 14 май 1902 г.

Въз основа чл. 107 от Конституцията, моля Г[осподи]на Минист[ъ]ра, да осветли Народното Представителство върху следующето:

Истина ли е, че направената от съдебния следовател Протопопов и финансовий инспектор Матеев ревизия на Бургаский клон от Българ[ската] Народна Банка е констатирала значителна кражба на гербови марки от някои чиновници на Банката, както и други злоупотребления?

Истина ли е, че самий контролъор при този банков клон е донел в[ъв] Финансовото Министерство и Централното Управление на Банката, за тия злоупотребления и е предизвикал ревизия?

Истина ли е, че в констатираните кражби е уличен и самий директор на клона Г[осподи]н Радев?

Истина ли е, че същи този Радев, в длъжността си директор на Търновский банков клон, за лична облага е отпуснал на бивший габровски банкер Арнаудов през 1893 – [18]94 – [18]95 г. около един милион лева, от които половината пропаднали?

Истина ли е, че същи този Радев е получил от Арнаудова 8078.80 лева както следва: а) разписка, написана на банкова бланка и подписана от самий Радев е получил 5 550 зл[атни] лева, които Търновский банков клон му броил по заповед и за сметка на Арнаудова на 18 октомврий 1893 г. и б) с един чек № 1825 от юлий 1894 г. е изтеглил други 2578.60 лева из сметката на същий Арнаудов при същий банков клон?

Истина ли е, че същата ревизия е установила, какво същий директор на Бургаский банков клон е злоупотребил и от изпратените в клона доброволни пожертвувания за гладующите през 1899/[1]900 г. в Бургаский окръг, като минал въпросните суми на свое име по банковите тефтери, та се ползувал с 8% лихва и от ажиото им?

Истина ли е,че от същата ревизия се е констатирало, че същий директор Радев, е злоупотреблявал и с френски банкноти и чуждите пощенски марки, които Г[осподи]н Радев изпращал в Париж на някой си д-р Минчев?

Ако всичко това е вярно, не намира ли Г[осподи]н Минист[ъ]ра, за необходимо отстранението на този чиновник от високий пост – директор на Бургаский банков клон и отдаването му под съд.

Пещерский Народен Представител: *М. Такев*

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 556, л. 5. Оригинал. Ръкопис.

---

1. Михаил Такев (1864 – 1920) – деец на Демократическата партия, министър на вътрешните работи (1908 – 1910), министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията (1910 – 1911), народен представител от Пещерския избирателен район.

№ 60

ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД ЗА ИЗДАВАНЕ НА УКАЗ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА ДИРЕКТОРА НА БУРГАСКИЯ КЛОН НА БНБ

София, 22 май 1902 г.

№ 6077

Доклад
до Негово Царско Височество Княза

Господарю,

Миналата година няколко пъти подред постъпиха в повереното ми Министерство оплаквания и заявления, чрез които на директора на Бургаския банков клон, Юрдан Радев се преписваха деяния, несъвместими с[ъс] службата, що занимава и дискредитирующи положението на един чиновник. По мое искание тия оплаквания бидоха своевременно проверени от финансовия инспекторат и от един Администратор на Българската Народна Банка, чрез които можах да се добера до следните сведения, установени по най-положителен начин:

От получената сума от продан на гербови и пощенски марки, които са се намирали в разположението на директора Радев, от които са били продавани, последния е турил на ръка 801 лева [и] 50 ст. за своя лична полза.

Според заведената в Бургаския банков клон практика, всичките сметки, открити с[ъс] злато, е трябвало да се движат в злато, т. е. да се тегли злато и насреща да се внася пак злато. За изтегленото злато в кръга на открития кредит, клиентът е плащал годишно лихва 8%, който размер на процента се е одобрявал по сметката му, щом се внесе пак злато, но щом клиентите са теглили злато и срещу това са внасяли сребро, не им се е одобрявала никаква лихва и о това правило клонът се придържал за всички банкови клиенти без изключение. Само директора, Юрд. Радев си позволил, по своя лична сметка да се отклони от тази заведена от него самаго и строго пазена практика, като е теглил по сметката си, гарантирана с банкови срочни свидетелства за влогове в злато и сребро, голяма част само злато, а насреща е внисал сребро, като е настоявал пред надлежния подчинен нему чиновник да му се признае и лихва и с това е извлякъл материална облага, състояща [се]от лихви в размер на 1324 лева и 40 ст.

Юрдан Радев е имал с някои от банковите клиенти частни сметки, какъвто е случая с габровския търговец Т. С. Арнаудов, на когото е издал полица за сума 5.550 лева. Тия сметки, ако и да не го уличават в наказуеми от углавните закони деяния, все са от естество да възбудят подозрение, че Радев, покрай друго, може да се занимава и с[ъс] срамни и компрометиращи го сделки.

По извършеното от страна на Радева злоупотребление на пощенските и гербови марки у съдебните власти има вече заведена следствена преписка, покоято надлежния прокурор иска да дам съгласието си за възбуждание углавно преследвание спрямо директора, Радева, и за предаванието му на съд за наказание.

Като долагам това на Ваше Царско Височество и като имам предвид, че казаний директор с гореописаните свои действия е тежко престъпил своите обязаности и е изгубил всяко доверие на Банковото Управление от една страна, а от друга – директорската длъжност при един банков клон, като една от най-деликатните длъжности трябва да

се поверява на лица,безукоризнено честни и заслужаещи пълното доверие на Банковото Управление, имам чест най-покорно да Ви моля да благоволите, чрез подписване на приложения тук указ да уволните директора на Бургаский банков клон Юрдан Радев, уволнението на когото да се счита от деня на предаване длъжността.

Съм, Господарю, на Ваше Царско Височество тай-покорен служител и верен поданик.

Министър на финансите: *М. К. Сарафов*

[Отстрани резолюция:] *Одобрено*: *За Министерский Съвет,*
Председател на Министерский Съвет С. Данев[1]*, 24.V.1902 г.*

ЦДА, ф. 159 К, оп. 2, а. е. 3, л. 26 – 27. Бланка. Оригинал. Ръкопис.

1. Стоян Данев – вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 210 – 211.

№ 61

ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД С МОЛБА ЗА ПОДПИСВАНЕ НА УКАЗ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА ДИРЕКТОРА НА РУСЕНСКИЯ КЛОН НА БНБ

София,15 април 1903 г.

№ 5248

Господарю,

През 1901 г. в повереното ми Министерство постъпиха оплаквания против някои от директорите на клоновете на Българската Народна Банка, за гдето тия, последните срещу определени възнаграждения вземали участие, като членове и даже като председатели на управителните съвети на някои акционерни и други дружества, преследвавши чисто спекулативни цели и с това предизвиквали справедливото негодуване на заинтересувани лица и акционери. Проверени по надлежния ред, тия оплаквания се оказаха основателни.

Като имах предвид, че подобни действия на държавните чиновници са запретени (чл. 24 от Закона за чиновниците) с писмо от 30 август 1901 г. под № 10126, помолих Господина Управителя на Българската Народна Банка да предпише на директорите на банковите клонове да не вземат за напред участие в заседанията на управителните съвети на казаните дружества и въобще да престанат да се занимават с работи, несъвместими с[ъс] службата, която занимават. Вследствие на това писмо Г[осподин] Управителя на Банката с окръжно от 7 ноември с[ъщата] г., под № 46000, предписал на подведомствените си директори в същата смисъл, като впоследствие ги предупредил, че за неизпълнението на тая му заповед те ще бъдат дисциплинарно наказвани.

Въпреки тия заповеди директорът на Русенския банков клон, Ив. А. Иванов, в продължение на цялата 1902 г. е бил член в управителния съвет на застрахователното дружество „България“ в гр. Русе – обстоятелство, констатирано от едного от финансовите инспектори, подкрепено с официални книжа и документи и признато от същия г[осподи]н директор.

Понеже в случая директора на Русенския банков клон, Ив. А. Иванов, е показал

действително и съзнателно непокорство на заповедите на своето началство, на основание чл. 50, буква „в“ от Закона за чиновниците, имам чест най-покорно да моля Ваше Царско Височество да благоволите чрез подписване на приложения тук указ да уволните от длъжност речения директор, Ив. А. Иванов.

Съм,

Господарю, на Ваше Царско Височество най-покорен служител и верен поданик.

Министър на Финансите: *М. К. Сарафов*

[Върху писмото резолюция:] *Одобрено: За Министерския съвет, Председател на Министерския съвет: С. Данев*

[И друга:] *Дадена бележка за обнародване в Държавен вестник Ст. Д.*[1]

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 4, л. 41. Оригинал. Бланка. Ръкопис.

1. Втората резолюция е с личния почерк на Ст. Данев.

№ 62

ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД С МОЛБА ЗА ПОДПИСВАНЕ НА УКАЗ ЗА ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА КОМИСИЯТА ПО ПРОВЕРКА НА БАНКОВИТЕ СМЕТКИ НА БНБ

София, 24 януари 1904 г.

№ 1215

Господарю!

Съгласно желанието на Народното Събрание, изказано през редовната сесия на 1902 г., предшественикът ми, Господин Сарафов, със заповед от 8 януарий 1903 г. под № 30, е назначил комисия в състав: за председател В. Грамполов – юрисконсулт при Финансовото Министерство, а за членове: Ив. Атанасов – съветник при Върховната сметна палата, Петко Червенаков и Хр. Иванов – финансови инспектори и Юрдан Иванов – началник на отделението за Държавната отчетност при същото Министерство, на която комисия е възложил: а) да прегледа годишните актове на дотогавашните ревизионни комисии на Българската Народна Банка и клоновете ѝ и да констатира всички нанесени вреди и загуби на последната, ако има такива, и б) да определи кои от чиновниците в Банката и клоновете ѝ трябва да се считат за отговорни за причинявание с действията си вреди или за излагание на опасност интересите на Банката.

Тая комисия през изтеклата 1903 г. е работила дълго време и моят предшественик, покойният А. Манушев, като е имал предвид важността на извършената работа, с доклад от 21 май 1903 г. № 7191 е внесъл въпроса в Министерския Съвет, с предложение да се заплати на всеки член от комисията по 800 лева възнаграждение и Съветът на основание член 17 от Закона за чиновниците по гражданското ведомство, на 24 юний с[ъщата] г., с протокол № 53 е постановил да им се заплатят по 500 лева възнаграждение. За изпълнението, обаче, на това постановление на Министерский Съвет са се срещнали мъчнотии, понеже в бюджета не е имало специален кредит за такива възнаг-

раждения, и за отстранението на тия мъчнотии повереното ми Министерство с № 11185 от 31 юлий 1903 г. е внесло въпроса втори път в Министерский Съвет, с ходатайство, да постанови, съгласно член 58 от Закона за отчетността по бюджета, да се изплати възнаграждението, от 2500 лева (на петях души по 500 лева) направо от запазения фонд на Финансовото Министерство (член IX, § 40) за същата 1903 г. В отговор на последното ходатайство Министерский Съвет с XX-то си постановление от 16 того протокол № 5 е постановил да се изплати възнаграждението от запазения фонд.

Като докладвам това на Ваше Царско Височество, най-покорно Ви моля да благоволите да одобрите последното постановление на Министерски Съвет, чрез подписването на тук приложения указ.

Съм,

Господарю, на Ваше Царско Височество най-покорен служител и верен поданик.

Министър на Финансите: *Л. Паяков*

[Върху писмото резолюция:] *Одобрявам: Фердинанд*

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 5, л. 13 – 14. Оригинал. Бланка. Ръкопис.

№ 63

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТКРИВАНЕ НА БАНКОВА АГЕНТУРА НА БНБ В ЦАРИГРАД

София, 24 май 1906 г.

Протокол № 45

Заседание на 24 май 1906 г.

Заседавали: Управителя Б. Боев и администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кунов и К. Кузев

Присъствували: Юрд. Иванов – правителствен далегат и Хр. Чакалов – юрисконсулт

[...]

Нашата търговия с Турция възлиза вече на повече от 40.000.000 лева, от които само износната ни търговия съставлява почти четвъртината от целия износ на България. Тая търговия се намира засега в чужди ръце не само поради гоненията на българите в Турция, но и поради отсъствието на един български банков институт в Турция, който да подкрепя нашите търговци на турския пазар и да улеснява нашия износ с откриване нови условия и нови консумативни центрове. Естественото стремление на Българ[ската] Нар[одна] Банка е да държи в ръцете си нашата търговия, с която е свързана цялата наша финансово-стопанска система, за поддържане екилибъра[1] на която е повикана на първо място да се грижи тя (Банката). Присъствието в нашата столица на толкова банки, всяка от които е дошла да защитава стопанските интереси на страната, гдето тя черпи финансовите си средства, е едно доказателство, че и за нас е наложително да имаме български кредитни учреждения в Турция, та дори и в Египет, бъдещия пазар на нашите брашна, кашкавал, сирене, масло, тютюн и добитък. Но за Египет ще може да се помисли по-късно, след като се установим в Цариград, центъра на нашата транзитна

търговия за целия почти засега изток. Политическите условия, в които засега се намираме по отношение на Турция, ни дават основание да вярваме, че ще може в недалечно бъдеще да получим разрешението на Турското правителство да открием поне в Цариград, ако не и другаде, клон на Българската Народна Банка.

Дотогава, обаче, ние не трябва да стоим с[ъс] скръстени ръце и да чакаме разрешението да ни завари неприготвени. Ние можем, докато сполучим да открием клон, да наредим една банкова служба в Цариград, която, като служи на интересите на нашата търговия, ще приготви в същото време и хората за бъдещия банков клон. Цариград не е от обикновените пазари, и за неговото проучване се изисква едно по-дълго на него служене.

На това основание Управителният Съвет на Българ[ската] Нар[одна] Банка реши: да се уреди при Цариградската агенция на Българското параходно д[ружест]во една банкова агентура, която, в споразумение с Параходното дружество, ще действува като търговско-комисионерско отделение на агенцията, а ще зависи de facto в[ъв] всичко от Българ[ската] Нар[одна] Банка, от която ще получава всичките наставления. Кръгът на действията на тая агентура ще бъде на първо време много ограничен, като се разпространява съобразно с опита, който ще се добива от натоварените – едни от най-способните банкови сили – с ръководението му чиновници. Да се иска затова съгласието на Г[осподи]на Министъра на Финансите, съгласно член 1 от Закона за Българ[ската] Народна Банка.

[...]

Б. Боев
М. Михаилов
Н. Николаев
Хр. Кунов
К. Кузев
Юрд. Иванов
Хр. Чакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 436 – 438. Оригинал. Ръкопис.

1. Екилибър – равновесие.

№ 64

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПОВИШАВАНЕ ЗАПЛАТИТЕ НА ЧИНОВНИЦИТЕ В БНБ

София, 13 януари 1907 г.

Протокол № 6

Заседание на Управителния Съвет на 13 януарий 1907 г.

Заседавали: Управител: Б. Боев и администраторите: Н. Николаев, Хр. Кунов, К. Кузев

Присъствували: Правителствен делегат: Юрд. Иванов и юрисконсулта Хр. Чакалов

Разгледа се въпросът за повишението заплатите на чиновниците по Банката.

Като взе предвид, че досегашната практика да се повишават по заплата чиновниците всяка година е неправилна, едно по икономически съображения и друго – че е дала отрицателни резултати относително усърдието и предаността към службата на способните банкови чиновници, защото повишението е ставало на всички изобщо, а в такъв случай наравно с[ъс] способните, са биле повишавани и неспособните, което именно е отчайвало и обезкуражавало добрите и способните чиновници – Съветът реши: Занапред повишенията по заплата да стават всеки три години, а през течението на тия три години повишения ще се допущат само по доказана способност и усърдие към работата.

Б. Боев
Н. Николаев
Хр. Кунов
К. Кузев
Юрд. Иванов
Хр. Чакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 11, л. 12. Оригинал. Ръкопис.

№ 65

ОКРЪЖНО ПИСМО ДО ЦЕНТРАЛАТА, КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕ ЗАЕМИ НА ЧИНОВНИЦИТЕ В БНБ

София, 23 февруари 1907 г.

№ 825

Управлението ни има сведения, че много от чиновниците при Централата и клоновете имат наложени запори върху заплатите им, като някои от тях длъжали доста крупни суми.

Това показва, че тези чиновници не са пропорционирали разходите с приходите си, или пък че, въпреки изричното запрещение на Закона за чиновниците, са вършили сделки, загубите от които тежат върху заплатите им. Изключителни са случаите, при които задължението на някой чиновник да е оправдателно. Без да се взима в съображение причината за създаването на дълговете, самият факт, че на чиновника е наложен запор, го представя за човек, който не може да урежда сметките си, или иначе казано, – не може да управлява себе си; а онзи, който не може да се управлява сам, не заслужава пълно доверие. Този недостатък е недопустим и нетърпим за всеки обикновен служител, а камо ли за такъв в едно кредитно учреждение; той влияе, преди всичко, върху неговия престиж, който за Банката ни е от съществено значение. Банката, поради естеството на самата ѝ работа, не може напълно да се доверява на такива чиновници, защото те, по причина на влошеното си материално положение, на всяка стъпка са изложени на съблаз[ъ[н, да злоупотребят с[ъс] службата си, за да могат да се избавят от дълговете си; ето защо, тя е длъжна да се освобождава от тях. В едно кредитно учреждение, моралните качества на един служител имат предимство, пред неговите интелектуални способности.

За да се предпази от бъдещи неприятни изненади, Управлението на Банката ни е решило да се избави от ония свои чиновници и служащи, които не знаят да живеят с[ъс] сметка.

Като имате предвид това наше решение, молим Ви, да поканите писмено чиновниците и служащите си, върху заплатите на които лежат запори, да се потрудят и в един срок от шест месеца най-много, да уредят или изплатят дълговете си, за да им се освободят заплатите. Ще предупредите останалите си чиновници, че ще бъдат уволнявани всеки от тях, който остави да се наложи запор на заплатата му. За задлъжнелите чиновници, които не успеят да се освободят от запорите в дадения им срок, ще ни представите един списък, в който ще означите семейното положение на всеки един и общата сума на наложените му запори. Тези неизправни чиновници ние ще уволняваме веднага. За в бъдеще, молим Ви, да ни съобщавате името на всеки чиновник, на заплатата на когото бъде наложен запор.

Молим Ви да разпоредите да се прочете настоящото ни от чиновниците и служащите при клона Ви и да следите за неговото точно изпълнение.

Приемете, Господа, нашите поздрави.

За Управител: *М. Михаилов* Администратор: *К. Кузев*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 551, л. 236 – 238. Печатно.

№ 66

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА XIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА УПРАВИТЕЛЯ И АДМИНИСТРАТОРИТЕ НА БНБ

София, 8 юли 1908 г.

№ 8269

Господине Председателю,

За да може Управителния Съвет на Българската Народна Банка де се постави в положение да организира и направлява службите на Банката в пътя на начертаните от Закона ѝ наредби и на добре разбраните интереси на това от първостепенна важност за страната ни учреждение, нужно е да станат някои промени в състава му.

Затова, на основание чл. 25 от Закона за Българската Народна Банка, имам чест да ви помоля, Господине Председателю, да предложите на Почитаемото Народно Събрание, в сегашната му първа извънредна сесия да земе следното

РЕШЕНИЕ:

Разрешава се на Министъра на Финансите да уволни сегашните Управител и Администратори на Българската Народна Банка.

Министър на Финансите: *Ив. Салабашев*

[Отстрани резолюция:] *Приет на 11.VII.1908 г. – XXIII заседание*

ЦДА, ф. 173, оп. 2, а. е. 2266, л. 1. Оригинал. Машинопис.

№ 67

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ГРАНИЦИТЕ НА ДИСЦИПЛИНАРНАТА ВЛАСТ НА УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ

София, 20 август 1908 г.

Протокол № 117

Заседание на 20 (двадесети) август 1908 г.

Заседават: Г[оспод]ин Управителят Хр. Чакалов и Г[оспода] Администраторите: Кр. Мутафов, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Правителственият далегат Господин Кръстю Карагьозов

Заседанието се откри на 4.15 (четири и 15) часа сл[ед] пладне

Дневен ред

[...]

Разглеждане въпроса относително дисциплинарната власт на Управителния съвет, нейните граници и как тя се упражнява

По повод предстоящите назначения и уволнения, положи се въпросът пред Съвета, относително дисциплинарната власт на Управителния Съвет, нейните граници и как се тя упражнява.

СЪВЕТЪТ, като взе в съображение:

Член 25 от Закона за Българската Народна Банка, в който са предвидени четири категории чиновници, от гледище на реда и начина на тяхното назначаване и уволняване, както и от гледище на дисциплинарната власт, която се упражнява върху тях, а именно:

1-ва кат[егория]: Управителят и Администраторите при Централното Управление. Те се уволняват по решението на Народното Събрание, а се назначават с указ, по представление на Минист[ъ]ра на Финансите;

2-ра кат[егория]: Правителственият делегат и инспекторите. Те се назначават и уволняват с указ, изключително от Министъра на Финансите;

3-та кат[егория]: Директорите на клоновете, юрисконсултът, началниците на отделения, адвокатите, контрольорите, секретарите, касиерите. Чиновниците от тая категория се назначават и уволняват с указ по доклад на Министъра на Финансите и по постановление на Управителния Съвет на Банката; и

4-та кат[егория]: Началниците на бюрата, помощниците на адвокатите, контрольорите, секретарите, касиерите и счетоводителите, книговодителите от всички класове и разряди, архиварите, регистраторите, бройците и инкасаторите, вратарите и разсилните – всички тия чиновници се назначават и уволняват от Управителя на Банката, по постановление на Управителния Съвет.

Предвид на това разпределение на чиновниците при Банката на 4 категории, въпросът относително дисциплинарната власт на Управителния Съвет, може да се постави само за чиновниците от 3-та и 4-та категории, а не и за чиновниците от 1-ва и 2-ра категории, т. е. тя (властта), не може да се простира върху Правителствения делегат и инспекторите, нито пък може да се простира върху самите членове на Управителния Съвет, понеже този последният не може да бъде съдия на себе си.

Следователно, като се оставят настрана чиновниците от 1-ва и 2-ра категории, трябва да се приеме, че Управителният Съвет има дисциплинарна власт върху чиновниците от 3-та и 4-та категории.

Че наистина Управителният Съвет има право да упражнява дисциплинарна власт

върху чиновниците от тия две последни категории, се вижда от чл. 13 от Закона за Бълг[арската] Нар[одна] Банка, буква „В“, която гласи: на Управителния Съвет принадлежи: ... „да ръководи и следи деятелността въобще в клоновете и агентурите“, с други думи, има право на надзор, а ефикасното упражнение на надзора предполага всички нужни права и възбранителни мерки, т. е. дисциплинарната власт върху чиновниците в клоновете и агентурите.

До същото заключение ни довежда и чл. 23, ал[инея] 3 от Закона за Бълг[арската] Нар[одна] Банка, съгласно който правото на уволнение (направо), или правото да представя за уволнение с указ, по доклад на Министъра на Финансите, принадлежи на Управителния Съвет, който, за да може да упражнява това си право, трябва да бъде облечен с дисциплинарна власт, понеже уволняването, съгласно чл. 42, буква „Ж“, от Закона за чиновниците, е една ДИСЦИПЛИНАРНА мярка.

Колкото се отнася до предписанието на чл. 45 от Закона за чиновниците, който има сила и спрямо чиновниците при Бълг[арската] Нар[одна] Банка, които съгласно предписанията на чл. 22 от Закона за Бълг[арската] Нар[одна] Банка, се считат за държавни чиновници, трябва да се доде до заключение, че те (банковите чиновници), се ползуват от предвидената в чл. 45 от Закона за чиновниците, мярка – с други думи, банковите чиновници, които са прослужили поне 3 години, не могат да бъдат уволнявани, освен по решението на дисциплинарния съвет.

Но понеже в случая, ролята на дисциплинарния съвет, предписана от Закона за чиновниците, по специалния Закон за Бълг[арската] Нар[одна] Банка, е възложена на Управителния Съвет на Бълг[арската] Нар[одна] Банка, трябва да се възприеме, че тяхното уволнение ще става по постановление на същия Съвет, който, впрочем, се произнася за тяхното уволнение, ако и те да не са прослужили 3 години.

От изложеното дотук следва, че дисциплинарният съвет при Министерството на Финансите, непосредствено има власт само върху чиновниците от 1-ва категория, и то с ония ограничения, които чл. 25, ал. 1 от Закона за Бълг[арската] Нар[одна] Банка налага, а спрямо 2-рата категория неговата власт е без никакви ограничения.

В следствие на всичко това

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

I. Съгласно чл. 13, буква „в“ комбиниран с чл. 25, ал[инея] 3 от Закона за Бълг[арската] Нар[одна] Банка, дисциплинарната власт спрямо чиновниците при Бълг[арската] Нар[одна] Банка от 3-та и 4-та категории, т. е. които се назначават с указ, по постановление на Управителния Съвет и по доклад на Минист[ъ]ра на Финансите, или по постановление на Управителния Съвет и с[ъс] заповед на Управителя – принадлежи на Управителния Съвет;

II. Всички тия банкови чиновници се наказват дисциплинарно и се уволняват по дисциплинарен ред, даже и без да са прослужили 3 години, по постановление на Управителния Съвет; и

III. Ролята на дисциплинарния съвет, която се предвижда в чл. 46 от Закона за чиновниците, по отношение на банковите чиновници според специалния Закон за Бълг[арската] Нар[одна] Банка, се изпълнява също тъй от Управителния Съвет.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Кр. Мутафов*
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 40 – 43. Оригинал. Машинопис.

№ 68

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ДА БЪДАТ ПРИЕТИ НА ПРАКТИКА В БНБ ЧУЖДИ ПОДАНИЦИ

София, 22 август 1908 г.

Протокол № 119

Заседание на 22 август 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспод]а Администраторите: Кр. Мутафов, П. Чолаков и Т. Николов

Присъствуват: Юрисконсултът Г[осподи]н Г. Попов

Заседанието се откри на 5 /пет/ часа сл[ед] обед

Дневен ред

1. Практика на чужди поданици при Българската Народна Банка. Ходотайство от фирмата Ferdinand Kessler, Maarkneukirche, Sachsen

[...]

Разгледа се писмото на търговската фирма Ferdinand Kessler, Markneukirche, Sachsen, (Германия), [Musikinstrumente und Saiten], Вх[одящ] № от 5 август 1908 г., с което иска да се допусне синът на Ferdinand Kessler, на практика при Бълг[арската] Нар[одна] Банка.

СЪВЕТЪТ като взе предвид:

а) че изучаването на банковата техника изобщо предполага една взаимност между банките, т. е. разните банки в разни държави да допускат външни лица, от други чужди банки, на практика да изучават тяхната система, в замяна на което и техните хора да бъдат допуснати в другите банки, и по такъв начин да си услужват;

б) че Бълг[арската] Нар[одна] Банка се е ползувала от гостоприемството на иностранните банки и учреждения, за проучване техните наредби и системи, в следствие на което, тя е приела върху си моралното задължение да отвърне на иностранните банки и фирми с[ъс] същата услуга;

в) че в случая, ако на поменатата фирма се допусне синът на практика при Бълг[арската] Нар[одна] Банка, последната няма какво да изгуби, напротив тя ще изпълни едно свое задължение;- и

г) че по чл. 5, точка „А“, от Закона за чиновниците, такова външно лице не може да бъде прието като чиновник, с[ъс] заплата, понеже е чужд поданик, а само като волнопрактикующо частно лице, под гаранция, обаче на фирмата и по представление по дипломатически ред; по тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се приеме на частна практика при Бълг[арската] Нар[одна] Банка за един максимален срок от 6 месеца, синът на [Ferdinand Kessler], от Германската търговска фирма Ferdinand Kessler, в Markneukirchen, Sachsen, Германия, след като бъде представен по дипломатически ред, т. е. направо от Германското консулство или чрез Министерството на Външните Работи.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Кр. Мутафов*
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Прав[ителствен] делегат: *К. Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 57 – 59. Оригинал. Машинопис.

№ 69

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА КОМАНДИРОВАНЕ НА НЕЙНИ СЛУЖИТЕЛИ С ЦЕЛ ПРОУЧВАНЕ ПОСТРОЙКИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ БАНКИ

София, 11 септември 1908 г.

Протокол № 130

Заседание на 11 септември 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспод]а Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, П. Чолаков и Т. Николов

Присъствуват: Юрисконсултът Г[осподи]н Г. Попов

Заседанието се откри на 3 1/2 часа след обед.

Дневен ред

[...]

VI. Предложение за командироване на един администратор и двама архитекти в Европа, за да изучат постройките и обзавеждането на някои от главните европейски банки

[...]

Разглежда се предложението от г[осподи]н Управителя за командироване на един от Администраторите и двама архитекти в Европа, за да изучат постройките и обзавеждането на някои от главните европейски банки.

СЪВЕТЪТ, като взе предвид:

а) че за членове на журито за одобряване плана на проектираното банково помещение в гр. София, освен техниците, ще трябва да влизат и представители от Централното Управление, както и от Софийския клон;

б) че, за да имат възможността тия последните да предвидят всички необходими нужди за доброто разпределение, както на стаите, така и на чиновниците, и да проучат подробно техническите удобства, които едно банково учреждение трябва да представя, то нужно е да се командироват в странство и проучат постройките, разпределенията и обзавеждането на Европейските модерни банки;

в) че, за да могат натоварените с това изучаване лица, да изпълнят добре мисията си, ще трябва те да бъдат поне трима души, от които двама архитекти, които да изучат зданието от техническа точка, и един представител на Банката, който да изучи вътрешното разпределение на службите;

г) че в изработената програма за конкурса на плана, пункт IV, разпределението на стаите е съвсем неудобно.

Предвид на тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Да се командирова в странство една комисия, състояща се от г[осподин] Администратора на счетния отдел, П. Чолаков, архитекта при Софийския клон, г[осподин] Занков[1] и софийския архитект г[осподин] Фингов[2] да проучат постройките и обзавеждането на по-главните банки в Европа.

2. Да се ходатайствува пред г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите за разрешение от Министерския Съвет, да се отпуснат на командированите чиновници, както и на архитекта г[осподин] Фингов, дневни пари в размер лв. 80 – на г[осподин] Администратора П. Чолаков, лв. 60 – на архитекта при Софийския клон г[осподин] Зангов, и лв. 60 – на архитекта г[осподин] Фингов.

3. Командировката да трае един месец.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
[Правителствен делегат:] *К. Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 158 – 159. Оригинал. Машинопис.

---

1. Занков – архитект, проектирал надстройката на първото здание на Българската народна банка.

2. Георги Фингов (1874 – 1944) – архитект. Завършва Висше техническо училище във Виена. През 1902 г. е началник на архитектурното отделение при столичната община. През същата година създава частно бюро с Киро Маричов и участва в основаването и първата изложба на дружество „Съвременно изкуство“. През 1903 – 1906 г. е „завеждащ строителство и поддръжка на дворците“ към Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството. Участва в изготвянето на проектите на Българската търговска банка, Централната кооперативна банка, Франко-българската банка и редица обществени и частни сгради.

№ 70

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ДАВАНЕ АВАНСИ НА СЛУЖИТЕЛИ В БНБ

София, 11 септември 1908 г.

Протокол № 130

Заседание на 11 (единадесетий) септември 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсултът Г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 и 1/2 (три и 1/2) часа след обед.

Дневен ред

I. Разрешение въпроса трябва ли да се дават на чиновниците от Банката аванси срещу заплатите им преди истичането на месеца.

[...]

Разгледа се, по доклад на г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1], въпроса, повдигнат от Софийския клон с писмо Вх[одящ] № 17432, по докладна записка от началника на Касовото отделение г[осподин] В. Самоковлиев, трябва ли да се дават на чиновниците от Банката аванси срещу заплатите им, преди истичането на месеца.

За разрешение на този въпрос, СЪВЕТЪТ, като взе пред вид:

а) Чл. 55 от Закона за Банката, съгласно който, бюджетните разходи (в случая заплатите на чиновниците при Б[ългарската] Н[ародна] Банка), се произвеждат и оправдават съгласно с наредбите за държавните разходи;

б) обаче, според чл. 37 от Правилника за произвеждане и оправдаване държавните разходи, заплатите се плащат месечно и след истичането на месеца, който се брои за 30 дни.

Следва да се заключи, че чиновниците получават заплата само за изслужено време, което време се смята за 1/12 от годината, т. е. получават заплата за един месец.

Следователно, макар и за изслужено време, но ако това време бъде по-малко от 1/12 от годината, по начало не би трябвало да се дават аванси срещу заплатите.

От това правило, обаче, същия Правилник допуща изключение, т. е. плащането заплата за по-малко от един месец или плащане заплата за изслужено време, преди истичането на месеца, на един чиновник, който е уволнен или преместен. Но същия член не забранява да се дават заплати или аванси срещу заплати и в други подобни крайни случаи, за изслужено време и преди истичането на месеца.

Изхождайки от това, и като взема пред вид чл. 937 от Гражданското съдопроизводство, съгласно който един кредитор може да обърне взискането си върху заплатата на чиновника, в размер най-много до 1/2 от тая последнята, Съвета намира, че в краен случай (за разноски за погребение, раждание, брак и пр.), Банката може да отпуска на банковите чиновници аванс срещу заплатите им, в размер на частта, която им се пада за изслужено време, след като се спаднат удръжките и половината от чистото произведение за резерва в случай на секвестър върху заплатата.

По тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Аванси срещу заплатите за неизслужени дни не се допускат по никой начин;

2. Аванси срещу заплатите за изслужено време и преди истичането на месеца се допускат в изключителни случаи и при следните две условия:

а) Банковите чиновници могат да теглят аванс срещу заплатите си само веднъж в месеца, за не по-малко от 7 изслужени дни и в размер на 1/2 от припадающата им се заплата, след като се спаднат съответните удръжки;

б) Авансите ще се теглят срещу разписки, визирани от началника на учреждението, при което служи чиновника; и

Формата на тия разписки да се изработи от Администратора на Счетния отдел.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков

Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 152 – 153. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 71

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗРАБОТВАНЕ ПОРТРЕТИ НА УПРАВИТЕЛИТЕ

София, 11 ноември 1908 г.

Протокол № 155

Заседание на 11 ноември 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: За Правителствен делегат Г[осподи]н А. Цонев, инспектор при Бълг[арската] Н[ародна] Банка и Юрисконс[улта] Г. Попов

Заседанието се откри на 3 часа след обед.

Дневен ред

[...]

3. Писмо от Ив. А. Карастоянов, фотограф в София, да продължава ли да извърши възложената му поръчка от бившето управление на Банката за уголемяване на портретите на всичките бивши Управители и Администратори на Банката.

[...]

Докладва се от същия[1] писмото на Ив. А. Карастоянов[2], от 31.X. т[ази] г., с което запитва дали да продължава да извършва възложената му поръчка от бившето Управление на Банката, да уголемява портретите на всички бивши Управители и Администратори на Банката, които портрети, изработени съгласно представения образец, ще струват по 80 лева парчето.

Предвид направената устна поръчка от бившето Управление и предвид на това, че Съветът намира за достатъчно да се направят портрети само на г[оспода] г[оспода]бившите Управители на Банката,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Да се изработят портретите само на г[оспода] г[оспода] Управителите на Банката по представения образец относително големината.

2. Рамките на портретите да бъдат дървени и по стила, който да се определи от Г[осподи]н Управителя и Г[осподи]н Администратора на счетния отдел.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов

За Правител[ствен] далегат: *Ив. А. Цонев*
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 16, л. 427 – 428. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.

2. Иван Карастоянов (1853 – 1922) – фотограф, един от най-изтъкнатите български фотографи в края на XIX в. и началото на XX в. Работи като придворен фотограф, прави портрети на изтъкнати личности, публикува в сп. „Светлина“ и „Художник“, организира първите в страната курсове по фотография.

№ 72

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПРЕМАХВАНЕ НА САМОСТОЯТЕЛНОТО СЧЕТОВОДСТВО ПРИ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ

София, 30 декември 1908 г.

Протокол № 178

Заседание на 30 (тридесети) декември 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсулта Г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 5 часа след обед.

Дневен ред

[...]

V. Докладна записка от главния счетоводител при Централното Управление г[осподин] Б. К. Дамянов за закриване централното счетоводство при Управлението.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Счетния отдел[1] докладната записка на главния счетоводител при Центр[алното] Управление г[осподин] Б. Дамянов, с която, като изтъква ненуждата от централното счетоводство при Централното Управление, заведено съгласно Окръжното № 57/1 от 2.I.[1]908 г., моли щото всички водени до сега сметки при Централното Управление да се прехвърлят в Софийския клон.

СЪВЕТЪТ, като взе пред вид:

а) че Софийския клон, ако и по Закона за Банката да е един обикновен клон, като всички други нейни клонове, той, в отсъствието на Централа, по необходимост има значение и играе роля на такава;

б) че за да се ограничи Софийския клон в ролята на прост клон, ще трябва самото Централно Управление да се развие в Централа, а при сегашната децентрална организация на Банката, това би значело да се създадат около Централното Управление на Банката всички ония служби, които има клонът, т. е. паралелно да съществуват едни и същи служби на две места;

в) че това не е нито в интерес на самата работа, нито по силите на банковия бюджет, и Централното Управление, без да обременява себе си с излишна работа, а бюджета – с непосилни разноски, може да използува сегашните служби при клона, като запази за себе си чисто директивните функции, а нему делегира изпълнението на

цялата материална и счетоводна работа;

г) че целта, която се е гонила с въвеждането на самостоятелното счетоводство при Централното Управление, именно – да се следи и контролира изпълнението на заповедите на Управлението по движението на паричните средства на Банката в страната и нейните фондове в странство, може да се постигне по един ефикасен начин, като се използува за същата цел разменената кореспонденция между Управлението и клоновете;

д) че както сметките на клоновете и агентурите, така и тия на странните кореспонденти трябва да се централизират в един клон, който ще бъде Софийския и от гдето Централното Управление ще може да черпи всички сведения, които му са нужни, по камбиалните операции;

ПОСТАНОВИ:

– Да се отмени създаденото самостоятелно счетоводство при Централното Управление с Окръжно № 57/1 от 2.I.[1]908 г., като всичките сметки по него се прехвърлят в Софийския клон;

– Да се издаде окръжно в горният смисъл до клоновете и агентурите за сведение и ръководство.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на г[осподин] Администратора на Касовия отдел по пункт V от настоящия протокол

Не съм съгласен с решението на болшинството да се закрият сметките на клоновете и агентурите при Централното Управление на Банката, и считам за необходимо [и] нужно да се открият при него и сметки на странните кореспонденти на Банката, и напълно да се приспособи или тури в изпълнение окръжното № 57/1 от 2.I.[1]908 г.

Общоприет принцип в търговията е, щото оня, който дава нареждание, за да се изпълни една заповед са сметката му, то тая сметка обезателно трябва да се задължи или завери, та в случай на нужда, това нареждание да се подкрепи и с официални регистри. Като изхождам от тоя принцип, добавям, че сметките на клоновете и агентурите, за нарежданията, които изхождат изключително от Управлението, за да се изпълнят за сметката му, трябва да се записват в регистрите на Управлението, понеже, по тоя само начин ще се държи известен порядък, известен контрол, ако тези нареждания се изпълняват буквално и своевременно. Всякакъв друг контрол по писма, бележки и пр., по мое мнение, е ефемерен и изложен на грешки, и единствен ефикасен контрол са регистрите, които са действителното огледало на едно учреждение по операциите му.

Ако взетото решение от бившия Управителен Съвет в това оношение се представлява днес за безполезно, това се дължи на обстоятелството, че решението се приложи само частично: някои от сметките, които трябваше да се водят при Централното Управление още не са заведени.

Счетоводството, по отношение на странните кореспонденти, както по отношение на клоновете и агентурите, ще трябва да се води при Централното Управление, съгласно гореспомнатото окръжно, по следните съображения:

1. Условията, по които да се отварят сметките на банковите клонове при стран-

ните кореспонденти, както и техните при банковите клонове, се определят и ръководят от Управлението.

2. По приетата практика, клоновете нямат право без съгласието на Управлението, да отварят сметки при странните кореспонденти, или обратно, сранните кореспонденти да отварят при клоновете.
3. Движението на суми при странните кореспонденти, чрез вирменти по сметките при тях, от сметката на един клон в сметката на друг клон, става по нареждането на Управлението.
4. Движението и купувката на камбио, с което се алиментирва[2] вземанието на Банката в странство се ръководи от Управлението.
5. Изплащания на суми за сметка на държавата, било по изплащание на купони от заеми на държавата, по бандероли или гербови марки, стават по нареждание от Управлението.
6. Изплащание купони и облигации, излезли в тираж, по банковия заем, се нарежда от Управлението.
7. Купувание на фондове от Европа и трансформирането им от един град в друг, става по нареждание на Управлението.

За да може всичко това да се върши редовно, да функционира правилно, да се съблюдава ако се изпълнява съгласно сключените условия, считам за необходимо да се води и счетоводство в Управлението с по-главните странни кореспонденти на Банката в странство.

От друга страна добавям, че до тогава, до когато Софийския клон, поставен в еднакви условия с всичките други банкови клонове и се управлява е той от Централното Управлние на Банката, съгласно Закона за Банката, с измененията и допълненията, утвърден с Височайши Указ от 22.II.[1]907 г. не мога да се съглася да се унищожи счетоводството при Централното Управление на Банката и отхвърлям от себе си всяка отговорност, било по нередовности, грешки или евентуални злоупотребления, които биха произлезли от едно подобно Управление, без държание на нужното счетоводство.

Администратор: *Н. Николаев*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 16, л. 709 – 713. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.
2. Алиментирвам – захранвам.

№ 73

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАЛАГАНЕ ДИСЦИПЛИНАРНО НАКАЗАНИЕ НА БАНКОВ ЧИНОВНИК ЗА ИЗДАВАНЕ НА СЛУЖЕБНИ ТАЙНИ

София, 13 март 1909 г.

Протокол № 33

Заседание на 13 (тринадесети) март 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителственият делегат г[осподин] Кръстьо Карагьозов и Юрисконсултът г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 (четири) часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

III. Писмото на Земледел[ческата] Банка в Ихтиман, с което се съобщава, че даваните от нея на Софийския клон сведения за кредитоспособността на банковите клиенти били съобщавани на тия последните от неизвестен банков чиновник.

[...]

Докладва се от същия[1] писмото на Българ[ската] Земледел[ска] Банка в Ихтиман под Вх[одящ] № 1370 от 6.III. т[ази] г., с което, като съобщава, че доставяните от нея на Сконтовия отдел при Българ[ската] Народ[на] Банка сведения и мнения за кредитоспособността на банковите клиенти били съобщавани на последните от неизвестен банков чиновник при Б[ългарската] Н[ародна] Банка, впоследствие на което заинтересованите клиенти влизали в неприятни лични разправии с персонала на Земледел[ческата] Банка и последнята по тоя начин била излагана пред клиентелата на Банката, – моли да се вземат мерки за отстранението на тази аномалия и се накаже виновния чиновник за изнасяне банкови служебни тайни пред публиката, за да могат и в бъдеще да дават исканите им сведения, каквито тя ще откаже да дава, ако продължава досегашното ѝ излагане. Съобщава се, при това, на един конкретен случай, в който дадените от нея сведения за кредитоспособността и задълженията на ихтиманския търговец Ю. Колев не само са били съобщени от неизвестния чиновник Колеву, но прочетени от самото писмо, дори е било протелеграфирано Колеву за резултата по заявлението за увеличение текущата му сметка.

Съветът, като взе пред вид, че от направеното разследване по тоя повод от г[осподин] Администратора на Сконтовия отдел Крум Мутафов, се установява, какво виновен за издаване тайната е книговодителя при Софийския клон Георги Бояджиев, който е признал, че е отправил депешата до Ю. Колева, като бивш негов съученик, а отказал да е чел писмото от Българ[ската] Земледел[ческа] Банка в Ихтиман, относително дадените с него сведения за същия Колев, обаче книговодителят Г. Н. Георгиев потвърдил, че сварил Бояджиева и Колева в бюрото, когато първия разгръщал досието на Колева и му чел нещо от находящите се [в] него писма, – факт, който сам по себе си уличава книговодителя Бояджиев в издаване служебни банкови тайни,

ПОСТАНОВИ:

– Да се наложи, за издаване служебна тайна, на книговодителя Георги Бояджиев глоба 10 лева, която да се удържи от заплатата му;

– Да се предупреди с[ъс] заповедта за глобяването, че при втори случай ще бъде уволнен и даден под съд за издаване служебна тайна;

– Да се издаде по тоя случай нужното окръжно до банковите клонове и агентури.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правит[елствен] делегат: *Кръстьо Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 17, л. 406 – 407. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.

№ 74

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАБОТНОТО ВРЕМЕ В БАНКАТА

София, 10 април 1909 г.

Протокол № 45

Заседание на 10 (десети) април 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Г[осподи]н Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 (четири) часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

XVI. Определяне работните часове на Банката.

[...]

По доклад на Г[осподи]н Администратора на Счетния отдел[1],

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Работното време за чиновниците при Българската Нар[одна] Банка се определя така:

1. За Централното Управление и Софийския клон през летния сезон (от 1.V. до 1.IX.) от 8 часа преди обед до 3 часа след обед непрекъснато, с[ъс] закуска на място от 12 ч. до 12 и 1/2.

Касата на клона е отворена от 8 ч. преди обед до 1 часа сл[ед] обед.

2. За провинциалните клонове и агентури работния ден през летния сезон се почва от 8 до 12 часа пред обед и от 2 до 6 часа след обед.

3. Да се издаде окръжно в смисъл на горните две точки като допълнение на по раншното по същия въпрос.

4. Всички клонове и агентури още от сега да разгласят между публиката новото разпределение на работния ден при Софийския клон, за съобразяване с него при операциите, свързани с последния.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 18, л. 533 – 534. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.

№ 75

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ОТНОСНО ДАВАНЕ ЗАЕМИ НА БАНКОВИ ЧИНОВНИЦИ

София, 31 юли 1909 г.

Протокол № 94

Заседание на 31 (тридесет [и] първи) юли 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 1 ч[аса] и се закри на часа 3 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

IV. Писмо от Бургаския клон, с което запитва – може ли да приема за сконто или депо полици, длъжниците по които са банкови чиновници.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Сконтовия отдел[1] писмото на Бургаския клон вх[одящ] № 22595 от 11.VII. т[ази] г., с което запитва – може ли Банката да приема за сконто или депо полици, по които длъжниците са банкови чиновници, при наличността на всички добри условия за тяхната кредитоспособност, когато по чл. 24 от Закона на Банката се запрещава да се правят заеми на същите чиновници.

Съветът, като взе пред вид, че чл. 24 от Закона за Банката забранява изрично даването на банковите чиновници лични заеми, както и приемането им за поръчители по тях; че този член, който ограничава правата на известна част от чиновничеството, което, безспорно, има право да се отнася за кредит към Банката, не може да се тълкува разширително за другите форми на кредита (сконто и депо) и че в случая трябва да се прилага Закона стриктно само за случаите, предвидени изрично в чл. 24, а именно за личните заеми; че ако се даде друго тълкувание на тоя член, ще се дойде до заключение, че с отказването да се приемат в портфейла на Банката сконтирани и депозирани полици, в които фигурират като длъжници или поръчители банкови чиновници, искало се е да се лишат тия чиновници от всякакъв кредит в и вън от Банката, нещо, което не може да се предположи, че законодателят го е желаел,

ПОСТАНОВИ:

1. Клоновете и агентурите не могат да правят лични заеми и да приемат по тях за поръчители банкови чиновници, нито да сконтират направо на банкови чиновници предоставени от тях полици.

2. Клоновете и агентурите могат да приемат за сконто или депо полици, в които фигурират, като длъжници и поръчители, банкови чиновници.

3. Да се оповести това решение с окръжно.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*

За Секретар: *А. Недков*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 979. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 76

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАЛАГАНЕ ДИСЦИПЛИНАРНО НАКАЗАНИЕ НА СЛУЖИТЕЛ НА БНБ

София, 3 октомври 1909 г.

Протокол № 129

Заседание на 3 октомврий 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, П. Чолаков, Т. Николов

Заседанието се откри на 3 часа и се закри на часа 6 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

IV. Писмо от Софийския клон за налагане наказание на книговодителя му Владимир Балашев за непристойни действия през време на изпълнение на службата си.

[...]

Докладва се от същия[1] писмото на Софийския клон вх[одящ] № 29727 от 1 декемврий т[ази] г., с което съобщава, че III-кл[асния] му книговодител IV раз[ряд], Владимир Балашев, на 24 септемврий т[ази] г. си позволил през време на работните часове да се разхожда с велосипед из салона на банковото помещение.

По повод на тоя доклад

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се глоби III-кл[асния] книговодител IV раз[ряд] при Софийския клон, Владимир Балашев, с 1/4 от заплатата му за м[есец] октомврий т[ази] г., за непристойни действия по време на изпълнение службата си.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 20, л. 1299 – 1300. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 77

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАЗНАЧАВАНЕ НА ЖЕНИ ЗА СЛУЖИТЕЛИ В БНБ

София, 12 ноември 1909 г.

Протокол № 150

Заседание на 12 ноември 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, Т. Николов

Присъствуват: Г[осподин] Правителствения делегат К. Карагьозов и г[осподин] Юрисконсулта Г. Попов

Заседанието се откри на 4 ч. и се закри на 8 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Разглеждане въпроса могат ли да се приемат жени за служащи и чиновници при Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

ПОЛОЖИХА се на разглеждане от г[осподин] Управителя следните въпроси:

1. Могат ли, по начало, да се назначават за служащи при Банката и жени?

2. За какви служби би трябвало да се считат най-годни жените, като служащи при Банката?

3. Трябва ли да се поставят някои особени условия при назначаването на жени?

За решението на поставените въпроси, Съветът взе предвид:

По буквалния смисъл на Закона за чиновниците, именно член 5, излиза, че за такива се назначават само български граждани, отговарящи на известни условия, обаче това понятие гражданин, както се вижда от тоя член, е равносилно на понятието поданик, т. е. лице, което се ползува с правата и задълженията, предвидени от основния Закон – Конституцията. Но в тоя Закон няма запрещение в смисъл и жените да не могат да заемат държавни служби. И понеже жените са български поданици и граждани, и това основно право на гражданите не им е отнето с изричен текст, следва да се приеме, че тям не може да се затварят вратите за държавната служба.

Ако, обаче, по начало и да не може да се отказва на жените да заемат държавна служба, в конкретния случай ще трябва поне да се направят известни ограничения за условията при постъпването им на служба в Б[ългарската] Н[ародна] Банка, като се имат предвид специалните разпоредби за ценза на банковите чиновници. Според щата за банковите чиновници, приложен към Закона за Банката, могат да постъпят за практиканти лица, които имат средно търговско образование или висше било търговско, било друго някое подходящо. От кандидатките, обаче, които нашите женски училища могат да дадат или са дали досега, имаме само жени с[ъс] средно общо образование, а повечето от тях са с V-токласно образование. Вследствие на това ще трябва да се приеме, че такива кандидатки не могат да влязат там, гдето се изисква средно специално или висше образование. Но те могат да заемат служби, които се изпълняват от спомагателния и писарски персонал на Банката, т. е. персонала при службите на архивата, регистратурата, ценностите, информацията, рисковете и финансовите изучавания. От друга страна, повечето от тия служби ще подхождат на женския характер. Тия служби са службите на детайлите, на подробности и внимание в последните и, от друга страна, са служби от чисто материален характер.

Друго едно условие, което се налага в дадения случай е и гражданското положение на жената и нейната възраст. От това гледище Съветът намира, че жени-майки по-полезни ще бъдат на семейството, отколкото на службата, а жени-неомъжени, но по-малки от 18 г., моралът изисква, както това донейде предвижда и Законът за женския и детски труд, да не бъдат в едно помещение на работа заедно с мъже. Най-после, понеже повечето кандидатки ще бъдат с[ъс] средно образование или V-токласно и нагоре, и понеже в програмите на девическите гимназии се обръща по-малко внимание на стопанската наука в приложението ѝ в търговията и финансите, то налага се, щото кандидатките да бъдат подвеждани на конкурсен изпит, чиято програма ще бъде изработена от Управителния Съвет на Банката.

По тия съображения

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Допуща се по начало, да се назначават и жени като чиновници и служащи при Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

2. Намира за най-подходящи засега служби за жени следните:

а) [службата] по ценностите;

б) [службата] по информацията (вътрешната) и рисковете;

в) [службата] по кореспонденцията;

г) [службата] по регистратурата и архивата и

д) [службата] за финансовите изучавания, отдел регистратура.

3. Кандидатките трябва да отговарят на следните условия, освен ония, предвидени в Закона за Банката и общия Закон за чиновниците (изключая условието за военната повинност):

а) да не са омъжени;

б) да не са по-малки от 18-годишна възраст;

в) да имат най-малко V-класно образование;

г) да издържат конкурсен изпит по специална програма, изработена от Централното Управление;

4. Настоящото постановление влиза в сила от 1 януарий 1910 г.[1]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
Т. Николов
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 20, л. 1492 – 1494. Оригинал. Машинопис.

1. Първите жени са назначени за служители в БНБ с протокол на Управителния съвет № 57 от 9 април 1910 г. По този повод Тодор Николов, администратор на Ипотечния отдел при БНБ, остава със следното особено мнение: „Не намирам основания засега да се назначават за чиновници в Банката жени или моми, докато пред прага на последната е застанал един внушителен контингент от мъже-младежи, кандидати за чиновници. Мисля, че е преждевременно за разрешаване по тоя начин социалния въпрос за заместването, макар отчасти, персоналът на Банката с моми, никак неподготвени по банковото дело, и то при еднакви заплати с мъжете“ (вж. ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 22, л. 448. Оригинал. Машинопис).

№ 78

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ВЪЗНАГРАЖДАВАНЕ НА АРХИТЕКТИТЕ, УЧАСТВАЛИ В КОМИСИЯТА ЗА ИЗРАБОТВАНЕ НА КОНКУРСНАТА ПРОГРАМА ЗА БАНКОВОТО ЗДАНИЕ В СОФИЯ

София, 4 декември 1909 г.

Протокол № 161

Заседание на 4 декември 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Правителствения делегат К. Карагьозов и г[осподин] Юрисконсулта Г. Попов

Заседанието се откри на 4 ч. и се закри на 7 1/2 часа сл[ед] об[ед].

[...]

VII. Писма от архитектите Г. Н. Фингов и Антон Торньов[1], с които молят да им се заплати възнаграждение за участието им в комисията за изработване конкурсната програма за новата постройка в София.

[...]

ДОКЛАДВАХА се от същия[2] писмата на архитектите Г[осподин] Н. Фингов от 3 декември т[ази] г. и Антон Торньов от 11 юни т[ази] г. (вх[одящ] № 19964 от 12 юний т[ази] г.), с които молят да им се заплати възнаграждение за участието им в комисията за изработване програма за новата банкова постройка в София.

Съветът, като взе предвид, че поменатите архитекти на частна практика са били ангажирани от Банката да вземат участие в комисията за изработване въпросната конкурсна програма и за труда им следва да им се плати едно възнаграждение по 20 лева дневно, за времето през което е заседавала комисията и просителите са присъствували на заседанията.

ПОСТАНОВИ:

Определя се на архитектите Фингов и Торньов, които са участвували при изработване програмата за конкурса по постройка новото банково здание, по 20 лева за дневно заседание.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 20, л. 1602. Оригинал. Машинопис.

---

1. Антон Торньов (1868 – 1941) – архитект, работил главно в областта на църковното строителство. Негово дело са църквите „Св. Никола Софийски“ (1896 – 1900), „Св. Параскева“ (1928) и др.

2. П. Чолаков.

№ 79

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТСТРАНЯВАНЕ НА ЧЛЕН НА СКОНТОВ КОМИТЕТ

София, 31 май 1910 г.

Протокол № 76

Заседание на 28 март 1910 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов и Петър Чолаков.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов

Заседанието се откри на 3 до 5 часа 12 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Отстраняване члена на сконтовия комитет при Софийския клон Янко Икономов и закриване сметката на същия срещу цесия на доставки.

Докладва се от г[осподи]н Администратора на Сконтовия отдел[1] писмото на Софийския клон вх[одящ] № 7742 от 4.IV. т[ази] г., с което като съобщава, че Янко Икономов отказал да внесе в 15 дневен срок салдото по специалната му текуща сметка „цесия“, съгласно решението на Управителния Съвет на Банката от 23.III. т[ази] г., протокол № 7, запитва какви постъпки да направи в случая.

Съветът, като взе пред вид, че от докладната записка № 1638 от 1.III.[1]910 г. на г[осподи]н директора на статистиката до г[осподи]н Минист[ъ]ра на търговията и земледелието, препис от която се намира в Софийския клон при делото „Янко Икономов“, се вижда, че Янко Икономов е получил от Дирекцията на статистиката през време от 12.IX.1907 г. до 24.XII. с[ъщата] г. седем удостоверения за дължими нему суми в размер на 268,000 лева, без, обаче, в същност да е имал да взема за извършени работи на датите на удостоверенията означените в тях суми; че тия седем удостоверения са цесирани на Софийския клон срещу един общ кредит от 247,000 лева, и до сега остава открит един дълг от 84,608.25 лв., понеже Дирекцията на статистиката отказва да осребри сумите от 99,024.60 лева, които остават за изплащане по цесираните удостоверения, като безвъзмездно издадени; че, следователно, това ползуване на Икономова с парични документи, съдържащи данни, лъжливостта на които той не е могъл да не знае, като контрагент на Дирекцията на статистиката, характеризирва зле морала на същия, по която причина той не може по-нататък да заема една почетна длъжност, каквато е тая – член на сконтовия комитет при Софийския клон; че по това използуване на недействителни удостоверения против Янко Икономов има вече заведено следствено дело; че, най-сетне, щом същия отказва да изплати остатъка по сметката му „цесия“, не остава освен да бъде даден в съд за събиране на това банково вземане,

ПОСТАНОВИ:

1. Да се ходатайствува пред г[осподи]н Минист[ъ]ра на Финансите да уволни от длъжност члена на сконтовия комитет при Софийския клон Янко Икономов.

2. Да се помоли Софийската търговско-индустриална камара да избере двама кандидати за членове на сконтовия комитет при Соф[ийския] клон, за да може Управлението на Банката да представи за утвърждение един от тях.

3. Да се предпише на Софийския клон да даде в съд Янко Икономов за събиране дължимия остатък по с[метка]та му „цесия“, възлизаща на 84,608.25 лева.

Управител: *Христо Чакалов*

Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 22, л. 585 – 587. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 80

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА ЧИНОВНИК В БНБ ЗАРАДИ ЗЛОУПОТРЕБИ

София, 17 септември 1910 г.

Протокол № 97
Заседание на 17 септември 1910 г.

Заседават: г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителствения делегат г[осподин] Кръстю Карагьозов.

Заседанието се откри на 9 ч[аса] и се закри на часа 12 пр[еди] об[ед].

Дневен ред

[...]

Х. Налагане дисциплинарно наказание на касиера при Шуменския клон Мирчев и счетоводителя при Силистренската агентура Липанов.

[...]

Докладва се от същия[1] рапорта на банковия инспектор Ив. А. Цонев, препратен от г[осподин] Правителствения делегат при надпис вх[одящ] № 11944 от 9.VI. т[ази] г., с който, по повод писмото на бившия писар при Ломската агентура П. Манолов, препратено от Централното Управление на Банката на г[осподин] Правителствения делегат с писмо № 13 от 16.III. т[ази] г., донася, че при ревизиране на Ломската агентура е намерил следното:

1. Бившият касиер при споменатата агентура, сега такъв при Шуменския клон, Т. Мирчев:

а) на 26.IX.[1]908 г. дал за аванс държавни горски марки на Добриделския секретар-бирник за 900 лева, като при предаването им дал, вместо едни видове, други видове от по-малка стойност, т. е. дал марки за 306 лева, а взел разписка за 900 лева; разликата от 594 лева в марки Мирчев занесъл дома си и, чак когато е бил преместен в Шумен и агентурата му писала, неговия шурей донесъл марките, но агентурата не ги приела;

б) същият касиер отворил магазин на шурея си и му услужвал с банкови пари, марки и карти за игра, поверени му като касиер;

в) на някои клиенти не е протестирвал полиците и ги е държакато пари;

г) задържал една сума от 105 лева, произхождаща от патенти и само когато акцизния началник подигнал въпрос, предал тия пари на агента, за да се запишат по книгите.

2. Бившият книговодител Липанов, сега счетоводител при Силистренската агентура, присвоил около 300 лева от стоящите почти отворени в стаята на касиера медни пари, който дефицит бил натъкмен, след като Липанов дал полица на касиера за 100 или 150 лева, която била осребрена на падежа ѝ.

Вследствие на горния доклад,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се уволнят, в интереса на службата, касиера при Шуменския клон Мирчев и счетоводителя при Силистренската агентура Липанов, уволнението на които да се счита от деня на предаване длъжностите си.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 23, л. 910, 918 – 919. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.

№ 81

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УЧРЕДЯВАНЕ В НЕЯ НА КОМИСИЯ ПО ДИСЦИПЛИНАРНИТЕ ВЪПРОСИ

София, 2 декември 1910 г.

Протокол № 152

Заседание на 2 декември 1910 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Г[осподин] Юрисконсулта Г. Попов

Заседанието се откри на 5 ч. до 7 часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

II. Учредяване изпитателна комисия по дисциплинарните въпроси при Централното управление

[...]

По ДОКЛАД на г[осподин] Администратора на счетния отдел[1],

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Учредява се изпитателна комисия по дисциплинарни въпроси при Централното Управление на Банката.

2. Комисията се състои от 6 члена, от които 3 действителни и 3 допълнителни.

3. В състава на комисията влизат следующите длъжностни лица: от йерархията при Централното Управление – юрисконсултът, главният контрольор и главният счетоводител; от йерархията при Софийския клон – един началник на отделение, адвокатът и секретарят.

Комисията се председателствува по право от старши по служба из групата, изходяща от йерархията при Централното Управление.

4. Мандатът на действителните членове на комисията е 6-месечен. Те се назначават с[ъс] заповед от Управителя на Банката из средата на установените в точка 3 длъжностни лица. Отсъствующите членове от постоянния състав на комисията се заместят от членовете на допълнителния състав.

5. Комисията се сезира само с ония дисциплинарни случаи, които влекат след себе си: спиране на повишение, понижение и уволнение от длъжност (точки „Д“, „Е“ и „Ж“ на член 42 от Закона за чиновниците).

6. Решенията на комисията са от съвещателно значение.

Дисциплинарното разглеждане и решение на въпросите принадлежи на Управителния Съвет.

7. Разследването и решението на внесените в комисията дисциплинарни въпроси става в един максимален срок от 15 дни. Решенията на комисията се изнасят пред Съвета с мотивирани доклади, подписани от нейните членове.

8. Компетентността на комисията се простира само за длъжностните лица до директор. За разследване дисциплинарните въпроси, които засягат директорите, назначава се специална комисия, според случая.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Кр. Мутафов*
Н. Николаев
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 24, л. 1242 – 1243. Оригинал. Машинопис.

---

1. П. Чолаков.

№ 82

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ЩАТА НА ЧИНОВНИЦИТЕ В БНБ

София, 20 януари 1911 г.

Протокол № 7

Заседание на 20 януарий 1911 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Адми-

нистраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъстват: г[осподин] Правителствения делегат Кръстю Карагьозов и Юрисконсулта Геор[ги] Попов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 7 часа сл[ед] обяд.

Дневен ред

I. Приемане новоизработения щат за чиновниците при Българската Народна Банка.

ПО ДОКЛАД на г[осподи]на Управителя,

СЪВЕТА ПОСТАНОВИ:

Приема долуизложения

Щ А Т

На чиновниците при Българската Народна Банка

Институти и длъжности	Число на чиновниците	Класове I	II	III	IV	V	VI
Центр[ално] Управление							
Управител	1	15000	12000	–	–	–	–
Подуправител	1	13200	9600	–	–	–	–
Администратори	4	12000	8400	–	–	–	–
Юрисконсулт	1	8400	7200	–	–	–	–
Секретар	1	6000	5400	–	–	–	–
Гл[авен] Ревизор	1	6666	6000	–	–	–	–
Гл[авен] Счетоводител	1	6666	6000	–	–	–	–
Ревизори	*	5100	4800	–	–	–	–
Контрольор	1	5400	4800	–	–	–	–
Началн[ици] на бюра	*	4800	4200	–	–	–	–
Кореспонденти	*	3600	3000	2400	–	–	–
Книговодители	*	3600	3000	2400	2220	1800	1500
Писари	*	1500	1200	–	–	–	–
Разсилни	*	1200	960	–	–	–	–
Провер[ителен] Съвет							
Председател	1	9600	8400	–	–	–	–
Членове	2	7200	6600	–	–	–	–
Централ[ен] Клон							
Директор	1	9600	8400	–	–	–	–
Нач[алници] на отд[еле]ния	*	6000	5100	–	–	–	–
Адвокат	1	5400	4800	–	–	–	–
Главен касиер	1	6600	6000	–	–	–	–
Секретар	1	5100	4800	–	–	–	–
Пазител ценн[ости]те	1	5100	4800	–	–	–	–
Нач[ални]ци на бюра	*	4800	4200	–	–	–	–
Пом[ощник] касиери	*	4800	4200	3000	2400	–	–
Домакин	1	4800	4200	–	–	–	–
Контрольори	*	4020	3600	–	–	–	–
Кореспонденти	*	3600	3000	2400	–	–	–
Книговодители	*	3600	3000	2400	2220	1800	1500
Архивар	1	4200	3600	–	–	–	–

Регистратори	*	3000	2400	1800	1500	–	–
Чертожници	*	2400	2220	1800	–	–	–
Практиканти	*	1800	1500	–	–	–	–
Бройци	*	1800	1500	–	–	–	–
Вратари	*	1800	1500	–	–	–	–
Огняри	*	1800	1500	–	–	–	–
Разсилни	*	1200	960	–	–	–	–
Чистачки	*	600	–	–	–	–	–
I ст[епенни] клонове							
Директор	1	8400	7200	–	–	–	–
Контрольор	1	6000	5100	4800	–	–	–
Адвокат	1	5100	4800	4200	–	–	–
Касиер	1	4800	4200	–	–	–	–
Счетоводител	1	4800	4200	–	–	–	–
Секретар	1	4800	4200	–	–	–	–
Нач[ални]ци на бюра	*	4200	3600	–	–	–	–
Пом[ощник] касиер	*	3600	3000	2400	–	–	–
Пом[ощник] контрольор	*	3600	3000	2400	–	–	–
Пом[ощник] счетоводител	*	3600	3000	2400	–	–	–
Кореспонденти	*	3000	2400	–	–	–	–
Книговодители	*	3000	2400	2220	1800	1500	–
Архивар	1	3000	2400	2220	–	–	–
Регистратори	*	2400	1800	–	–	–	–
Бройци	*	1500	1200	–	–	–	–
Огняри	*	1500	1200	–	–	–	–
Разсилни	*	1200	960	–	–	–	–
Чистачки	*	480	–	–	–	–	–
II ст[епенни] клонове							
Директор	1	6600	6000	–	–	–	–
Контрольор	1	5400	5100	4800	–	–	–
Другият персонал, според нуждите, както при I степенните клонове							
III ст[епенни] клонове							
Директор	1	5400	4800	–	–	–	–
Контрольор	1	5100	4800	4200	–	–	–
Адвокат	1	4200	3600	3000	–	–	–
Касиер	1	3600	3000	2400	–	–	–
Счетоводител	1	3600	3000	2400	–	–	–
Кореспонденти	*	3000	2400	1800	–	–	–
Пом[ощник] контрольор	*	3000	2400	–	–	–	–
Книговодители	*	2700	2400	1800	1500	–	–
Архивар	1	2400	1800	–	–	–	–
Бройци	*	1500	1200	–	–	–	–
Разсилни	*	1200	960	–	–	–	–
I ст[епенни] агентури							
Агент	1	4200	4020	–	–	–	–
Контрольор	1	3000	2400	2220	–	–	–
Счетоводител	1	3000	2400	2220	–	–	–
Касиер	1	2700	2400	2220	–	–	–
Книговодители	*	2400	1800	1500	1200	–	–
Архивар	1	1800	1500	–	–	–	–
Бройци	*	1200	960	–	–	–	–
Разсилни	*	840	720	–	–	–	–

II ст[епенни] агентури							
Агент	1	4020	3600	–	–	–	–
Другият персонал, според нуждите, както при I степенните агентури							
III ст[епенни] агентури							
Агент	1	3000	2400	–	–	–	–
Контрольор	1	2400	2220	–	–	–	–
Счетоводител	1	2400	2220	–	–	–	–
Касиер	1	2220	1800	–	–	–	–
Книговодители	*	1800	1500	1200	–	–	–
Архивар	1	1500	1200	–	–	–	–
Разсилни	*	840	720	–	–	–	–

ЗАБЕЛЕЖКА I. Числото на чиновниците и служащите, отбелязани с[ъс] звездица, ще се определя, според нуждите, в бюджета на Банката и одобрява от Министъра на Финансите.

ЗАБЕЛЕЖКА II. Преминаването от един клас в други ще става по следния ред:

а) през всеки 5 години за длъжностите:

Управител, Подуправител, Администратори, Председател и членове на Проверителния съвет, юрисконсулта, директори, агенти, главен ревизор, главен счетоводител, ревизори, началници на отделения, контрольор при Централното Управление и I, II, III степенните клонове, адвокати, секретар при Центр[алното] Управление, касиери, счетоводители и секретари при клоновете, началници на бюра, пазител на ценностите, домакин и архивар при Централния клон;

б) през всеки 4 години: касиери при III степенните клонове, контрольора при Централния клон и I и II степенните агентури, счетоводители, пом[ощник] счетоводители, пом[ощник] контрольори, пом[ощник] касиери при клоновете, кореспонденти при Централното Управление и клоновете, архивари при I и II степенните клонове;

в) през всеки 3 години: контрольори, счетоводители и касиери при III ст[епенни] агентури, архивари при III ст[епенни] клонове и агентури и всички книговодители, регистратори, чертожници по цялото банково ведомство;

г) през всеки 2 години: всички останали длъжности, които са подразделени на класове.

ЗАБЕЛЕЖКА III. Прекараното време в един клас до приемането на Закона ще бъде зачетено.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *Карагьозов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Пом[ощник] Секретар: *[А. К.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 55 – 61. Оригинал. Машинопис.

№ 83

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАЛАГАНЕ ДИСЦИПЛИНАРНО НАКАЗАНИЕ НА ДИРЕКТОРА И КОНТРОЛЬОРА НА БУРГАСКИЯ КЛОН НА БАНКАТА

София, 15 февруари 1911 г.

Протокол № 23

Заседание на 15 февруарий 1911 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Г[осподин] Юрисконсулта Г. Попов

Заседанието се откри на 4 ч. и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. ОТГОВОРНОСТ ДИСЦИПЛИНАРНА. Налагане наказания на директора и контральора при Бургаския клон Гани Цанев и Асен Балкански за отправяне до банковото управление официално писмо с невярно и обидно съдържание.

Г[осподи]н Администраторът на счетния отдел[1] докладва дисциплинарния въпрос, възбуден против директора и контрольора на Бургаския клон по повод писмото на клона от 27 януарий 1910 г. под № 3332.

Съветът, като взе предвид:

1. че с въпросното писмо директорът Гани Цанев, като е искал да занимае Управлението с персоналните и материални нужди на клона, вместо да се ограничи в спокойно и обективно изложение на тия нужди, той покрай другите неуместности си е позволил да отправи по адреса на същото и следната инсинуация:

„Ще бъде твърде дълго да конкретизираме всички случаи, да Ви цитираме имена и дати, обаче, тук ще се задоволим само да Ви кажем, че без тези наши ходатайства се повишиха хора, които не заслужаваха това, и че мимо наши искания се създадоха нови длъжности, за да се повишат чиновници, за които са действували външни лица, и това въпреки съществующите окръжни, които запрещават подобен начин на повишение под страх на строго наказание и които определят да се действува за тях по и чрез надлежния канал“;

2. че, поканен с писмо от 1 февруарий т[ази] г. под № 2019 да конкретизира тоя пасаж, като посочи на лица и факти, същият директор, след оня широк замах с писмото си от 4 февруарий под № 4165, като не намерил с какво друго да подкрепи своите голословни обвинения, посочва два случая на „фаворизация“ в персоналната политика на Управлението, за която се изразява така:

„Случаят, за който става дума в 4-та алинея на писмото ни, се отнася до повишението на писаря ни Желязко Райнов в началото на миналата година, 1910. В нашите искания по бюджета за 1910 г. оставихме неизменно положението, именно двама души практиканти и двама писари. Обаче, в бюджета е станало изменение като [са] се създали три практикантски длъжности и същевременно повишава [се] в практикант казания по-горе писар, който едва преди 2 1/2 месеца бе назначен (15 октомврий 1909 г.), когато по-старший от него писар беше от година и три месеца в Банката.

От това види се, зациркулира мълва между чиновниците, че Райнов бил повишен и нарочно му създали длъжност, понеже някои хора се застъпили за него в София. Тоя

слух, тая мълва достигна до нашите уши и ний трябваше да преглъщаме горчивия хап и да се червим, когато някой от чиновниците ни отстояваше пред нас законните си права и справедливи искания.“

„Още един пресен случай ни порази тия дни. През месец декември 1910 г. писарят ни г[осподин] Ив. Ст. Банянски се повиши в практикант на място вакантно, което бе заслужено. Обаче, с[ъс] заповед от 27 януарий т[ази] г. същият пак се повишава за III-токласен книговодител 5 степен, а негов един другар, заемающ практикантска длъжност по-рано, биде прередeн и остана с[ъс] същата си заплата. Ние, може би, не бихме имали нищо против това, но сам Банянски се хвалел, че това лято нарочно ходил в Цариград и издействувал препоръчителни писма от Дяда Екзарха[2] до г[осподина] Добровича и от майката на последния; така, че той и другарите му на това отдават това негово повишение. А когато подобни идеи заседнат в главите на чиновниците ни, можете да си представите неловкостта на нашето положение“.

3. че обобщенията на своята отрицателна критика върху персоналната политика на Управлението въпросният директор, не само, че свежда в един стар и в някакъв си „пресен“ случай, но и тях не подкрепя с факти, а посочва „слухове, мълви, самохвалства, фантастични заключения“ и някакви „заседнали в главите на чиновниците идеи“, под влиянието на които само той е всецяло попаднал – обстоятелство, което само по себе си, твърде зле говори за неговите началнически и административни качества;

4. че фактически повишението на писаря Райнов не се дължи на „нарочно създадена длъжност“, за да се повиши един кандидат, за който „са действували външни хора“, а то е резултат на една обща бюджетна мярка по отношение на всички писари по ведомството на Банката с търговско образование, на които през 1909 г., по нямане на практикантски места, са били дадени, по необходимост, писарски длъжности. И действително, писари с търговско образование по ведомството на Банката през 1909 г. е имало 16 души, от които 12 души при агентурите и 4 души при клоновете. Всички тия момци, независимо от датата на тяхното постъпване на длъжност, са били повишени по общо решение на Съвета, първите в[ъв] II-рокласни книговодители, а последните в практиканти: 1-во, за да им се даде по-подходящо място в банковата йерархия и 2-ро – възнаградени по-добре, да могат, като теоретически подготвени сили, да се задържат за нуждите на банковите служби. В замяна на това, техните писарски места са били закрити по бюджета за 1910 г., както е станало и с писарското място на Райнова, който е с търговско образование;

5. че при повишението на Банянски на 25 септември 1910 г., както и при оформянето на неговото положение по тазгодишния бюджет на Банката, по който, по съображения от общата персонална политика на Управлението, са уничтожени всички писарски и практикантски длъжности при провинциалните клонове и агентурите, Управлението се е ръководело не от несъществующи ходатайства на външни застъпници, а от ходатайството и застъпничеството на самия директор на клона, който в писмото си от 1 декември 1909 г. под № 29030 ето що говори за тоя свой подведомствен:

„Удаде ли се да се повиши Зографов, на негово място може да се повиши писаря Ив. Ст. Банянски, от когото няма, освен да се похвалим за вещината, с която нареди кореспондентските папки и въобще архивата. Той е човек с V-токласно образование и с усърдие си гледа всяка възложена му работа. В[ъв] време на отсъствие на регистратора Пею Юрданов, Ив. Банянски го замести с извънредна вещина, като същевременно не остави и своята работа; когато, напротив, в негово отсъствие, Юруков не похваща нищичко от неговата работа под предлог, че не можел да успее с[ъс] своята. ...“;

6. че след тая атестация за Банянски, натякването, че с даването пълната заплата на същия се преждали и онеправдавали другите практиканти в клона, е съвсем неу-

местно, толкова повече, че в този случай Управлението, като се е ограничило с оформянето положението на тия практиканти само по отношение на степента, е имало предвид пак мнението на директора, който за тези чиновници в заключителната част на ходатайството си от 28 декември 1910 г. под № 43376 казва:

„За сега други чиновници нямаме за представяне, понеже са още нови и не сме могли да си съставим едно мнение за способностите им“.

7. че не само в случая с Банянски, но и в[ъв] всички други случаи на повишение на чиновници от Бургаския клон, както и в[ъв] всички други клонове и агентури, Управлението винаги е имало предвид и се е ръководило от общи или специални атестации и застъпничества на г[осподи]на директора на клона, за което свидетелстват следните факти: Пею Михаилов, преместен в[ъв] Варненския клон съгласно ходатайството № 8741 от 24.III. 1910 г.; Петър Зографов, преместен при същия клон съгласно ходатайство № 7039 от 8 с[ъщия] м[есец]; Георги Шейтанов, повишен за счетоводител при Чирпанската агентура въз основа на атестацията, дадена с писмо № 27421 от 13.VII. с[ъщата] г.; Светослав Савов, повишен за I-вокласен книговодител при Котелската агентура съгласно ходатайството № 30214 от 2.X. с[ъщата] г. Най-после, Управлението е уважило и ходатайството на клона с писмото му от 28.XII. 1910 г. под № 41376 за книговодителите Пантев, Мараджиев и Параскевов, като за тяхното повишение е предвидило съответните степени по бюджета за 1911 г.;

8. че при наличността на всички тия факти, въпросният пасаж от писмото № 3332, [е] непристоен по форма [и] е неверен по съдържание;

9. че на клона не е дадено напълно исканото увеличение на персонала, като се е имало предвид: 1-во, общият товар на бюджета и 2-ро, обстоятелството, че в сравнение с персонала, Бургаският клон по интензивност на работата иде не само след IV-тостепенните клонове, но даже и след някои от агентурите и, следователно, работоспособността на чиновниците му не е още напълно използувана, за да има належаща нужда от тяхното увеличение.

10. че що се отнася до намалението на параграфа за движимите имоти на клона, това се дължи не на някоя изключителна мярка, насочена против кой да е клон, а на едно общо мероприятие, продиктувано от бюджетната необходимост – чрез намаление разходите по някои несъществени параграфи по веществените разходи на Банката, какъвто е и въпросният параграф, да се даде възможност да се подобри що-годе положението на известни категории слабо плащани чиновници – нещо, което при сегашната доходност на Банката и днешното общо положение на бюджета може да се постигне само чрез икономии;

11. че, независимо от горното бюджетно съображение, от представения списък на движимостите на клона, купени от средствата на същия параграф за 1908, 1909 и 1910 години, се вижда, че клонът не е така дегарниран, както го представлява директорът, та да има нужда от по-голяма сума по тоя параграф, а за неговите дребни нужди предвидената по тазгодишния бюджет сума е предостатъчна;

12. че за контрольора Балкански, когото директорът сега иска да изкара, наравно с[ъс] себе си, мъченик на служебния дълг, същият ето що казва в конфиденциалното си от 1 декември 1909 г. под № 29030:

„Контрольорът ни А. Балкански е особено нерешителен в нареждания си за каквато и да било работа, понеже има малко вяра в себе си. Досега абсолютно никога не е разрешавал самостоятелно и най-обикновения въпрос под претекст, че не иска да се бърка в директорските прерогативи. Даже когато е оставал за заместник, и най-дребните работи е оставял за разрешение от мен. В отношенията си с чиновниците не всякога е можел да се владее и попадал е в крайности, като за най-дребни нарушения е

нагрубявал жестоко някои от тях, а в други понякога е бил особено интимен. Поради тия негови неприветливи отношения, по-голямата част от чиновниците отбягват да се отнасят до него и за най-дребните въпроси, по които той би трябвало да ги напътствува“;

13. че понеже в писмото си от 27 януарий под № 3332 директорът рисува същия Балкански в съвсем други краски, то излиза, че или първият Балкански не е вече същият, или, че директорът пада в грубо противоречие с[ъс] себе си, като постъпва неискрено и спрямо своя най-близък сътрудник, и спрямо самото Управление. А това показва, че въпреки твърдението на директора, какво неговите постъпки и дела са винаги резултат „на зряло и дълго обмислюване и всестранно обсъждане“, той всъщност действува и пише под влиянието на момента и по настроение;

14. че независимо от невярното съдържание на писмото № 3332 от 27 януарий, то изобщо по тенденция, тон и форма е оскърбително за Управлението, а затова еднакво е отговорен и контрольорът Балкански, който го е приподписал;

15. че най-после, въпреки предупреждението, че съдържанието на това писмо ще бъде предмет на дисциплинарно разглеждане, директорът и контрольорът, вместо да се позамислят и поне в отговора си, било чрез съзнаване неправотата и некрасивостта на своята постъпка, било чрез спазване дължимото приличие и уважение към висшето началство, да изгладят що-годе лошото впечатление от въпросното писмо, те, напротив, са попаднали в още по-големи крайности, като съвсем са забравили своето служебно положение (чл. чл. 17 и 41 от Закона за чиновниците);

Предвид на всичко това и въз основа на чл. 42, буква „Г“ от Закона за чиновниците,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Директорът на Бургаския клон Гани Цанев и контрольорът на същия клон Асен Балкански да се накажат с глоба по 1/4 от заплатите им в продължение на 3 месеца за отправяне до Управлението официални писма с невярно и обидно съдържание.
2. Същите да се предупредят, че при второ провинение ще бъдат отчислени от длъжност.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*
Секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 201 – 209. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.
2. Йосиф I (Лазар Йовчев) (1840 – 1915) – български екзарх (1877 – 1914).

№ 84

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ДАВАНЕ КРЕДИТИ НА СЛУЖИТЕЛИ НА БАНКАТА

София, 5 май 1911 г.

Протокол № 72

Заседание на 5 май 1911 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспо]да г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Разглеждане писмото на Русенския клон с което запитва, могат ли директорите и агентите на банковите клонове и агентури да да стават поръчители по разрешените от тях 3-месечни заеми на трети лица, и това на Пловдивския клон, с което моли да му се уясни – заемите ли или те самите кредити на директорите и агентите ще се разрешават от Централното Управление на Банката.

[...]

Докладваха се от г[осподин] Администратора на Сконтовия отдел[1]: 1) писмото на Русенския клон под вх[одящ] № 8483 от 29.IV. т[ази] г., с което запитва – могат ли директорите и агентите на банковите клонове и агентури да стават поръчители по разрешени от тях 3-месечни заеми на трети лица и 2) писмото на Пловдивския клон под вх[одящ] № 8248 от 26.IV. т[ази] г., с което иска да му се уясни – заемите ли или самите кредити на директорите и агентите ще се разрешават от Централното Управление на Банката.

Съветът, като взе пред вид, че в клоновете и агентурите определяне кредитите по операциите от тяхна компетентност трябва да става, съгласно Закона за Банката, от респективните сконтови комитети; че, за да се отстрани всяко влияние върху членовете на сконтовите комитети при определяне кредитите на директорите и агентите, последните трябва да напущат заседанието на комитета; че, изобщо, сделките на директорите и агентите, които извършват с Банката, трябва да подлежат на контрол от страна на Централното Управление, за да не се допуснат евентуални злоупотребления, затова използуването на кредита трябва да става с позволение на Банковото Управление; че такова позволение не е толкова необходимо при използване на кредита на директорите и агентите, когато те стават поръчители на трети лица, защото тук никакви злоупотребления не могат да се допуснат,

ПОСТАНОВИ:

1. Сконтовите комитети определят кредитите на банковите директори и агенти, без участие на последните в надлежните заседания, които кредити трябва да добиват одобрението на Управителния Съвет на Банката.

2. Използуването на кредитите по преки задължения (заеми с поръчители) ще става с позволение на Централното Управление на Банката, дадено по административен ред.

3. Използуване на кредитите по косвени задължения (поръчителство) може да

става направо от самите титуляри на задължението – директорите и агентите.

4. В смисъла на горните три пункта да се издаде окръжно до банковите клонове и агентури.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25а, л. 647 – 648. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 85

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО НАЛАГАНЕ ДИСЦИПЛИНАРНИ НАКАЗАНИЯ НА СЛУЖИТЕЛИ НА БАНКАТА

София, 10 август 1911 г.

Протокол № 122

Заседание на 10 август 1911 г.

Заседават: г[осподин] Управителят Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите: Петър Чолаков и Тодор Николаев.

Присъствуват: членът на Проверителния съвет г[осподин] Христо Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Разглеждане ревизионния акт на Русенския клон за 1910 година и налагане дисциплинарни наказания на провинените чиновници в клона.

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Администратора на счетния отдел[1] акта по ревизията на Русенския клон, извършена от г[оспода] г[оспода] инспекторте Хр. Иванов и К. Кутинчев от 19.X. до 3.XI. миналата 1910 година.

С този акт са констатирани следните по-важни нередности, които бившите ръководители в управлението на клона: директора М. Константинов и контрольора Р. Халтъков – от една страна, бившия счетоводител М. Соларов и сегашния касиер А. Гатев – от друга, са допуснали при изпълнение служебните си обязаности, а така също и изброените по-нататък от материално-отговорен характер нарушения, за откриването виновните длъжностни лица на които и определяне отговорностите на същите се полага въпрос.

I. НАРУШЕНИЯ ОТ ФОРМАЛЕН ХАРАКТЕР

1. Отпущане аванси на чиновниците при клона в размер по-голям от установения.
2. Непротестиране две полици на падежа.

3. Реакцептиране няколко полици.
4. Приемане за сконто една полица с длъжник известна фирма и сконтант един член на същата фирма.
5. Приемане за сконто една полица, сконтанта по която не е търговец и няма зарегистрована фирма.
6. Подновяване тримесечни записи без или с по-малки погашения от установения размер.
7. Приемане в депо полици с[ъс] срок, по-дълъг от пет месеци.
8. Ревизиране кредитите не на всички клиенти, а само на такива с кредити, по-голями от 20.000 лева.
9. Оставяне открити специални тек[ущи] сметки гаранция две лица, които слабо се движат и неправилно събиране нужните сведения за титулярите им.

II. НАРУШЕНИЯ ОТ СЧЕТОВОДЕН ХАРАКТЕР

1. Неравенства между наличността на портфейла и сметката в главната книга, както и между регистъра „портфейл“ и същата сметка в главната книга.
2. Неравенство между наличността на депозираните полици и сметката им в главната книга.
3. Небрежно водене кредитните списъци.
4. Сумарно вписване полиците на големите сконтанти в кредитните списъци, вместо полица по полица.

III. СЪЩЕСТВЕНИ НАРУШЕНИЯ

1. Сконтиране на 28 полици издателите на които още не са имали определени кредити.
2. Приемане на депо полици, без издателите да имат определени кредити.
3. Превишение кредитите и сметките на депозантите по пет специални тек[ущи] сметки депо полици.
4. Липса на редовно водена протоколна книга за решенията на сконтовия комитет по определяне на кредитите.
5. Незадължаване партидите по кредитния списък на поръчителите и джирантите по сконтираните полици.
6. Превишение кредитите на 397 клиенти.
7. Кредитиране на 213 лица без да имат определен кредит, както и такива, за които има бележки: „непознати“, „не заслужават кредит“, „имат протестирани полици“ и пр.
8. Неоткриване партиди в кредитните списъци на издателите на 316 полици, депозирани от четирима депозанти.
9. Превишение кредита по бюджета на клона за миналата 1909 година за канцеларски разноски с 3,109.50 лева.

IV. НАРУШЕНИЯ ОТ МАТЕРИАЛНО-ОТГОВОРЕН ХАРАКТЕР

1. Недоимък от банковите гербови и пощенски марки на сума 354.43 лева – по пункт 2 на акта.
2. Неправилно отпущане на М. Н. Славчев заем от 750 лева срещу залог на един билет от II руски вътрешен заем, който бил погасен преди да бъде заложен – изтеглен в тираж – констатирана загуба за Банката в размер на 648.80 лева – пункт 37 на акта.

3. Създаване четири фиктивни дебиторни партиди на обща сума 30,585.90 лева, произходящи от липса на полици из портфейла, постъпили за инкасо и депо преди няколко години – пункт 39 на акта.
4. Непосочване от кого се дължи изразходваната от клона сума „разноски по протестирани полици“ 1,755 лева и 62 ст[отинки] през 1907 – 1909 години, част от която била събрана от книговодителя Юрдан Иванов, но непредадена на клона – пункт 40 на акта.

Съветът, като взе пред вид, че за някои от констатираните нередовности са посочени виновните лица, които, преди всичко, трябва да понесат надлежните дисциплинарни наказания, а за останалите, които са по-съществените и свързани с материална отговорност за провинилите се длъжностни лица, ревизията не е остановила тия последните, следователно, налага се една нова щателна ревизия и една специална анкета за констатиране сегашното положение в клона и установяване точно и поименно, както виновните длъжностни лица и техните нарушения, така и отговорностите, които трябва да понесат същите,

ПОСТАНОВИ:

1. На директора М. Константинов да се наложи, като минимално наказание, глоба 1/2 от заплатата в продължение на три месеци, за систематично нарушение наредбите на Банката по пласментите при изпълнение на своите директорски функции.

Понеже същият сега не е чиновник на Банката и няма възможност да се реализира това наказание, последното да се отбележи в послужния му списък за сведение.

2. На контрольора Халтъков, сега директор на Варненския клон и счетоводителя Соларов, сега директор на Шуменския клон да се направи мъмрение с[ъс] заповед за небрежност по службата.

3. Да се възложи на главния контрольор:

1-во) Да се извърши, в[ъв] връзка с този акт, ревизия на клона, за да се констатира сегашното положение в него и отговорностите за последствията от констатираните нередовности, и

2-ро) Да произведе анкета по точки 37/ и 40/ на същия акт, за да се установят материално-отговорните по тях длъжностни лица по клона.

4. Да се назначи комисия в състав: Илия Божинов, книговодител при Софийския клон, Милан Деветаков, книговодител при Централното Управление и Д. Симеонов и В. Тасев, книговодители при Русенския клон, която под председателството на първия – Ил. Божинова – да анкетира произхода на сумите по дебиторните сметки, описани в точка 39-та на акта и установи дисциплинарната и материална отговорност по тях, ако те не се дължат на счетоводни грешки.

5. Констатирания в точка 2-ра на акта недоимък от 354.43 лева да се внесе от касиера на клона А. Гатев.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *П. Чолаков*
Т. Николов
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
за Секретар: А. *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 26, л. 1141 – 1145. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.

№ 86

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАПЛАЩАНЕТО НА КАТЕГОРИИТЕ ЧИНОВНИЦИ В БНБ

София, 19 юли 1913 г.

Протокол № 75

Заседание на 19 юлий 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Хр. Чакалов и г[оспода] г[оспода] Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Г. Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Иванов

Заседанието се откри на 4 и се закри на 5 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Разглеждане въпроса за требване заплатите на повиканите под знамената чиновници и служащи от категорията на неслужилите и данъчните, на чиновниците и служащите от новите зами, окупирани от турци, гърци и сърби, както и на чиновниците и служителите от Стара България, придружающи пренасянето на наличността и другите ценности на застрашените клонове от румънското и турско нашествие.

ПО ДОКЛАД на Администратора Г[осподин] Чолаков

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

I. На повиканите под знамената чиновници и служащи по ведомството на Банката от категорията на неслужилите и данъчните да се плати пълна заплата до деня на напущането длъжността им, съгласно актовете за тази цел. Онези от тях, които поради негодност или други причини, са били освободени, да се считат в отпуск, ако тяхното отсъствие не надминава срока 10 дни (чл. 22 от Закона за чиновниците). За отсъствие повече от 10 дни ще се изискват документи, установяющи причините за закъснението, които, ако бъдат уважени, ще дават право на чиновника или служащия да се ползува непрекъснато с пълна заплата. В противен случай, на тия чиновници и служащи ще се признае заплата от деня на тяхното наново постъпване на длъжност. Независимо от това, всички тия чиновници и служащи са длъжни да представят документи, от които да се вижда, че са се явили пред надлежните военни власти и са били освободени от тях.

II. На чиновниците и служащите от новите земи, окупирани от турци, гърци и сърби, ще се признаят пътни и дневни до деня на установяването им на местоназначение в пределите на Стара България. Същите, до момента на тяхното ново завръщане на местата им, ще бъдат използувани при клоновете и агентурите в стара България, обаче, без право на дневни.

III. На чиновниците и служащите от Стара България, придружающи пренасянето на наличността и другите ценности на застрашените клонове и агентури от румънското и турско нашествие, ще се признаят пътни и дневни до завръщането на местослужението им. Онези от тях, завръщането на които става невъзможно, ще бъдат използувани в работата при другите клонове и агентури, без право на дневни.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков

Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 33, л. 420 – 421. Оригинал. Машинопис.

№ 87

МОТИВИ КЪМ ПРЕДЛОЖЕНИЕТО ЗА УВОЛНЕНИЕ НА УПРАВИТЕЛЯ И АДМИНИСТРАТОРИТЕ НА БНБ

София, 28 юли 1914 г.

До XVII-то Обикновено Народно Събрание

М О Т И В И

към предложението за даване мандат на Министъра на Финансите да уволни Управителя и Администраторите в Българската Народна Банка

Господа Народни Представители!

На всички Ви е известно, че една от причините за високия камбиален курс у нас и за неговото бързо и внезапно покачване, се дължи на Управителния Съвет на Народната Банка, който никога не е успявал да съгласи паричното обръщение в страната с нуждите на търговията, на народното стопанство и на държавата. През последните петшест години Управителния съвет на Народната Банка, за лесни печалби, като е развил неимоверно банкнотното обръщение, преситил е нуждата и с това е подготвил добра почва да се създаде голяма разлика както в шанжа, тъй и в преводите за странство.

Този факт не е единствения за лошо управление. Управителния Съвет е търпел да се фаворизират някои лица в ущърб на всички, които имат нужда от кредит. При отпущане заем срещу реквизиционни квитанции, голяма част от определената за тази цел сума била дадена на едно лице, а много други по-дребни искания не са били удовлетворявани. Имало е опити, има факти, че някои висши чиновници са си приготвяли места за години работи с явна фаворизация на свои приятели при разрешаване да се отпущат заеми. Нещо повече. Има факти, установени с протоколни решения, че висши банкови чиновници са купували камбио за своя сметка или за сметка на свои роднини, откривали са големи текущи сметки на близки лица и въобще използували са банковите средства за лична полза.

Една анкета може само да изнесе истината и хвърли светлина върху работите на управителното тяло на Народната Банка.

Независимо от лошото управление, Управителния Съвет на Народната Банка се занимава и с партизанство. Имаше документи от които се вижда, че финансово-информационното бюро при Централното Управление сътрудничи редовно на един столичен ежедневен вестник и то с изричното съгласие на Управителния Съвет.

Горните данни са достатъчни да поискаме от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите да нареди анкета по делата на Народната Банка и да му се даде мандат да проме-

ни Управителния Съвет.

Вносител Врачански народен представител: *Йор. Йонов*

ЦДА, ф. 173К, оп. 3, а. е. 521, л. 5. Печатно

№ 88

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА УВОЛНЕНИЕ НА УПРАВИТЕЛЯ И АДМИНИСТРАТОРИТЕ НА БНБ[1]

[б. д.]

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

от Йордан Йонов, народен представител от Врачанската колегия

На основание чл. 109 от Конституцията и чл. 24 от Закона за Българската Народна Банка правя пред почитаемото Обикновено Народно Събрание следното предложение, като вземе решение: „Разрешава се на г[осподин] Министъра на Финансите да уволни управителя и администраторите при Българската Народна Банка и на тяхно място да назначи други“.

Вносител,
Врачански народен представител: *Йор. Йонов*

Поддържаме предложението: С. Дойчинов, И. Ангелов, д-р Ю. Нейов, Т. Проданов, Р. Козаров, Д. Кьорчев, П. Чорбаджиев, Н. Облаков, Х. Г. Попов, д-р Ф. Симеонов, Н. Шишков, Н. Ненчев, К. Х. Калчев, Н. Хранов, Н. Д. Начев, Д. П. Тошков, Г. Димов, Н. Марчев, Г. Генков, С. Немски, Н. Алтимирски, П. Панайотов, М. Каралеев, Х. Х. Димитров, И. Велчев, П. Табаков, д-р Н. Стойчев, Ю. Рашев, Р. В. Радев, М. Ковачев, А. Чернев, Н. С. Калчев, И. М. Костов, Х. Г. Занков, Н. К. Голев, К. Николов, К. Пенков, Н. Гарванов, Т. Георгиев, Г. П. Анастасов, И. Т. Попов, Х. Чернопеев, И. Веселинов, И. Вълчев, К. Ранков, Я. Д. Матакиев, Б. Каракашев, Етхен Рухи Ю. Ибраимов, Хаджи Х. Сафет Шукриев, Д. Маджунков, М. Паша, Х. Сали Мехмедов, д-р Б. Ючурмански, Ю. Дечев, К. Панайотов, Хр. Гендович, И. Г. Попов, П. Генадиев, К. Досев, А. Крушков, д-р Н. Георгиев, д-р И. Момчилов, Х. Съдка Мехмедов, Х. Янков, А. П. Киров, Н. Кръстанов, П. Вангелов, Е. Петков.

ЦДА, ф. 173К, оп. 3, а. е. 521, л. 6. Печатно.

---

1. Предложението е внесено, но не е разглеждано от Първата извънредна сесия на Седемнадесетото обикновено народно събрание поради нейното прекратяване. Вж. Стенографски дневници на XVII ОНС – I ИС, 1914 г.

№ 89

ОКРЪЖНО ПИСМО ОТ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ ДО БАНКОВИТЕ КЛОНОВЕ И АГЕНТУРИ ЗА ОТПУСКАНЕ КРЕДИТИ НА БАНКОВИ СЛУЖИТЕЛИ

София, 4 декември 1914 г.

№ 25071/252

Господа,

Според Закона за Банката от 1906 г., чл. 24, на банковите чиновници не се правеха никакви лични заеми от Банката.

Това ограничение принуждаваше банковите чиновници, за удовлетворение на някои належащи нужди, каквито биха се явили на всеки гражданин, да прибягват към услугите на някои частни банки или търговци, които в повечето случаи, сконтирваха полиците им в банката.

Управлението на Банката, като схвана неудобството на тая мярка в Закона за Банката, в изменението на последния през 1911 г., премахна това ограничение с новия член 23 от Закона, който забрани да се приемат за сконто и депо полици, носящи подписи на банкови чиновници (длъжници, поръчители или джиранти), а вместо това клоновете и агентурите остават свободни да им дават заеми на общо основание (окр. № 5575 от 29 март 1911 г.), в кръга на тяхната кредитоспособност.

С новото изменение Управлението целеше, щото банковите чиновници да не прибягват до услугите на банките и частните лица, които обикновено са и банкови клиенти и да се избегне всякакъв повод на каквато и да било неприятност за чиновниците, клиентите и Банката; но въпреки това, напоследък в Управлението се получиха сведения, че някои от банковите чиновници са прибягвали към дребни заеми от банкови клиенти.

По този повод, считаме за нужно да обърнем вниманието Ви да внушите на подведомствените си чиновници под страх на уволнение, тям се забранява да правят каквито и да било заеми от банкови клиенти, а за нуждите им да се отпущат заеми от Банката в кръга на тяхната кредитоспост.

[Управител]: *Хр. Чакалов* [Администратор]: *П. Чолаков*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 706, л. 360 – 361. Оригинал. Машинопис.

2

ЕМИСИОННА, КАМБИАЛНА И КРЕДИТНА ПОЛИТИКА

2.1. Емисионна политика

№ 90

УКАЗ НА КНЯЗ ФЕРДИНАНД ЗА УДЪЛЖАВАНЕ СРОКА ЗА ОБМЯНА НА ЗЛАТНИТЕ БАНКНОТИ В СРЕБРО

София, 10 юли 1901 г.

УКАЗ № 158

НИЙ ФЕРДИНАНД I,

С божията милост и народна воля Княз на България,

Обявяваме на всички наши верноподаници:

XV Обикновено Народно Събрание, 1-а извънредна сесия, в 77 си заседание, държано на 19 юлий т[ази] г., гласува и прие,

Ние утвърдихме и утвърждаваме следующето решение:

Да се продължи срокът за обменяване златните банкноти на Българската Народна Банка с в сребро с ажио по дневния курс, до 31 декемврий текущата година.

Заповядваме:

Настоящето решение да се облече с държавния печат, да се обнародва в „Държавен Вестник“ и да се тури в действие.

Разпорежданията за турянето в действие на това решение възлагаме на нашия Министър на Финансите.

Издаден в Евксиноград на *2 юлий 1901 г.*

На първообразното с[ъс] собствената на Н[егово] Ц[арско] В[исочество] ръка написано:

Фердинанд

Приподписал за Министъра на Финансите: [...]

Главен секретар: *Хр. М. Бончев*

[...]

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 2, л. 64. Оригинал. Бланка. Ръкопис.

№ 91

ДОКЛАД ОТ М. К. САРАФОВ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД ОТНОСНО ПРОДЪЛЖАВАНЕ СРОКА ЗА ОБМЯНА НА ЗЛАТНИТЕ БАНКНОТИ В СРЕБРО

София, 22 декември 1901 г.

№ 15159

ДОКЛАД
до Негово Царско Височество Княза

Господарю,

На основание чл. 109 от Конституцията, имам чест най-покорно да моля Ваше Царско Височество да благоволите да разрешите да се внесе в настоящата сесия на Народното Събрание за гласуване предложението за продължение срокът за обменяване златните банкноти на Българската Народна Банка в сребро с ажио по дневния курс, до 31 декември 1902 г., понеже предвиденият за тая цел срок изтича на 31 декември тек[ущата] година.

Съм Господарю,

на Ваше Царско Височество най-покорен служител и верен поданик.

Управляющ Министерството на Финасите,
Министър на Вътрешните Работи: *М. К. Сарафов*

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 2, л. 129. Оригинал. Бланка. Ръкопис.

№ 92

ПИСМО ОТ ФАНТА ДО АДЛЕР[1] ОТНОСНО ЗАДЪЛЖЕНИЕТО НА БНБ ДА СЪБЛЮДАВА ПОКРИТИЕТО НА БАНКНОТИТЕ В ОБРАЩЕНИЕ

10 февруари 1902 г.

ПИСМО ОТ М. ФАНТА

Г-н ... Адлер
Виена

В отговор на въпроса ви относно задълженията на Българска Народна Банка за съблюдаване покритието на банкнотите в обръщение чрез съответната наличност, позволявам си да ви дам следната информация:

Задължението на Банката в това отношение е регламентирано по два начина:

1. Със закона от 27 януари/8 февруари 1885, чиято алинея 2 на чл. 4 гласи: „Банката е длъжна да има постоянна касова наличност в злато, равна на 1/3 от сумата на емитираните банкноти“ и

2. С Банковия устав (утвърден с Княжески указ от 4/16 август 1885), който предписва в алинея 3 на чл. 7 следното:

„Банката не може да емитира банкноти за сума, по-голяма от два пъти капитала и резервните ѝ фондове“.

Съгласно последното предписание, днес паричното обръщение не трябва да надвишава 27,4 милиона, тъй като капиталът възлиза на 10 милиона, а резервите достигат 3,7 милиона франка. Според последния баланс на Банката от 22 декември 1901 (стар стил), паричното обръщение възлиза на 26,6 милиона франка и следователно, ако реалното положение отговаря на посочените цифри, няма противоречие нито с предписанията на закона, нито с тези, на Банковия устав. Изискването на закона в това отношение не е било нарушавано никога до сега, поне доколкото успях да науча. За сметка на това в Баланса от 22 ноември 1901г. уставните разпоредби са нарушени, тъй като паричното обръщение достига до 28,6 милиона.

По това време, в разговор с Г-н Тенев, аз поисках разяснения по този въпрос. Той ми отговори, че нарушаването на Устава е било само привидно, защото в перото „Парично обръщение“ са фигурирали и суми, намиращи се още в Банковите каси. Но когато вследствие на вашия въпрос навлязох по – дълбоко в проблема открих, че дадените ми от Г-н Тенев обяснения не са точни и че на 22 ноември 1901 г. количеството на банкнотите в обръщение действително е било по- голямо от разрешеното в Устава.

Управителят на Банката, Г-н Караджов, когото вчера попитах по този повод прие много леко наличието на нарушение и потърси оправдание на случилото се с големите искания на Съкровището по това време, което обръщайки се към Банката не ѝ е оставило друг изход. Той прибави още, че са взети мерки, за да не се повтарят повече подобни инциденти в бъдеще.

От разговора си с Управителя на Банката останах с усещането, че той не гледа на превишението от 22 ноември като на нещо трагично, защото както той казва, разпоредбите в тази насока нямат законодателен характер, а са чисто уставни. Нещо повече – той обмисля да се предложат промени в Банковия устав, регламентиращи този пункт при първа възможност. И всичко това, като се опира основно на аргумента, че въпросните разпоредби имат само забранителен характер за Банката, без да дават търсената гаранция за банкнотите в обръщение – в този смисъл на портфейла на Банката и на Специалните текущи сметки, които взети заедно достигат около 40 милиона, трябва да се обърне много по – сериозно внимание, тъй като те представляват „ ефективната гаранция“. Без да се изкушавам да обсъждам твърденията на Управителя на Банката, позволявам си все пак да привлека специално вниманието ви върху това, че следователно Г-н Караджов не счита капитала на Банката и резервите ѝ за гаранция на обръщението, което води до естественото заключение, че този капитал съществува само на хартия.

Друг пункт, който заслужава внимание е, че съгласно закона от 11 ноември 1899 г., който разрешава обменяемостта на златните банкноти в банкноти със сребърно покритие плюс съответното ажио, Банката повече не е длъжна да държи металическите си наличности в злато, както изисква закона, а тя може да ги конституира в сребро. Г-н Караджов е на мнение, че златната наличност, предписана от закона от 1885 има единствено за цел да направи възможно обменяемостта на златните банкноти в злато при всякакви обстоятелства. Цел, която със Закона от 11 ноември 1899 г. е изоставена, доколкото той разрешава обменяемостта на банкнотите в сребро.

На моето възражение, че това тълкуване ми изглежда справедливо от практическа гледна точка, но че според мен разпоредбите на закона от 27 януари 1885 г., отнасящи се до златната наличност са все още в сила, Г-н Караджов отговори: „Аз споменавам това само на теория, тъй като в действителност ние имаме близо 3 милиона в злато в касите си“. Понеже аз изразих учудването си, че Банката има толкова много злато в касите си, той ми каза буквално следното: „Ако не са 3 милиона, те са със сигурност

2 милиона“.

За да не изглеждам недискретен, аз не се реших да поставя под съмнение и тази сума. Отидох си обаче с впечатлението, че Г-н Караджов все още не е казал последната си дума по отношение златната наличност, намираща се в банковите каси.

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8543, 4\САВЕТ-1\79. Копие. Машинопис.

1. Адлер – директор на „Париба“.

№ 93

ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД С МОЛБА ЗА ПОДПИСВАНЕ НА УКАЗ, ОТМЕНЯЩ РЕШЕНИЯТА НА XI НАРОДНО СЪБРАНИЕ ЗА ОБМЯНА НА ЗЛАТНИТЕ БАНКНОТИ В СРЕБРО

София, 16 ноември 1902 г.

№ 14519

ДОКЛАД

до Негово Царско Височество Княза

Господарю,

Съгласно член 25 ал. ал. 4 и 5 от договора „Български 5% заем в злато от 1902 г., обезпечен с[ъс] залог на данъците върху тютюна“[1] Българското правителство има право да отмени, щом обстоятелствата позволят това, решението на XI Обикновено Народно Събрание, утвърдено с височайший указ от 31 декемврийй 1901 г., под № 322, с което се е продължил до 31 декември 1902 г. срокът за обменяването на златните банкноти на Българската Народна Банка в сребро с ажио, по дневния курс. Предвид успешното реализиране на тоя 5% държавен заем от 1902 г., повереното ми Министерство счита, че обстоятелствата достатъчно се измениха и позволяват отменяването на гореказаното решение на Народното Събрание. С това мнение на повереното ми Министерство напълно е съгласно и управлението на Българската Народна Банка. Вследствие на това, имам чест най-покорно да моля Ваше Царско Височество, ако одобрявате това, да благоволите да подпишете приложения тук указ, за отменяването на гореказаното решение на Народното Събрание.

Съм Господарю,

на Ваше Царско Височество най-покорен служител и верен поданик.

Министър на Финансите: *М. К. Сарафов*

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 3, л. 75. Оригинал. Бланка. Ръкопис.

1. Вж. док. № 197.

№ 94

ДОКЛАД ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО КНЯЗ ФЕРДИНАНД С МОЛБА ЗА ПОДПИСВАНЕ НА УКАЗ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ЛИХВИТЕ И РЕШЕНИЕ ЗА ПУСКАНЕ В ОБРАЩЕНИЕ НА ПО-ГОЛЕМИ КОЛИЧЕСТВА СРЕБЪРНИ БАНКНОТИ

София, 29 януари 1903 г.

№ 1193

ДОКЛАД

до Негово Царско Височество Княза

Господарю,

Още в края на миналата година Българската Народна Банка се обърна към повереното ми Министерство с ходатайство да ѝ разреши: а) да намали лихвата на срочните влогове от частни лица; б) да намали лихвата по текущите лихвени сметки и безсрочните влогове и в) да пусне в обръщение по-голямо количество сребърни банкноти. Мотивите на Банката да иска да намали лихвите на срочните влогове, текущите лихвени сметки и безсрочните влогове са: след реализирането на 5% държавен заем от 1902 г. повереното ми Министерство издължи цялата си текуща сметка на Банката, тъй щото последната ще притежава една наличност, която при стремлението да не имобилизира занапред средствата си в дългосрочни заеми, а да се ограничава да пласира парите си в краткосрочни търговски операции, ще даде възможност на Банката да повърне на притежателите им една голяма част от тия влогове, като си послужи за тая цел и с пускане в случай на нужда, едно по-голямо количество сребърни банкноти. Истина е, че срочните влогове, които възлизат по настоящем до 61.000.000 лева, при доскоро твърде слабото употребление на банкнотите, дадоха възможност на Българската Народна Банка да развие и увеличи операциите до твърде голям размер, но след като банкнотите си пробиха път между населението, срочните влогове не само изгубват за Банката значението, което са имали за нея досега, но те са станали вече една излишна тяжест, поне едната половина от тия влогове. Така че независимо от обстоятелството, че събирането големи количества срочни влогове е опасно за кредитните учреждения, защото поискването им обратно, особено в[ъв] време на тежка криза, може да турне в голямо затруднение депозитерите, но от голяма важност е за Народната Банка да облекчи товара, който носи с[ъс] срочните влогове и да се избави по-скоро поне от една част от ония задължения към вложителите на един такъв капитал, на които плаща толкоз висока лихва, както и разумно да използува привилегията, която Банката има по издаване на банкноти.

Освен тия съображения на Банката, повереното ми Министерство намира и друга важна полза, която би извлякла Банката с удовлетворение на нейното ходатайство, а тя е, че с намаление лихвите, една част от срочните влогове ще излезне из касите на Банката и ще потърси за пласиране друга място, гдето е по-доходно, а същевременно и сигурно. Такива са недвижимите имоти. Като прямо последствие на това ще се подигне стойността на недвижимите имоти, в които Банката е ангажирана в твърде голям размер. Ако стойността на тези имоти остане така ниска за по-дълго време, Банката може да се види собственица на тия ипотекирани у нея имоти. От ниската стойност на имотите грамадна загуба очаква Банката, затова от голям интерес за Банката е, да се подигне стойността на недвижимите имоти и по тоя начин да подобри ипотекарния си портфейл. С намаление лихвите на срочните влогове Банката ще принуди също друга една част от своите клиенти – кредитори да пласират капиталите си в ценни книжа от наши-

те държавни заеми, което нещо е твърде желателно, понеже по тоя начин тая част ще се обърне в[ъв] вътрешен заем, което ще помогне за стабилността на нашия държавен кредит, ще намали камбиотажа (от което съкровището само полза може да очаква), ще намали износа на анюитетите по държавните дългове, а това ще поспре постоянното движение на ажиото, от което не малка полза ще има Държавното Съкровище, защото колебанието на ажиото, както е известно, причинява най-голяма вреда на дебитори с[ъс] срочни плащания в задграничния пазар, а най-голям такъв дебитор е Държавата с[ъс] своите дългове при срочни анюитети. Друга част също от така освободените от Банката капитали ще останат в ръцете на хора, които вероятно ще ги пласират в индустрията, в земледелието и в скотовъдството, където частната инициатива се очаква да развие своята плодотворна деятелност.

Предвид на всичко гореизложено, повереното ми Министерство, на основание чл. 25 от Устава на Банката, одобри:[1] а) срочните влогове, принадлежащи на частни лица, да се ползуват в бъдеще с годишна лихва 4%, 3%, и 2% за 5, 3 и 1 години вместо по 6%, 5%, и 4%, както е било досега; б) текущите лихвени сметки и безсрочните влогове – с лихва по 1% годишно, вместо по 2%, с изключение текущите сметки на банкерите и сарафите, на които да не се плаща никаква лихва. Но за да може Народната Банка да посреща без затруднение изплащането на предметните влогове на частни лица, в случай, че те биха се изтеглили вследствие това намаление на лихвите, става необходимо да се снабди Банката с по-голям безлихвен оборотен капитал – банкноти, от колкото е могла да разполага с такъв досега, за да може да пуска в обръщение банкноти според нуждата от това намаление лихвите на влоговете и според условията на нашия паричен пазар. За постигането на тая цел имам чест най-покорно да помоля Ваше Царско Височество да подпишете приложения тук указ за изменяването третата алинея на чл. 7 от Устава на Българската Народна Банка.

Съм Господарю,

на Ваше Царско височества най-покорен служител и верен поданик.

Министър на Финансите: *М. К. Сарафов*

ЦДА, ф. 159К, оп. 2, а. е. 4, л. 2 – 3. Оригинал. Бланка. Машинопис.

1. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 226.

№ 95

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАПЕЧАТВАНЕ И ИЗДАВАНЕ НА НОВ ТИП ЗЛАТНИ И СРЕБЪРНИ БАНКОВИ КРЕДИТНИ БИЛЕТИ

София, 12 май 1903 г.

Протокол № 25

Заседание на 12 май 1903 г.

Присъствуват: Ст. Караджов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович, М. Михаилов и Н. Николаев.

Съвета постанови:

[...]

10. В допълнение на решението от 27-и ноември миналата 1902 г. протокол № 54 Съвета разгледа въпросът за напечатване и издаване нов тип златни и сребърни банкови кредитни билети.

С намалението лихвите на срочните влогове, предполага се, че частните лица ще предпочетат за в бъдеще да изтеглят срочните си влогове за да си пласират капиталите с по-голяма лихва. Вследствие на това, постепенно ще се намаляват частните срочни влогове, от които Банката е черпила обращателен капитал. По тия съображения Управлението ни е издействувало съгласието на Г[осподи]на Минист[ъ]ра на Финансите да се увеличи размера на банкнотите, които ще има право за в бъдеще Банката да издава, но понеже всичкия запас златни банкноти е изчерпан, а и тия, които сега циркулират са в много плачевно положение и трябва да се изтеглят от обръщение, необходимо е да се напечатат нови банкови билети. Известно е, че съществуващите сега банкноти са временни и вместо да се поръчват от същите, интересът на делото е да се поръчат вече окончателни билети златна и сребърна валути.

Идеята за поръчване нов тип банкноти се породи в началото на миналата зима, и когато беше пристигнал в София представителя на Експедицията за заготовление Господарственни книжа, Г[осподин] Керсновски, за да предава новите бандероли, гарантирующи новия 5% заем от 1902 година, Управлението ни се възползва от това обстоятелство и влезе с него в предварителни преговори за желанието на Банката да си поръча нови банкови билети. Г[осподин] Керсновски ни показа и няколко образци от приготвените банкноти за Русско-Китайския банк, отличителния характер на които банкноти е: изкусно пресекающите се разноцветни линии, наречени: „Орловская печать“ и мъчното, почти невъзмогното възпроизвеждание на тези линии от другиго.

Тези образци бидоха разгледани от нас заедно с Г[осподи]на Г. Киркова,бивш Директор на Държавната печатница и запознат добре с печатното изкуство.

За да може, обаче, Управлението ни да се установи на един какъв да е тип, с писмото си до Експедицията от 18 февруарий т[ази] г. под № 7708 е поискало да му се представят няколко вида образци, от които да може да се направи окончателен избор. В отговор Експедицията, с писмото си от 27-й март т[ази] г. под № 3276, ни изпрати 11 вида образци, които разгледахме съвместно с Г[осподи]на Г. Киркова и се установихме на видовете с[ъс] следующите цифри: **I – I [а], III – III [а], IV – IV [а], VII – VII [а], VIII – VIII [а], IX – IX [а]** и **XI – XI [а]**.

За сега се взима решение да се поръчат банкови кредитни билети златна и сребърни валути в следующите категории и количества:

Сребърни:

От	50 лева	400,000 парчета	за	20,000,000 лева
„	100 „	250,000 „	„	25,000,000 „
„	500 „	40,000 „	„	20,000,000 „

Златни:

От	20 лева	1,000,000 „	„	20,000,000 „
„	50 „	200,000 „	„	10,000,000 „
„	100 „	150,000 „	„	15,000,000 „
„	500 „	40,000 „	„	20,000,000 „
а всичко		2,080,000 „	„	130,000,000 лева,

защото от по-малките категории 5 и 10 лева имаме от приготвените в Лондон още за 8,000,000 лева негрифувани, които постепенно ще се пущат в обръщение; но в недалеко бъдеще ще бъдем принудени да поръчаме и от тях, за да бъдат всичките банкноти от един и същий тип.

Поръчката на бнкнотите да се извърши колкото е възможно по-скоро, а особено на златните, защото няма с какво да заменим изтеглените от обръщение златни, които възлизат на 6 милиона лева, а и тези които сега циркулират са много изпокъсани и оцапани.

За да може печатанието на банковите кредитни билети да стане по-бързо и съгласно указанията, дадени на Експедицията с горепоменатото писмо, решава се да се изпрати софийския жител Г. Я. Кирков, който и друг път е ръководил и надзиравал печатанието на банкноти в същата Експедиция, в качеството на банков делегат в Петербург, за да може да вземе на самото място лично участие в изработването окончателните проекти за тия кредитни билети, защото с писма подобни споразумения се вършат много бавно и може би да се пропусне нещо, а също да настои пред Експедицията за турянието под печат на банкнотите в най-непродължително време.

За тази командировка Съвета определя да се платят на Г[осподи]на Киркова пътните пари за отивание и връщание според съществующите железопътни тарифи 1-й клас, по представена от него сметка и по 60 лева златни в ден дневни до траянието на командировката. В дневните пари влиза и възнаграждението за положения от Г[осподи]на Киркова труд по предварителното приготовление проектите за банкноти, а също и трудът, който ще положи и за в бъдеще до окончателното отпечатвание на банковите билети.

За изпращанието на Г[осподи]на Киркова в Петербург и за размерът на пътните му и дневни пари да се поиска утвърждението на Г[осподи]на Минист[ъ]ра на Финансите.

Решението да се напечатат нови златни и сребърни банкови билети да се съобщи на Г[осподи]на Минист[ъ]ра на Финансите и съгласно чл. 9 от Устава на Банката да се поиска и неговото съгласие.

[Подписали:] *Ст. Караджов*
Ж. Н. Вълчев
В Золотович
М. Михаилов
Н. Николаев

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 147 – 148. Оригинал. Ръкопис.

№ 96

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРЕМАХВАНЕ НА АЖИОТО МЕЖДУ СРЕБРОТО И ЗЛАТОТО

София, 10 ноември 1906 г.

Протокол № 100

Заседание на 10 ноември 1906 г.

Заседавали: Управител Б. Боев и администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кунов, К. Кузев

Присъствували: Правит[елствен] делегат Юрд. Иванов и юрисконсулта Хр. Чакалов

[...]

Разреши се на Администратора на касовия отдел[1] да пусне в обръщение златни банкноти от новия тип за 2.000.000 лева 20-левови банкноти и за 4.000.000 лева 100-левови банкноти.Това се прави с цел да се премахне окончателно съществующото ажио между среброто и златото. За да има обаче по-пълен успех в премахването на ажиото натоварва се същият Администратор да не бележи в курсовете на Банката никакво ажио, да нареди да се приемат на гишетата на Банката сребърните банкноти и звонковото сребро за изплащание на разни задължения като злато, без никаква разница. Наистина, за да се премахне окончателно и за по-дълго време ажиото, в страната ни липсват потребните за това условия, но понеже последните няколко плодородни години благоприятствуват за едно временно унищожение на ажиото, Съветът предприема тия временни мерки, като се ръководи от целта да предпази населението и държавата поне временно от загуби, произходящи от ажиото.

Б. Боев
М. Михаилов
Н. Николаев
Хр. Кунов
К. Кузев
Юрд. Иванов
Хр. Чакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 507. Оригинал. Ръкопис.

1. М. Михаилов.

№ 97

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАМЕНЯНЕ ТИПА НА ЗЛАТНИТЕ БАНКНОТИ

София, 4 януари 1907 г.

Протокол № 2

Заседание на Управит[елния] Съвет от 4 януарий 1907 г.

Заседават: Управителя Б. Боев и Администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кунов и К. Кузев.

Присъствуват: Правителствения делегат Юр. Иванов и Юрисконсулта Хр. Чакалов.

Пред вид че до сега са дадени три срока за заменяването златните банкноти от стария тип с нови или с[ъс] звонково злато и, въпреки това, една част още остава в циркулация; пред вид още, че е решено тия банкноти (старите) да се изтеглят от обръщение,

СЪВЕТА РЕШИ: да се замоли Господин Минист[ъ]ра на Финансите да внесе един законо-проект в най-близката сесия на Народното Събрание, чрез който да се даде последен срок за представянето и обмяната на въпросните банкноти до 31 декемврий 1907 г., а след тая дата непредставените да се считат безпарични и неподлежщи на обмяна.

За да може, доколкото е възможно, да се възпрепятствува за създаване на ажио между среброто и златото в страната, Съвета решава, покрай другите мерки, които са вземани до сега от страна на Банката в това направление, да се позволи на г[осподи]на Администратора на касовия отдел да увеличи пуснатите в обръщение златни банкноти до размер на 30,000,000 лева, а сребърните да намали до 15,000,000 лева, като остави преимуществено само банкнотите от малките сребърни купюри – 5 и 10 лева, които да служат за размяна, а тия от по-едрите купюри да се постарае да оттегли от обръщение и държи в касите на Банката.

С цел да се даде по-широка гласност на банковия курс, по който се ръководи населението при сключването на своите парични сделки, Съвета реши да се печати ежедневно курса на Банката, освен в Държавен Вестник и в ежедневните вестници „Вечерна поща“, „Български търговски вестник“, като се заплати на първия 600 лв. и на втория 500 лв. за време от 1 януарий до 31 декемврий 1907 г.

[Подписали:] *Б. Боев*
М. Михаилов
Н. Николаев
Хр. Кунов
К. Кузев
Ю. Иванов
Хр. Чакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 11, л. 3 – 4. Оригинал. Ръкопис.

№ 98

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПУСКАНЕ В ОБРАЩЕНИЕ НА ЗЛАТНИ БАНКНОТИ ВМЕСТО СРЕБЪРНИ

София, 24 септември 1907 г.

Протокол № 116

Заседание на Управителния съвет от 24 септемврий 1907 г.

Заседавали: Управителя на Б[ългарската] Н[ародна]Б[анка] г[осподин] Б. Боев и госпо]да администраторите М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кунов, К. Кузев.

Присъствували: Юрисконсулта г[осподин] Хр.Чакалов

Управителят на Б[ългарската] Н[ародна] Б[анка] докладва въпроса за отпускане в обръщение вместо сребърните банкноти от 5 и 10 лв. такива златни. Г[оподи]н Управителят обоснова своето предложение с[ъс]следните мотиви: В нашите клонове и агентури липсват парични знаци – банкноти, особено от дребните копюри, 20, 10 и 5 лв. От 500 лв. банкноти има много, но те не могат да служат в дребните обръщения и затова се повръщат назад. А 20 л[евови] банкноти вече нямаме; от тях ние ще имаме едвам на 1 януарий 1908 г., а увеличението на транзакциите, следователно и нуждата от пари ще настъпи сега – през октомври, ноември и декември. За да си помогнем трябвало би да издадем сребърни банкноти от 10 и 5 лв. повече от 15 милиона (протокол № 2 от 4 яну-

арий 1907 г.) – сума, която Съветът прие като норма за сребърното обръщение на нашия пазар, за да се не появи някакво ажио между среброто и златото. От друга страна сребърните банкноти сега изпълняват ролята на златни, при липсата на ажио между двата метала: остава значи да превърнем сребърните банкноти от 5 и 10 лв. в златни. С това ние ще установим фактически златния еталон у нас, което е и желателно, за да се избегне повръщането към ажиото между среброто и златото, като се борим само с премията между банкнотите и ефективното злато, в години на голяма криза.

Министерството на Финансите е упълномощено от Народното Събрание да преобърне 5 милиона лева петолевки в дребни сребърни от 2, 1 и 0.50 лв., като се превърнат в дребни разменни монети от 2 лв., 1 лв. и 0.50 лв. и останалите 7 милиона находящи се у нас, за които ще молим Г[осподи]на Министъра на Финансите.

Фактически, не ще може вече и въпрос да става за сребърна валута у нас, тя губи своя raison d'etre[1], понеже не пущаме сребърните петолевки в обръщение. Ето защо обръщението на сребърните банкноти в златни и изтеглянето из обръщение на всички сребърни банкноти се налага от усвоената вече днес от Б[ългарската] Н[ародна] Б[анка] парична политика. Остава след това само да пазим златния си сток, като купуваме всичкото камбио с нашите златни банкноти, макар и с малък даже ущърб за нашите печалби – за да можем с него да посрещаме задграничните си задължения и да се стремим по тоя начин да ограничим премията между нашите банкноти и еорекривното злато в момента, когато би се появило неравновесие в стопанския баланс на страната.

Управителният Съвет, като взе под съображение изброените дотук мотиви реши: да се изтеглят от обръщение и да се спре пускането на сребърните банкноти от 5 и 10 лв. нов тип и се заменят от сега нататък с 5 и 10 лв. негрифовани такива, като се поправят на златни банкноти. Банкнотите от 5 лв. почват от серия N, а от 10 лв. от серия K.

[...]

Б. Боев
М. Михаилов
[...][2]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 12, л. 55 – 57. Оригинал. Ръкопис.

1. Raison d'etre (фр.) – разумно основание.
2. Останалите подписи липсват в документа.

№ 99

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО РАЗХОДИТЕ НА БАНКАТА ЗА ИЗДИРВАНЕ И ЗАЛАВЯНЕ НА ФАЛШИФИКАТОРИТЕ НА БАНКНОТИ

София, 16 август 1908 г.

Протокол № 115

Заседание на 15 август 1908 г.

Заседават: Господин Управителя Хр. Чакалов и господа Администраторите: Кр. Попов и П. Чолаков

Присъствуват: За Правителствен делегат господин Хр. Господинов

Заседанието се откри на 5 (пет) часа сл[ед] пладне.

ДОКЛАДВАХА се от Г[осподи]н Управителя конфиденциалните писма на Софийското Градоначалство, под №№ 15903 от 9 август 1908 и 16346 от 16 август 1908 г., с които иска да му се отпуснат от Бълг[арската] Нар[одна] Банка – лв. 1108.90 плюс 2.000 – нужни за извънредни разходи на тайната полиция, по издирване на фалшификаторите за подправка на банкноти, както и на сребърни и никелови български монети. За тия разходи Г[осподи]н Градоначалника обещава да изпрати нужните оправдателни документи на Банката.

За да се произнесе по това искание, Съветът взе предвид следното:

а) Сечението и емисията на монетите е изключително право на държавата, а фабрикуването и емисията на банкнотите е изключително право на Банката, отстъпено ѝ от държавата (чл. 7 от Закона за Банката). Следователно всички разходи за фабрикуването, пренасянето и пазенето на монетите са в тяжест на държавата, а ония – за фабрикуването, пренасянето и съхраняването на банкнотите са в тяжест на Българската Народна Банка.

б) Има, обаче, и друг вид разходи. Изключителното право на държавата относително паричните ефективни знаци изключва всякакво подобно от страна на друго частно лице или учреждение: сечението на монетите е една регалия, т. е. една монополна държавна промишленост. Оня, следователно, който наруши това право на държавата, като го присвои за себе си и почне да сече монети за своя сметка или да пуща в циркулация, даже и с по-добра проба и по-голямо тегло от законното, върши престъпление от публичен характер (чл. Чл. 183 – 188 от Наказателния закон). А всички престъпления от публичен характер се предупредяват и преследват служебно от административните и съдебните власти (Чл. Чл. 2 и 3 от Углавното съдопроизводство). Дълг е, наистина, и на потърпевшия и на всеки гражданин да денонсира на властите подобни престъпления, но те не са властни от свое име да водят преследването, нито пък да издивяват от своите частни средства за издирване на престъпника или разкриване на престъплението. С други думи, разходите за предупредяване и преследване престъпленията от публичен ред са тяжест на държавата. Те впадат в категорията на държавните разходи: относително вътрешната обществена безопасност (justice preventive et repressive), и се вписват в държавния бюджет (сравни чл. [...][1] от Закона за полицията и чл. 617 от Углавното съдопроазводство). От тук следва, че Българската Народна Банка не може да вписва в бюджета разходи, които засягат преследването, или даже предупредяването на престъпленията, нарушающи правата по монетната регалия на държавата. Подобен разход ако би се вписал в Банковия бюджет, в каквато и било форма, би бил признат за незаконен от Върховната сметна палата и би ангажирал отговорността на Управителния Съвет на Банката, който го е разрешил или допуснал.

в) Относително разходите по преследване на престъпленията, насочени против монопола на Банката за издаване на банкноти, трябва да се приеме същото заключение, каквото и за ефективните монети. Преди всичко, обстоятелството, че монопола по емисията на банкноти е отстъпен на Банката, в нищо не изменява публичният и държавен характер на тия разходи, който характер те черпят не от качеството на еметанта[2], а от естеството на престъпните деяния, за които стават. Тия престъпни деяния са от публичен ред, следователно разходите по тях падат на държавния бюджет, а не на оня на потърпевшите и на частните единични или колективни лица, па дори на държавни учреждения, в чиято категория влиза и Банката (чл. 1 от Закона за Банката); факта даже,

че Банката е държавно учреждение, е един аргумент повече в полза на горната теза, защото личността на държавните учреждения се слива в оная на държавата; правата и задълженията на тия учреждения са права и задължения на държавата, нарушенията на тия права са нарушения на правата на държавата.[...][3]. Ето защо, и за преследването на фалшификаторите или изобщо на престъпниците по банкнотите разходите са за сметка на държавния, а не на Банковия бюджет.

г) Но ако в Банковия бюджет не могат да фигурират разходи, които лежат на държавния бюджет, под името „разходи за издирване на фалшификаторите на банкнотите“, не могат ли поне да се предвидят в Банковия бюджет суми за ВЪТРЕШНА ПОЛИЦИЯ на Банката, относително предупредяването, ако не и преследването на престъпленията, нарушающи емисионните права на Банката?

На тоя въпрос трябва да се отговори положително, с известни, обаче, ограничения. По начало разходите на държавата по обществената безопасност не изключват ония на частните лица и обществени учреждения. Както собственика, за да си запази своите права на собственост е свободен да вземе на свои средства, каквито обича – предохранителни мерки против престъпниците, така също и Банката има право да направи това по отношение на своите емисионни права. И Банката, наистина, има в своя бюджет предвидени разходи, относително вътрешната своя полиция, в[ъв] вид на лични разходи за разсилни, бройци и други. Тя може да издържа свои частни агенти, с цел да следят или издирват фалшификациите на банкнотите и да ги денонсират на властта. В случая, обаче, не се касае за разходи по вътрешната Банкова полиция. Градоначалството иска суми за нуждите на държавната полиция по обществената безопасност, с[ъс] задължение да ги оправдава по частен път пред Банката, а тая последната – пред Върховната сметна палата. Такова оправдаване, обаче, не може да се счита за правилно, понеже се касае до разходи, извършени не от самата Банка и от длъжностните банкови лица, натоварени с контрола на изразходването им, а от трети лица и учреждения, действующи вън от нормите за произвеждане разходи по държавния бюджет.

д) При всичко това, Управителният Съвет на Банката, протокол № 88 от 12 юлий 1907 г., по доклад на Управителя Б. Боев, под предлог, че имало сведения, какво в Сърбия, именно в града Ниш, са фабрикували 50 левови банкноти и 10 – 15 парчета от тях били внесени в България и че Банката била заинтересована за откриване на престъпниците, е решил да се отпусне от банковия бюджет, с[ъс] съгласие на Министерството на Финансите, една сума от 10.000 лева – за откриване на фалшификаторите. От тая сума, с разрешение на Финансовото министерство, писмо от 28 юлий 1907 г. № 10896, са отпуснати на 28 юлий и 4 август 1907 г. на бившия Градоначалник Кузева, лв. зл[атни] 1.600, които и до сега стоят неоправдани. Освен това, по доклад на същия (г[осподин] Б. Боев) Управителният Съвет, с протоколно решение от 17 юлий т[ази] г. под № 79, е решил: 1. Да се иска от Г[осподи]на Министъра на Финансите да одобри по специален параграф разходваната вече сума от лв. 1.600 и да разреши един допълнителен кредит от лв. 8.400 по банковия бюджет за тая година, или всичко лв. 10.000, кредит, предназначен за издирване фалшификаторите на банкнотите; 2. Разходите по тоя извънреден бюджет да се оправдават от Софийския Градоначалник направо пред Върховната сметна палата. От тоя неодобрен още бюджет, по разпореждане на Министъра на Финансите, направено по телефона, са предадени на г[осподин] Градоначалника Кънчева лв. 2.000, за откупуване на 200 парчета 10 левови български банкноти, фалшифицирани в Будапеща, и по 400 за пътни разноски на полицейските агенти за горната цел до Будапеща и обратно. Но 2.000 лева са повърнати на Банката, понеже, се указало, според пис-

мото № 12572 от 1-ви юлий т[ази] г. на Градоначалника, че всъщност, работата се касаяла не до фалшифициране на банкноти, а само до една машинация на една мошеническа банда да се изтръгнат лв. 2.000 от оногова, който се яви да купува уж фалшифицирани български банкноти. В[ъв] всеки случай, тоя допълнителен и извънреден бюджет, представен в министерството на финансите от Банката № 7626 от 19 юлий 1908 г. не е утвърден. Сега, обаче, Софийското Градоначалство, което е заловило някои фалшификатори на никелови монети и [е] на път да залови друга банда фалшификатори на банкноти и монети, на основание на горните решения на Банката и практиката на последната, иска още лв. 1.500 до лв. 2.000, за подържане на агентите от тайната полиция по залавяне на фалшификаторите. По мотивите, обаче, изложени по-горе, сегашният Управителен Съвет намира, че няма основание да отпуща суми по тия цели, повече от ония, които Министъра на Финансите е разрешил по телефона и е потвърдил с писмо № (...) от (...)[4]

Поради горните мотиви СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Намира, че Българската Народна Банка не е длъжна да предвижда в своя бюджет разходи по издирване и залавяне на фалшификаторите на издаваните от нея банкноти, разходи, които лежат в тяжест на държавния бюджет и които се отнасят към категорията на разходите за запазване вътрешната обществена безопасност.

2. Да се яви на Столичното Градоначалство, че Банката за напред не може да дава никакви суми от своя бюджет за покриване разходите на полицията за обществената безопасност, по издирване и залавяне на фалшификаторите на банкнотите.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Кр. Мутафов*
П. Чолаков
За Правителствен делегат: *Хр. Господинов*

ЦДА, ф. 285К, оп.1, а. е.15, а. е. 20 – 25. Оригинал. Машинопис.

---

1. Членът е изпуснат в текста.
2. Еметант (фр. emittent) – учреждение, което издава ценни книжа или книжни пари.
3. Изпуснат текст.
4. Номерът на писмото липсва в текста.

№ 100

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ВЪВ ВРЪЗКА С ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ НЕЯ И МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ ПО ПОВОД ПРЕВИШАВАНЕТО НА ЗАКОННИЯ ПРЕДЕЛ НА БАНКНОТНОТО ОБРАЩЕНИЕ

София, 16 юли 1913 г.

Протокол № 73

Заседание на 16 юлий 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Г. Попов, и члена на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Разглеждане въпроса за изискване оправдателно писмо от Министерския Съвет в смисъл, щото Българската Народна Банка, в краен случай, да превиши законния предел на банкнотното обръщение.

[...]

Г[осподин] Управителят докладва, че според положението на банковата наличност и банкнотното обръщение на 11.VI.1913 г., има пуснати в обръщение банкноти златни за 164.600.000 лева, а от тази дата насам, до днес още за 5.500.000 лева, всичко 170.000.000 лева. Обръщението на сребърните банкноти да 11.VI. с[ъщата] г. е възлизало на 26.420.000 лева, или обща сума на банкнотното обръщение (злато и сребро) до днес възлиза на 196.420.000 лева. В[ъв] всеки случай, тук се предполага, че нито една от банкнотите, пуснати в обръщение от 11.VI. т[ази] г., не е постъпила в Банката.

Банката, разбира се, своевременно взема мерки, одобрени по надлежния ред, за да усили своите златни резерви в странство, както и своята златна наличност тук, в страната. Тя предложи именно на Българската Земледелческа Банка, щото последната да ѝ отстъпи 3.000.000 лева от своите златни резерви в странство, 600.000 лева от своята златна наличност тук и 2.200.000 лева от чуждестранните ренти в странство, но тоя въпрос, ако и да се третира от дълго време, още не е получил своето окончателно решение.

Нуждите, обаче, на Държавното Съкровище растат и не се знае, кога ще се тури край на настоящето положение. Възможно е, следователно, щото Банката, без да престане в тия времена да финансира Държавното Съкровище, да бъде принудена да излезе вън от законния предел на банкнотната емисия, предвиден в чл. 7 от Закона за Българската Народна Банка, а тая, последната не може да направи това без да има на ръка един оправдателен акт от Министерския Съвет, какъвто акт тя получи вече за превишение авансите към Държавното Съкровище над 40 милиона лева (постановление на Управителния Съвет на Българската Народна Банка от 6.X.[1]912 г., протокол № 132, утвърдено от Министерския Съвет с писмо от Министерството на финансите от 12.X. т[ази] г.) и за използуването на фондовете от запасния си капитал, състоящ се от чуждестранни ренти (постановление на Управителния Съвет на Българската Народна Банка от 6.X. м[иналата] г. протокол № 132, утвърдено от Министерския Съвет с писмо от Министерството на финансите от 9.X. м[иналата] г.)[1].

На 11 юний т[ази] г. златната наличност е била 56.088.000 лева, на които съответ-

ното количество банкноти могат да бъдат най-много тройно повече – 168.264.000 лева.

Сребърната пък наличност на 11.VI. с[ъщата] г. е била 20.000.000 лева, срещу които банкнотното обръщение не би могло да бъде повече от двойния размер на тази сума – 40.000.000 лева.

Тъй че, емисията на златните банкноти е превишила законния предел от златната наличност в България с 2.000.000 лева.

В странство, обаче, Банката разполага с около 6.000.000 лева в тримесечни полици в злато, срещу които може да издаде банкноти в троен размер или 18.000.000 (чл. 7 от Закона за Българската Народна Банка) тъй че, според тая сметка, Банката има марж да издава още за 16.000.000 лева златни банкноти. Това, обаче, Банката не може да реши да направи, тъй като срокът на тримесечните полици изтича, а нуждите за платежи в странство налагат осребряването им и с полученото произведение изплащането платежите на Държавното Съкровище и тези на Банката срещу странство. С други думи, опасността да се превиши законния предел на златната банкова емисия не е още избягната.

Колкото да сребърното банково обръщение, по него Банката има марж от 12.000.000 лева максимум, но предвидливостта и запазването кредита на банкнотите налагат, щото сребърното банково обръщение да не се разтяга да крайните предели.

Горните цифри за банкнотното обръщение са приблизителни, защото не се знае точно, дали пуснатите в обръщение банкноти от 11 юний насам се намират всички в обръщение или някои от тях са постъпили отново в касите на Банката.

Вследствие на всичко това,

Съветът постанови:

Да се иска чрез г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите оправдателно писмо от Министерския Съвет в смисъл, щото Българската Народна Банка, в краен случай, да превиши законния предел на банкнотното обръщение.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *П. Чолаков*
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
Секретар: *[...]*

[Отстрани бележка:] *Не одобрено, писмо на М[инистерст]вото на Ф[инанси]те от 5 август 1913 г. № 3160*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1 а. е. 33 л. 404 – 407. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. док. № 54.

№ 101

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ЗА ПУСКАНЕ НА НОВА ЕМИСИЯ БАНКНОТИ

София, 9 август 1913 г.

Протокол № 83

Заседание на 9 август 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 5 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

I. Пущане банкноти в обръщение.

[...]

Г[осподи]н Управителят докладва въпроса, относително пускането в обръщение два милиона сребърни банкноти.

Съветът, като има пред вид, че емисията на златните банкноти е достигнала своите крайни предели, следователно, такива не може да се издават повече; че напротив маржа за издаване сребърни банкноти при съществующата сега наличност има достатъчен; че златните банкноти, обезпечени с[ъс] златна наличност, запазват своя курс; че сребърните банкноти нямат значение, освен като заместници на тежката и неудобната за обръщение сребърна монета; че сега обмяната на златните банкноти става без никакво ажио, следователно, няма никаква опасност да се яви някаква разлика между златните и сребърни банкноти; че нуждата да се разшири банкнотното сребърно обръщение в предвидените в Закона предели е належаща; че бъдещето обръщение на сребърната монетна циркулация в страната, чрез насичането на нови сребърни монети, няма значение за настоящата емисия,

ПОСТАНОВИ:

Да се пуснат в обръщение следните видове и количества сребърни банкноти:

10-левови за 1,000,000 лева, № 1/100,000, серия А. М.;
5- „ „ 500,000 „ № 1/100,000, „ Р.;
5- „ „ 500,000 „ № 1/100,000, „ С.

§

По този доклад г[осподин] Администраторът на касовия отдел остана на особено мнение, изложено в края на настоящия протокол.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Т. Николов
П. Чолаков
Ив. Маринович
Г. Цанев
Член на Провер[ителния] съвет: *Х. Ю. Бакалов*
Пом[ощник] секретар: *[К....]*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на г[осподин] Администраторът на касовия отдел по п[ункт]
I-ви от настоящия протокол

Не споделям и съм против взетото решение да се увеличи котата на банкнотното обръщение на сребърната валута до размер, предвиден в чл. 7, алинея 2 от Закона за Банката, т. е. два пъти повече от находящата се в касите на Банката ефективна сребърна наличност по следните съображения.

Ако не се е повторило злото и не се е появило ажиото между златните и сребърните банкноти, каквото е вървяло от 1886 г. до 1906 г. в голям размер това се дължи на обстоятелството, че благодарение предвидливостта на бившия състав на Управлението на Банката и решението на същия през 1907 г. – зорко да следи да не използува максималната кота по отношение на сребърната валута, както това допущаше горецитирания член на Закона на Банката.

И действително, ето какъв е резултата от направената справка за последните четири години (1909 – 1912 г.), когато банкнотното движение (златно и сребърно) е било най-усилено, вследствие извънредно големия успех на страната.

През 1909 г., при възможност два пъти повече, използувано е минимално 1.30% максимално 1.60%;

през 1910 г., при възможност два пъти повече, използувано е минимално 1.10% максимално 1.10%;

през 1911 г., при възможност два пъти повече, използувано е минимално 1.05% максимално 1.25%;

през 1912 г., при възможност два пъти повече, използувано е минимално 1.40% максимално 1.70%;

Ако, прочее, едно решение, взето през 1907 г., е дало подобен блестящ резултат – да не се появи ажиото, не разбирам защо е тая прибързаност сега да се промени това решение. Съображението, че нуждата ни принуждава да направим това, според мен, е неоснователно.

През 1912 и 1913 години държавата е поръчала сребърни монети за нови 11 милиона лева, от които 5 милиона е вече експедирано за Македония, 6 милиона ще пристигнат в касите на Банката в скоро време, както вероятно, ще се повърнат в касите на същата и ония експедирани за Македония.

При 20 милиона лева ефективно сребро, което имаме понастоящем в касите на Банката, ако добавим новопоръчаното за около 10 милиона лева, то ще имаме един сток ефективно сребро 30 милиона, удвоени на 2 пъти, съгласно вземаното решение ще имаме в обръщение сребърни банкноти за 60 милиона лева, т. е. равно на 2/3 от находящите се в обръщение златни банкноти в нормални години. При такова изобилие на сребърни банкноти, с положителност може да се каже, че желаното ажио от спекулантите ще се появи и Управлението на Банката с прибързаното земено решение ще задоволи спекулантите, но ще напакости на страната.

Администратор: *Н. Николаев*
Пом[ощник] секретар: *[К....]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 33, л. 449 – 453. Оригинал. Машинопис.

№ 102

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С ИЗДАВАНЕТО НА СРЕБЪРНИ И ЗЛАТНИ БАНКНОТИ

София, 20 август 1914 г.

Протокол № 118

Заседание на 20 август 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и П. Стоков.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] К. Башулков и Председателят на Проверителния съвет г[осподин] Ради Радев.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

VI. Изискване оправдателно писмо от Министерския Съвет, с което да се разреши на Б[ългаарската] Н[ародна] Банка да пусне сребърни банкноти в троен размер на сребърната наличност и в същия размер златни банкноти срещу златната ѝ наличност при странните кореспонденти.

[...]

Г[осподи]н Управителят докладва въпроса за изискване на оправдателно писмо, с което да се разреши на Българската Народна Банка да пусне в обръщение сребърни банкноти в троен размер на сребърната ѝ наличност и златни банкноти в същия размер срещу златната ѝ наличност при странните кореспонденти.

Според положението на монетната наличност и банкнотното обръщение на 20 август т[ази] г., Българската Народна Банка има в обръщение сребърни и златни банкноти за 206.5 милиона, от които златни 180 милиона, а сребърни 26 милиона срещу златна наличност от 55.2 милиона и сребърна наличност, заедно с никеловата, 29 милиона или само сребърна около 22 милиона. Следователно пропорцията на златните банкноти към наличното злато е надмината с около 15 милиона, но затова пък оная на сребърните банкноти към среброто остава в един марж от 18 милиона. Банката е в законните граници на пуснатите в обръщение банкноти само ако се вземе общата цифра на металната наличност, злато и сребро заедно, и се съпостави с общата цифра на сребърните и златните ѝ банкноти. Отделно, равновесието е нарушено по отношение на златната наличност, която се намира в касите на Банката. Ако, обаче, се вземе под внимание банковото разполагаемо злато в странство, около 30 – 40 милиона, срещу което, по духа на чл. 7, алинея последна, от Закона за Българската Народна Банка, могат да се издават златни банкноти, тогава Банката не само че запазва пропорцията между златната наличност, вътрешната и външна и златните банкноти, но ще има един марж за издаване на златни банкноти от 75 милиона.

Такова е положението на банкнотното обръщение и златната наличност на посочената по-горе дата – 20 август т[ази] г. Но както за нуждите на Държавното Съкровище, за заплатите на чиновниците, за текущи нужди, така и за други цели, Банката ще трябва да увеличава още своето банкнотно обръщение. За да може, обаче, да направи това, Банката се натъква на две пречки.

Първата е предписанието на чл. 7, алинея последна, която гласи: „Считат се за златна наличност и вземанията на Банката срещу странство, облечени в срочно камбио

или чуждестранни краткосрочни съкровищни титри“. Следователно, за да може да използува своите вземания в злато в странство като златна наличност, срещу която може да се издадат банкноти, трябва тия взимания в злато в странство да се облекат в срочно камбио или в чуждестранни краткосрочни съкровищни титри. Но при сегашното положение на европейския пазар това е абсолютно невъзможно. От друга срана, краткосрочните съкровищни титри сега, поради европейската война, не представляват здрави реализуеми ценности, а срочното камбио, поради царствующия навред мораториум, представлява още по-голяма опасност. Важното е, че оставените на текуща сметка банкови вземания в злато са една разполагаема за Банката златна наличност и, по духа на Закона, тя може да послужи за покритие на банкнотите, които Банката би издала, толкова повече, че друг по-добър начин за използуването на този златен резерв в странство няма.

Втората пречка се заключава в това, че, по силата на същия чл. 7 от Закона за Българската Народна Банка, последната не може да издава сребърни банкноти, освен в двоен размер от сребърната ѝ наличност, докато за златото този размер е троен. Между това, в повечето европейски банки, златната и сребърната наличност се смятат практически като една обща наличност, срещу която издават банкноти по определена пропорция еднакво и за двата метала. Ако на Банката би се позволило, прочее да издаде сребърни банкноти тройно повече от нейната сребърна наличност, тя би имала 10 – 20 милиона повече сребърни банкноти в обръщение.

Тия две пречки могат да се отстранят с един специален закон, който в проект биде представен от Управителя на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите. Но понеже сега Народното Събрание не заседава и понеже още тия дни ще трябва да се издадат банкноти за посрещане нуждите на Държавното Съкровище, най-удобно е да се вземе решение от Министерския Съвет в смисъла, посочен в алинея втора на казания по-горе законопроект, именно: „да се разреши на Българската Народна Банка да издава сребърни банкноти в размер тройно по-голям от цялата сребърна наличност в касите ѝ, както и златни банкноти в троен размер срещу нейната златна наличност при странните ѝ кореспонденти“.

Вследствие на всичко това,

Съветът постанови:

Да се помоли Министерския Съвет, чрез г[осподин] Министъра на Финансите, да разреши на Българската Народна Банка да пусне в обръщение сребърни банкноти в троен размер на сребърната ѝ наличност и златни банкноти в същия размер срещу златната ѝ наличност при странните ѝ кореспонденти.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
П. Стоков
Юрисконсулт: *К. Башулков*
Председател на Провер[ителния] съвет: *Р. Радев*
Пом[ощник] секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 37, л. 1018 – 1021. Оригинал. Машинопис.

№ 103

ОКРЪЖНО ПИСМО ОТ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БАНКАТА ОТНОСНО УРЕЖДАНЕТО НА СПЕЦИАЛНА РАЗМЕННА СЛУЖБА ЗА ТУРСКАТА ЛИРА

София, 1 октомври 1914 г.

№ 21070/220

Господа,

Известно Ви е, че основната доминираща монета в новите български области, като бивши турски земи, е турската лира. Тая монета, пред вид на сложените от векове привички в личните и търговски отношения с тамошното население, няма и в бъдеще да изгуби туй свое преобладающе значение в паричното тържище на оня край. За да бъде тя използувана, било за нуждите на банкнотната емисия, било за камбиалните цели на Банката, последната ще трябва да се приспособи към особеностите на това тържище. За постигането на тая цел нареждам Ви следното:

1. Всеки клон и агентура в новите земи ще уреди при себе си разменна служба за турската лира. Тая служба ще се занимава с покупко-продажба на тая монета.

2. За тая цел паричното тържище в новите земи се разделя на следните райони:

а) Гюмюрджински – център Гюмюрджина, с агентури: Кърджали, Кушу-кавак[1] и Дьовлен[2].

б) Ксантийски – център Ксанти, агентури Даръ дере[3], Егри дере[4] и Пашмакли[5].

в) ДедеАгачки – център Деде Агач, агентури Орта-кьой[6], Свилен и Софлу.

г) Струмишки – център Струмица, агентури Мелник и Петрич.

д) Горноджумайски – център Горна Джумая[7], агентури Неврокоп[8] и Мехомия.

е) Малкотърновски – център Малко Търново, агентура Василико.

3. Покупко-продажбата ще става по курса на деня. Този курс се определя от централните клонове и агентури според положението на местните тържища. Той ще се съобщава ежедневно на районните агентури и последните ще се ръководят от него при своите покупко-продажби.

4. За основа на покупния курс ще служи предлагането, за продажния – търсенето. Обаче, разликата между единия и другия не трябва да надминава максималния предел 5%. Началните курсове ще бъдат определени в споразумение с Централното Управление.

5. По споразумение с Финансовото министерство, фискалните органи ще се придържат от дневния покупен курс на Банката при събирането на бюджетните постъпления в турски лири. По дневния покупен курс тези постъпления ще бъдат внасяни и в Банката. Обаче, за да не губи фискът, ако този курс в деня на внасянето е по-нисък от оня на събирането, те ще се приемат по последния курс.

6. Излишъците от въпросната монета в касите на районните агентури ще се внасят, по тяхно усмотрение, в касата на централния клон или агентура, от гдето, по нареждане на Управлението, ще бъдат съсредоточавани в Софийския или другите големи клонове на Банката.

7. Централните клонове и агентури ще съобщават Управлението, ежедневно и телеграфически, определените от тях курсове за районите им. За установените пък телеграфически съобщения за наличността на Банката ще съобщавате изрично сумата на златната Ви наличност в турски лири след общата сума на златото.

8. Считаме за неизлишно да Ви обърнем вниманието върху деликатното естество на тая операция и да Ви поканим да бъдете твърде осторожни в боравенето си с нея, като полагате всички грижи да не бъде тя изродена в една осъдителна спекулация с въпросната монета и по тоя начин да бъдат осуетени добрите намерения и цели на Банката. За всяко забелязано от Вас ненормално явление около нея ще донасяте немедлено в Управлението, за да се вземат на време нужните мерки за неговото отстранение.

9. Ако в разпределението на районите забележите някоя несъобразност, ще донесете в Управлението, за да се изправи.

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА
Централно Управление

Управител: *Хр. Чакалов* Администратор: *П. Чолаков*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 706, л. 307 – 309. Оригинал. Машинопис.

---

1. Кушу-кавак – днес Крумовград.
2. Дьовлен – днес Девин.
3. Даръ-дере – днес Златоград.
4. Егри-дере – днес Ардино.
5. Пашмакли – днес Смолян.
6. Орта-кьой – днес Ивайловград.
7. Горна Джумая – днес Благоевград.
8. Неврокоп – днес Гоце Делчев.

2.2. Камбиална политика

№ 104

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА ЕФЕКТИВНО ЗЛАТО ОТ БАЛКАНСКАТА БАНКА

София, 5 септември 1908 г.

Протокол № 127

Заседание на 5 септември 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, П. Чолаков и Т. Николов

Присъствуват: За Правителствения делегат Г[осподин] Хр. Господинов и юрисконсулта го[сподин] Г. Попов.

Заседанието се откри на 4 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Предложение от Балканската Банка да достави и предаде в Русе до 2 1/2 милиона ефективно злато/ наполеони/ в замяна да им се даде равноценното в банкноти в[ъв] Варна, Бургас и Балчик, франко комисионна.

[...]

Разгледа се въпросът, докладван от Г[осподи]на Администратора на касовия отдел, за купуването на лв. 2.500.000 – ефективно злато (наполеони), от Балканската Банка, срещу равноценното в банкноти, които да им се доставят в[ъв] Варна, Бургас и Балчик, франко комисионна, съгласно предложението Балканската банка с писмо Вх. № 17731 от 5.XI.[1]908 г.

Съветът, като взе предвид:

а) че съгласно чл. 40, буква Б, от Закона за Бълг[арската] Народна Банка, тая последната може да купува пари за своя сметка и че според чл. 7, алинея 2, от същия Закон, Банката пази постоянно в касите си ефективно злато равно на третата част от стойността на пуснатите в обръщение златни банкноти, а засега тоя предел е почти достигнат: на 2.IX. т[ази] г. пуснатите в обръщение златни банкноти са възлизали на лв. 56.318.395 – срещу ефективно злато в касите на банката лв. 19.470.000.;

б) че при усиления износ на храни и нуждата от камбио, Банката, както изглежда, ще бъде принудена да емитира банкноти, за да улесни износа и да увеличи средствата си за купуване на камбио; и

в) че курсът предложен за доставка на 2 и 1/ 2 милиона ефективно злато е износен, понеже се купува Париж 100% доставен без комисионна;

ПОСТАНОВИ:

Да се купят от Балканската Банка два и половина милиона ефективно злато (наполеони), предадени до 31 октомврий т[ази] г., срещу равноценното в банкноти, доставени в[ъв] Варна, Бургас и Балчик, франко комисионна.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов

П. Чолаков
Т. Николов
За Правителствения делегат: *Хр. Господинов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 128. Оригинал. Машинопис.

№ 105

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА КАМБИО ОТ БАЛКАНСКАТА БАНКА

София, 10 септември 1910 г.

Протокол № 113

Заседание на 10 септември 1910 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов и Петър Чолаков.

Присъстват: Правителствения делегат г[осподин] Кръстю Карагьозов.

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на часа 6 сл[ед] об[яд].

Дневен ред

[...]

II. Балканската банка в София иска да продаде на Б[ългарската] Н[ародна] Банка камбио за 3,500,000 фр[анка].

[...]

ДОКЛАДВА се от същия Администратор[1] писмото на Балканската банка, София постъпило под вх[одящ] № 18226 от 10.IX. т[ази] г., с което предлага услугите си за продаде на Б[ългарската] Н[ародна] Банка 3,500,000 фр[анка] с чек срещу Париж по цена 99.80, която сума ще предаде по свои избор най-късно до 30.XI. т[ази] г. на части, определени от нея. Предаването ще стане от централата ѝ в София или от клоновете ѝ в: Бургас, Пловдив, Русе, Варна, Балчик, Видин и Плевен. Ако до 30.XI. не достави цялата сума от 3,500,000 франка, Балканската банка се задължава да заплати на Б[ългарската] Н[ародна] Банка едно обезщетение от 1/4% върху сумата, която би останала недоставена и в този случай задължението ѝ престава да бъде валидно.

Намирайки износно горното предложение на Балканската банка, с условие, обаче, предаването на сумата от 3,500,000 фр[анка] да стане само на банковите клонове в: София, Русе и Варна,

СЪВЕТА ПОСТАНОВИ:

1. Да се купят от Балканската банка 3,500,000 франка с чек срещу Париж по курс 99.80, доставени по части до 30.XI.1910 година и предадени само на банковите клонове в: София, Русе и Варна.

2. Ако до уговорения срок – 30.XI.1910 г. – не се достави цялата сума от 3,500,000 франка, Балканската банка се задължава да плати 1/4% обезщетение върху недоставената сума и в такъв случай тя се освобождава от ангажимента си.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*

Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Правителствен делегат: *Карагьозов*
Секретар: *[Т. М.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 23, л. 897, 898, 902. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 106

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С КАМБИАЛНАТА КРИЗА В СТРАНАТА И ПЛАСМЕНТНАТА ПОЛИТИКА НА БАНКАТА

София, 6 септември 1913 г.

Протокол № 91

Заседание на 6 септември 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Г. Попов, и Председателя на Проверителния съвет г[осподин] Ив. Кацаров.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Разглеждане:

1. Въпроса за камбиялната (шанжовата) криза в страната и мерките за нейното ограничение или смекчение и

2. Въпроса за монетното стеснение изобщо в свръзка с пласментовата политика на Банката.

Управителят на Банката докладва следните два въпроса, отнасящи се до бъдната камбиална и пласментова политика на Банката, именно:

1. Въпросът за камбиалната (шанжовата) криза в страната и мерките за нейното ограничение или смекчение и

2. Въпросът за монетното стеснение изобщо в свръзка с пласментовата политика на Банката.

И двата тия въпроса, тясно свързани помежду си, се полагат от обстоятелството, че днес е тъкмо момента, от който почва ликвидацията на положението, създадено в страната от една година насам, вследствие на двете Балкански войни.

Първата характеристика на тая ликвидация се явява в бързото и ненормалното движение на камбиото, т. е. на цените на местната монета спрямо чуждата. В тях има пълна криза: чекът срещу Париж, който беше 101 1/2 преди втората война, се продава днес (6 септември) на Русенската пиаца 109 1/2, т. е. с 8% повече, а по банковите курсове той е 105, т. е. с 3 1/ 2% увеличение, което, впрочем, няма реално значение, поне-

же Банката не разполага с достатъчно резерви в странство, за да може свободно да продава по тоя курс на публиката и да удовлетвори търсенето. Важното е, че тая петрубация[1] в камбиото има шанс да се развие още повече поради това, че с вдигането на мораториума, търсенето на девизите, т. е. на ефектите срещу странство за покриване на висящите там задължения,ще има да се увеличава, докато предложението на такива девизи в страната се яви, без да надмине търсенето, едва след два месеца, когато и се усили износа на храните от ланската и тазгодишната реколти.

В[ъв] всеки случай, засега може да се говори само за смекчение камбиялната криза, но не и за нейното отстранение. Работата е в това, че тя не е освен израз на нарушеното от войната равновесие на нашия платежен баланс: нашето народно и държавно стопанство има повече да дава в странство, отколкото да взема. А докато се достигне едно относително и винаги меняващо се равновесие на тоя баланс, т. е. до когато се консолидират външните и вътрешните дългове на Държавата и народното стопанство се засили до степен за да посреща и увеличените анюитети по публичния дълг, и другите частни свои задължения, нужно е време, и то време за приспособление към новите условия. Такива приспособления може отсега да се посочат, като естествени и необходими реактиви в такива случаи. Те са: свиване на консумацията до пределите, които се налагат от удовлетворението на насъщните и несъкратими нужди, т. е. ограничение на вноса, а едновременно с това форсиране на производството и износа, т. е. разширение на последния, за да се попълнят настоятелните нужди от парични средства.

Като се ограничи, обаче, полето на предвижданията до края на текущата година, може смело да се каже, че острият период на камбиялната криза е вече настъпил и ще трае поне до два – два и половина месеци, сиреч, до усилването на износа на зърнени храни. Тъй че въпросът за камбиялната криза за Банката, която играе роля на посредник и регулатор в случая, се свежда до следното: има ли тя възможност да въздействува на камбиялните курсове по начин такъв, че да ограничи тяхното по-нататъшно качване и даже да ги намали и задържи в по-умерени предели?

Отговорът на тоя въпрос зависи от размера на предстоящите до края на годината задължения за плащане в странство, съпоставен с фондовете, с които Банката разполага сега там или може да си набави тук.

От сведенията, с които Банката разполага излиза, че задълженията на частното стопанство, т. е. нашите търговци и срещу странство, които бяха спрени от отсрочката и които, следователно, има да се изплащат до кроя на годината, възлизат на около 15 милиона лева. По вноса след мобилизацията, частни задължения в странство няма, освен много малко или никак, понеже сделките от тогава и до днес стават в брой и даже с предплата. От друга страна, задълженията на държавното стопанство по консолидирания дълг (лихви и погашения) или по летящия дълг, изискуеми до края на годината, възлизат на около 30 милиона лева, а на Българската Народна Банка срещу аванса по заема ѝ от Сосиете Сантрал де банк де Прованс възлиза на 11 милиона. Всичко значи задължения срещу странство, изискуеми до края на текущата година 56 милиона, вън от текущите нужди от девизи за текущия внос, за ремитиране събраните тук суми по застраховка на чуждите застрахователни дружества, за покриване на изтеглените от местните банки с чужди капитали суми, и т. н. Срещу всичко това, обаче, Банката не разполага с повече от 6 – 7 милиона и тримесечни ефекти срещу странство, които служат за покритие на банкнотите ѝ, от 3 1/3 милиона. Тъй че остава един недостиг до края на годината от 50 милиона, само по задължения на държавното стопанство, на Банката и спрените с отсрочката частни задължения в странство, недостиг, който ще почне да се покрива, както и останалите задължения, от износа след два месеца. В[ъв] всеки случай, в него има една част, предполагаме най-много петата част или 10 милиона,

която непосредствено е платима, а няма от где да се вземе, освен ако Банката сконтира своя портфейл срещу странство от 3 1/ 2 милиона и накърни своята златна наличност от 55 милиона, като пусне от нея 6 – 7 милиона, но като остава непокрити с[ъс] законната наличност цели 30 – 40 милиона от своите издадени досега банкноти. Това, обаче, тя не бива да направи, защото ще достигне тъкмо обратния резултат: ще обезцени банкнотното обръщение и ще повиши ажиото, т. е. ще усили даже камбиялната криза.

Между това, тоя застрашителен размер на камбиото, не спрян от нищо, би могъл да се развие вътре в един – два месеца до грамадни размери, до 12 и 15% с най-гибелни ефекти. Вън от това, че той в същия размер обезценява местната валута, но той ще поскъпи в по-голям размер продуктите, тъй като плащаната сега от търговеца премия от 7 до 9% ще се прехвърли на консуматора чрез повдигане цената на продуктите, а там дето това не може да стане, т. е. дето стоката, взета на кредит, е вече екулирана, и ще се плаща тепърва, или дето тя не се търси много от консуматора, за да му се наложи с 10% по-скъпо, там загубата от 9 – 10% ще се понесе от самия търговец. Независимо от това, оня, който има платеж в странство, а такива има най-много сега държавата, ще има да плаща 10% повече, т. е. ще претърпи и една чиста загуба. Без да се спираме на останалите ефекти от тая пертрубация в камбиялните курсове – несигурност в сделките, възможни фалити и пр. – остава само да се каже, че върху всеки 10 милиона задължения в странство материалната загуба за страната ще се сведе на 1.000.000 лева, ако курсът се спре на 110%. И понеже средният годишен наш внос през последното петлетие е 120 милиона, то годишната загуба само от това перо ще бъде 12 милиона. От перото на анюитетите срещу досегашния консолидиран дълг – близо 4.000.000 лева, и т. н.

И така, засега поне Банката няма възможност да въздействува върху понататъшния ръст на камбиото и последното ще има да се качи и с това заедно да усложнява кризата с посочените последствия, свързани с нея. Тя би могла да направи нещо и твърде значително, ако незабавно ѝ се турят на разположение в Париж от държавата срещу дълга на последната към Банката от около 150 милиона, поне 15 милиона, т. е. ако ѝ се плати от тоя дълг поне 10%. В течение на месеците септември и октомври тя ще може от своя страна да тури на разположение тая сума на местната търговия и да намали курсовете до 103 – 104%, вместо 108 – 109%, а може би и повече.

В[ъв] всеки случай, до получаването на тая сума, тя ще трябва още сега да тури свободните си суми в странство на разположение на търговията, като се помъчи да спре продажния курс на 107%. Тя ще трябва особено да внимава, щото незабавно да ремитира събраното у нея по чуждите полици, дадени ѝ за инкасо, защото всякакъв бавеж би компрометирал нейния престиж като публично кредитно учреждение и би нанесъл тежък удар на публичния, следователно, и на държавния кредит. Да запази тоя именно кредит, тя би трябвало дори, в краен случай да сконтира и част от своя портфейл срещу странство.

Колкото се отнася до стеснението, което се чувствува в местното монетно тържище и което се изразява в голямото търсене на парични средства и в повишение на лихвата, Банката ще има да въздействува за смекчение на това стеснение, за да се не превърне в кредитна криза, чрез задържане сегашната височина на лихвата при нея – 6 1/2 и 7%. Ала това въздействие от нейна страна ще има чисто отрицателен характер, ако тя, Банката, не бъде в състояние да увеличи своето банкнотно обръщение, без да обезценява последното, т. е. без да излиза от законния предел (тройна емисия срещу златната наличност и двойна срещу сребърната). Но тъкмо там е и слабата страна на Банката. Тя се движи вече около крайните предели на емисията, а за повръщане на издадените банкноти може да се разчита само ако се вдигне отсрочката и то в един твър-

де ограничен размер. Банката ще трябва, прочее, дори и да разшири своята емисия, т. е. да хвърли нови милиони в паричното тържище, за да смекчи монетното стеснение и даде живот на търговията. А затова са нужни нови златни резерви за покритие, поне други още 10 милиона лева. И те, следователно, ще трябва да се искат от големия длъжник – от Държавата.

Разбира се, че Банката не бива да изпуща ни един случай, който, вън от онова, което би могло да се плати в злато от държавата, би ѝ се представил, за да увеличи своите фондове в странство. Такива са, освен взетите от Българската Земледелческа Банка 3 милиона с 2% чрез Управлението на държавните дългове и освен продаването на чуждестранните ренти на съкровищния фонд и продаването на сръбските банкноти, както и сръбските сребърни монети, постъпили в Банката в течение на Първата война[2], и т. н.

Вследствие всичко това,

СЪВЕТА ПОСТАНОВИ:

I. Да се турят на разположение на клоновете в Русе, Варна, Бургас и там, гдето стане нужда, от общите фондове на Банката в странство по 100 и повече хиляди лева, за да услужат с тях на търговията, с инструкции да не продават по-скъпо от 107%, т. е. да се задържи по възможност камбиялния продажен курс на тоя предел, за да се намали, щом почне и се усили износа

II. Да се усилят фондовете на Банката в странство чрез продажбата на сръбските банкноти и сръбските сребърни монети при нея срещу чекове срещу Париж, както и с купуване чекове от местната пиаца, без, обаче, да се предлага на продавачите повече от 8% премия.

III. В краен случай, и за запазване престижа и кредита на Банката или Държавата в странство да сконтира даже част от своя тримесечен портфейл срещу странство.

IV. Да се настои пред Министерството на Финансите да се турят на разположение на Банката в Париж срещу дълга на Държавата към Банката поне 20 – 25 милиона, с назначение, щото една част от тях да се употреби като камбиялен фонд за нуждите на местната търговия, а друга, облечена в тримесечни ефекти в странство, първом като фонд за усилване на банкнотното обръщение и сетне като фонд за службата на консолидирания дълг на държавата.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 33, л. 514 – 520. Оригинал. Машинопис.

1. Петрубация – смущение.
2. Вж. док. № 236.

№ 107

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ИЗКУПУВАНЕ КАМБИАЛНИЯ СТОК НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ

София, 19 декември 1913 г.

Протокол № 142

Заседание на 19 декември 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Г. Попов и Председателят на Проверителния съвет г[осподин]: Ив. Кацаров.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 5 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

II. Изкупуване камбиялния сток на членовете на Българския камбиялен синдикат и приемане на безсрочен влог с 3% год[ишна] лихва сумите на същите членове, произходящи от инкасо на чужди полици и подлежащи на ремитиране.

[...]

Г[осподи]н Управителят подложи на разглеждане следните два въпроса:

За изкупуването камбиялният сток на членовете на Българския камбиялен синдикат, който тази вечер окончателно ще се конституира и

За приемането на безсрочен влог с 3% год[ишна] лихва сумите на членовете на синдиката, произходящи от инкасо на чужди полици, подлежащи на ремитиране в странство.

По първия въпрос, Съветът, като взе предвид, че този сток няма да възлезе на повече от 8 – 10 милиона лева; че неговото изкупуване е в интереса на Банката, която има да ремитира около 40 милиона лева в странство; че изкупуването му е едно от условията за влизането на банките в синдиката; че цената 117% е средната цена за камбиото през последните 10 дни; че и да има Банката да претърпи някаква малка загуба с понижението курсовете на камбиото, тази загуба ще бъде нищожна в сравнение с ползите, които ще има да извлече страната от регулирането и стабилизирането на шанжовия курс; че понижението на курсовете ще става последователно и с това загубите на Банката ще бъдат сравнително малки;

По втория въпрос: че с постановление от 31.XI. т[ази] г., протокол № 115, Съветът за подобни суми определи 2% год[ишна] лихва, ако те останат в Банката в течение на 3 месеца и 3% – ако те стоят 6 месеца; че това улеснение не даде исканите резултати, тъй като по тези условия суми не постъпиха; че приемането на подобни суми на депозит ще намали търсенето на камбиото за ремитиране, а с това задачата на Банката – да намали и регулира камбиялния курс ще се улесни; че тези депозити, които ще бъдат на български банкноти ще намалят циркулацията на тези последните, нещо, което е от голям интерес за Банката,

ПОСТАНОВИ:

Да се изкупи камбиялният сток на членовете на Българския камбиялен синдикат с[ъс] среден курс 117% срещу Париж и паритета.

Да се приемат на безсрочен влог с 3% год[ишна] лихва сумите на членовете на синдиката, поизходящи от инкасо на чужди полици, подлежащи на ремитиране в странство.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 34, л. 991 – 992. Оригинал. Машинопис.

№ 108

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЗАПЛАЩАНЕ НА 3% ГОДИШНА ЛИХВА ВЪРХУ ВЛОЖЕНИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ СУМИ

София, 4 януари 1914 г.

Протокол № 3

Заседание на 4 януарий 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват:Членът на Проверителния съвет г[осподин]: Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

II. Също искането на членовете на Българския камбиялен синдикат да им се плаща 3% год[ишна] лихва върху сумите, вложени в Българската Народна Банка на безсрочен влог, без да се гледа на техния произход.

[...]

Г[осподи]н Управителят подложи на разглеждане искането на членовете на Българския камбиялен синдикат да им се плаща годишна лихва 3% върху сумите, вложени в Българската Народна Банка на безсрочен влог, без да се гледа на техния произход, т. е. дали те произтичат от инкасо на чужди полици, от изкупуване камбиялния сток на членовете на Българския камбиялен синдикат, от купеното от последните текущо камбио или от други операции.

Съветът, като взе предвид, че с постановлението си от 19.XII.1913 г., Съветът, като постанови да се дава 3% годишна лихва само върху сумите, произходящи от инкасо

на чужди полици, с това изключи да се подведат с право на такава лихва сумите, произходящи от изкупуване на камбиялния сток на членовете на Българския камбиялен синдикат, от купеното текущо камбио за сметка на синдиката, разпределено между членовете на този последния, както и за други суми; с други думи, тези суми, освен инкасовите, останаха под режима на действуващата тарифа, сиреч на безлихвена сметка; че, като се поставиха в положение да продадат целия си камбиялен сток и да продават занапред всичкото си камбио по определените цени от Българската Народна Банка, членовете на Българския камбиялен синдикат не без основание претендират да им се плати, като възмездие на тия ограничения, поне 3% годишна лихва на техните суми, които те не могат достатъчно да използуват дотогава, до когато синдикатът съществува; че постановлението на Съвета от 19.XII.1913 г. предполага постоянен контрол от страна на Българската Народна Банка за произхода на внесените на безсрочен влог суми, нещо, което практически не може напълно да се осъществи или пък тия суми ще трябва да се приемат просто на доверие; че, следователно, по-удобно ще е за самата Банка, без да влиза в подробни предварителни проверки за произхода на вложените у нея суми, да определи една максимална сума, която да бъде депозирана от всички членове на Българския камбиялен синдикат, докато трае последният, в Българската Народна Банка на безсрочен влог с 3% годишна лихва; че изкупеното камбио възлиза на тринадесет милиона, а купеното от 23.XII.1913 г. досега – на десет милиона лева; че следователно, една сума от 30 милиона лева максимално може да се приеме като влог от всички членове на Българския камбиялен синдикат, като се разпредели пропорционално на техните дялове в разпределението на купеното за сметка на синдиката камбио; че настоящето решение може да има ретроактивна сила само за суми, произходящи от изкупеното камбио или от инкасо, но не и за други суми, а за в бъдеще – за всички суми до горния размер, без да се гледа на техния произход.-

По тия съображения

ПОСТАНОВИ:

1. Отменя постановлението си от 19.XII.1913 г., протокол № 142[1]

2. На членовете на Българския камбиялен синдикат да се плаща по 3% годишна лихва върху сумите, вложени от тях в Българската Народна Банка, стига само техният общ размер да не надминава 30 милиона лева.

3. Този процент на лихвата – 3% – да се плати върху сумите, от деня на влагането им, произходящи от изкупуване камбиялния сток от 17 декември насам, на текущето камбио от 23 с[ъщия] м[есец] насам и от инкасо на чужди полици от 19 декември с[ъщата] г., а на всички останали суми до горния размер, без да се гледа на произхода им, да се плаща по 3%, като се спазва условието, посочено в предходния пункт.

4. Размерът, който всеки от членовете на Българския камбиялен синдикат може да влага в Българската Народна Банка с 3% годишна лихва, трябва да отговаря на пропорционалния дял в разпределението на камбиото, купено за сметка на синдиката.

5. Сметката на депозираните суми на всеки член от Българския камбиялен синдикат ще се води от Софийския клон.

6. Централизирането на сумите по депозитната сметка в Софийския клон ще става франко комисионна, но за преводите по тая сметка от София до провинциалните градове ще се взема комисионна на общо основание.

7. Членовете на синдиката нямат право да прехвърлят своите депозитни дялове един другиго.

8. Настоящето решение влиза в сила от деня на одобрението му от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
Пом[ощник] секретар:*[...]*

[Отстрани бележка:] *Одобрено от М[инистерст]вото на Ф[инанси]те с писмо от 17 януарий 1914 г. № 544.*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 35, л. 16 – 18. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. док. № 107.

№ 109

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА КУРСА ЗА ПРОДАЖБА НА КАМБИО НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ

София, 22 януари 1914 г.

Протокол № 14

Заседание на 22 януарий 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Председателят на Проверителния съвет г[осподин]: Ив. Кацаров

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

I. Разглеждане въпроса по кой курс да се продаде камбио на членовете на Българския камбиялен синдикат извън делът от репартицията[1] на купеното за сметка на синдиката камбио.

[...]

Г[осподи]н Управителят докладва въпроса, възбуден от членовете на Управителния комитет на Българския камбиялен синдикат да се продава на членовете на последния камбио от Банката по продажния ѝ курс с право да им се бонифира разликата между продажния и покупния курс до размера на техния дълг, който им се пада от репартицията.

Съветът, като взе предвид, че, съгласно чл. 8 ал[инея] I-ва от договора, делът от разпределеното камбио се продава на членовете на синдиката по покупния курс, следователно, ако членовете на синдикат са купили камбио до поемането на своя дял в размер по-голям от делът, ще трябва за разликата в повече да платят по продажния курс, а онова, което не надминава делът – по покупния курс; че при това условие, искането на членовете на Управителния комитет на синдиката – да се бонифира на членовете на последния разликата курса до размер на техния дял е справедливо и основателно,

ПОСТАНОВИ:

На членовете на Българския камбиялен синдикат да се продава камбио по продажния курс, като им се бонифира разликата между продажния и покупния курс само да размера на техния дял от репартицията на купеното за сметка на синдиката камбио.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *П. Чолаков*
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*
Пом[ощник] секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 335, л. 98. Оригинал. Машинопис.

---

1. Репартиция – разпределение. Репартиционните данъци са данъци, чийто размер предварително се определя в бюджета, а събирането им се разпределя по области, околии, общини и данъкоплатци.

№ 110

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ПОДНОВЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ И ГОДИШНАТА ЛИХВА, КОЯТО БНБ ЩЕ ПЛАЩА ВЪРХУ ВЛОГОВЕТЕ НА НЕГОВИТЕ ЧЛЕНОВЕ

София, 29 март 1914 г.

Протокол № 47

Заседание на 29 март 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] К. Башулков и Председателя на Проверителния съвет г[осподин]: Ив. Кацаров

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

I. Разглеждане 1) въпроса за подновяване на Българския камбиялен синдикат и 2) въпроса за 3%-та лихва, която Българската Народна Банка се бе задължила да пла-

ща на безсрочните влогове на членовете на синдиката до размер 30.000.000. лева.

[...]

Г[осподи]н Управителят докладва следните два въпроса:

1. въпроса за подновяването на Българския камбиялен синдикат

2. въпроса за 3% лихва, която Българската Народна Банка се бе задължила да плаща на безсрочните влогове на членовете на синдиката до размер на 30 000.000 лева, разпределени пропорционално на техните камбиялни дялове.

Тия два въпроса са били положени и разгледани в общото събрание на членовете на синдиката. Съгласно предварителното съвещание на г[осподин] Управителя с членовете на Управителния Съвет, на синдикалните членове е било съобщено, че подновяването на синдиката бе могло да стане още за един месец и, ако стане нужда, за повече, но под условия, които би гарантирали преди всичко еднообразния покупен курс на девизите, определен от Българската Народна Банка. Колкото до условието, щото купуването на всички девизи да става за сметка на Българската Народна Банка, за да се разпределят отпосле между членовете на синдиката – това условие, като стеснително както за Банката, тъй и за членовете на синдиката, да се изостави, т. е. всеки да купува според нуждата си по определения курс от Банката. Вследствие на това и след продължителни дебати общото събрание на членовете на синдиката се спряло върху следните две основни положения, относно подновяването на синдиката, приложени от г[осподин] Г. Губиделников[1]:

Членовете на синдиката, подновен за един месец, се задължават да не купуват предложените им девизи на цена по-висока от покупния курс, определена и обявена от Българската Народна Банка.

Помежду си, обаче, членовете на синдиката могат да купуват и продават девизи на цени, които не трябва да надминават обявените от Банката продажни курсове.

Българската Народна Банка ще продава камбио в зависимост от разполагаемия ѝ камбиялен сток, след като отдели от него нужните за нея резерви.

По втория въпрос общото събрание е настояло, щото Българската Народна Банка да продължава да приема и през периода на подновения синдикат, т. е. още за един месец влоговете на синдикалните членове до размера 30.000.000 лева, като им плаща затова 3% лихва. Даже те правят от приемането на това условие от страна на Българската Народна Банка въпрос за продължаването или не на самия синдикат.

Управителният Съвет на Българската Народна Банка, като взе предвид:

1. Че купуването на камбиото от страна на членовете на синдиката за сметка на Българската Народна Банка задължава последната да разпределя купеното камбио пропорционално между членовете на синдиката и целия камбиален сток да продава по обявените от нея продажни курсове било на членовете на синдиката, било на трети лица;

2. Че тия условия са еднакво стеснителни, както за Банката, така и за членовете на синдиката – за Банката в смисъл, че тя е задължена да купува всичкото ѝ предложено камбио без оглед дали има тя нужда от него, а за членовете на синдиката в смисъл, че за всички техни камбиялни нужди, които превишават камбиялния им дълг, трябва да ги удовлетворяват чрез покупки от Българската Народна Банка, като спекулират върху курсовете;

3. Че в случая е важно да се обезпечи стабилизирането на камбиялните курсове и да се избегне конкуренцията между членовете на синдиката, която би докарала голяма нестабилност в курсовете;

4. Че износът, вследствие на падането цените на храните е твърде намалял, а възможността да се сключи заем в течението на срока за който се продължава синдиката, не е сигурна;

5. Че, поради това, нужно е да се продължи синдиката поне за един месец, като се премахнат ограниченията за задължителното изкупуване от страна на Банката на купеното камбио и задължителното продаване на изкупения камбиален сток, без даже да се запазят известни резерви от него за нуждите на Банката;

6. Че, влоговете от страна на синдикалните членове би могли да бъдат приемани и в течение на подновения срок на синдиката, но в размер двойно по-малък от досегашния, т. е. като се намали общата им сума от 30 на 15 милиона лева;

7. Че това намаление трябва да стане, понеже голяма част от тия влогове не представляват суми за ремитиране в странство, а вътрешни влогове, които някои банки не се решават да пласират между клиентите си, за да избегнат каквито и да било рискове,

ПОСТАНОВИ:

I. Да се поднови Българският камбиялен синдикат още за един месец с право на ежемесечно подновяване, ако стане нужда.

II. От условията на стария договор на синдиката, да се изхвърли клаузата за купуване камбиото за сметка на Българската Народна Банка и задължителното разпределение на 50% от него, както и продаването на целият камбиаялен сток без всякакви резерви от страна на Банката.

III. Подновяването да стане само въз основа на еднообразната покупна цена на камбиото, определена от Банката и задължителна за всички членове на синдиката и правото на Банката да продава само оная част от своя камбиален сток, която тя счита разполагаема, след като си запази известни резерви от него.

IV. Относно влоговете на синдикалните членове техният размер да се намали от 30 на 15 милиона, като се запазят останалите условия за приемането им.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*
Пом[ощник] секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 35, л. 422 – 425. Оригинал. Машинопис.

---

1. Георги Губиделников – вж. БНБ. Сб. док. Т. I., с. 390.

№ 111

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ДОГОВОРА С БЪЛГАРСКИЯ КАМБИАЛЕН СИНДИКАТ

София, 2 април 1914 г.

Протокол № 49

Заседание на 2 април 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович.

Присъствуват: Председателят на Проверителния съвет г[осподин] Ив. Кацаров.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

III. Одобряване договора за подновяването на Българския камбиялен синдикат.

[...]

Г[осподи]н Управителят докладва окончателния текст на договора за подновяването на Българския камбиялен синдикат, приет от общото събрание на членовете на синдиката, на 2 т[ози] м[есец]; 5 1/2 часа сл[ед] об[яд], и молбата на членовете на синдиката да се увеличи 3% -та влогова сума на синдикалните членове от 15 на 20 милиона лева, или поне да се измени базата на разпределението ѝ.

Договорът за подновяването на синдиката гласи, като следва:

Чл. 1. Българският камбиялен синдикат, основан на 19.XII.1913 г. за срок да 31.III.1914 г., се подновява още за един месец, т. е. до 30.IV.1914 г. с право да се подновява ежемесечно по общо съгласие на страните – Българската Народна Банка от една страна и останалите членове на синдиката от друга

Чл. 2. Членовете на синдиката се задължават да не купуват девизи на цена по-висока от покупния курс, определен от Българската Народна Банка.

Те могат, обаче, да купуват и продават помежду си девизи за цени, каквито уговорят, но в никой случай уговорената цена да не надминава продажния курс, обявен от Българската Народна Банка.

Чл. 3. Българската Народна Банка ще продава девизи по обявените от нея курсове от разполагаемото си камбио, като си запази нужните за нея резерви.

Чл. 4. Всички останали постановления на синдикалния договор от 19.XII.1913 г., доколкото те не противоречат на чл. чл. 1, 2, и 3 от тоя подновителен договор, остават в сила.

Предвид на това, че горният текст за подновяването на Българския камбиялен синдикат е напълно съобразен с възгледите на Съвета; че този последният не намира основание да увеличи влоговата лихвена сметка на членовете на синдиката от 15 на 20 милиона лева; че определената сума от 15.000.000 лева може да се разпредели по взаимно съгласие на членовете на синдиката, понеже старата основа за разпределението вече не съществува, т. е. камбиялните дялове се премахнаха,

ПОСТАНОВИ:

1. Одобрява договора за подновяването на Българския камбиялен синдикат от 2.IV.1914 г. до 30.IV. с[ъщата] г. с право да се подновява ежемесечно, ако стане нужда.

2. Лихвеният влог на синдикалните членове до размер 15.000.000 лева да се разпредели помежду членовете на синдиката, по начин, какъвто те посочат на Българската Народна Банка.

3. Лихвата на тая влогова сума да се смята от 1 т[ози] м[есец].

4. Настоящето постановление влиза в сила от деня на утвърждението му от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите.

Управител: *Хр. Чакалов*

Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович

Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*

Секретар: *[...]*

[Отстрани бележка:] *Одобрено от М[инистерст]вото на Финансите с писмо № 7283 от 12.IV.[1]914 г.*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 36, л. 438 – 440. Оригинал. Машинопис.

2.3. БНБ като търговска банка – кредити, депозити, лихви

№ 112

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТПУСКАНЕ ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ НА НИКОЛА СТРАНСКИ[1]

София, 1 март 1901 г.

Протокол № 9

Заседание на 1 март 1901 г.

Присъствували: Ст. Караджов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович и М. Михаилов

Съвета постанови:

[...]

Никола И. Странски от София, 8.000 лева срещу едно празно място от 1000 кв. метра, оценено за 8.000 лева. – Никола И. Странски по настоящем дължи по няколко сконтирани от него полици и по няколко тримесечни записа една сума от лева 37.475.200, които са протестирани, но не уредени, защото, както казахме и на друго място при сключване на допълнителни ипотеки и при уреждане разни заеми, съществуващата криза[2] в страната е вързала ръцете на всичките търговци и промишленици и ако в подобни критически времена Банката вместо да им помогне, вземе да ги преследва и стяга, ще предизвика голям крах и никой не може да предвиди какви може да бъдат ужасни последствията, защото, както прямите длъжници, така и поръчителите, не са в положение да уреждат задълженията си, нито по ипотечните си заеми, нито по заеми от друга категория, а известно е, че понеже няма у населението свободни капитали, то и да се прибегне до продажба на недвижими имоти, за да се разчистят всички висящи, превишени и неуредени сметки, ще се продадат за ничтожна цена и даже може поголямата част и да не се продадат, а ще останат върху самата Банка, и в такъв случай не се постига с подобни мерки никаква цел, а само се опропастяват банковите клиенти и се турят в риск банковите креанси.

Освен означената по-горе сума Н. И. Странски дължи на някой външен кредитор по една полица 5.700 лева, която полица е пратена в Банката инкасо с нареждание, ако не се плати на падежът, да се протестира. От външни сведения Банката е узнала, че лицето имало намерение да обяви Н. И. Странски в несъстоятелност, в случай че не му бъде изплатена сумата на падежът. Понеже Странски има в Банката и други задължения за огромни суми, не е в интерес на Банката да се обяви в несъстоятелност, защото много от поръчителите му ще пострадат и Банката рискува да изгуби големи суми. Като всичко предложено под внимание, Управит[елния] Съвет реши: Не е в интерес на Банката да се обявява за сега Странски в несъстоятелност, а предпочтително е да се подкрепи по някой начин, за да не се предизвика по-голямо сътрясение, за това да му се вземе под втора ипотека зданието, което е ипотекирано на Застрахователното др[ужество] „Балкан“, като му се отпуснат 42.000 лева и срещу едно празно място, оценено за 8.000 лева да му се отпусне цялата сума, а всичко да му се отпуснат 50.000 лева. Тези 50.000 лв. да се употребят както следва: 37.475 лв. 20 ст. да се прехванат срещу сконти-

раните полици и тримесечни записи, около 2.215 лева да се удържат, за да се нареди друг ипотечен не просрочен заем, 2.000 лв. да се удържат за лихва на ново-сключения заем и 5.700 лева да се изплатят за полицата, пратена за инкасо.

Ст. Караджов
Ж. Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 9. Оригинал. Ръкопис.

---

1. Никола Странски – вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 147.

2. Имат се предвид селските вълнения в Дуранкулак и Шабла и последвалите безредици, които довеждат до сваляне правителството на В. Радославов и създаването на коалиционен кабинет начело с П. Каравелов на 19.II.1901 г.

№ 113

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ НА ПОЛИКСЕНИ С. СТАМБОЛОВА

София, 12 декември 1901 г.

Протокол № 47

Заседание на 12 декември 1901 г.

Присъствували: Ст. Караджов, Ив. Н. Бракалов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович, М. Михаилов

Съвета постанови:

[...]

На Поликсени С. Стамболова от София да се отпусне ипотекарен заем от 50.000 лева срещу 3 празни места от 6.400 кв. м., оценени за 93.210 лева.

Бившият министър С. Стамболов[1], след смъртта си, е оставил една голяма част, както по прямите си задължения, така и по разни поръчителства, неуредени. Съпругата му Поликсени Стамболова, в качеството си на настойница на малолетните му деца-наследници, се е завзела с уреждането всичките му висящи дела, но понеже не разполага с[ъс] свободни парични средства, а с недвижими имоти, заявила е, че това нареждане висящите сметки на покойния си съпруг може да направи само, ако ѝ се отпусне заем срещу ипотекиране на някои недвижими имоти. Сключването ипотечен заем, срещу гореказаното празно място, можеше да се извърши и по-рано, но понеже това място е орташко с наследниците на покойния С. Муткуров[2] и неделимо, трябваше тези последните да се съгласят, щото ипотекирането на празните места да стане изцяло, т. е. да се ипотекира цялото място, което притежават наследниците на С. Стамболова и на С. Муткурова заедно. Понеже това съглашение се постигна и понеже засега няма възможност да се наредят поменатите задължения, освен с ипотечен заем, Съветът реши: да се сключи такъв и сумата от 50.000 лева, която ще се отпусне, да се употреби, както следва: 1-во – 1.000 лева да се броят за държавни данъци и други разноски; 2-ро – 2.000 лева да се удържат за лихви на сключената ипотека за 6 месеца; 3-то – 29.431 лева и 50 ст. да

се прихванат за изплащание полици по прями задължения и по поръчителства и 4-то – 17.568 лева и 50 ст. да се минат в заверение специалната текуща сметка, която е превишена с около 9.000 лева.

Ст. Караджов
Н. Бракалов
Ж. Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 44 – 45. Оригинал. Ръкопис.

1. Стефан Стамболов – вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 289.
2. Сава Муткуров – вж. пак там, с. 289.

№ 114

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА КОЖАРСКОТО ДРУЖЕСТВО В СОФИЯ

София, 16 февруари 1902 г.

Протокол № 10

Заседание на 16 февруарий 1902 г.

Присъствували: Ст. Караджов, Ив. Н. Бракалов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович и М. Михаилов.

Съвета постанови:

Първото Българско Анонимно Акционерно Кожарско Дружество в София с писмото си от 12 того под № 95, като съобщава, че имало да взима от Военното Министерство около 83.650 лева златни за изработени и предадени разни материали, като обуща, стъпала и полустъпала, но по бюджетни причини Министерството не могло сега да изплати сумата, а е издало на казаното дружество едно удостоверение от 18 януарий т[ази] г. под № 362, от което се вижда че действително дружеството има да получава горната сума, моли Банката да му се отпуснат 40.000 лева, за да може да продължава изработването на ботуши и други материали.

Управителний Съвет, като взе предвид, че Кожарското Дружество с предаване след кратко време ботуши и други кожени материали, ще има да взима от Военното Министерство около 20.000 лева, и предвид на това още, че поменатото Министерство не може да издаде на Дружеството платежна заповед от текущия бюджет за извършени доставки през и за сметка на миналата година, а между това Дружеството, ако не си набави навреме от вън сурови кожи, може да не устои на контракта си и да повреди не само на своите, но и на банковите интереси, реши:

Да се завери сметката на Кожарското Дружество цесия с 40.000 лева златни без

вальор[1]. Тази сума да се отпуща на администратора на Дружеството Ив. Гюзелев на общо основание.

Ст. Караджов
Ив. Н. Бракалов
Ж. Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 60. Оригинал. Ръкопис.

1. Вальор (фр. valeur) – ценност, стойност. Дата на осчетоводяване на банкова операция.

№ 115

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ НА ХР. Г. ДАНОВ[1]

София, 14 май 1902 г.

Протокол № 27

Заседание на 14 май 1902 г.

Присъствуват: Ст. Караджов, Ив. Н. Бракалов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович, М. Михаилов

Съветът постанови:

Разгледа се заявлението на книговодителя в гр. Пловдив, Хр. Г. Данов, от 1 май т[екущата] година до Управителния Съвет на Банката с[ъс] следующето съдържание:

„Подир три години ще се изпълни тъкмо половин век, откак работя в полето на Народното Просвещение. До и след Освобождението ни българското поколение се е възпитавало и израсло на книги от мое издание. Първите географически карти на 5-тях части на света издадох на мои средства в 1864 г., когато такива нямаха ни Сърбия, ни Румъния, които отдавна бяха политически освободени. Книгите, издадени и печатани от мене, възлизат до днес на повече от 800 вида. Повечето от тия книги са учебници, но има и крупни книжовни трудове по Историята, Етнографията и др., издадени тоже от мене. Най-новите географически карти на 5-тях части на света, картите на Балканския полуостров, Палестина, Княжество България, също и географическите атлази и глобуси са мое издание. Най-модерните помагала и учебни пособия за началните и класни училища са натъкмени и издадени с мои средства. Без да изброявам поименно всичко, ще кажа, че моята 50-годишна деятелност е пред очите на всички: – книгите, на които се учат учениците, картите, помагалата, картините и пособията са или от мене издадени, или от мене насърчени и хонорирани. През половин век аз работих с ентусиазъм и преданост за повдигание нашето учебно дело и за просветата на народа, като гонех да създам не само една образцова българска книжарница, но и да дам пример за онова, което може да направи една частна инициатива при една безусловна честност и при едно

желязно постоянство. И наистина, аз успях да си спечеля име като пръв български книжар. Не се спирах пред никакви рискове, не жалех ни труд, ни пари за усъвършенстването на заведението ми, което сега заема първо място в България, а печатницата ми – първо място след държавната.

За моя зла слука, обаче, от три години насам попаднах в затруднения временни, но тежки.

През 1899 г. Министерството на Народното Просвещение влезе в споразумение с Финансовото Министерство, което разпореди, щото сумите, предвидени в общинските бюджети по § 4 и § 5 за учебни пособия и книги за училищни библиотеки, да се събират от държавните бирници и се внасят в надлежните земледелчески каси на името на Г[оспода] г[оспода] окръжните училищни инспектори, които правят поръчките за учебните пособия и книги. С тази нова мярка се туряше строга контрола върху изразходването и събирането на училищните суми. Не ще съмнение, че тя подействува на мене много насърчително и аз се ангажирах да уредя първото българско заведение за учебни пособия, за която цел аз намерих нужния капитал и кредит.

В тук приключения мой илюстрован опис, Високоуважаемият Управителен Съвет ще види какви са пособията, за които става дума. На страница 24 от описа е напечатана заповедта № 345 от 1 март 1900 г., с която Министерството на Народното Просвещение заповядва всяко училище да си набави всичките учебни помагала (в[иж] приключения печатен лист) от кредита, определен за тази цел; на стр. 28 е отпечатано окръжното на Министерството на Народното Просвещение № 1190 от 8 февруарий 1901 г. В последното, Министерството, като предполага, че сумите, предвидени в общинските бюджети за учебни пособия (за 1900 г.) са събрани, заповядва, щото откупуването да става по един определен ред: първо най-нужните пособия, после по-малко нужните и т. н. – така щото в разстояние на няколко години да могат да се набавят в училищата всички учебни пособия.

По причина на острата финансова криза, събирането на общинските връхнини отиваше много бавно и сумите, предвидени за пособия в бюджетите на селските общини за 1900 и 1901 г. не можаха да постъпят изцяло и остават да постъпят сега през есента, заедно с предвидените суми за текущата 1902 г. Ако не съществуваше кризата и общинските връхнини постъпваха редовно, то щяха за този период от 3 години да постъпят в 12-тях окръжни училищни инспекции повече от 300.000 лева. (Според списъците в инспекциите се предвиждат за всяко учебно окръжие по 10 – 15.000 лева, а в Търновското учебно окръжие по 20.000 лева.)

От една страна, обстоятелството, че по причина на кризата сумите не постъпяха редовно, а от друга – високото ажио, което плащам за моите задължения към европейски фирми, които задължения са насрочени през този месец за плащание, ме туриха в крайно затруднително положение, временно, но тежко.

Като излагам горното пред почитаемия Управителен Съвет, моля го най-покорно да ми се притече на помощ, като увеличи ипотечния кредит върху заведението ми от 74.000 зл[атни] лв. на 100.000 зл[атни] лв., т. е. с 26.000 зл[атни] лв., с които да си посрещна отчасти нуждите до настъпването на м[есец] септемврий, по което време аз освен сумите по учебните пособия, има да разчитвам като издател и на сигурния си годишен оборот от 120.000 лв. от учебници мое издание, която сума сама е достатъчна за посрещание на платките ми.

В Българската Народна Банка се намират оценките на моето заведение (книжарница, печатница и словоливница), обаче, най-важни за мене като търговец са: книжният ми склад, който ми осигурява годишния оборот от 120.000 лева и складът ми от учеб-

ни пособия, от които само един артикул – най-новите ми географически карти (печатани в по 2.000 екз[емпляра]) – имат номинална стойност от 320.000 лева. Складовете ми и машинарията, които са именно душата на заведението ми, и, за мене, извор на кредита ми, имат стойност повече от 1 милион лева.

Ако Високоуважаемите членове на Управителния Съвет са убедени, че моето минало, моята деятелност, моите заслуги в книжовното ни поле, моето заведение и най-сетне, моята чест заслужават тяхната подкрепа, моля да благоволят и ме подкрепят като не оставят да изложа на старини и себе си, и заведението си, и името на Отечеството си пред външните търговски къщи, с които от 50 години насам работя. Имам пълна вяра, че Високоуважаемите членове на Управителния Съвет ще оценят надлежно просбата ми и не ще откажат да улеснят едно заведение, което не почва сега, но което има едно дълго минало и деятелността на което от половина век е тясно свързана с възраждането на целокупното ни Отечество“.

Настоящото заявление се прочете в заседанието на Съвета още на 4 май, но преди да се вземе какво да е решение, одобри се да се поиска мнението и на оценителната комисия за недвижими имоти при Пловдивския банков клон, изразено в нарочно съставен за тази цел протокол.

В днешното заседание, като се прочете и протокола на оценителната комисия от 5 май 1902 г.[2] и като се взе под внимание:

а) че общата цена на недвижимия имот възлиза на 133.833 лв. и 85 ст.,

б) че цените на моторите, машините за печатание, словоливницата, машините за книговезство, динамо-машината за електрическо осветление и другите принадлежности, описани в инвентаря, възлизат по покупната им цена на 170.000 лв.,

в) че складът от книги (суров материал, печатани произведения и училищни помагала), оценен изобщо на най-долна цена за 30.000 лв. и

г) че 1-во – имотът се гледа добре, 2-ро – машинариите и другите принадлежности не са изгубили ни от стойността си, ни от занемарявание, 3-то – че суровият материал се оползотворява и изнася за продан, 4-то – че печатните книги и училищните помагала са приети за всичките училища и 5-то – че изобщо имотът (движимият и недвижимият) в най-нещастен случай би намерил най-малко 200.000 лв.,

Управителният Съвет реши: Да се отпуснат още 25.000 лева на Хр. Г. Данова срещу допълнителна ипотека на печатницата му с инвентаря, всичките машини и други принадлежности.

[...]

Ст. Караджов
Ив. Н. Бракалов
Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 82 – 85. Оригинал. Ръкопис.

1. Христо Г. Данов (1828 – 1911) – учител, книжовник, основател на организираното книгоиздаване в България, почетен член на БАН от 1900 г., кмет на Пловдив (1896 – 1898). През 1857 г. учредява в Пловдив „Дружествена книговезница“, която се превръща в книжарница и издателство. След Освобождението през 1878 г. Данов печата главно учебници – в Белград, Будапеща и Виена, предимно по история, география, както и голям брой учебни помагала.

2. Протоколът липсва в документацията.

№ 116

ЗАПИТВАНЕ ОТ ЕЛЕНСКИЯ НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ ЮРДАН П. ТЕОДОРОВ КЪМ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО ДАВАНЕТО НА ЗАЕМИ ОТ БНБ

София, 26 юни 1902 г.

На основание чл. 107 от Конституцията, моля Господина Минист[ъ]ра, да ми отговори:

Истина ли е, че Българската Народна Банка е дала на заем на Кожарското дружество около 400.000 лева, без гаранция от друга фирма, когато акциите на това дружество са съвсем спаднали?

Истина ли е, че Българската Народна Банка е отворила около 500.000 кредит на директора на Захарната фабрика, без каквато и да е гаранция от друга фирма и въпреки Закона?

Истина ли е, че след фалирането на фирмата Странски-Михайловски в Пловдив, същата Банка е кредитирала тая фирма с около 240.000 лева без никакви гаранции?

Истина ли е, че същата Банка е станала експлоататор на мряморната кариера на изпадналия Димитър Сотиров, на когото била дала заеми без солидна гаранция; и какво я е накарало да нарушава чл. 7 от Закона[1], който запрещава да се дават пари срещу индустриални акции, и да взема участие прямо или косвено, в индустриални или търговски предприятия?

Истина ли е,че Банката е направила втора ипотека на едни и същи фабрики „Работник“ и „Изида“, въпреки чл. 8 от Закона; независимо от големия кредит, който им е направила, без гаранция от друга фирма?

[...]

Одобрен ли е щата на служащите при Банката с[ъс] закон от Народното Събрание, както изисква чл. 21 от Закона? В сила ли са и съблюдават ли се: пункт 7 и член 5 от Закона за Банката и чл. 33 от Устава ѝ?

Еленский Народен Представител: *Юрдан П. Теодоров*

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 5561 л. 19 – 21. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 222 – 238.

№ 117

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПОВТОРНО ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА КОЖАРСКОТО ДРУЖЕСТВО В СОФИЯ

София, 13 март 1903 г.

Протокол № 15

Заседание на 13 март 1903 г.

Присъствували: Ст. Караджов, Ив. Н. Бракалов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович и М. Михаилов

Съвета постанови:

Предмет на разисквание бе писмото на Първото Българско Анонимно Акционерно Кожарско Дружество в София от 5 март т[ази] г. под № 131 до Банката, регистрирано в[ъв] входящия дневник на 6 того под № 8295.

Преди да се вземе окончателно решение по предложението на Д[ружест]вото с поменатото писмо Управителния Съвет на Банката в целия си състав се отправи на самата фабрика на Д[ружест]вото, за да констатира в какво положение се намира това Дружество, колко и каква стока има изработена, колко има суров и в работа материал и на каква горе-долу сума възлиза всичкия готов, суров и в работа материал и като се увери, че показаните в[ъв] ведомостите и баланса суми са верни, пристъпи към всестранно разисквание. След това Съвета, като взе предвид, че Кожарското Д[ружест]во получава от Военното Министерство извънредна поръчка за кожени изделия от около 140.000 лева, което е в полза на Д[ружест]вото и на Банката, от друга страна пък понеже Министерството ще брои сумата едва в 1904 г., понеже не разполага през текущата година по бюджета си с пари, реши: Да се отпуснат на Кожарското Дружество 140.000 лева, като се задължи последното да цесира тая сума върху Банката. Сумата 140.000 лева да се тегли от Д[ружест]вото постепенно, според нуждата, и срещу редовно издавани чекове.

Ст. Караджов
Ив. Н. Бракалов
Ж. Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 133. Оригинал. Ръкопис.

№ 118

СПИСЪК НА СТОКИТЕ, СРЕЩУ КОИТО БНБ ПРАВИ ЗАЕМИ И ОТКРИВА СПЕЦИАЛНИ ТЕКУЩИ СМЕТКИ

[София] 27 февруари 1907 г.

1. *Храни*: жито, ечемик, ръж, овес, кукуруз, просо, сусам, анасон, добре пречистени.
2. *Захар*.
3. *Кафе*.
4. *Ориз*.
5. *Метали*: желязо, мед, олово, цинк и изделия от тях.
6. *Свещи* (в мрачно помещение, запазени от топлина и мишки).
7. *Сапун*.
8. *Лой* (претопена).
9. *Восък*.
10. *Спирт*, коняк, ракия и други спиртни питиета освен вино.
11. *Сол* (в сухо помещение).
12. *Пашкули* (само печени).

13. *Въжа* и въжарски изделия.
14. *Тютюн* и изделия от него, първокачествени (в подходящи за такава стока помещения, защото бързо се развалят).
15. *Дървен* материал (строителен и за гориво).
16. *Железарии*.
17. *Текстилни* изделия: вълнени, ленени и памучни платове.
18. *Брашна* чисти: № № 0000, 000, 00, 0, които ще се приемат най-много за една година, а № № 1, 2, и 3 – сама за шест месеци (в сухо помещение).
19. *Керамика*.
20. *Хартия*, картони и изделия от тях.
21. *Железни* каси.
22. *Прежда*: памучна, вълнена, ленена и копринена.
23. *Газ* (само в градските складове).

Забележка: Българската Народна Банка има право да определя колко на % да отпуща срещу залог на стоките, упоменати в настоящия списък, съобразно качеството и вида им, или най-много % от стойността им, съгласно чл. 33 от Закона за Банката.

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 551, л. 49. Машинопис.

№ 119

СЕКРЕТНО ПИСМО ОТ БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ

София, 28 май 1907 г.

№ 2418

Господин Министре,

Съгласно писмото Ви от 25-ти под № 1068[1] сезирах нашия Управителен Съвет, който, в заседанието си от 26 с[ъщия] м. реши да се направи един заем от 900.000 лв. зл[атни] на Негово Блаженство Български Екзарх[2] за купуване място и постройка за Екзархийски дом в Цариград, с 7% годишна лихва, платими в един срок от 30 г. по равни годишни анюитети.Тоя заем се отпуща под гаранцията на Българското Правителство и годишните погашения ще се привеждат ежегодно в държавния бюджет за издържание на Св[етата]. Екзархия, съгласно § 74 от Екзархийския устав.

Молиме Ви да ни явите, Господине Министре, ако трябва да сключим особен договор за тоя заем направо с Негово Блаженство, за да приготвим такъв, или ще бъде достатъчно разменената помежду ни кореспонденция.

Управител: *Б. Боев*
Администратор: *Хр. Кунов*

ЦДА, ф. 258К, оп. 1, а. е. 51, л. 33 – 34. Оригинал. Ръкопис.

1. Става въпрос за преписката, която започва още през 1904 г., с молбата на българския екзарх да се отпуснат пари за закупуване на място за постройката на помещения за екзархията и дипломатическото агентство.
2. Екзарх Йосиф.

№ 120

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА СПИРАНЕ ОТПУСКАНЕТО НА ЗАЕМИ СРЕЩУ ЗАЛОГ НА ЦЕННИ КНИЖА ОТ БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1904 г.

София, 15 септември 1907 г.

Протокол № 112

Заседание на Управ[ителния] Съвет от 15 септ[еврий] 1907 г.

Заседавали: Управителя Б. Боев и Администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кунов и К. Кузев

Присъствували: Правит[елствения] делегат Кр. Карагьозов и Юрисконсулта Хр. Чакалов

[...]

Поради настоящата парична криза в някои от западно-европейските държави някои от кредитните учреждения в страната, които имат връзки с банкови институти в тия страни, за да си набавят парични средства, започнали са да се явяват на гишетата на Банката било направо, било чрез външни лица и да искат заеми срещу залог на ценни книжа от Българския държавен заем от 1904 г., от последния руски заем и от общинските заеми на градовете София и Варна. Понеже Банката ни и Държавата имат интерес да не допуснат да се намалят средствата на Народната Банка, чрез изнасянето на част от стока ѝ в странство, Съвета реши да се спре временно отпущанието на заеми срещу залог на споменатите по горе ц[енни] книжа. Освен това Съвета решава още занапред клоновете да отпущат заеми срещу залог на ценни книжа само до размер на 50.000 лв., а за по-големи заеми да искат разрешение от Централното Управление.

[...]

Б. Боев
М. Михаилов
Н. Николаев
Хр. Кунов
К. Кузев
Кр. Карагьозов
Хр. Чакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 12, л. 44 – 45. Оригинал. Ръкопис.

№ 121

ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА КРЕДИТА ЗА ВНОСНА ТЪРГОВИЯ

София, 29 октомври 1907 г.

№ 5775

Преди месец Ви обърнахме вниманието върху настъпилата криза на европейския пазар[1] и Ви предупредихме да бъдете въздържани в отпускането на заеми под какъвто и да е вид като се стараете само да поддържате клиентите си, но не и да увеличавате

наново кредитите им или пък нови клиенти да търсите. Види се, че не сте се проникнали достатъчно от нашите наставления понеже забелязваме едно усилено увеличаване портфейла на Банката. Това не би представлявало, може би, голяма опасност само по себе си, ако не беше потребно да държим сметка не само за сигурността на пласирането ами още и в по-голяма степен и за паричния пазар у нас, върху който едно безконтролно покачване на портфейла ще упражни вредно влияние, особено в години като настоящата, когато стопанския баланс на страната изглежда да не бъде в наша полза.

Намалението на експорта, може да се каже почти спирането му, през изтичащия месец трябва да ни напомни за опасността да се лишим от средства за покриването ни в странство. Ний нямаме, разбира се, силата да създадем експорт; но наша длъжност е да ограничим, колкото това е в нашите ръце импорта: через това ние би бихме могли да намалим външните срещу нас тегления и да заместим отчасти липсата на камбио на нашия пазар. Ограничението пък, от друга страна, на вноса се намира в пряко съотношение с кредита, който Българската Народна Банка дава на търговците с чужди стоки и на новите предприятия, които сега тепърва се основават.

Ето защо трябва да Ви *напомним, твърде сериозно* да се отнесете към настоящето ни, да обмислите добре това, което по-горе Ви казваме и *като не излагате клиентите си на риск да пропаднат, да ограничите кредитът за вносната търговия,* като принудите търговците *да се въздържат в поръчките си в странство.*

Наопаки, до колкото Ви е възможно, *трябва да улеснявате износната търговия.*

Няма нужда да Ви пояснявам, че по тоя начин, като се стимулира появяването на камбиото и ограничението на износа на златото от нашия пазар, ний ще бъдем в състояние да поддържаме равновесие на нашето парично обръщение и ще избегнем колебанията в паричния пазар.

Също не трябва да Ви напомняме, че ний трябва да се стремим колкото е възможно да избягваме кредитирането на продавачите на пари, т. е. сарафите и банкерите, на които ще се погрижите да ограничите кредита при Вас.

Администратор*: К. Кузев* Управител: *Б. Боев*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 551, л. 66 – 67. Печатно.

1. Кризата от 1907 г.

№ 122

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ УЛЕСНЕНИЯ НА ТЪРГОВЦИТЕ ПОРАДИ ОБЩАТА ЕВРОПЕЙСКА МОНЕТНА КРИЗА

София, 13 ноември 1907 г.

Протокол № 141

Заседание на 13 ноември 1907 г.

На заседанието присъствуваха г[осподин] Б. Боев и г[оспо]да администраторите Н. Николаев, К. Кузев

След разменените мисли върху трудното днешно положение на тържището,

както в София, тъй и в другите главни центрове в Княжеството, в смисъл:

1. че вследствие на общата европейска монетна криза и на извънредната висока лихва в европейските пиаци, тукашните иностранни банки отказват да издават и продават на търговците камбио срещу странство, поради което не само че курсът на девизите срещу странство станаха извънредно скъпи, но още и твърде редки, от което страдат въобще всички търговци, понеже нямат възможност да покриват задълженията си в странство с камбио;

2. че вследствие обстоятелството, какво и самата Народна Банка, желающа да подпомогне на търговците с продажба на камбио срещу своите вземания при кореспондентите си в странство, е издала и продава доста камбио, което се вижда от факта, че в течение на една седмица заеманията ѝ са се намалили от 16.575.000 милиона на 3 – ти ноември, на 14.176.258 милиона на 10 – и ноември, или всичко продадено камбио около 2.393.000 милиона и

3. понеже ефективното злато съвършено липсва, както на Софийското тържище, тъй и в другите главни центрове на Княжеството, която липса още повече се увеличава, поради това, че и самата Банка не пуща в обръщение ефективното си злато в замяна на златните си банкноти, с което се още повече затруднява положението на търговците, които ако биха имали ефективно злато, биха си послужили с него, вместо камбио, за покриване задълженията си в странство.

Съветът, като има предвид изложените мотиви, и за да улесни търговците, реши:

Натоварва Администраторът на касовия отдел, да нареди да се извадят и пуснат в обръщение да края на този месец, едно количество от около (50.000) петдесет хиляди наполеона, в замяна златните банкноти, като се вадят постепенно и то: Варненският клон да пусне до 10 хиляди наполеона до края на този месец, а Софийският клон – до 15 хиляди, които да дават в малки количества – 25, 50, 100 и 200 наполеона на лица; за количества по-големи от 200 наполеона, клонът в София да иска разрешението на г[осподин] Управителя.

На другите клонове – Русе, Пловдив и Бургас – ще се разреши допълнително какво количество да пуснат, в случай че биха поискали такова разрешение.

Управител: *Б. Боев*
Администратори: [...][1]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 12, л. 145 – 147. Оригинал. Ръкопис.

1. Подписите на администраторите липсват в документа.

№ 123

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОМЯНА НА ЦЕСИОННИЯ КУРС ЗА ЗАЕМИТЕ НА БАНКАТА

София, 2 януари 1908 г.

Протокол № 1

Заседание на 2 януарий 1908 година.

На заседанието присъствуват: Г[осподина] Управителя Б. Боев и г[оспо]да Администраторите К. Кузев, Н. Николаев и М. Михаилов и Юрисконсулта Хр. Чакалов.

[...]

3) Г[осподи]н Управителя Б. Боев докладва писмата №№ 1, 2, 3 на Финансовото Министерство, с които се иска да се одобри цесионния курс на 23,300,000 лв. заем на държавата по 85%, тъй като един цесионен курс от 83 1/3% би дал повод на финансовия свят да мисли, че финансовото положение на България понастоящем е едно от най-лошите, имайки пред вид, че цесионния курс на Българския държавен 4 1/2% заем от 1907 г. бе 85% и се подпишат изпратените два договори. Съветът като проучи представените договори реши: да се одобри установения курс по заема 85%, като освен изброените в контракта условия се иска от Министерството да потвърди: 1) че Банката има право от ежегодната чиста печалба по своите операции да задържа нужната за сервиса на тоя заем сума и това условие да влезе в пронектуса[1]; 2) разписките, предвидени в чл. 8 от контракта за пренасяне на купоните и облигациите от странство да бъдат за сметка на държавата. При това Софийския банков клон ще завери държавата с 18,805,000 лв. на 2 януарий, от тая дата да прекрати заверяването държавата с лихви по сметката ѝ и текущи лихвени сметки, която от 2 януарий става безлихвена.

Управител: *Б. Боев*
Администратори: *М. Михаилов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 12, л. 213 – 214. Оригинал. Ръкопис.

1. Пронектус (лат.) – в допълнението.

№ 124

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ДЕЙНОСТТА НА СКОНТОВИТЕ КОМИТЕТИ ПРИ АГЕНТУРИТЕ

София, 17 октомври 1908 г.

Протокол № 145

Заседание на 17 октомврий 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н. Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителствения Делегат Г[осподи]н Кръстю Карагьозов и Юрисконсулта Г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 (четири) часа след обед.

Дневен ред

[...]

VI. Разрешение въпроса: трябва ли да съществуват сконтови комитети при Агентурите, които според закона нямат право да извършват сконтови операции.

[...]

По повод избиранието кандидати за членове на сконтовия комитет в гр. Троян, повдигна се от г[осподин] Администратора на Касовия Отдел Н. Николаев, принципиално въпроса: „Трябва ли да съществуват сконтови комитети при Агентурите, които според Закона, нямат право да извършват сконтови операции?“

[а)] Като има предвид предписанията на Чл. Чл. 17 и 20 от Закона за Бълг[арската] Нар[одна] Банка, от който се заключава, че при всички Клонове и Агентури трябва да има по един сконтов комитет, който да дава сведения за материалното положение и кредита на клиентите, и че тия сконтови комитети не изпълняват някоя вътрешна служба в Банката, каквато изпълняват сконтови комитети при *Banque de France* в[ъв] Франция, т. е. те не изследват и не дават мнения за валидността на дадените за сконтирване полици, а осветляват Банката за личните качества и кредитоспособността на клиентите ѝ;

б) че Банката прибягва до тяхното мнение, не само за определянието кредита на клиентите за сконтовите операции, но и когато трябва да се знае материалното положение на клиентите, за извършването на операции от друг род, като аванси по заеми, срещу депо на полици и пр.;

в) че по самата служба, тези осветления върху кредитите на хората трябва да се дават от лица от мястото, т. е. от градът, където се намират клиентите, с други думи, че тяхната служба е териториална; – не може, значи, сконтов комитет от една Агентура да дава сведения за хора от района на друга Агентура или Клона;

г) че от обстоятелството, че една дадена Агентура не извършва сконтови операции, не трябва да се заключава, че тя не трябва да разполага с един сконтов комитет, защото често пъти, хората от района ѝ са клиенти на друга Агентура или Клон, а тия, за да могат да съберат нужните сведения върху клиента, ще трябва да се отправят към Агентурата, в чиито район той се намира, която пък ще може да даде исканите сведения чрез помощта на сконтовия си комитет;

д) че, най-после, ако някои Агентури не извършват други операции освен касовите, може да им се възложат от 1-ий Януарий ид[ущата] год[ина] някои служби по Занаятчийския Кредит, или по обикновени заеми, а пък органа, който ще се произнася по тия операции, т. е. сконтовите комитети трябва да съществува и трябва да се създаде още отсега, когато заседават Търг[овските] Индустриални Камари и Общинските Съвети, за да не бъде Банката заварена без нуждните органи, когато ще ѝ предстои да извършва тия операции;

е) че колкото се отнася до материалната страна на въпроса, т. е. до разноските по сконтовите комитети, Съвета намира, че това обстоятелство не може да попречи за тяхното съществуване. Важното е в това, че тия разноски не са разполагаеми предварително, а ще стават само тогава, когато Агентурата, било при препоръката на Централното Управление, или друг някои Клон, било за собствени нужди, прибегне към услугите на сконтовия комитет.

По тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Сконтови комитети трябва да съществуват не само – при Клоновете и Агентурите, на които е разрешено да се занимават с[ъс] сконтови операции, но и при ония, които още не боравят с[ъс] сконтови операции.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *К. Мутафов*
Н. Николаев
Т. Николов
Правителствен делегат: *Карагьозов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на г[осподин] Администратора на Касовия Отдел по пункт VI от настоящия протокол.

(§)

Не споделям мнението на Болшинството по въпросът докладван от г[осподин] Администратора на Сконтовия Отдел, а именно: Троянската Агентура, както и останалите 34 Агентури, на които до днес не е дадено правото от Управлението да действуват и вършат сделки, предвидени в[ъв] Временния правилник от 10 Юлий 1907 г. за Агентурите, да имат свои сконтови комитети, предвидени в Чл. 17 – от Закона за Банката, по следующите съображения:

От съществующите до днес 61 Банкови Агентури, на 20 Агентури, отворени през 1906 година, като Представителства на Банката, и обърнати в Агентури на 10 Юлий 1907 г., им е дадено правото да вършат всичките операции, предвидени в Правилника им от същата дата;

„ 6 „ дадено им същото право на 16 Юлий 1908 г., т. е. след една година; и

„ 35 „ изключено им е всяко право за банкови операции, като им се възложи да се занимават изключително с Държавната Касова служба..

Съображенията, да не се дават на останалите 35 Агентури, на 15 Юлий 1908 г., същите права, като на вторите 6 Агентури, са били:

I. Неподготвен за банкови операции персонал.

II. Ограничени работи от родът на банкови сделки.

За да съществуват при Агентурите сконтови комитети, нужно е преди всичко, да се чувствува нужда от тях, да имат да се занимават с нещо, да бъдат от помощ на Агентурите, към които са аташирани, да бъдат полезни и да изпълняват ролята, за която законодателят ги създаде; – щом няма нужда от тяхното съдействие, щом като предметът, за който са създадени, още не съществува, то те остават един безполезен институт, и не разумявам нуждата от техния избор, от тяхното съществуване, и убеден съм, че в практиката ще излезе една аномалия, едно спъване в работите и една конфузия в отговорностите.

Аргументът, че тези сконтови комитети на 35 Агентури, занимающи се, поне за сега, изключително с държавната касова служба, ще бъдат от полза на другите 26 Агентури, понеже биха дали по-точни сведения за кредитоспособността на някои клиенти от техния район, е аргумент слаб; – понеже, в такъв случай, Банката ще трябва да има сконтови комитети в целия свят, и за всеки поединен случай, за кредитоспособността на едно лице да се отправя до сконтовите си комитети, вместо до Кореспондентите си, а това би коствувало твърде скъпо.

Но нека представим по конкретен случай: Клонът – от Свищов ще се адресира до Агентурата в Троян, за да иска сведения за кредитоспособността на Х. Троянската Агентура ще трябва да свика сконтовия си комитет от 3-ма членове, да им плати за едно заседание 15 лева, за да направи какво? – За да определи кредита на Г[осподи]на Х. Такива сведения ще коствуват твърде скъпо на Банката. Друг би бил въпросът, ако Троянската Агентура, би имала право да върши всичките операции, предвидени в Правилника на Агентурите от 10 Юлий 1907 г., то съществуването на подобни сконтови комитети би било от капитално значение за интересите на Банката.

В заключение, намирам, че сконтови комитети при Агентурите, немающи право да се занимават с банкови операции предвидени в Правилника от 10 Юлий 1907 г., ще бъдат безполезни и покрай това обременителни за Банката; – бих се съгласил на това

предложение, само, ако се дадат на тия Агентури и правата по операциите които имат и другите 26 Агентури.

Администратор: *Н. Николаев*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 305, 311 – 313, 316 – 318. Оригинал. Машинопис.

№ 125

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ЛИХВЕНИТЕ ПРОЦЕНТИ НА БАНКОВИТЕ ПЛАСМЕНТИ

София, 4 декември 1908 г.

Протокол № 167

Заседание на 4 декември (четвърти) 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъстват: Правителствения делегат Г[осподи]н Кръстю Карагьозов и Юрисконсулта Г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 и 1/2 (четири и 1/2) ч[аса] сл[ед] обяд.

Дневен ред

[...]

IV. Предложение за прилагане различни лихвени проценти за разните видове банкови пласменти.

ДОКЛАДВА се от същия[1] предложението да се прилагат различни лихвени проценти за разните видове банкови пласменти.

От ред години насам Банката е прилагала почти все един и същ процент за лихвите си по разните видове пласменти. Така:

1) От 1-ви февруарий 1906 до сега тези проценти за: Заемите с поръчители, сконтираните полици, всичките видове спец[иални] тек[ущи] сметки, ипотечните заеми, заемите срещу стоки и коносаменти е бил 7%;

2) От 1-ви февруарий 1906 до 1-ви ноември 1907 за заемите и сметките срещу залог на ценни книжа е бил 6%, а

3) от 1-ви ноември 1907 до сега за същите видове аванси – 7%;

4) за заемите на държавата той е 6 1/2%.

От горното излиза, че в сегашния момент, освен за заемите на държавата, за всички други видове пласменти лихвения процент е 7%, без да се гледа на гаранцията, която представлява всеки вид пласмент, както и на времето, необходимо за реализирането му.

При определяне лихвения процент, без съмнение играе роля най-много рискът, който всеки вид пласмент носи с[ъс] себе си, а след това и времето за реализирването в пари на тоя пласмент. Като изхожда от тоя принцип и понеже заемните операции, които извършва Банката, са най-разнообразни, както по естеството си, тъй и по гаранциите, Управлението на Банката би трябвало да прилага и различни лихвени проценти, а не както е бивало до сега – да се държи един или два такива.

Всичките банкови операции, по отношение гаранциите си, могат да се разпределят на четири групи:

1-ва група

Тая група се представлява от ония пласменти, които са най-малко гарантирани. Такива аз считам:

а) Заемите с поръчители, които Банката прави повече да удовлетворява консумативния кредит, отколкото търговския. Самият опит доказва, че тия видове заеми са най-нередовно плащани и че най-много записи от банковия портфейл, които са отишли в съда, дължат произхождението си на заемите с поръчители. Според една статистика за времето от 27 октомврий 1907 г. до 25 октомврий 1908 Банката е дала в съда записи по заеми 336 за лева 489,438.25 и по сконто 340 за лв. 259,336.90, когато заемните полици са съставлявали 1/3 от целия банков портфейл, сиреч, дадените в съда записи от заеми са в обратна пропорция с тия, произходящи от сконто и то в полза на последните. Вън от туй, заемите изобщо се и мъчно погасяват.

б) Сконтираните с три подписа полици, ако сконтанта няма зарегистрована търговска фирма. И тия полици по естеството си не отличават твърдо от заемите, понеже в болшинството си те не са резултат от търговски сделки, а просто следствие на сторени взаимни услуги. Обикновено тия полици се правят за заобикаляне Закона за Банката, който забранява заемите по-долу от 1,000 лв., когато това ограничение за сконтираните полици го няма.

в) Специалните тек[ущи] сметки под гаранция на две лица, които се откриват на търговци и индустриалци от лв. 5,000 – 50,000 с 2 поръчители. И тия сметки, заедно с[ъс] заемите, са по-малко гарантирани и имобилизират капиталите на Банката. Загубите от тях са тъй също по-големи от ония, които Банката търпи от чисто сконтовите операции.

г) Специални тек[ущи] сметки срещу цесия. Макар в тия сметки и да има една гаранция повече от тая що представляват специалните тек[ущи] сметки под гаранция на 2 лица, а именно цесирането на евентуално вписаните от разните учреждения суми, но понеже това зависи от честността и способността на предприемача, качества, които мъчно се определят, то аз не мога да правя разлика и турям тия сметки в същата категория.

2-ра група

Тая група се състои от ония аванси, които Банката прави по чисто търговския краткосрочен кредит, както и ония по дългосрочния кредит, но гарантирани с имоти. Такива операции аз считам:

а) сконтирването на полици с 2 подписа, принадлежащи на търговци или индустриалци.

Подобни полици, като произходящи от чисто търговски сделки и нямащи срок по-голям от 3 месеца, представляват по-голяма гаранция за навременното повръщане на аванса, така че би трябвало да се третират и по-добре.

б) специални тек[ущи] сметки под депо на полици, ако сметката е отворена на търговец, индустриалец или банкерин.

Полиците, които се депозират от подобни лица, съдържат обикновено 2 подписи, – тоя на издателя и тоя на заемателя – депозант. Естествено е, че те трябва да се подравнят с полиците, за които е споменато по-горе, макар и тук да има един марж от 20%. Тук маржът контрабалансира на печалбата в лихвите, които Банката придобива при предварителното задържане лихвата при сконтир[аните] полици.

в) заемите и сметките срещу ипотеки. Безспорно тук авансираните суми се добре

гарантират,но тъй като те са дългосрочни и средствата за тях се вземат от дългосрочни източници, ако може тъй да се рече (заложните облигации), които не са тъй евтини, както източниците на другите видове пласменти (тек[ущи] сметки и банкноти), то и заради туй те не могат да бъдат подложени на сравнително ниски проценти. Ето защо ги турям в тая категория.

3-та група

Към тая, група причислявам авансите, които представляват по-голяма гаранция от тия означени в[ъв] 2-ра група. Такива са:

а) сконтираните полици с 3 подписи, щом сконтанта има зарегистрована фирма. Полиците от тоя род не могат да бъдат освен търговски, а при това имат и три подписа, които са достатъчна гаранция за навременното плащане на задължението. Подобни полици Банката ще приема от кредитни дружества и банки.

б) специални тек[ущи] сметки срещу депо на полици, когато депозантите са кредитни дружества и банки. Депозираните от подобни дружества и банки полици непременно носят най-малко 3 подписа, тъй като кредитните дружества и акционерните банки сконтират полици с 2 подписа или отпущат заеми на лица с 2 гаранти. При тази добра гаранция и при наличността на един марж от 20% резонно е да се турят тия сметки в тая група.

в) заемите срещу ценни книги. И тия аванси са сигурни, освен в[ъв] време на голяма финансова криза, когато цената на заложените книжа може да падне много долу. За туй пък маржът 20% е достатъчен да посрещне евентуалното спадане на тази цена.

г) специални тек[ущи] сметки срещу залог на неоспорвани вземания от държавата. И тия вземания са сигурни, понеже истинския длъжник – държавата – е повече от сигурен.

4-та група

В тая група влизат:

а) най-здравия длъжник, какъвто е държавата и

б) заемите и сметките срещу залог на стоки и коносаменти, които са най-лесно реализират.

От гореизброената класификация на рисковете и съответните проценти изпъква релефно желанието ми щото банковите капитали да се използуват по-евтино от кредитните дружества и банки, отколкото от търговците и индустриалците, непосредствено стоящи в сношение с дребната клиентела. Основанието на това желание се намира в нуждата, щото Банката да раздава кредита не пряко, а посредством кредитните институти, които са в състояние да следят по-отблизо хода на работите на дребната клиентела, както и стоящите в непосредствена връзка с нея търговци и индустриалци.

Съвета, сезиран с горния въпрос, след като размени мисли по него, намери за добре да се занимае след основното му проучване наново и

ПОСТАНОВИ:

Отлага решението на повдигнатия въпрос за прилагане различните лихвени проценти за разните видове банкови пласменти, – за да може всеки от членовете на Съвета да го проучи щателно и по-отделно, и да се внесе отново в едно от идущите заседания, но не по-късно от 20.XII. т[ази] г.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков

Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Правителствен делегат: *Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 16, л. 561, 565 – 569, 571. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 126

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА АВАНСИРАНЕ НА СОФИЙСКИТЕ ЕЛЕКТРИЧЕСКИ ТРАМВАИ

София, 12 декември 1908 г.

Протокол № 171

Заседание на 12 (дванадесетий) декември 1908 г.

Заседават: Г[оспо]да Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, П. Чолаков и Т. Николов

Присъствуват: Юрисконсулта Г[осподи]н Г. Попов

Заседанието се откри на 4 (четири) часа след обед

[...]

V. Писмо от Софийски електрически трамваи в София, за поръчителство от страна на Банката и авансиране суми.

[...]

Докладва се от Г[осподи]на Администратора на Касовия Отдел[1] писмото на Софийски електрически трамваи в София, Вх. № 25936 от 8.XII.[1]908 г. с което полагат следните въпроси:

1. Може ли Българската Народна Банка да даде поръчителство на La Société Anonyme des Ateliers de Construction de Hal в смисъл, че тя отговаря за сумите по контракта сключен между последното и държавата за доставка и монтиране на мостове, ако след монтирането на мостовете държавата не плати тия суми;

2. Може ли Българската Нар[одна] Банка да авансира на същото дружество суми под залог на коносаменти, които суми няма да превишават лв. 200. 000.

Съветът, като взе предвид:

а) че Банката не може да даде поръчителство, за да гарантира La Sosiété Anonyme des Ateliers de Construction de Hal за вземането им от държавата, понеже подобна сделка не е предвидена в Устава на Банката;

б) от друга страна предложението на дружествата, щото Банката да му авансира суми е тоже неприемливо, понеже съгласно контракта им с държавата, тая последната няма да плаща срещу получените материали, а само срещу приеманието привременните монтирани готови мостове, следователно Банката с нищо не се гарантирва за авансираните от нея суми срещу неупотребените в постройки на мостове материали;

в) че Банката би се съгласила да авансира една сума от лв. 150.000 до 200.000 на дружеството, само ако държавата се съгласи тоя аванс да се дава за нейна сметка и постепенно с получаването на материалите в[във] Варна и Бургас, или ако някои от кореспондентите на Банката в странство гарантират за дружеството пред Банката:

ПОСТАНОВИ:

Да се отговори на Софийски електрически трамваи в гр. София, че Банката не може да даде поръчителство пред La S[ocié]té Anonyme des Ateliers de Construction de Hal за вземането им от държавата, но би се съгласила да авансира 150.000 до 200.000 лв. на същото срещу коносаментите за материалите, нужни за постройките на мостове, само ако държавата се съгласи щото тия суми да бъдат авансирани за нейна сметка, или ако някои от кореспондентите на Банката в странство гарантират за дружеството пред Банката.

За управител: *Н. Николаев*
Администратори: *Кр. Мутафов*
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 16, 609 – 610. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 127

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ОТНОСНО ОПРЕДЕЛЯНЕТО НА ЛИХВЕНИТЕ ПРОЦЕНТИ ЗА БАНКОВИТЕ ПЛАСМЕНТИ

София, 22 декември 1908 г.

Протокол № 176

Заседание на 22 (двадесет и втори) декември 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъстват: Правителствения делегат при Бълг[арската] Нар[одна] Банка Г[осподи]н Кр. Карагьозов и Юрисконсулта Г[осподи]н Геор[ги] Попов.

Заседанието се откри на 4 (четири) часа след обяд.

Дневен ред

[...]

IV. Наново разглеждане въпроса за прилагане на различни лихвени проценти за разните видове банкови пласменти.

[...]

Г[осподи]на Администратора на сконтовия отдел сезира отново Управителния Съвет с въпроса за прилагането на различни лихвени проценти за разните видове банкови пласменти, въпрос – докладван от същия в заседанието на Управителния Съвет от 4.XII.1908 г. и отложен за по-обстоятелствено изучаване с постановление № IV протокол 167 от същата дата[1].

Съвета като взе пред вид:

а) че от ред години Банката е прилагала един и същ процент за лихвите по разни-

те видове пласменти, а именно: преди 1.II.1906 година – 8%, а след тая дата – 7%. Като изключение на тоя процент е правил процента за заеми на държавата – 6 1/2% и тоя за заеми и сметки срещу залог на ценни книги от 1.II.1906 г. до 1.XI.1907 г. – 6%.

б) че, от една страна затрудненото парично тържище, което налага на Банката една въздържаност в пласирането на средствата ѝ в различните видове пласменти и от друга страна самото стремление на Банката, подбудено от досегашната практика да разграничи мъчно реализаемите пласменти, като улесни лесно реализаемите, каквито са пласментите срещу сконто и депо на полици и срещу ценни книги, че тия две обстоятелства диктуват на Банката едно разпределение на разните ѝ видове пласменти в разни групи, по които групи да прилага различен лихвен процент;

в) че такова разпределение може да стане, като се вземе за основен процент тоя на сконтото, който процент трябва да бъде и най-благоприятния, понеже пласментите в сконтирани полици са най-лесно реализаеми и представляват най-голяма сигурност за Банката, разбира се, ако портфейла е добре подбран;

г) че ако за основен лихвен процент за банковите пласменти се вземе сконтовия, който ще се прилага за чисто сконтовите пласменти и по аналогия за тия срещу депо на полици и срещу ценни книги, то лихвения процент за всички други видове пласменти, а именно: заеми с поръчители, спец[иални] тек[ущи] сметки с гаранция на две лица, спец[иални] тек[ущи] сметки срещу цесии, спец[иални] тек[ущи] сметки срещу неоспорвани вземания от държавата и заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки срещу стоки и коносаменти, трябва да бъде по показания по-горе мотив (в точка а) по-висок и то поне с 1/2%;

д) че чрез това различие между сконтовия лихвен процент и лихвения процент за другите банкови пласменти, като първия бъде по-нисък от втория и чрез ограничение сконтирването от лица, които нямат предварително определен и превишен кредит при Банката, тая последната ще има възможност да отстрани малката, неизвестна и временна клиентела, като посредствено си послужи за раздаването на кредита в страната с едрите търговци, промишленици и кредитни учреждения и дружества, и по тоя начин ще си създаде един подбран и сигурен портфейл, толкова нужен за едно емисионно учреждение, каквото е Българската Народна Банка, като се знае, че той (портфейла) служи за гаранция на тая част от пуснатите в обръщение банкноти, която превишава банковата монетна наличност;

е) че понеже пласментите в заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки срещу ипотека и в заеми на Общини и Окръжия ще се правят не от обикновените средства на Банката, а от специален фонд, който Банкта ще образува чрез издаването на заложните облигации, то естествено е, че лихвения процент за тоя вид пласменти не може да бъде в зависимост от лихвения процент за сконтото, а ще бъде в пряма зависимост от процента, който Банката ще плаща срещу заложните облигации;

ж) че в следствие на това разпределение на разните пласменти и понеже засега нито паричното тържище, нито условията в страната позволяват да са намали сконтовия лихвен процент, който е 7%, то той и занапред следва да остане такъв, като още остане да се прилага и за специалните текущи сметки срещу депо на полици и за заеми срещу ценни книги, а лихвения процент за заеми с поръчители и срещу стоки и коносаменти, както и по спец[иални] тек[ущи] сметки под гаранция на две лица, цесии и неоспорвани вземания от държавата се повиши на 7 1/2%;

з) че понеже засега не може да се определи какъв ще бъде размера на лихвения процент, който Банката ще плаща по заложните облигации, то тоя за заемите спец[иални] тек[ущи] сметки срещу ипотека и за заемите на Общини и Окръжия ще трябва засега да си остане същия, т. е. 7%;

и) че колкото се отнася до отстъпката, която Банката прави в лихвите съгласно окръжно № 2759 от 17.I.1906 година, отстъпка от 1/4% на ония нейни клиенти, които би направили годишен оборот по сконто и спец[иални] тек[ущи] сметки (под залог на полици и поръчители) от 400 до 800 хиляди лева и 1/2% на ония, които би надминали 800,000 лева, – вследствие горното различие в лихвите и понеже е доказано че такъв оборот се постига фиктивно, т. е. чрез двойно вписване на едни и същи суми, а не чрез нормално движение на сметката, то тая отстъпка занапред не трябва да се прави;

пред вид на всичко това и въз основание на чл. 45 от Закона за Банката

СЪВЕТА ПОСТАНОВИ:

1. Процента на лихвите, които Банката взема по разните видове пласменти да бъде:

1-во. 7% за сконто и депо на полици и за аванси (заеми и текущи сметки) срещу ценни книги;

2-ро. 7 1/2% за заеми с поръчители, за спец[иални] тек[ущи] сметки под гаранция на две лица, за спец[иални] тек[ущи] сметки срещу цесии, за спец[иални] тек[ущи] сметки срещу неоспорвани вземания от държавата и за заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки срещу стоки и коносаменти;

3-то. Лихвения процент за заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки срещу ипотеки и за заеми на Общини и Окръжия си остава 7%.

2. Отменя постановлението на Управителния Съвет от 30.XII.1905 утвърдено от Г[осподи]на Минист[ъ]ра на Финансите и публикувано в Държавен Вестник бр. 10 от 1906 година, относително отстъпката, която Банката прави по сконтото и спец[иални] тек[ущи] сметки съразмерно с направения годишен оборот от клиентите.

3. Настоящето постановление влиза в сила, след утвърждаването му от Г[осподи]на Министъра на Финансите и публикуването му в Държавен Вестник.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Правителствен делегат: *Карагьозов*

О С О Б Е Н О М Н Е Н И Е

на г[осподин] Администратора на сконтовия отдел по постановление № 4 от настоящия протокол.

Не съм съгласен да се прилага еднакво сконтовия процент и за сконтираните и за депозираните от разни акционерни кредитни дружества и банки полици, към които дружества и банки аз съм на мнение да се прилагат 1/2% по-долу от сконтовия процент.

Мотивите ми за това са следните:

1. Българската Народна Банка, като емисионна банка, би трябвало да се стреми щото нейните пласменти да стават повечето посредством другите кредитни институти в страната, които са и ще бъдат най-големите помощници на Банката ни в раздаването и разпределението на кредита. А за тази посредническа роля на тия банки и дружества, улесняющи твърде много работата, управителна и техническа, на Банката, би трябвало да се прави известна отстъпка, състояща се в намалението на лихвения процент.

2. Депозираните и сконтираните направо от търговците и индустриалците полици изобщо носят само два подписа, – тоя на прекия платец и оня на депозанта или сконтанта. Полиците, обаче, които се представят от страна на кредитните дружества и банки, са полици сконтирани при тях от търговците и индустриалците и те носят непременно три подписа: един на платеца, втория на джиранта и третия на дружеството или банката. Естествено, полиците с 3 подписа трябва да бъдат по-добре поставени отколкото другите, – непосредствено депозирани или сконтирани от търговците или индустриалците. Така че ако за депозираните и сконтираните с 2 подписа полици се прилага 7%, то за полиците носещи три подписа, които са по-сигурни, би трябвало да се прилагат поне с половин процент по-долу от първия.

Администратор: *К. Мутафов*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на г[осподин] Администратора на касовия отдел по постановление № 4 от настоящия протокол

Не споделям мнението за да се повиши лихвата от 7% на 7 1/2% и то върху някои само банкови операции (заеми с поръчители, спец[иални] тек[ущи] сметки под гаранция на две лица, спец[иални] тек[ущи] сметки срещу цесии, спец[иални] тек[ущи] сметки срещу неоспорвани вземания от държавата и заеми и – спец[иални] тек[ущи] сметки срещу стоки и коносаменти) поради следующите мотиви:

I. Общоприет принцип за всичките банки в света е, да се повишава лихвата само тогава, когато грози известна опасност за страната, била тя външна или вътрешна.

II. Веднъж решено повишението на лихвата, то става изобщо върху всичките банкови операции, а не само върху някои от тях.

За Бълг[арската] Нар[одна] Банка грози ли днес подобна външна или вътрешна опасност? – Има ли някои от чуждите банки в Европа, които да са повишили сконтото си и в последствие да са поискали от Бълг[арската] Нар[одна] Банка да покрие пред тях задълженията си, или поне, да са я предизвестили, че от днешна дата занапред, тя ще плаща един или два процента лихва по-висока от оная, която е плащала до днес, та в последствие на това и тя от своя страна да повиши лихвата си? – Подобно нещо не само че не съществува, но напротив, Бълг[арската] Нар[одна] Банка има предложение да бъде улеснена с големи суми и с лихва много по-ниска, отколкото е имала до днес. – От това заключавам, че външна опасност не грози Банката.

А има ли вътрешна опасност? – Забелязва ли се някои от тукашните банкери и търговци, които да са се представили на гишетата на Бълг[арската] Нар[одна] Банка, било за сконто, било за заеми срещу ценни книги, да изтеглюват от нея значителни суми, за да покрият своите задължения в странство, с вследствие повишаването на сконтото там? – Или, забелязва ли се повишение на процента на протестираните полици, знак за някоя местна вътрешна криза? – Тоже, нито първото има, нито второто съществува. Тогава, операциите на Банката са за днес по-добри от нормални, какво принуждава последната да повишава сконтото и то само върху цитираните по-горе операции? – Ако са те опасни и несигурни, повишението на лихвите няма да ги направи сигурни, та по-логично би било да се намалят, да се прекратят тия операции, а не да се повишава без причина сконтото.

Миналогодишната американска криза, която предизвика повишаването на скон-тото по целия свят и която криза причини чувствителни загуби и на Бълг[арската] Нар[одна] Банка, понеже тая последната се принуди да плаща лихви на своите си банки-кореспонденти в странство, към които беше останала привременно открита, с няколко процента по-висока, не се отрази в нищо на българските граждани и българската търговия и нямаше защо да се повишават лихвите от нейна страна, а днес, когато в странство всичко е нормално, когато нищо подобно не съществува, Банката да повишава лихвата ще каже, че това се прави без сериозни мотиви; а за подобно повишение на лихва съм противен, защото често се претълкува от интересующите и нанисва известно ограничавание на общия кредит в страната.

Администратор: *Н. Николаев*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 16, л. 677, 680 – 683, 685, 688. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. док. № 125.

№ 128

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ КРЕДИТ НА ЦЪРКВАТА „СВ. КРАЛ СТЕФАН“

София, 30 април 1909 г.

Протокол № 53

Заседание на 30 (тридесети) април 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Г[осподи]н Юрисконсултът Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 1/2 (четири и половина) часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

II. Заявление от настоятелството на църквата „Св. Крал Стефан“, София, за отпущане ипотечен заем.

[...]

Докладва се от същия[1] заявлението на настоятелството на църквата „Св. Крал Стефан“ в София, под Вх[одящ] № 14999 от 28.IV. т[ази] г., с което моли, в допълнение на устната му молба, направена през м[есец] декември м[иналата] г. пред същия Администратор, да се отпусне един ипотечен заем за построяване здание за църквата на площад „Позитано“ с ипотека на това здание, след като бъде изкарано.

Съветът, като взе пред вид, че исканият ипотечен заем ще се реализира през есента на тая година и че се прави за черковни нужди и за уреждане черковното хазяйство, намира, че може да се удовлетвори по принцип тая молба и

ПОСТАНОВИ:

Разрешава да се отпусне на черковното настоятелство на църквата „Св. Крал Стефан“ в София ипотечен заем срещу ипотека на новопроектираното здание, според оценката на последното.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 18, л. 595 – 596. Оригинал. Машинопис.

1. Т. Николов.

№ 129

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА РЕДА, ПО КОЙТО МОГАТ ДА БЪДАТ ИЗБИРАНИ И ОТСТРАНЯВАНИ ЧЛЕНОВЕ НА СКОНТОВИТЕ КОМИТЕТИ ПРИ БНБ

София, 8 май 1909 г.

Протокол № 55

Заседание на 8 (осми) май 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: за Правителствен Делегат г[осподин] Иван А. Цонев и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов

Заседанието се откри на 11 ч[аса] пр[еди] об[ед] и закри на часа на 3 сл[ед] обяд.

Дневен ред

[...]

IX. Разглеждане въпроса относително отстраняването на членовете от сконтовите комитети.

[...]

§

Разгледа се положения от г[осподин] Управителя въпрос – могат ли да бъдат отстранявани членовете от някой сконтов комитет, в какви случаи и по какъв ред.

Членовете от сконтовите комитети, за да бъдат избирани за такива, трябва да отговарят, по чл. 17 от Закона за Банката[1], на следните условия:

1. Да са търговци или промишленици, изключая банкерите и сарафите.

2. Да плащат патент от 60 – 100 лева годишно.

Тия условия, обаче, са минималните. В[ъв] всеки случай, първото условие предполага и други две, а именно: а) тия търговци да не са изпадали в несъстоятелност и б) да не са осъждани за позорни деяния, понеже се касае до изборни и почтени длъж-

ности.

Независимо от това, избора на членовете за сконтовите комитети е двустранен, т. е. най-напред се избират от общинския и окръжен съвети, както и от търговските камари кандидати за членове на сконтовия комитет, а от тях вече членове на сконтовия комитет одобрява Управителния Съвет на Банката (чл. 18). А това показва, че Съвета контролира не само това дали кандидатите отговарят на горните легални и минимални условия, но той има право от избраните кандидати да предпочете ония, които имат качества и по-високи от минималните и легалните. Ето защо, Съветът не приема:

1. Кръчмарите и лихварите, по аналогия с[ъс] сарафите;

2. Ония, които са били неизправни клиенти спрямо Банката или трети лица;

3. Ония, които имат близки роднински връзки с чиновниците на Банката и

4. Ония, които се ползуват с лошо име в обществото, като търговци.

Пита се, по-нататък, ако избраните и утвърдени членове от сконтовия комитет престанат да имат легалните и минимални качества, предвидени в Закона, могат ли те да останат такива до изтичане на мандата им? По тоя въпрос нищо няма изрично казано нито в Закона за Банката, нито в правилника за сконтовите комитети[2], но очевидно е, че липсата на изрично постановление по тоя въпрос не пречи да се изтълкува, че в[ъв] всеки случай, когато членовете от сконтовия комитет са изгубили качествата, които Закона предполага да имат, за да бъдат избрани за такива, – в[ъв] всички тия случаи те трябва да се отстраняват, ако доброволно не напуснат. Това тълкувание произтича от самия закон. Посочените по-горе легални условия и качества на членовете на сконтовите комитети трябва да бъдат на лице до изтичане на мандата на избрания член. Такъв е смисъла на Закона и, ако той (Закона) не се занимава с тоя въпрос изрично то е не за това, че той иска да търпи такива членове и тогава, когато те не отговарят вече на положените от него условия, а за това, че предполага, какво тия условия съществуват в избраните до изтичане на мандата им. Да се приеме противното, значи да се приеме, че законодателя иде да отменява онова, което е наредил. Такова, обаче, тълкуване, като нелогично и противоречащо на здравия разум, не може да се приеме. От тук следва, че членовете на сконтовите комитети по право престават да бъдат такива, щом изгубят ония качества, които се изискват от тях, за да бъдат избрани. Трябва само да се констатира, че даденото качество е изгубено и да се сезира Управителния Съвет с въпроса, за да последва от последния постановление за отстраняването и се препрати на Минист[ъ]ра на Финансите за утвърждение. С други думи, да се постъпи по същия ред, който се предвижда при избирането и утвърждението на кандидатите.

И така, членовете на сконтовите комитети може и трябва да се отстранят:

1. Когато са престанали да се занимават с търговия или промишленост;

2. Когато съвършено са освободени от плащане патент и плащат такъв в размер по-малък от предвидения в Закона;

3. Когато прегърнат или почнат да практикуват професия, несъвместима с тяхната длъжност: банкерство, сарафство и лихварство;

4. Когато се обявят или бъдат обявени в несъстоятелност; и

5. Когато са дадени на съд или са осъдени за позорни престъпления.

Но, независимо от това, на членовете на сконтовите комитети се възлагат от правилника на сконтовите комитети от 17.V.1886 г., още в сила, такива обязаности, без изпълнението на които ценния институт губи значението си и се превръща в едно тяло, гибелно за интересите на Банката и за ония на обществения кредит.

Членовете на сконтовите комитети са длъжни именно:

1. Да пазят в строга тайна на разискванията на комитета (чл. чл. 7 и 9);

2. Да се отвеждат самички по всички въпроси, от компетентността на комитета, в които те, пряко или косвено, са заинтересовани (чл. 8);

3. Да се произнасят добросъвестно по въпросите, с които са сезирани, като се ръководят от материалното и моралното положение на клиента и определения по-рано кредит на същия (чл. чл. 9 и 10).

За изпълнението на тия обязаности, правилника не съдържа никакви санкции, освен една, и то само морална и за случая, когато, вследствие: на невнимателно определяне кредита на някой клиент, Банката претърпи загуби. С други думи, правилника освобождава от гражданска отговорност членовете на сконтовия комитет, когато претърпяната загуба от Банката е плод на невнимание

или случайност, а не на съзнателно опущение, поради заинтересованост или престъпна недобросъвестност. Логическото заключение от това е, че правилника не освобождава от гражданска и углавна отговорност ония членове на сконтовия комитет, които са нарушили своите обязаности по запазване на тайната или пък са се ръководили в своите решения от мотиви користни или престъпни. Те остават, прочее, отговорни в такива случаи, на общо основание.

И наистина, членовете на сконтовите комитети отговарят углавно, както всички чиновници. От углавно гледище, понятието „чиновник“ е твърде широко, за да обхване и тях. Съгласно чл. 418 от Наказателния Закон, считат се за чиновници не само ония, които с[ъс] заплата от държавния бюджет, по назначение и под клетва са натоварени постоянно да вършат някоя държавна служба, но и ония, които са натоварени, макар и временно, безплатно, без клетва и по избор или пълномощие да вършат делата на учреждения, които са намират под непосредствен надзор и управление на държавата. А такова именно учреждение е и Българската Народна Банка) чл. чл. 1 и 48 от Закона за Банката). Прочее, членовете на сконтовите комитети отговарят углавно, покрай другото, и за следното:

1. Когато приемат дар или възнаграждение, което не им се следва или пък не отблъснат даровно обещание, за да сторят, пропуснат или за дето са сторили или пропуснали такива действия, които са длъжни да извършат по служебен дълг (чл. 428);

2. Когато нарушат своите обязаности с цел да набавят за себе си или за другиго някаква облага или да причинят другиму ущърб или каква-годе щета (чл. 431/[4]33);

3. Когато в щета на държавата или на частни лица съобщат другиму или обнародват такива дела, съвещания, разпореждания или съобщения, които са им поверени или достъпни по служба и за които знаят, че съставляват служебна тайна (чл. 422); и

4. Когато откажат да изпълнят длъжността си, която службата им налага (чл. 443).

Независимо от това, всички тия углавни деяния на членовете на сконтовите комитети ангажират и тяхната гражданска отговорност, т. е. заплащането на всички вреди и загуби, произходящи от тия деяния, и ощетяющи банката и частни лица (чл. 2 от углав[ното] съдопроизводство).

Нещо повече: ако деянията на членовете от сконтовите комитети нямат точно установен углавен характер, но съставляват ред нарушения, нарадения или опущения по службата, с което лошо се услужва на Банката или се застрашават нейните интереси, Банката може и трябва да иска тяхното отстраняване. Това е общо правило не само за чиновниците, в тясна смисъл на думата, но и за изброените лица и длъжности (сравни чл. чл. ..).

И така, членовете на сконтовите комитети могат да бъдат отстранявани не само защото са изгубили качествата на такива, но и поради това, че те с действия, несъобразни или несъвместими с тяхните обязаности, стават вредни за службата си и за интереси-

те на Банката.

В такъв случай, отстраняването трябва да става от Управителния Съвет, чието постановление подлежи, както и всички аналогични случаи, на утвърждение от Минист[ъ]ра на Финансите. Разбира се, местата на отстранените ще се заемат от останалите кандидати или пък, ако последните не отговарят на условията, ще се иска да се представят и изберат нови кандидати. Това Съвета ще трябва да постановява едновременно с отстраняването.

Прочее, като излиза от горния доклад и като го възприе изцяло,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

I. Членовете на сконтовите комитети престават по право да бъдат такива и подлежат на отстранение щом изгубят качествата, които Закона изисква да притежават при избирането им.

II. Също така, те подлежат на отстраняване и когато са се провинили в нарушение на своите задължения, предвидени в правилника за сконтовите комитети.

III. Реда за отстраняването на членовете от сконтовите комитети в едните и другите случаи трябва да бъде аналогичен с оня, предвиден за утвърждаването им, т. е. констатиране причината на отстранението, постановление на Съвета и утвърждение от Минист[ъ]ра на Финансите.

IV. Да се издаде окръжно до клоновете и агентурите в смисъла на горните три пункта.

V. Препис от това постановление да се изпрати на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финасите, за сведение.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
За правителствен делегат: *Ив. А. Цонев*
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 18, л. 617, 623 – 629. Оригинал. Машинопис.

---

1. Вж. док. № 3.
2. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 247 – 249.

№ 130

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ КРЕДИТА НА ФИРМАТА „ЛЕВИ ФРИДМАН & СИН“

София, 8 май 1909 г.

Протокол № 55

Заседание на 8 (осми) май 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, П. Чолаков и Т. Николов

Присъствуват: За правителствен делегат г[осподин] Ив. А. Цонев и г[осподин] юрисконсулта Г. Попов.

Заседанието се откри на 11 ч[аса] пр[еди] об[яд] и се закри на часа 3 сл[ед] обед.

Дневен ред:

[...]

Х. Заявление от Леви Фридман & Син, София, с което молят да им се възстанови кредита пред Банката.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на сконтовия отдел[1] заявлението на Леви Фридман & Син, от София, постъпило под Вх. № 5707 от 13.II. т[ази] г., с което, като съобщава, че члена на фирмата им Леви Фридман е бил обявен в несъстоятелност през 1891 г., но, след като е сключил конкордат, доброволно е изплатил останалите суми на всичките си кредитори, обаче, незнаейки, че трябва да извърши ред формалности за пълна рехабилитация, Софийският клон отказвал напоследък да ги кредитира, поради това, че Леви Фридман не бил още рехабилитиран, молят да им се възстанови кредита пред Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

По повод на тоя доклад, г[осподин]. Управителят подложи на разрешение принципиалния въпрос:

Може ли да се прекрати кредита на едно търговско дружество, когато в неговия състав влиза като член едно лице, обявено в несъстоятелност, но невъзстановено в своята търговска чест (нерехабилитиран), като направи следующия доклад:

По въпроса за прекратяване кредита на търговци, изпаднали в несъстоятелност, в Банката са господствували две системи: едната до реформата на Банката, а другата – след нея.

Според първата система (виж чл. 121 от Инструкція Болгаркому Народному Банку и его отделениям, утвърдена на 21.V.1879 г.)[2] лицата, които са били обявени в несъстоятелност, са длъжни, за да им се приемат полиците за сконтирване, да си издействуват предварително и особено за това разрешение от сконтовия комитет. Дето ще рече, обявените в несъстоятелност лица по право се лишават от възможност да сконтират полиците си в Банката и клоновете ѝ, ала не завинаги. Те могат изново да се ползуват с[ъс] сконтов кредит, стига само: а) сами да поискат това и б) сконтовият комитет да им даде специално разрешение. По тая система не се изисква, щото търговеца да си е възстановил честта пред съдилищата.

Според втората система (чл. 68 от Устава от 4.VIII.1885 г.), полиците и записите на изпаднали в несъстоятелност лица, с невъзстановена пред съдилищата чест не могат да се сконтират. Значи, и тук кредитът по сконто на тия лица по право се прекратява, само че неговото възстановяване не може да стане инак, освен след съдебната рехабилитация на несъстоятелния.

Очевидно е, че втората система е по-строга от първата, защото, според първата система, съдия за възстановяване на сконтовия кредит на несъстоятелния, съдия на своите клиенти, относително тяхната кредитоспособност, е Банката, а не съда, а според втората система – съда. Без особено определение за възстановяване честта на несъстоятелния – няма кредит за него. Банката в случая иди да подкрепи Закона и да положи една нова и допълнителна санкция на фалиралия длъжник – лишаване от кредит. Заедно с това, тя се явява защитница на строгия обществен морал, без да гледа дали фактически длъжникът не е станал изново изправен и състоятелен, без дори да различава нещастната от умишлената несъстоятелност. Несъстоятелният длъжник, който е завля-

към Банката и който е бил, може би, най-коректен към нея; несъстоятелен длъжник, който хитрува и се гаври с[ъс] закон и морал, – за втората система в[ъв] всеки случай възстановяването не е въпрос фактически, а юридически и морален. Такава е системата и на Банк дьо Франс.

Трябва, обаче, да се признае, че първата система, ако и по-стара у нас, е всъщност, по-модерна и по-хуманна. Защото съвременният стопански живот е много подвижен и пълен с търговски и стопански кризиси, които повличат несъстоятелността на множество фирми и, следов[ателно], не може да се държи отговорен и да се клейми всичко с печата на позора и морално изгнание от средата на обществото един нещастен и невинен длъжник. Ето защо, и модерните законодателства са отстъпили от своята строгост и допущат вече възстановяване на честта на несъстоятелните или с[ъс] самото утвърждаване на конкордата или след един къс срок, без да изискват, при това, щото длъжника да е платил всички свои дългове с лихвите им, плюс разноските, както това изисква нашето законодателство (срав. чл. чл. 775 – 780 от Търгов[ския] закон, също и Taller La faillite en droit comparee). Ето защо, и самата Банка дьо Франс е отстъпила от своята система и в същност практикува първата система, ако и да има изричен текст, който държи за втората.

Така или инак, но един път приета у нас втората система, тя трябва да се прилага с всичката ѝ строгост до отменението ѝ. Сама че това изключително и строго постановление не трябва да се разширява и за случаи, които то не визира. С други думи, то засяга само личния кредит на несъстоятелния, а не вещния, и от личния кредит то се ограничава само с[ъс] сконта и заемите по запис, а не и до другите форми на личния кредит. На второ място, то се прилага за търговците, т. е. до търговската несъстоятелност, не обаче и гражданската. Най-после, то не отива по-далеч от личността на несъстоятелния, т. е. лишаването от банков личен кредит не може да се разпространи и на лица, близки на несъстоятелния, до неговите съдружници, например, или до юридически лица, който той само представлява.

Трябва, следов[ателно], да се приеме, по начало, че дружествата, в които се числи и един несъстоятелен с невъзстановена от съдилищата чест, не бива да се третират тъй, както и самия несъстоятелен, т. е. не бива и тям да се закрива или прекратява личния кредит само затова, че в техните недра се крие един нерехабилитиран несъстоятелен длъжник. Личността на търговските дружества, особено на акционерните, е отделна от физическата личност и членовете му.

Но възможно е, щото под форма на едно събирателно дружество, един нерехабилитиран длъжник, чрез едно подставено лице, при това длъжник, който е завлякъл Банката и е бил недобросъвестен към нея, да иска по тоя околен начин да се възстанови кредита. Това е един фактически въпрос, който за всеки отделен случай ще трябва да се решава, за да не се допускат лица, които са изиграли веднъж доверието на Банката, по околен път да превърнат в мъртва буква постановленията на правилника ѝ.

Изхождайки от всичко това,

Съветът постанови:

1. Търговските дружества, особено акционерните, не могат по начало да се лишават от личен кредит при Банката, поради обстоятелството, че един от съдружниците е бил обявяван в несъстоятелност и търговската му чест не била възстановена от съдилищата.

2. При всичко това, ако търговското дружество е събирателно или командитно и един от неговите солидарно отговорни членове е несъстоятелен и нерехабилитиран длъжник, Банката може да не открива личен кредит и на самото дружество до рехабилитирането на несъстоятелния съдружник. Спреният кредит на такива дружества от

клоновете може да се възстанови само с мотивирано решение от Управителния Съвет.

За разрешение молбата на фирмата Леви Фридман & Син, Съветът, като взе пред вид:

1. Че Соф[ийският] клон е прекратил кредита на Софийската колективна фирма Леви Фридман & Син (Шуле Фридман), съставляющи едно събирателно дружество;

2. Че клонът е основал тая си постъпка на чл. 68 от Устава, който визира самите несъстоятелни, а не юридичес[ките] лица, в които тия несъстоятелни влизат като членове;

3. Че, следов[ателно], по начало не бива да се разпространява запрещението (санкцията) на тоя член и на юридическите лица, необявявани в несъстоятелност по делата на дружеството;

4. Че в случая Леви Фридман е изпаднал в несъстоятелност преди 17 години (през 1892 г.) и сключил конкордата на 20.I.1894 г., без да е бил длъжник към Банката и без да е ощетил последната даже по косвен начин;

5. Че освен това, ако и да не е бил възстановен в честта си, той се е ползувал няколко години с кредит от Банката и е бил изправен в задълженията си;

6.Че, най-после, неговата несъстоятелност е имала случаен характер, била е незначителна (25. 940 лева актив срещу 18. 951 лева пасив) и сегашното положение на дружеството внушава доверие,

Постанови:

Възстановява кредита на Софийското събирателно дружество Леви Фридман & Син.

Оставя в сила спирането на личния кредит на несъстоятелния Леви Фридман до неговата рехабилитация, т. е. срещу личния подпис на Леви Фридман Банката не може да му прави кредит.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
За Правителствен делегат: *Ив. А. Цонев*
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 18, л. 629 – 634. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.
2. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 69.

№ 131

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМИ НА БЪЛГАРСКИ ОПЪЛЧЕНЦИ

София, 26 май 1909 г.

Протокол № 62

Заседание на 26 май 1909 г.

Заседават: Г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Г[осподи]н Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 12 ч[аса] до 3 часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

XII. Заявление от 30 опълченци от София да им се отпуснат заеми срещу записи около 150,000 лева, за построяване на домове върху дадените им даром места от Соф[ийската] община, след постройката на които здания да сключат ипотечни заеми.

[...]

Докладва се от същия[1] заявлението на 30 души опълченци от София, под Вх[одящ] № 17607 от 19.V.[1]909 г., с което молят да им се отпуснат заеми срещу полици, за да могат да си построят здания върху отпуснатите им от Софийската община места, които заеми ще погасят с нови ипотечни заеми, след като бъдат готови зданията им и Банката ги приеме под ипотека. Това молят по съображения, че нямат други средства за построяване жилища и че им е позволено да ипотекират дадените им даром места само при Българската Народна или Земледелска Банка.

Съвета като взе пред вид, че с тая молба се иска да се разреши на опълченците, щото след като построят здания на подарените им места, да се приемат под ипотека и да им се отпуснат ипотечни заеми предварително, обаче, да им се разреши да изтеглят заеми под лична гаранция в размер съобразно с проектираните здания, срещу които да не внасят погашения, а тия заеми да се погасят с ипотечни такива; че по принцип отпущането на ипотечни заеми може да им се разреши като изключение, въпреки преустановяването на тия заеми от 1.I.[1]909 г., пред вид на особеното положение и заслуги на просителите, обаче, тия заеми ще трябва да се отпуснат в зависимост от оценката на имотите и в рамките на Закона за ипотечния кредит; че относително отпущането на заемите под лична гаранция, тоже ще трябва да се приложат изискванията на банковите наредби, като се вземе пред вид кредитоспособността на гарантите и се допусне само щото за погашение на първия срок да се внесе и по-малко от 25%.

ПОСТАНОВИ:

– Приема се по принцип молбата на опълченците-заявители да им се отпуснат ипотечни заеми в размер на 150,000 лева срещу новопостроявaните здания в зависимост от оценката и в рамките на Закона.

– Заеми под лична гаранция ще им се отпуснат на общо основание в зависимост от кредитоспособността на поръчителите, като за погашение на първия срок ще внесат по-малко от 25%.

[...]

За Управител: *Н. Николаев*
Администратори: *К. Мутафов*
Т. Николов
П. Чолаков
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 18, л. 723 – 724. Оригинал. Машинопис.

1. Т. Николов.

№ 132

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕТО НА ВЛОГ НА ПАРИ НА ЗОГРАФСКИЯ МАНАСТИР В АТОН

София, 31 юли 1909 г.

Протокол № 94

Заседание на 31 юли 1909 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] юрисконсулта Г. Попов.

Заседанието се откри на 1 ч[аса] и се закри на часа 3 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Писмо от Зографския манастир при Атон, с което запитва каква лихва би му плащала Банката за суми, които би оставил на срочен влог.

[...]

Докладва се от същия[1] писмото на Зографския Славяно-Български манастир на Атон, Македония, до Софийския клон, вх. № 4993 от 30 юний т[ази] г., с което, като съобщава, че желае да внесе около 100.000 лева на срочен влог за 5 години и сетне още суми до 500.000 лева, запитва – каква лихва ще му плати Банката.

Съветът, като взе предвид принесените заслуги от Светата Обител на българското общество и бъдещите надежди, които ѝ се възлагат,

ПОСТАНОВИ:

Да се припознаят влоговете на Хилендарския манастир за благотворителни и,

като такива, да им се плаща лихва 5% за срок 5 години.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 978. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 133

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С ЛИКВИДИРАНЕ ДЪЛГОВЕТЕ НА НЕИЗПРАВНИ БАНКОВИ ДЛЪЖНИЦИ

София, 11 декември 1909 г.

Протокол № 165

Заседание на 11 (единадесети) декември 1909 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Правителствения делегат Кръстю Карагьозов и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Разглеждане въпроса: трябва ли да се подлага на одобрение от Министерството на Финансите въпросите за ликвидирането дълговете на неизправните банкови длъжници чрез спогодба с последните или с трети лица, които приемат да изплатят една част от дълга им, а останалата част да мине в загуба на Банката, без право на съдебно преследване на длъжниците за тая част.

[...]

Докладва се от г[осподин] Управителя за разрешение от Съвета следния въпрос: трябва ли да се подлага на одобрение от Министерството на Финансите въпросите за ликвидирането дълговете на неизправните банкови длъжници чрез спогодба с последните или с трети лица, които приемат да изплатят една част от дълга им, а останалата част да мине в загуба на Банката, без право на съдебно преследване на длъжниците за тая част.

За разрешението на този въпрос Управителния Съвет взе пред вид следното:

Въпросът, наистина, не е разрешен с едно конкретно разпореждане, било в Закона, било в правилника на Б[ългарската] Н[ародна] Банка; обаче разпорежданията на

Закона и правилниците на Банката не са и не могат да бъдат конкретни при разрешението на въпросите, които могат да се положат или да изникнат в дейността на Банката. Те съдържат само повече или по-малко общи решения на въпроси от общ характер, към които ще трябва да се подведат и новите въпроси. Настоящият въпрос се отнася до компетентността на Управителния Съвет и може да се сведе до следното: подлежат ли решенията от този род на предварителен и последущ контрол от страна на Министерството на Финансите.

Така поставен, въпросът трябва да се разреши в отрицателен смисъл, т. е. че решенията на Съвета по ликвидирането дълговете на неизправни банкови длъжници не подлежат на предварително одобрение от страна на Министерството на Финансите, и то по следующите съображения:

1. Защото въпросите, подлежащи на предварително одобрение от Министерството на Финансите, са изрично посочени от Закона и не може да се разпространяват на случаи, неуказани в него. Да се постъпва по тоя начин значи – да се ограничава компетентността и отговорността на Управителния Съвет на Банката за сметка на компетентността и отговорностите на Министерството на Финансите, а с това заедно да се накърни принципа за автономията на Българската Народна Банка. А тоя принцип гласи, че Б[ългарската] Н[ародна] Банка е едно обществено кредитно учреждение с отделна административна юридическа личност, подчинена само на предварителен и последующ контрол на централното правителство и Народното Събрание (чл. чл. 1, 3, 12, 25 ал[инея] I-ва, 48 и 52 – 58 от Закона за Банката).

2. Защото аналогични на тоя род въпроси са поставени в категорията на решенията на Управителния Съвет, неподлежащи на предварително одобрение от Министъра на Финансите. Тези въпроси са: а) съдебните и извънсъдебните спогодби по споровете с банковите длъжници (чл. 83 буква „и“ от устава на Банката); б) минаването в загуба на вземанията от банкови длъжници, станали несъбираеми (чл. 99 буква „а“ – същия устав).

3. Защото до сега подобен род въпроси са били решавани само от Управителния Съвет без предварително одобрение от Министерството на Финансите и

4. Защото, ако тия въпроси се представят на предварителното одобрение от Министерството на Финансите, ще се наруши чл. 48 от Закона за Банката, който ограничава контрола на Министерството в рамките на едно *veto* в[ъв] всички ония случаи, когато се касае за решения, противни на Закона и правилниците на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Възражението, че ликвидирането на несъбираемите банкови вземания са отстъпване една част от тях се свежда на едно опрощаване на дълга, и, тъй като такова не е позволено нито на Банката, нито даже на Минист[ъ]р; че, следователно, аналогично на опрощаването на несъбираемите данъци, то трябва да се разрешава само от Народното Събрание, – е неоснователно по следующите причини:

1. Защото в случая не се касае за данъци, за да се прилагат разпорежданията на една материя специална само за данъците. Данъците се нареждат само по съгласието на Народното Събрание, което изразява своята воля в специални за това закони и в ежегодния бюджет на държавата, следователно логично е, щото същата тая власт (Народното Събрание), която установява данъците, да се произнася за тяхното отменяване или опрощаване.

2. Защото това е Управителния Съвет на Българ[ската] Нар[одна] Банка, който, съгласно чл. 99 от устава на Банката, трябва в края на всяка година да прецени истинс-

ката стойност на всички свои активи, като мине в загуба такъв %, който отговаря на несъбираемите вземания от банковите длъжници.

3. Защото, както се каза и по-горе, Банката може да прави съдебни и извънсъдебни спогодби, а в[ъв] всяка спогодба, особено на конкордатите, винаги има отстъпка, както и отказване от съдебно преследване на длъжника до размер на уговорената отстъпка.

Липсата, обаче, на предварително одобряване по едно решение от Минист[ъ]ра на Финансите не унищожава общия контрол на тоя последния, нито пък контрола на Управителния Съвет спрямо ония клонове и агентури, чиито клиенти са станали неизправни. Властта в случая на Съвета е обградена от достатъчно условия от страна на Закона, за да се упражнява тя по един целесъобразен и разумен начин. Чл. 83 точка „и“ и чл. 99 точка „а“ от устава на Банката предполагат такива спорове или закъснели вземания, които не могат да бъдат разрешени по друг начин, освен чрез отстъпки или минаване в загуба. В последния особено случай трябва да е констатирано: а) че, както длъжникът и поръчителите му, не са в положение да изплатят с наличната си имотност банковото вземание, станало нередовно; б) че повечето от онова, което Банката е събрала или може да събере, не може да се вземе; и в) че несъбирането по съдебен ред или по спогодба на онова, което може да се събере в даден момент рискува съвършено да се загуби за бъдеще и в такъв случай най-доброто решение за интересите на Банката е да тури край на това положение, като се съгласи да вземе разполагаемия актив на длъжника и остатъка да мине в загуба. – Разбира се, че минаването на загуба за сметка на Банката се допуща и става само, ако тя (загубата) се дължи на случайни причини и няма, следователно, отговорно лице, на което да се възложи нанесената от Банката щета. Тъй че онова, което има да контролира Министерството на Финансите, то е, дали тия условия за ликвидирането на несъбираемите банкови вземания са спазени или не – контрол, който се упражнява не предварително, а от после, т. е. при преглеждането отчета на Банката, съдържащ и минатите на загуба суми. Също такъв контрол и Управителният Съвет упражнява спрямо клоновете и агентурите, независимо от предварителния контрол, който той има, като управително тяло, спрямо същите.

По всички тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Намира, че решенията на Съвета по ликвидирането дълговете на неизправните банкови длъжници, чрез спогодба с последните или с трети лица, не подлежат на предварително одобрение от Министерството на Финансите.

2. Отменява последната алинея от постановлението си № V, протокол № 146 от 5 ноември т[ази] г.

3. По тоя въпрос г[осподин] Администратора на Касовия отдел остана на особено мнение, изложено в края на протокола.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правителствен делегат: *Кръстю Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на г[осподин] Администратора на Касовия отдел, Н. Николаев, по п[ункт] II от настоящия протокол.

Не споделям и не съм съгласен с взетото решение, щото загубите за Банката, произходящи от частните спогодби, сключени от Управлението на Банката, с някои нейни съмнителни и безнадеждни длъжници, било в размер половината или известна част от дължимите суми, да се уравняват, в което и да е време през годината чрез „печалби и загуби“, без предварително разрешение на тоя въпрос от г[осподи]на Минист[ъ]ра на Финансите, тъй като по тая материя в основния Закон на Банката нищо не се говорило.

Моето мнение по тоя въпрос е, че подобни решения по спогодби, преди да се минат в сметките на Банката и се считат за окончателни, трябва или да се изпращат на г[осподи]н Минист[ъ]ра на Финансите *ad referendum*[1] или пък, принципиално веднъж за винаги, да се разреши изрично от г[осподи]н Минист[ъ]ра, щото да има право Управителния Съвет на Банката да сключва частно подобни спогодби в кое и да е време през годината, по свое усмотрение, след щателно изучаване материалното и моралното положение, както на длъжника, тъй и на поръчителите му, и евентуалните загуби след спогодбата, в какъвто и размер да бъдат те, да се издължават чрез минаване в сметката „печалби и загуби“.

Самият факт, че известни решения на Управителния Съвет на Банката, не само не се одобряват от г[осподи]н Минист[ъ]ра на Финансите, но даже се повръщат с диаметрално противоположни от негова страна решения; нещо повече, решения, взети от Съвета за минаване известни суми в загуба и последното извършено, биват повръщани от г[осподи]н Минист[ъ]ра със забележка да отговарят материално членовете на Съвета, показва, че взетото решение е опасно.

Пред вид на това, за избягване на подобни анормалности и неправилни отговорности за членовете на Управителния Съвет, не съм съгласен с взетото решение.

Администратор: *Н. Николаев*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1 а. е. 20, л. 1639, 1641 – 1645, 1647 – 1648. Оригинал. Машинопис.

1. Ad referendum (лат.) – чрез допитване.

№ 134

ПРОТОКОЛ ОТ ИЗВЪНРЕДНО ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УСЛОВИЯТА ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА СКОНТОВИТЕ ОПЕРАЦИИ

София, 21 декември 1909 г.

Протокол № 171

Извънредно заседание на 21 (двадесет и първи) декември 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите: Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на 7 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

I. Разглеждане въпросът – при какви условия и по какви правила трябва да се извършват от Банката сконтовите операции.

[...]

ПОЛОЖИ се на разглеждане от г[осподин] Администратора на сконтовия отдел[1] въпроса – при какви условия и по какви правила трябва да се извършват от Банката сконтовите операции.

Придържайки се у предписанията на чл. 27 от Закона за Банката, Управителния Съвет на последната смята, че е необходимо да се установят точно условията, под които Б[ългарската] Н[ародна] Банка може да приема за сконто търговски ефекти и други срочни обвезателства. В свързка пък с новия ред в службата на сконтовите операции, следва да се изработят и правила за сконтирването на тия ефекти.

Според условията, които Съветът ще установи, – условия, които ще имат за основа нарежданията на чл. 27 от Закона за Банката, би трябвало да се приемат за сконто само такива ефекти, които се представляват от търговци и индустриалци, за да може банковия портфейл да представлява лесно реализуем актив за посрещане осребряването на своите банкноти. Пред вид, обаче, на обстоятелството, че ако Банката спре веднага сконтирването на полици, които се представляват от рентиери и занаятчии, биха се създали мъчнотии в пияцата, разумно би било да се продължи за сега приемането на полиците, представлявани за сконто и от хората на тия две съсловия.

По тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. От 1 януарий 1910 година могат да представляват за сконтирване полиците си само:

а) търговците и промишлениците, в това число предприемачите и банкерските фирми;

б) самостоятелните по-едри занаятчии с годишен оборот поне от 10,000 лева и рентиерите.

Случайни клиенти не се приемат.

2. Портфейлите на досегашни банкови клиенти, приети с право да сконтират полици, но не предстовляющи горните качества, да се ликвидират последователно.

3. Никакви клиенти, като сконтанти, няма да се приемат, преди да им е открита кредитна сметка за тая цел.

4. С произведението от сконтираните ефекти да се заверява сконтовата сметка на клиента. Тая сметка е безлихвена.

5. Клиентите, които имат някоя дебиторна текуща сметка в Банката, могат да нареждат, щото чистото произведение от сконтирането да минава в заверение на тая сметка.

6. Предназначените за сконто полици трябва да се представя в Банката поне два дена по-рано от деня, в който се иска да бъде изтеглена сумата.

7. Разпорежданията в точки 4, 5 и 6 да се приложат в клоновете, освен Софийския и агентурите, след въвеждане на службата за положението и рисковете.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *К. Мутафов*

П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *Т. М.*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 20, л. 1697, 1698, 1701. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 135

ОКРЪЖНО ПИСМО И ОБЩ ПЛАН ДО ДИРЕКТОРИТЕ И АГЕНТИТЕ НА БНБ ОТНОСНО КРЕДИТНАТА ПОЛИТИКА НА БАНКАТА

София, 22 март 1910 г.

№ 4352/81

Сконтов отдел

Господа,

Предвид на натегнатото състояние на нашата търговия и индустрия, тъй тясно свързана с кредита на страната и оная кредитна политика, която Централното Управление трябва да посочи, предлагаме Ви да ни държите в течение на по-важните промени в стопанското състояние на града, гдето е седалището на клона или агентурата, или даже на целия район на поверения Ви клон или агентура.

За тая цел ще ни давате периодически рапорти, написани по тук приложения общ план. На първо време незабавно ще ни пратите първия си рапорт, като се постараете да съберете сведения, посочени в плана, поне за града, гдето е седалището на клона или агентурата, която представлявате.

Разбира се, че даденият Ви план няма абсолютно значение и не е необходимо да се събират сведения по всички точки, указани в него. Той е само една скица, която сама по себе си говори за главните точки, на които трябва да обърнете внимание и около които да ориентирате, както вашето наблюдение, тъй и вашето изложение в рапорта. Той може да бъде съкратен, съобразно стопанското значение на наблюдаемата област.

Нека забележим, че директорите или агентите не би трябвало въз основа на сведенията си да променят изведнъж своя начин на действие в областта на определянето и раздаването на кредитите, докле не получат за това инструкции от Централното Управление.

Вярвайки, че разбирате добре значението на задачата, с която Ви натоварваме, надяваме се, че Вие ще я изпълните с усърдие и внимание, без да се предавате на преувеличения или неуместни общи и теоретически разсъждения.

Българска Народна Банка
Централно Управление

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратор: *Кр. Мутафов*

ОБЩ ПЛАН

за рапортите

I. Определяне на наблюдаемата област

От где черпите сведенията си и за коя област се отнасят те. Само за града, гдето е седалището на клона или агентурата или за една част, па даже и целия район на клона или агентурата.

II. Финансово кредитни признаци

1. Движение на предложенията за нови кредити в[ъв] форма на сконто, заемни полици и тек[ущи] сметки. – Увеличение или намаление има това движение? От коя категория от населението идат тия предложения?

2. Движение на ангажираните кредити или направените вече задължения. – Как отива изплащането или подновяването на портфейла и движението на тек[ущите] сметки? Какъв е сравнително размерът на погашенията и вноските?

3. Движение на протестираните полици или просрочените сметки. – Уреждат ли се бързо, заменяват ли се, плащат ли се или постоянно се трупат?

4. Движение на лихвите, ажиото и камбиото на местната пияца – смисъл на това движение.

III. Търговски признаци

1. Движение на цените на произведенията и стоките с широка консумация. – стационарно ли е или отива към увеличение или намаление? За кои стоки именно става това?

2. Продажбо-покупките на същите произведения. – Оживление ли имат или застой? На кредит или в брой стават те? Особено внимание да се обърне на движението на стоките в складовете на ангросистите: а) пълни ли са складовете им? б) могат ли да се погълнат от консумацията с печалба, т. е. при добри цени? в) как отива разпродаването им? г) имали въздържане за нови поръчки за попълване на складовете?

3. Фалити и екзекуции. – В кои професии се проявяват най-много? Вероятни причини. Връзка с останалите фалити.

IV. Индустриални признаци

1.По-важни индустрии в наблюдавания район, особено текстилни, брашнени, розови, сапунени, спиртни, тютюневи и индустрии по строителното дело (керамическа или тухларска, дърводелска или мебелна, железарска)

2. Движение на цените на първите материали и горивото, нужни за тия индустрии. Също на изработените продукти, пазар на последните и разпродаване.

V. Земеделчески признаци

1. Главни култури на населението в наблюдаемия район, особено култури на зърнените храни, лозовата култура, пашкулната, фуражната култура в[ъв] връзка с[ъс] скотовъдството, розовата култура, горската.

2. Състояние и влияние на миналогодишните реколти в района върху консумативната способност на производителите.

3. Изгледи за бъдещата реколта на по-важните култури в района.

VI. Заключение и общи бележки[1]

ЦДА, ф. 285К, оп. 4, а. е. 594, л. 5 – 7. Копие. Машинопис.

1. Липсват в текста.

№ 136

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ КРЕДИТ НА ЦАНКО В. ДЮСТАБАНОВ

София, 22 юли 1910 г.

Протокол № 97

Заседание на 22 юлий 1910 г.

Заседават: г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев и Крум Мутафов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 ч[аса] и се закри на часа 7 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VIII. Цанко В. Дюстабанов от Габрово моли да му се открие една спец[иална] текуща сметка срещу залог на полици.

[...]

Докладва се от същия[1] заявлението на Цанко В. Дюстабанов от Габрово, препратено от Габровската агентура с писмо вх[одящ] № 14592 от 15.VII. т[ази] г., с което моли да му се открие една спец[иална] текуща сметка в размер на 40,000 лева срещу залог на портфейл.

Пред вид събраните сведения за имотността на просителя, а именно: собствен капитал 200 хиляди лева, а употребяем в експлоатация 260,000 лева; има спец[иална] текуща сметка под гаранция на две лица при Банката в размер на 30,000 лева, движена доста добре; също спец[иална] тек[уща] сметка срещу депо на полици при Търговската Банка, от която иска да се отдели, за да стане пълен клиент на Народната Банка, и понеже от чисто търговския и лесно реализируем негов портфейл през 1908 г. около 200 полици на сума 90,000 лева; през 1909 г. около 300 полици на сума 130,000 лева и през текущата година за 4 месеца само около 90 полици за 60,000 лева, – се вижда, че работите на просителя отиват твърде добре,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Одобрява да се открие спец[иална] текуща сметка в размер на 40,000 лева срещу портфейл на Цанко В. Дюстабанов, фабрикант в Габрово.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 23, л. 756, 763 – 764. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 137

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИХВАТА ЗА СРОЧНИ ВЛОГОВЕ НА ЦЪРКВИ, ЦЪРКОВНИ ОБЩИНИ И БЛАГОТВОРИТЕЛНИ ФОНДОВЕ

София, 22 юли 1910 г.

Протокол № 97

Заседание на 22 юлий 1910 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов.

Присъствуват: г[осподин] юрисконсулта Г. Попов.

Заседанието се откри на 5 ч[аса] и се закри на часа 7 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на касовия отдел писмото на Соф[ийския] клон под вх. № 14979 от 21 юлий т[ази] г., с което запитва: с каква лихва да приема 5-годишните срочни влогове на църкви, църковни общини, метрополии, разните фондове и завещания при тях и може ли да се освобождават от гербов налог.

Понеже подобни фондове се оставят изключително, било за благотворителна, научна или човеколюбиви цели, Съветът намира, подобно на благотворителните дружества в Македония и Одринско, че е справедливо и заслужено да им се плаща лихва 5% и да се освобождават от герб и данък, обаче с ограничение – за всеки отделен случай клонът да сезира Управителния Съвет на Банката,

ПОСТАНОВИ:

Да се плаща 5% лихва на петгодишните срочни влогове на църкви, църковни общини, метрополии и разните фондове и завещания при тях, подобно на благотворителните дружества в Македония и Одринско, и да се освобождават от герб и данък, с ограничение, обаче, щото Софийският клон да сезира Управителния Съвет на Банката за всеки отделен случай.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 23, л. 760. Оригинал. Машинопис.

№ 138

ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ЗА РАЗЯСНЯВАНЕ ПОЛИТИКАТА НА БАНКАТА ОТНОСНО ДАВАНЕТО НА КРАТКОСРОЧНИ ЗАЕМИ

София, 27 август 1910 г.

№ 12700

Съгласно чл. 2 (п. п. 2 и 4) от правилника за банковите агентури, последните не могат да разрешават на своите клиенти тримесечни заеми с поръчители на сума по-голяма от 5 000 лв. и специални текущи сметки гаранция две лица без позволение, за всеки случай отделно, на клона, в чийто район влиза агентурата.

Въз основа на това нареждане, когато се представят на агентурата лица, желаещи да им се отпусне един краткосрочен заем на сума по-голяма от 5 000 лв. или открие специална текуща сметка, агентурите препращат на съответните клонове заявленията на просителите с необходимите за случая сведения, отнасящи се до кредита, определен от сконтовия комитет на агентурата, както и задълженията, които имат клиентите при последната. По досегашната практика г[оспода] г[оспода] директорите на клоновете внасяха въпроса за отпущане на заема или откриване на сметката в сконтовия комитет на клона, който или уважаваше ходатайството на агентурата, или го видоизменяваше в смисъл на намаление или увеличение ходатайствувания размер на заема или сметката. В[ъв] втория случай (при неудовлетворяване ходатайството) излиза, че сконтовият комитет при клона има законното право да видоизменява решението на първостепенния комитет (при агентурата) по отношение кредита на банковите клиенти, вследствие на което могат да се породят оплаквания било от страна на агентурите, било от оная на клиентите.

Тази практика на сконтовите комитети при клоновете е неправилна, тъй като, щом Законът за Банката (чл. 17) нарежда, щото при всеки клон, или агентура да има сконтов комитет, който да определя кредитите на банковите клиенти, и не е предвидено, щото комитетите от клоновете да ревизират действията на комитетите от агентурите, то естественото заключение е, че сконтовите комитети на клоновете не трябва да се занимават с кредитите на клиенти, живущи в други градове. Ето защо, заявленията за заеми и специални текущи сметки, които се изпращат от агентурите на респективните клонове, не би трябвало да се подлагат на разглеждане на сконтовите комитети при последните, а да се разрешават от г[оспода] г[оспода] директорите еднолично в кръга на свободния кредит на съдлъжниците, кредит, определен от сконтовите комитети при надлежните агентури.

Ако, обаче, г[оспода] г[оспода] директорите намират при решаване на въпроса, че определените кредити не съответствуват на платежната способност на един клиент на някоя агентура, то, за да се запази принципът за контролата на клоновете – предвиден в правилника на агентурите, те трябва да отнасят въпроса да Централното Управление на Банката, което ще решава окончателно въпроса за кредита съгласно чл. 21 от Закона за Банката. В този случай решението на г[оспода] г[оспода] директорите, отнасящо се до размера на заема или специалната текуща сметка, се прилага в действие, без да се чака окончателното решение на Централното Управление, което ще се касае за увеличението или намалението на кредита.

Въз основа на всичко гореказано даваме Ви следните наставления, о които строго да се придържате:

1. Сконтовите комитети при клоновете не трябва да бъдат сезирани с определяне кредити на лица, живущи в други градове, били те от района или клона, или вън от него.

2. Въпроси за разрешаване тримесечни заеми по-големи от 5 000 лв. и спец[иални] тек[ущи] сметки на клиенти от агентурите се решават еднолично и безапелационно от директора на респективния клон в размер, който може да бъде или по-голям, или по-малък, или равен на ходатайствувания от надлежната агентура, *но винаги в кръга на определените от агентурата кредити на съдлъжниците.*

3. В случай, обаче, че клиентът иска по-голям заем или сметка от размера на свободния му кредит, и г[оспода] г[оспода] директорите намират, че той заслужава по-голям кредит от оня, що му е определен от сконтовия комитет при агентурата, то те могат, ако намират за добре, да отнасят въпроса за увеличението на кредита при Централното Управление, което го определя окончателно. В този случай клоновете са длъжни да пратят цялата преписка, разменена между агентурата и клона, за разяснение въпроса. До окончателното, обаче, разрешение на въпроса решението на г[оспода] г[оспода] директорите, издадено въз основа на предидущия пункт (2-ий), се привежда в изпълнение от агентурата.

Тази интервенция на Централното Управление г[оспода] г[оспода] директорите трябва да изискват също и в случаите, когато намират, че определените кредити от сконтовите комитети при агентурите са по-големи от това, що според тяхното схващане заслужават клиентите.

Администратор: *Т. Николов* За Управител: *Кр. Мутафов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 552, л. 116 – 118. Оригинал. Машинопис.

№ 139

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕТО НА ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ

София, 22 октомври 1910 г.

Протокол № 132

Заседание на 22 октомврий 1910 г.

Заседават: г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] Г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов и Тодор Николов.

Присъствуват: за Правителствен делегат г[осподин] Иван А. Цонев.

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на часа 7 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VII. Уреждане задълженията на Генко Шойлеков от София чрез отпущане ипотечен заем от 200,000 лева срещу всичките му имоти.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Ипотечния отдел[1] заявлението на Генко Шойлеков от София, постъпило под вх[одящ] № 5765 от 9.III. т[ази] г., с което моли да се вземат под ипотека всичките му имоти срещу един заем от 200,000 лева, за да може да погаси всичките си задължения към Банката и др[уги] кредитори.

Съветът, за разрешение заявлението на Генко Шойлеков, с което моли да се вземат под ипотека всичките му имоти и му се отпусне един заем от 200,000 лева, за да погаси всичките си задължения към Българската Народна Банка и др[уги] кредитори и по този начин да не се разсипва модерното му земледелие, като взема пред вид, че според изложението на самия Генко Шойлеков, той дължи на Българската Народна Банка една сума от около 142,000 лева, от които 66,000 лева срещу ипотека върху недвижимите му полски имоти и празни места, находящи се вън от града, станала вече нередовна; 44,000 лева по текуща сметка с поръчителство на Ив. Грозев и Гр. Найденов, също нередовна; 14,900 лева с поръчителство за Дим. Атанасов, несъстоятелен длъжник;1,000 лева от гаранция по контракта с Военното Министерство; 6,000 лева от поръчителство за Хр. и Дим. Стоянови и 10,000 лева по поръчителство на жена му и една сума от 57,000 лева към Държавата, Землед[елческата] Банка и др[уги] частни кредитори, срещу един актив в недвижими имоти за повече от 500,000 лева, вън от предполагаемите му вземания по съдебните процеси; че, макар и на много пъти да е отлагано до сега взискането на Банката срещу Генко Шойлеков, който, вместо да продава тия си недвижими имоти и се наплати с кредиторите си и с Банката, той е прекупувал нови такива, ако сега се пристъпи към принудително взискане на банковите вземания срещу същия, ще се добие наистина тяхното ликвидиране, но от друга страна ще се намали цената на недвижимите му имоти и ще се разсипе цялото му модерно хазяйство в областта на земледелието и млекарството, които той, като специалист-агроном, упражнява успешно от толкова години, защото по друг начин Шойлеков, в едно късо време не би могъл да се издължи пред Българската Народна Банка и другите си кредитори; че наистина, според наредбите на Банката, тя не може да отпуща ипотечни заеми срещу полски и др[уги] недвижими имоти, находящи се вън от града, но за уреждане на стар ипотечен заем по новия ред, според новия Закон за ипотечния кредит и за осигуряване на вземанията си, станали несигурни, Банката, по силата на чл. 43 от Закона за същата, трябва да допусне, по изключение, сключването на ипотечен заем и върху такива имоти, но само до размера на своите вземания; че, за да се даде подкрепа на Шойлеков да ликвидира с[ъс] своите задължения чрез постепенното отчуждение, поне на една част от недвижимите му имоти и чрез посрещанието на редовните вноски по такива, един заем за в бъдеще от приходите, които, според изложението му, са възраснали от 20,800 лева през 1902 г. – на 40,800 лева през 1909 г., следва да му се открие, а така също и една текуща сметка до 50,000 лева с поръчители и срещу допълнителна гаранция – ипотека върху същите му недвижими имоти, – ако действително тия му имоти, според оценката, която ще се извърши от Ипотечния отдел при клона, достигат общата цена от около 500,000 лева, в който случай интересите на Банката ще са напълно гарантирани, а на Шойлеков ще се даде възможност да погаси своите лични задължения към всичките други кредитори и освободи имотите си от всяко запрещение; и че макар Шойлеков да е бил нередовен в уреждание на старата си ипотека и в движението и погашенията на старата му текуща сметка, от представеното му изложение се вижда, че той не е преставал да урежда част от личните си задължения към Банката и такива към частни лица, като само през текущата година е внесъл в Банката около 12,000 лева; а на всички други кредитори до 23,000 лева погашение, което доказва, че той се явява кредитоспособен да носи отговорността за своите парични задължения, което се подкрепя и от факта, че той е прикупил, следователно, увеличил своите недвижими имоти.

ПОСТАНОВИ:

1. Разрешава да се отпусне на Генко Шойлеков един ипотечен заем в размер на една сума, достатъчна да покрие всичките му досегашни ипотечни, преки и косвени, задължения към Българската Народна Банка включително и старата му текуща сметка

заедно с всичките лихви и направени до сега съдебни и др[уги] разноски, срещу всичките недвижими полски имоти, чифлика и празните места, находящи се вън от града и вътре в града, било на негово име или на името на жена му, в зависимост от оценката им и за срок 10 години;

2. Разрешава да се открие текуща сметка на същия до размер на 50,000 лева срещу двама поръчители и допълнителна гаранция ипотека за същия размер и срещу същите недвижими имоти, за да погаси задълженията си към другите кредитори, и то пак в зависимост от оценката на имотите му. Тази текуща сметка Шойлеков се задължава да погаси след три години от откриването ѝ.

3. Изпълнението на всичките банкови взискания срещу Шойлеков се спира до реализирането на горното.

По горното изложение г[осподин] Администратора на Касовия отдел остава на особено мнение, изложено по-долу.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Тодор Николов
За Правителствен делегат: *Иван А. Цонев*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

О С О Б Е Н О М Н Е Н И Е

На г[осподин] Администратора на Касовия отдел по п[ункт] VII.

Не съм съгласен да се отпуща на просителя Г. Шойлеков ипотечен заем срещу недвижимите му полски имоти, чифлици и празни места по следующите съображения:

1. Предлаганите имоти нямат определен и траен доход, както изисква чл. 10 от Закона за ипотекарния кредит при Българската Народна Банка.

2. Просителят се е показал нередовен и неакуратен до сега към Банката по всичките си задължения – преки и косвени – и от три години (протоколи №№ 19, 20 и 71 от 1908 г., №№ 24, 78 и 124 от 1909 г.) Управлението на Банката постоянно е отлагало екзекутирането му (продан на имотите му), с намерение да продаде една част от полските си имоти и празни места, които са добивали и добиват цени повече от удовлетворителни, и да уреди неуредените си задължения; но, вместо да изпълни това, просителят е купувал нови имоти. На подобни клиенти, нередовни и неакуратни, не съм съгласен Банката да авансира нови суми, понеже ще се повтори стария обичай – нови отлагания, нови нередовности и неакуратности.

Администратор: *Н. Николаев*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 24, л. 1070, 1073 – 1077. Оригинал. Машинопис.

1. Т. Николов.

№ 140

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТПУСКАНЕТО НА КРЕДИТ НА ФИРМАТА „Г. ХР. ЦИНЦАРСКИ & СИНОВЕ“, ИХТИМАН

София, 28 октомври 1910 г.

Протокол № 136

Заседание на 28 октомврий 1910 г.

Заседават: г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Правителствения делегат Кръстю Карагьозов и г[осподи]н Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 5 до 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

1. Разглеждане молбата на Г. Хр. Цинцарски & синове, Ихтиман, за авансиране суми от Банката за увеличение оборотния им капитал.

[...]

Докладва се от г[осподи]н Администратора на Сконтовия отдел[1] рапорта на директора и началника на Ипотечното отделение на Софийския клон г[осподин] г[осподин] Ст. Стоянов и Юр. Хлебаров от 19.Х. т[ази] г., с който излагат материалното положение на банковите длъжници Г. Хр. Цинцарски & Синове от Ихтиман.

В свръзка с тоя доклад, същия Администратор постави на разглеждане молбата на казаната фирма за авансиране известна сума срещу ипотека на някои от имотите ѝ, за да усили оборотния си капитал и по този начин да излезе от сегашното си затруднено състояние.

Поддържайки мотивите по решението си от 5.Х. т[ази] г., протокол № 124, относително молбата на Г. Хр. Цинцарски & Синове да им се авансира една сума от 150,000 лева срещу втора ипотека на имотите им, върху които тежи I-ва ипотека при Българската Земледелческа Банка на сума 37,000 лева, Съветът, като взе пред вид:

1) че, съгласно гореспоменатия рапорт, актива на фирмата е по-малък от пасива с 46,497.68 лева;

2) че кредиторите на фирмата: Балканската Банка, Кредитната Банка, Търговската Банка, Вносно-Износната Банка, Софийската Банка, Юда Б. Израел, Бохор Лиячев, Братя Мордохай от Ихтиман, Ив. Цолов от Самоков, Дим. Гуцев от Мездра, Кръстю Марков от Ихтиман, Цело Минински от Мездра, Ф. Леонардич от София, Юр. Бочев от Ихтиман, Бр. Лефчийски от гара Костенец, П. Гълъбаров, Н. Ичев, В. Робев от София, Янко Божилов от Босиловград, П. Сотиров от София, Е. Яковчев, П. Имаретски, Тома Цветков от София, П. Велев, Димитриев и Цв. Бойчев, събрани на 17.Х. т[ази] г. от Администратора на Сконтовия отдел г[осподин] Мутафов на съвещание в помещението на Софийската търг[овска] индустр[иална] камара, са констатирали и са се съгласили, че, за да може да се помогне на фирмата Цинцарски & Синове, трябва: а) да ѝ се авансира една сума най-малко от 80,000 лева, която сума да ѝ служи за оборотен капитал; б) тоя аванс да направи Българската Народна Банка срещу поръчители, без всякаква ипотека; в) да се нареди контрола на същата и г) в продължение на 3 – 4 години фирмата да не им внася никакви пари за погашение на дълговете си;

3) че, като са дали горната декларация, кредиторите: Балканската Банка, Търговската Банка и Кредитната Банка са заявили, че си запазват правото да преследват изда-

телите на полиците, носящи джирото на фирмата и намиращи се в техните портфейли;

4) че, при тая декларация и при факта, че мнозина от длъжниците на фирмата са фиктивни такива дали подписите си за услуга само), – съглашението на кредиторите се обезсилва, щом тия длъжници, преследвани от казаните банки предяват искове срещу фирмата;

5) че всичките кредитори са дали гореспоменатото съгласие при условието Българската Народна Банка да приема за сконто абсолютно всички полици на фирмата, макар издателите на тия последните или пък самите кредитори на фирмата да нямат кредит, което условие, по силата на Закона за Банката, по никой начин и в никой случай не може да се приеме,

ПОСТАНОВИ:

Не може да се направи от Българската Народна Банка никакъв аванс на фирмата Г. Хр. Цинцарски & Синове от Ихтиман за усилване на оборотните ѝ средства.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 24, л. 1095 – 1097. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 141

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УДОВЛЕТВОРЯВАНЕ МОЛБАТА НА ФИРМАТА „Г. ХР. ЦИНЦАРСКИ & СИНОВЕ“

София, 11 ноември 1910 г.

Протокол № 142

Заседание на 11 ноември 1910 г.

Заседават: г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Г[осподи]н Правителствения Делегат Кръстю Карагьозов и г[осподи]н Юрисконсулта Георги Попов .

Заседанието се откри на 4 до 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Уреждане на сконтовото взискание от Г. Хр. Цинцарски & Синове, Ихтиман.

[...]

Г[осподи]н Администраторът на Сконтовия отдел[1] съобщи, че някои от кредиторите на Г. Хр. Цинцарски & Синове от Ихтиман са поискали да се изменят някои пунктове от декларацията, приготвена от името на всичките кредитори на същата фирма и разгледана от Управителния Съвет на Банката в заседанието му на 2.IX. т[ази] г., протокол № 138.

Като намери уважително искането на тия кредитори, Съветът възприе долуизложения протокол, който ще се подпише от фирмата Г. Хр. Цинцарски & Синове и кредиторите ѝ, отнасящ се по въпроса за уреждане задълженията на същата фирма.

ПРОТОКОЛ

Долуподписаните кредитори на фирмата Г. Хр. Цинцарски & Синове от Ихтиман, като взехме пред вид затруднителното положение, в което се намира понастоящем тая фирма, поради имобилизиране и липса на оборотен капитал, и че в случай на ликвидация нашите общи интереси би се ощетили, когато пък, ако се намери оборотен капитал, с който да се помогне на казаната фирма, последната с време би излязла от сегашното стеснено положение и шанса да получим напълно земанията си би се увеличил; като взехме пред вид, че Българската Народна Банка, в желанието си да помогне на излизането [на] фирмата от сегашното ѝ положение, изяви готовност да авансира на същата фирма една сума от 80,000 лева за оборотен капитал, като обезпечи това си земание, както и досегашните ѝ земания от фирмата, а именно: по специалните ѝ текущи сметки от 50,000 лева и сконтираните от същата фирма при Ихтиманската агентура на Банката полици за около 130,000 лева, с реални гаранции върху имуществото на същата,

СЪГЛАСЯВАМЕ СЕ ВЪРХУ СЛЕДНОТО:

1) Отказваме се от всякакъв иск за оспорване, даже и в случай обявяване фирмата в несъстоятелност, на реалните гаранции, които Българската Нар[одна] Банка ще вземе за осигуряване всички досегашни нейни вземания от фирмата и вземанията ѝ по аванса от 80,000 лева, който ще направи вследствие настоящето съглашение. Реалните обезпечения, които предоставяме на Българската Нар[одна] Банка да вземе, могат да се простират само върху следните имущества на фирмата: а) залог на стоката в храни, брашна и др., които ще се купуват след авансираните от Б[ългарската] Н[ародна] Банка оборотни средства от 80,000 лева; б) втора ипотека върху парната мелница, хотела и двете къщи на фирмата, находящи се в Ихтиман и оценени всичко на около 243,000 лева.

2) Задължаваме се да не искаме, до четири години от реализирането на настоящето съглашение, изплащането напълно на вземанията ни срещу фирмата Г. Хр. Цинцарски & Синове, като се задоволяваме с частични само погашения на вземанията ни с лихвата им по 7% годишно за Б[ългарската] Н[ародна] Банка и по 8% за всички други кредитори.

3) Понеже през горния период от четири години изплащанията на вземанията на кредиторите с изключение на Б[ългарската] Н[ародна] Банка, която е обезпечена с втора ипотека на имотите, означени в п[ункт] 1 от настоящия протокол, ще стане само от сумите, които ще се получат от продажбата на полските имоти на фирмата, от двете дворни места в Ихтиман, от събраните вересии и евентуалните печалби от работенето на фабриката, но без накърнение капитала на предприятието, то, ако разпределението на споменатия актив не е достатъчно да погасява част от вземанията ни, задоволяваме се през този период с получаване само следващите се лихви на вземанията ни.

4) Обявяваме, че се отказваме от преследването, през същия период от четири години само, на ония от длъжниците по находящите се у нас сконтирани и депозирани

полици от същата фирма, които (длъжници) са подписали за услуга на последната и които, от друга страна, са кредитори по сметка на казаната фирма. Подобните полици не можем да прехвърляме по никакъв начин върху другиго, освен на Б[ългарската] Н[ародна] Банка, ако същите полици или продължения им са били приемани до сега в Банката.

5) Българската Народна Банка се задължава да приема на сконто и депо и за напред продължения на всички ония полици с подписи на фирмата Г. Хр. Цинцарски & Синове, която до сега е приемала. Подписите на другите задължени по такива полици лица трябва да са същите, които са покривали предшествующата продължена полица, а в[ъв] всеки случай да са на лица не по-малко кредитоспособни от първите. Определянето на тая кредитоспособност се предоставя на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

6) Вън от означената в предшествующия пункт категория полици, Б[ългарската] Н[ародна] Банка не е задължена да приема и други такива с подписи на фирмата Г. Хр. Цинцарски & Синове,освен ако са на лице условията, при които Банката изобщо сконтира или приема в депо полици, съгласно Закона и правилниците ѝ.

7) Да се постави контрол в работите на фирмата Г. Хр. Цинцарски & Синове. Тоя контрол ще се упражнява от Б[ългарската] Н[ародна] Банка, чрез назначен от нея и плащан от фирмата чиновник – счетоводител. Последния ще прави разпределение на следващите се пропорционално на всяко вземане погашения и лихви от сумите, добити от продажба полските имоти и двете дворни места в Ихтиман, от събрани вересии и от печалбите на фирмата, като, разбира се, се спаднат общите разноски.

Българската Нар[одна] Банка няма да вземе участие в това разпределение, освен за дължимите ѝ лихви по нейните креанси.

Контрольора се намира под пряката заповед на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

8) Предоставяме правото на Б[ългарската] Н[ародна] Банка да съкрати или отнеме дадения четиригодишен срок за издължение на фирмата и да прекрати надзора, ако се укаже, че вместо очакваните печалби се получават загуби от работенето на мелницата на фирмата. В такъв случай, както Б[ългарската] Н[ародна] Банка, така и всички други кредитори, придобиват правата си да преследват фирмата и съзадължените с нея, без изключение, лица и то, както намерят за добре. Реалните гаранции, дадени за обезпечение банковите вземания, съгласно п[ункт] 1 на тоя договор, остават, обаче, неатакуеми.

9) Подписаните Г. Хр. Цинцарски & Синове заявяваме, че приемаме да уредим нашите задължения към всичките ни кредитори по условията, изложени в настоящия протокол, като вземаме ангажимента да пристъпим веднага към постепенното разпродаване на полските си недвижими имоти и двете дворни места в Ихтиман, както и да събираме най-енергически вересиите от нашите длъжници, за да намалим по-скоро задълженията на фирмата.

10) Задължаваме се, подобно на Б[ългарската] Н[ародна] Банка, п[ункт] 5, да приемаме и за напред всички полици с подписа на Г. Хр. Цинцарски & Синове (подписани като платци, поръчители или джиранти), които сме приемали до сега за сконто или депо.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов

Правителствен делегат: *К. Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 24, л. 1147, 1149 – 1152. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 142

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ВЪВ ВРЪЗКА С ВЪВЕЖДАНЕТО В ПРОВИНЦИАЛНИТЕ КЛОНОВЕ И АГЕНТУРИ НА БАНКАТА НА СЛУЖБА ЗА РИСКОВЕТЕ

София, 16 ноември 1910 г.

Протокол № 145

Заседание на 16 ноември 1910 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и г[оспо]да Администраторите: Крум, Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподи]н Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 5 до 7 часа сл[ед] обяд.

Дневен ред

[...]

IV. Въвеждане службата на рисковете в провинциалните клонове и агентури от 1.II.1911 година и определяне правата и задълженията на респективните банкови чиновници в[ъв] връзка с тая служба.

[...]

§

ПО ДОКЛАД на същият Администратор[1] и като резултат от конференцията на счетоводителите при банковите клонове,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Окончателното въвеждане на службата на рисковете в провинциалните клонове и агентури да стане на 1.II.1911 година.

2. Службата се въвежда с всички основни регистри и главни формуляри. За дребните и второстепенни формуляри се предоставя свобода на счетоводителите да въведат ония от тях, които намират за целесъобразни, като имат предвид устройството и нуждите на службите при клоновете. При агентурите се въвеждат само формулярите[2], посочени в окръжното под № 17172/287 от 12.XI. т. г.

3. Съхранението и управлението на портфейла – сконтов и депозиран – в провинциалните I и II степенни клонове става от контрольорите, при IV степенните клонове – от директорите, при агентурите – от агентите.

4. Рисковата служба в клоновете и агентурите се числи към контролата. Общият надзор на тая служба се предоставя на г[оспода] г[оспода] директорите и агентите (чл. 115 ал. 3 от правилника за вътрешния ред). Прекият надзор, ръководството и отго-

ворността за правилното функциониране на службата тежат: при I и II степенните клонове върху контрольорите, при IV степенните клонове и агентурите – върху счетоводителите, които при липса на контрольори, изпълняват контролни функции (чл. 115 от същия правилник). Счетоводната отговорност по същата служба, т. е. отговорността за правилното водене и счетоводно използване на регистрите и другите счетоводни пособия в нея лежи върху счетоводителите при всички клонове и агентури.

5. При провинциалните клонове и агентури стойността на сконтираните полици на клиенти, които нямат други сметки, се минава на безлихвени, вместо на сконтови, сметки.

6. От 1.I.1911 година инкасирането на сконтовия и депозитен портфейл при всички клонове и агентури се съсредоточава в инкасовите бюра при тях по същия начин, както при Софийския Клон.

7. Приключването на сметките с[ъс] страните кореспонденти става на общо основание на 30.VI. и 31.XII. ст[ава] въз основа на банковите регистри, на които в новите образци е дадено съответното начертание.

[...]

Управител: *Х. Чакалов*
Администратори: *П. Чолаков*
К. Мутафов
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[Г. М.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 24, л. 1163, 1166 – 1167. Оригинал. Машинопис.

---

1. Петър Чолаков – администратор на Счетния отдел при БНБ.
2. Формулярите не се публикуват.

№ 143

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ИПОТЕЧЕН ЗАЕМ НА ФИРМАТА „Б. РАДАНОВ & СИЕ“ ОТ СОФИЯ

София, 15 март 1911 г.

Протокол № 42

Заседание на 15 март 1911 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспо]да г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Заседанието се откри на 3 и се закри на часа 7 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

XI. Отпущане ипотечен заем на Б. Раданов & С-ие срещу залог на зданието, наречено театър „Одеон“ в София.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Ипотечния отдел[1] заявлението на Б. Раданов & С-ие от София, постъпило на 21.II. т[ази] г., под вх[одящ] № 3531, с което молят да им се разреши един ипотечен заем срещу залог на зданието им в София, наречено театър „Одеон“.

Вярно е, че чл. 11 от Закона за ипотечния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка забранява да се вземат под ипотека театри; но тоя член разбира само такива здания, които по предназначението си не могат да служат за друго, освен за театри и, следователно, тяхната доходност не иде толкова от доходността на самото здание, колкото от артистичните сили на театралната трупа. С други думи, театрите, в тази смисъл, не могат да дават един траен и определен доход, както това се изисква от чл. 10. Независимо от това, зданията, построени и предназначени само за театри, както предписва чл. 11, са имоти, които нямат сами по себе си пазарна стойност, т. е., ако те се извадят на търг, за тях биха се явили никакви или много малко купувачи, вследствие на което цената им би била много по-долна от действителната.

В случая, обаче, зданието, наречено „Театър Одеон“, не е по предназначение постройка изключително за театър: то може да служи за брасерия[2], за концертна зала, за голям магазин, за ресторантен салон и пр. според назначението, което иска собственикът да му даде с надлежните поправки, па даже и без такива. Сега това здание служи не само за театрални представления, но още и за: кинематографически представления, за публични събрания и др. Най-важното е, че тоя имот, разположен в търговската част на града, има и ще има пазарна стойност, т. е. определени и трайни доходи. Сегашното му назначение, като театър, е временно. При тия условия, прочее, приемането на въпросното здание под ипотека не противоречи нито на чл. 11, нито на чл. чл. 10 и 13 от Закона за ипотекарния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Най-после, Банката не е длъжна да даде 50% от стойността на предлагания за ипотека имот; а в случая благоразумно е да се запази един марж от 20% за всички случайни промени, било в назначението, било в доходността или стойността на тоя голям имот. По тия съображения и въз основа заключението на юрисконсулта при Банковото Управление и мнението на Софийския клон,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Разрешава по принцип да се отпусне на Б. Раданов & С-ие от София ипотечен заем срещу залог на зданието им, наречено „Театър Одеон“, в размер на 30% от оценката му.

По горното решение г[оспода] г[оспода] Администраторите Николаев и Мутафов останаха на особено мнение, изложено в края на протокола.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Секретар: *Б[...] М[...]*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на г[оспода] г[оспода] Администраторите Н. Николаев и Кр. Мутафов по п[ункт] XI от настоящия протокол.

Не споделяме решението на болшинството за отпущане ипотечен заем на Б. Раданов & С-ие, срещу залог на зданието им „Театър Одеон“, понеже, в момента на сключване ипотеката, то служи за театър и по конструкция е пригодено тоже за театър с ложи, партер и др.; а пък чл. 11 буква <u>в</u> от Закона за ипотекарния кредит при Б[ългарската] Н[ародна] Банка изрично забранява да се отпущат ипотечни заеми срещу театри.

Найден Николаев
Администратори: *Крум Мутафов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 347, 356 – 359. Оригинал. Машинопис.

---

1. Т. Николов.
2. Брасерия (фр. brasserie) – бирария, пивоварна.

№ 144

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ И ОСОБЕНО МНЕНИЕ ОТНОСНО ПРОМЕНИТЕ НА ЛИХВЕНИТЕ ПРОЦЕНТИ ЗА БАНКОВИТЕ ПЛАСМЕНТИ

София, 29 март 1911 г.

Протокол № 51

Заседание на 29 март 1911 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Заседанието се откри на 5 и се закри на 8 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

[...]

XVI. Изменение лихвените проценти по различните текущи сметки, с които оперира Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

[...]

ДОКЛАДВА се: отново от г[осподин] Администратора на сконтовия отдел[1] въпроса за прилагането на различни лихвени проценти за разните видове банкови пласменти, въпрос, докладван от същия в заседанията на Управителния Съвет от 4 и 22 декември 1908 г., протокол №№ 167 и 176[2].

Съветът, като взе пред вид:

а) че от ред години Банката е прилагала един и същи процент за лихвите по разните видове пласменти, а именно: преди 1.II.1906 г. – 8%, а след тая дата – 7%, като изключение, обаче, е прилаган процента за заеми на държавата – 6 1/2% и тоя за заеми и сметки срещу залог на ценни книги 6%;

б) че различните видове пласменти на Банката представляват разни степени на

сигурност и реализуемост, обстоятелство, което диктува на Банката едно разпределение на тия ѝ пласменти в разни групи, по които групи да прилага различен лихвен процент, принцип, възприет и в конференцията на г[оспода] г[оспода] банковите директори, станала в София с участието на Управителния Съвет на Банката от 25.V. до 3.VI. миналата 1910 година;

в) че такова разпределение може да стане, като се вземе за основен процент тоя на сконтото, който процент трябва да бъде и най-благоприятния, понеже пласментите в сконтирани полици са най-лесно реализуеми и представляват най-голяма сигурност за Банката, разбира се, ако портфейла ѝ е добре подбран;

г) че, ако за основен лихвен процент се вземе сконтовия, който ще се прилага за чисто сконтовите пласменти, а по аналогия и за тия срещу депо за полици, то лихвения процент за всички други видове пласменти, а именно: заеми с поръчители, спец[иални] тек[ущи] сметки с гаранции на две лица, спец[иални] тек[ущи] сметки срещу цесии, спец[иални] тек[ущи] сметки срещу неоспорвани вземания от държавата и заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки срещу стоки и коносаменти и ценни книжа, трябва да бъде по показания по-горе мотив по-висок;

д) че чрез това различие между сконтовия лихвен процент и лихвения процент за другите банкови пласменти, като първия бъде по-нисък от втория и чрез ограничение сконтирането от лица, които нямат предварително определен и превишен кредит при Банката, тая последната ще има възможност да отстрани малката, неизвестна и временна клиентела, като посредствено си послужи за раздаването на кредита в страната, с едрите търговци, промишленици и кредитни учреждения и дружества и по тоя начин ще си създаде един подбран и сигурен портфейл, толкова нужен за едно емисионно учреждение, каквото е Б[ългарската] Н[ародна] Банка, като се знае, че той (портфейлът) служи за гаранция на тая част от пуснатите в обръщение банкноти, която превишава банковата монетна наличност;

е) че, съобразно с процента на лихвата, която Б[ългарската] Н[ародна] Банка плаща по заложните си облигации именно 4 1/2% номинално, а като се вземе в[ъв] внимание разликата между цесионния и номиналния курсове на тия облигации в същност излиза 5.58%, от които облигации главно тя образува фонда за пласментите си в заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки срещу ипотека и в заеми на Общини и Окръжия, лихвения процент на тия ѝ пласменти трябва да бъде 7;

ж) че, вследствие на горното разпределение на разните пласменти, от една страна – и от друга понеже паричното тържище и условията в страната, за сега са благоприятни, както това се вижда и от цитираните по-долу данни от баланса на Банката на 14.III.1911 г., според които данни последната има доста средства за сега, а именно:

1) наличност в монети	лв.	55,849,883
2) странни кореспонденти	„	8,730,128
3) портфейл срещу странство	„	11,920,332
4) публични (държ[авни] и общ[ествени] фондове	„	7, 794,412
или всичко	„	84,294,755

Съветът намира, че има условия, които позволяват да се намали сконтовия процент и в зависимост от него се изменят останалите, за това

ПОСТАНОВИ:

1. Изменява съответните лихвени проценти, както следва:

а) да се намали сконтовия лихвен процент от 7 на 6, като последния, по аналогия на пласмента, се прилага и за спец[иални] тек[ущи] сметки срещу депо на полици, без обаче да се прави някаква разлика по оборота;

б) за пласментите в заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки срещу ценни книги и стоки, лихвения процент да се намали от 7 на 6 1/2;

в) за останалите пласменти: заеми с поръчители, спец[иални] тек[ущи] сметки с гаранция 2 лица, спец[иални] тек[ущи] сметки срещу цесия и заеми срещу неоспорвани вземания от държавата, както и заеми и спец[иални] тек[ущи] сметки срещу ипотеки и заеми на Общини и Окръжия, лихвения процент остава същия – 7% и

г) за пласментите в заеми на държавата процента да се определя по предварително споразумение с г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите.

2. Горните проценти да се прилагат от 1.V.1911 г.

3. Да се прати препис от това постановление на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите за утвърждение, съгласно чл. 45 от Закона за Банката.

Забележка: По това постановление г[осподин] Администраторът на касовия отдел остана на особено мнение, изложено в края на настоящия протокол.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
За Секретар: *[А. К.]*

О С О Б Е Н О М Н Е Н И Е

на г[осподин] Администратора на касовия отдел по пункт XVI от настоящия протокол.

Не съм съгласен с взетото решение, щото заемите срещу залог на стоки да се поставят под същото ниво и под същите условия, както заемите срещу залог на ценни книги, т. е. да се отпускат с еднаква лихва 6 1/2%, понеже различието между двата вида операции, по отношение на гаранцията, е внушително – колкото първите по естеството си, по манипулацията си са трудни при оценката в момента на залагането (нямане компетентна оценителна официална власт, нямане сгодни помещения) и още по-трудна и свързана с мъчнотии и рискове при тяхното ликвидиране, толкова вторите са по-лесни в[ъв] всяко отношение; следователно, при тая нееднаквост в гаранцията, неправилно е да се вземат еднакви лихви.

И за доказателство, че авансиранията ми са основателни, посочвам на факта и практиката в това отношение на големите банки в странство: лихвите по заемите срещу залог на стоки са по-скъпи.

На мнение съм заемите срещу залог на стоки да влезат в третата група на банковите пласменти, т. е. да се отпущат с[ъс] 7% годишна лихва.

Администратор: *Н. Николаев*
За Секретар: *[А. К.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 469, 483 – 487. Оригинал. Машинопис.

---

1. Кр. Мутафов.
2. Вж. док. № 125 и 127.

№ 145

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОМЯНА НА БАНКОВАТА ЛИХВА

София, 21 април 1911 г.

Протокол № 61

Заседание на 21 април 1911 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов и Тодор Николов.

Присъствуват: Г[осподин] председателя на Проверителния съвет Кръстю Даскалов и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 и се закри на 6 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

I. Разглеждане писмото на Министерството на Финансите, относително решението на Управителния Съвет по намаление процента на банковата лихва.

[...]

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Администратора на сконтовия отдел[1] писмото на Министерството на Финансите под вх[одящ] № 7925 от 21.IV. т[ази] г., с което преди да утвърди постановлението на Управителния Съвет на Банката от 29.III. т[ази] г., относително новоустановените проценти на банковата лихва, като намира, че одобрения 6% сконто и 6% лихва по текущи сметки срещу депо на полици ще облекчи с 3/4, респективно 1/2%, едрите сконтанти и депозанти, понеже при съществующето положение те са плащали фактически 6 3/4, респективно 6 1/2%, а пък дребната клиентела ще се ползува с едно намаление от 1%, изказва мнение да се измени лихвения процент на Банката както следва:

а) за сконтираните полици и специални тек[ущи] сметки срещу залог на полици, когато годишния оборот надминава 800,000 лв. – 6%,

б) за същите операции, когато годишния оборот е по-малък от 800,000 лв. и за заеми и текущи сметки срещу залог на ценни книги, стоки и коносаменти 6 1/2% и

в) за всичките други операции на Банката да си остане досегашния процент – 7%.

При вземане споменатото в писмото на Министерството постановление, Съветът не намери достатъчно основание да намали лихвата по сконто в зависимост от оборота:

1) защото измененията на Закона за Банката, както и правилника за личния кредит изключиха от категорията на сконтантите всички нетърговци и лица, които не са зарегистрували фирмите и които нямат открита сконтова или текуща сметка при Банката, вследствие на което дребната клиентела, в качеството ѝ на сконтант, се елиминира в полза на едрата;

2) защото Банката, като обществено учреждение, би трябвало да бъде еднакво към всички и да прави разлика само от гледище на риска и естеството на операциите, а не от това – на лицата и

3) защото разграничението на клиентелата по оборот са често пъти изкуствени и несправедливи: величината на оборота не е всякога признак за солидността на един клиент и, от друга страна, клиент с[ъс] 700,000 лв. оборот не е твърде далеч от такъв с 800,000 лв.

В желанието си, обаче, да съдействува за развитието на местните кредитни частни учреждения; да съсредоточи чрез тях дребната клиентела и да ги направи спомагателни на Банката органи в областта на разпределението на кредита, Съветът намира, че би било по-добре, ако се направи отстъпка в лихвата само на ония акционерни сдружавания и банки, които имат внесен основен капитал не по-малко от 500,000 лв. Тия кредитни учреждения са подложени на обществен контрол (чл. чл. 166, 167, 168, 177, 181, 188, 191, 206 и 211 от Търговския закон), тъй че Банката винаги ще може да следи главните моменти на тяхното развитие и ако има нужда, лесно може да се информира за тях, докато за едноличните фирми тоя контрол не е тъй лесен и удобен. Независимо от това, те би представлявали достатъчна сила, за да изпълнят назначението си и да представляват гаранция за Банката, при липса на солидарна отговорност, ако имат внесен основен капитал поне от 500,000 лв.

Най-после, ако се прави отстъпка на акционерни дружества с по-малък капитал, с това ще се насърчи образуването на дребни кредитни дружества между търговци с цел да се използуват само отстъпките, а не с намерения да се образуват сериозни кредитни учреждения, които, с кредитното съдействие на Банката, имайки достатъчна гаранция, представлявана от капитала, да могат да изпълнят задачите, които им се възлагат.

По тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Изменява постановлението си от 29.III.1911 г., протокол № 51, както следва[2]:

От 1 май 1911 г. Българската Народна Банка ще взема лихва:

а) По сконто и депо на полици:

6% на кредитните акционерни и командитни с акции дружества и банки, които имат капитал най-малко 500,000 лв., напълно внесен и 6 1/2% за другите клиенти.

б) По заеми и текущи сметки под залог на ценни книги, стоки коносаменти 6 1/2% и

в) По другите пласменти 7%.

В[ъв] всичките горни случаи оборота няма да има значение за размера на лихвения процент.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
Т. Николов
Председател на Проверителния съвет: *Кр. Даскалов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[Т. М.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25а, л. 469 – 472, 475. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.
2. Вж. док. № 144.

№ 146

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТПУСНАТИТЕ КРЕДИТИ ОТ СОФИЙСКИЯ БАНКОВ КЛОН НА БНБ, КОИТО НАДВИШАВАТ 100 000 ЛЕВА, И ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТОРА НА КАСОВИЯ ОТДЕЛ

София, 17 май 1911 г.

Протокол № 81

Заседание на 17 май 1911 г.

Заседават: Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

X. Одобряване на определените от сконтовия комитет при Софийския клон кредити, надвишаващи 100.000 лева.

[...]

ДОКЛАДВА се от същия[1] писмото на Софийския клон под вх[одящ] № 9144 от 7.V. т[ази] г., с което, съгласно чл. 20 от Закона за Банката, представя на одобрение определените от сконтовия му комитет кредити, превишаващи 100.000 лв., на следните лица: а) Хр. Юр. Калпакчиев 150.000 лв.; б) Д[ружест]во „Струг“ 175.000 лв.; в) I-то Бълг[арско] анонимно дружество за книжно-мукавяно производство 250.000 лв.; г) Ив. П. Златин 300.000 лв. и д) Командитното дружество „Гранитоид“ 200.000 лв.

Като намира, че на Хр. Юр. Калпакчиев, следва да се определи кредит не по-голям от 125.000 лв. и че на останалите лица основателно е определен от комитета кредитът им,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Одобрява определените от сконтовия комитет при Софийския клон кредити, надвишающи 100.000 лева на следните лица:

Хр. Юр. Калпакчиев	125.000 лв.
Д[ружест]во „Струг“	175.000 лв.
I-то Бълг[арско] анонимно дружество за книжно-мукавяно производство	250.000 лв
Ив. П. Златин	300.000 лв.
Дружество „Гранитоид“	200.000 лв.

Относително кредитите на Хр. Юр. Калпакчиев, Д[ружест]во „Струг“ и I-то Бълг[арско] анонимно дружество за книжно-мукавяно производство г[осподин] Администратора на касовия отдел остана на особено мнение, изложено в края на настоящия протокол.

[...]

За Управител: *Н. Николаев*
Администратори: *П. Чолаков*
Т. Николов
К. Мутафов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *Т. [...]*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

На г[осподин] Администратора на касовия отдел по п[ункт] X от настоящия протокол

Против увеличение кредитите на: Д[ружест]во „Струг“, I-то Българско анонимно дружество за книжно-мукавяно производство и Хр. Юр. Калпакчиев съм по следните съображения:

Считам за правилно, тактично и редовно Управлението на Банката да възприеме за принцип, щото увеличението на кредитите да става систематично, а не безразборно и в[ъв] всяко време да се удовлетворяват исканията на банковите клиенти. При откриването още на известни фирми или лица спец[иална] тек[уща] сметка с гаранции, Банката, въз основа на представените ѝ от клиента данни, проверени от нейните органи, определя на фирмата или лицето максималния му кредит, който може да има при нея. Слеводателно на такива лица няма защо да се увеличават кредитите след шест месеци, година или две, понеже в подобни къси срокове не биха имали възможност да спечелят в такъв размер, за да може да се увеличи кредита им с 50%, а понякога и с[ъс] 100, както това става. Считам за правилно увеличението на кредита да става след един период от три години и то след ново проучване положението на клиента.

Освен това индустриалните заведения в България, при днешното им материално състояние, са имобилизирани капитали в постройки, машинарии и с твърде ограничени оборотни средства, когато се увеличават кредитите им в такива къси срокове с 50% и 100%, е твърде рисковано за интересите на Банката и покрай това, лесно отстъпващите кредити зле влияят на самата банкова клиентела. За това даването кредити на подобни индустриални заведения трябва да става твърде осторожно, още по-осторожно – увеличението на тия кредити.

I-то Бълг[арско] анонимно дружество за книжно-мукавяно производство в Княжево е основано през 1909 г., на която година при Банката е имало определен кредит 100.000 лв. Как и от где може то в течение на две години да спечели толкова, за да се удвои кредита му? Предположенията, че щяло, като акционер да влезе в него някакъв си милионер, са само предположения и нищо повече.

На Дружеството „Струг“ през 1908 г. е бил определен кредит 100.000 лв.; през 1909 г. е бил увеличен тоя кредит на 150.000 лв., а през 1911 г. се предлага ново увеличение на 150.000 лв. Добре, но известно е, че акциите на това дружество, след като имобилизира средствата си в едно здание с четири стени, в машинарии и в празни места – дълги, дълбоки и широки – останаха само в едни ръце и в случай на неотложна нужда не ще има кой да му помогне. И именно по изтъкнатата причина работите му вървят неуспешно.

Хр. Юр. Калпакчиев през 1908 г. е имал определен кредит 30.000 лв.; през 1909 г. е бил увеличен на 100.000 лв., какъвто е останал и през 1910 г., а сега – 1911 г. се повишава на 125.000 лв. Скокове в кредита анормални и рисковани за банковите интереси.

По всички тия съображения, повтарям, съм против увеличение кредитите на споменатите три фирми.

Администратор: *Н. Николаев*
Секретар: *[Т....]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25а, л. 717, 718, 725 – 726, 735 – 737. Оригинал. Машинопис.

1. Т. Николов.

№ 147

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА БАНКОВАТА ЛИХВА

София, 26 май 1911 г.

Протокол № 85

Заседание на 26 май 1911 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и председателя на Проверителния съвет г[осподин] Кръстю Даскалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

[...]

III. Д. А. Буров & С-о, Русе, молят да се приравнят с кредитните акционерни дружества и банки в условията по сконто и депо на полици, т. е. като се прилага и към тях сконтовия лихвен процент 6%.

[...]

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Управителя писмото на банкерската фирма Д. А. Буров & С-о в Русе, препратено от Русенския клон при надпис вх[одящ] № 10432 от 25.V. т[ази] г., с което моли да се приравни с кредитните акционерни дружества и банки в условията по сконтото и депо на полици, т. е. като се прилага към нея сконтовия процент. 6.

Считайки, че и големите частни банкерски къщи са също такива посредници между Банката, от една страна, и търговците, индустриалците и занаятчиите, от друга; че, следователно и спрямо тях следва да се прилага 6% сконто, стига да разполагат с капитали не по-малки от 500,000 лв., да правят годишен оборот поне 800,000 лв. и да се подлагат на контрол от страна на Банката,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Допълва решението си от 30.IV.1911 г. прот[окол] № 68, както следва:

1. Могат да се ползуват с лихва 6% и банкерските колективни или еднолични фирми:

а) ако имат основен, внесен капитал не по-малък от 500,000 лв.;

б) ако годишния им оборот надмине 800,000 лв. и

в) ако се подчинят на контрола на Банката и представят периодически балансите си, както и условията на своите операции.

2. Горното решение влиза в сила от 15.V. т[ази] г., след одобрението му от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите, като за сконтираните за сега полици не ще се връща взетата лихва.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
Т. Николов
П. Чолаков

Председ[ател] на Провер[ителния] съвет: *Кр. Даскалов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[Т. М.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25а, л. 770, 774, 783. Оригинал. Машинопис.

№ 148

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С МНЕНИЕ ПО ЗАКОНОПРОЕКТА НА МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНОТО ПРОСВЕЩЕНИЕ ЗА СКЛЮЧВАНЕ НА ЗАЕМИ С ПЕНСИОННОТО УПРАВЛЕНИЕ

София, 14 февруари 1912 г.

Протокол № 21

Заседание на 14 февруарий 1912 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, П. Чолаков и Т. Николов

Присъствуват: г[осподин] юрисконсулта Г. Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на часа 7 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VI. Разглеждане законопроекта на Министерството на Народното просвещение за сключване на общински заеми за училищни сгради с пенсионното управление.

Вследствие писмото на Министерството на Финансите № 2306 от 14.II. т[ази] г. Управителят на Банката подложи на разглеждане и докладва законопроекта на Министерството на Народното Просвещение за сключване общински заеми за училищни сгради с пенсионното управление.

Въпросният заем, според проекта, представлява следната финансова комбинация:

Заемът на сума 20.000.000 лева, ще се сключи с пенсионното управление, под гаранция и с помощи на държавата за бъдните общини, на серии с разни общински управления, в продължение на 15 години, по 1.500.000 лева за всяка годишна серия от заеми, с лихва по 7% годишно и погашение за всеки заем от коя до коя серия в течение на 30 години, считани от датата на сключването му

Тая комбинация, обаче, на проекта има следните несгоди, засягащи почти всички елементи, на които тя се разпада.

1)ЗАЕМ ОТ ПЕНСИОННОТО УПРАВЛЕНИЕ.

Пенсионното управление не е едно банкерско учреждение. Това е една администрация, чиято юридическа личност се смесва с оная на държавата. Финансовата жестия, т. е. пазенето и управлението на пенсионните фондове е поверено на Банката, както и всички други публични влогове и фондове, в качеството ѝ на публична влогова каса (caise de dépôt et consignations), както това се вижда от мотивите към Закона за учреждаване на Българската Народна Банка (дневници на VI Обикновено Народно Събрание, редовна сесия, стр. 661), от чл. 5, п. 4 от тоя Закон и чл. 32 от Устава на Банката. Това същото явствува и от най-новите разпореждания на Закона за Банката, именно § 9

от Закона за изменение и допълнение на Закона за Българската Народна Банка от 11 февруарий 1912 г. Банката плаща за сега по 5% годишно на пенсионния граждански фонд, които лихви ги изкарва, като пласирва тоя фонд в краткосрочни и главно дългосрочни операции (ипотечни заеми и текущи сметки и заеми на Общини и Окръжия)

Да се правят тия заеми, както казва законопроекта, от пенсионното управление, значи да се издигне това управление от една обикновена администрация в един банкерски институт и да се отнемат част, ако не всички, пенсионни фондове от финансовото управление на Банката, като се превърне последната, по отношение на тия заеми, просто на един агент на пенсионното управление, натоварен с инкасова служба по неговите пласменти. Това ще бъде, от друга страна, и един лош прецедент, защото утре и спестовната каса, за да има 7%, вместо 4 1/ 2%, може да поиска, щото и нейните свободни фондове от 35.000.000 лева вън от годишните нараствания, да почнат за нейна сметка да се пласират за постройка, да речем, на шосета или правителствени здания с[ъс] 7%. Изобщо, всеки фонд би могъл, на същото основание, както пенсионния, да се превърне в отделна за себе си финансова администрация и по тоя начин не сама Банката да се лиши от тия фондове и влогове, които тя туря в услуга на местната търговия и индустрия и които възлизат на 31 декемврий 1911 г. на повече от 100.000.000 лева, но и да заличи всякаква единство в управлението и използуването на тия публични влогове. По съобразно, прочее, с[ъс] Закона за Банката и с ролята на последната, като влогова каса и като регулатор на кредитното и парично обръщение в страната, е да се извършват тия заеми направо от Банката в качеството ѝ на влогова каса. Така именно става, например, и в[ъв] Франция, дето службата на влоговата каса е възложена на едно особено финансово учреждение, наречено Caisse des depots et connsignations. С[ъс] Закона именно от 22 юлий 1885 г. тая каса е дала един заем на държавата в размер на 50. 000.000 лева от фондовете на обикновените спестовни каси за довършване на общински пътища и за постройка на училищни сгради. По тоа начин касата, която плаща на спестовните фондове по 4% годишно, иде да пласира една част от тях в заеми на държавата за пътища и училища от свое име, както всеки банкер, който приема влогове и ги оползотворява в операциите си. Тъй би трябвало да се постъпи и в случая, който е аналогичен. Не знаем, прочее, от пенсионното управление, което е натоварено с пазенето и оползотворяването на фондовете на това управление, т. е. от Българската Народна Банка.

2) ЛИХВА ПО 7% ГОДИШНО

Това не е сполучливо. Общата сума от 20.000.000 лева представлява ред заеми на общински управления, т. е. ред общински заеми, раздавани на годишни серии така, че всяка серия да обхваща толкова заеми, колкото са нужни да попълнят сумата на серията от 1.500.000 лева, а такива серии ще бъдат 15. И, понеже всеки заем от всяка серия ще може да се изплаща в течение на 30 години, излиза, че заемите от XV-та серия ще изтекат най-рано в края на 1957 година. Лихвата, обаче, има тенденция към спадане. В 1957 г. пенсионният фонд ще се задоволи, може би, не с 5%, както сега (по-рано той е имал и 7%), но с 4 или 4 1/ 2%, а Банката може да го пласира с 5 1/ 2% най-много. Ако в случая заемът бе сключен с държавата за сметка на Общините с право на конверсия, тогава това неудобство от колебанията на лихвите би се избягнало. Но понеже той ще се сключва с Общините, ще трябва поне да им се даде право на предсрочно изплащане на заема и да се предвиди в Закона само една максимална лихва, за да могат заемите от последующите серии да се сключват с по-ниски лихви, в зависимост от положението на паричния пазар и спадането на лихвите. По-добре би било, прочее, в проекта да се каже, че лихвата не бива да бъде по-голяма от 6 1/2%. Разликата между 5%, лихва, която Банката плаща сега на фонда, и 6 1/2%,която тя ще вземе от първите серии заеми, ще служи за покриване разноските и рисковете на Банката. А последующите серии, от

Х-та нататък, например, ще могат да се ползуват и с 6 или 5 1/2% даже лихва.

3) СЕРИИ ПО 1.500.000 ЛЕВА.

От мотивите става ясно, че тоя годишен размер на ешелонирания 20 милионен заем на Общините за училища стои в зависимост не от средствата на фонда, а от годишните нужди за училищни постройки, които предполагат и източници, вън от проектирания заем, т. е. и собствени на общините средства. По-добре би било, обаче, размера на тия серии да се тури и в зависимост от свободните годишни излишъци на фонда с максимум от 1.500.000 лева. С други думи, да се предвиди, щото в тия заеми да се пласират всяка година само годишните излишъци от приходите и разходите на фонда, без обаче да се пласира от тях повече от 1.500.000 лева годишно. Работата е в това, че капиталът на тоя фонд е вече пласиран от Банката, защото иначе тя не би могла да му плаща по 5% годишно. Ако, следователно, Банката почне да пласира и от капитала, тя ще трябва, за да извърши това, да изисква назад пласираното в търговци индустриалци и по тоя начин да тури в стеснение последните или поне да ограничи търговско-индустриалния кредит, защото сумите, пласирани в ипотечни и общински заеми, сключени в дълъг срок, не могат да се освободят тъй скоро, както ония по краткосрочните сделки с търговци или индустриалци.Трябва от друга страна, да се не забравя, че именно тия и други фондове са ангажирани или са предназначени да се ангажират дългосрочно било за капитал на Кооперативната Банка, било за участие в капитала на банки, имащи за цел развитието на търговския и поземления кредит в средата на българското население, било за други цели от важен национален и обществен характер. Има, впрочем, едно средство, което би могло даже и при засягването на сегашния капитал на фонда, ако излишъците му бъдат по-малко от 1.500.000 лева, да направи, щото Банката пак да излезе на глава, без да засяга чувствително или да стеснява клиентите си. То е в правото на Банката да издава заложни облигации и срещу тия общински заеми. Това, обаче, предполага, щото заемът за се сключи неминуемо направо от Банката, а не от пенсионното управление, доводи за което се наведоха по-горе.

4) СРОКЪТ ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА ЗАЕМИТЕ 30 ГОДИНИ, разбира се, както вече се спомена, с право на предсрочно погашение. Но трябва още да се прибави, щото изплащането да става по анюитетната система. Банката смята, наистина, да издава облигации по тия заеми на общо основание, т. е. по Закона за ипотечния кредит. Само чрез това тя ще може да мобилизира, своите имобилизации,за да хвърли изново получените суми от облигациите в обръщение и да обслужи, с тия нови дългосрочни средства, по-голям кръг от нуждающи се частни лица и обществени учреждения от дългосрочен кредит. А тия облигации изискват редовна служба в изплащането на лихвите и погашенията на заемите, изразени в равни годишни анюитети, плащани чрез шестмесечни вноски на определени дати. Това трябва изрично да се спомене. Облигациите изискват още и гаранция на държавата и помощите на последната за бедни общини, както това, впрочем, е предвидено в законопроекта. Инак би се подбил техният кредит.

Като има всичко това предвид, Управителният Съвет на Банката,

ИЗКАЗВА МНЕНИЕ,

I. Заемът на общинските управления от 20.000.000 лева за училищни сгради да се сключи, под гаранция на държавата и с помощи от последната в полза на бъдните общини, от Б[ългарската] Н[ародна] Банка на серии в продължение на 15 години, по 1.500.000 лева средно годишно за всяка серия.

II. Лихвата да бъде 6 1/2% най-много.

III. Погашението на всеки заем да става с равни годишни анюитети, платими шестмесечно, в срок 30 години най-много и с право от страна на заемателите на предс-

рочно погашение, а от страна на заемодателя, т. е. Банката, да издава срещу тия общински заеми заложни облигации, съгласно Закона за ипотечния кредит при Банката.

IV. Банката да употреби в тия заеми годишните свободни излишъци на пенсионния граждански фонд, без да пласира от тях повече от 1.500.000 лева годишно, а в случай на недостиг само да освободи нужната част от капитала на тоя фонд.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
П. Чолаков
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния съвет]: *Х. Ю. Бакалов*
Секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 28, л. 188 – 193. Оригинал. Машинопис.

№ 149

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА СРОЧЕН ВЛОГ НА СУМИ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

София, 30 май 1913 г.

Протокол № 59

Заседание на 30 май 1913 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: юрисконсултът г[осподин] Георги Попов и Членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Иванов

Заседанието се откри на 5 ч[аса] и се закри на часа 6 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Приемане на срочен влог за пет години сумите на Българската Академия на Науките от срочните ѝ свидетелства № 3907 за 4.000 и № 570 за 6.000 лева, като продължение на влога по второто свидетелство да почва от падежа на старото – 25.I.1913 г.

[...]

Докладва се от Администратора, г[осподин] Маринович писмото на Българската Академия на Науките под вх. № 9999 от 4.V. т[ази]г., с което моли да се приемат на срочен влог за 5 години сумите от срочните ѝ свидетелства № 3907 за 4.000 лева, падеж 2.V.1913 г., издадено от Русенския клон, и № 570 за 6.000 лева, падеж 25 януарий 1913 г., издадено от Софийския клон, като продължението на влог по второто свидетелство да почва от падежа на старото – 25.I.1913 г.

Предвид на това, че влогът е на Българската Академия на Науките, капиталите на която служат за научни цели; че същата по изключителни причини не е могла на време да замени старото си свидетелство с ново, тъй като ковчежникът ѝ се намирал в редовете на войската, Съветът намира за справедливо да се не ощетява Академията и

се удовлетвори молбата ѝ, стига за това да даде съгласието си Финансовото Министерство.

По тия съображения,

ПОСТАНОВИ:

Да се приемат на нов срочен влог за 5 години с 5% год[ишна] лихва сумите на Българската Академия на Науките от срочните ѝ свидетелства № 3907 за 4.000 лева и № 570 за 6.000 лева, като продължение на влога за второто свидетелство да почва от падежа на старото – 25 януарий 1913 г., за което да се иска съгласието на Финансовото Министерство.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Ив. К. Маринович
Г. Ценов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] Съвет: *Хр. Иванов*
Пом[ощник]секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 32, л. 337 – 338. Оригинал. Машинопис.

№ 150

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА СПЕЦИАЛНА СЛУЖБА ЗА СЪДЕБНИТЕ ВЗЕМАНИЯ НА БАНКАТА

София, 2 януари 1914 г.

ПРОТОКОЛ № 1

Заседание на 2 януарий 1914 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Председателят на Проверителния Съвет г[осподин] Ив. Кацаров.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 5 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Въвеждане при Управлението на Банката централна контролна служба по съдебните вземания на Банката.

Администраторът г[осподин] Чолаков докладва въпроса за въвеждане при Управлението на Банката [на] централна контролна служба по съдебните вземания на Банката, въвеждане, предложено от г[осподин] Управителя, и представи на одобрения изработените под ръководството на същия от главния счетоводител формуляри и наставления за същата служба.

Съветът, като взе пред вид, че децентрализацията по съдебните вземания, както опита го доказва, пречи на един ефикасен, близък и постоянен контрол и правилно насочване; че съдебният и общият банкови инспекторати ще имат в тая нова служба предварителни и систематични данни по съдебните вземания и дейността на клонове-

те по събирането им; че Централното Управление ще може постоянно да бди и еднообразно да насочва тоя важен отдел на банковите вземания, за да ускори събирането или обезпечението им,

ПОСТАНОВИ:

1. Да се въведе при Управлението на Банката централна контролна служба по съдебните вземания на Банката.

2. Одобрява изработените формуляри и наставления за горната служба.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Г. Цанев
Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*
Пом[ощник] Секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 35, л. 1 – 2. Оригинал. Машинопис.

№ 151

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТКРИВАНЕ НА КРЕДИТ В ЛОНДОН НА БЪЛГАРСКОТО ТЪРГОВСКО ПАРАХОДНО ДРУЖЕСТВО

София, 26 март 1914 г.

Протокол № 46

Заседание на 26 март 1914 г.

Заседават: Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов.

Присъствуват: юрисконсултът г[осподин] К. Башулков и Председателят на Проверителния съвет г[осподин] Ив. Кацаров.

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на часа 6 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VII. Откриване кредит от 7.000 английски лири в Лондон на Българското Търговско Параходно Д[ружест]во

[...]

Докладваха се от Администратора г[осподин] Николаев писмата на Българското Търговско Параходно Д[ружест]во в[ъв] Варна, постъпили на 20.II. и 20.III. [тази] г. под вх. №№ 3923 и 6625, с които моли да му се открие при някоя банка в Париж или Лондон, под гаранция на Българската Народна Банка, един кредит от 200.000 лева или 8.000 лири английски срещу депозит на български държавни облигации.

Предвид на това, че Дружеството ще даде реална гаранция за кредита, който ще му бъде открит в странство, и понеже Банката разполага с достатъчно резерви при чуждите банки, които биха се дори чувствително увеличили от предстоящия експорт на храни,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се открие в Лондон на Българското Търговско Параходно Д[ружест]во един кредит от 7.000 лири английски за 6 месеца, срещу който кредит Дружеството да заложи български 4 1/2% държавни облигации от 1909 г., които ще останат в Банката, докато същото окончателно се издължи в Лондон. За тази операция Дружеството е длъжно да плати на Банката 1 8 2% комисионна.

Ако евентуално лондонските банки вземат някаква комисионна от Банката ни, тя ще остане за сметка на Дружеството.

[...]

За Управител: *Николаев*
Администратори: *П. Чолаков*
Т. Николов
Юрисконсулт: *К. Башулков*
Председател на Проверителния Съвет: *Ив. Кацаров*
Секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 35, л. 415. Оригинал. Машинопис.

№ 152

ОКРЪЖНО ПИСМО ДО БАНКОВИТЕ КЛОНОВЕ И АГЕНТУРИ, ЗАСЯГАЩО КРЕДИТНАТА ПОЛИТИКА НА БНБ

София, 7 октомври 1914 г.

№ 21450

Сконтов отдел

Господа,

Предвид днешното икономическо и финансово положение на страната и по повод заявленията на някои клонове и агентури: да определят ли сега нови кредити, както и да позволят ли използуването им, считаме за необходимо да Ви препоръчаме следните нареждания:

1. Ревизирането на старите кредити ще продължавате да извършвате на общо основание, а ревизираните кредити, в какъвто размер и да бъдат, трябва да изпращате в Управлението ни за утвърждение.
2. Засега трябва да се въздържате от определянето на нови кредити и увеличението на старите такива. Ако по необходимост трябва да определите нови кредити, ще трябва без друго да ги представите за одобрение в Управлението ни, в какъвто размер и да са. Използуването на новите кредити и увеличеният размер на ревизираните ще става само с предварителното разрешение на Управлението.

Изпълнението на настоящето окръжно възлагаме на г[оспода] г[оспода] директорите и агентите на Българската Народна Банка.

Администратор: *П. Стоков* Управител: *Хр. Чакалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 4, а. е. 597, л. 3. Копие. Машинопис.

№ 153

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОДОБРЯВАНЕ КРЕДИТА НА ФИРМАТА „ИВ. И. ПОПОВ & СИЕ“

София, 15 ноември 1914 г.

Протокол № 163

Заседание на 13 ноември 1914 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Петко Стоков.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Константин Башулков и Председателят на Проверителния съвет г[осподин] Ради Радев.

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на часа 6 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Одобряване определения от сконтовия комитет при Ст. Загорския клон общ кредит на фирмата Ив. И. Попов & Сие от 10.000 лева.

[...]

Докладва се от Администратора г[осподин] Стоков писмото на Ст[арозагорския] клон под вх. № 22897 от 30.IX. т[ази] г., с което представя за утвърждение определеният от сконтовия му комитет общ кредит на фирмата Ив. И. Попов & С е в размер на 10.000 лева, като прибавя, че един от членовете на тази фирма, а именно Ив. И. Попов, е бил обявен в несъстоятелност и не е още рехабилитиран от съда след сключения с него конкордат.

По тоя въпрос възникнаха следните три въпроса:

1. Може ли да се отвори кредит на една събирателна фирма, когато тя има за членове и един несъстоятелен, който не е рехабилитиран по надлежния ред?

2. Ако може, при какви условия трябва да се допуща отварянето кредит на подобни фирми?

3. Съществуват ли тия условия в случая?

I. Съгласно чл. 113 от Правилника за личния кредит, Банката не може да възстанови кредита на един несъстоятелен преди надлежният съд да се е произнесъл окончателно за неговото рехабилитиране (чл. чл. 775 – 780 от Търговския закон). При това, сключеният конкордат или плащането дълга към Банката не се считат за достатъчно основание за възстановяване кредита на несъстоятелния пред Банката.

Но явно е, че това предписание на правилника, като изключение от общото правило, не може да се тълкува разширително, т. е. не бива да се прилага и за случаи, кои-

то то визира. Чл. 113 има предвид възстановяването кредита на един клиент, който е паднал в несъстоятелност и по силата само на тоя факт, кредитът му е закрит по право от Банката, съгласно чл. 105 п[араграф] 4 от същия правилник. Той няма, следователно, приложение и в случая, когато пред Банката се явява за кредит не същият несъстоятелен, чийто кредит е закрит, а едно ново юридическо лице, едно събирателно дружество. Тук, в същност, не се касае за възстановяване кредитът на несъстоятелния, а за определяне кредит на едно юридическо лице, за дълговете на което евентуално може да отговаря не само дружеството с[ъс] своя дружествен актив, но евентуално и субсидирано и несъстоятелният, с невъзстановени права, който е влязъл в него с[ъс] задължение на солидарна и лична отговорност по дружествените дългове. Ето защо, поставеният на първо място въпрос, се свежда на следното – може ли да се отвори кредит пред Банката на едно събирателно дружество, в чийто състав влиза, като солидарно отговорен член, и един несъстоятелен с невъзстановени права, чийто кредит по право е прекратен и не може да бъде възстановен иначе, освен след неговото рехабилитиране от съда, и то по решение на Управителния съвет (чл. 114, ал. 3. от правилника за личния кредит).

На тоя въпрос трябва да се отговори, по начало, утвърдително, защото, както се каза по-горе, чл. 113 не се отнася до него и не забранява да се отвори кредит на едно събирателно дружество (за акционерно и дума не може да става), когато то има в средата си и един несъстоятелен: правилникът не свързва съдбата на събирателното дружество с оная на един негов член, тъй както и Търговският Закон (чл. 809) не свързва съдбата относно състоятелността на събирателното дружество с[ъс] съдбата на отделните му членове.

II. И така, по начало, Банката не може да закрие вратите си за събирателните дружества, които имат за член някой несъстоятелен с невъзстановени права. Въпросът за определянето или отварянето кредит в подобни случаи на подобни дружества е въпрос фактически, не въпрос принципиален. С други думи, Банката е свободна да прецени всеки случай отделно и да го разреши, съобразно с общите условия, които правилникът предвижда, не за възстановяване на кредитите, а за тяхното определяне и ревизиране (в[иж] отдел II-ри, глава I-ва, чл. 11 – 23 от правилника). И понеже кретитоспособността на клиентите се опредаля според техния моралитет и състоятелност (материални и налични средства), то именно тия елементи на дружеството важат за Банката и последната на тях трябва да се спре. А когато има случайни събирателни дружества, един от членовете на които е паднал в несъстоятелност и не е възстановен, Банката ще трябва да се наложи и да разреши следния фактически въпрос – не се ли покварва моралитета на подобни дружества от присъствието на дадено несъстоятелно лице в неговата среда до такава степен, че дори, при достатъчна имотност на дружеството, както казва чл. 13, лошите морални качества на един негов солидарен член да не позволят на Банката да му открие какъвто и да било кредит? Този въпрос, обаче, е фактически и би трябвало съгласно чл. 11, да се предостави на решението на местния сконтов комитет.

Но понеже случаят е особен и твърде важен; понеже, когато се касае до възстановяване кредитът на един несъстоятелен с невъзстановена чест, определеният му кредит се утвърждава от Централното Управление /чл. 114/, ще трябва по аналогия определението кредитът на подобно дружество да става с разрешението и под контрола на Централното Управление. Това процесуално условие е необходимо, за да не би да се допуснат от местните сконтови комитети опущения, вредни за интересите на Банката. Тъй че, ако по начало не може да се отказва какъвто и да било кредит на събирателните дружества, в които влиза, като член, един несъстоятелен с невъзстановена чест, трябва да се приеме, че определянето кредитът може да се допусне само под условие на изричното съгласие на Централното Управление и специално Управителния Съвет на Банката.

III. В случая се касае да се определи кредитът на събирателното дружество Ив. И. Попов & Сие, състоящо се от Ив. И. Попов, като технически управител на фабриката и Андрея Х. Митев, като търговски управител на фирмата, с изключително право да подписва и задължава последната.

За последния – Андрея Х. Митев моралните качества не подлежат на съмнение. Колкото се отнася до Ив. И. Попов, Управителният Съвет, от сведенията, които има, намира, че неговият моралитет не е опетнен от изпадането му в несъстоятелност. Причината да се обяви в несъстоятелност не са били такива лоши осъдителни действия, които да имат за резултат намаление на имотното му състояние в щета на кредиторите му, а имобилизирането на голяма част от актива на предприятието му и невъзможността да работи, сиреч да произвежда и продава стока, вследствие постъпването му като доброволец в армията, където е бил задържан и ранен на две места.

Относително материалното положение на фирмата, то – положението – личи от самия кредитен бюлетин, изпратен от същия клон.

При това положение, Управителният Съвет намира, че определеният му от сконтовия комитет кредит може да се утвърди в размер на 10.000 лева, за това и, съгласно гореизложеното,

ПОСТАНОВИ:

1. Утвърждава определения от сконтовия комитет при Ст[аро] Загорския клон общ кредит на събирателното дружество Ив. И. Попов& Сие размер на 10.000 лева.

Настоящето постановление влиза в сила от деня на утвърждаването му от г[осподин] Министъра на Финансите

По горното постановление Администраторът г[осподин] Николов остана на особено мнение.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
П. Стоков
Юрисконсулт: *К. Башулков*
Председател на Провер[ителния] Съвет: *Р. Радев*
Секретар: *[...]*

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на Адмиистратора г[оосподин] Тодор Николов по п. II. От настоящия протокол

Съгласно изричното разпореждане на чл. 113 от Правилника за личния кредит при Българската Народна Банка, на лица, изпаднали в несъстоятелност, не може да се възстановява кредита пред Банката; ако се забранява на несъстоятелните търговци да се ползуват от кредита лично, то това запрещение важи за тях и в съдружието им с други лица, защото един несъстоятелен, за да избегне запрещението на банковите наредби лесно може да се закрие под фирмата „& Cie“ с друго лице. За това съм на мнение да не се удовлетворява молбата на Ив. И. Попов & Cie за откриване

кредит пред Банката, нито да се прави изключение в случая на едни наредби от банков и публичен интерес.

Администратор: *Т. Николов*
Секретар: *[...]*

[Отстрани бележка:] *Одобрено с писмо № 3857 от 24.IV.[1]915 г.*

ЦДА, ф. 285К, оп.1, а. е. 38, л. 1389 – 1393, 1398. Оригинал. Машинопис.

№ 154

КОНФИДЕНЦИАЛНО ОКРЪЖНО ПИСМО ДО КЛОНОВЕТЕ И АГЕНТУРИТЕ НА БНБ ОТНОСНО НЕИЗПЛАТЕНИТЕ ДЪЛГОВЕ НА БАНКОВИ КЛИЕНТИ ОТ ГРЪЦКА И ТУРСКА НАРОДНОСТ

София, 24 ноември 1914 г.

№ 24446/248
Юрисконсулт

Господа,

Понеже от няколко време се забелязва твърде често, какво банкови клиенти от гръцка или турска народност, или поданство се изселват по един незабелязан начин, без да се издължават към Б[ългарската] Н[ародна] Банка, а с това ощетяват същата, то занапред Ви препоръчваме да вземете по отношение на тях следните мерки:

Тия от тях, които имат в нас полици и сметки, заеми или други задължение към Банката, необезпечени с допълнителни реални гаранции, като залог или ипотека, ще ги заставите, без разлика, в най-непродължително време, да дадат такива; ако това не сторят, сметките им да бъдат закрити и дадени в съд или на протест, като се вземат обезпечителни мерки при даването им в съд, а сега, при мораториума, да се постъпва съгласно чл. 4 от Закона за допълнението му (Д[ържавен] В[естник] бр. 241/24.10.1914).

За изпълнението на настоящето ще държим лично отговорни директорите и агентите на клоновете и агентурите.

Прилагането на това окръжно да стане без да се даде подозрение, че мярката е обща.

Юрисконсулт: *К. Башулков* Управител: *Хр. Чакалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 4, а. е. 597, л. 1. Копие. Машинопис.

2.4. БНБ като „банка на банките“

№ 155

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА БАНКЕРСКА КЪЩА „СТОЯНОВ И ПИПЕРОВ“ В РУСЕ

София, 12, 13, 14, 16 и 17 юли 1901 г.

Протокол № 24

Заседание на 12, 13, 14, 16 и 17 юлий 1901 г.

Присъствували: Ст. Караджов, Ив. Н. Бракалов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович, М. Михаилов и директора на Русенския банков клон Ив. Иванов с[ъс]съвещателен глас.

Съвета постанови:

Прочете се конфиденциалното писмо на директора на Русенский банков клон от 4 юний т[ази] г., придружено с писмото на банкерската къща в Русе Стоянов & Пиперов от 28 май същата година, в което, като излагат активът и пасивът си те молят Банката да им се притече на помощ защото, в случай че ги сполети някоя катастрофа би повлекли подир себе си и банкерите Братя Симеонови, техни поръчители за около 500.000 лева, а с паданието на тези последните, цялата Русенска пияца би претърпяла едно ужасно потрясение, което би се отзовало, може би и в други градове.

Управлението на Банката, за да се увери доколко твърдението в писмото на Стоянов & Пиперов е вярно и дали активът, който те излагат, представлява известна гаранция и може ли да бъде реализиран без големи загуби, поиска от директора на Русенский банков клон да изучи подробно всичко, перо по перо и да представи допълнителни сведения, което директора извърши с писмото си от 21 юний под № 19941, но понеже Съвета и след това се затрудняваше да вземе окончателно решение, повика директора Ив. Иванова да дойде в София и лично да дава в Управителний Съвет обяснения по сметките на просителите. След няколко дневни заседания, в които се прочетоха писмата, и като се изслушаха и устните обяснения на Директора Ив. Иванова и на г[осподи]на Пиперова, член от речената къща, Съвета дойде до следующето заключение:

Приема се щото Българ[ската] Нар[одна] Банка да се притече на помощ на банкерската къща Стоянов & Пиперов, но без нови и големи жертви. Тази подкрепа се диктува от обстоятелството, че ако вземе Банката принудителни мерки, освен че ще пострадат много дребни длъжници, но най-опасното е, че най-голяма катастрофа ще предизвика, в случай на падание, банкерската къща в Русе Братя Симеонови, които понастоящем дължат на Банката една огромна сума от около 2 и 1/2 милиона лева и понеже още не са си изравнили сметките с Държавата по постройката [на] двете железни линии: Русе – Гор[на] Оряховица – Търново и паралелната Чирпан – Нова Загора, не са в състояние да изплатят задълженията си. Последните хранят надежда и уверяват, че ще получат от Държавата срещу рекламациите си много повече от колкото им са задълженията.

Що се отнася до задълженията на къщата Стоянов & Пиперов към Търговската банка в Русе и Дружеството Гирдап, които задължения са срещу депозирани полици за дребни суми и с[ъс] солидни длъжници, решава се за сега да не се изплащат от Банката тези задължения, а да се стараят да ги продължават, като постепенно самите длъжници си погасяват задълженията.

Къщата Стоянов & Пиперов дължи на Банката сума от 1.074.130 лева и 78 ст. и на други кредитори още около 151.363 лева и 44 ст. Този пасив да се гарантира, според оценението на Управителний Съвет, с[ъс] следующите техни вземания и с ипотеката недвижими имоти, принадлежащи, както на лицата съставляющи фирмата, така и с частните имоти на Божан Стоянов, брат на единия от съдружниците – И. Д. Стоянов, а също и с прехвърляние на името на Банката и на имотите ипотекирани на фирмата от частни лица, както следва:

От недвижими имоти, които ще се ипотекират на Банката	200.000 лв.
„ стойността на железарната им леярна фабрика в Русе и пристроената към нея парна мелница	20.000 лв.
„ сесията на земанието им от Държавата за двете им импрегнационни машини	88.000 лв.
„ разликата от облигациите им от заема на Земледелческите каси, които са депозирани в Париж	90.000 лв.
„ вземанието от Дружеството „Роман – Шумен“ третата импрегнационна машина	20.000 лв.
„ отстъпените от Банката акции от Търговската банка и Друж[еството] „Труд“ в Русе	30.000 лв.
„ чистата сума, която би се събрала от портфейла им (депо) при Банката	100.000 лв.
„ квотата 50% по несъстоятелността на Стефан Трифонов	20.000 лв.
„ квотата по несъстоятелността на Мориц Бирер	5.000 лв.
„ вземанието им от наследниците на Димитър С. Йонов	45.000 лв.
От вземанието им от Паско Изворов, с когото ще сключат ипотека на недвижимите му имоти	4.000 лв.
„ реализиранието на портфейла им при Търговската банка Дружеството Гирдап	120.000 лв.
„ стока и сигурни креанси на Блумберговата магазия, която е преминала в тяхна собственост	40.000 лв.
стоката от Рихард Найвирт, която с поеманието актива и пасива е станала тяхно притежание	30.000 лв.
изпълнителни листове срещу техни длъжници	40.000 лв.
а всичко	877.000 лева,

а остатакът от задълженията им е гарантиран с поръчителството на банкерската къща „Братя Ст. Симеонови“ в Русе.

Ст. Караджов
Ив. Н. Бракалов
Ж. Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов
Ив. Иванов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 21 – 22. Оригинал. Ръкопис.

№ 156

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ОТ ПРАВИТЕЛСТВОТО НА КРЕДИТ ЗА БЪЛГАРСКАТА ТЪРГОВСКА БАНКА В РУСЕ

София, 21 юни 1903 г.

Протокол № 36

Заседание на 21 юний 1903 г.

Присъствували: Ст. Караджов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович, М. Михаилов и Н. Николаев

Съвета постанови:

[...]

В днешното заседание на Управителния Съвет се подложи на разискуване въпросът за отпускание от правителството на Българската Търговска Банка в г[р.] Русе 400.000 лева златни срещу вземанието ѝ от главния предприемач по постройката на железопътните линии Пловдив-Чирпан-Нова Загора и Русе-Горна Оряховица-Търново в размер около 1.200.000 лв. зл[атни]. Мотивите и съображенията на поменатата Търговска Банка, с които тя подкрепя своето искане, са изложени в заявлението ѝ до Министерството на Обществените сгради, Пътищата и Съобщенията от 21 юний т[ази] г., препратено в същия ден до Българ[ската] Нар[одна] Банка с писмо на това Министерство под № 7190 и се състоят приблизително в следующето: Русенската Търговска Банка е взела от главния предприемач на тия линии, Ст. Симеонова[1], една цесия на част от вземанията му и рекламациите, които той е заявил по това предприятие срещу Министерството на Общ[ествените] сгради, обаче, след нееднократните обещания на досегашните правителства да се ликвидират сметките на главния предприемач, такивато и до ден днешен не са привършени, рекламациите не [са] разгледани окончателно, па и самия протокол по тях още не [е] съставен. Вследствие тая бавност и протакание, дългът на предприемача Ст. Симеонова към Банката се е възкачил вече до завидната сума 1.200. 000 л[в]., която се увеличава ежедневно с нарастващите лихви. Предвид на това, че креансата на Банката към Симеонова съставлява 1/3 част от капитала ѝ, който е имобилизиран с тая сума, Банката се намира в невъзможност да функционира и преживява най-опасна криза. Конфликтът между Управителният Съвет и акционерите на Банката туря в най-голяма опасност съществуването на самото това кредитно учреждение и угрозява да свърши най-печално за кредита на цялата страна. Независимо от това, разрешението въпроса на Ст. Симеонов става още по-належащ, като се вземе под внимание обстоятелството, че един Белгийски търговски синдикат от Анверската пиаца е изявил желание да влезе с Банката в споразумение и вземе участие непосредствено в нейното управление, като ще внесе няколко милиона лева чуждестранни капитали и основе едно международно банкова учреждение, което ще се занимава изключително с търговия и давание аванси срещу всичките първостепенни артикули на българската износна и вносна търговия. Същевременно, така преустроена Българската Търговска Банка в Русе ще има възможност да уреди варантния кредит в страната с уреждането на публични складове и елеватори в по-важните ни крайморски и дунавски пристанища, да изучи минните богатства в страната ни и други полезни обществени предприятия.

Ако искането на Банката не се удовлетвори от правителството, в такъв случай, не само че няма да се осъществяват добрите намерения на Белгийския синдикат, и Търговската Банка в Русе ще трябва да се разтури, но и последствията от това разтуряне ще бъдат най-гибелни за ред други кредитни учреждения, дружества и търговски къщи, които се намират с нея в сношение и се подкрепят.

По повод на гореозначеното заявление на Банката, Г[осподи]н Министъра на Обществените сгради, като взел предвид, че Българската Народна Банка има привилегия и предпочитание пред всичките кредитори на главния предприемач, Ст. Симеонова, по силата на цесиите, които той най-напред ней е дал, е поискал мнението на последната върху молбата на Търговската Банка. Сезиран с тоя въпрос Управителният Съвет на Българската Народна Банка, като претегли и прецени изказаните по-горе мотиви и съображения на Търговската Банка, а тъй също като вникна в нейното положение и като взе предвид и следующите обстоятелства:

Че ако юридически и фактически Българската Народна Банка да има вече спечелени права по силата на цесиите, които тя е взела от главния предприемач, Ст. Симеонова, и тия права никой от кредиторите на последния не може да ѝ отнеме; Че ако Българската Търговска Банка и да няма никакво юридическо основание да се домогва да получи каквато и да било сума в аванс, преди още да се извърши ликвидацията на сметките на главното предприятие по постройката на гореказаните железопътни линии, а особено пък да иска да прередн в това отношение главния привилегирован кредитор – Българската Народна Банка, но като се знае, че от благоприятното разрешение на нейното искание ще се осъществи комбинацията с търговския синдикат в Анвер, от която пряко зависи нейната съдба и бъдещност, а вследствие на това се избягва една голяма катастрофа в страната от разтурянето на Банката и ѝ се дава възможност да се реорганизира на здрави начала и да служи на целите и интересите на общия кредит на нашата държава. Прочее, като има предвид съвокупността на всичките тия обстоятелства, Управителният Съвет на Българската Народна Банка

ПОСТАНОВИ:

1. Да се помоли Министерството на Обществените Сгради, да се задължи на Българската Търговска Банка да плати в аванс 250.000 лева срещу вземането ѝ от главния предприемач Ст. Симеонова, от която сума половината ще бъде в злато и половината в сребро. Тая сума отпосле то ще има право да удържи от парите по рекламациите на Ст. Симеонова;

2. Да се ликвидират окончателно сметките на тоя предприемач от същото Министерство и разгледат най-късно в един месец от деня на издаването на настоящето постановление; в противен случай гореозначената сума от 250. 000 лева да остане в тяжест на Българското Държавно съкровище;

3. Българската Търговска Банка в Русе да се задължи писмено пред нашата [Българска] Народна Банка, че до окончателното ликвидиране сметките на главното предприятие на Бр[атя] Симеонови от Министерския Съвет, няма да има право да иска вече никакви други аванси и да остави правителството спокойно да разгледа рекламациите на Симеонова и им даде надлежния край;

4. Българската Търговска Банка морално се задължава, веднага след получаване от Министерството на Обществените Сгради задължителното писмо за изплащане на 250.000 лева, да поднови преговорите с Белгийския синдикат в Анвер и да положи всички старания за осъществяване на замисленатa комбинация; и

5. Настоящето постановление ще влезе в сила само след одобрението му от Ми-

нистерския Съвет, за която цел ще се изпрати на Българската Народна Банка писмено съобщение, основано върху взетото протоколно решение на Съвета.

Ст. Караджов
Ж. Н. Вълчев
Золотович
М. Михаилов
Н. Николов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 158 – 161. Оригинал. Машинопис.

1. Ст. Симеонов – собственик и придприемач на „Главно предприятие за построяване на жп линия Саранбей – Пловдив – Нова Загора“.

№ 157

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ КРЕДИТА НА СОФИЙСКАТА БАНКА

София, 12 март 1910 г.

Протокол № 39

Заседание на 12 март 1910 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: за Правителствен делегат г[осподин] Иван А. Цонев и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на часа 7 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

IV. Софийската Банка, София, моли да се увеличи кредита по текущата ѝ сметка срещу депо на полици.

[...]

Докладва се от същия[1] писмото на Софийската Банка, София, постъпило под в[ходящ] № 4494 от 22.II. т[ази] г., с което моли да се увеличи кредита по текущата ѝ сметка срещу депо на полици от 300,000 на 500,000 лева, като 100,000 от него ѝ се открие при Комтония, Париж, който кредит всякога ще бъде покрит при Софийския клон с портфеил.

Пред вид на това, че капитала на Софийската Банка е увеличен от 300,000 на 500,000 лева; че сметката ѝ се е движила много добре (оборот до 2 милиона лева); че от депозираните през миналата година полици много малко от тях са били дадени на протест; и понеже по Закона за Банката последната не може за гарантирва пред чужди банки срещу личен кредит, какъвто е залога на полици (гаранция се допуща само срещу реален кредит), то

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Да се увеличи кредита на Софийската Банка по текущата ѝ сметка срещу депо на полици от 300,000 на 400,000 лева.

2. Молбата на същата да ѝ се гарантира пред Комтоар Насионал д'Есконт дьо Пари, Париж, един кредит от 100,000 лева се оставя без последствие.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николов*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
За Правителствен делегат: *Иван А. Цонев*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 315, 317 – 318. Оригинал. Машинопис.

---

1. Н. Николаев.

№ 158

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТПУЩАНЕТО НА ЗАЕМ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ДРУЖЕСТВА „БАЛКАН“ И „БЪЛГАРИЯ“

София, 8 февруари 1911 г.

Протокол № 20

Заседание на 8 февруарий 1911 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чолаков и г[оспо]да г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] правителствения делегат Кръстю Карагьозов и юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 до 6 часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

XIX. Отказване молбата на Г. Кабакчиев, София, за отваряне текуща сметка срещу залог акциите на застр[ахователните] дружества„Балкан“ и „България“.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1] писмото на Георги Кабакчиев, банкер в София, постъпило под вх[одящ] № 1993 от 28.I. т[ази] г., с което, като подчертава бързия напредък на българските застрахователни дружества „Балкан“ и „България“, моли Управителния Съвет на Банката да се занимае с въпроса: не е ли време вече да се приемат от Българската Народна Банка акциите на споменатите две застрахователни дружества за гаранция, за залог по текущи сметки и пр.

Съветът, като взе пред вид, че Банката, съгласно чл. 47 от Закона за същата, не може да приема в залог акциите на индустриалните дружества; че, по аналогия, тя не може да приема и акциите на каквито и да било други дружества; че, независимо от това, курсовете на акциите на споменатите две дружества, макар и да е видим техния прогрес, са подложени на най-големи колебания и спекулантите най-вече с тях играят; че тия дружества, понеже нямат определени доходи, са изложени на големи рискове; че, ако се допусне приемането акциите на тия дружества ще последва приемането акциите и на други местни и иностранни акционерни дружества, което евентуално може да докара загуби за Банката,

ПОСТАНОВИ:

Не допуща приемането за гаранция, за залог по текущи сметки и пр. акциите на българските застрахователни дружества „Балкан“ и „България“.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Правителствен делегат: *К. Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 170, 179 – 180. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

3

БНБ И ДЪРЖАВАТА

№ 159

ТЕЛЕГРАМА ОТ К. ВАКАРО[1] ВЪВ ВРЪЗКА С КАСОВАТА НАЛИЧНОСТ НА БНБ И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ДЪРЖАВАТА КЪМ БАНКАТА

София, 6 февруари 1901 г.

Господа,

Отговарям на уважаемото ви писмо от 2 този месец.

Ще опитам, като ви предоставям балансите на Българска Народна Банка да ви давам и данните по разпределението на касовата наличност. Трудно е да се получат тези информации, защото поради безмислена и зле разбрана дискретност, Ръководството на Българска Народна Банка държи да скрие от правителството и от обществеността наличностите си в злато и сребро, от страх да не му поискат сметка.От друга страна, в угода на управляващите, Банката крие кредита си за Държавата, за да не би опозицията да го използва като аргумент за нападки срещу правителството, заявявайки, че то изпразва касите ѝ.

Днес успях да убедя Управителя, че Банката има много повече сметка да не крие нищо, защото представяйки изкривено положението си, тя увеличава тенденциозните представи на обществеността за размера на дълга на Държавата към Банката, която общественост смята, че БНБ е напълно изпразнила касите си. Той ми обеща, че ще сезира Управителния съвет, така че балансите, публикувани за в бъдеще да дават реалните цифри на дълга на Съкровището.

Очаквайки този момент, от уважение към вашата институция, той нареди на главния счетоводител да ми изясни сметките.

И така, връщайки се към таблица А – Българска Народна Банка – която ви изпратих, съобщавам ви, че дългът на Държавата е включен в колона 14 под рубриката „Безлихвени текущи сметки с Частни лица и Институции“. Тази сметка съдържа известни дебиторски сметки в чужбина, както и тази, на държавата. Като вземете под внимание, че дългът на държавата към Банката датира от 1892 г., ще ви бъде лесно, особено като имате предвид приложението към таблица А, което ви изпратих, да отделите дебиторните сметки на частни лица от тази, на държавата. Ето впрочем още една бележка, установяваща дълга на държавата към БНБ от 1892 г. насам. В края на 1900-та година, когато Банката е приключила сметките си, вие ще намерите в приложения анекс, точната цифра на дълга на Съкровището към 31 декември 1900) 13 януари 1901 г.

Седмичните баланси на Банката, от своя страна, не отразяват дълга, тъй като счетоводството извършва прехвърляния, които увеличават актива по определени сметки, така че обществеността да не е в състояние да установи дълга на държавата. Едва в баланса за края на годината, Банката включва тази сметка в посочените по-горе рубрики. Мисля, че след тези обяснения и списъка, който ви предоставям, ще ви бъде напълно възможно да установите необходимите цифри.

Приемете, Господа, най-дълбокото ми уважение

Вакаро

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8536, 4\CABET-1\72. Оригинал. Машинопис.

---

1. К. Вакаро – представител на Банк ентернасионал дьо Пари и на Парижката и нидерландска банка (1896 – 1902). Представител на банковия синдикат, отпуснал на България заема срещу съкровищни бонове (1900 – 1902).

№ 160

ТЕЛЕГРАМА ОТ К. ВАКАРО ВЪВ ВРЪЗКА С ПУБЛИКУВАНЕТО ОТ БНБ НА СЕДМИЧНИТЕ БАЛАНСИ И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ДЪРЖАВАТА КЪМ НЕЯ

София, 17 февруари 1901 г.

№ 32

Господа,

Получих уважаемото ви писмо от 11 този месец.

Съгласно вашето желание, изпращам, тук приложена таблица, където съм представил в колона сумите, фигуриращи в колона 14 от таблица А; в друга колона фигурират дълговете на Съкровището към Българска Народна Банка и най-после, в трета колона са тези цифри, които се отнасят към действително извършени операции с трети лица. Както сами ще констатирате, сумите, внесени в приложението към моето писмо от 6 този месец, са по-ниски от тези, които се намират в колона 14 от таблица А. Естествено, не трябва да се държи сметка за сумата от 166 20 500, което представлява държавния дълг към края на 1900-та година.

Що се отнася до задълженията на Държавата по отношение на Банката, то когато правителството спешно трябва да изплати определена сума, а не разполага с необходимите фондове, то съответно дава нареждане на Банката да плати за негова сметка и Банката, която зависи от Министерството на финансите, трябва да изпълни това нареждане, като задължава сметката на държавата за изплатените суми. За тези операции не се сключва договор, няма определени срокове, няма нищо, просто се задължава сметката на Съкровището.

Колкото до седмичните баланси на Банката, те не са реални, което означава, че те не представят истинското състояние на нещата. Счетоводителят ми каза, че за в бъдеще Банката ще публикува позитивни баланси, където в специална колона ще фигурират сумите, дължими от Държавата, по същия начин, както са съставени балансите на Земеделските каси и това ще е вследствие на моите забележки към Управителите на Банката, както ви уведомих в писмото си от 6. Обаче, въпреки моите настоявания, Счетоводителят не пожела да ми даде разяснения по вече публикуваните седмични баланси и аз разбирам отказа му, тъй като той не можеше да признае, че въпросните баланси са подправени баланси. В баланса, който Банката съставя в края на всяка година, както вече ви писах, дългът на Държавата фигурира в 14 колона.

Приемете, Господа, най-дълбокото ми уважение.

Вакаро

[Резолюция:] *Помолете г-н Вакаро да ми изпраща седмичния баланс на БНБ, като самия той коригира данните така, че в специално перо да излизат наяве дълговете на Държавата към това учреждение. Да се предоставя и разбивка на златната и сребърна наличност [на БНБ].*

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8536, 4\CABET-1\72. Оригинал. Машинопис.

№ 161

ПИСМО ОТ К. ВАКАРО ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ОТНОСНО БАЛАНСА НА БНБ ЗА 1901 г.

София, 26 февруари 1901 г.

Господа,

Имам честта да ви предоставя, тук приложен, превод на баланса на БНБ от 7/20 януари; този баланс още не е публикуван в Държавен вестник и ако аз съм в течение, то е само благодарение на Главния счетоводител; изпращам копие от баланса и до Парижка и нидерландска Банка.

Както сами ще видите, дългът на Държавата там, фигурира към актива, в отделно перо и достига сумата от 18.108.148,05 франка; това увеличение на дълга е в резултат на направени в чужбина, през първата седмица на месеца плащания, за сметка на Държавата и Управителят ми каза, че от тогава насам, дългът е спаднал на почти 16 милиона.

Управителят ме предупреди, че са се отказали от открито публикуване цифрата на държавния дълг в седмичните бюлетини, поради следните основания: Банката, съгласно уставите си, няма право да авансира с повече от два милиона лева правителството, както и да сконтира бонове на Съкровището, по-големи от равностойността на споменатата сума. И така, вместо с четири милиона, случвало се е на моменти сумата да достига до двайсет милиона под натиска на Министерство на финансите. Ако обществеността беше наясно с това състояние на нещата, тя би удвоила атаките си както срещу правителството, така и срещу Банката. За да се избягнат обвинения, авансирането на Съкровището ще бъде включено само в текущите сметки, които не представляват интерес. А на мене всеки път ще ми съобщават като израз на благоволение и поверително цифрите, фигуриращи в сметката и в тежест на държавата, както и тези, дължими от кореспондетите на Банката в страната. По този именно начин, аз съм в състояние да ви изпратя днес първият баланс за 1901 г. разделен по обособени пера.

Приемете, Господа .....

Вакаро

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8536, 4\CABET-1\72. Копие. Машинопис.

№ 162

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА

София, 8 януари 1904 г.

Протокол № 1

Заседание на 8 януарий 1904 г.

Присъствували: Ст. Караджов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович, М. Михаилов и Н. Николаев

Съвета постанови:

Разисква се писмото на Софийското Градско Общинско Управление от 8 януарий н[астоящата] г. под № 331, с което моли Банката да даде съгласието си, за да може Общината да заложи част от прихода от общинския налог „октроа“[1], повишен в последно време по законодателен ред с 5% и утвърден с Указ от 30 декемврий 1903 г. под № 213, и освен това увеличен за Софийската община и с 4 лева на софийски жител, а именно 135.000 лева годишно, като гаранция за сключения от общината заем от Земледелческата банка в размер на 1.500.000 лева и то временно до предвижданието някои нови доходи, понеже за сега Общината не разполага с друга гаранция.

След всестранното разисквание на горното предложение, Съвета взе следующето решение: Да се отстъпят на Софийската община от повишението на общинските налози в размер на 50%, 135.000 лева годишно, за да ги даде като залог на Земледелческата банка срещу заема, който Общината ще сключи в размер на 1.500.000 лева, с условие, обаче, че ако по една или друга причина тия повишения се уничтожат или намалеят: повишението 50% и по 4 лева на жител, по законодателен ред, то Банката се освобождава от задължението си да внася сумата от 135.000 лева ежегодно на Земледелческата банка, в който случай Общинското управление ще има грижата да даде на последната банка друга гаранция, а всичките постъпления от общинските налози Българската Народна Банка ще задържа за своите земания.

От заема 1.500.000 лева Общината, като изплати лихвите на Земледелческата банка, боновете на керамическото дружество „Изида“ за 267.395 лева, други още бонове на Братя Иванови и Тодорови и за отчуждение на разни недвижими имоти, остатъка Общината се задължава без друго да внесе в Българската Народна Банка, за изравнение текущата си сметка.

Настоящето решение да се съобщи на Софийското Градско Общинско Управление.

Ст. Караджов
Ж. Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов
Н. Николаев

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 195. Оригинал. Ръкопис.

1. Октроа – такса, събирана при транспортирането на стоки от един район в друг вътре в страната, вътрешно мито.

№ 163

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАМАЛЯВАНЕ ЛИХВЕНИЯ ПРОЦЕНТ НА ЗАЕМИТЕ ОТ БНБ ЗА ОБЩИНИТЕ, ОКРЪЖИЯТА И ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ БАНКИ

София, 12 януари 1905 г.

Протокол № 2

Заседание на 12 януарий 1905 г.

Присъствували: Ст. Караджов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович, М. Михаилов и Н. Николаев

Съветът постанови:

Подложи се на разисквание въпроса за намаление от 1 януарий текущата година лихвите по заемите на Общините, Окръжията и Земеделческите банки от 8% и 7 1/2% на 7% годишно, отпуснати досега, както и на ония заеми, които в бъдеще ще им прави Българ[ската] Народна Банка.

След всестранното разисквание на повдигнатия въпрос и като взе в съображение, че намалението размера на лихвите от 6% на 4%, от 5% на 3% и от 3% на 2% за срочните влогове, внесени от частни лица в Българ[ската] Нар[одна] Банка, имаше за цел между другото и това, щото в течение на няколко години да може Банката постепенно да намали лихвите и на заемите, които тя отпуска. Докато обаче не изтекат поне пет пълни години, най-дългият срок, за който са дадени на Банката тия влогове с 6%, няма възможност да се намали сегашната норма на лихвите от 8% на 7% годишно за всичките видове банкови заеми. Засега банката взема по 7% годишно само от заемите, отпускани под залог на държавни и обществени ценни книжа, [...], които Българск[ата] Народна Банка взима и плаща по разните си операции.

Напоследък, с[ъс] сключването на Българския държавен заем от 1904 г.[1], като се повърнаха на Банката от Държавното Съкровище авансите ѝ, наличността ѝ нарасна значително. От друга страна градските общини в Княжеството, в продължение на последните две урожайни години, по причина на големия внос, увеличиха приходите си от общинските налози, а извън това създадоха се за тях и нови даждия, като: бач[2], допълнителен налог върху вината, кантарина[3] и кринина[4]. Предвид на това направените от Банката заеми на Общините са обезпечени добре. Такова също сигурно обезпечение ще представляват от себе си и ония общински заеми, които Банката ще разрешава и отпуска на Общините в недалеко бъдеще, особено като ги подложи на строга контрола и близък надзор според както се е споразумяла с Министерството на Вътрешните Работи.

Някои от нашите по-големи градски общини, като Варненската, Русенската и Пловдивската са се отнесли до някои чужди банки, за да сключат заеми за водоснабдяване и благоустройство на градовете си и са намерили доста износни условия за проектируемите заеми.

Управителният Съвет мисли, че при изобилието на пари в страната, вследствие на добрите реколти, нашите кредитни учреждения, особено Народната и Земледелческа Банки, могат да вземат отгоре си ролята на оня синдикат, който да сключи всичките необходими заеми на нашите градски общини. За тая цел, както споменахме и по-горе, изисква се не само подлагането Общините на строг надзор, за да не разпилеят парите, които ще им се отпуснат за полезни цели, но необходимо е тия заеми да бъдат колкото се може по-евтини и износни. Ползата от сключване общинските заеми вът-

ре в страната от наши кредитни учреждения, а не от чужди, ще бъде тая, че Общините ще избягнат ония тежки и двусмислени клаузи, които външните кредитори ще им наложат, като в разправиите, които ще изникнат помежду двете страни, се отвори вратата на консулски намеси и пр. Последствие от това ще бъде неминуемото компрометиране на нашия държавен и обществен кредит в странство. Примери за това от миналото не липсват.

С цел, прочее, да се улеснят нашите градски общини в своите заеми, предназначени за полезни и насъщни нужди на градовете, Управителният Съвет постанови: Да се намалят от януарий текущата 1905 г. лихвите на заемите на Общините, Окръжията и Земледелческите банки от 8% и 7 1/ 2% на 7% годишно, отпуснати досега, както и на ония заеми, които Банката и в бъдеще ще им прави.

Настоящето постановление, на основание чл. 27 от Устава на Българската Народна Банка, да се съобщи на Господина Минст[ъ]ра на Финансите и да се поиска неговото одобрение, след което да се обнародва в „Държавен Вестник“.

Ст. Караджов
Ж. Н. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов
Н. Николаев

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 282 – 284, Оригинал. Ръкопис.

1. Вж. док. № 202 и 203.

2. Бач – общински данък, събиран с митата и акцизите върху внесени в чертите на града стоки за продан.

3. Кантарина, кантарие – такса, събирана от общините за право на ползване на общинските мерки и теглилки, които задължително са се поддържали на определени места от самата община.

4. Кринина – такса, събирана от общините за право на търговия със зърно.

№ 164

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ И ДОГОВОР ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА ПЛОВДИВСКАТА ОБЩИНА

София, 10 март 1906 г.

Протокол № 20

Заседание на 10 март 1906 г.

Заседавали: Управителя Б. Боев и администраторите М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кунов, К. Кузев

Присъствували: Правител[ствен] делегат Юрд. Иванов и юрисконсулта Хр. Чакалов

[...]

Прие се в окончателна форма договора за сключване 6% емисионен заем от 7.000.000 лева на Пловдивската градска община с Българската Народна и Българската Земледелческа Банки (...)[1]

Д О Г О В О Р

За сключване на 6% емисионен заем от 7.000.000 зл[атни] лв. на Пловдивската градска община с Българската Народна и Българската Земледелческа Банки

Между подписаните М. Михаилов, действующ от името и за сметка на Българската Народна Банка и К. Серафимов, действующ от името и за сметка на Българската Земледелческа Банка, от една страна и от Н. Чалъков, действующ от името и за сметка на Пловдивската градска община, съгласно постановлението на Общинския ѝ съвет от 8 април 1906 г., от друга, въз основа на „Закона, с който се разрешава на Пловдивската община“, публикуван в бр. 32 от 10 февруарий 1906 г. на „Държавен Вестник“ се сключи за тоя заем настоящият договор, както следва:

I. Предмет и срок на заема

Чл. 1. Българската Народна и Българската Земледелческа Банки дават в заем на Пловдивската градска община 7.000.000 лева златни ефектив, с 6% годишна лихва и с[ъс] срок за изплащане 50 години, при равни годишни анюитети. Пловдивската община си запазва правото да изплати заема по номиналната стойност на облигациите, за които се говори по-долу, и преди срока, но не по-рано от 10 години от датата на тоя договор. В сумата на заема двете Банки участвуват по наполовина.

II. Назначението на заема и неговото реализиране

Чл. 2. Сумата от тоя заем ще се употреби, съгласно чл. 2 от Закона за разрешаване на заема за следующите цели:

а) за изплащане дълговете на Общината към Българската Народна Банка;

б) за изплащане задълженията ѝ към частни лица, съгласно приложения тук списък за тия лица;

в) за експроприации по урегулирането на гр. Пловдив;

г) за направа постройки, предназначени да увеличат приходите на Общината.

Чл. 3. Сумите, дължими на Българската Народна Банка, ще се изплащат от произведението на заема чрез прихващане на 10 юний т[ази] г.

Чл. 4. Дълговете на общината към частните лица ще се изплатят от произведението на заема направо от Банките, след като общината предаде на последните списъка на тия дългове, одобрен от Общинския Съвет и утвърден от Министъра на Вътрешните Работи.

Чл. 5. Сумите за експроприацията на частни имоти по урегулиране на града ще се отпущат направо от Банките на правоимающите, по приготвен от Общината списък, утвърден от Министъра на Вътрешните Работи.

Чл. 6. Сумите за направа на постройки, предназначени да увеличат приходите на Общината, ще се отпущат на предприемачите срещу ситуации, надлежно проверени и подписани било за доставени материали, било за извършени работи.

Чл. 7. Чистото произведение от заема, догдето се употреби за целите, означени в чл. чл. 4, 5 и 6, се държи на разположението на Общината на текуща сметка в Българската Народна Банка с лихва по 2%.

III. Емисия на заема

Чл. 8. Срещу заема от 7.000.000 лева златни ефективни, Пловдивската градска община ще предаде на двете Банки облигации за лв. зл[атни] 8.400.000 (осем милиона [и] четиристотин хиляди) номинални или 84.000 (осемдесет и четири хиляди) облигации от по сто лева златни всяка една.

Чл. 9. Двете Банки ще поемат упоменатите в чл. 8. 84.000 облигации по емисионен курс 83 1/3 и ще ги продават, когато пожелаят. Ако облигациите се продадат по цена, по-висока от 88%, горницата се разделя между Банките и Общината по равно.

Чл. 10. Облигациите са на при[но]сителя и носят 5% годишна лихва, платима срещу 6-месечни купони на 10 декември и 10 юний. Падежът на първия купон е на 10 декември 1906 г.

Формата и съдържанието на облигациите ще се изработи от двете Банки с[ъс] съгласието на Общината и ще се отпечатат за сметка на посочената. Облигациите ще бъдат подписани от името на Пловдивската община, от двама делегати на Общинския Съвет.

Чл. 11. Облигациите, упоменати в предидующия чл. имат следните преимущества:

а) приемат се от държавните и обществени учреждения като залог и гаранция, (чл. 3 от Закона);

б) Банките ги приемат под залог, в размер 90% от номиналната им стойност, ако дневната цена е над ампари или 90% по дневната цена, ако са под ампари;

в) изплащането на купоните и излезлите в тираж облигации се извършва от двете Банки и

г) облигациите и купоните им се освобождават от всякакви даждия, освен гербовия сбор.

IV. Лихви и погашения на заема

Чл. 12. В ежегодния си разходен бюджет Пловдивската градска община е длъжна да предвиди една сума, равна на 460.141.50 лева златни, за лихва и погашение на заема. Тая сума се взима от заложените приходи на Банките по начина, определен в чл. чл. 18 и 19.

Чл. 13. Купоните на облигациите се изплащат на гишетата от двете Банки от сумите, поменати в предидующия член с 1% комисионна в тяхна полза. Непредявените за изплащане купони до пет години остават в полза на Общината. Купонните листове след изчерпването им се подновяват за сметка на Общината. Изплатените от Банките купони се предават на Пловдивската община.

Чл. 14. Ежегодно от общото число на облигациите ще се погасява чрез тираж определеното число в приложения към тоя договор план. Тиражът се извършва поне 1 месец преди падежа на купоните в София в помещението на Българската Народна Банка от комисия в състав: по един представител на двете Банки, на Министерството на Вътрешните Работи и Финансите и Нотариуса при Софийския окръжен съд. Първият тираж ще стане на 10 май 1907 г. Неизплатените до 15 години облигации остават в полза на Пловдивската община.

Чл. 15. Излезлите в тираж облигации се изплащат на гишетата на двете Банки по номиналната им стойност от сумите, за които е реч в чл. 12, с комисионна 1%. Изплащането почва 2 месеца след тиража. Номерата на излезлите в тираж облигации се публикуват за сметка на Общината в „Държавен Вестник“.

Представените за изплащане облигации се придружават с всичките купони, падежът на които не е още настъпил. В случай, че липсват някои купони, стойността им се задържа от сумата, която следва да се изплати на приносителя. Погасените облигации, след изплащането им от Банките, се предават на Пловдивската община.

Чл. 16. Заемът от 7.000.000 лв. зл[атни] ефективни, съгласно чл. 1 от Закона, се гарантира:

1. от следните приходи на Пловдивската градска община:

а) от наема на оризищата; б) от абонаментите за вода от общинския водопровод; в) от общинските връхнини; г) от общинските налози (които замествт данъка октроа); д) от бач; е) от интизан[2]; ж) от кръвнина[3]; з) от кантарие и кринина;

2. от държавата.

Чл. 17. Заложените приходи, поменати в предходния член, до окончателното изплащане на заема, не могат да бъдат другиму залагани, без съгласието на Банките.

Ако тия приходи се изменят или отстъпят, Пловдивската градска община е длъжна да даде на Банките други равностойни гаранции.

Чл. 18. Постъпленията от заложените приходи се внисат направо в Банката.

а) от контрольора на Пловдивската градска община, ако те се събират непосредствено от органите на Общината

б) от държавата, ако приходите се събират от нейните органи;

в) от закупвачите на общинските приходи или наемателите на общинските имоти.

В последния случай, Ощината сключва своите договори с[ъс] закупвачите или наемателите под условие, щото закупната цена или наема да се вниса направо в Банките.

Чл. 19. От горните постъпления Банките задържат ежемесечно по една сума, равна на 1/12 от определения в чл. 12 анюитет, т. е. 38.345.13 лева златни.

Ако през някой месец приходите не са достатъчни да покрият тая сума, тогава недостига се попълва от приходите на следующия месец.

Чл. 20. Съгласно чл. 3 от Закона двете Банки упражняват контрол върху финансите на Пловдивската община, по начин какъвто намерят за добре. Те си запазват правото да искат отменение на всички наредби, правила, правилници и заповеди, с които се изменява реда по събирането на заложените общински приходи, ако с тях се накърнява залогът. По един екземпляр от тия наредби и пр. Ощината е длъжна да изпрати на Банките веднага след издаването им. Освен това Пловдивската градска община е длъжна да изпраща всяка година на двете Банки бюджето-проекта си, утвърдения бюджет, както и сметките по сключените бюджети.

V. Общи разпореждания

Чл. 21. Разноските за сключването на настоящия договор, както и за извършването на подписката, ако има такава, са за сметка на Пловдивската градска община.

Чл. 22. Заемът се смята сключен на 10 юний хиляда деветстотин [и] шеста година, на която дата двете Банки ще турят на разположение на Пловдивската градска община сумата на заема от 7. 000. 000 лв. зл[атни] ефективни. Пловдивската градска община е длъжна най-късно до 1 септември т[ази] г. да предаде на двете Банки облигациите, за които е дума в чл. 8.

Чл. 23. В случай на изгубване, откадване или унищожение на облигациите от тоя заем, Пловдивската градска община ги заменява с други и то с[ъс] съгласието на двете Банки, след като им се доставят достатъчно доказателства за изчезването им за правата на рекламаторите.

Този договор се направи в един екземпляр, който ще се съхранява в Българската Народна Банка, а преписи от него ще се издадат от Банката на: Българската Земледелческа Банка, Пловдивската градска община, Министерството на Вътрешните Работи и Министерството на Финансите.[4]

Договарящи:
За Българска Земледелческа Банка
Управител: *К. Серафимов*

За Българската Народна Банка
Управ[ляващ] Банката Администратор: *М. Михаилов*
За Пловдивската град[ска] община
Кмет: *Н. Чалъков*

Заседавали: *Б. Боев*
М. Михаилов
Н. Николаев
Хр. Кунов
К. Кузев
Присъствували: *Юрд. Иванов*
Хр. Чакалов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 398, 401 – 404. Оригинал. Ръкопис.

1. Таблицата на плана за погасяване на сумите не се публикува.
2. Интизан – вид общински данък, събиран за продаден добитък при издаването на свидетелство за собственост.
3. Кръвнина – общинска такса, събирана за клане на добитък в общинските кланици и за внасяне на месо от друго населено място.
4. Договорът е подписан на 10 май 1906 г.

№ 165

МОТИВИ КЪМ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗВЪНРЕДНИЯ СВРЪХСМЕТЕН КРЕДИТ ОТ 3 262 500 ЛВ.

София, 21 февруари 1907 г.

МОТИВИ

КЪМ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗВЪНРЕДЕН СВЪРХСМЕТЕН КРЕДИТ ОТ 3,262,500 ЛВ. ПО БЮДЖЕТА НА ДЪРЖАВНИТЕ ДЪЛГОВЕ ЗА 1907 г.

Господа народни представители,

Понеже в бюджета на държавните дългове за текущата година няма предвиден нужния кредит за изплащане първия купон от Българския държавен 4 1/2% заем в злато от 1907 г. с падеж 19 юлий т[ази] г., моля господа Народните Представители, съгласно чл. 34 от Закона за отчетността по бюджета да гласуват приложения тук законопроект за извънреден свърхсметен кредит от ..... 3,262,500 лв.,

който ще се отнесе по бюджета на държавните дългове за 1907 г., а

ще се покрие както следва .....2,678,085 „

излишък, който ще се образува от икономиите по § § 11, 12, 16 и 17 по бюджета на държавните дългове за 1907 г. и ..... 584,415 „

от произведението на Българския държавен 4 1/2% заем в злато от 1907 г.

Министър на Финансите: *Л. Паяков*

ЦДА, ф. 258К, оп. 1, а. е. 138, л. 10. Печатно.

№ 166

ЗАКОН ЗА ИЗВЪНРЕДЕН СВРЪХСМЕТЕН КРЕДИТ ОТ 3 262 500 ЛВ.

София, 28 февруари 1907 г.

ЗАКОН

За извънреден свърхсметен кредит от 3,262,500 лева по бюджета за държавните дългове за 1907 година

Чл. 1. Разрешава се на Минист[ъ]ра на Финансите един извънреден свърхсметен кредит от 3,262,500 лева за изплащане първия купон от Българския държавен 4 1/2% заем в злато от 1907 г. с падеж 19 юлий т[ази] г.

Чл. 2. Тоя кредит ще се покрие с излишъка, който ще се образува от икономиите по § 11, 12, 16 и 17 по бюджета на държавните дългове за 1907 г., в размер на 1.800 000 лева, а остатъка от 1.662.500 лева от произведението на Българския държавен 4 1/2% заем в злато от 1907 г.

Докладчик: *В. Кознички*

Горния Закон се прие от XIII-то Обикновено Народно Събрание, първа извънредна сесия, в IX-то му заседание, държано на 26-й февруарий 1907 г.

Ст[олицата] София, 28 февруарий 1907 г.

За председател: [...]
Секретар: [...]
Началник на канцеларията: [...]

ЦДА, ф. 258К, оп. 1, а. е. 138, л. 11. Печатно.

№ 167

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ РАЗМЕРА НА ГОДИШНАТА ЛИХВА ВЪРХУ СУМИ, ВНЕСЕНИ ОТ МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ

София, 26 май 1907 г.

Протокол № 63

Заседание на [Управителния] Съвет от 26 май 1907 г.

Заседават: Управителя Б. Боев и Администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кунов и К. Кузев.

Присъствуват: Правителствения делегат Кр. Карагьозов и Юрисконсулта Хр. Чакалов.

[...]

Също се прочете писмото на Министерство на Финансите от 25 май т[ази] г. под № 1067, с което иска да му се плаща 6 1/2% годишна лихва върху сумата 14,970,000, внесена на лихвена сметка под наименование „Фонд за постройки на железници“. Съвета

като взе пред вид, че Министерството на Финансите дължи на Банката много по-голяма от тая сума, на която то плаща съща 6 1/2% лихва; че ако не се удовлетвори искането на Министерството, последното ще нареди сумата да се мине в заверение на сметката „Заеми на държавата“, а в такъв случай резултата ще е все един и същий, реши: да се уважи предложението на Министерството, като му се плаща 6 1/2% годишна лихва върху сумата 14,970,000 лв. Тоя размер на лихва ще се смята докато остатъка по двете сметки: „Заеми на държавата“ и „Фонд постройка на железници“ бъде в полза на Банката, щом обаче тоя остатък бъде в полза на Министерството, лихвата ще се намали на 1% годишно.

[...]

[Подписали:] *Б. Боев*
М. Михаилов
Н. Николаев
Хр. Кунов
К. Кузев
Прав[ителствен] делегат: *Карагьозов*
Юрист[консулт]: *Хр. Чакалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 11, л. 203 – 204. Оригинал. Ръкопис.

№ 168

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТПУЩАНЕТО НА ЗАЕМ НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ ПОД ГАРАНЦИЯ НА ДЪРЖАВАТА ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА ИМОТИ В ГР. ЕНИДЖЕ ВАРДАР

София, 26 май 1907 г.

Протокол № 63

Заседание на [Управителния] Съвет от 26 май 1907 г.

Заседават: Управителя Б. Боев и Администраторите: М. Михаилов, Н. Николаев, Хр. Кунов и К. Кузев.

Присъствуват: Правителствения делегат Кр. Карагьозов и Юрисконсулта Хр. Чакалов.

[...]

Също се прочете поверителното писмо на Министерството на Външните Работи и Изповеданията от 23 май т[ази] г. под № 3059, с което се препраща препис от поверителното писмо на Негово Блаженство българския Екзарх Йосиф I от 2 апр[ил] т[ази] г. под № 15 и препис от преписа от писмото на Българската Църковна Община в гр. Енидже Вардар от 20 март т[ази] г. под № 277. Въпроса се касае за един заем от 2,900 лири турски, за откупуването на два чифлика на Хасан-бега, находящи се: единия близо до града, а другия в село Пилирог, които чифлици искали да откупят и униятите в тоя град. Съвета реши, че е съгласен по принцип да се отпусне исканата сума на Българската Екзархия под гаранция на държавата и с условие ежегодно да се вписват в Екзархийския бюджет нужните суми за лихви и за погашение на заема.

[Подписали:] *Б. Боев*
М. Михаилов

Н. Николаев
Хр. Кунов
К. Кузев
Прав[ителствен] делегат: *Карагьозов*
Юрист[консулт]: *Хр. Чакалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 11, л. 204. Оригинал. Ръкопис.

№ 169

ПИСМО ОТ МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ ДО МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ ЗА ЕМИТИРАНЕТО НА 5-ПРОЦЕНТЕН ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ В РАЗМЕР НА 23 300 000 ЛЕВА, НОМИНАЛНИ, ЗА ПОСТРОЙКА НА ШОСЕЙНА МРЕЖА И ВОЙСКОВО ЗДАНИЕ

София, 23 януари 1908 г.

До Господина Председателя
на Министерския Съвет.

Господине Председателю,

Въз основа на Законите за извънредните свръхсметни кредити:

а) по Министерството на Обществените Сгради, утвърден с указ № 1/[1]906 г. и Закона за изменение и допълнението на този Закон, утвърден с указ 159/[1]906 г. (гл[едай] броеве на Държавен Вестник № 11/[1]906 г. и 14/[1]907 г.);

б) Закона за разрешаване заем на Военното Министерство от 2,500,000 лв., за постройка на войскови здания, утвърден с указ № 1 (1905 г. и 2/1906 г. (гл[едай] Държавен Вестник брой 10/1906 г.) и

в) Закона за заема на Военното Министерство, утвърден с указ № 16/1907 г. (гл[едай] брой 41/1907 г. на Държавен Вестник) Министерството на Финансите на 2 т[ози] м[есец] е сключило два договора с Б[ългарската] Н[ародна] Банка за емитирането на един вътрешен 5% облигационен заем в размер – 23,300,000 лв., при цесионен курс 85% и срок за погашение 50 години, като за това Управлението на Б[ългарската] Н[ародна] Банка влезе в споразумение с някои чуждестранни банки, за да се образува синдикат, който да извърши емитирането на заема и при условия, каквито ще бъдат уговорени между Управлението на Б[ългарската] Н[ародна] Банка и желающите да влязат в синдиката чуждестранни банки.

Пред вид на това, че споменатите по-горе Закони за извънредни свръхсметни кредити, както и в тия за разрешаване двата заема на Военното Министерство изрично е казано, че заема трябва да се направи само от Б[ългарската] Н[ародна] Банка и то както всеки обикновен заем на държавата било по текуща сметка или за по-дълъг срок, но винаги al pari, моля Ви Господине Председателю, да внесете въпроса за разглеждане в едно от най-близките заседания на Министерския Съвет, понеже един емисионен заем може да се направи само с разрешението на Народното Събрание, без разлика кой ще го емитира – Б[ългарската] Н[ародна] Банка или някое друга частно кредитно учреждение в или вън от страната.

За решението, което ще вземе по въпроса почитаемия Министерски Съвет, моля,

уведомете ме о време.

Приложение:

1) два договора[1], сключени между Министерството на Финансите и Б[ългарската] Н[ародна] Банка на 2 т[ози] м[есец] за емитирането един заем от 23,300,000 лв. номинални;

2) броеве на Държавен Вестник №№ 10/[1]906 г., 11/[1]906 г., 14/[1]907 г. и 41/[1]907 година.

Министър на финансите: *[без подпис]*

ЦДА, ф. 258К, оп. 1, а. е. 241, л. 17. Оригинал. Машинопис.

1. Договорите не бяха намерени в документацията.

№ 170

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ С РЕШЕНИЕ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВОЙНАТА ДА СКЛЮЧИ ЗАЕМ С БНБ

София, 30 октомври 1908 г.

ПРОТОКОЛ

ЗАСЕДАНИЕТО на Министерския Съвет от 30 септември 1908 г.

№ 68

Заседанието се отвори в 5 часът подир пладне.

Присъствуваха:

Г[оспода] г[оспода] Ал. Малинов[1] – Председател на Министерския Съвет, Министър на Обществените Сгради, Пътищата, Съобщенията, Ст. Паприков[2] – Министър на Външните Работи и Изповеданията, Мих. Такев – Министър на Вътрешните Работи, Н. Мушанов[3] – Министър на Народното Просвещение, Ив. Салабашев – Министър на Финансите, Т. Кръстев – Министър на Правосъдието, Генерал-лейтенант Николаев[4] – Министър на Войната и А. Ляпчев – Министър на Търговията и Земеделието.

Слушаха:

I. Докладът на Министерството на Войната от 17 септември 1908 г. под № 438 (таен);

Постановиха:

На основание чл. 125 от Конституцията разрешава се на Министерството на Войната да сключи заем от Българската Народна Банка на сума 2,600,000 лева, която да се употреби за привеждането в изправност облеклото и необходимите предмети за поход (обоза) и за доставяне на онези от недостигающите предмети по снаряжението и облеклото, които ще могат в късо време да се набавят и сшият и то такива, които при обявяването на мобилизацията не биха се намерили готови.

Заседанието се затвори в 9 ч[аса] вечерта.

Председател на Министерския Съвет, Министър на
Обществените Сгради, Пътищата и Съобщенията: *А. Малинов*
Министър на Външните Работи и Изповеданията: *Ст. Паприков*

Министър на Вътрешните Работи:	*М. Такев*
Министър на Народното Просвещение:	*Н. Мушанов*
Министър на Финансите:	*Ив. Салабашев*
Министър на Правосъдието:	*Т. Кръстев*
Министър на Войната:	*Генерал Николаев*
Министър на Търговията и Земеделието:	*А. Ляпчев*

Вярно, секретар

ЦДА, ф. 284К, оп. 1, а. е. 2348, л. 1. Оригинал. Ръкопис.

---

1. Александър Малинов (1867 – 1938) – правист, ръководен деец на Демократическата партия, министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията (1908 – 1910), министър на външните работи и изповеданията (1910 – 1911). Кабинетът на Ал. Малинов провъзгласява независимостта на България.

2. Стефан Априков (1858 – 1920) – генерал. Завършва Военното училище в София и Академията на Генералния щаб в Петербург. Началник на Военното училище (1887 – 1891), министър на войната (1899 – 1902, 1907 – 1910), началник на Щаба на армията (1899 – 1903), министър на външните работи и изповеданията (1908 – 1910), пълномощен министър в Русия (1906, 1910 – 1912), участник в Лондонската мирна конференция.

3. Никола Мушанов (1872 – 1951) – завършва право във Франция, прокурор, адвокат, член на Демократическата партия, министър на просветата (1908 – 1910), министър на вътрешните работи (1910 – 1911).

4. Данаил Николаев (1852 – 1942) – генерал-лейтенант, председател на Върховния македоноодрински комитет (ВМОК), участник в Съединението и Сръбско-българската война от 1885 г., министър на войната (1886 – 1887, 1907 – 1911).

№ 171

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ДАВАНЕ ГАРАНЦИЯ НА ВАРНЕНСКАТА ОБЩИНА ЗА ТЕГЛЕНЕ КРЕДИТ ОТ ЧУЖБИНА

София, 19 март 1909 г.

Протокол № 35

Заседание на 19 (деветнадесети) март 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителственият делегат г[осподин] Кръстьо Карагьозов и Юрисконсулта г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 (четири) часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

II. Писмото на Варненския клон, с което запитва: може ли да гарантира за Варненската Градска община пред *Compagnie Générale des Conduites d'Eau, Liege,* за една сума от 700,000 лв., която сума общината се е ангажирала да изплати за доставката на тръби за водоснабдяването на гр. Варна.

[...]

Докладва се от същия[1] писмото от 16.III. т[ази] г. под № 9915 на Варненския клон,

с което запитва: може ли да загарантира Варненската Градска община пред *Compagnie Générale des Conduites d'Eau, Liege,* изплащането на сумата 700,000 лв., която същата община се е ангажирала да плати на казаното дружество за доставка на тръби по водоснабдяването на гр. Варна и какви права да иска от това дружество в Лиеж за тая гаранция.

Съветът ПОСТАНОВИ:

– Одобрява, щото Варненският клон да гарантира пред [*Compagnie Générale des Conduites d'Eau, Liege*] изплащането на сумата 700,000 лв., дължима на това дружество от Варненската Градска община за доставка на тръби по водоснабдяването на гр. Варна, като предварително се вземе съгласието на Министерството на Финансите да не се отпуща тая сума на казаната община за друга цел, а се отпустне на Банката за изплащане гарантираното от нея вземане на дружеството.

– За дадената гаранция клона да иска комисиона 1/4% или 2 1/2% на всяко тримесечие било върху цялата гарантирана сума, било върху остатъка от нея.

– Превеждането на сумите за Белгия да става обезателно чрез Варненския клон.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правит. делегат: *Кръстьо Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 17, л. 429 – 430. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 172

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ КРЕДИТ НА БЕЗИМЕННОТО АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО ЗА ПОСТРОЙКА НА ПРИСТАНИЩЕТО ВЪВ ВАРНА

София, 24 март 1909 г.

Протокол № 38

Заседание на 24 (двадесет и четвърти) март 1909 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Правителственият делегат инспектора Г[осподи]н Ив. А. Цонев и Юрисконсулта г[осподи]н Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 (четири) часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

XVII. Отпущане кредит 40,000 лв. на Безименното Акционерно Д[ружест]во по постройката на Варненското пристанище срещу цесия на вземането му от Военното Министерство за направата на канала, който съединява Девненското езеро с Варна.

[...]

Докладва се от Г[осподи]на Администратора на Касовия отдел[1] заявлението Вх[одящ] № 9800 на Безименното Акцион[ерно] Д[ружест]во за направата на Варненското пристанище, с което иска да му се отпусне една сума от 150,000 лева за да плати на Арбитрите, които щели през идущия месец май т[ази] г. да се съберат за разрешение спора между Дружеството и Държавата по рекламациите на същото от постройката на Варненското пристанище. От тая сума Д[ружест]вото иска да изтегли още сега 40,000 лева, а остатъка – след като Арбитражния съд привърши работата си в София.

За разрешение на тая молба, Съветът взе пред вид:

а) че Анонимното Д[ружест]во за постройката на Варненското пристанище дължи на Банката:

1-во по спец[иалната] тек[уща] сметка	зл[атни]	лв.	1,022,578.85
2-ро по записи за гаранции			
от 7 и 15/IX. т[ази] г.	„	„	115,573.65
3-то по полици	„	„	31,664.70

б) че Банката има всичкия интерес щото рекламациите на Дружеството да се признаят по скоро, за да може и тя по скоро да влезе в[ъв] владение на своите фондове, които Дружеството ѝ дължи;

в) че при тоя интерес на Банката, който в случая е солидарен с интереса на самото Дружество, Управлението на Банката намира, че следва да се отпуснат незабавно исканите засега 40,000 лева от казаното Дружество, още повече, че съгласно мнението на Правителствената комисия по рекламациите на Д[ружест]вото, това последното има едно почти безспорно вземание от рекламации срещу държавата за сума около 3,200,000 лева;

г) че от друга страна, за да се отпусне исканата сега сума от 40,000 лева Управлението на Банката намира за нужно щото Безименното Акц[ионерно] Д[ружест]во за постр[ойка] на Варн[енското] пристанище да прехвърли върху Банката вземанията си от Държавата на удръжките 10% върху отпуснатите суми на предприятието за извършени работи и че отпущането и на остатъка от исканата сума 150,000 лева ще бъде в зависимост от изхода на процеса на Д[ружест]вото с Държавата за рекламациите и от това дали сумите от 10% удръжки по ситуации, които Дружеството прехвърли върху Банката, са свободни или не.

По тия съображения,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Безименното Акционерно Дружество за постройка на Варненското пристанище да даде на Банката писмо в смисъл, че прехвърля върху Българ[ската] Нар[одна] Банка вземанията си от Държав[ното] Съкровище в размер на 120,000 лева, произходящи от удръжки 10% за гаранции върху отпуснатите суми за извършени работи по постройката на канала, който съединява Девненското езеро с Варна.

2. Да подпише заявление до Военното Министерство за съобщение на това прехвърляне.

3. Без да се чака отговора на това Министерство, че е свободна прехвърлената сума, да се брои сега и веднага сумата 40,000 лв. на Дружеството срещу тая цесия, понеже се има неотлагателна нужда и понеже Управлението на Банката разчита, че е осигурено и с тая сума, ако се уважат и в най-малък размер рекламациите на Дружеството.

4. За отпущането и на остатъка от 110,000 лева, които Д[ружест]вото иска да му се авансират, когато Арбитражния съд свърши делото, Съвета ще се произнесе отделно.

Управител: *Христо Чакалов*

Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
За Правит. делегат: *Ив. А. Цонев*
Юрисконсулт: *Георги Попов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 17, л. 471 – 474. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 173

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО СЪГЛАСИЕТО НА МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ ДА СЕ СКЛЮЧИ ЗАЕМ ОТ БНБ

София, 13 август 1909 г.

Протокол № 101

Заседание на 13 (тринадесети) август 1909 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите: Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъстват: за Правителствен делегат г[осподин] Христо Господинов.

Заседанието се откри на 12 ч[аса] и се закри на часа 3 сл[ед] об[яд].

Дневен ред

I. Телеграма от г[осподин] Министъра на Финансите, отправена от Карлсбад, с която дава съгласието си за сключване банковия заем и поканва г[осподин] Управителя на Банката за окончателното уреждане на заема.

[...]

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Управителя телеграмата на г[осподин] Министъра на Финансите, отправена от Карлсбад, с дата 13/26 август т[ази] г., с която дава съгласието си за сключване банковия заем и поканва г[осподин] Управителя да се срещне с него за окончателното уреждане на тоя заем.

По повод на тоя доклад,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Упълномощава се г[осподин] Управителя на Банката, Христо Чакалов, да третира, сключи и подпише условията относително заема на Б[ългарската] Н[ародна] Банка от 23,000,000 лева срещу емисия на заложни облигации и конверсията на старите заложни облигации, тип 6%, на сума лева 7,500,000.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *К. Мутафов*
Т. Николов
Н. Николаев
за Правителствен делегат: *Хр. Господинов*
Секретар: *Т. М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 1039, 1040, 1048. Оригинал. Машинопис.

№ 174

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМИ НА ОБЩИНИТЕ И ОКРЪЖИЯТА

София, 15 септември 1909 г.

Протокол № 119

Заседание на 15 (петнадесети) септември 1909 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Правителствения делегат Кръстю Карагьозов и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 часа и се закри на часа 6 и 1/2 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

XIII. Разглеждане въпроса относително отпущането отново ипотечни заеми на Окръжия и Общини.

[...]

Г[ОСПОДИ]Н УПРАВИТЕЛЯ предложи на разглеждане въпроса трябва ли да се почнат изново ипотечните заеми и заемите на Окръжия и Общини, спрени, съгласно постановлението на Управителния Съвет от 2.XII.[1]908 г., протокол № 165.

Съветът, като взе пред вид, че, с[ъс] сключването на новия 30 милионен ипотекарен заем, Банката, съгласно чл. 4 от Закона за ипотечния кредит при същата, може да почне на ново отпущането на ипотечни заеми в размер на 14 милиона, които ще отпуща за сметка на срочните влогове (1/3 от 42 милиона); че градското население, особено това в София, очаквайки Банката на ново да отпуща ипотечни заеми, се е ангажирало и построило през текущата година голям брой сгради, на което население трябва сега да се даде помощ; че, от друга страна, отпущането на ипотечни заеми трябва да бъде въздържано до началото на идущата година, до когато ще може да се получат известия за приема, който ще се даде на банковите заложни облигации в[ъв] Виенската борса и др. европейски борси,

ПОСТАНОВИ:

1. Да се почнат изново ипотечните заеми и заемите на Окръжия и Общини.

2. Определят се за тая цел до края на текущата година три милиона лева, които да се вземат от срочните влогове.

3. Да се предпочитат заемите срещу постройки в София, направени през миналата и текущата години.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правителствен делегат: *Кръстьо Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 19, л. 1195 – 1196. Оригинал. Машинопис.

№ 175

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ СУМА НА ДЪРЖАВАТА НА ВЛОГ

София, 20 март 1910 г.

Протокол № 45

Заседание на 20 март 1910 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: за Правителствен Делегат г[осподин] Иван А. Цонев

Заседанието се откри на 3 ч[аса] и се закри на часа 7 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. – Разглеждане на ново въпроса за приемане на срочен влог свободния остатък от българския държавен 4 1/2% заем 1909 г.

[...]

Докладва се от г[осподин] Управителя писмото на Министерството на Финансите вх[одящ] № 6863 от 22.III. т[ази] г., с което моли да се разгледа от Управителния Съвет на Банката още един път въпроса за приемането на срочен влог свободния остатък от българския държавен 4 1/2% заем от 1909 г., възлизащ на около 32 милиона лева, като се имат пред вид следните направени от Министерството предложения:

1. Винер банкферайн е съгласна да приеме на срочен влог за 18 месеца горната сума или част от нея, като одобри на българското правителство по 3 7/8% годишна лихва, а в случай, че последното не желае да изтегли каквато и да е сума от оставените с 3 7/8% пари, като за това предизвести три месеца, Винер банкферайн се съгласява в такъв случай да плаща лихва, както следва:

а) на сумите, изтеглени подир 6 месеца от деня на влагането първоначалната сума 3 1/8%;

б) на сумите, изтеглени после изтичането на 9 месеца от деня на влагането [на] първоначалната сума 3 3/8%;

в) на сумите, изтеглени после една година от деня на влагането първоначалната сума ..... 3 5/8%.

2. Банк Хонгроас дьо Пест, Будапеща, предлага да плаща на българското правителство за вложените от него суми:

а) за срок от 6 месеца 3 1/8%,
б) „ „ „ 9 „ 3 3/8%,
в) „ „ „ 12 „ 3 5/8%,
г) „ „ „ 18 „ ..... 3 7/8%.

В случай, че българското правителство поиска да изтегли предсрочно някои суми, Банк Хонгроас дьо Пест се задължава да плаща лихва:

за сумите, вложени с[ъс] срок 12 месеца.....4 7/8%,
„ „ „ „ „ 18 „ ..... 5%.

3. Кредитната банка в София приема една сума от 9 милиона парижки франка под следните условия:

а) 4% годишна лихва,

б) горната сума от 9 милиона ще повърне пак в парижки франкове по един от следните начини, по избор:

1. на 12-ия месец от датата на приемането ѝ ще внесе един милион и всеки последующ месец по един милион, т. е. на 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 и 20-ия месец ще внася по един милион франка или

2. на 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 и 22 месеци по един милион франка месечно или

3. след една година от датата на приемането ѝ 3 милиона,

„ 15 месеца „ „ „ „ „ 3 „

„ 18 „ „ „ „ „ 3 „

Съветът, като взе пред вид следните положения:

1. Че двете неблагоприятни реколти от зърнени храни през последните две години (1908 и 1909) разклатиха чувствително равновесието на стопанските сили в страната и ако идната реколта не бъде по-добра от средна, стесненията ще се обърне в една обща и остра криза;

2. Че вътрешния пазар, вследствие на извънредно високия внос през миналата година е препълнен от стоки, които, при високите цени и намалялата купувателна сила на селското население, мъчно ще се екулират[1] през текущата година;

3. Че, вследствие на това, и постъпленията от косвените данъци изобщо нямат шанс да бъдат по-големи от миналогодишните и, поради това, държавата ще има нужда да се обърне за аванси към Банката;

4. Че по същите причини камбиалните курсове, по липса на достатъчно камбио, т. е. на достатъчен износ, ще има да се вдига, чак докато се видят резултатите на идната реколта;

5. Че до това време, за да се избегнат усложненията на стесненото положение в страната, това е Банката, която ще трябва, с[ъс] своите златни резерви и вземанията от странните си кореспонденти, да държи камбиялните курсове в умерени предели, поне такива, които би попречили да се яви ажио и обезценение на местната валута;

6. Че само по държавните външни дългове и ония на двете банки и на Общините, от м[есец] април до м[есец] септември т[ази] г. ще трябва да се платят в злато 19,850,423 лева независимо от нуждите на търговците, много по-големи и настоятелни през 1910 година, отколкото през предходните две години, защото, поради големия внос през 1909 година, техните задължения срещу странство, повечето с падежи през текущата година, са несравнено по-големи;

7. Че, най-сетне, вероятността за слаби доходи от косвенит данъци, предвидени в редовния бюджет за текущата година, е твърде голяма, особено докато се узнаят резултатите на реколтите и изнесат храните, т. е. до настъпване на срока за освобождение на вложените от правителството суми с минимален срок от 6 месеца, следователно Държавата ще има нужда от по-големи аванси, за които ще плаща по 6 1/2% годишна лихва на Банката; с други думи има риск, щото онова, което ще се спечели в полза на заема, да се изгуби в[ъв] вреда на Държавното Съкровище,

ПОСТАНОВИ:

1. Да се отговори на Министерството на Финансите, че Б[ългарската] Н[ародна] Банка е съгласна да приеме на безсрочен влог с 3% годишна лихва свободния остатък от българския държавен 4 1/2% заем от 1909 година, възлизащ на около 32 милиона лева, като шанжовия курс се остави в полза на Банката.

2. В краен случай, същата сума може да се приеме на срочен влог за 9 месеца

най-малко, с 3 1/2% годишна лихва, но Съвета настоява на първото предложение като по-износно и за Банката и за Държавата.

3. В последния случай (втория), ако Държавата иска да използува вложените суми преди срока за текущите си нужди, Банката е съгласна да ѝ авансира нужните суми срещу 5% годишна лихва, вместо 6 1/2%, както е било през миналата година.

4. След като се получи отговор от Министерството, Съветът ще се произнесе окончателно по въпроса.

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правителствен делегат: *Карагьозов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 355 – 359. Оригинал. Машинопис.

1. Екулирам – пласирам.

№ 176

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТПУСКАНЕ НА КРЕДИТ ЗА РАЗШИРЕНИЕ НА ЖП ГАРИТЕ В ЯМБОЛ И КАРНОБАТ

София, 20 ноември 1910 г.

Протокол № 147

Заседание на 20 ноември 1910 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чолаков и г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Правителствения Делегат Кръстю Карагьозов и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов .

Заседанието се откри на 4 до 6 часа сл[ед] обед.

Дневен ред

[...]

VII. Откриване на тек[ущи] сметки срещу цесия на държ[авни] и общински предприятия и доставки става до размера на свободния кредит на кредитоискателя и поръчителите му.

Откриване тек[уща] сметка на Щилиян Атанасов, Сливен, от 20,000 лева, срещу цесия на евент[уалното] му вземане по разширение ж[елезо]пътните гари в Ямбол и Карнобат.

[...]

Докладва се от същия[1] заявлението на Щилиян Апостолов от Сливен, препратено от Сливенския клон с писмо вх[одящ] № 22871 от 13.XI. т[ази] г., с което моли да му се открие един кредит от 30,000 лева по спец[иална] тек[уща] сметка срещу цесия на взе-

мането му от Министерството на Общите Сгради, Пътищата и Съобщенията, за разширение ж[елезо]пътните гари в Ямбол и Карнобат, възлизащо на 72,940. лева, и под поръчителството на Дим. Х. Стефанов и Илия Гудев.

Понеже първия от представените поръчители няма свободен кредит в размер на 1/3 от исканата сума, както гласи окръжното на Банковото Управление от 26.III.1908 година под № 579/114, г[осподи]н докладчикът подложи на разглеждане въпроса: ако един заемоискател представи такива поръчители, свободния кредит на които по отделно не отговаря на съответната част от исканата сума, следва ли да се откаже тая последната, както гласи гореспоменатото окръжно, или трябва да се вземе под внимание съвокупността на свободните кредити на заемоискателя и поръчителите му и, щом тая съвокупност отговаря на искания кредит, да се удовлетвори заемоискателя. –

За разрешението на повдигнатия принципиален въпрос, както и молбата на просителя Апостолов, Съветът, като взе пред вид, че, водим от факта, какво в България липсват капиталисти, които, без подкрепата на Българската Народна Банка, не биха могли да издържат завършването на държавните и общинските предприятия, възлизащи на крупни суми, законодателят е постановил в чл. 36 от Закона за същата Банка, в свръзка с чл. 37 от същия Закон, да се гарантират сметките срещу цесия на държавни постройки и доставки с поръчители в размер на тяхната кредитоспособност, което постановление не може да се тълкува иначе, освен, че тия сметки ще се гарантират с[ъс] съвокупността на свободния кредит на заемоискателя и поръчителите, а не с отделните кредити на тия последните,

ПОСТАНОВИ:

1. Съгласно чл. чл. 36 и 37 от Закона за Банката, за откриване на текущи сметки срещу цесия на държавни и общински предприятия и доставки необходимо е само искания кредит да не надминава общия свободен кредит на заемоискателя и поръчителите му.

2. Да се открие при Сливенския клон на Щилиян Апостолов един кредит от 20,000 лева по спец[иална] тек[уща] сметка срещу цесия на евентуалното му вземане от Министерството на Общите Сгради, Пътищата и Съобщенията, за разширение ж[елезо]пътните гари в Ямбол и Карнобат, възлизащо на 72,940. лева, и под поръчителството на Дим. Х. Стефанов и Илия Гудев от Сливен.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
П. Чолаков
Т. Николов
Правит. делегат: *К. Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 24, л. 1181, 1185 – 1187. Оригинал. Машинопис.

1. Кр. Мутафов.

№ 177

ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ ОТНОСНО ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ОПРОЩАВАНЕ ДЪЛГА КЪМ БНБ НА ПОСТРАДАЛИТЕ ЖИТЕЛИ НА ГР. КОТЕЛ

София, 26 януари 1911 г.

ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ

към законопроекта за опрощаване на 516.540 лв., дадени взаимнообразно от Българската Народна Банка под гаранция на държавата на пострадалите Котленци от пожара пред 1894 г. и 179.267 лв. 16 ст. лихви върху горната сума до 1904 г. включително и лихвите за от 1905 г. насам

Както е известно, през 1894 г. градът Котел изгоря и жителите му, бедни и богати, останаха без подслон. За да облекчи отчасти несносното им положение, Държавата им се е притекла своевременно на помощ, като VIII-то Обикновено Народно Събрание в XXXVI-то си заседание, държано на 10 декември 1894 г., е взело решение да се отпуснат 150.000 лв. на Минист[ъ]ра на Обществените сгради, Пътищата и Съобщенията, за да се построят къщи на около 200 най-бедни семейства в гр. Котел, а на правителството е разрешило да гарантира пред Българската Народна Банка за един заем, 1.200.000 лв., да се раздадат на котленци, които биха искали да си построят къщи и, който заем да се погаси в разстояние на 10 години като лицата, на които се раздават, плащат по 4% лихва, а разликата да банковата лихва, да плати държавата.

Към изпълнението на това решение правителството е пристъпило веднага, като повереното ми Министерство е влязло в преговори с Българската Народна Банка за определяне начина, по който ще се отпуснат тези суми и размера на лихвата, която тя ще вземе. Дошло се до съгласие, щото банковата лихва да е 8%, от което следва, че държавата ще плаща 4% лихва, т. е. колкото и лицата, на които ще се раздадат сумите. След горното съглашение, между правителството и Банката, последната е почнала да раздава на котленци суми за целта, за която е бил разрешен заема, и до края на 1904 г. е било раздадено 1.143.560 лв. След това не е вече давано, така че от разрешения заем е изразходвано всичко 1.143.560 лв.

Едновременно с отпускането на сумите са били взети мерки за редовното им прибиране и внасяне в Банката, но въпреки това, за времето, през което е трябвало да се погаси заема, т. е. от началото на 1895 г. да края 1904 г. е могло да се събере 4.650 лв. срещу дълга и 1.206 лв. 17 ст. срещу лихвите, когато през това време държавата е внесла в Банката лихви на отпуснатата сума 399.069 лв. 97 ст. Така че, дългът на котленци, вместо да се погаси в началото на 1905 г., е станал, като се спадне събраното, 1.536.773 лв. 80 ст.

Несвоевременното погасяване на този заем, котленци са оправдавали с това, че срока за тази цел е бил къс, че вноските били големи и пр. и предвид на това, през 1899 г. са поискали от Народното Събрание да се продължи този срок. Това последното, е удовлетворило молбата им, като е продължило срока с 20 години, считан от началото на 1895 г. Преди, обаче, да изтече този срок, същите, през 1905 г. са се отнесли до Народното Събрание с молба да им се опростят лихвите на длъжимите от тях суми до края на 1904 г. и да се отсрочи изплащането му за по-дълъг срок. По повод на тази молба Народното Събрание в LXXII-то заседание на 30 януарий 1905 г. е взело решение, щото дългът им до началото на 1905 г., увеличен с неизплатените до тогава лихви, да стане безлихвен, но само за ония, които занапред редовно погасяват своя дял и същият, да се погаси в разстояние на 25 години, начиная от 1 януарий 1895 г., като тия, които не си изплащат редовно дяловете да плащат не вече 4%, а 3% лихви.

По повод две молби на котленци да се опрости целият дълг и лихвите върху него, Народното Събрание в LXVI-то си заседание, на 27 януарий 1907 г. е взело решение, само да им се продължи срока за погасяването на заема на 25 години.

През 1907 г., котленските жители са подали друга молба, с която са искали да им се опростят лихвите и да им се даде един срок от 40 години за погасяване на заема. Народното Събрание е разгледало тази молба на котленци в XXIV-то си заседание на 1 декември 1907 г. и решило да им се даде четиридесет-годишен срок за погасяването на заема, който срок да почне да тече от началото на 1908 г., при условията, предвидени в решението на същото, взето в LXXII-то му заседание на 30 януарий 1905 г., като дълга на ония котленци, чиято несъстоятелност бъде констатирана от финансовите органи, се представи на опрощаване, по надлежния ред.

От началото на 1905 г., когато дългът е станал безлихвен за тия, които си го изплащат редовно и в определените срокове, до края на 1910 г., при отсрочките и улесненията, които им са давани от Народното Събрание едвам е могло да се събере срещу заема 11.455 лв. 56 ст. и срещу лихвите 420 лв. 01 ст., когато държавата през това време е внесла на Банката срещу същия заем 478.342 лв. 20 ст., а всичко от началото на 1895 г. до края на изтеклата година котленци са внесли срещу заема си 16.105 лв. 56 ст. и 1 626 лв. 18 ст. срещу лихвите, а държавата е внесла 877.412 лв.17 ст. лихва.

Вследствие решението на Народното Събрание в XXIV му заседание на 1 декември 1907 г., да се представят на опрощаване дължимите от котленци суми чиято несъстоятелност бъде констатирана от финансовите органи и по искането на Котленското Общинско Управление, повереното ми Министерство назначи една комисия през 1909 г. на която възложи да изучи материалното състояние на длъжниците и според намереното, да състави два списъка, един на състоятелните и друг на несъстоятелните.

Комисията проучи този въпрос и намери, че лицата, показани в приложения към законопроекта поименен списък са несъстоятелни и дължимите от тях суми не могат се събра.

От началото на 1895 г. до края на изтеклата 1910 г. за един период от 15 години, при улесненията, които Народното Събрание е дало на котленци за изплащането на дължимите от тях суми едвам е могло да се съберат от лицата, упоменати в приложения поименен списък 218 лв. 79 ст.

Предвид на гореизложеното, намирам, че не е в полза на Държавното Съкровище, щото дължимите от несъстоятелните длъжници суми да фигурират още из книжата на Министерството и държавата да им плаща ежегодно по 7% лихва – 36.157 лв. 80 ст. Ето защо, на основание алинея 3 от чл. 105 на Конституцията, моля Народното Представителство да опрости показаната сума в приложения към тоя законопроект списък и лихвите на дължимите суми от 1905 г. до деня на опрощаването.

Министър на Финансите: *А. Ляпчев*

ЦДА, ф. 173К, оп.2, а. е. 2985 л. 3. Печатно.

№ 178

ПРОЕКТОЗАКОН ЗА ОПРОЩАВАНЕ ДЪЛГА ОТ 1894 г. НА ЖИТЕЛИТЕ НА ГР. КОТЕЛ КЪМ БНБ

София[б. д.]

ЗАКОН

за опрощаване на 516.540 лв., дадени взаимообразно от Българската Народна Банка, под гаранцията на държавата на пострадалите котленци от пожара през 1894 г. и 179.267 лв.16 ст. лихви върху горната сума до 1904 г. включително и лихвите за от началото на 1905 година насам

Член единствен. Опрощават се дължимите от несъстоятелните котленски жители, пострадали от пожара през 1894 г., означени в приложения към този закон поименен списък, взаимообразно дадени от Българската Народна Банка, под гаранция на държавата 516.540 лв., лихвите върху тая сума за 1904 г. включително 179.267 лв. 16 ст. и лихвите от 1905 г. насам.

ЦДА, ф. 173К, оп. 22, а. е. 29855, л. 4. Печатно.

№ 179

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УРЕЖДАНЕ ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БНБ И МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО НЕСЪБИРАЕМИТЕ ВЗЕМАНИЯ

София, 27 януари 1911 г.

Протокол № 12

Заседание на 27 януарий 1911 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов и Петър Чолаков.

Присъстват: г[осподин] Юрисконсулта Геор[ги] Попов.

Заседанието се откри на 5 и се закри на 7 часа сл[ед] обяд.

Дневен ред

[...]

IV. Отговор на Министерството на Финансите, че загубите по банковите вземания се констатират от Упр[авителния] Съвет под контрола на Минист[ъ]ра и се минават в загуба на текущите ѝ печалби или запасния ѝ капитал.

[...]

Г[ОСПОДИ]Н УПРАВИТЕЛЯ предложи на разглеждане въпроса: трябва ли окончателното минаване в загуба на несъбираемите вземания на Банката да става по решение на Управителния Съвети и контрола на Министерството на Финансите или пък по решение на Народното Събрание, подобно на опрощаването [на] несъбираемите данъци.

Въз основа на изложените в писмото на банковото Управление под № 1791 от 19.I. т[ази] г., до Министерството на Финансите, мотиви,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Съгласно чл. 5 от Закона за Банката и чл. чл. 83 пункт *и* и 99 пункт *а* от устава на същата, загубите по банковите вземания се констатират от Управителния Съвет под контрола на Минист[ъ]ра на Финансите и минават в тяжест било на текущите печалби на Банката, било на запасния ѝ капитал.

2. Да се съобщи на Министерството на Финансите, в отговор на писмото му под № 9982 от 28.IX. м[иналата] г., тоя възглед на Банката.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
К. Мутафов
П. Чолаков
Прав[ителствен] делегат: *Карагьозов*
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Пом[ощник] Секретар: *[А. К.]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 101, 112. Оригинал. Машинопис.

№ 180

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТКРИВАНЕ БЕЗЛИХВЕНА СМЕТКА НА БЪЛГАРСКАТА ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА

София, 26 февруари 1911 г.

Протокол № 30

Заседание на 26 февруарий 1911 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспо]да г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов и Петър Чолаков.

Присъствуват: юрисконсулта г[осподин] Георги Попов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на часа 6 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Българската Централна Кооперативна Банка иска да се внесат на нейно име в Софийския банков клон 2,500,000 лева, припадающа се част за основния ѝ капитал.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1] писмото на Българската Централна Кооперативна Банка от 25.I. т[ази] г., под № 107, с което моли да се внесат на нейно име в Софийския клон на Б[ългарската] Н[ародна] Банка 2,500,000 лева, припадающа се част за основния ѝ капитал.

Въз основа на чл. чл. 3, 8 и 44 от Закона за Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Да се открие при Софийския клон на Б[ългарската] Н[ародна] Банка една текуща лихвена сметка на името на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка в размер на 2,500,000 лева, като за тая цел се извадят на такава стойност ценни книги от

фондовете на запасния капитал на Б[ългарската] Н[ародна] Банка и се прехвърлят в обикновените държавни и общински фондове.

2. Тоя фонд от 2,500,000 лева ще фигурира в баланса на Б[ългарската] Н[ародна] Банка под название„Участие в капитала на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка“.

3. Откритата при Софийския клон временна активна сметка „Фонда на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка“ от 5,000 лева да се ликвидира чрез сметката „Участие в капитала на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка“.

4. Тегленията по безлихвената сметка от 2,500,000 лева ще стават според текущите нужди на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
П. Чолаков
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 263 – 264. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 181

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ФОНДА НА БЪЛГАРСКАТА ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА

София, 18 март 1911 г.

Протокол № 44

Заседание на 18 март 1911 г.

Заседават: г[оспо]да г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Г. Попов

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

IX. Разглеждане писмото на Б[ългарската] Ц[ентрална] Кооперативна Банка,с което моли припадающата ѝ се част от 500,000.– лв. за образуване облигационния ѝ фонд да се облече в ценни книги.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1] писмото на Бълг[арскта] Централна Кооперативна Банка, под вх[одящ] № 4244 от 2.III. т[ази] г., с което моли припадающата ѝ се част от 500,000. – лв. за образуване облигационния ѝ фонд, която част трябва да се внесе от Б[ългарската] Н[ародна] Банка, съгласно чл. 11

от Закона ѝ, да се облече в ценни книги, а също така и другата част от 500,000.– лв., която по силата на цитирания член от Закона ѝ, трябва да се внесе от Б[ългарската] З[емледелска] Банка.

Понеже искането на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка почива на Закона за същата и пред вид на това, че най-износно е да се облече облигационния ѝ фонд в облигации от 4 1/2% Б[ългарски] д[ържавен] заем 1909 г.,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. От банковите фондове да се извадят облигации от 4 1/2% Б[ългарски] д[ържавен] заем 1909 г. за една сума от 529,000.- лв. и се предадат на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка по курс 94 1/2%.

2. Тия ценни книги да останат в хранилището на Софийския клон като свободно депо, като се предпише на същия клон да издаде надлежната депозитна разписка на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка.

3. За образуване облигационния фонд на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка да се задължи сметката „Участие в капитала на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка“ с 500,000.– лв., а се заверят:

а) „Държавни и обществени фондове“ с равноценното на облигациите от 529,000.– лв. по курса 91.547%, по какъвто курс са записани в книгите на Банката

..... лв. 484,283.63;

б) „Лихви и разлика курса от фондове“ с разликата между курсовете 94 1/2% и 91.547% или 2.953% върху

529,000.– лв. или ..... лв. 15.621.37;

и

в) „Текущи безлихвени сметки“, респективно партидата на Б[ългарската] Ц[ентрална] К[ооперативна] Банка с разликата между сумата 500,000.– лв. и сбора на горните две пера или лв. 95.

4. Горното да се съобщи на Б[ългарската] Ц[ентрална]К[ооперативна] Банка, за да направи нужните заверо-задължения по книгите си.

[...]

за Управител: *Н. Николаев*
Администратори: *Крум Мутафов*
Тодор Николов
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 25, л. 377 – 378. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 182

ПИСМО ОТ БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО НАМАЛЯВАНЕ НА ЛИХВАТА ПО ТЕКУЩАТА СМЕТКА „ЗАЕМИ НА ДЪРЖАВАТА“ ОТ 6 1/2% НА 5%

София, 20 юни 1911 г.

№ 11 630

Господине Министре,

В отговор на писмото Ви от 21 май т[ази] г. [...][1] имаме честта да Ви явим, че Управителният Съвет на Банката в заседанията си от 28 май н[астоящата] г., като разгледа всестранно въпроса за прилагането намаление на лихвите по текущата сметка „Заеми на държавата“ от 6 1/2% в размер на 5%, считано от 1 юний т[ази] г., дойде до заключение, че поне засега няма възможност да се направи подобен скок в намаляване лихвения процент по тая сметка.

И наистина предвид:

Че, съгласно чл. 4 от новия Закон за Банката, процентът за образуването на запасния капитал на Банката е повишен от 15% на 30%;

Че, съгласно чл. 49 от същия Закон, Банката отпуща на държавата по втората сметка „Държавно съкровище“ без лихва една сума от 109 милиона лева;

Че в тазгодишният бюджет на държавата е вписано като приход една сума от лева 3.400.000. – от чистите печалби на Банката, и

Че за улеснение на търговията в страната Управлението на Банката е намалило тази година лихвите по известен род операции от 7% на 6 1/2% и 6%, – то ако се намалят лихвите по сметката „Заеми на държавата“ в такъв значителен процент (1/2%, Банката ще се намери в трудното положение – не само да не може от чистите си печалби за 1911 г. да изпълни исканията на чл. 4 и 22 от Закона за Банката и чл. 5 от Закона за ипотечния кредит, като и да заплати предвидената в тазгодишния държавен бюджет сума от лева 3.400.000. – но още и да няма възможност да ликвидира известен процент от безнадеждните банкови креанси.

При все това, обаче, Управителният Съвет на Банката намира, че може и е съгласен да се намалят лихвите по сметката „Заеми на държавата“, но само от 6 1/2% на 6%, и то, считано от второто шестмесечие на текущата година, сир[еч] от 1-и юлий.

В случай, че повереното Ви Министерство се съгласи на това ни предложение, ще Ви молим, Господине Министре, да ни уведомите, за да предпишем нужното на тукашния ни клон.

Приемете, господине Министре, уверение на нашите отлични почитания:

Администратор: *Т. Николов* За Управител на БНБ: *Н. Николаев*

[Върху писмото резолюция:] *Това ликвидиране на безнадеждни банкови креанси не трябва да става за сметка на Държ[авното] съкровище, като плаща последното висока лихва, за да може БНБ да изкара някаква печалба. Подпис: Димитър Тончев, 22 юний 1911 г.*

ЦДА, ф. 258К,оп. 1, а. е. 984, л. 1 – 2. Оригинал. Машинопис.

1. Номерът на писмото липсва в текста.

№ 183

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ЛИХВЕНИЯ ПРОЦЕНТ ПО ТЕКУЩАТА СМЕТКА „ЗАЕМИ НА ДЪРЖАВАТА“

София, 14 юли 1911 г.

Протокол № 107

Заседание на 14 юлий 1911 г.

Заседават: Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов и членът на Проверителния съвет Христо Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

[...]

VII. Приемане предложението на Министерство на Финансите за намаление лихвения процент по сметката „заеми на държавата“ от 6 1/2% на 5 1/2%.

[...]

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Администратора на касовия отдел[1] писмото на Министерството на Финансите от 14 юлий 1911 г. под вх[одящ] № 13498, с което прави предложение и моли Управлението на Банката да се съгласи за намаляване на лихвения процент по текущата сметка „заеми на държавата“ от 6 1/2 на 5 1/2, начиная от 1 юлий н[астоящата] г.

Съветът, като взе предвид, че искането на Министерството на Финансите за намаление лихвения процент по въпросната сметка ще се смята от 1 юлий т[ази] г., така че не ще се отрази чувствително върху печалбите на Банката за текущата година; че напротив, според твърдението на Министерството на Финансите, какво вероятността за едно увеличение дълга на държавата по текущата сметка „заеми на държавата“, през второто шестмесечие на настоящата година е твърде голяма, тъй като значителна сума от тази сметка временно е покрита с излишната наличност на Държавното Съкровище; че от друга страна, основателно и справедливо е да се удовлетвори искането на Министерството, като се приеме предложението му за намаление процента на лихвата, която държавата до сега плаща на Б[ългарската] Н[ародна] Банка за направените при нея заеми,

ПОСТАНОВИ:

1. Приема предложението на Министерството на Финансите за намаление лихвения процент по текущата сметка „заеми на държавата“ от 6 1/2 на 5 1/2, начиная от 1 юлий 1911 г. и

2. Да се съобщи горното решение на Софийския клон за сведение.

[...]

За Управител: *Н. Николаев*
Администратори: *К. Мутафов*
Т. Николов
Член на Проверит[елния] съвет: *Хр. Иванов*
Пом[ощник] Секретар: *Н. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 26, л. 1005, 1006, 1011 – 1012, 1017. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 184

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ПОДНАСЯНЕТО В ДАР НА НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ НА ВЛОГА МУ В БНБ

София, 3 януари 1912 г.

Протокол № 1

Заседание на 3 януарий 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Христо Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VIII. Поднасяне на всенародния дар с капитализираните му лихви

до 18.I.1912 г. на НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКЪТ КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ.

[...]

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Управителят на Банката въпроса:

Как да стане поднасянето на всенародния дар с капитализираните му лихви до 18 януарий 1912 г. на НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКЪТ КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ.

Като взе пред вид:

1) Че, съгласно Закона за тая цел от 24 февруарий 1896 г.[1], обнародван в брой 44 на „Държавния Вестник“, тоя дар от лева златни петстотин хиляди е внесен от Държавното Съкровище в Българската Народна Банка с[ъс] задължение от страна на последната да го оползотвори и заедно с капитализираните му лихви, да го предаде в пълно разпореждане на на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА в денят, когато ТОЙ навърши съвършенолетието СИ;

2) Че това съвършенолетие, съгласно чл. 24 от Българската Конституция се достига на осемнадесети януарий хиляда деветстотин и дванадесета година;

3) Че длъжност на Управителният Съвет на Бъл[гарската] Нар[одна] Банка е с особено писмо (адрес) до НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКЪТ КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ да поднесе тоя дар, възлизащ с капитализираните му лихви до тая дата на един милион двеста шестдесет и седем хиляди четиристотин двадесет и три лева златни и двадесет стотинки;

4) Че тоя адрес, по своето особено назначение, трябва да се изработи художествено и трайно,

5) Че за тая цел ще трябва да се натовари г[осподин] Стефан Баджов, професор в Художествено-Индустриалното Училище в София, като се открие един кредит от хиляда и двеста лева, който надлежно да се оправдае,

С[ЪВЕТА] ПОСТАНОВИ:

1. Внесения в Българската Народна Банка на 1 март 1896 г. всенароден дар от лева златни петстотин хиляди да се предаде, заедно с капитализираните му лихви до

18 януарий 1912 г., в пълно разпореждане на НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКЪТ КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ на осемнадесети януарий хиляда деветстотин и дванадесета година, чрез един художествено изработен адрес, придружен с[ъс] Закона за дарът и сметката за капитализирането на тоя дар.

2. Адресът да се състави от Управителят на Банката и се одобри от Министъра на Финансите.

3. Художествената работа за приготвянето на адреса да се възложи на професора при Художествено-Индустриалното Училище Стефан Баджов, за която цел се отпуща една сума от хиляда и двеста лева.

4. Адресът да бъде готов до 15 януарий текущата година най-късно.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
К. Мутафов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
Секретар: *Т. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 28, л. 1 – 2, 5 – 6. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 388 – 390.

№ 185

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА СРОЧЕН ВЛОГ НА СУМА НА НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ

София, 7 февруари 1912 г.

Протокол № 18

Заседание на 4 февруарий 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Христо Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Приемане от Н[егово] Ц[арско] В[исочество] Княз Борис Търновски сумата от 1,267,423 лева 20 ст[отинки] на срочен влог за пет години с 5% лихва.

[...]

СЪЩИЯТ Администратор[1] съобщи, че НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ изказал желание, предадено на г[осподин] Управителя

чрез началника на Тайния кабинет г[осподин] Добрович, дадения му всенароден дар, заедно с капитализираните лихви, възлизащ на 1,267,423.20 лева, да се приеме от Банката на срочен влог за пет години.

По тоя повод,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се приеме от сумата от 1,267,423.20 лева на срочен влог за пет години с 5% годишна лихва.

1. Това решение да се съобщи на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите за одобрение.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
К. Мутафов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
Секретар: *Т. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 28, л. 157, 159, 166. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 186

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕТО НА ХУДОЖНИКА СТЕФАН БАДЖОВ

София, 8 март 1912 г.

Протокол № 35

Заседание на 8 март 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

IV. Ст. Баджов от София моли да му се плати допълнително едно възнаграждение за изработения от него художествен адрес, с който биде поднесен на Н[ЕГОВО] Ц[АРСКО] ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ всенародния дар от 500.000 лева заедно с капитализираната лихва.

[...]

ДОКЛАДВА се от същия[1] писмото на професора при Държавното художественоиндустриално училище Ст. Баджов от 24.I. т[ази] г., с молба да му се плати едно допъл-

нително възнаграждение от 400 лева за изработения от него художествен адрес, заедно с[ъс] сметката, по поднасяне на Н[ЕГОВО] Ц[АРСКО] ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ всенародния дар от 500.000 лева, оставен на срочен влог с капитализиране на лихвите в Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

Като разгледа приложените към писмото на просителя сметки и като намери, че искането на същия следва да се удовлетвори,

СЪВЕТА ПОСТАНОВИ:

Да се плати на художника професор Ст. Баджов едно допълнително възнаграждение от 400 лева за изработения от него адрес, с който биде поднесен на Н[ЕГОВО] Ц[АРСКО] В[ИСОЧЕСТВО] КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ всенародния дар от 500.000 лева с капитализираните лихви.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Ю. Бакалов*
Секретар: *Т. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 28, л. 303, 305, 307. Оригинал. Машинопис.

---

1. П. Чолаков.

№ 187

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ВЛОГ НА СУМА ОТ ФОНД „КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ“

София, 9 март 1912 г.

Протокол № 36

Заседание на 9 март 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VI. Председателят на Министерския Съвет изпраща един чек издаден на името на Н[ЕГОВО] Ц[АРСКО] В[ИСОЧЕСТВО] КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ, от застрахов[ателно] д[ружест]во „България“ за 50.000 лева с молба да се приеме на текуща сметка с 5% лихва под наименование „Фонд Княз Борис Търновски“.

[...]

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Администратора Николаев писмото на Председа-

теля на Министерския Съвет г[осподин] Ив. Ев. Гешов[1] от 9.III. т[ази] г. под № 321, с което, като изпраща един чек под № 13081 от 18.I.1912 г., издаден от застрахователното Д[ружест]во „България“ в Русе на заповед на Н[ЕГОВО] Ц[АРСКО] В[ИСОЧЕСТВО] ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ на сума 50.000 лева срещу Търговската банка в София, моли стойността на тоя чек, съгласно волята и желанието Н[ЕГОВО] Ц[АРСКО] В[ИСОЧЕСТВО] ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА, както и въз основа решението на Министерския Съвет от 8.II. т[ази] г., да се запише в книгите на Банката, като особен фонд под наименование „Фонд Княз Борис Търновски“, за уползотворение с 5% сложна лихва до достигането ѝ, било чрез лихвите, било чрез допълнителни към него пожертвования, до размер 100.000 лева, след което само ще се отпущат лихвите на така образувания фонд за стипендия по приложните науки.

Вследствие на този доклад,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се приеме от Софийския клон сумата 50.000 лева по чек № 13081 от 18.I.[1]912 г., издаден от застрахователното Д[ружест]во „България“ в Русе на заповед на Н[ЕГОВО] Ц[АРСКО] В[ИСОЧЕСТВО] ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ срещу Търговската банка в София на текуща лихвена сметка, като особен фонд под наименование „фонд КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ“, за уползотворение с 5% сложна лихва до достигането ѝ, било чрез лихвите, било чрез допълнителни към него пожертвования, до размер 100.000 лева, след което само ще се отпущат лихвите на така образувания фонд за стипендия по приложните науки.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *П. Чолаков*
Т. Николов
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
за Секретар: *А. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 28, л. 309, 312 – 313. Оригинал. Машинопис.

1. Иван Евстр. Гешов – вж. БНБ. Сб. док. Т. I., с. 25.

№ 188

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ВЪПРОСА ЗА ИЗИСКВАНЕ НА ОПРАВДАТЕЛНО ПИСМО, ЗА ДА СЕ ПРЕВИШИ ПРЕДВИДЕНАТА В ЗАКОНА ЗА БНБ НОРМА ЗА АВАНСИТЕ НА ДЪРЖАВАТА

София, 6 октомври 1912 г.

Протокол № 132

Заседание на 6 октомврий 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

I. Разглеждане въпроса за изискване на оправдателно писмо (акт д'ендамните[1] за да се превиши предвидената в Закона за Българската Народна Банка норма за авансите на държавата.

[...]

Г[осподи]н Управителят докладва въпроса за изискване на оправдателно писмо (акт д'ендамните) за да се превиши предвидената в Закона за Българската Народна Банка норма за авансите на държавата.

Съгласно чл. 49, алинея III-та от Закона за Българската Народна Банка, авансите, които последната може да прави на държавата, не бива да надминават двойната сума от номиналния размер на основния капитал на Банката. И понеже тоя капитал е двадесет милиона, то сумата на авансите, които държавата може да тегли от Банката, не бива да бъдат по-големи от четиридесет милиона лева.

От деня на мобилизацията, обаче, до днес авансите, давани на държавата бързо растат: те стигнаха вече законния предел от четиридесет милиона и даже го превишиха.

При всичко това, Управителният Съвет на Банката не смята да спре авансите на държавата, в момент, когато Отечеството е повикано да води въоръжена борба[2] и когато върховният закон на[д] всичко трябва да бъде законът за спасението на страната и когато всички аванси отидат именно за тая цел.

В[ъв] всеки случай, това не е Управителният Съвет, който може да нарушава Закона по свои съображения, колкото сериозни и наложителни да бъдат те. Както е ставало и другаде, именно в Англия, Банката като изложи върховната необходимост, която я кара да отстъпи в случая от Закона, трябва да иска от Правителството да ѝ разреши това отстъпление. По тоя начин Правителството ще поеме върху себе си всичката парламентарна отговорност за допуснатото закононарушение. С други думи, Правителството ще трябва да даде оправдателно писмо (акт д'ендамните) на Банката по нарушението на цитирания член, като поиска от своя страна подобен акт или вот от парламента.

Поради всичко това,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се иска оправдателно писмо (акт д'ендамните) от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите, относително надминаването установената в чл. 49, алинея III-та от Закона за Българската Народна Банка норма за авансите на държавата.

[Отстрани бележка:] *Одобрено от М[инистерство]то на Ф[инанси]те [с] писмо от 12.X. т[ази] г. № 14457.*

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Т. Николаев
П. Чолаков
Ив. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Х. Ю. Бакалов*
Пом[ощник] секретар: *[К. ...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 31, л. 1305 – 1307, 1312. Оригинал. Машинопис.

1. Д'ендамните (фр.) – за опрощаване, за възмездяване.
2. Балканската война е обявена на 5 октомври 1912 г.

№ 189

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОТКРИВАНЕ ТЕКУЩА СМЕТКА НА НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ В БУДАПЕЩА

София, 14 юни 1913 г.

Протокол № 62

Заседание на 14 юний 1913 г.

Заседават: г[осподин] Управителят Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Иван К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 5 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

I. Откриване специална текуща сметка на името на НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ в размер на равноценното на 650,000 крони срещу залог на влога Му при Софийския клон и превеждането на същата сума в Будапеща.

[...]

ДОКЛАДВА се от Администратора г[осподин] Николаев писмото на НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ, постъпило на 14.VI. т[ази] година, с което нарежда да се турят на разположение на 17 т[ози] м[есец] в Будапеща на г[осподин] М. Златарев, Интендант на цивилната листа на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ 650,000 крони, с равноценното на които да Му се открие една специална текуща сметка срещу залог на влога Му, находящ се на НЕГОВО име при Софийския клон.

По този доклад,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Да се открие на НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ на общо основание една специална текуща сметка с 6 1/2% годишна лихва в размер на равноценното на 650,000 крони срещу залог на влога Му, находяща се на НЕГОВО име при Софийския клон.

2. Същата сума да се преведе в Будапеща и държи на разположение на интенданта на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ г[осподин] М. Златарев.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
И. К. Маринович
Г. Цанев
Член на Провер[ителния] съвет: *Х. Ю. Бакалов*
Пом[ощник] Секретар: *Н. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 32, л. 352. Оригинал. Машинопис.

№ 190

СВЕДЕНИЕ И ТАБЛИЦА ЗА ПЛАТЕЖИТЕ ПО БЪЛГАРСКИТЕ ДЪРЖАВНИ И ГАРАНТИРАНИ ОТ ДЪРЖАВАТА ЗАЕМИ ПРЕЗ ПЪРВОТО ПОЛУГОДИЕ НА 1914 г.

София, 22 ноември 1913 г.

ПЛАТЕЖИ В ГЕРМАНИЯ И АВСТРИЯ:

I. За изплащане сега за с[мет]ка на Дирекцията за постройките на железниците 156.715

„ „ „ „ „ Главната дирекция на железниците и пристан[ищата] 765.907

„ „ „ „ „ Дирекцията на пощите и пр. (пощенски записи) 3.000.000

II. До края на текущата 1914 г. – службата на държавните дългове без парижките заеми 1902, 1904 и 1907 г. 8.552.250

III. През I полугодие 1915 г. – службата на държавните дългове; заеми, бонове и др. без парижките и руските заеми 11.000.000

„ „ „ „ „ – разни военни доставки от Германия и Австрия ..... 16.627.395* известни до 21.10.1914 г.

„ „ „ „ „ – Главната дирекция на железниците: подвижен материал 4.432.478

„ „ „ „ Дирекцията за постройка на железниците 379.150

..... 44.913.895

или кръгла сума, необходима от края на първото полугодие [на] 1915 г. за платежи в Германия и Австрия, ... 50.000.000 лева.

ВЪТРЕШНИ ПЛАТЕЖИ, ЗА КОИТО Е ПОТРЕБНО ЗЛАТНА НАЛИЧНОСТ:

Освен горната сума в злато, необходима е още и друга, с която да се гарантира банкнотната емисия на Българската Народна Банка, която ще расте:

Първо, за покриване разходите на държавата. Прихода на последната по редовния бюджет, по всяка вероятност, ще се приключва месечно средно с един дефицит от 10.000.000 лева, понеже приходите не ще могат да постъпват на време и в предвидените размери при днешното политическо положение на страната. Тоя дефицит за девет месеци ще възлезе на 90.000.000 лева, срещу който Българската Народна Банка ще може, според нейния последен баланс, да издаде още 60.000.000 лева банкноти, а за разницата от 30.000.000 лева потребно е една сума в злато от 100.000.000 лева, която да се тури на разположение още сега на Българската Народна Банка и се засили нейната златна наличност.

Второ. За посрещане разходите по извънредните свръхсметни кредити на Воен-

ното Министерство за вътрешни доставки: облекло, снаряжение и др. една сума от 60.000.000 лева в банкноти съответствующи на 20.000.000 лева ефектив.

Трето. Една евентуална мобилизация ще наложи на Българската Народна Банка да посрещне за сметка на държавата един първоначален разход от 60.000.000 лева в банкноти, съответствуващи на 20.000.000 лева ефектив.

Четвърто. За изплащане на реквизицията чрез банкнотите на Българската Народна Банка необходимо е една сума от 75.000.000 лева, съответствуващи на 25.000.000 лева ефектив.

Или всичко необходимо в злато 125.000.000 лева, които за да се набавят, наложително е да се сключи един заем от 150.000.000 лева номинални приблизително.

Имайки пред вид платежите, които има да настъпят в Германия и Австрия, също и с оглед на платежите, които Българската Народна Банка има да върши за сметка на държавата, изтеглюването на произведението от проектирания заем от 150.000.000 лева може да стане по следующия начин:

1. При подписване на договора за заема 30.000.000
2. На 1 февруари 1915 г. 30.000.000
3 На 1 април 1915 г. 35.000.000,

с резерва за тая последната сума, че Българското правителство може да я изтегли и преди тоя срок, ако събитията наложат мобилизацията, заедно с предназначените за тая цел 20.000.000 лева, щом за това банките бъдат предизвестени с осем дни по-рано.

4. На 1 май 1915 г. ..... лева 30.000.000

Така турените на разположение на Българското правителство суми ще може последното да изтеглюва постепенно, според нуждите, месечно 10 – 15 милиона лева и без такова задължение, ако се наложи мобилизацията.

Началник на Държавните дългове: [...]

[Бележка] * *От тая сума 4.689.310.50 лева са още сега платими, ако имаме въз можност да стане приемането на материалите.*

ЦДА, ф. 258К, оп. 1, а. е. 976, л. 23 – 25, 27. Оригинал. Машинопис.

№ 191

СВЕДЕНИЕ ЗА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ДЪРЖАВНОТО СЪКРОВИЩЕ КЪМ 7 ДЕКЕМВРИ 1913 г.

София [1913 г.]

1) За изплащане боновете за реквизицията кръгло лева	300,000,000
2) За изплащане на разходите по войната, съгласно разрешените до сега специални извънредни свръхсметни кредити утвърдени с указ №№ 82, 101/1912 г., 8, 19, 26 и 30/1913 година.....	300,000,000
3) За покриване разходите по извънредния свръхсметен кредит, утвърден с указ № 83 от 27.IX.1912 г. за военни	

нужди 10,052,788
4) За покриване разходите по извънредните
бюджети за 1911/1912 години 25,000,000
5) За покриване разходите по извънредните
бюджети за 1912 и 1913 години..... 30,000,000
6) [За] летящия дълг на държавата към Българската
Народна Банка и Българската Земледелческа Банка, произходящ
от извънредни свърсметни кредити, гласувани преди войната,
главно за шосейната мрежа и пр. 30,893,361.28
7) За доплащане стойността на строящата се железопътна
линия Мездра-Видин кръгло, 18 милиона лева и за разни рекламации
по постройките на железниците 7 милиона лева
всичко 25,000,000
Всичко 720,946,149.28
Освен горните задължения, нека се има пред вид, че бюджета
за 1913 година ще се приключи с един дефицит в никой
случай не повече от
25,000,000 лева.
Една част от тези задължения, а именно посочените
в точка 2 и 3 за разходи по войната, са покрити както следва:
а) по точка 2 и 3 издадени са:
1) На Парижката и нидерландска банка, а Paris,
съкровищни бонове за 50,000,000
от които 40,000,000 лева с падеж 2/15.XI.1913 г.
и 10,000,000 с падеж 5/18 декември 1913 година.
Срока на тези бонове е продължен до сключването на
проектирания заем.
2) На Винер банкферайн а Vienne
съкровищни бонове..... 30,000,000
с падеж 12.V.1914 година н[оминална] ст[ойност], който
може да се продължи още 6 месеци, т. е. до 14.XI.1914 година.
3) На частни лица и учреждения съкровищни бонове
за военни доставки с разни падежи..... 14,602,148.73
б) По точка 4 издадени са съкровищни бонове на
Парижката и нидерландска банка, а Paris, за покриване разхода
по извънредния бюджет за 1912 година на сума 25,000,000
с падеж 5/18.XII.1913 година.
в) С аванса по текуща сметка при Руско-Азиатската банка
в Петербург..... 27,000,000
г) Чрез аванса на Българската Народна Банка, съставляващ
дългът на държавата към 1.XI.1913 година 149,404,310.01
Всичко 296,006,458.74
без дължимата сума от 300,000,000 лева кръгло за реквизицията.

От сумата 296,006,458.74 лева като се спадне аванса от 25 милиона лева срещу съкровищни бонове за покриване разходите по извънредния бюджет за 1912 година, ос-

татъка 271,006,458.74 лева е употребен за покриване разходите по войната, посочени погоре в точка 2 и 3 от задълженията на Държавното Съкровище. Разликата между 310,052,788 и 271,006,458.74 от 39,046,329.26 лева, произлиза от това, че една част от тези разходи за войната не са още оформени с платежни заповеди и защото някои от военните доставки не са окончателно ликвидирани и продължават да се изпълняват.

Войната можеше да има извънредно грозни последствия за страната, както в[ъв] финансово, така и в икономическо отношение, ако България не беше чисто земеделческа страна. Благодарение на обстоятелствата, че 80% от нейното население е земеделческо, последствията от войната не са катастрофални, както това неминуемо щеше да бъде за страна, дето индустрията е преодоляющя.

Днешните задължения на България на сума 720,946,149 лева не са непоносими за Държавното Съкровище, нито пък пакостно би могли да влияят, защото, предполага се, че изплащането на реквизицията ще стане посредством един вътрешен облигационен заем, чиито облигации с 6% годишна лихва ще заменят временните реквизиционни разписки. 70% от реквизицията се пада на селското население и около 30% на градското – предимно търговци и индустриалци. Реквизицията от селското население е разпределена между 550,000 семейства или средно по 380 лева на семейство. Дадената реквизиция съставлява една същинска икономия за селското население, благодарение на добрата реколта през последните 2 – 3 години. Икономията, която българския селянин може да реализира в натура през последните две-три години не е предназначена за пласиране в ценни книги, както това би направил европейския селянин; напротив българския селянин употребява своите пестения само за купуване на недвижим имот: ниви, ливади и пр., ето защо селското население ще може да дочака без всякакво притеснение момента, когато Държавното Съкровище би могло да му изплати реквизицията изцяло или постепенно.

Доколко земеделческото население е охолно свидетелствува наличността на Българската Земеделческа Банка 4,435,829.83 на 1.IX.1912 година – преди войната на 11,558,666.07 на 1 ноември 1913 година. Това увеличение се дължи на обстоятелството, че земеделците уреждат редовно своите задължения към Българската Земеделческа Банка, без да прибягват до нови заеми от същата*.

При изплащане на реквизицята, Държавното Съкровище ще прихване всички недобори от преки данъци на сума 39,000,000 лева, от които 16,800,000 лева кръгло за сметка на 1912 година, през която всяко събиране на преките данъци, поради войната, бе преустановено.

Относително разрешените свърхсметни кредити за разходи по войната на сума 300,000,000 лева трябва да се забележи, че около 75,000,000 лева от тази сума са изплатени за заплати на офицери, следователно тая сума е останала в страната. Това обстоятелство се е отразило благоприятно и върху спестовната каса, влоговете на която през периода на войната са се увеличили с около 9,000,000 лева. Освен това, доставените по същия свърхсметен кредит военни материали не са изцяло употребени; има доста материали, чиито употребление ще стане през последующите години и не ще има нужда да се предвиждат нови кредити в бюджета, а с това ще се облекчи за две-три години военния бюджет. Нека прибавим, че най-необходимите за сега военни материали могат да бъдат доставени посредством отсрочки в изплащането, за което има вече предложения от най-реномираните европейски фабрики, с които България работи от нейното създаване до сега. Някои от тези фабрики, готови да поемат поръчките на Българското правителство, предлагат да доставят необходимите военни материали срещу български

съкровищни бонове, платими в 5/6 години, а това би било едно значително облекчение на Държавното Съкровище.

Що се отнася до летящия дълг на държавата към Българската Народна Банка и Българската Земледелческа Банка посочен в точка 6 от 30,893,361.28 лева, неговото изплащане може да бъде отложено, тъй като и преди войната той бе приблизително същия и се покриваше в[ъв] всяко време с излишната държавна наличност. При сегашното постепенно засилване на държавните постъпления той в скоро време ще стане фиктивен, като се знае, че постъпленията през месец ноември 1913 година кръгло 20,000,000 лева се равняват на постъпленията за същия месец през 1911 година. Също така не е належащо за сега и изплащането на сумата 25 милиона лева за постройката на линията Мездра-Видин, защото тази линия не е още довършена и момента за окончателното ликвидиране на това предприятие ще настъпи по-късно – след две години.

Явно е, обаче, от изложеното до тук, че Държавното Съкровище има за сега нужда от един заем от около 300 милиона лева, от произведението на който ще се изплатят:

1) Аванса, отпуснат от Парижката и нидерландска банка, срещу съкровищни бонове 75,000,000
2) Аванса, отпуснат от Винер банкферайн срещу съкровищни бонове 30,000,000
3) Издадените на частни лица съкровищни бонове 14,602,148.73
4) Аванса по текуща сметка при Руско-Азиатската банка в Петербург. 27,000,000
и
5) Аванса от Българската Народна Банка, съставляващ дълга на държавата към 1.XI.1913 година 149,404,310.01
Всичко 296,006,458.74

С изплащането на Българската Народна Банка от 149,404,310.01 лева, тя ще може с кредита, който е дала на държавата да услужи на своята клиентела, търговци и индустриалци и с това да даде нов тласък на търговията и индустрията в страната, както и да поддържа курсът на облигациите за изплащането на реквизицията и открива кредит срещу депо на същите. Ако до сега Българската Народна Банка бе затруднена малко в липсата на камбио, това затруднение бе само временно и се дължеше на неуредиците в експорта, но сега и това препятствие е премахнато и предстои за изнасяне около един милион тона зърнени храни в странство.

Ако, по една или друга причина, сключването на бъдещия държавен консолидиран заем не се осъществи в[ъв] Франция, сумата от 300,000,000 лева кръгло, каквато е необходима за сега на българското Държавно съкровище, България би могла лесно да намери извън Франция и да консолидира своите финанси. Но знаем, че България има още приятели в[ъв] Франция, които въпреки платената кампания на тамкашната преса през недавното минало от неприятелите на България, държат много за засилването и развитието на търговско-икономическите отношения между Франция и България – на тези истински французки патриоти и на работливостта и на пестеливостта на българския селянин разчитаме.

[Бележка] * *Последното пък се потвърждава от срочните влогове в Българската Земледелческа Банка, които на 1.IX.1912 г. възлизаха на 44,663,830.49 лева, а сега на 1.XI.1913 г. на 46,329,524.62 лева, т. е. едно нарастване на срочните влогове от 1,665,694.13 лева.*

ЦДА, ф. 313К, оп. 1, а. е. 2067, л. 1 – 5. Оригинал. Машинопис.

№ 192

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ ВЪПРОСА ЗА ЛИХВЕНИТЕ ПРОЦЕНТИ НА ЗАЕМИТЕ, КОИТО БНБ ДАВА НА ДЪРЖАВАТА

София, 3 март 1914 г.

Протокол № 34

Заседание на 3 март 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов и Ив. К. Маринович.

Присъствуват: Председателят на Проверителния съвет г[осподин] Ив. Кацаров.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[яд].

Дневен ред

I. Разглеждане писмото на Министерство на Финансите от 28 февруарий 1914 г. № 1150, относително лихвения процент на авансите, които прави Банката на държавата.

ДОКЛАДВА се от Администратора на счетния отдел[1] писмото на Управлението на държавните дългове от 28 февруарий т[ази] г. под № 1150, с което се явява на Банката, че Министерството смята да ѝ одобри 4% лихва за авансите на държавата при нея през 1914 година.

Съветът, като размени мисли по повдигнатия въпрос, намери, че това искане на Министерството не може да се удовлетвори по следните съображения:

1) Общо явление е, резултат на един неотразим стопански закон, щото след една продължителна и изтощителна война, каквато, безспорно беше и войната на България с Турция и нейните бивши съюзници[2], цената на парите в дадена страна да поскъпне. Ако се изхождаше от това положение, Банката би трябвало да изобщо повиши своя лихвен процент. Тя се въздържа да не прави това, за да не предизвика петрубация в нашето парично тържище, което и без това не е в завидно положение. Като Централен кредитен институт, върху плещите на който, по необходимост най-тежко се слагат последствията от създаденото положение след войната, Банката си е турила за цел да запази кредитното и парично равновесие в страната. А това, при днешните кредитни и парични условия, е съпроводено с голям риск и неизбежни жертви, които биха могли да се посрещнат и понесат само с[ъс] задържането на днешния уровен в лихвата на Банката по отношение на цялата нейна клиентела, – в това число и държавата. Инак, Банката не само, че не ще може да постигне поставените си задачи, но тя би рискувала да приключи годината с такива отрицателни резултати, които биха компрометирали нейното положение на кредитен институт в страната и в странство. Ще каже, че не е днешното стечение на обстоятелствата в момента, когато може да става дума за намаляване банковата лихва, па било то и по отношение на един неин крупен и привилегирован клиент, какъвто е държавата.

2) Освен изтъкнатата по-горе причина от временен характер, има и друга една от постоянен характер причина, която даже при нормални времена, не би позволила да се уважи искането на Министерството.

Известно е, че Банката не е само кредитор, който прибира лихви, а тя е и длъжник, който плаща такива. А това ще рече, че не е само банкнотната емисия източника, от който Банката черпи средства за своите операции, както обикновено се мисли. Напротив, грамадната част от нейните източници се състои от сумите, които частни лица и

разните държавни и обществени учреждения влагат у нея на уползотворение, както и от авансите, към които Банката, особено в изключителни времена, като днешните, прибягва при своите кореспонденти в странство. А тия нейни пасивни операции, независимо от положението и развитието на активните ѝ такива, поглъщат значителна част от нейните печалби. За илюстрация, ще посочим, че само за разните срочни и други влогове Банката е платила лихви през миналата година лева 4,471,303.26. Значителни лихви тя е платила и на своите странни кореспонденти за сключените при тях аванси за камбиялни и други цели. Минаваме мълком жертвите, които Банката има да понесе от известните и на самото Министерство мерки за възстановяване на нейните камбиялни фондове и които ще има да се отразят върху резултатите от операциите ѝ за текущата година.

По-голямата част от срочните влогове на Банката се състои от такива, които се оползотворяват с лихва 5%. Средната лихва на тия влогове през 1913 година възлиза на 4.91%, или на около 4.65%, пресметнато с платеното на спестовната каса.

Лихвата, която Банката плаща за авансите си в странство тоже не пада средно по-долу от 4 1/2% и 5%. Това [е] в нормални времена. Обаче, през миналата година, па и в този момент тя има аванси в странство, на които лихвата се движи между 6 и 8%.

Очевидно е, прочее, че когато Банката плаща такава лихва за своите източници, съставляющи важните пера от нейните пасивни операции, ней е абсолютно невъзможно да допусне една активна операция с лихвен процент, равен или по-долен от оня за нейните пасивни операции. Противното би значило една очевидна и предварителна загуба, на която никоя банка в света не би се решила, още по-малко една централна банка с такива широки и сложни задачи, каквито са задачите на [Българската] Народна Банка.

3) Банката извършва даром касовата служба на държавата. Независимо от това, тя авансира на същата безлихвено една сума от 10,000,000 лева, равна на целия размер на стария ѝ капитал, или на половината от сегашния, още ненапълно внесен, такъв. Същата заема едно привилегировано положение пред Банката и по отношение на лихвения процент по авансите, които ѝ се правят извън горната сума, като плаща най-ниския лихвен процент засега – 5 1/2%, който както се вижда по-горе, се приближава до оня, който самата Банка плаща за голяма част от своите лихвоносни източници. А всичко това е една достатъчна отплата за привилегията, която Банката има в качеството си на емисионна банка. Даже, погледнато сравнително, редеванса[3] на Банката към държавата за нейната банкнотна емисия едва ли не надминава оня, който привилегированите акционерни банки в странство обикновено плащат за същата цел. Да се искат от Банката по-големи жертви, би значило да се постави тя при условия много по-тежки от ония на въпросните банки и по този начин да се разклати нейната мощ, която при особените условия на нашия стопански живот, не само че трябва да остане незасегната, но трябва с всички средства и грижи и от страна на държавата и от страна на нейните ръководители да бъде все повече и повече засилвана.

4) Българската Народна Банка е публичен кредитен институт, печалбите на който отиват в Държавното Съкровище. А това е една достатъчна компенсация за лихвите, които държавата плаща за евтините и леснодостъпни средства, които тя винаги намира при Банката и които, вземани от друго място, биха ѝ костували твърде скъпо, – независимо от трудностите, които често пъти се явяват непреодолими. При туй положение на Банката към държавата, стремлението на последната да бъде тя предварително, още през течението на годината използвана за целите на фиска, – стремление твърде естествено в отношенията на държавата към привилегированите акционерни банки

в странство, които главно работят за своите акционери, – това стремление по отношение на Банката се явява не само нещо неуместно, но то, като не облекчава кой знае колко товара на бюджета, може да бъде съдбоносно за същата като международен кредитен институт.

5) Най-после, не е безразлично за Банката, дали ползата, която извлича от нея фиска бъде резултат от нейната годишна дейност, или тая полза бъде предварително използвана от него. Знайно е, че само известна част от чистите печалби на Банката отива, като принос от нея в Държавното Съкровище. Всичко останало остава да подхранва разните нейни резерви. Като се знае, какво грамадно значение има в съвременното банково дело резервните фондове на кредитните институти, че тия фондове са, така да се каже, техните осигуровки против риска, явно е, че предварителното използване на Банката по начина, искан от Министерството, ще стане главно за сметка на нейните резервни фондове. А туй ще има за последствие накърнението на нейната стабилност, което ще я направи непригодна да посреща с нужното спокойствие и твърдост рискът, свързан с постигането на нейните задачи в нашия стопански живот, на който тя се явява опора и център.

Предвид на всичко това,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Лихвения процент за авансите на държавата при Банката да остане и за напред в размера н 5 1/2%, докато настъпят по-благоприятни условия за неговото намаление без риск за Банката.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*
Секретар: *Т. М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 35, л. 297 – 302. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.
2. Става въпрос за Междусъюзническата война от 1913 г.
3. Редеванс (фр. redevance) – задължение.

№ 193

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ФОРМИТЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМИ НА ДЪРЖАВАТА

София, 13/14 декември 1914 г.

Протокол № 166

Заседание на 13 и 14 декември 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Крум Мутафов, П. Чолаков и Т. Николов.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Г. Попов.

Заседанието се откри на 9 до 12 часа и от 6 до 8 часа пр[еди] и сл[ед] об[ед]

Дневен ред

I. Разрешение на въпросите: 1) при какви условия могат да се отпущат заеми на държавата и 2) каква е компетентността на Управителния Съвет при разрешаване заемите на държавата и по какъв ред трябва да става това разрешаване.

[...]

Г[осподин] Управителят на Банката подложи на разрешение следните въпроси:

При какви условия могат да се отпущат заеми на държавата и

Каква е компетентността на Управителния Съвет при разрешение заемите на държавата и по какъв ред трябва да става това разрешаване.

I.

По сегашния Закон за Банката, заемите на държавата се правят по следните нейни нужди:

За посрещане анюитетите по държавния консолидиран дълг (чл. 49 [от] Зак[она] на Банката);

За посрещане текущите разходи на държавата, съгласно гласуваните редовни кредити в бюджета, или извънредни такива, били те обикновени или извънредни (чл. 5 от Закона за Банката, комбиниран с чл. 275, 56 и 93 от Закона за отчетността по бюджета).

Това разграничение се налага, едно защото е предвидено в Закона за Банката и друго, защото условията на заемите от Банката, по Закона на същата, са различни в единия и другия случаи.

И, наистина, ако се касае за заеми, нужни по анюитетите за Държавния консолидиран дълг, по смисъла на чл. 49, такива заеми трябва да се удовлетворят преди всички други, защото иначе рискува се не само с кредита на държавата, но и с оня на Банката и цялата страна. Дойде ли дума за вторите заеми, там Банката може да се въздържи и да не удовлетвори всички искания на държавата, съобразявайки се с[ъс] средствата, с които разполага, и с[ъс] своята главна рол на регулатор на кредитното и парично тържище в страната.

Относително условията, под които могат да се дават заеми на държавата, трябва да се различават условията, свързани с формата, под която се отпуща заема, и онния, зависящи от размера на тоя последния.

А. ФОРМА НА ДЪРЖАВНИТЕ ЗАЕМИ

Законът за Банката, относително формата, различава:

а) Заеми под вид на сконтиране съкровищни бонове (чл. 27).

б) Заеми под вид на залог на такива бонове (чл. 70 и 71 от Устава).

в) Заеми под вид на емисия на държавни облигации или ренти (чл. 50 от Закона за Банката).

г) Заеми под вид на специална или авансова текуща сметка.

За последния случай нийде не се говори изрично в Закона за Банката, но затова пък в договорите за държавните заеми, имащи сила на закон, понеже са гласувани и приети от Народното Събрание, често се говори за сума от заеми, турени чрез Б[ългарската] Н[ародна] Банка на разположение на държавата за постройка на железници, пристанища и други – суми, които се изразходват последователно и не могат, следова-

телно, да бъдат отпущани иначе, освен по текуща сметка. От друга страна, последната алинея на чл. 49 и първата на чл. 50 от Закона за Банката предполагат съществуването на подобна сметка.

Нека се забележи, че тук на става дума за безлихвена текуща сметка на Държавното Съкровище, което се заверява с постъпилите в Банката държани приходи и задължава с направените платежи от Банката за сметка на държавните разходи. В случая не се касае за заеми (чл. 49, ал. 1).

Законът за Банката предвижда особени условия за заемите само под вид на сконтиране на съкровищни бонове. Те могат да бъдат с падежи и по-дълги от три месеца и да са облечени само с подписа на държавата (чл. 27). При това, уставът на Банката, който не е отменен в тая част с новия Закон, казва, че „колкото се отнася до сконтото (лихвата) и срока на съкровищните бонове, сконтирани или заложени, те са същите, както и за полиците". Но срокът, видяхме вече, по Закона от 1906 г., може да бъде подълъг от три месеца. Тъй че остава само размера на лихвата или сконтото Тук трябва да се забележи, че щом срока е по-дълъг от сконтирането, той може също да бъде и поголям от три месеца и при залагането. Когато тая особеност се допуща в случай на сконтиране, тя още повече трябва да се приеме в случай на залог, дето условията, изобщо, са по-леки, ако това и да не е казано изрично в Закона.

Понеже за специалните текущи сметки няма особени условия, предвидени в Закона или устава, там, гдето такива се допущат, би трябвало да се прилагат за срока и лихвата общите правила, освен ако с[ъс] закон се направи изключение от тях.

Разбира се, че другите условия по тия форми на държавните заеми, именно условията за продължение на срока, протеста, екзекуцията, предвидени за обикновените длъжници, не могат да се прилагат спрямо държавата, защото тя е суверенна личност, която автономно урежда своите дългове и начина на изплащането им и не може да се въведе в реда на частните юридически или физически лица, за които важи общото частно право.

Колкото до емисията на държавните заеми от страна на Банката, тоя случай е извънреден и се урежда с[ъс] специални съглашения между Банката и правителството, одобрени от Народното Събрание.

Б. РАЗМЕР НА ДЪРЖАВНИТЕ ЗАЕМИ

Най-важните условия на заемите на държавата, са обаче, условията относително техния размер. До какъв размер може да се заема на държавата, как се определя тоя размер и от какво зависи той?

Според най-стария устав на Банката от 25 януарий 1879 г.виж, Банката е можела да открива текущи сметки само срещу парични влогове, т. е. влогови сметки (§17 точка "б"), а държавните свободни суми тя е съхранявала в[ъв] вид на безлихвена текуща сметка (§18). Тъй че, според тия правила, държавата не е могла да прави никакви заеми от Банката: тя е можела само да тегли по безлихвената си сметка в размер, какъвто нейният безпроцентен влог е позволявал, т. е. до пълното изчерпване на оборотните средства, съхранявани в Банката, в качеството ѝ на централно ковчежничество (виж „Записка по вопросу об учрежденіе в Софіи Банки")[1].

С преобразуването на Банката в едно емисионно държавно учреждение, държавата за пръв път по легален начин доби право на заеми от Банката, и то в твърде ограничени форми и размери. Именно, съгласно Закона от 1885 г. и устава от същата година, Банката „сконтира бонове на Държавното Съкровище и дава в заем пари на държавата

срещу тия бонове за едно количество, което ще се определи в устава“ (чл. 5, т. 8 от Закона). А уставът разпорежда, „че Б[ългарската] Н[ародна] Банка не може да сконтира бонове на Държавното Съкровище или да даде на държавата в заем пари под залог на тия бонове за едно количество по-голямо от петата част от нейния действителен капитал (чл. 70). Нека се забележи, при това, че тоя текст на устава е идентичен с текста на устава на Българ[ската] Народ[дна] Акционерна Банка (чл. 27, т. 4). Заеми на държавата в друга форма, освен в бонове, или в по-голямо количество от горното не се е допущало от Закона и устава от 1885 г.

Това е, прочее, Законът от 1906 г., който разшири и формите на държавните заеми (бонове, текущи авансови сметки, облигационни заеми), и техния размер. Тоя последния именно, чл. 50 от Закона за Банката разпорежда, че „Банката прави заеми на държавата (чрез Министъра на Финансите), но в никой случай подобни заеми на могат да накърняват наличността, нужна за циркулацията ѝ“. Това правило, очевидно, отменява ограничението на старото правило на устава на Банката от 1885 г., което свежда размера на заемите на 1/5 от действителния (запасния и резервния) капитал на Банката, и разширява, както формата на заема, тъй и максималния му размер до една твърде еластична величина. Но ясно е, че предвиденият в чл. 50 размер ще трябва да се определя в[ъв] всеки случай отделно, в зависимост именно от фактическото отношение между наличността и пуснатите в обръщение банкноти – отношение, което в[ъв] всеки момент подлежи на изменение, според това, дали факторите, които определят движението на наличността клонят да я увеличат или намалят, и понеже действието на тия фактори най-бързо и най-ясна се проявяват в колебанието на камбиялните курсове и курсовете на размяната на злато срещу сребро (пазар ажио), то, безспорно е, че Банката в[ъв] всеки случай отделно ще трябва да се съобразява, до колко състоянието на наличността и банкнотното обръщение, както и тенденциите за изменение на тяхното отношение, указаемо преди всичко от курсовете на камбиото и ажиото, позволяват да се удовлетвори искания заем от държавата и в какъв именно размер.

II.

Но кой е компетентният орган на Банката, който ще трябва да констатира горното положение на наличността и циркулацията (разбира се, банкнотна) и, според това, да се произнася по заемите на държавата? Какъв и по какъв ред трябва да процедира тоя орган?

На тия въпроси чл. 71 от устава от 1885 г. отговаря, както следва: „Размерите на сконтото за Софийското седалище, както и количеството на съкровищните бонове, които могат да се приемат за сконтиране или под залог, се определят всяка седмица от Управителния Съвет, одобряват се от Министерството на Финансите и се обнародват в „Държавен Вестник“.

Това разпореждане е било изменено с указ № 39 от 28 февруарий 1890 г., само с това, че са изхвърлени думите „всяка седмица“. Оставено е, сиреч, по-голяма свобода на Съвета относително големината (дължината) на периодите.

От тия разпореждания на устава следва:

а) Че компетентният орган, който се произнася по заемите на държавата от Банката, е Управителния Съвет на същата;

б) Че това произнасяне става предварително и grosso modo[2], т. е. Съветът периодически, без да е задължително тоя период да бъде седмичен, определя, заедно с размера на сконтото, размера на заема, какъвто може да авансира на държавата за следния период, срещу съкровищни бонове, единствената форма на заемите на държавата по За-

кона от 1885 г.;

в) Че определеният кредит, с какъвто може да разполага държавата чрез сконто или залог на съкровищни бонове в даден период, се съобщава на Министъра на Финансите за одобрение, заедно с размера на сконтото, и

г) Че веднъж одобрен, той, разрешеният кредит, се публикува в Държавния Вестник, заедно с размера на сконтото, по който изобщо се извършват сконтовите и заемните операции на Банката.

Разбира се, Министърът на Финансите, като одобрява разрешения кредит от Съвета, може да иска и да се увеличи, ала това увеличение не може да иди по-далеч от 1/5 от действителния капитал на Банката, като се държи сметка и за авансираното. Иначе ще се наруши чл. 70, ал[инея] I от устава, комбиниран с чл. 5 п[ункт] 8 от Закона за Банката.

Нещо повече: предвиденият в чл. 71 ред, който свързва решението на Съвета по определяне авансите на държавата с определението на размера на сконтото, съдържа в себе си и едно от голяма важност условие по заемите на държавата, според Закона и устава от 1885 г. То е, че авансите на държавата, чиито максимален размер не бива да надминава 1/5 от действителния капитал на Банката, се определят в зависимост от ония условия, които определят височината на размера на сконтото. А знае се, че сконтото в ръцете на една емисионна банка е най-мощното оръдие за запазване на нейния златен резерв. Размерът на сконтото се повишава, когато златният резерв рискува да се изтощи; той се намалява, когато прилива на златото в страната направи златната наличност в касите на Банката изобилна и кредитната циркулация се съкрати. Тъй че да се разрешават кредити на държавата предварително, периодически и в зависимост не само от капитала си, но главно от колебанията на сконтото, това ще каже да се дават заеми на държавата до толкова, до колкото отношението на банкнотната наличност към банкнотното обръщение позволява това, до колкото, с други думи, чрез тия заеми изчерпването на златния ѝ резерв не са застрашава и не влече след себе си обезценение на банкнотната циркулация и, изобщо, на валютата в страната. По тоя начин разпорежданията на Закона и устава от 1885 г. идат да се срещнат с ония от 1906 г., именно с чл. 50 от Закона за Банката. „В никой случай, казва тоя последният член, заемите на държавата не могат да накърняват наличността, нужна за циркулацията“. Това е една и съща идея, изразена по-малко или повече сполучливо в текстовете на устава от 1885 г. и Закона от 1906 г. Разликата е само в това, че в Закона от 1906 г. изчезва ограничението за размера на заемите на държавата в зависимост от капитала (една пета от „действителния капитал“).

След това, ясно е, че и сега, т. е. и под господството на новия Закон, компетентният орган за разрешаване заемите на държавата е и трябва да бъде Управителния Съвет. Също така, безспорно става, че това разрешаване трябва да става по същия ред, който е предвиден в чл. 71 от устава, изключая публикацията.

И наистина, по чл. 13 от Закон за Банката от 1906 г., на Управителния Съвет, между другото, принадлежи, т. е. той е компетентен: да регулира паричното и кредитното обръщение, Но заемите на държавата се разрешават по чл. 50, именно в зависимост от наличността и циркулацията (кредитното обръщение).

Следователно, оня орган на Банката, който е натоварен с регулирането на парично и кредитно обръщение, той трябва да бъде органа, който ще има да се произнася и по заемите на държавата.

На второ място, понеже по естеството си това отношение между наличността и циркулацията е изменчиво и се явява като функция на ред стопански, финансови и политически фактори, нужно е то винаги да се следи, според неговото състояние, констатирано от Съвета, да се определя периодически кредитът, който държавата може да използува от Банката в[ъв] форма на заем. Така щото редът, предвиден в чл. 71 от устава относително предварителността и периодичността на определението на тия кредити, както и относително лихвата, под която те ще се дават, се налага сам по себе си, даже и да го нямаше писан в устава.

Относително одобрението на определения кредит от Министъра, може да се каже, че то има значение и сега, разбира се в смисъл на взаимно съгласие – Банката предлага и Министъра приема, ако е доволен от размера на определения му кредит. Ако не – остава да се дебатира, като се има предвид установеният от Закона критерий – запазване резервите на Банката, с които се регулира кредитното обръщение и валутата в страната.

Онова, което Закона от 1906 г. отменява, то е, както се каза по-горе, само от една страна ограничението на аванса от капитала на Банката и предварителното публикуване на разрешените кредити на държавата. Новият Закон (чл. 45) предвижда публикуването в Държавния Вестник само на размера на сконтото, лихвите, таксите и комисионните, не и сумата (количеството), с която Банката мисли да кредитира държавата. За това има, по същия въпрос, публикация, но публикация последующа, не предварителна. Това е еженеделната публикация на банковия баланс, от който ще се види направения вече аванс на държавата (чл. 56).

Тъй че тълкуването и практиката, че по новия Закон заемите на държавата не трябва да минават през Съвета; че Управителят с Администратора на касовия отдел могат и без Съвета да вършат това, не е досущ правилно. Ако се е създала практика различна от оная, предвидена в чл. 71 от [Устава], ако даже тоя член никога не се е изпълнявал, то е затова, че фактически Банката не е имала организовани служби и методи, за да има нужните материали, по които да съди не само за положението на наличността и банкнотното обръщение, но и за да оцени тенденциите на неговите промени в зависимост от факторите, които го определят, да взема нужните мерки по запазване златната наличност и подържане валутата на страната, до колкото зависи от нея, да регулира, както сконтовата операция, която дава покритие на банкнотите, необезпечени с наличност, и, заедно с това, да определя кредитите, които може да се използуват от държавата, без вреда на кредитното обръщение в сраната.

III.

Управителният Съвет на Б[ългарската] Н[ародна] Банка, като взе, прочее, предвид:

1. Че по Закона за Банката, заемите на държавата стават в[ъв] форма на сконтиране или залагане на съкровищни бонове или авансови текущи сметки, независимо от безлихвената влогова сметка на държавата;

2. Че на първо място трябва да се удовлетворят заемите, нужни за посрещане консолидирания дълг на държавата;

3. Че, в[ъв] всеки случай, размерът на заемите на държавата не бива да спъва Банката в нейната служба по регулирането на кредитното и паричното обръщение в страната, т. е. не бива той (размерът) да накърни, пряко или косвено, нейната наличност, нужна за уреждане на банкнотната циркулация и запазване валутата в страната от обезценение;

4. Че дали наличността се накърнява или не, това е един фактически въпрос, който зависи от постоянно менящи се фактори, за които Банката винаги трябва да държи точна сметка, да ги предвижда и да се съобразява с тях;

5. Че, вследствие на това, налага се, щото Съветът поне всеки месец да определя състоянието на наличността спрямо банкнотното обръщение и посоките на неговото най-близко и вероятно изменение, та според това и да определя размера на авансите, които може да прави на държавата за всеки месечно предстоящ период;

6. Че, следователно, тълкуван логически, чл. 50 от новия Закон за Банката не отменява всъщност чл. 71 от устава от 1885 г. и предвиденият в тоя член ред се налага от самото естество на нещата;

7. Че с въвеждането на новите служби при Банката, именно на службите за стопански признаци, за положението на банкнотните източници и пласменти, за квотата, камбиото и ажиото, както и за новия ред по сконтовата операция, става възможно да се подържа и на практика реда, предвиден в чл. 71 от устава на Банката,

ПОСТАНОВИ:

Заеми на държавата може да се отпущат под следните форми:

а) сконтирани на съкровищни бонове;

б) залагане на съкровищни бонове;

в) авансови текущи лихвени сметки;

г) издаване на държавни облигации или ренти за сметка на държавата.

Съкровищните бонове, както и текущата авансова сметка, изобщо авансите по точки „а“, „б“ и „в“, могат да бъдат и за срок по-голямото три месеца.

Лихвата по държавните заеми, изработена в точки „а“, „б“, „в“ и „г“ ще се определя от Управителния Съвет, в съгласие с Минист[ъ]ра на Финансите, но тя не може да бъде по-малка от сконтовата, обща за всички банкови клиенти, изключая противни разпореждания, изходящи от Народното Събрание.

Размерът на кредита, в рамките на който Банката може да прави аванси на държавата, в каквато и да било форма, освен в облигации, ще се определя предварително и периодически от Управителния Съвет на Банката, по доклад на Управителя и Администратора на касовия отдел, и ще се съобщава на държавата, чрез Минист[ъ]ра на Финансите.

[...]

Точка „4“ от настоящите постановления влиза в сила от 1 януарий 1910 г.

Това постановление да се съобщи на Министерството на Финансите за сведение.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 20, л. 1650 – 1661. Оригинал. Машинопис

1. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 23 – 24.
2. Grosso modo (ит.) – общо, в общи линии.

№ 194

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ПРЕХВЪРЛЯНЕТО ВЪРХУ БАНКАТА НА ЧАСТ ОТ ЗЛАТНАТА НАЛИЧНОСТ НА БЪЛГАРСКАТА ЗЕМЕДЕЛСКА БАНКА И ДР.

София, 25 юни 1913 г.

Протокол № 66

Заседание на 25 юний 1915 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Георги Попов и Членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа пр[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

XIII. Прехвърляне вземанията на Българската Земледелческа Банка срещу странство, златната ѝ наличност, иностранните ѝ ренти и част от Българските държавни фондове върху Българската Народна Банка.

[...]

Пред вид финансовите нужди на Банката и на държавата, особено на външните платежи, г[осподин] Управителят подложи на обсъждане въпроса за усилването златните резерви на Българската Народна Банка в странство и тяхното запазване вътре в страната, като регулатор на банкнотното обръщение и шанжовия курс.

От следните таблици за положението към 11 т[ози] м[есец] на банковата наличност при странните кореспонденти и банкнотното обръщение се вижда, че разполагаемото количество злато срещу странство, както на Банката, така и на държавата, възлиза кръгло на 19 милиона, а маржът за разширението на банкнотното обръщение вътре в страната, според разполагаемата банкова наличност, не е по-голям от 13 милиона лева.

Банкова наличност при странните кореспонденти:

	в хиляди лева
В текущи сметки	6,000
В тримесечни полици	6,475
Кредити срещу залог на чуждестранни ренти:	
банкови (изчерпани) и държавни	5,800
Всичко	18,285
Банкнотно обръщение:	
Злато	164,600,000
Сребро	26,419,000

От друга страна, от следната таблица, представляюща платежите в странство по публичните консолидирани и летящи дългове от 1.VIII.1913 г. до 2.I.1914 г. включително, възлизат на около 28 милиона лева.

Анюитети и пласменти

Публични дългове	На 19/1.VIII.	1/14.IX.	1/14, 2/15, 5/18, 9/22.XI.	18/1.XII.	2/15 и 1/14.I.	Всичко
А. Консолидирани						
1/2% 1907 БДЗ[1]	355168.75					
% 1902 БДЗ						
1/2% 1910 Соф. Гр. З.[2]		3274665				
% 1904 БДЗ						
% 1906 Соф. Гр. З.						
1/2% 1909 БНБ			4524912.50			
% 1907 Вар. Гр. З.[3]						
1/2% 1909 БДЗ				2524100		
% 1892 БДЗ						
% 1896 БЗБ[4]					5706340	
Б. Летящи						
Съкровищни бонове			3559728.89			
Лихви и комисиони (общо)						4500000
Всичко	3505168.75	3274665	8084641.39	2524100	5706340	27594915.14

Не ще съмнение, че ако се почне износа на зърнените храни от миналата, както и от сегашната реколти и ако новата война се свърши в скоро време, Банката ще има, освен разполагаемите за сега 18 милиона лева, но и ония, които ще има да дойдат от покупката на камбио и от емисията на сключения напоследък банков заем от 25 милиона лева. При това камбиото ще бъде значително, а платежите срещу странство на търговците сравнително незначителни, защото има достатъчно храни, неизнесени още от миналата година и сегашната реколта е добра, а вносът е извънредно намалял, поради голямото ограничение на местната консумация.

Всичко това, обаче, са перспективи на непосредственото бъдеще, а сега важи, щото Банката да може да посреща извънредните платежи на Държавното Съкровище за доставки от странство, нещо, което прави разполагаемите резерви и кредити срещу странство, покрай другите нужди, недостатъчни.

От друга страна и самият марж за издаване на банкноти не е тъй голям, за да даде възможност на Банката, в пределите на Закона, да купи достатъчно количество камбио.

От сведенията, обаче, които Банката събира за положението на Българската Земледелческа Банка, тая последната има разполагаемо злато в странство, както следва:

В текуща сметка 3,000,000
Чуждестранни ренти 2,200,000
Български държавни ценни книжа 9,000,000
Наличност злато 600,000

Ако, следователно, тия средства се турят на разположение на Българската Народна Банка, последната би могла да извърши следното:

А) Да увеличи своето разполагаемо злато в странство с 5 милиона, като запази голяма част от него в[ъв] форма на тримесечни полици срещу странство, с които заедно с поменатите 600,000 лева златни, да увеличи своето банкнотно обръщение и да купи по възможност, най-голямо количество от камбиото, което ще се яви на пияцата с почването на износа.

Б) А като вземе за сега 4 милиона лева от Българските ценни книжа на Българската Земледелческа Банка и прибави към тях свои за 1 милион лева, тя ще може да добие срещу тия ценни книжа и нейния личен подпис върху тримесечни ефекти от банкерската къща Нойман Любок &С-о в Лондон един аванс от около 3 милиона лева.

Последната операция, обаче, може да се извърши при следующите условия: размер на аванса – 85% от борсовия курс на ценните книжа; тримесечна комисиона 1/2%; лихва, равна на официалния шконт в Лондон, по който ще бъдат шконтирани от Нойман Любок & С-о издадените срещу аванса му тримесечни полици на Банката, подлежащ на подновяване още за 3 месеца. Но понеже шконта в Лондон се колебае между 4% – 4 1/2%, годишната лихва на тоя аванс по издадените полици, гарантирани с ценни книжа, ще възлезе на 6 – 6 1/2% (освен ако шконта бъде по-голям от 4 1/2%).

Тоя аванс, обаче, ще бъде употребен за нуждите на държавата и понеже Банката прави аванси на последната от 5 1/2%, тая операция не може да се извърши, освен за сметка на Дръжавното Съкровище. Ето защо, нужно е изричното съгласие за извършването ѝ от г[осподин] Министъра на Финансите.

Вследствие на гореизложеното,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Да се направят постъпки пред Министерството на Финансите за прехвърляне върху Българската Народна Банка следните вземания и ценности на Българската Земледелческа Банка: 3,000,000 лева срещу страни кореспонденти, 2,200,000 лева в чуждестранни ренти, 4,000,000 лева в Български държавни ценни книжа и 600,000 лева златна наличност под условия, които ще се определят между двете банки.

2. Българската Нардона Банка да си отвори кредит срещу тримесечни ефекти, гарантирани с Български държавни ценни книжа за около 5 милиона лева номинални при банкерската къща Нойман Любок & С-о в Лондон и то под следните условия: тримесечна комисиона 1/2%; лихва – равна на шконтовия процент в Лондон, приложим на тримесечните полици с право на подновяване с още 3 месеца; маржът от борсовата цена на ценните книжа – 15%.

3. Настоящото постановление влиза в сила след потвърждението му от г[осподин] Министъра на Финансите.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Х. Ю. Бакалов*
Пом[ощник] секретар: *Н. [...]*

[Отстрани бележка:] *Одобрено от Министерството на Финансите писмо № 2749 от 28.VI.1913 г.*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 32, л. 369, 370, 376 – 381. Оригинал. Машинопис.

---

[1] БДЗ – Български държавен заем.
[2] Соф. Гр. З. – Софийски градски заем.
[3] Вар. Гр. З. – Варненски градски заем.
[4] БЗБ – Българска земеделска банка.

4

БНБ И ВЪНШНИТЕ ДЪРЖАВНИ ЗАЕМИ

№ 195

ЧЛ. 27, 28, 29 И 30 ОТ ДОГОВОРА ЗА БЪЛГАРСКИЯ 5-ПРОЦЕНТЕН ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ В ЗЛАТО ОТ 1901 г.

София, [б. д.]

БЪЛГАРСКИ 5% ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ В ЗЛАТО ОТ 1901 г.

другояче казан Заем на съучастната Режия за Българските Тютюни

[...]

Член 27

Ефективната сума от целия Заем ще се употреби за откупуването на следующите титри и за изплащанието на показаните по-долу сумми, съставляющи част от летящия дълг:

1. на франка 28.604.000 номинални от Българския 6% Заем от 1892 г. по цена 90% (деветдесет франка за сто франка номинални) плюс стойността на купона от 2/15 Януарий 1902 г.;

2. стойността на всичките 6% съкровищни бонове от 1900 г. срещу които са заложени бандеролите, която стойност възлиза, след като се изплатят излезлите през Септемврий 1901 г. в погашение титри на фр[анка] 20.260.000 номинални, които ще бъдат откупени както следва: излезлите в погашение през Декемврий 1901 г. al pari, плюс стойността на купона на 2/15 Януарий 1902 г., а другите по цена 93 1/2% (деветдесет и три франка петдесет стотинки за сто франка номинални) плюс стойността на купона от 2/15 Януарий 1902 г.;

3. на аванса от фр[анка] 7.000.000 плюс изтеклите на 1/14 Януарий 1902 г. лихви и добавъчни, отпуснат на Държавата срещу залог на фр[анка] 14.000.000 номинални от Българския 6% Заем от 1902 г., съгласно контракта от 21 Март/2 Априлий 1899 г.;

4. на сумата, която остава да се дължи, плюс изтеклите на 1/14 Януарий 1902 г. лихви и добавъчни, от аванса франка 2.000.000, отпуснати на Българската Народна Банка под личната и солидарна гаранция на Държавата срещу залог на франка 5.000.000 номинални 6% съкровищни бонове от 1900 г., съгласно контракта 20 Декемврий/1 Януарий 1900 г.;

5. на франка 10.000.000 срещу сумите, дължими понастоящем от Държавата на Българската Народна Банка;

6. на франка 2.000.000 срещу дължимите понастоящем от Държавата на Земледелческите каси суми.

Поменатите по-горе откупи и разплащания ще станат в Париж на 2/15 идущия Януарий.

От остатъка на същата дата ще се спаднат:

7. Франка 3.500.000 за купуването на титри, които ще образуват предвидената в чл. 31 резерва от настоящий договор;

8. Нужната сума за изплащание стойността на иностранните гербови марки и разноските за приготовлявание временните и окончателните титри на Заема;

9. Фр[анка] 9.195.795, с които ще се кредитира Българското правителство по специално открита сметка в Париж в книгите на Парижката и нидерландска банка.

Остатъка ще се тури на разположение на Българското правителство в третата ликвидация в края на месеца (в деня на изплащанията) на Парижката борса, след датата за емисията на Заема и ще се употреби на тая дата за следующите цели:

10. Фр[анка] 1.350.000 ще се впишат в кредит на Българските Земледелчески каси в книгите на Парижката и нидерландска банка в Париж.

11. Фр[анка] 5.176.500 ще се платят на Императорската

Отоманска Банка в Париж, за сметка на управлението на Dette Publique Ottomane, срещу сумите, дължими за данъка на бившата Източна Румелия за 1900 и 1901 г. г. включително.

12. Останалите свободни суми от заема, след това, ще се запишат на кредит в специалната открита в Париж на Българското правителство по книгите на Парижката и нидерландска банка сметка.

Член 28

Откупите и разплащанията, указани по-горе, се извършват без право на комисионна от Парижката и нидерландска банка за сметка на Българската държава.

Член 29

6%-те съкровищни бонове от 1900 г., които бъдат откупени за сметка на Държавата, съгласно чл. 27, титрите от 6% Заем от 1892, които бъдат внесени за плащане съгласно същия член, 6% съкровищни бонове от 1900 г. и титрите от 6% Заем от 1892 г., които съставляват понастоящем залогът на указаните в същия член аванси и фр[анка] 1.135.000 номинални образующи неемитирания остатък от 6% Заем от 1892 г. ще бъдат всички унищожени от Парижката и нидерландска банка по реда, по който бъдат освободени.

Преди каквото и да било унищожение, титрите от 6.000.000 фр[анка] номинални от 6% Заем от 1892 г., съставляющи част от тия дадени вместо изплащане съгласно чл. 27 ще бъдат заменени с еднакво количество подобни титри спаднати, от 13.182.500 фр[анка] номинални, служещи понастоящем като залог на 7.000.000 фр[анка] аванс на Българското правителство, които 6.000.000 фр[анка] номинални ще бъдат назначени за дадената на основание чл. 13 от концесионния договор гаранция. До унищожението им тези титри ще стоят депозирани в Парижката и нидерландска банка.

Унищожените титри се оставят на разположението на Българското правителство.

Член 30

Понеже Българската Народна Банка и Земледелческите каси са изявили желание да участвуват в новия Заем като членове от синдиката и подписчици, Българското правителство им запазва правото на това и Парижката и нидерландска банка се задължава да ги вземе:

1. Българската Народна Банка за една сума от 10.000.000 фр[анка] номинални;

2. Земледелческите каси за една сума от 2.000.000 фр[анка] номинални, в този Заем срещу сумите, които тия учреждения имат да получават от Държавата.

[...]

ЦДА, ф. 254К, оп. 1, а. е. 73, л. 26, 29 – 30. Печатно.

№ 196

ПИСМО ОТ ДОЙЧЕБАНК[1] ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ЗА УСЛОВИЯТА ПО ПОВОД СКЛЮЧВАНЕТО НА ДОГОВОР ЗА ЗАЕМ

Берлин, 7 февруари 1902 г.

Господа,

Благодарим за любезното ви писмо от 3 този месец и с удоволствие констатираме съгласието си с вас по всички пунктове.

Г-н Тенев[2], който е разумен мъж и лоялен спрямо нас, изпрати дълго писмо на Г-н Гуинер и ние смятаме, че определени пасажи от него биха могли да ви заинтересуват.

Г-н Тенев заявява, че четирите точки от договора, които най-успешно са използвани от опозицията са следните:

1. Забраната за сечене на нови сребърни монети

Г-н Море[3] вече се съгласи с едно изключение от клаузата и навярно може да стигне и по-далеч. Не смятате ли, че бихме могли да се ограничим, като определим, че въвеждането в обръщение и сеченето на сребърни монети не трябва да надвишава определено количество лева на глава от населението и следва да се поддържа в дадено съотношение към златните монети.

2. Изискването на допълнителна гаранция от 3 500 000 франка извън сумата от бандеролите.

Тук смятаме, че ще можем да се споразумеем. Какво мислите за следната идея:

а) Да се удържа от полагащата се на Държавата част от печалбата на [на Тютюневата Режия] толкова време, колкото е необходимо, за да се формира сумата от 3 500 000 франка;

б) Срещу тази удръжка да се емитират акции на заинтересованото дружество;

в) Да се освобождава депозита от гаранционни ценни книжа успоредно със създаването на гореописания резерв;

г) Сумата от 3 500 000 франка да се използва за гаранционен фонд на дружеството, който да послужи за покриване на евентуална разлика, възникнала при продажбата на бандеролите.

Така и при положение, че Тютюневата Режия даде добри резултати, държавата ще се види освободена от задължението да поддържа депозит и ще стане акционер в Режията. Всъщност именно това е предложението на Г-н Тенев. И накрая, трябва да кажем, че по този начин Режията ще бъде укрепена финансово, тъй като тя ще запази печалба, полагаща се на държавата до размер на 3 500 000 франка.

3. Назначаване на мандатоносителя, който трябва да бъде посочен от вас и за което трябва да е официално уведомено Френското правителство.

Вие знаете, че ние не придаваме голямо значение на тази клауза, но тъй като тя изглежда твърде значима за френската общественост, вие вероятно ще пожелаете тя да остане и ще подкрепим вашето становище.

4. Изискването от Режията право да се установят наказателни клаузи в правилници със силата на закон, без обаче тези клаузи и правилници да станат публично достояние сега, нито впоследствие да бъдат подлагани на санкцията на парламента.

Вие вече отбелязахте, че тази точка от конвенцията е прекалено силна и най-вече, че тя е твърде неопределена.

Г-н Тенев добавя, че ако тези четири възражения не съществуваха, договорът би минал въпреки всичко.

Що се отнася до състава на бъдещото Събрание, Г-н Тенев е доста песимистичен. Той смята, че обединението на Г-н Данев със стамболовистите няма да бъде много посилно от групировката Каравелов – Данев.

Съвсем естествено е, Г-н Тенев, бивш министър и несправедливо обвинен от политическите си врагове, да вижда нещата в черно.

Приемете, Господа, най-искрените ми почитания.

ДОЙЧЕ БАНК

Подпис

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8543, 4\САВЕТ-1\79. Оригинал. Машинопис.

---

1. Дойчебанк – една от най-известните кредитни институции. Основана в Берлин на 10 март 1870 г. с първоначален капитал от 15 млн. германски марки.
2. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 108.
3. Едмон Море – заместник-директор на „Париба“.

№ 197

ЧАСТИ ОТ УКАЗА ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ 5-ПРОЦЕНТЕН ЗАЕМ В ЗЛАТО ОТ 1902 г., СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТТА НА БНБ

София, 25 юни 1902 г.

УКАЗ № 105

Ние Фердинанд I

с божия милост и народната воля Княз на България

[...]

Решение:

„Одобрява се сключения договор за издаване на един петпроцентен заем от 106.000.000 златни номинални, наречен Български 5% държавен заем в злато от 1902 г., обезпечен с[ъс] залога на данъците върху тютюна“[1].

[...]

Чл. 25. С цел да се добие подобрение в разменния курс, държавата се отказва да прави през цялото време докато трае заема, каквото и да е изменение в сега действующите закони от 27 януарий (2 февруарий) 1885 и 15/27 декемврий 1891 г., които уреждат банкнотното обръщение на Българската Народна Банка, както и всяко ново сечение на сребърни пари без предварително споразумение с делегата на носителите на титрите.

Държавата се задължава освен това да не издава нито прямо, нито косвено книжни пари.

Горните разпореждания ще бъдат преустановени в[ъв] време на война.

Законът от 13/25 ноември 1895 г. и решението от 31 декемврий/13 януарий 1902 г.[2] ще се изменят щом обстоятелствата ги позволят.

С уреждението на настоящия контракт Българското правителство придобива веднага следуемото се разрешение.

[...]

Чл. 30. Понеже Българската Народна Банка и земледелческите каси са изявили желание да участвуват в новия заем, като членове от синдиката и подписчици, Българското правителство им запазва правото на това и Государственний банк и Парижката и нидерландска банка се задължават да ги приемат от участници в този заем:

1. Българската Народна Банка за една сума от 10.000.000 фр[анка] номинални;

2. З емледелческите каси за една сума от 2.000.000 фр[анка] номинални, срещу сумите, които тия учреждения имат да получават от държавата.

[...]

[Договорът] съставен в Париж 20 юний 1902 г.

Заповядваме, настоящето решение да се облече с държавен печат, да се обнародва в „Държавен Вестник“ и тури в действие.

Разпорежданията за въвеждане в действие на това решение възлагаме на Нашия Министър на Финансите.

Издаден в София на 3 юлий 1902 г.

На първообразното написано:
Съгласно телеграмата на Негово Височество Княза, от 3/16 юлий т[ази] г. и по решение на Министерския Съвет, в качеството му на княжески наместник

Председател на Министерския Съвет: *Ст. Данев*
Приподписал:
Министър на Финансите: *М. К. Сарафов*

Първообразното решение е облечено с държавния печат и зарегистрирано под № 436 на 4 юлий 1902 г.

Пазител на държавния печат,
Министър на правосъдието: *А. П. Радев*[3]

ЦДА, ф. 254К, оп. 1, а. е. 22, л. 23 – 24, 26. Печатно.

---

1. Заемът е сключен с Руската държавна банка и Парижката и нидерландска банка за ликвидиране и конверсиране на летящия дълг на държавата.

2. Вж. док. № 91.

3. Александър Радев, д-р (1862 – 1911) – адвокат и съдия, министър на правосъдието (1901 – 1903), председател на Върховния македоноодрински комитет.

№ 198

ЗАПИТВАНЕ ОТ ЦАРИБРОДСКИЯ НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ Т. ТЕОДОРОВ[1] КЪМ МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛЯ И МИНИСТЪР НА ВЪНШНИТЕ ДЕЛА И ИЗПОВЕДАНИЯТА ОТНОСНО 5-ПРОЦЕНТНИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1902 г.

София [б. д.]

На основание чл. 107 от Конституцията чест имам да отправя до Г[осподин] Министър Председателя следующето запитване:

Истина ли е, че след разчистване сметките на правителството с Парижката и нидерландска банка, по сключения в юлий 1902 г. 5% Български държавен, гарантиран с бандрола на тютюна 106 милионен заем[2] банките са показали една чиста печелба само 1,0414% и са определили за дълг на държавата само 0,52% от сумата 92.991.000 лв. или всичко 484.240 лв., когато разликата между цесионният курс 8 1/2 на заема и емисионните 90 възлиза на цели 8 1/2 единици, които пресметнати върху сумата на заема 106 милиона лева дават 9.010.000 лв.?

Ако е истина, че за дела на държавата са били определени само 484.240 лв., то намира ли г[осподин] Министър-Председателя представената сметка за отговаряюща на сключеното между него и Парижката и нидерландска банка устно съглашение, според което на Държавата се падаше половината от чистата печалба, след удържание 3% в полза на банките, и с декларациите, които в този смисъл г[осподин] Министър-Председателя бе направил и в[ъв] финансовата комисия, и пред Народното Събрание?

Ако представената сметка не е съобразена с въпросното устно съглашение, то какво е било направено от Българското правителство за запазване интересите на Съкровището?

Царибродски нар[оден] представител: *Т. Теодоров*

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 555, л. 21. Оригинал. Ръкопис.

1. Вж. БНБ. Сб. док. Т. I, с. 390.
2. Вж. док. № 197.

№ 199

ДОГОВОР МЕЖДУ ЖОРЖ БУСКЕ, ДЕЛЕГАТ НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ БЪЛГАРСКИЯ 5-ПРОЦЕНТЕН ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1902 г., И ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА

12 септември 1902 г.

МЕЖДУ ПОДПИСВАЩИТЕ:

Парижка и нидерландска Банка, Анонимно дружество с капитал от 62 1/2 милиона франка, седалище Париж, 3, ул. д'Антен

от една страна;

и Г-н Ж. Буске, бивш Държавен съветник, Почетен генерален директор на Митниците при Министерство на финансите, Кавалер на Почетния легион

от друга страна;

Бе решено и подписано следното:

Член 34 от договора от 20 юни 1902, подписан между Княжеското правителство на България, от една страна и Държавната банка на Русия и Парижка и нидерландска банка, от друга, по повод българския 5% заем от 106 милиона златни лева или франка, обезпечен с данъка върху тютюните, съдържа следната разпоедба:

„Всички права, произтичащи от облигациите по Заема, такива, каквито те са оп-

ределени по договора ще бъдат упражнявани от името и за сметка на носителите чрез Делегат, посочен от Парижка и нидерландска банка.

Тя ще нотифицира това назначение на Българското княжеско правителство чрез Министъра на Франция в София.

Горното ще бъде отпечатано върху ценните книжа по Заема и върху проспекта на емисията.

Делегата ще има правото да прехвърля пълномощията си на един или двама заместници и да набира необходимия персонал за доставка и осчетоводяване на Бандеролите, както и за управление на фондовете.

Всички документи, отнасящи се до управлението на залозите трябва да бъдат подписвани от Делегата на носителите на титрите, като той има право да прехвърля пълномощията си.

Българското правителство ще внася годишно до 75 000 франка за заплатите и разноските на Делегата, на неговите заместници и на персонала му, както и за други разноски от всякакъв вид.

Тези заплати и разноски ще бъдат включени в обслужването на Заема и остават в тежест на Българското правителство за сметка на приходите от Бандеролите и Мурурието, но само до сумата от 75 000 франка.

Ако разноските не достигнат максималната сума от 75 000 франка, остатъка ще бъде възстановен на Българското правителство“. Г-н Буске, след като е получил от Френското правителство необходимите разрешения, е приел по молба на Парижката и нидерландска банка да изпълнява функциите на Делегат на носителите на титрите по посочения заем.

Във връзка с изложеното, бяха договорени следните клаузи, които регулират условията по възнаграждението на Г-н Буске, като условията по изпълнение на задълженията му ще бъдат уточнени отделно.

Член 1

Г-н Буске ще има право на годишна заплата от 30 000 франка, платима на дванадесет месечни вноски.

Той ще има право, освен това, на 5 000 франка, представителни разноски годишно платими на месечни вноски.

Тези разноски, както и заплатата, определена в параграф I на настоящия член, ще бъдат удържани върху сумата от 75 000 франка, която Българското правителство се ангажира да плаща годишно, така както бе изяснено по-горе; за издръжката на Делегата на носителите на титри, на заместниците му и на неговия персонал, както и за разноските от всякакъв друг вид.

Най-сетне, Делегата ще има право на апартамент в къщата в София, наета за служебни помещения. Настаняването и мебелирането на този апартамент остават за негова сметка.

Член 2

Настоящия договор ще влезе в сила от следващия 1/14 септември.

Г-н Буске ще трябва да получи необходимите инструкции към тази дата, за да поеме функциите си на Делегат.

Член 3

Г-н Буске трябва да посвети изцяло времето си на изпълнение на своите задължения.

Той трябва да се установи в София. Когато отсъства, след като е получил разрешение за това от Парижката и нидерландска банка, той е длъжен да вземе всички необходими мерки за да осигури сигурността на службата и условията за нормалното ѝ функциониране.

В изпълнение на служебните си задължения,той трябва винаги и във всичко да се съобразява с инструкциите, дадени му от Парижката и нидерландска банка .

Член 4

Настоящият договор е сключен за 10 години, считано от следващия 1/14 септември. Ако поради необоснована причина, Парижката и нидерландска банка прекрати функциите на Г-н Буске преди изтичането на предвидения в настоящия договор срок, Г-н Буске ще има право на обезщетение равно на определената му заплата за две години и половина (без представителните разноски). Ако това се случи в рамките на две години и половина до изтичане на договора обезщетението ще бъде сведено до заплатата, която остава за получаване.

Във всички други случаи, на Г-н Буске не ще се дължи обезщетение, а именно в случай, че по здравословни причини не му бъде възможно да продължи функциите си или ако прекъсването на функциите му бъде мотивирано с искане за отзоваване от Френското правителство, или още, ако Г-н Буске пожелае сам да сложи край на своята мисия поради лични причини.

Във всеки от тези случаи, Г-н Буске трябва да предупреди Парижката и нидерландска банка най-малко 3 месеца предварително, за да може тя да осигури безпрепятствено обслужването на заема.

Член 5

Регистрацията на настоящия договор, ако е необходимо, ще бъде в тежест на страната, която е наложила тази формалност.

Изготвено в два екземпляра в Париж, 12 септември 1902

одобрили написаното

Подписано: *Ж. Торс*[1] *Е. Море*
Одобрил написаното *Ж. Буске*

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8541, 4\CABET-1\77. Копие. Машинопис.

1. Ж. Торс – директор на „Париба“ (1892 – 1908).

№ 200

ТЕЛЕГРАМА ОТ ФАНТА[1] ДО МОРЕ ВЪВ ВРЪЗКА СЪС ЗАКУПУВАНЕТО НА ОБЛИГАЦИИ ОТ ЧАСТНИ ЛИЦА, РЪКОВОДИТЕЛИ НА БАНКИ В БЪЛГАРИЯ

Изпратена на 23 декември 1902 г.

Току що научих, поверително, че Българска Народна Банка ще бъде евентуално натоварена, да направи в скоро време покупки на облигации за седем милиона, от 6% заем от 1892, за сметка на Пощенска спестовна каса; става въпрос също, да се закупят евентуално от тези облигации за все още неопределена сума, за сметка на Държавния пенсионен фонд и освен това още един милион и половина за сметка на Земеделските

каси. стоп – Решението за тази трансакция зависи от определени важни личности, които желаят да се възползват от нея и които според мен са в състояние както да решат, така и да влияят върху всяка подобна трансакция. Личностите, за които става дума са Генералният директор на Пощите, Управителят на БНБ, Директорът на Земеделските каси и освен това Генадиев. Стоп. – Макар че Сарафов е съгласен по принцип, той все още не е дал официално съгласие. Стоп. – След като тези личности ме натовариха да се занимавам със сделката, аз ви моля да ми съобщите телеграфически дали сделката ви интересува и дали вие желаете да се обърна към вашия Делегат в София. Стоп. – Уверяват ме, че с изключение на Мей[2] (May), никой не е информиран за тези намерения. Стоп. – Мей е лично информиран от Директора на Земеделските каси и е телеграфирал днес от Санкт Петербург да задържим сделката до завръщането му от Париж в края на месеца. Стоп. – Заинтересуваните личности желаят на всяка цена да избегнат Вакаро или който и да е друг в София да бъде информиран за сделката.

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8543, 4\CABET-1\79. Оригинал. Ръкопис.

---

1. Фанта – представител на „Компанията на източните железници“ в София.
2. Ернест Мей – директор на Банк ентернасионал де Пари.

№ 201

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С ИНФОРМАЦИЯ ЗА БАНКОВАТА НАЛИЧНОСТ СЛЕД ЕМИТИРАНЕТО НА 5-ПРОЦЕНТНИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1902 г.

София, 22 януари 1903 г.

Протокол № 2

Заседание на 22 януарий 1903 г.

Присъствуват: Ст. Караджов, Ив. Н. Бракалов, Ж. Н. Вълчев, В. Золотович и М. Михаилов.

Съвета постанови:

[...]

След реализирането на 5% държавен заем от 1902 година Българската Народна Банка, като си получи почти цялата сума, която беше авансирала на Държавното Съкровище, се намери пред една значителна металическа наличност, която възлиза близо на 27,000,000 лева от които в злато 19,000,000 и 8,000,000 в сребро. Даже и след спадането от тая наличност 4,000,000 лева в сребро за купуване български държавни ценни книжа от заема 1892 г. за спестовните каси при Телеграфо-Пощенското Управление, съгласно разпореждането на Г[осподи]на Мнист[ъ]ра на Обществените Сгради, Пътищата и Съобщенията, пак остават на лице 19,000,000 лева злато и 4,000,000 лв. сребро, когато за редовното посрещание банковите задължения съвсем е достатъчна една средна наличност от 12,000,000 лева. В тази сметка не се вземат в[ъв] внимание държавните 5% облигации от заема 1902 г. които Банката има от участието си в тоя заем и с които облигации може в случай на нужда да разполага за вътрешните си потреби.

Пред вид, прочее, на голямата банкова наличност, която е немислимо да се пласира вътре в страната в сигурни операции, и тъй като повръщането на срочните влогове, принадлежащи на частни лица, които не биха пожелали да ги оставят за в бъдеще в

Банката по причина намалението на лихвите, а биха поискали да ги изтеглят, ще става постепенно и в размер не превишающ 6,000,000 лв. годишно, Управителния Съвет на Банката, за да не държи непоизводително големи капитали, а да им даде нужното оползотворение, постанови: да се ходатайствува пред Г[осподи]на Минист[ъ]ра на Финансите да разреши на Българската Народна Банка, съгласно чл. 6 от Закона и чл. 11 от Устава ѝ, да купи български държавни фондове от заема 1888 и 1892 г., носящи 6% на сума 5,000,000 лева ефективни.

При това понеже в последно време курса на тия ценни книжа спада, да се помоли Г[осподи]на Министъра да разреши да стане покупката на фондовете в най-непродължително време.

[Подписали:] *Ст. Караджов*
Ив. Бракалов
Ж. Вълчев
В Золотович
М. Михаилов

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 10, л. 121. Оригинал. Ръкопис.

№ 202

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА УЧАСТИЕ НА БАНКАТА В ЗАЕМА ЗА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО, ОРГАНИЗИРАН ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА

София, 30 октомври 1904 г.

Протокол № 60

Заседание на 30 октомврий 1904 г

Присъствували: Ст. Караджов, Ж. М. Вълчев, В. Золотович, М, Михаилов, Н. Николаев

Съветът постанови:

Управителят на Българската Народна Банка Ст. Караджов, като изложи на Съвета условията, при които Българската Народна Банка може да вземе участие в заема от 100.000.000 златни франка номинални, които Парижката и нидерландска банка ще направи на Българското правителство през текущата година, предлага да се разискат предложенията пункт по пункт и да се вземе едно решение, с[ъс] силата на което да се подпише от името на Българската Народна Банка участието ѝ в казания заем.

Управителният Съвет след всестранното разисквание взе следующето решение:

1. Българската Народна Банка взема участие с 17.000.000 франка златни номинални в заема от 100.000.000 златни франка номинални, които Парижката и нидерландска банка ще направи на Българското правителство през текущата 1904 година.

2. Банката ще получи горната сума от 17.000.000 лева златни в брой, ако подписката на заема сполучи; ако подписката не сполучи, ще ѝ се дадат за такава сума 5% облигации от същия заем, и в двата случая ще се спадне от дълга на Държавното Съкровище към Банката толкова, колкото последната получи готови пари или облигации.

3. В случай, че на Българската Народна Банка се дадат облигации за 17.000.000 фр[анка] златни или за по-малка сума, което ще зависи от подписката на зае-

ма, тия облигации ще се запазят в касите на Парижката и нидерландска банка в течение на две години от деня на емисията, без да се продават. В[ъв] всякои случай те могат да се продават в България, като се вземе и мнението на Делегата на носителите на титрите в София.

4. Българската Народна Банка ще пази в своя портфейл шест месеца 5% облигации от заема 1902 г., които сега се намират в Парижката и нидерландска банка, които обаче могат да се продават в[ъв] вътрешността, като се вземе мнението на делегата на носителите на титрите.

5. Българската Народна Банка ще има право да получи от Парижката и нидерландска банка, ако поиска, 3.500.000 лева златни под залог на 19.910 облигации от 5% заем 1902 г. и 7.000. 000 лева златни в аванс срещу 17.000.000 лева от 5% заем 1904 г. За тия заеми Българската Народна Банка ще плаща на Парижката и нидерландска банка 5% годишна лихва и

6. Упълномощава се Управителят на Българската Народна Банка Ст. Караджов да подпише условията на този заем заедно с делегата на носителите на титрите от 5% заеми 1902 и 1904 години, Г[осподи]на Георгий Буске.

[...]

Ст. Караджов
Ж. М. Вълчев
В. Золотович
М. Михаилов
Н. Николаев

ЦДА, ф. 285К оп. 1, а. е. 10, л. 260 – 261. Оригинал. Ръкопис.

№ 203

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ ВЪВ ВРЪЗКА С БЪЛГАРСКИЯ 5-ПРОЦЕНТЕН ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ В ЗЛАТО ОТ 1904 г.

София, 6 ноември 1904 г.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

до XIII-то Обикновено Народно Събрание, втора сесия, относително заема от 100.000.000 лева, сключен с Парижката и нидерландската Банка

При поемването управлението на страната, сегашното правителство, пред вид на тогавашното политическо положение[1] се видя принудено да направи значителни извънредни разходи за военни цели, които разходи се одобриха от после от Народното Събрание.

Средствата за посрещането на тези разходи, правителството трябваше да заеме от нашите кредитни учреждения, тъй като заема от 1902 г. не остави никакъв излишък и бюджетните приходи обикновено не превишават бюджетните разходи.

Вследствие на тези неотложни разходи, създаде се един хвърчащ дълг на Държавното Съкровище, за издължението на който правителството се реши да направи един външен дългосрочен заем от лева номинални сто милиона, като сключи настоящия контракт с Парижката и нидерландската банка, в който контракт са изложени подробно условията на заема.

Ефективът на този заем, като се употреби за изплащане хвърчащия дълг, ще даде възможност на правителството да направи и други някои разходи по военното ведомство, които са от голяма необходимост и за които специално ще се внесе предложени в Събранието. Освен това, с остатъка от този заем, ще може също да се пристъпи към построяването на железно-пътните линии: Търново – Трявна и Радомир – Кюстендил, и с това да се даде нов подтик към икономически и културен прогрес.

Правителството се надява, че г[спо]да народните представители ще уважат мотивите, които са го принудили да сключи гореспоменатия контракт и като изслушат обясненията, които устно ще изложа при разглеждането на контракта, ще го одобрят и гласуват.

Министър на Финансите: *Л. Паяков*

ЦДА, ф. 173К, оп. 2, а. е. 1049, л. 4. Печатно.

---

1. След потушаването на Илинденско-Преображенското въстание в Македония и Одринско през 1903 г. за България остава само един път за постигане на националното обединение – война с Османската империя.

№ 204

ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ГУИНЕР ВЪВ ВРЪЗКА С ПОДПИСАНИЯ ДОГОВОР ЗА ЗАЕМ МЕЖДУ БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО И „КРЕДИ МОБИЛИЕ“

8 октомври 1909 г.

Поверително

Скъпи Г-н Гуинер,

Телеграмата, която ви изпратих снощи вероятно ви е изненадала и все пак не мога да не потвърдя новината, която тя ви носи: Г-н Салабашев току що подписа с Креди Мобилие необезпечен 4 1/2% заем за 100 000 000 франка.

Въпросният господин изигра по отношение на нас, неподлежаща на квалификация роля, в смисъл, че от няколко дни той ни обсаждаше с явното намерение да започне преговори, като дори много живо изразяваше своите симпатии към Парижката банка, като признаваше ценния ѝ принос за подобряване на българския кредит.

Следователно, от негова страна имаше реални постъпки, съпроводени с твърдението, че ние сме единствената институция, с която той е установил връзка, нещо, което впрочем знаех, че не отговаря на истината, тъй като от известно време бях информиран, че в чужда страна се е провела среща с представители на други банки.

И така, снощи научих, както ви телеграфирах, че Креди Мобилие току-що е подписал с Г-н Салабашев, без последния дори да счете за необходимо да ни информира. Той направи това едва днес, отрупвайки декларацията си с ред разсъждения и недомлъвки, предаването на които си спестявам.

Каквото и да се е случило, положението е ясно: Българското правителство е скъ-

сало с банкерите, които от близо 15 години не щадят нито съвети, нито пари, за да се обърне към една второстепенна финансова група, от което кредита на страната неизбежно ще пострада.

Не знам цената, на която заемът е бил договорен, дали целият е поет „фери“[1] или част он него е договорен „фери“, а друга част – с определени опции[2]; не знам също кои са съдружниците на Креди Мобилие, но допускам, че между тях са Частната Лионска Банка, Централното сдружение на Провинциалните Банки и може би също Финансова къща Лост. Казаха ми също, че и National Bank fuer Deutschland е сред тях. (Напълно поверително)

*Т*ова, за което съм сигурен във всеки случай е, че никой от нашите приятели, които ни последваха при предходните български сделки няма да се присъедини към новата операция: с това ви казвам, че новата група далече няма да има блестящ облик. Може би единствено Banque Francaise, която е в тясна връзка с Креди Мобилие би приела да тръгне заедно с него.

Накрая мога да ви кажа, че получих от нашите Министерства на Външните работи и на Финансите официално уверение, че на необезпечения заем няма да бъде дадено разрешение за котиране на Парижката борса. Следователно, можем да се съмняваме в твърдението, че заема ще бъде лесно пласиран.

Както виждате, събитието приема формата на малко театрална развръзка, обвито от хиляди хитрини, което не е никак изненадващо за ориенталци, но се страхувам, че българите скоро ще си дадат сметка, че те са единствените, които ще плащат за това.

Приемете, скъпи Г-н Гуинер, уверение в най-сърдечните ми и искрени чувства.

Подпис: *Тюретини*

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8599, 4\CABET-1\105. Оригинал. Машинопис.

---

1. При твърд ангажимент.
2. Възможност част от заема да бъде отпусната при определени условия.

№ 205

ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ОПИТА НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ДА СКЛЮЧИ НЕОБЕЗПЕЧЕН ЗАЕМ С ФРЕНСКАТА БАНКА „КРЕДИ МОБИЛИЕ“

Париж, 15 октомври 1909 г.

Драги Г-н Буске,

Телеграмата ми от 8 този месец, съобщаваща ви за сключването на новия Български заем с френската Креди Мобилие, изглежда не ви е убедила напълно, след като в последвалата си телеграма ме питате сигурен ли съм в информацията. Абсолютно сигурен съм и се ползвам от дипломатическата поща, за да ви дам още някои подробности, твърде поверителни естествено, около няколкото смешни събития, съпровождали сделката.

Преди по-малко от 15 дни, Г-н С.[1] дойде, за да установи контакт с мен и по време

на разговора той сподели намеренията си за получаване на необезпечен заем. Отговорих му, че за съжаление, не сме в състояние да преговаряме по този въпрос, тъй като самото ни Правителство иска от нас подобна позиция.

Тази декларация обаче съвсем не сложи край на разговорите, които продължиха няколко дни, като всеки път, Министърът ми заявяваше голямото си желание Парижката банка да продължи да оказва помощ на Българските финанси.

Каква бе изненадата ми, когато миналия петък научих, чрез трето лице, че Министърът е подписал за Заем в размер на 100 милиона франка с френската Креди Мобилие, без дори да е счел за необходимо да ни държи в течение за своите преговори с тази институция.

Сделката, следователно, е напълно приключена: аз не зная условията, но смятам, че Креди Мобилие е включила известни резерви по въпроса за котирането, защото именно в това е проблема, и за двете страни. Още от месеци Министерството тук декларира, че няма да се съгласи да даде разрешение за котиране на необезпечен заем.

Допускаме, че Креди Мобилие също е в течение на това становище.

Ето как неговия план ще бъде компрометиран, още повече, че тази институция няма на своя страна никоя от големите Парижки банки и тя би могла евентуално да разчита единствено на подкрепата на някои провинциални банки. Говори се все пак, че Креди Мобилие е поддържана от една Немска банка.

Ето как стои въпроса към днешна дата.

Няма да се изненадам, ако след известно време нещата се променят, защото емисията на необезпечен заем ни изглежда доста проблематична, още повече че голяма част от френската преса е враждебно настроена към подобна операция.

При тези условия, всичко ще трябва да се преработи на нова основа и в този момент без съмнение ще се чуе и нашата дума.

Пиша ви всичко това съвсем лично за да можете да си изработите съответната линия на поведение, защото се налага да съблюдавате максимална резервираност в качеството ви на пълномощник на носителите на ценни книжа от обезпечените заеми.

Министърът е още в Париж и не зная кога смята да се върне в София.

Приятелски ваш
Подпис

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 6 – 7. Оригинал. Машинопис.

1. Става въпрос за Ив. Салабашев.

№ 206

ПИСМО НА ЖОРЖ БУСКЕ ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ВЪВ ВРЪЗКА С ИЗЯВЛЕНИЯТА НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ПО ПОВОД ВЪНШНИЯ ЗАЕМ И С АНАЛИЗ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ФИНАНСОВОТО ЕКСПОЗЕ НА МИНИСТЪР САЛАБАШЕВ, ПОДГОТВЕНО ЗА ФРЕНСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО

София, 12 ноември 1909 г.

Драги Г-н Генерален Директор,

Един вестник, който макар и социалистически има славата,че от време на време получава откровения от Правителството и който изглежда се е запознал с известното експозе на Г-н Министъра на финансите дава приложения по-долу анализ. Ако то съдържа цялата защита, която Г-н Салабашев прави на необезпечения заем, разбирам защо Г-н Станчов[1] се е завърнал в Париж без да го дочака. Това писание не би донесло подкрепата за демократите, която се очакваше от него.

Съзирам известни отстъпки, които Г-н Пишон[2] може да бъде изкушен да направи на Българското правителство за да демонстрира добра воля и които се свеждат до принципа: „Реформирайте вашата Народна Банка и ще видим“. Няма да се учудя, ако тази идея му е била подсказана от нашия представител в София, който в момента е в Париж. Според мен това е доста хлъзгав терен. Ако реформата трябва да предхожда разрешението за котиране това е все още приемливо. Но тази реформа ще изисква месеци и месеци, докато заемът напира. А дори и при тази хипотеза не би имало никаква реална сигурност, тъй като след като заемите на Народна Банка му бъдат забранени Българското правителство ще остане все пак свободно да прехвърли сметката си в Земеделска банка или в която и да е друга новосъздадена от него банка. За да му се попречи, би трябвало този път да се организира истински контрол, а не скромен [...] като този, с който съм натоварен. Тогава вече конфликтите ще са ежедневни.

Но това, което е по-възможно е, веднъж тръгнали по този път, да отстъпим пред обещанията на Българите, които ще ни казват: първо да получим заемите, а после ще правим реформите. А вие знаете колко би струвал подобен ангажимент. Смятам следователно, че правилният отговор би трябвало да бъде следния: колкото по-скоро оздравите вашата Народна Банка, толкова по-добре и това дори може да ви доведе един ден до реализацията на заем без никакви залози. Но за момента, при *наличието на подобен кредитор, който може да дойде* [...] с нас, ни е необходима ипотека.

Приемете, Г-н Генерален Директор, уверение в най-искрените ми чувства.

Буске

Исках да ви изпратя само няколко реда. Извинете, че излезе толкова дълго.

Финансовото експозе, което Министър Салабашев вече е подготвил за представяне пред Френското правителство, съдържа:

1) Резултата от изпълнението на бюджета за 1908 г., както и очаквания резултат за изпълнението му за 1909;

2) Дългът на България от 440 975 500 лева, както и Руският заем от 82 милиона; общо 522 975 500 лева;

3) Летящият дълг към Народна банка и към Земеделска банка от 75620989 плюс 14 064 222,20 неизплатени стари дългове[1] към различни министерства и институции; общо летящ дълг от 89 685 211 лева.

Консолидираният и летящият дълг на България въэлизат на 612 660 711, без да се включва новият заем.

Уверяват ни, че летящия дълг към Народна Банка е намалял до 55 милиона[2] При това положение общия дълг на България е сведен до около 590 милиона.

По-нататък в експозето се казва, че Банката никога не е имала нужда от сумите, дължими ѝ от Държавата и че нейните операции са вървяли успешно и без тях[3], особено след като тя е сключила новия ипотечен заем от 30 милиона. При тази ситуация и най-вече при разумното упражняване и контролиране на бюджета[4], за 1909 година се получава излишък от около 11 милиона, който ще се запази и за в бъдеще. С него Държавата може да посрещне летящия си дълг към Банката и други институции, както и плащанията, които ще възникнат[5] през следващите 4 – 5 години във връзка с построяването на ж.п. линиите.

С това Г-н Салабашев твърди, че България няма належаща нужда от заем[6]. Но все пак строителството на нови линии, други предприятия и непредвидени обстоятелства изискват страната да разполага с ресурси.

В експозето се подчертава, че България притежава активи, придобити от Държавата на стойност, далеч надвишаваща дълга от 590 милиона[7]. Само ж.п. линиите, за които са изразходвани общо 322 милиона, са оценени на близо 600 милиона. Ако към тях прибавим стойността на държавните сгради, дворци, болници, казарми и др., които могат да бъдат оценени, активите достигат 700 милиона. А общите активи, включващи и държавни владения, неподлежащи на оценка като например гори, солници, мини и др., достигат сумата

[1] [*бел. на Буске*] *В предишни декларации Министърът беше оценил тези дългове на 33 188 293 лева. Подробности за това, той даде в проектозакон от 70 страници, представен пред Народното събрание, но все още не гласуван. Този проект вероятно ще бъде променен. Но ако Министърът от 33 милиона стигна до 14, то какво по-голямо доверие можем да имаме във втората цифра отколкото в първата? Ако приемем първата оценка летящия дълг ще достигне около 112 милиона.*

[2] [*бел. на Буске*] *Този дълг се променя успоредно с данъчните постъпления, внасяни в текущата сметка на Държавата в Банката. Но тъй като тези приходи се използват за посрещане на текущите разходи на бюджета и се изразходват в хода на неговото изпълнение, те не следва да бъдат считани за сериозна компенсация, подобна на заемите, отпускани от Банката на Правителството за покриване на извънбюджетните му разходи.*

[3] [*бел. на Буске*] *Моето изследване*[3] *за Народна Банка показва обратното и излага опасното състояние, в което тя е поставена поради имобилизацията на капиталите ѝ.*

[4] [*бел. на Буске*] *Чудесен действително, от гледна точка на държавното счетоводство; но винаги изложен на опасност от сътресения, породени от играта с извънбюджетните кредити и от лекотата, с която си осигурява ресурси от Народна Банка.*

[5] [*бел. на Буске*] *Чрез тези съмнителни икономии трудно ще се изплатят 35 до 38 милиона, дължими в рамките на следващите 18 месеца на спечелилите търговете за строителство на ж.п. линиите*

[6] [*бел. на Буске*] *Тя не може да го отлага повече от 5 – 6 месеца, без да спре плащанията си.*

[7] [*бел. на Буске*] *Какъв е смисълът на това разсъждение? Дали това е реализуем актив, с който България е готова да се раздели за да плати на кредиторите си? Дали тя ще продаде ж.п. линиите, пристанищата и горите си?*

от 1 1/2 милиарда.

Предвид казаното до тук, се посочва в експозето, и като се отчете, че в България се упражнява контрол, който по своята организация съперничи на този в най-развитите държави, както и публичен контрол най-вече от пресата и обществото, то става ясно, че страната не може да толерира изискванията и на допълнителен контрол[8], тъй като това би надминало всякакви граници и би било просто недостойно (тъй както е недостойно продължаване присъствието на Г-н Буске в България). [9]

При наличието на изложените положителни данни за финансовото състояние на България Г-н Салабашев твърди, че при сключването на един нов заем всякакви реални гаранции и какъвто и да е чуждестранен контрол са неуместни.

От същия вестник

Според среди на демократическата партия Г-н Палеолог[5], Пълномощен министър на Франция в София, ще заплати с поста си[10] поведението си спрямо Правителството по повод на заема.

[8] [*бел. на Буске*] *Трябва да се отбележи, че Министърът разсъждава така, като че ли сключването на един необезпечен заем hic et nunc[4] би довело до премахване на контрола, упражняван в името на носителите на ценни книжа от трите предходни заема.*

[9] [*бел. на Буске*] *Това разсъждение е за сметка на вестника.*

[10] [*бел. на Буске*] *На Г-н Палеолог, човек достоен и с много качества, можем само да пожелаем издигането на една по-висока и по-желана длъжност. Но Френското правителство ще сбърка, ако го издигне в настоящия момент, тъй като сегашния български кабинет ще представи това събитие като удовлетворение на собствените му претенции и действия, които не винаги са били коректни.*

Архив на Парижката и нидерландска банка („Париба“), Ref 8599, 4\CABET-1\105. Оригинал. Ръкопис и машинопис.

---

1. Димитър Станчов (1863 – 1940) – държавен деец и дипломат. Аташиран към българската делегация в Европа за избиране на нов български княз (1886 – 1887), началник на канцеларията на Тайния кабинет на княз Фердинанд I (1889 – 1895). Дипломатически агент в Букурещ (1895), във Виена (1895 – 1896), в Петербург (1897 – 1906). Министър на външните работи и изповеданията (1906 – 1908). След убийството на Димитър Петков заема за кратко време поста министър-председател. Български пълномощен министър в Париж (1908 – 1915), в Рим (1915), в Лондон (1920 – 1924).

2. Пишон – френски министър на външните работи.

3. Вж. док. № 6.

4. Hic et nunc (лат.) – незабавно.

5. Морис Палеолог – френски пълномощен министър в София (1910 – 1912), от 1914 г. посланик в Петербург, по-късно министър на външните работи на Франция.

№ 207

ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕГОВОРИТЕ НА МИНИСТЪР САЛАБАШЕВ С „КРЕДИ МОБИЛИЕ“

Париж, 13 ноември 1909 г.

Драги Г-н Буске,

Потвърждавам написаното в писмото ми от 6 ноември и сега накратко ще ви поставя в течение на събитията от наша страна.

Г-н Станчов се завърна наскоро от България и имайки възможността да го видя, ние естествено поговорихме за случилото се.

Така научих, че Г-н Салабашев е преговарял тук с Креди Мобилие без знанието на Царя и даже без членовете на Кабинета да са в течение на водените преговори.

От друга страна, същият този Г-н Салабашев е разказвал в София абсолютно неверни неща по въпроса за котирането, вземайки за чиста монета любезностите, които е чул при посещенията си в Министерството и без ни най-малко да се загрижи за многобройните препятствия, с които знаеше, че ще се сблъска.

Ние сме все по-убедени, че Френското правителство ще остане на твърда позиция по въпроса за гарантирания заем.

Следователно, настоящата сделка, пусната вече в ход, ще трябва да бъде овладяна в един по-къс или по-дълъг срок . Моментът ще бъде избран според обстоятелствата и може би именно Г-н Станчов би могъл да изиграе определена роля при подновяването на преговорите: това е, което разбрах от последния си разговор с него.

Но ако ние сме съгласни по принцип да подновим разговорите за един обезпечен заем, ще е необходимо естествено това да бъде поискано. Ние със сигурност няма да поемем инициативата, тъй като желанието ни е докато полемиката продължава да останем напълно извън нея.

Ето защо ви препоръчваме още веднъж да сте крайно внимателен в тази ситуация, която признавам е доста трудна за вас и да не предприемате нищо, което би могло да улесни недоброжелателните и безпочвени критики към Парижката банка и към Делегата от страна на местната преса.

Вие сте твърде разумен за да се афектирате от тези несправедливи атаки – мълчанието е отговора на мъдрия.

От друга страна, до нас достига какво се говори в Креди Мобилие за тези събития. Мисля, че няма да ви учудя, ако ви кажа, че те смятат за твърде тежко бремето на този заем и че не искат нищо друго, освен да ни го прехвърлят изцяло, като между другото се подразбира, че ще им оставим малко място в нашата сделка. Нещо, което естествено бихме се съгласили да приемем.

Приятелски ваш
Подпис

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 13. Оригинал. Машинопис.

№ 208

МОТИВИ КЪМ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА СКЛЮЧВАНЕТО НА 4 И 1/2-ПРОЦЕНТЕН ЗАЕМ ОТ 100 МЛН. ЛЕВА С ВИНЕР БАНКФЕРАЙН

София, 21 ноември 1909 г.

МОТИВИ

към законопроекта за одобряване договора с Винер банкферайн
за сключването един 4 1/2% заем от 100 милиона лева златни номинални

Господа народни представители,

За консолидиране финансовото положение на държавата правителството сключи договор с Винер банкферайн, в[ъв] Виена, за един 4 1/2% заем от 100 милиона лева златни номинални.

С договора за този заем напълно са запазени интересите на Държавното Съкровище и достолепието на Българското царство.

Заемът е без чужд финансов контрол, без специални гаранции, без задължителни покупки, без жуисанси, без опции, без никакви задължения или ограничения за бъдещи финансови операции и без каквито и да било други унизителни клаузи. Няма никакви тайни клаузи и никакви обещания нито писмени нито устни.

Този заем е напълно действителен, неговото изпълнение не зависи нито от допускане или не котировката му на борсите[1], нито от датата и успеха на емисията му, нито от курса на издадените до сега български държавни облигации. Нещо повече: контрактующата банка начена вече изпълнението му, като внесе вчера в Българската Народна Банка 5.160.000 лева златни за сметка на българското правителство.

Чуждия, финансов свят начело с Винер банкферайн показва към България извънмерно доверие, което впрочем ние сме заслужили с безупречната наша точност и лоялност в изпълнеине на нашите досегашни задължения.

Винер банкферайн, в съдружие с други банки, преди 20 години, направи първия български държавен заем при доста изгодни при тогавашните обстоятелства условия. Сега същата банка, като оцени направения в тоя период от България голям напредък в[ъв] всяко отношение, предложи ни настоящия заем, който по своите добри условия иде на първо място след заема, направен нам от Русия.

С тези два заема се прави голям прелом в[ъв] финансовата политика на България. Напуска се сключването заеми с унизителни условия и се иногюрира[2] системата за почетни заеми, каквито добиват само онези цивилизовани независими държави, които имат здрави финанси и които умеят да пазят своето достолепие и чест.

Моля, на основание чл. 123 от Конституцията, да гласувате и одобрите договора за заема.

Министър на Финансите: *Ив. Салабашев*

ЦДА, ф. 254К, оп. 1, а. е. 9, л. 80. Печатно.

---

1. В документа е бурса.
2. Инагюрира (фр.) – слага се начало, открива се тържествено.

№ 209

ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА СЪС ЗАЕМА, КОЙТО ТРЯБВА ДА БЪДЕ ОТПУСНАТ НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО

Много поверително

Париж, 4 декември 1909 г.

Скъпи Делегате,

Получих с дипломатическа поща писмото ви от 22 ноември и ви отговарям по същия път.

Благодаря ви за информацията по повод постъпките на Г-н С.[1], целящи да позагладят провала му. Ние сме в течение на всички сплетни, идващи в момента от различни посоки. С нас даже бе разговаряно за евентуалното ни присъединяване към една Англо-Австрийска комбинация, касаеща отпускането на необезпечен заем.

Разбира се, тази схема не ни урежда, но ни хрумна друга идея, която може би ще е в състояние да промени изцяло сделката, като същевременно пощади българското самолюбие.

Тъй като заема от 100 милиона франка ще е очевидно недостатъчен за посрещане на настоящите задължения на страната, ние разглеждаме възможността за по-голям заем, напр. от 250 милиона, който би покрил едновременно текущите нужди, летящия дълг и конверсията на 6%-те книжа от 1892 г. Такъв един заем би могъл да се превърне в голяма международна операция с участието на значими банкови групи от Англия, Германия, Австрия и Франция, обединени под наше ръководство.

Заемът естествено ще трябва да е съпроводен от определени гаранции, но считам, че Българското правителство би ги приело без проблеми в замяна на значимостта на представената му подкрепа.

И така, ние работихме за постигане на съгласие между различните групи, готови да учавстват с нас в тази сделка. Мисля, че подобно съгласие не би било трудно достижимо, ако не беше позицията на Винер банкферайн, чийто Генерален директор, Г-н Loewenstein се намира в момента в София и изглежда иска сам да продължи преговорите по заем от 100 милиона франка.

Така стоят нещата в момента, в който ви пиша, но ние се надяваме все пак, че Винер банкферайн в крайна сметка ще се присъедини към нас, за да проведем заедно операцията, която току що ви описах.

Считам, че не е необходимо да ви предупреждавам, че това са неща, които трябва да останат единствено между нас.

Приемете, Г-н Буске, най-дълбокото ми и искрено уважение.

Подпис

P. S. Телеграмите, които получихме тази сутрин от вас по повод преговорите водени в София в момента ни показват, че вашата идея не е по-различна от нашата.

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 14. Оригинал. Машинопис.

1. Става въпрос за Ив. Салабашев.

№ 210

ПИСМО НА ЖОРЖ БУСКЕ ДО ДИРЕКТОРА НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ВЪВ ВРЪЗКА СЪС СКЛЮЧВАНЕТО НА ДОГОВОР ЗА ЗАЕМ НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО С ВИНЕР БАНКФЕРАЙН

София, 7 декември 1909 г.

Скъпи Г-н Генерален Директор,

С дипломатическа поща ви изпращам за потвърждение текста на моите две телеграми от 4 и 5 този месец:

„4 декември. Сигурно е, че Г-н Салабашев е подписал тук вчера заем без гаранции за 100 милиона франка с Винер банкферайн представлявана от един от нейните управители Г-н Куранда. Липсва само съгласието на Царя, което без съмнение ще се получи.Не зная другите условия по сделката, която бе водена много тайно, и в частност как този договор се съгласува с другия, обвързващ Българското правителство и Креди Мобилие до края на месеца."

5 декември. Ето договорните условия с Винер банкферайн. Цесионен курс 86%; емисионен курс – подлежи на уточняване. Поделяне на печалбите над 89.1/2. 50 милиона, платими на 1 април, а другите 50 – в края на 1910 г. Това може да е само една последна маневра за да бъде накарано Френското правителство да се огъне. Ако вие и правителството искате да овладеете отново сделката, ще трябва може би да вдигнете до 250 милиона и да намерите формула, която да налага залог, без да се споменава думата, например – чрез седмична вноска на приходите от железниците по специална сметка в БНБ, сметка, чийто публикуван редовно актив ще може да бъде използван за други нужди само след изплащане на купона и ще може да ѝ бъде наложен секвестър в случай, че плащането е просрочено с 6 месеца."

За момента, аз нямам какво друго да добавя, освен няколко ретроспективни и от второстепенно значение детайли. Смелостта на Винер банкферайн изненада всички. Най-излъгани останаха нейните австро-унгарски конкуренти.Тук бяха представители на Лендер Банк и на финансовата къща Шрьодер от Лондон, които се обединиха с Дармщатер Банк и влязоха в преговори с Г-н Салабашев, без още да се разберат помежду си. Що се отнася до Г-н Куранда от Винер банкферайн, той беше дошъл в София единствено, за да установи положението на Балканска банка, която има сериозни затруднения. Съгласно инструкциите, получени от Виена той изведнъж прие ролята на преговарящ по заема и за няколко часа спечели сделката с решителността, присъща на финансовата къща, която представлява. При този резултат, представителят на Лендербанк и този на Шрьодер си тръгнаха, тряскайки вратите след бурна сцена с Г-н Салабашев, който ги изигра така, както изигра и Френската банка в полза на Креди Мобилие и така както се беше опитал да изиграе и вас в полза на едната или другата.

Договорът беше напечатан скоропостижно и скоро ще бъде предложен на Събранието, за ратификация, която не подлежи на съмнение. Изпращам ви екземпляр от него. Там вие ще забележите позорния параграф 2 от член 9, според който на Френското правителство се дават 24 часа, за да вземе решение.

Едва договорът беше подписан когато Г-н Ерентал[1] уведоми телеграфически Българското правителство, че котирането на заема на Виенската борса е разрешено.

Това бързане изяснява политическия характер на тези финансови преговори. Те

са епизод в дуела Ерентал – Изволски[2]. Пълномощният министър на Русия в София е отчаян.Още по-отчаян е Царят, който поради упорството на своите министри е захвърлен в железните лапи на Австрия, а той винаги е хранил явна антипатия, истинска фобия към финансовите кръгове на Виена.

Струва ми се, че вашето мълчание след двете ми телеграми показва, че по тази сделка вече сте приели,че „всичко е консумирано „и като че ли преобладаващото становище на д'Антен[3] и на Ке д'Орсе е, че не е лошо и други капитали освен френските да се ангажират с България. Дано всичко това не породи разочарование. Аз бях изразил резервите си по този въпрос преди време.

Впрочем, след по-малко от година, България ще бъде принудена да стигне пак до нас и всички въпроси, повдигнати през последните месеци ще бъдат поставени отново, но вече в светлината на един нов факт, а именно успеха или неуспеха на 4 1/2% български заем емитиран във Виена, но некотиран в Париж.

Неизбежно[4] *ще се повдигне един въпрос и това е този за компенсацията, дължима на Креди Мобилие за преждвременното прекъсване на ангажимента към тази банка. Предвиденият договор с нея беше осъществим в края на декември или в края на януари. Сключвайки друг заем, който прави този от Креди Мобилие недопустим за котиране, Българското правителство нарушава договора и аз ще бъда изненадан, ако не се плати неустойка.*

Приемете, Г-н Директор, най-искрените ми чувства.

Буске

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8599, 4\САВЕТ-1\105. Оригинал. Машинопис.

---

1. Алоис Ерентал (1854 – 1912) – барон, австро-унгарски министър на външните работи от 1906 г. По време на неговото управление към Дунавската монархия са присъединени Босна и Херцеговина. Привърженик на Тройния съюз (Германия, Австро-Унгария и Италия).

2. Александър Изволски (1856 – 1919) – външен министър на Русия от 1906 г., неуспешно се противопоставя на анексирането на Босна и Херцеговина от Австро-Унгария. От 1910 г. е посланик в Париж и непосредствено участва в преговорите около Балканската и Първата световна война.

3. Улицата, където се намира седалището на „Париба" в Париж.

4. Оттук до края – ръкопис.

№ 211

ДОКЛАД ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ДЕФИЦИТА НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА, НУЖДАТА ОТ НЕГОВОТО ФИНАНСИРАНЕ И СТАНОВИЩЕ ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЯ НА БНБ

[1909 г.]

Дефицитът, който България трябва да финансира чрез един консолидиран заем се състои от следните елементи:

I. ДЪЛГ КЪМ БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА. – Този дълг достига понастоящем 58 милиона, но до края на годината ще нараства. Той е резултат от разходите по извънбюджетните кредити, гласувани без точно и ясно предназначение на сумите, само под рубриката „заем от БНБ". Според изследването, което изпратих в Парижката

банка през октомври 1908, чиито оценки днес се потвърждават и доказват от опита и от сигурните цифри, предоставени от Министерството на финансите, този дълг ще достигне в края на 1909 година 67 милиона.

II. Съкровището е смятало, че може да разполага за свои нужди с оборотните фондове до 7 000 000 франка, принадлежащи на различни държавни учреждения.

III. ЖЕЛЕЗНИЦИ – По повод строителството на ж.п.линии Българската държава направи заеми, от които събра чисти 48 милиона. Но фактическите разходи във връзка с направените търгове и текущите работи възлизат на 73 милиона. От тук и дефицита от 22 милиона, който през следващите 18 месеца ще достигне 31 146 000. Към него трябва да добавим 7 милиона допълнителни разходи произтичащи от промени в трасетата в хода на изпълнението и от съответните неустойки. Общо, това прави дефицит от 39 148 000 франка.

IV. СТАРИ ДЪЛГОВЕ.- Под тази рубрика трябва да разбираме неизплатени доставки от всякакъв вид, плащания по съдебни спорове с предприемачи, доставки на оборудване и храна за 8 милиона по поръчка на министъра на войната по време на вълненията от ноември 1908г. Общо сумата достига 18 милиона.

V. ЗЕМЕДЕЛСКА БАНКА. – След като закри сметката си в Земеделска банка, Държавата я откри наново със заем от 2 345 868, който ще расте също както заемът в Народна банка и ще достигне през 1910 година сумата от 3 милиона.

VI. Първата шестмесечна вноска от 2 012 800 по заема от 80 милиона, който бе сключен с Русия[1] за уреждане обезщетенията към Турция не можа да бъде включена в бюджета, гласуван преди това. Тази сума също се прибави към дефицита.

VII. Дължими на Турция лихви по Източно-Румелийския дълг[2], неплатени от месец октомври 1908г., до окончателното уреждане на въпроса – 1 700 000.

VIII. Различни министерства, например това на Външните работи откриха в БНБ текущи сметки за служебни нужди.(!) Дебиторските салда по тези текущи сметки достигат сумата от 500 000 -.

IX. Накрая, към Русия е налице стар дълг от 28 милиона за разходите по окупацията на Източна Румелия след войната от 1878[3]. Русия не е поискала досега този дълг, но се говори, че тя би го поискала, ако види, че се реализира нов заем. Не е изключено, ако увеличи по този начин сумата по новия заем, Българското правителство да получи поредна отсрочка от Санкт Петербург, но това не означава, че Руския дълг не трябва да фигурира в настоящия дефицит – 28 000 000.

X. ОБОРУДВАНЕ ЗА Ж.П. ЛИНИИТЕ. – Това оборудване трябва да бъде обновено и допълнено след присъединяването на Компанията на Източните железници[4] към държавните. От тук произтича разход, който не може да бъде прибавен към настоящия дефицит, но е неизбежен в бъдеще и ще възлезе най-малко на 20 милиона.

Резюме:

Дълг към БНБ, изискуем веднага или в кратък срок –	67 000 000 –
Принудителен заем от държавни учреждения	7 000 000 –
Дълг на железниците, изискуем веднага или в кратък срок	39 143 000 –
Стари дългове	18 000 000 –
Земеделска банка, дълг изискуем веднага или в кратък срок	3 000 000 –
Шестмесечна вноска по дълга към Русия	2 012 800 –
Лихви, дължими на Турция	1 700 000 –
Дебиторски сметки на министерствата	500 000 –
Окупационен дълг към Русия	28 000 000 –

Добавка – оборудване на железниците	20 000 000 –
Общо:	188 000 000 –

Следователно, в кръгли цифри, България трябва да сключи заем от номинално 210 милиона за да излезе начисто. Заем от 125 милиона ефектив ще ѝ позволи да живее едва-едва, с икономии и няма да ѝ даде възможност да обнови оборудването на железниците, което е един полезен и належащ разход.

Единственото перо, което може да бъде свалено от горния списък са 28-те милиона дълг към Русия. Той не е искан от 40 години и Русия изглежда не бърза с него. Може би тя предпочита да си го запази в резерв, като Дамоклев меч над България. Мисля, че не ще е много дръзко да се предположи, че ако Българското правителство включи тази сума в бъдещия заем, то ще намери начин да си я присвои, без тя да отиде по предназначение.

Заемът, следователно, трябва да бъде поне 160 000 000 ефектив, т. е. 180 милиона номинал.

Брутните приходи от железниците, които заедно с тези от линиите в Източна Румелия, възлизат на 15 милиона,могат да послужат за залог на заем от 180 или даже 200 милиона.

Никой не игнорира пламенната кампания, водена в България от настоящия министър срещу обезпечените заеми, както и клетвата на Анибал, с която той се е обвързал да не сключва такъв заем, въпреки че превъзходно познава намеренията на Френското правителство по този въпрос. Това категорично становище ми дава основание да предположа, че настоящия кабинет подготвя оттеглянето си или разпадането си по повод на този въпрос уж на национално достойнство и че Г-н Салабашев, вероятно и Г-н Малинов, смятат да прехвърлят на наследниците си грижата за измъкване на България от трудната ситуация, където я поставиха техните предшественици, както и техните колеги.

В деня, в който ще се постави въпроса за заема, бил той обезпечен или не, ще бъде лесно да се отговори на защитниците на свободния заем, които се хвалят с верността, с която тяхната страна винаги е държала на ангажиментите си, че без специални гаранции не може да бъде отпуснат заем на разточително правителство, което ден след ден трупа нови дългове. Защото порочната организация на БНБ позволява на Правителството да следва тази достойна за съжаление практика. Изцяло зависима от Държавата, Банката е за нея един винаги отворен кран за заеми. Съкровището, на което чуждите финанси заеха вчера 100 милиона, след няколко месеца вече е задлъжняло с 200 милиона. Гаранцията за заемодателя, следователно, не може да е в стабилността на бюджета на заемополучателя, след като на този бюджет във всеки момент може да бъде наложено ново и неопределено бреме. Единствено залога и сериозното обезпечение могат да дадат някаква сигурност.

Що се отнася до реформата на БНБ, то тя ще е продължително дело. На първо място трябва да се разделят в отделни институции чисто банковата дейност и ипотечния кредит. Тези операции днес са в една и съща институция, като по този начин се замразяват значителни капитали до сконтиране на търговски ефекти с три подписа, вместо тя да в ипотечни заеми. БНБ трябва да се преустрои върху основата на [частен] акционерен капитал вместо, какъвто е настоящия ѝ статут, да живее от отпуснатия ѝ от Държавата капитал. Едва след това преустройство тя ще има независим управителен съвет. Операциите ѝ трябва да бъдат сведени продължи да се конкурира с частните банки, поемайки същите рискове като тях. Тази съществена реформа ще срещне несъгласието на всички политически партии, чиито шефове намират в настоящата организа-

ция източник на лични улеснения, от които те не биха се отказали без съжаление.

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8599, 4\CABET-1\105. Оригинал. Машинопис.

---

1. Става въпрос за руско-българския протокол, подписан на 6 април 1909 г. между България и Русия. Протоколът е във връзка с подписания по-рано руско-турски протокол, с който се урежда дългът на Източна Румелия спрямо Турция, частта от Източните железници, която е призната за собственост на българската държава, и официалното признаване на независимостта на България. Българското правителство признава, че дължи на Русия 82 милиона лева и се задължава да изплати този дълг в продължение на 75 години с лихва 4 3/4%, като първата вноска е определена за 1 октомври 1909 г. По време на управлението на Александър Стамболийски дългът е опростен от съветското правителство.

2. Източнорумелийски дълг (източнорумелийски трибут) – годишен данък, който Източна Румелия като автономна област задължително плаща на Високата порта. Тези задължения на Източна Румелия от 1881 г. се предоставят за погасяване дълговете на империята. Дългът се запазва и след съединението с Княжество България. Със специална конвенция от 1887 г. дългът е определен на 130 хиляди турски лири заедно с доходите от митницата, като българското правителство се задължава да внася ежегодно 500 хиляди лева за погасяване на закъснелите плащания. Дългът е премахнат при провъзгласяването независимостта на България и е уреден с руско-турския и руско-българския протокол от 1909 г.

3. Става въпрос за окупационния дълг към Русия, който съгласно чл. 22 от Берлинския договор Княжество България и Източна Румелия трябва да изплатят на Русия във връзка с разноските ѝ за поддръжката на руските императорски войски по време на Временното руско управление. Вноските трябва да се депозират в Българската народна банка на името на императорското правителство в левове или франкове. Османската империя отказва изплащането дълга на Източна Румелия. След 1908 г. българското правителство се споразумява окупационният дълг на Източна Румелия да бъде изплатен след изплащането дълга на княжеството. През 1911 г. е подписана специална конвенция, която предвижда дългът да бъде изплатен за 13 години и 6 месеца, като вноските започнат от 1 февруари 1912 г. и са по 400 хиляди рубли на месец. По време на управлението на Александър Стамболийски дългът е опростен от съветското правителство.

4. Компанията на Източните железници – концесионна компания за построяване и експлоатация на жп линиите в европейската част на Османската империя, съществуваща въз основа на договор между турското правителство и барон М. фон Хирш от 1869 г. По силата на Берлинския договор (чл. 10 и 21) Княжество България и Източна Румелия са натоварени със задълженията на Високата порта по отношение на компанията. През 90-те години на XIX в. железниците преминават към Австро-германския банков синдикат при участието с капитали на английски, швейцарски и френски банки. Железниците стават българска държавна собственост чрез изземването им при обявяването независимостта на България през 1908 г. (вж. док. № 231). С българо-турския протокол от 13 юни 1909 г. е уреден въпросът за откупуването на линиите на българска територия, а дългът на България към компанията е оформен с руско-турския и руско-българския протокол от 1909 г.

№ 212

ПИСМО ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ДО ЖОРЖ БУСКЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ЖЕЛАНИЕТО НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ДА ИЗБЕГНЕ МЕЖДУНАРОДНИЯ ФИНАНСОВ КОНТРОЛ

Париж, 15 декември 1909 г.

Скъпи Делегате,

Писах ви на 4 декември и получих последователно писмата ви от 7 и 11, на които

няма да се връщам, защото последните събития дадоха нов обрат на нещата.

Г-н С.[1]... наистина се е проявил като много ловък, успявайки да осигури заем от 100 милиона франка в Австрия и то при доста изгодни условия. Това, което остава да научим е как ще бъдат пласирани облигациите и как България ще посрещне другите си задължения с по-близък или по-далечен падеж.

Очевидно е, че преследваната от Българите цел е един ден да постигнат пълно освобождаване от чуждестранния контрол, но вероятно вие, както и аз ще се съгласите, че това е „музиката“ на едно по – скоро далечно бъдеще.

Струва ми се безполезно да слагам точка на тези събития в писмо, след като вие възнамерявате да дойдете скоро в Париж, нещо, за което не виждам никаква пречка, освен ако не смятате, че присъствието ви в София е наложително.

Приемете, Драги мой, най-искрените ми чувства.

Подпис

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 15. Оригинал. Машинопис.

1. Става въпрос за Ив. Салабашев.

№ 213

ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ГЕНЕРАЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ОТНОСНО ОТПУСКАНЕТО НА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО НА НЕОБЕЗПЕЧЕН ЗАЕМ ОТ 100 МИЛИОНА ЛЕВА ОТ ВИНЕР БАНКФЕРАЙН

София, 22 декември 1909 г.

Поверително

Драги Г-н Генерален Директор,

Възползвам се от дипломатическата поща, за да потвърдя телеграмата си от 16 този месец, написана след като получих вашето поверително писмо от 4 декември. Отбелязвам, че това писмо е било написано преди да сте информиран за окончателното сключване на заем с Винер банкферайн. В този момент вие все още търсехте начин да върнете на Париж ролята на център на тежестта за българската сделка, като същевременно ѝ придадете по-голям мащаб. Такова беше и моето впечатление докато не познавах точно договорните условия и аз го споделих с вас в телеграмата си от 5.

Но днес, когато Винер банкферайн бърза да се откъсне от групата, а Българското правителство да скъса с френските си ангажименти, когато Народното събрание одобри мигновено заема, след шумните поздравления, които самото Правителство си присъди и организира от приятелите си заради осъществяването на необезпечен заем, вие без съмнение малко сте променили гледната си точка. Докато правителството и обществеността са под въздействието на това, което считат за успех (може би доста временен!) тук не трябва и да се мисли да се разговаря за залог или гаранции, нито пък за някакви преговори на тази основа с настоящия кабинет. Твърде помирителната бележка[1], включена в рубриката Финансова седмица на в-к „Време“ от 13 декември ще бъде възприета тук единствено като опит на една отстранена групировка да се приобщи към сделката на Винер банкферайн. А очевидно вие не това имате предвид.

Без съмнение трябва да се прави разлика между вероятно разумния и помирителен тон на Г-н Станчов в Париж, който е посредник на тайните помисли на Царя (не желаещ да затваря никоя врата) и непримиримото поведение, възприето от министрите тук, по-подчертано от всякога след подписването на договора с Винер банкферайн. Тази тяхна позиция бе подчертана отново в речта на Министъра на финансите, произнесена вчера, при представянето на бюджета. В нея той надълго се позоваваше на възможността да се конвертира 6%-я заем от 1892, но винаги съгласно принципа за необезпеченост, от които, заяви той, повече няма да отстъпва.

Тактиката, която трябва да се следва, според мен е да се остави Винер банкферайн да пласира във Виена заема си, който в голямата си част ще остане да ѝ тежи нереализиран, тъй като Парижката борса е затворена за него, Берлин и Франкфурт отказват, а на финансовата къща Шрьодер, излязла доста наранена от преговорите тук, ще ѝ бъде много лесно да даде същия отговор и за Лондон. И най-сетне, имам информация, че дори във Виена разрешението за котиране е било дадено от Г-н Ерентал, само за сума до 30 милиона. Според един тукашен банкер, който познава добре Виенския финансов пазар, подготвя се *мръсен удар*. Трябва да се установи (и това да стане явно), че българските ценни книжа не могат да бъдат пласирани без съгласието на Франция и без сигурността на залога.

Когато това бъде доказано и когато Винер банкферайн ще трябва да предаде на Българското правителство сумата от 86 милиона в злато, от които обаче няма да е събрала и половината, тя ще се види принудена да похлопа на всички врати, молейки да я облекчат от този ѝ товар.Това ще е момента, в който да се намесим и да принудим Българското правителство да поиска, за да спаси ценните си книжа от пагубна обезценка, голямата операция от 250 милиона[2], в която ще се слее всичко и, в която вие отново ще възстановите изгубената хегемония.

Колкото до Креди Мобилие, ще бъде много неуместно от негова страна ако днес дойде да настоява за „изпълнение на договора си". Правителството в София ще има чудесната възможност да му отговори: ние сме все още готови за изпълнението му до 31 януари при договорните условия, но тъй като условието за получаване на разрешение за котиране няма да може да се осъществи, договорът ще отпадне от само себе си. Истинската процедура, която Креди Мобилие би трябвало да следва е да изисква *hic et nunc* от България обезщетение за това, че с едновременното сключване на друг заем, ангажиращ кредита на страната тя е направила неизпълним договора с Креди Мобилие, независимо от това дали в крайна сметка е получено или не разрешение за котиране и по този начин е извършила едно де факто едностранно прекратяване на взаимообвързващ двустранен договор.

Тъй като вие не направихте никакво възражение по проекта, за който ви съобщих в писмото си от 11 декември, надявам се в първите дни на януари да бъда в Париж и да си поговорим отново за положението, вече на живо.

Приемете, Г-н Генерален Директор, уверение в най-добрите ми чувства.

Буске

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8599, 4\CABET-1\105. Оригинал. Ръкопис.

---

1. Вероятно се има предвид една от статиите, платени от Парижката и нидерландска банка, в рамките на кампания сред общественото мнение в полза на заема.

2. Има се предвид обсъжданата в Парижката и нидерландска банка операция за еднократно конвертиране на всички предходни български външни заеми.

№ 214

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО УЧАСТИЕТО НА БАНКАТА В БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН 4 И 1/2-ПРОЦЕНТЕН ЗАЕМ ОТ 1909 г.

София, 28 януари 1910 г.

Протокол № 11

Заседание на 28 януарий 1910 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и г[оспо]да Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 3 до 7 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Писмо от Балканската Банка, София, представителка на Винер банкферайн, Виена, за участие на Българ[ската] Нар[одна] Банка в държавния 4 1/2% заем 1909 г.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1] писмото на Балканската Банка, София, от 28.I.910 г., с което, в отговор на писмото на Българ[ската] Нар[одна] Банка от 28.I.1910 г., под № 1685, съобщава, че Винер банкферайн, Виена, се съгласява да отстъпи на Българската Нар[одна] Банка напълно (ферм) за 3,000,000 лева облигации от новия български държавен 4 1/2% заем 1909 година по курса 90 1/4% с условие да бъдат задържани тия облигации в касите на Банката в продължение на една година. Същата Банка се съгласява още да участвува Българската Народна Банка в банковия синдикат по тоя заем с една сума от 1,500,000 лева по цесионен курс 87%.

Съветът, като взе пред вид, че с решението си от 16.I.1910 г., протокол № 6, отказва да приеме предложените на Банката за 3,000,000 лева облигации от българския държавен заем 1909 г., понеже не бе определен емисионния им курс; че с[ъс] сегашното предложение на Винер банкферайн се отстранява тази пречка; че, от друга страна, посочения емисионен курс 90 1/4% е износен; че от участието на Българската Нар[одна] Банка с 1,500,000 лева в банковия синдикат по въпросния заем несъмнено тя ще добие известни ползи и че извършването на тия сделки е в съгласие с чл. чл. 46 и 51 от Закона за Банката,

ПОСТАНОВИ:

1. Приема предложението на Винер банкферайн, направено чрез Балканската Банка в София, да участвува Българската Народна Банка в Банковия синдикат по българския държавен 4 1/2% заем 1909 г. с една сума от 1,500,000 лева по курса 87%.

2. Приема предложените на Българската Нар[одна] Банка облигации напълно за 3,000,000 лева от бълг[арския] държавен заем 1909 г. по емисионен курс 90 1/4%, като ги задържи в касите си в продължение на една година.

3. Горното постановление да се изпрати на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите за одобрение.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов

Петър Чолаков
Тодор Николов
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 115, 117 – 118. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 215

ПИСМО ОТ БНБ ДО МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ОТНОСНО УЧАСТИЕТО НА БАНКАТА В КОНСОРЦИУМА ЗА 4 И 1/2-ПРОЦЕНТНИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ЗА 1909 г.

София, 29 януари 1910 г.

№ 1774

Господин Министре,

Съгласно постановлението на Управителния Съвет на Банката от 28 януарий т[ази] г. имаме чест да Ви съобщим, че поверената ни Банка реши да участвува (чл. 51 от Закона за Българската Народна Банка) в консорциума на новия 1909 г. държавен 4 1/2% заем от 100 милиона лева с една сума от 1.500.000 лева на цена 87%, и да купи ферм по 90 1/4% от държавни фондове от същия заем (чл. 46 от същия Закон) за 3.000.000 лева номинални.

Като Ви съобщаваме горното решение на Съвета молим да благоволите да го одобрите за редовност.

Приемете Господине Министре, нашите почитания.

Българска Народна Банка
Централно Управление
За Управител на БНБ: *Н. Николаев*
Администратор: *Т. Николов*

ЦДА, ф. 258К, оп. 1, а. е. 449, л. 2. Оригинал. Машинопис.

№ 216

ПИСМО ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО УПРАВИТЕЛЯ НА БНБ ОТНОСНО УЧАСТИЕТО НА БАНКАТА В 4 И 1/2-ПРОЦЕНТНИЯ ЗАЕМ ОТ 1909 г.

София, [б. д.]

Господин Управителю,

В отговор на отношението Ви под насрещния № 1774[1], съобщавам Ви, че одобрявам решението на Управителния Съвет при поверената Ви Банка за участието

на последната в консорциума на новия български държавен 4 1/2% заем от 1909 година с една сума от 1.500.000 по цена 87% и да купи ферм по 90 1/4% облигации от същия заем за една сума от 3.000.000 лева номинални.

Поради неизносната цена, по която банката Ви е купила въпросните облигации за номинални лева 3.000.000 погрижете се, по възможност в най-скоро време, да се освободите от тях, като ги разпродадете постепенно.

Министър: *[б. п.]*

ЦДА, ф. 258К, оп. 1, а. е. 449, л. 5. Оригинал. Машинопис.

1. Вж. док. № 215.

№ 217

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА УСЛОВИЯТА ЗА УЧАСТИЕ В БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН 4 И 1/2-ПРОЦЕНТЕН ЗАЕМ ОТ 1909 г.

София, 24 февруари 1910 г.

Протокол № 27

Заседание на 24 февруарий 1910 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: ...

Заседанието се откри на 3 ч[аса] и се закри на часа 7 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Разглеждане представените от Винер банкферайн, Виена, условия за участието на Банката в синдиката по новия държавен 4 1/2% заем от 100 милиона лева.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1] писмото на Винер банкферайн, Виена, постъпило под вх[одящ] № 2835 от 30.I. т[ази] г., с което представя условията да участието на Б[ългарската] Н[ародна] Банка с една сума от 1,500,000 лева в синдиката по новия държавен 4 1/2% заем от 100 милиона лева.

След като разгледа тия условия,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Одобрява представените от Винер банкферайн, Виена, условия за участието на Б[ългарската] Н[ародна] Банка с една сума от 1,500,000 лева в синдиката по новия държавен 4 1/2% заем от 100 милиона лева.

2. Да се отговори на Винер банкферайн, Виена, че Б[ългарската] Н[ародна] Банка одобрява въпросните условия, при всичко че от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите не е получен още отговор на двете писма, отправени му от Управлението на Банката под №№ 1774 и 1774 от 27 и 29 януарий т[ази] г., с които се молеше да одобри решението на Съвета за участието на Банката в заема.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 231 – 233. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 218

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРИЕМАНЕ НА БЕЗСРОЧЕН ВЛОГ НА ЧАСТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1909 г.

София, 25 март 1910 г.

Протокол № 48

Заседание на 25 март 1910 г.

Заседават: г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите Найден Николаев, Крум Мутафов, Петър Чолаков и Тодор Николов.

Присъствуват: г[осподин] Правителствения Делегат Кръстю Карагьозов и г[осподин] Юрисконсулта Георги Попов.

Заседанието се откри на 11 ч[аса] и се закри на часа 12 пр[еди] об[ед].

Дневен ред

I. Министерството на Финансите съобщава, че Министерския Съвет е решил да се остави в Б[ългарската] Н[ародна] Банка на безсрочен влог свободния остатък от българския държавен заем 1909 г. с 3% годишна лихва.

[...]

Докладва се от г[осподин] Администратора на Касовия отдел[1] писмото на Министерството на Финансите от 24.III. т[ази] г., под № 947, постъпило под вх. № 6965 от 26.III. т[ази] г., с което съобщава, че Министерския Съвет е решил да се остави на безсрочен влог в Б[ългарската] Н[ародна] Банка свободния за сега остатък от произведението на българския държавен 4 1/2% заем от 1909 г. с 3% годишна лихва, като се възвърне сумата с чек срещу Париж, както днес се предава на Банката.

Горното, като съобщава, Министерството моли да се нареди на Винер банкферайн в[ъв] Виена да остави в разположение на Б[ългарската] Н[ародна] Банка въпросния остатък от заема, възлизащ на 25,000,000 парижки франка, при Лендербанк, Париж. Същото моли да му се открие една нова 3% текуща сметка под наименование „произведение от българския държавен 4 1/2% заем от 1909 г.“, по която сметка Б[ългарската] Н[ародна] Банка ще одобрява на Министерството на Финансите лихви в горния размер, независимо от положението на другите две сметки: „Заеми на държавата“ и „Държавно съкровище“.

Понеже горното предложение на Министерството на Финансите е в съгласие с решението на Управителния Съвет на Банката от 20.III. т[ази] г., протокол № 45, взето по същия въпрос,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Да се отговори на Министерството на Финансите, че Б[ългарската] Н[ародна] Банка приема на безсрочен влог с 3% годишна лихва свободния за сега остатък от произведението на българския държавен заем от 1909 г. в размер на 25,000,000 франка, като се възвърне сумата с чек срещу Париж, както днес се предава на Б[ългарската] Н[ародна] Банка.

От тая сума да се остави при долуозначените банки в странство една сума от 20,000,000 фр[анка] на срочен влог за 9 месеца, а остатъка от 5,000,000 франка да остане на безсрочен влог.

3. Да се телеграфира на долуозначените банки да дадат отговор каква лихва могат да платят:

на Контония Париж	за	5,000,000 фр[анка],
„ Комерцбанк Б[уда] Пеща	„	3,000,000 „
„ Дойчебанк Берлин	„	2,500,000 „
„ Феркерсбанк Виена	„	2,500,000 „
„ Лендербанк „	„	2,500,000 „
„ Винер банкферайн „	„	5,000,000 „
„ Дисконто Гезелшафт Берлин	„	2,500,000 „
или всичко		23,000,000 фр[анка],

които ще се намалят на 20,000,000 фр[анка] след получаване отговорите.

2. След получаване отговор от тия банки, Съветът ще вземе окончателно решение.

[...]

Управител: *Христо Чакалов*
Администратори: *Найден Николаев*
Крум Мутафов
Петър Чолаков
Тодор Николов
Правителствен делегат: *Карагьозов*
Юрисконсулт: *Георги Попов*
Секретар: *Б[...] М[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 21, л. 377 – 379. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 219

ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ВЪВ ВРЪЗКА С ПРОБЛЕМИТЕ ОКОЛО ИЗДРЪЖКАТА НА ДЕЛЕГАТА НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ДЪРЖАВНИ ЗАЕМИ

12/25 май 1910 г.

Господа,

Получих с дипломатическата поща от 20 май, със значително закъснение, писмото ви от 4, отнасящо се до начина на изплащане на възнаграждението на Делегацията, както и приложената кореспонденция с Министъра на финансите. Противно на предложението ми, вие смятате, че няма основание да се преразглежда съгласието за процедурата, което аз дадох през 1906 и, което е в сила и до днес. Настоятелността, с която развих предложението си ви показва доколко съжалявам, че не го възприехте. Трудностите от всякакъв вид, с които се сблъсквам тук, скоро ще станат непреодолими, ако Делегатът срещне отказ и по повод на предложените от него мерки за постигане на необходимата сигурност и достойнство при изпълнение на мисията си. Мислех, че вие бързо ще пресечете претенцията на Министъра да подчини, както той го бе написал в писмото си от 9/22 април, изплащането на възнаграждението „на предварителното получаване на уверение от данъчния инспектор за платени данъци от целия персонал на Делегацията“. Тази претенция отрича същността на договорите ни, които като частни закони дерогират по-общите. Наистина, в отговора си от 14/27 Министърът много е внимавал да не повтори това искане. Иначе, вие не бихте били така склонен да го поздравите за това, че „не поставя под съмнение условията на договорите“.

За нещастие обаче, продължавайки статуквото от 1906 г., ние оставяме все повече и повече да придадат на издръжката на Делегацията характера на бюджетен разход и следователно трябва да очакваме Министърът да се възползва от това като я подчини на всички обичайни изисквания за тези разходи: месечно изплащане; плащане, подчинено на издаването на данъчни квитанции; ревизия на счетоводството от сметната палата и др. ... С една дума Делегатът ще бъде превърнат в местен функционер, което е пълно отрицание на неговата роля.

Така или иначе, ние сме длъжни да приемем нещата така, както са описани в писмото ви от 4 май до Министъра на финансите. В писмото си от 14/27 април, той твърдеше, че договорите не посочват дали плащането на Делегата трябва да се извърши преди или след изтичането на всяко полугодие от неговата служба. Естествено, договорът не би могъл да предвиди този въпрос, тъй като в него не се говори за директно изплащане възнаграждението на Делегата от страна на Правителството, при положение, че „издръжката му е включена в обслужването на заема „ и че това кога и как Делегатът ще получава тази издръжка се урежда между Парижката банка и Българското правителство. И наистина, този въпрос беше решен още в началото съвсем логично, като Делегатът получаваше в началото на всяко полугодие, определена, одобрена от вас удръжка от погашенията по заема, отнасяща се за предстоящата му шестмесечна служба. Не можеше и да бъде другояче, след като разноски като наеми, канцеларски разходи, отопление, осветление и др.... не могат да се уреждат месец за месец, а се плащат авансово, в брой. Именно тази система за плащане на полугодие в първия ден на шестмесечието бе утвърдена със споразумението от 1906 г. Това е и системата, която вие предлагате на Министъра да приеме като правило с писмото си от 4 май. По тази точка, аз съм напълно съгласен с вас и ви благодаря, че приехте моите заключения.

Невъзможно ми е обаче да не ви посоча съществуващото противоречие между писмото ви до мене от 4 май и предложението, което отправяте към Министъра. Вие твърдите пред мене, че закъсненията в преводите на Българското правителство, от които се оплаквам произтичат от прилагането на принципа за авансово плащане и че този принцип не следва от договорите; „ние не смятаме, казвате вие, че бихме могли да изискваме предварителни преводи . Следователно, ние считаме, че не е подходящо да се настоява с подобна молба, след като Правителството извършва тези преводи на уточнените дати“. (Аз не успях да схвана какво наричате у т о ч н е н и д а т и). Обратно на Министъра вие предлагате плащането, полагащо се за текущото шестмесечие, да се извършва в началото (първия месец) на всяко полугодие: така за полугодието 1/14 септември – 1/14 март, изплащането на издръжката да става в течение на месеца 1/14 септември – 1/14 октомври. Но това е именно предварителното плащане, за което ви се струва невъзможно да се намери основание в договора. То е било винаги практикувано до 1906, потвърдено през 1906 като единствено съвместимо с нуждите на делегацията, стриктно съблюдавано оттогава и за първи път нарушено от Министъра през януари.

Този начин на плащане би ме удовлетворил, но ако вие считате, че той не произтича от договора, каква надежда би имало Министърът да се придържа към него. Аз не я виждам. Министърът ви кара 15 дни да чакате отговора му. Доколкото знам, той чака заседание на Министерския Съвет, за да представи въпроса. Всичко ме кара да мисля, че тези постъпки се правят само за да се придаде повече тежест на отказа му. А вие няма да имате никакви средства за да оспорвате този отказ. От момента, в който се отдалечаваме от единствено солидната основа на договора, а именно директната удръжка от сумите, изплащани от Правителството за закупуване на бандеролите и гербовите марки съгласно чл. 34, ще бъде много трудно да се намери юридическа основа на искането за 6-месечни предварителни плащания. Ние не бихме могли да се опрем на друго, освен на устното споразумение от 1906 г., но тъй като от него няма следа, това е доста крехка опорна точка. И тогава Министърът има всички основания да поддържа тезата си: „Възнаграждението се изплаща от бюджетни средства; бюджетните разходи се управляват от закона за държавната отчетност; този закон изисква плащанията да се правят за извършена работа, а не предварително. Следователно, не съществува мотив за заплащане възнаграждението на делегата по друг начин, освен по една дванадесета част в края на всеки месец и според предварителните условия, които българския закон налага за всички бюджетни плащания, в частност представяне на документ за платен патентен данък.“ Ето как, връщайки се към буквата на договорите ние бихме изопачили техния дух и бихме позволили да се накърни независимостта, която авторите им от 1902 г. са искали да осигурят на мисията на делегацията.

Ако противно на очакването ми, Министърът приеме вашето предложение за шестмесечно плащане през първия от шестте месеца, би трябвало да спрем дотук. Но фиксирайки съгласието по тази точка, трябва ясно да се подчертае договорния характер на това плащане, което да се счита като неразделна част от задълженията по договора от 1902 и което, като всяко едно от тези задължения да не може да бъде променяно от разпоредбите на общите закони.

[...]

Само на тази цена вашият Делегат ще получи необходимата сигурност. Съвършенно неприемливо е всеки конфликт, предизвикан от една администрация, дебнеща и най-малката пукнатина по договора да може да послужи като претекст за отказ или закъснение на плащането и да принуждава Делегата ви да прави рекламации по повод служебни разходи, при което личният му интерес ще изглежда така засегнат, че те ще хвърлят сянка и върху личното му достойнство. От друга страна всеки, който поне

малко е работил с Българи ще ви каже, че всяка отстъпка се счита от тях за доказателство на слабост и че те я използват за да получат друга, като в замяна на това, не може да се разчита на никаква реципрочност. Единствено безстрастната сила им налага необходимото уважение и ги води към сговорчивост.

В писмото си от 20 май ви помолих да ми предоставите на разположение сумата от 23 600 франка: остатъци по заема от 1902 г. – 8 600 и по заема от 1904 г. – 15 000 франка. Каквото и да е решението по принципния въпрос, поставен в писмото ви от 4 май до Министъра мисля, че имам основание да поддържам исканията си по отношение на салда, предназначени за изчистване сметките по старата система преди да започнем да прилагаме новата.

Що се отнася до заема от 1907 г., шестмесечните задължения за периода февруари – юли са вече покрити. Едва от идущия 1 август ще повдигна въпроса за полагащите ми се средства за 6-месечието август – януари. Той ще бъде отправен към вас или към Министъра, в зависимост от приетото решение към момента.

Приемете, Господа, най-дълбокото ми уважение.

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 20 – 27. Копие. Машинопис.

№ 220

ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ОТНОСНО ПРОБЛЕМИТЕ, КОИТО БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО СЪЗДАВА НА ДЕЛЕГАТА НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ДЪРЖАВНИ ЗАЕМИ

4/17 юни 1910 г.

Господа,

Получих телеграмата ви от 16, която гласи следното: „Искаме да дойдете в Париж, за да говорим по въпросите около приложението на договора за заема, при които срещате трудности с Правителството, тъй като желаем да уведомим за това Министъра на външните работи преди царското посещение“.

Ще опитам да отговоря на искането ви.

Достатъчно ще бъде да ви припомня отделни пасажи от предходната ми кореспонденция, доколкото ви държах в течение на всички възникнали инциденти.

Веднага трябва да отбележа, че не срещам трудности касаещи приложението на клаузите по договора. Българското правителство никога не е опитвало да се измъкне от изпълнение на задълженията си що се отнася до редовността на плащанията и до контрола ни над обезпечението. Вярно е, че то е правило опити, за които съм ви уведомявал, да се освободи от формалностите, произтичащи от задълженията му за да разхлаби принудата, наложена му относно изработването на гербовите марки и бандеролите, ту като ги поръчва без да се консултира с вас или с мен, ту като моли за разрешение да ги отпечата в София. Но всеки път нашите протести или отказ са връщали Правителството към съблюдаване на договора и то не е смеело да го пристъпи.

Но ако Министърът на финансите, макар и с нежелание, спазва стриктно механизма на обезпечението, който счита за срамно наследство от предишните режими, той се опитва да се реваншира, като затруднява по различни начини работата на Делега-

та.Ако израза не беше толкова тривиален бих казал, че той търси кавга. Това състояние на нещата породи два тясно свързани въпроса: 1. Искането Делегата и заместника му да се подчинят на плащането на патентен данък; 2. Отказът да се изплаща възнаграждението на Делегата, докато не бъде удостоверено издължаването на този данък от страна на персонала. Първият въпрос, след като бе предмет на продължителна кореспонденция, бе решен благодарение на енергичната намеса на Г-н де Шеризей[1], нашият шарже д'афер, който действаше съгласно инструкциите на министерството си. Той получи от Г-н Паприков (българският министър на външните работи) устно признаване на правото ни да бъдем освободени от данъка и остава само да се придаде на тази декларация съответната официална форма, за да се предпазим в бъдеще от подобни атаки.

Практическото решение на втория въпрос (заплащането на делегацията) е в ръцете ни, тъй като само от Парижката банка зависи удържането на разноските за сметка на сумите за обслужване на дълга, които ѝ изпращам. Банката може да възстанови приложението на чл. 34.

Следователно, не съществуват собствено казано спорни проблеми с които да занимавате Министъра на външните работи и които той да се налага да урежда по време на визитата на Царя.

И все пак, ако наистина има у Министъра на финансите (пренесено малко и у колегите му) известно враждебно отношение към системата на обезпеченията; ако тази враждебност се насочва понякога, абсолютно несправедливо, към този, който олицетворява тук системата; ако общата ксенофобска нагласа на кабинета на демократите се превръща във войнстваща и дребнава франкофобия, вследствие провала на планирания заем с Креди Мобилие; ако казионната преса взима на присмех Парижката банка и нейния представител в София; ако това отношение намира израз дори в отделни прояви на неучтивост, всичко това са дребни моментни неудачи, които трябва да се отминат с презрение и да се считат недостойни за отбелязване и коментар от страна на Г-н Пишон. Трябва да ги приемем като без значение за бъдещето, защото утре едно друго правителство (почти съм убеден в това) ще възприеме друго отношение, различен тон и отново ще стане наш клиент.

При тези условия не считам, че царското посещение би следвало да става повод за някакви постъпки от наша страна, нито пък, че моето присъствие в Париж би било наложително, за да ви дам обяснения по тези въпроси. То ще се наложи, само ако, противно на очакванията, Г-н Малинов и Г-н Паприков, възползвайки се от срещите си, подемат кампания пред нашето Външно министерство било срещу финансовата политика на Банката, било срещу начина, по който аз я представям, или ако Г-н Пишон има нужда да бъде специално информиран по този въпрос. Но подобни разговори със сигурност няма да се водят през трите дни на официалната визита, а по време на неофициалния престой на Царя и министрите му по- късно. От 1 юли аз ще бъда на ваше разположение. Впрочем, още отсега аз съм готов да се отзова в рамките на 48 часа на ваше телеграфическо повикване.

Приемете, Господа, най-дълбокото ми уважение.

Делегата

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 28 – 31. Копие. Машинопис.

1. Шеризе – шарше д'афер в София. През 1921 г. е назначен за представител на Франция и председател на Междусъюзническата репарационна комисия в София.

№ 221

ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ФРЕНСКИЯ ШАРЖЕ Д'АФЕР ВЪВ ВРЪЗКА С НЕГОВАТА ДЕЙНОСТ В БЪЛГАРИЯ И ПРОБЛЕМИТЕ МУ С БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО

София, 12 декември 1910 г.

Г-н Шарже д'Афер,

В момента, в който Правителството на Републиката се подготвя да започне преговори с Българското правителство за отмяната на капитулациите, моля за позволение да поставя на вашето внимание някои размисли по този въпрос, чиято стойност оставям да прецените с вашата висока компетентност.

Не ми принадлежи да ставам изразител на тревогите, които може да породи сред нашите сънародници перспективата от изчезването на определени защитни разпоредби, предпазващи ги от произвол. Това е общ въпрос, при решаването на който Френското правителство би могло да се опре единствено на съвета на своите представители.

От друга страна,считам, че трябва да привлека вниманието ви върху една специфична ситуация, която налага специални гаранции.

Договорите за заеми, сключени през 1902, 1904 и 1907 между България и Парижката и нидерландска банка, при знанието и със съгласието на Френското правителство натовариха Царството със задължения от изключителен характер. Делегатът, напр., е натоварен да събира целите данъци върху тютюна и гербовите марки, като удържа от тях необходимите суми за обслужване на дълга. Едва след като това е направено, остатъците се предават в Държавното Съкровище. Делегатът, поръчва за сметка на Държавата, бандеролите и гербовите марки и ги държи под ключ. Той има правото да се противопостави на сеченето на сребърни монети. Никаква промяна в законите и правилниците, касаещи тези два заложени данъка не може да бъде приета без предварителното му съгласие. Разноските на неговата служба се осигуряват чрез обща и предварително уточнена сума, удържана от събрания данък. Това са, трябва да го признаем, прекомерни пълномощия от гледище на общото право. Но нито Делегатът, нито Парижката банка, нито дори Френското правителство могат да ги променят. Всъщност, именно заради преимуществата на тези клаузи, представени в проспектите за емисията, носителите на облигации са дали на заем парите си. Поради същите тези клаузи, някои от които бяха включени под негова диктовка, Правителството на Републиката даде съгласието си за котиране на заемите на [Парижката борса] и по този начин пое моралното задължение спрямо носителите на облигации не само да не променя клаузите, но и да не допуска по никакъв начин каквато и да е промяна.

Тези пълномощия се упражняват от Делегат, посочен от Парижката банка, приет и представен на Българското от Френското правителство и облечен по този начин в официални правомощия, които го поставят под специална защита на международното право. В действителност той не е (и на това трябва да се наблегне) пълномощник на която и да е банка. Той е директен представител на носителите на ценните книжа. Интересите, защитавани от него не са интереси на определена търговска фирма; Делегатът защитава сигурността на носителите и съблюдаването на договора. В повечето случаи, той би могъл да получава инструкции от Парижката банка, но само дотолкова доколкото те са в съгласие с поверената му надзорна мисия. Ролята му може да бъде съпоставена с тази на магистрат от Прокуратурата, който, макар и назначен от Правителството, не представлява него, а Закона. Този много специален статут беше признат между впрочем при консултацията на Г-н Луи Рено, възприета от Министерството на Вън-

шните работи, според която от Делегата не може да бъде изискван патентен данък.

Понятно е, че с подобни пълномощия, дотолкова излизащи отвъд нормалното, каквато и доза умереност да бъде внесена от изпълняващия ги, те винаги ще провокират българския патриотизъм. Съвсем естествено е, че ако се появи ксенофобско движение, делегатът ще е първият потърпевш. В една страна, където политическите страсти са толкова жарки и където съперничеството между партиите не се спира пред международни съображения, се е случвало нов правителствен кабинет да очерни предхождащия го, като постави под въпрос валидността на минали договори, подписани от него, отграничавайки се от тях или дори отказвайки изпълнението им и дори да падне до дребнави преследвания на чуждестранните представители на страни по тези договори. Това, което е ставало може да се повтори.

Мисля, че тук е редно да уточня някои факти, които показват, че Царското правителство, считайки, че като изплаща редовно купоните е напълно изрядно, всъщност неколкократно е търсело начини да се измъкне от второстепенните задължения по договора, представяйки ги за нещо свръхдължимо, докато в действителност те съставляват основните гаранции за носителите и никой (най-малко дебитора) няма правото да прави разграничение между това, което трябва задължително да се съблюдава и това, което може да се нарушава.

1. Законите и правилниците, отнасящи се до заложените данъци не могат да се променят без съгласието на Делегата.

През 1908г., Г-н Паяков, тогава Министър на финансите, прокара изненадващо, без да уведоми Делегата закон, отнасящ се до Бланковата такса, който в определени случаи удвояваше или дори утрояваше данъка по гербовия налог. От тогава, всички постъпки правени пред наследника му за отлагане на този закон, останаха безрезултатни. И тъй като гербовата хартия все още не е в обръщение, въпросът остава нерешен.

2. На Делегата принадлежи правото да поръчва бандеролите и гербовите марки.

Г-н Паяков и Г-н Салабашев на два пъти си присвоиха това право без да предупредят Делегата. Той, както и Парижката банка изразиха своя протест. Делегатът се съгласи както при първото, така и при второто нарушение да се мине без последствия, тъй като Министърът обещаваше писмено, че подобна некоректност няма да се повтори. На трето и последно място, Г-н Салабашев съвсем произволно обяви търг за доставката. Когато Делегатът, предупреден този път навреме, се противопостави на търга и упражни правото си като поръча бандеролите за 1911 г., Министърът не се побоя да предизвика кампания в пресата срещу него, заявявайки, че Делегатът е действал така с цел да получи комисионна от доставчика и обявявайки нещо, което не е повторил, че поръчката няма да бъде цялостно заплатена.

3. Гербовите марки и бандеролите се депозират в каси „посочени от Делегата“, чийто дублиращ ключ се намира у Комисар на Правителството.

От само себе си се разбира, че тези каси, наети от Делегата и съдържащи ценни книжа, които са му поверени, би трябвало да бъдат достъпни за него по всяко време. Въпреки това

Г-н Министърът на финансите неотдавна, забрани на Комисаря да отвори касата по искане на Делегата. Тази забрана, нека го призная, бе вдигната още при първата забележка. Но този начин на действие на Министъра е симптоматичен за твърде свободното отношение на българската страна към договорите.

4. Накрая ето и един конфликт, който всъщност не включва нарушаване на формалния текст, но отразява желанието да не се признава духа на договора, както и зла воля, търсеща постоянно повод за създаване на главоболия.

Още с настаняването си тук, в разговор с тогавашния министър Делегатът уточни, че поради особения характер на мисията ми, той не подлежи на облагане с патентен данък. Тази теза беше възприета и в продължение на 7 години нито делегата, нито заместника му, нито чиновниците на служба при тях не бяха облагани с никакъв данък. В деня, в който на власт дойде правителството на демократите, враждебно на принципа на обезпечените заеми, то сметна за подходящо да изиска плащането на данъците, при това не само за бъдещи, но и за минали периоди (80 000 франка).Тази претенция бе обявена от Г-н Луи Рено за необоснована и противоречаща на условията на договора. Въпросното искане обаче все още не е изоставено. Ако данъчните власти въпреки протестите не предприеха преследвания и запори по отношение на Делегата, то това е само защото по силата на капитулациите те нямаха право на това без съгласието на Пълномощния министър на Франция, който отказа да предаде заплахите.

Освен тези основни случаи, още многобройни подробности, в които е досадно да се навлиза показват едно смущаващо отношение на министрите. Те като че ли не могат да се примирят с това, че нашите договори са специални закони, които са неприкосновени и които дерогират, в случаите на противоречие, общите закони. Усилията на властите са постоянно насочени към това да вкарат дейността на Делегата в рамката на тези общи закони, тогава когато именно тази рамка трябва да се направи по-гъвкава и да се хармонизира със закона за договора.Така, напр. Г-н Салабашев издигна искането за проверка на сметките на Делегацията от Сметната палата и отказа да изплати издръжката докато такъв контрол не бъде осъществен. За него и за колегите му стремежа да приравнят Делегата с обикновен български чиновник е идея-фикс. Докато това основно недоразумение съществува могат да се очакват нови конфликти.

В по-общ план, всеки, който се е занимавал със сделки в България е принуден да признае, че представата за договор и за силата на формалните конвенции е навлязла твърде повърхностно в манталитета. Право, което не е подкрепено от ефективна сила няма шансове за успех в България.

И най-после, искам само да отбележа атаките на една груба и недодялана преса. От само себе си се разбира, че те трябва да бъдат пренебрегнати. Но факта, че такива нападки срещу чужди представители – Г-н Палеолог също знае нещо по въпроса – могат да се появят по заповед на един Министър, без да срещнат неодобрение от никого, добре показва, че при липса на официална защита не може да се разчита на защитата на общественото мнение.

От всичко казано дотук следва, че след отмяна на капитулациите, (които предоставят на Пълномощния министър на Франция в София, отвъд неговите служебни компетенции и един по-действен морален авторитет), мисията на Делегата, натоварен да защитава колективни интереси, намиращи се под специалната закрила на Правителството на Републиката се оказва в крайно несигурни условия.

Заключението, до което искам да ви доведа е, че ще е полезно, предвид изключителната обстановка да се приемат специални разпоредби, които да позволят на Френския дипломатически представител намеса с известен изглед за успех в конфликтите, които със сигурност няма да липсват. Посочих ви два от тях, които все още стоят открити. Що се отнася, по-специално, до патентния данък, не се съмнявам, че Правителството, което в момента е загърбило въпроса, очаква само подписването на акта за отмяна на капитулациите за да го повдигне отново.

Какви трябва да бъдат тези разпоредби?

Оставям на по-компетентните от мен да вземат решение.

Ето тези, които според мен, е редно да влязат било в консулската конвенция, която ще замени капитулациите, било в една допълнителна конвенция, подписана еднов-

ременно.

Би трябвало да бъде постановено, че: всички възражения и трудности, които биха възникнали между българските власти и Делегата или заместника му, било във връзка с изпълнението на договорните клаузи или във връзка с изпълнение на функциите им да бъдат разрешавани чрез договаряне между Пълномощния министър на Франция в София и Българския министър на външните работи; в случаите, когато не може да се постигне съгласие, спорът да бъде отнесен на съвместния арбитраж на Председателя на Апелативния съд в Париж и на Председателя на Българския Касационен съд, като в случай на неуспех те ще изберат трети арбитър, французин, белгиец или швейцарец, чието решение ще бъде окончателно; и накрая, при спешен случай, ветото на Пълномощния министър на Франция по повод жалба на Делегата ще преустановява действието на всяка административна мярка на българските власти, която пречи на работата на службата му.

На пръв поглед, тази клауза изглежда вероятно прекалена от гледна точка на общото право. Трябва да се има предвид обаче, че тя е предназначена да урежда ситуация, която сама по себе си е уникална, че с нея се регулира положението на представител на 350 000 000 франка и на 500 000 притежатели на облигации, принуден да устоява интересите им пред едно чуждо правителство без да е облечен в дипломатически пълномощия, които биха осигурили, ако не на мисията му, то поне на него лично известни гаранции на обичайното право. На второ място, тази клауза само ще формулира по явен начин това, което се подразбираше при подписването на договора от 1902 г. Вие със сигурност сте забелязали, че той предвижда всичко, освен материята, свързана с контестациите, които могат да се породят при неговото изпълнение. Тази празнота бе оставена нарочно, с цел дипломацията да се окаже единствената отворена врата и аз действително трябваше да прибягна многократно именно към нея, като винаги съм намирал подкрепа във Френската легация, за което отново използвам случая да изразя своята благодарност. Но, ако чрез дипломацията не се постигне съгласие, арбитражът остава единствения възможен път. Предложението, което имам честта да ви направя следователно не е ново, освен с това, че то предварително уточнява условията на този арбитраж.

Но, ще каже някой, ако дипломатическата намеса произтича от самия договор за заем, то какъв е смисъла тя да се включи в специална конвенция? Това е възражение, което не би споходило човек като вас, Г-н Шарже д'Афер, който познава нещата в България. Вие знаете, че един текст, редактиран в смисъла, който предлагам би послужил като ефикасна бариера пред всякакви опити за увъртане, от страх, че конфликтът задължително отива на арбитраж. Ще добавя, че могат да възникнат случаи, при които този текст ще бъде необходим на Пълномощния министър на Франция, обезоръжен от отмяната на капитулациите, за да наложи ветото си при свършени факти – данъчен запор, отказ да се съхраняват бандеролите – които вече са се случвали вече и при други ситуации, които са лесно предвидими като напечатване на бандеролите и на гербовите марки от българската държавна печатница в разрез с формалните клаузи в договора, който както вече знаем, е обсебил мислите на министрите.

Извинявам се за обширното изложение на тези наблюдения, но си позволявам, Г-н Шарже д'Афер, да ги препоръчам на доброжелателното внимание, с което, както всички ваши сънародници знаят, вие разглеждате случаите налагащи вашата намеса.

Приемете, Г-н Шарже д'Афер, уверение в най-дълбокото ми уважение.

Делегат
(подписано) *Буске*

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 40 – 49. Копие. Машинопис.

№ 222

ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ГЕНЕРАЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ЗА ФИНАНСОВОТО И ПОЛИТИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Поверително

1/14 октомври 1911 г.

Драги Г-н Генерален Директор,

Ето че от доста време не съм ви занимавал лично за българските работи. Това е, защото неудачите в работата станаха за щастие редки, благодарение на доброто разположение на настоящото правителство и с изключение на малката дискусия по повод приключването на вашите полугодишни сметки, която скоро ще угасне, за момента на хоризонта не се вижда никаква причина за конфликт. Що се отнася до общите дела, то вестниците достатъчно ви държат в течение. Не се стряскайте много, ако научите, че България мобилизира няколко дивизии на турската граница, за да отговори на мобилизацията на съседката си. Не съществуват войнствени намерения нито от едната, нито от другата страна. Но тъй като Турция иска да направи военна демонстрация в отговор на италианската агресия, България вероятно ще счете за отговарящо на достойнството ѝ да поукрепи границата си, освен ако не отстъпи пред този ненужен разход като се опре на даденото от Силите обещание да ѝ гарантират мира.

Г-н Гешов Министър – председателят, прекара няколко дни в Париж и се видя с Г-н дьо Селв. Възможно е да са разисквали само общи въпроси. Министърът видя ли се с вас? Защото в този случай, аз нямам какво да ви съобщя.

Без съмнение, Правителството скоро ще трябва да прибегне до заем. Ето малко сведения по въпроса, които ще разберете, че са поверителни. Съществува едно искане В., заявено от французин, придобил гори в България и подкрепено от министерството ни на външните работи под влияние на някои наши влиятелни депутати. Понеже изчерпа аргументите си и понеже иска с каквито и да е средства да накара Българското правителство да се подчини, нашето Правителство натовари своя представител да декларира, че ако не се даде удовлетворение от София по сделката В., Ке д'Орсе би отказало всякакво разбирателство по капитулациите и всякакви преговори относно заем във Франция! Да, добре прочетохте! Когато Г-н Палеолог ми съобщи тази странна информация, аз не пропуснах да отбележа затруднението, в което тя ни поставя: 1) подчинявайки съдбата на една сделка за 200 000 000 от национално значение на едно частно искане, което не възлиза на повече от милион и съответства на първоначална инвестиция на Г-н В. от 25 или 30 000 франка и 2) заявявайки преждевременен отказ на молба за заем, която още не е формулирана; това напомня водевилната сцена, в която един баща декларира на някакъв младеж, че му отказва дъщеря си, а въпросния младеж му отговаря: никога не съм ви я искал. Нашият Пълномощен министър мисли като мене по този въпрос, но изпълнявайки добросъвестно възложената мисия, която не можеше да откаже, той даде да се подразбере на кабинета в София (много развълнуван от неговата декларация), че има възможност за споразумение при частично удовлетворение по искането на В. чрез въвеждане във временно владение на спорната гора и ако, едновременно и с едно и също писмо българската страна направи постъпки за нов заем. Г-н Теодоров обеща да подготви такова решение потвърждавайки, че признава близката необходимост от заем и заяви твърдото си намерение да се обърне единствено към Парижката банка. Засега сме дотук. Българско правителство със сигурност ще намери

начин да получи от Ке д'Орсе оттегляне на този non possumus[1]. Трябва само да се чака. Като ви запознавам, с разрешението на Г-н Палеолог, с настоящото състояние на въпроса считам, че е мой дълг да ви посъветвам да отстоявате пред Ке д' Орсе принципите, които ви изложих.

Колкото до финансовото положение на страната, ето го според сведения, почерпани от най-сигурен и директен източник. Летящият дълг на България към днешна дата възлиза на около 68 милиона и се подразделя така:

Ликвидни и изискуеми просрочени дългове	2 милиона
Дълг към БНБ и към Земеделска Банка	32 милиона
Дефицит по извънредния бюджет за обществени работи	10 милиона
Дължими към настоящия момент или изискуеми съвсем скоро суми във връзка със строящи се ж.п.линии	24 милиона
Общ пасив	68 милиона
към което трябва да се прибави	
Суми, необходими спешно за закупуване на оборудване за ж.п.линии	20 милиона
Суми, необходими за закупуването на оръдия и военни материали	30 милиона
Суми, необходими, за конверсия на остатъка по 6%-те заеми	80 милиона
Всичко	198 милиона

Следователно в най-близко време е необходим ефективен заем от 198 милиона, което означава 220 милиона номинал.

И все пак Съкровището може да изкара още няколко месеца:

1) като увеличи дълга си към банките, който от 32 милиона може да достигне 50 милиона без да причини сътресения в тях, тъй като те в настоящия момент имат стабилен златен резерв (над 30 милиона) в наличност и вложен в чужбина;

2) като покрие част от дефицита с излишъка на бюджетните приходи за 1911 г., които ще достигнат около 5 милиона.

Ето защо Правителството не бърза толкова. То счита, че състоянието на пазара не е благоприятно и че настоящото поскъпване на парите не го принуждава да прибързва. Пред висшия служител, който разви това становище отбелязах, че ако в момента капиталите избягват частните предприятия поради политическата несигурност, то тези капитали ще се насочат може би с по-голяма охота към един солиден и добре гарантиран държавен заем.

Приемете, Г-н Генерален Директор, най-дълбокото ми уважение.

Делегата

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 80 – 84. Копие. Машинопис.

1. Non possumus (лат.) – не мога, в смисъл на отрицание.

№ 223

ПОВЕРИТЕЛНО ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ГЕНЕРАЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ОТНОСНО ПРЕГОВОРИТЕ МУ С БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ЗА ОТПУСКАНЕ НА НОВ ЗАЕМ

Поверително
с дипломатическа поща

25 октомври 1911 г.

Драги Г-н Генерален Директор,

Току-що получих вашето писмо от 20 октомври и потвърждавам телеграмата си от 23, която гласи следното:

„Бяха направени официални постъпки пред Пълномощния министър на Франция чрез Министъра на финансите по повод сключването на заем от 200 милиона при Париба. При отговора на Г-н Палеолог, че Френското правителство ще погледне благосклонно на разрешение за котиране на един български заем, съпроводен от достатъчни гаранции, защитаващи сигурността на френските капитали, Г-н Теодоров заяви, че е готов да разгледа начина на гарантиране, предложен от Френското правителство. То, без съмнение, ще се консултира с вас преди да даде отговора си. Смятам, че е редно да ви предупредя. В събота ще получите подробно писмо с дипломатическата поща. Препоръчвам голяма поверителност“.

Няма да се връщам върху обмяната на мнения между френския пълномощен министър и българския министър, което предхождаше въпросната декларация на Г-н Теодоров. Трябва само да прибавя, за да допълня телеграмата, че в писмения си отгвор до Г-н Палеолог, Г-н Теодоров се погрижи да уточни, че заявлението му за готовност да разгледа гаранциите, предложени от Френскто правителство не трябва да бъде считано като *hic et nunc* приемане на принципа за гаранция. Този доста обмислен отговор е бил обсъждан на министерски съвет. Следователно, можем да обобщим ситуацията по следния начин:

1) От настоящия момент Българското правителство се поставя в положението на просител пред Френското правителство за получаване на разрешение за котиране на заем от 200 милиона.

2) С това то се ангажира морално да не преговаря другаде, както и да не предизвиква, нито приема предложения, идващи от други страни.

3) Измежду френските институции, то възнамерява да се обърне към Парижката и нидерландска банка. Това беше формално потвърдено.

4) Българското правителство е предупредено, че Френското правителство ще изисква гаранции.

То не приема изрично принципа на гаранциите.

То не го и отхвърля формално защото това би повлякло (и то го знае), прекъсване на разговорите.

То приема да обсъди дали гаранциите, изисквани от Франция са такива, че да го накарат да приеме самия принцип за гарантиране на заема.

И най-после, предупредено, че от него ще се изискват гаранции, то продължава постъпките си за заема, което означава, че то приема в неявна форма принципа, който не желае да признае публично и открито.

Следователно, може да се твърди, че Българското правителство се е обвързало чрез писмото на Г-н Теодоров и че ако се изключи министерска криза, каквато не се очаква, или отказ от ангажимента, което нищо не дава основание да се предвиди и което би било против интересите и достойнството на България, преговорите по бъдещия заем практически са започнали. Този резултат дължим без съмнение на ловкостта и твърдостта, с които Г-н Палеолог, по повод други текущи преговори, успя да накара финансовия министър да разкрие намеренията си и да формулира официално позитивни предложения.

Възможно е още известно време да продължим разговорите по общите принципи. Г-н Теодоров заяви намерението си в края на декември да дойде в Париж, за да разговаря с вас, след като е получил от Френското правителство разрешението за котиране. Именно тогава обсъждането ще се конкретизира.

Аз все пак ще си позволя да ви предложа още от сега някои размишления: 1) върху размера на заема; 2) по въпроса за гаранциите.

I. Министърът обяви заем от най-малко 200 милиона номинал. Конверсията на 6%-ния заем, казва той, ще освободи 9 милиона (точно 8 975 000), които в момента стоят в бюджета като лихви и амортизация на остатъка по този заем. Той не би искал в бюджета да се вписва един анюитет по обслужването на новия заем, надхвърлящ горната сума, така че да може да заяви, че този нов заем не утежнява с нищо финансите на Царството. *Когато Г-н Палеолог настоя Министъра да уточни дали говори за заем от 200 милиона номинал или ефектив, Г-н Теодоров отбягна въпроса, вероятно защото все още не бе разговарял с Царя за своя проект и защото все още не знаеше какви ще бъдат изискванията на Негово Величество по военните разходи. Но той твърдо настоя на становището си за обслужване на заема да се използва само споменатата сума от 9 милиона, което отново ни води към заем от 200 милиона номинал.* Смятам, че в това отношение Г-н Теодров си прави известни илюзии, защото заем от 200 милиона номинал при 4 1/2%, ще му донесе ефективно само около 175 милиона и когато покрие дефицита си от 68 милиона (виж писмото ми от 14 октомври) и замени 6%-те облигации на оставащите носители на 86 милиона от тях с конвертирани 4 1/2% облигации ще му останат само 20-на милиона за закупуване оборудване за ж.п.линиите и нито сантим за военните разходи, толкова силно желани от Министерството на войната. Вярно е, че Правителството ще има възможността да започне отново, още на следващия ден след емисията, тайните си заеми от местните банки. Можем дори да се запитаме дали тук няма доста хитра сметка, с цел да се заобиколят изискванията на нашето правителство по отношение на военните поръчки. Заемът би могъл да се представи като обикновена операция по ликвидиране на летящия дълг и по конвертиране на стари дългове, която не оставя никакви свежи пари в Съкровището и следователно прави невъзможно заплащането на поръчките. После, на следващия ден, Правителството ще поиска заем от Народна банка, с който ще се закупят вагони от Австрия и оръдия от Есен, за да дойде отново през 1915 г. да моли за покритие на този пасив с наши капитали. Френското правителство би могло без всякаква трудност да осуети тази сметка като изиска предварително поръчките си, или ако завиши заема на 220 или 230 милиона. Това би могло да стане без много да се накърни принципа на Г-н Теодоров за неутежняване на бюджета с ново бреме, защото освен с 9-те милиона, освободени чрез конверсията на 6%-ния заем бюджетът ще бъде облекчен и с 6%-те лихви по настоящия пасив на Съкровището. Лихви, които възлизат най-малко на 2 милиона и които ще изчезнат с погасяването на летящия дълг.

II. Въпросът за гаранциите ще представлява голямата трудност. Със сигурност може да се каже, че заемът 4 1/2% от 1909г., сключен без никакъв залог във Виена по

цесионен курс от 86%, представлява нежелателен и значим пробив в системата на обезпечените заеми. Извън съмнение е, също така, че всяка изтекла година с редовно изплатени купони доказва платежоспособнстта на България и подобрява кредита ѝ. Следвателно, не ще може да не се държи точна сметка за осъществения от нея напредък. Трябва също така да се отчете деликатното положение, в което би се озовало едно Правителство, принудено да сключи напълно обезпечен заем при положение, че предходното е успяло да получи кредит без никакъв залог.

От друга страна, Френското правителство формулира напълно ясно условието си за гарантиран заем, за да може да се очаква, че ще го изостави напълно. Следователно, ще трябва да се търси някакво средно решение. Впрочем, вече съществува напълно готов частичен, и така да се каже, прикрит залог. Това е излишъка от Бандеролите и Гербовите марки, който достига 8 милиона.

Този излишък е вече ипотекиран, тъй като Делегатът го предоставя на Правителството, едва след изплащането на купоните по трите заема[2]. Българското правителство не би могло да се противопостави на това излишъкът да бъде предаван от Делегата на Съкровището след издължаването по четирите заема. Това не би променило с нищосегашната практика и би останало почти незабелязано.

Равностойност на Бандеролите и Гербовите марки за 1910 г.	24 639 600 франка
Очаквана равностойност на Бандеролите, за 1911 г.	19 000 000 „
Очаквана равностойност на Гербовите марки, за 1911 г.	7 600 000 „
	26 600 000 „
Погасяването на трите настоящи заема поглъща	18 450 000 „
Излишък	8 150 000 „

Ако обслужването на бъдещия четвърти заем изисква анюитет от 11 до 12 милиона, ще останат 3 или 4 милиона необезпечени. Не бихме ли могли да поискаме брутните приходи от железниците да се депозират по специална сметка в Народна Банка и Правителството да може да разполага до салдо от 3 – 4 милиона по тази сметка само след изплащане на Делегата на полугодишните задължения по заемите.

С една дума, да се прилага системата за заема от 1907г. за първите 8 милиона, а за следващите – една доста по – малко обидна за Българското правителство система.

В такъв случай не би имало нужда да се иска каквато и да е допълнителна издръжка за разноските на Делегацията.

Всичко това трябва да се проучи. Впрочем имате достатъчно време, защото Министърът смята да дойде в Париж след 2 месеца, а това отговаря и на вашето желание да се забавят преговорите до стабилизирането на пазара. Това, което е важно засега е да не се обезкуражават Българите чрез някакво категорично искане или твърда формула и да ги накараме да свикнат с мисълта, че заема от Париж е техният единствен възможен ресурс и че тази врата е отворена за тях. Времето ще работи за нас. Защото всеки изтичащ месец ни приближава до момента, когато Царското правителство, като не може повече да чака, ще понесе по-леко условията, които искаме да му наложим.

Няма нужда да ви споменавам доколко поверителността е ключ към успеха. Правителството има нужда да не се знае за тези проекти, а ви е известно колко бързо новините прошепнати в Париж достигат до София.

От своя страна, аз естествено ще се въздържа от всякаква инициатива, като оставя да действа само Г-н Палеолог, който ме държи в течение на разговорите си. Ако все пак бъда запитан, ще отговарям, че нямам нито съответния мандата, нито информация за условията, на които трябва да е подчинен заема, който вие по принцип сте съгласен да отпуснете на Българското съкровище.

Приемете, скъпи Г-н Генерален Директор, уверение в най-добрите ми чувства.

Делегата

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 85 – 92. Копие. Машинопис.

№ 224

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ПРОДАЖБА НА ОБЛИГАЦИИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН ЗАЕМ ОТ 1902 г., НАМИРАЩИ СЕ ВЪВ ФРАНЦИЯ

София, 29 октомври 1911 г.

Протокол № 167

Заседание на 29 октомврий 1911 г.

Заседават:Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Г. Попов и Председателя на Проверителния Съвет Кр. Даскалов

Заседанието се откри на 10 и се закри на 12 часа пр[еди] пладне

Дневен ред

[...]

VI. Продажба на находящите се при странните кореспонденти на Банката облигации от Бъл[гарския] Дър[жавен] Заем 1902 г.

[...]

По доклад на същия[1] Съветът постанови:

От находящите се облигации 5% Бъл[гарския] дър[жавен] заем 1902 г. при Креди Лионе, Париж 4.955 обл[игация] à 500 лв. и при Контоар Насионал де Есконт де Пари, Пари 2.995 à 500 лв. или всичко 7.950 обл[игации] à 500 лв. зл[атни] за номинални 3.975000 лева, да се вземат от Креди Лионе 955 обл[игации] и от Контоар де Есконт де Пари – 995 или всичко – 1.950 à 500 лева за номинални 97.500 лева и се предадат на банкерска къща Луи Драйфус & С-о, Пари[ж] на която да се даде нареждане да ги продаде по дневния курс и след продажбата им да се нареди веднага и най-първо Креди Лионе, Пари, да почне продаването на останалите у него 4.000 обл[игации] и след тяхното продаване да се нареди у Контоар Насионал де Есконт де Пари да продаде също останалите при нея 2.000 обл[игации] от същия заем.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Юрисконсулт: *Г. Попов*

Предс[едател]на Провер[ителния] Съвет: *Кр. Даскалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 27, л. 1520 – 1521. Оригинал. Машинопис.

1. Н. Николаев.

№ 225

ИЗЛОЖЕНИЕ ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ОТНОСНО ИЗПОЛЗВАНЕТО НА СУМИТЕ, ОТПУСНАТИ МУ ОТ БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ЗА ИЗДРЪЖКА НА ПРЕДСТАВИТЕЛСТВОТО НА ДЕЛЕГАТА

Септември 1909 г.

Използване на сумите, отпуснати от Българското правителство за службата на Делегата по 5% заеми от 1902 и 1904 и 4 1/2% заем от 1907

Заем 5% от 1902

Извършени разходи между 1/14 септември 1908 и 1/14 септември 1909

Отпусната сума от Правителството:	75 000 франка
Наем – Осигуровка – Поддръжка	7 115, 70 –
Персонал	62 629, 60 –
Разноски по настаняването:	59, 75 –
Отопление – Осветление	1 447, 70 –
Канцеларски разноски – марки, вестници - телефони	1 197, 70 –
Телеграми	138, 80 –
Управление на бандеролите	300, 00 –
Разни разноски	455, 65 –
Внесено към резерв за по-нататъшни Разноски, свързани с настаняването	1 958, 00 –
Общо:	75 302, 50 –

Заем 5% от 1904

Извършени разходи между 1/14 ноември 1908 и 1/14 ноември 1909

Отпусната сума от Правителството:	30 000 франка
Персонал:	25 405, 25 –
Разни:	4 594, 75 –
Общо:	30 000, 00 –

Заем 4 1/2% от 1907

Отпусната сума: 15 000 франка – използвана, както следва:

10 000 франка – увеличаване заплащането на Г-н Буске*
2 000 – „ „ Г-н де Клозиер
500 – „ „ Началник отдела
100 – „ „ преводача
2 400 – канцеларски разноски
15 000 франка – обща сума

Възнаграждения:

Г-н Буске:

Заем 1902:		30 000 франка
„ 1904:		18 000 „
„ 1907:		10 000 „
	Общо:	58 000 „

Г-н де Клозиер:

Заем 1902:		18 000 франка
„ 1904:		4 000 „
„ 1907:		2 000 „
	Общо:	24 000 „

* Г-н Буске има право освен това на 5000 франка представителни разноски годишно, които влизат в сумата от 75 000 франка.

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8547, 4\CABET-1\83. Оригинал. Машинопис.

№ 226

ПИСМО ОТ ЖОРЖ БУСКЕ ДО ГЕНЕРАЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ПО ПОВОД СЪЗДАВАНЕТО НА СПЕЦИАЛНА АДМИНИСТРАЦИЯ ЗА БЪЛГАРСКИЯ ДЪРЖАВЕН ДЪЛГ И ВЪПРОСА ЗА КОНЦЕСИИТЕ

19 февруари 1912 г.

Драги Г-н Генерален Директор,

Изпращам ви само за сведение тук приложените документи, като продължение на писмото ми от 17 февруари и за да сте осведомен относно настроението на финансовия министър. Тези документи бяха неофициално поверени, със съгласието на Г-н Теодоров, от Директора на Държавния дълг на моя сътрудник Г-н Богети, за да ми бъдат съобщени. Техният прочит ще ви покаже дистанцията между възгледите на Министъра и настоящата система, дори смекчена, съгласно формулата, която вече ви представих. Създаването на специална администрация за Българския държавен дълг отразява несъмнено похвални намерения, но тя ще внуши сигурност единствено в случай на действителна автономия, ако разполага пряко с ресурси (което не е така, защото тя се финансира изцяло от бюджетни средства и няма, въпреки смътните формулировки на чл. 4, никакво право върху държавните приходи) и ако по отношение на персонала избягва министерските или законодателни капризи (което в случая е едно и също).

Що се отнася до проекта за договор, аз се съмнявам, че неговото усложняване по отношение на конверсията би получило вашето одобрение, така както и клаузата, според която на Българското правителство се прехвърля прякото обслужване на заема в различните европейски столици.

В случай, че противно на моите очаквания, вие решите, че трябва по принцип да се съобразите с общия дух на тези два документа, аз ще им направя подробен разбор. Не мога да скрия от вас, че Г-н Теодоров е много доволен от своите действия и счита, че

това е последния възможен компромис. Твърде вероятно е, ако неговото предложение бъде отхвърлено от вас, когато ви го представи официално, той да счете, че има отново пълната свобода да търси пари навсякъде, където би могъл да ги намери.

Приемете, скъпи Г-н Генерален Директор, най-искреното ми уважение.

Делегата

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 106 – 107. Копие. Машинопис.

№ 227

ИНСТРУКЦИИ ОТ ПАРИЖКАТА И НИДЕРЛАНДСКА БАНКА ЗА ДЕЛЕГАТА НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ 5-ПРОЦЕНТНИТЕ БЪЛГАРСКИ ЗАЕМИ В ЗЛАТО ОТ 1902 г., 1904 г. И 4 И 1/2-ПРОЦЕНТНИЯ ЗАЕМ ОТ 1907 г.

3 август 1912 г.

Член 34 от Договора за 5%-я заем в злато от 1902, определя функциите на Делегата.

Първите две алинеи гласят следното:

„Всички права, отнасящи се до облигациите по Заема, такива, каквито произтичат от Договора, ще бъдат упражнявани в името и за сметка на притежателите от Делегат, посочен от Парижка и нидерландска банка."

Тя ще нотифицира за това назначение Правителството на Княжество България чрез пълномощния министър на Франция в София.

Членове 33 и 34 от договорите за 5% заем от 1904 и 4 1/2% заем от 1907 съдържат същото условие.

Парижка и нидерландска банка посочи Г-н Шарло[1], Пълномощен министър, за изпълнение на тези функции.

Член 35 от Договора за 5%-я заем от 1902 гласи следното:

„Към Делегата на Притежателите на ценни книжа, ще бъде назначен Комисар на Правителството който ще служи за посредник между него и българските власти.Той ще има право на контрол, изключващ намесата на който и да е друг български служител, върху бандеролите, касовите документи и счетоводството."

Членове 29 и 35 от договорите за 5%-я заем от 1904 и 4 1/2% заем от 1907 съдържат идентична клауза.

От гореказаното произтича, че без мандата му да произтича от Френското правителство и без да има други права, освен тези на притежателите на ценни книжа, Делегатът, чиято официална нотификация пред Българското правителство е била направена чрез пълномощни министър на Франция в София, ще упражнява функциите си със знанието на Френското правителство.

Следва ли от този факт, че той би могъл да има някакво дипломатическо положение, да претендира за правото на постъпки пред Българското правителство, ако някоя от клаузите в договора не е спазена или ако по една или друга причина правата на носителите са застрашени? В никакъв случай.

Постигнато е споразумение с Българското правителство, че правата, които Договорът предоставя на Делегата на носителите, не му позволяват да заменя Френския дипломатически агент и че само последният има правото да формулира, ако е необходимо, забележки. Следователно, всички възражения на Делегата на носителите на титри трябва да бъдат изразени чрез посредничеството на Представителя на Френското правителство, който ще трябва да се съобразява със специалния статут на Делегата, произтичащ именно от официалното нотифициране на мандата му.

Но делегата ще има пълната свобода за намеса пред Комисаря на Българското правителство и особено, по неофициален път, пред Българското министерство на финансите. Може изцяло да се очаква,че възраженията на Делегата при положение, че са обосновани, ще бъдат приети без да се прибягва до помощта на Пълномощния министър на Франция в София. Тя ще бъде поискана, ако е необходимо, само след като е взето становището на Парижка и нидерландска банка.

Парижката и нидерландска банка трябва да е в течение на всички инциденти, които могат да станат обект на протест пред Комисаря на Правителството. Тя трябва да даде предварителното си съгласие за всеки протест и никаква постъпка, изискваща намесата на Пълномощния министър на Франция не може да бъде предприета без разрешение на банката.

Всичко, което засяга бюджета на Делегацията, избора на помещение за настаняване на службите, архивите и счетоводството, опазването и съхранението на бандеролите и гербовите марки, поръчките на тези бандероли и гербови марки, трябва да бъде одобрено от Парижката и нидерландска банка. Действащите в момента разпоредби, могат да бъдат променяни само със съгласието на Банката.

По силата на членове 34, 38 и 34, от горепосочените договори за заем, Делегатът има правото да прехвърля изцяло или частично правомощията си на един или двама заместници, чието назначение, заплащане и функции трябва да бъдат одобрени от Парижката и нидерландска банка.

Делегатът може сам да избира по-нископоставените служители, както и да определя тяхното заплащане, като се придържа в рамките на оставащата на разположение сума от средствата, отпуснати от Българското правителство.

Делегатът трябва да проучи механизма на събиране на данъците на бандеролите, на мурорието и на гербовия налог, както и данъчното законодателство и мерките за борба с измамите и с контрабандата. Той трябва да съблюдава приложението на законите.

В случаите, когато сметне, че се полага да се изразят забележки относно лошото приложение на тези закони, той трябва да се отнесе, след като е уведомил Парижката и нидерландска банка, към Комисаря на Правителството ако се касае за по-незначителни нарушения. При по-сериозни случаи, Делегатът трябва да обсъди с Банката дали не се налага постъпка пред Правителството чрез посредничеството на Френския пълномощен министър в София.

Член 25 от Договора за Заема от 1902 гласи следното:

„С цел подобряване на камбиалните условия, Държавата няма да предприема без предварителното съгласие на Делегата на носителите на титри, за целия срок на настоящия заем, каквато и да е промяна в законите от 27/8 февруари 1885[2] и от 15/27 декември 1891[3], в сила понастоящем, които регулират банкнотното обръщение на БНБ, както и сеченето на нови сребърни монети.

Държавата се задължава да не допуска никаква пряка или косвена емисия на фудуциарни бонове. Горните разпоредби се отменят в случай на война.

Законът от 13/25 ноември 1899 г.[4] и резолюцията от 31/13 януари 1902 ще бъдат отменени веднага, щом условията го позволят".

Тази разпоредба е припомнена и в договорите за заемите от 1904 и 1907 година.

Делегатът трябва внимателно да следи този въпрос, тъй като камбиалните условия (ажиото) имат съществено значение за гарантирането на заемите.

Делегатът трябва да си дава сметка за факторите, които са оказвали влияние или са в състояние да повлияят върху камбиалния курс, за причините на промяната му през годината (внос, износ, преводи на Държавата в чужбина за обслужване на заемите ѝ, реколта, цена на житото и др.).

Веднага щом си даде сметка, че вследствие определени действия на Правителството, допуснати поради зле взети, неуместни или необмислени мерки, ажиото прояви тенденция към покачване, Делегатът, след като е уведомил Парижка и нидерландска банка, би трябвало да представи наблюденията си на Комисаря на Българското правителство и ако те не бъдат чути, той следва да ги постави с посредничеството на Френското представителство в София.

Делегатът трябва да събира всички сведения за добива, преработката, износа и консумацията на тютюн; той трябва да търси причините, които могат да доведат до понижаване консумацията, както и мерки за повишаването ѝ; трябва да подготвя статистически таблици за употребата на бандероли за различно качество в различните райони през отделните периоди на годината, като ги съпоставя с резултатите, получени през предходни години. Делегатът трябва да получи същите данни и що се отнася до гербовите марки.

Той ще предава на Парижката и нидерландска банка всички документи и статистически данни, изготвени от него, както и личните си оценки по въпроса.

Член 18 на Договора за заем от 1902 г. гласи следното:

„Данъчната основа и начинът за събиране на данъците, съставляващи залога, както и по принцип всички действащи в момента закони, правилници и други разпоредби относно тези данъци не могат да бъдат променяни без съгласието на Делегата на носителите на ценни книжа."

Тази клауза е възпроизведена в чл. 19 на договора за 5%-я заем от 1904 г. и в чл. 22 на договора за 4 1/2%-я заем от 1907 г.

Делегатът трябва да притежава екземпляр от тези закони, правилници и други разпоредби и в случай, че се предвижда някаква промяна в текстовете им, той следва да уведоми веднага Парижката и нидерландска банка.

Съгласно договорите, Българското правителство трябваше да изплаща цената на бандеролите и гербовите марки в налично сребро, а делегатът трябваше да го конвертира в златни девизи в Париж. Тази система стана обременителна за Българското правителство откакто Българска Народна Банка притежава значителен златен резерв в Париж. Тя бе изоставена през 1906 и на правителството бе разрешено да изплаща задълженията си в златни чекове на името на Делегата, платими в Париж, предоставени му срещу доставка на бандеролите и изпращани от него на Парижката банка след ендорсиране[5] в полза на тази банка.

Ако поради някаква причина Парижката банка сметне, че трябва да върне Българското правителство към буквалното спазване на договорните условия и да изиска плащанията да се извършват в наличност в София, то Делегатът ще се придържа отново към първоначалните инструкции относно прехвърлянето на фондове.

Те гласят следното:

Съгласно разпоредбите на договорите, Министерство на финансите, получавайки

доставените бандероли и гербви марки, трябва веднага да изплати на Делегата тяхната равностойност.

Това изплащане, на практика трябва да бъде осъществено чрез платежно нареждане към Българска Народна Банка.

Делегатът трябва веднага да представи това нареждане пред банката, за да може фондовете да бъдат поставени на негово разположение.

Съгласно условията на договорите, Делегатът трябва да предава на Парижката и нидерландска банка в Париж редовно и без прекъсване средствата, които е събрал.

За тази цел, той ще поиска основните финансови учреждения, занимаващи се с камбиални операции периодично да му предоставят условията, при които продават чекове, платими във Франция, Германия, Австрия, Англия и др. Списъкът на тези учреждения ще включва по-специално Българска Народна Банка, Земеделска банка, Българска Генерална Банка и всички други Софийски или провинциални банки, които ще му бъдат посочени от Парижката и нидерландска банка.

Делегатът, действайки в интерес на Държавните финанси, ще даде предпочитание на най-добрите от предложените условия.

С цел стриктното придържане към духа и буквата на договора, на Делегата се препоръчва да закупува чуждите девизи и да ги предава на Парижката и нидерландска Банка едновременно с постъпленията по курса на деня, дори и тогава когато би могло да се очаква по – добър курс. По този начин той ще избегне възможните разочарования и цялото закупено от него камбио, за който и да е период, ще отговаря действително на средната пазарна цена.

Може да се случи така, че след значителна продажба на бандероли и марки, Делегатът да не намери веднага необходимото камбио за всичките си постъпления. Ще му остане неизползвано салдо, което той трябва да внесе веднага било в Българска Народна Банка, било в Земеделска банка или в Българска Генерална Банка, за да е на негово разположение.

Считаме, че е целесъобразно да се открият подобни сметки поне в две учреждения, така че Делегатът да може да депозира постъпленията от бандеролите и гербовите марки, там където прецени за най-удачно, без да му се налага чужд избор, освен евентуалното предпочитание на Парижката и нидерландска Банка.

Откритите сметки трябва да бъдат безименни, с титуляр Г-н Делегата на носителите на ценни книжа по 5% Българските заеми от 1902 и 1904 г. и 4 1/2% от 1908 г., като за всеки от тях има отделна специална сметка.

Счетоводството на Делегата трябва да включва два големи подраздела: счетоводство на „материали“, т. е. на бандеролите и марките, по категории и цени ; счетоводство на постъпленията от продажба на бандероли и марки на Правителството, както и на превръщането на тези постъпления в камбио за обслужването на Заема.

С цел да отговори на желанието на Българското правителство, Делегатът се съгласи да се откаже от пряката месечна удръжка, която той прави върху получената сума от бандероли и марки за покриване на своето възнаграждение.Тази удръжка се замени от шестмесечен аванс, отпускан от Българското правителство, което му позволява да посочи цялата сума на издръжката на Делегацията в бюджета. В настоящия момент няма никаква причина за промяна на този modus vivendi. Но в случай, че Парижката банка сметне за необходимо да оттегли тази своя отстъпка спрямо Българското правителство, Делегатът отново ще започне да получава директните удръжки.

Описаният начин на действие може да се приложи единствено за възнагражденията от 75 000 и 30 000 франка, съответстващи на заемите от 1902 и 1904 г., защото що

се отнася до заема от 1907, отпусканата от Правителството сума е предвидена в анекс към договора.

По силата на чл. 18 от договора от 1902, бандеролите трябва да бъдат изработени на филигранна хартия, закупена от Делегата (Парижката и нидерландска Банка му предоставя съдействие за закупуване на хартията). Бандеролите са отпечатани в чужбина, в съгласие с Парижката и нидерландска Банка и под контрола на Българското правителство. Те са адресирани до Делегата в София.

При получаването им в София, бандеролите се заключват в присъствието на Комисаря на Правителството и на Делегата в каси, посочени от последния. Те са снабдени с две различни ключалки като единият от двата ключа остава у Комисаря на Правителството, а другият у Делегата и отключването им може да стане само в присъствието на двамата. Бандеролите носят годината на отпечатването си. От 1 януари на всяка година, бандеролите, носещи датата на изтеклата година не могат да бъдат продавани. Бандеролите, които не са били продадени на Правителството до 31 декември предходната година се изгарят в присъствието на Комисаря на Правителството и на Делегата. Тези от тях, които към въпросната дата се намират у Правителството се изгарят по същия начин, след като се заменят с равностойно количество бандероли, носещи датата на текущата година.

Трябва да се отбележи по този повод, че бандеролите, закупени от производителите и вече залепени върху складираните от тях пакети, няма да бъдат заменени на 31 декември с други, носещи датата на следващата година. Впрочем, снабдяването на производителите с бандероли едва ли ще е твърде значително.

Упражняването от Делегата на правото да закупува филигранната хартия и да поръчва със съгласието на Парижката банка отпечатването на бандеролите, създаде сериозни затруднения. Тъй като в крайна сметка разходите се поемат от Българското правителство, то счете за прекалено да не бъде консултирано при определяне на цените. След продължителна полемика се установи режим, според който Правителството се намесва в договарянето на цените, сроковете на доставка и търговската страна на операцията, докато Делегатът определя избора на филигранната хартия, винетките, количеството за доставка и контролира нейното изпълнение. Делегатът трябва да се съобрази с този режим, без обаче да забравя, че между него и производителите трябва да съществува пряка връзка и да не толерира опити на Българското правителство да установи през главата му и без негово знание самостоятелна и директна връзка с производителя.

Той трябва да се застрахова срещу претенциите на Българското правителство доставката да се осъществява чрез обявяване на публичен търг, тъй като това би премахнало на практика запазената от договора изключително за делегата пряка връзка с производителя.

В случай на открит конфликт би могло да се напомни на Българското правителство, че при липса на съгласие между страните именно на Делегата принадлежи правото да направи поръчката без каквато и да е намеса на Правителството.

Тези разпоредби са в сила и за гербовите марки.

Към момента на встъпване в длъжност на Г-н Шарло ще бъде направен опис на наличните бандероли и гербови марки, като протокола ще бъде подписан от него, от предшественика му и от Комисаря на Правителството.

В края на всеки месец, Делегатът ще представя на Парижката и нидерландска банка извлечение от счетоводните сметки.

По принцип, Делегатът трябва да изпраща в Парижката и нидерландска банка

кратък ежемесечен доклад с всички информации и наблюдения отнасящи се до събирането на залозите и до финансовото и икономическо положение на страната.

Парижка и нидерландска банка
Подписали: *Шарло и Тюретини*[6]

Архив на Парижката и нидерландска банка, Ref 8547, 4\САВЕТ-1\83. Копие. Машинопис.

1. Марсел Шарло – от 1912 г. делегат в София на носителите на облигациите по заемите от 1902 г., 1904 г. и 1907 г. Изпълнява тази функция до 1931 г.

2. Законът, приет на 27 януари 1885 г., предвижда за първи път Българската народна банка като кредитно учреждение с 10 милиона златни лева капитал да издава банкноти със златно покритие 1/3 от номиналната им стойност. Банката приема лихвени и безлихвени влогове, дава заеми срещу залог на недвижими имоти, сконтира полици и записи, дава заеми на държавата срещу сконтирани бонове на държавното съкровище, търгува с метали и камбио. Забранено ѝ е да участва в борсови игри, да дава заеми срещу акции на индустриални предприятия, както и сама да участва в индустриални или търговски предприятия. По-подробно вж. БНБ. Сб. док., Т. I, с. 213 – 217.

3. На 15 декември 1891 г. е утвърден Закон за допълнение на чл. 4 от Закона за учредяване на БНБ, който дава право на банката да издава банкоти от сребърен еталон. Едновременно с това БНБ е задължена да пази в касите си сребърни монети в количество, равно на 1/3 от стойността на издадените банкноти, които да обменя веднага при представяне. По решение на Министерския съвет Министерството на финансите има право да спре издаването на сребърни банкноти, както и да изиска обратното им изкупуване от банката.

4. На 13 ноември 1899 г. в Народното събрание е утвърден Закон за допълнение на чл. 4, ал. 3 от Закона за БНБ от 1885 г. С него юридически и фактически се преустановява конвертируемостта на българските банкноти в злато. Законът дава право на Министерския съвет да разрешава обмяната на златните банкноти в сребро, като на предявителя се плаща ажио по дневния курс на БНБ. Срокът на действие е определен до 31 декември 1900 г., но след това се налага неговото удължаване. Прилагането на този закон довежда до появата на двойно ажио – между златото и среброто и между златото и златните банкноти, но същевременно БНБ успява да увеличи златната си наличност.

5. Ендорсиране (фр.) – прехвърляне.

6. Тюретини – генерален директор на „Париба“ от 1908 г. до 1918 г.

№ 228

ПРИНЦИПИ НА КОНВЕРСИЯТА НА 6-ПРОЦЕНТНИЯ ЗАЕМ ОТ 1892 г.[1]

[б. д.]

Неизплатения остатък по Българския 6% заем от 1892 към 1/14 юли 1912 г. е на стойност 82 974 500 франка, от които около 30 милиона са облигации, пласирани в България, в това число 20 милиона собственост на държавни учреждения. Около 20 милиона франка от този заем са в облигации, намиращи се понастоящем в Австрия, 15 милиона – в Германия, 18 милиона – в Англия...

Заемът се котира във Виена, Берлин и Лондон.

Съгласно погасителния план остават още 14 години или 28 полугодия, считано от 1 януари 1912 г., до пълното амортизиране на заема чрез полугодишни тиражи. Падежите са на 1 януари и 1 юли всяка година.

Доколкото клаузата, забраняваща предварително погасяване изтече отдавна, Българското правителство може във всеки момент да поиска изплащането на цялото салдо по заема, възлизащо на 82 974 500 франка.

То възнамерява да емитира нови облигации, които ще бъдат заменени по курс al pari с 6%-те облигации, съществуващи сега.

Купоните по новите облигации ще носят през първите 5 години 5 1/2% лихва, през следващите 5 години – 5%, а след това, за цялата продължителност на новия заем – 4%.

Погасяването на новите облигации на сума от 82974500 франка ще стане в период от 50 години, считано от 1 януари 1913г., вместо за 14-те години, оставащи за погасяването на същата сума по настоящия 6% заем.

Замяната на старите 6%-ни облигации с нови 4 1/2% може да стане наведнъж, след предизвестие от 2 – 3 месеца, или на няколко пъти, посредством извънредни тиражи в продължение на 5 – 6 месеца, като собствениците на облигации ще бъдат поканени да получат новите по курс 100 : 100 срещу предаване на старите 6%-ни облигации, или да осребрят тяхната номинална стойност.

В течение на повече от 6 месеца, до края на текущата година, на тези от носителите, които се съгласят да заменят 6%-те си облигации срещу 4 1/2%-ни, ще бъде изплатена 6% лихва Тази лихва ще съставлява привилегия за носителите на облигации от 6%, които приемат конверсията.

Банката, която ще се занимава с обмяната на ценните книжа, ще получи комисионна до 3% върху номиналната стойност на конвертираните облигации, т. е. печалба, близка до тази, която тя би получила при емисия на заем от 83 000 000 франка.

В замяна на 6%-те облигации, които Банката ще изплати на притежателите непожелали конверсия, тя ще получи от Правителството нови 4 1/2%-ни облигации.

Разноските по отпечатването и обгербването на новите облигации ще бъде за сметка на Българското правителство.

Банката се ангажира да получи разрешение за котиране на новите облигации на същите борси, където понастоящем се котират 6% -ните облигации.

Банката ще получи комисионна от 1/4% за падежираните купони и 1/8 за тиражираните облигации, изплатени от нея или от кореспондентите ѝ.

Новият 4 1/2%-ен заем не ще подлежи на конверсия преди 20 години, считано от 1 януари 1912 година.

Последните котировки за Българските заеми са следните:

5% Заем от 1902 в злато		5% Заем от 1904 в злато	4 1/2% Заем от 1907		4 1/2% Заем от 1909	
Париж	Виена	Париж	Париж	Виена	Лондон	Виена
103	102,51	101,40	98,40	96,49	90 –	89,66

Очаква се облигациите от типа 4 1/2% да бъдат котирани al pari, или по-високо.

Притежателите на облигации, обменяйки 6%-те срещу 41/2%-ни не губят нищо, тъй като номиналният капитал остава непроменен и ще им донесе доста висока лихва: 5 1/2% през първите 5 години, 5% – през следващите 5 години и накрая – 4 1/2% – до окончателното погасяване на облигациите, без да се брои гаранцията, че 4 1/2%-те книжа не подлежат на конверсия в продължение на 20 години.

Годишната сума от около 9 милиона франка, предвидена в бюджета на Българската държава за погасяване на 6%-я заем от 1892 г. и лихвите по него ще намалее на 4 1/2 милиона франка, защото срока за изплащането му е удължен от 14 на 50 години и защото през целия този период Правителството се ангажира да изплаща на емитиращата банка анюитет от 4 1/2 милиона франка.

6%-ния заем от 1892 г. беше емитиран от Австрийска привилегирована имперска кралска банка във Виена и институциите, натоварени понастоящем с изплащането на купоните и облигациите по този заем са следните:

В България	Българска Народна Банка и нейните клонове и агентури
В Амстердам	Г-да Wertheim и Gompertz
В Берлин	Германска Национална Банка
В Брюксел	Société Générale за подпомагане на националната индустрия
Във Виена	Австрийска Привилегирована Имперска Кралска Банка
В Женева	Union Financiere de Geneve
В Лондон	Имперска Отоманска Банка и Австрийска Привилегирована Имперска Кралска Банка
В Париж	Австрийска Привилегирована Имперска Кралска Банка; Имперска Отоманска Банка; Френска Търговско-Индустриална Банка и Парижка и нидерландска Банка

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 108 – 111. Копие. Машинопис.

1. Заемът от 1892 г.

№ 229

ДОКЛАД ОТ ДЕЛЕГАТА НА НОСИТЕЛИТЕ НА ОБЛИГАЦИИ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ЗАЕМИ ОТНОСНО НЕГОВАТА ДЕЙНОСТ В БЪЛГАРИЯ И ГАРАНЦИИТЕ ЗА НЕГОВАТА РАБОТА

[б. д.]

В Конвенцията, предназначена да замени Капитулациите[1], в анекс към нея, или даже в разменени дипломатически ноти по този повод, преди подписването да се въведе клауза, защитаваща правата на Делегата, която да гласи приблизително следното:

„Всички спорове и трудности, които могат да се породят по повод съществуването на делегацията или изпълнението на задълженията на Делегата, или на неговия Заместник, ще бъдат подчинени на дипломатически арбитраж между Министъра на външните работи на България и Пълномощния министър на Франция в София, а в случай на несъгласие – на арбитража на представители на двете сили при Съда в Хага или пред Арбитражен съд, съставен от Председателя на Касационния съд в България и Председателя на Апелативния съд в Париж, които ще изберат независими арбитри."

Същината на тази бележка беше предадена по същото време на Министерството на външните работи от Френската легация в София. Изглеждаше, че принципът е възприет. Обаче специалната комисия, натоварена да изработи конвенциите, предназначени да заменят Капитулациите завърши работата си и предаде документ, без да включи в него каквато и да е защитна клауза.

Подписването на тази конвенция от упълномощените лица би могло поне да бъде подчинено на условие за предварително съгласие по въпроса, повдигнат от Делегата.

Нищо подобно нямаше, а ако са били направени резерви под формата на вербална нота, посочваща, че ратификацията ще бъде отложена до уреждането на известен

брой висящи въпроси бихме могли, без да се излагаме на упреци за прекалена плахост да приемем, че този специален и предизвикващ раздразнение въпрос ще бъде забравен сред другите, или отново отложен около ратификациите.

А всъщност, от интерес за достойнството на Правителството и на Франция е да не се поставят в опасност авторитета и ефикасността на мисията на един делегат, облечен в официални пълномощия, тъй като назначаването му е официално нотифициране на Българското правителство от Френския представител в София.

Не без тревога, французите, установили се в България, очакват изчезването на един режим, който ги поставяше под юрисдикцията на техните Консули и според който, намесата на последните е наложителна при всеки изпълнителен акт, насочен срещу френски граждани.

Те се питат дали независимостта, културата, юридическата компетентност на магистратите, често избирани според превратностите на политически пристрастия, ще компенсират в достатъчна степен загубените гаранции.

Само опитът ще покаже дали завръщането към общото право не е преждевременно.

Но е без съмнение опасна непоследователност Делегата да се постави под българска юрисдикция, тогава когато неговата мисия е дотолкова необичайна и отвъд общото право, както и да се поеме риска той да бъде изложен, без специална гаранция, на всякакви обиди от страна на една открито враждебна или глухо роптаеща администрация.

ЦДА, ф. 254, оп. 1, а. е. 99, л. 69 – 71. Копие. Машинопис.

---

1. Режим на капитулациите – режим, който се установява в Османската империя вследствие на неравноправните едностранни договори, които тя сключва с европейските държави. С този режим се осигуряват значителни съдебни, икономически и други привилегии за чуждите поданици, намиращи се в империята, като правото за откриване на консулства, правото да бъдат съдени в свои съдилища, правото на безмитен внос и др. По силата на Берлинския договор (чл. 8 и 20) в княжеството и в Източна Румелия се въвежда също Режимът на капитулациите. Така всички договори, сключени от Османската империя с европейските държави, запазват силата си и за двете български територии. Въпреки усилията и частичните успехи на българските правителства да премахнат ограниченията, свързани с Режима на капитулациите, чрез сключване на самостоятелни търговски договори и консулски конвенции неравноправното политическо и икономическо положение на България спрямо останалите европейски страни се премахва едва по време на Първата световна война.

№ 230

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ОТНОСНО ЗАЕМА, ОТПУСНАТ НА ДЪРЖАВАТА ОТ „ДИСКОНТО ГЕЗЕЛШАФТ“, БЕРЛИН

София, 4 юли 1914 г.

Протокол № 96

Заседание на 4 юлий 1914 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов

Присъствуват: Председателя на Проверителния Съвет Г[осподин] Ив. Кацаров

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

IV. Да се покани Дирексион дер Дисконто Гезелшафт, Берлин, да съобщи при какви условия би открила на Б[ългарската] Н[ародна] Банка текуща сметка, в[ъв] франки, покрай оная, която има в марки.

[...]

Докладва се от администратора г[осподин] Николаев писмото на Министерството на Финансите от 3.VI. т[ази] г. № 3459 което предлага на Банката да даде на Дисконто Гезелшафт, Берлин, една писмена декларация, с която да декларира, че тя е взела бележка:

а) от чл. чл. 15, 19 и 20 от договора с дата 10 юлий т[ази] г. за 5%-вия държавен заем от 500.000.000 лева златни

б) от чл. 5 на договора с дата 10 юлий т[ази] г. за заема от 120.000.000. лева срещу съкровищни бонове.

Понеже посочените членове от договора за 5%-вия държавен заем от 500.000.000 лева златни, сключен при Дисконто Гезелшафт, Берлин, съдържат условия, в които Банката трябва строго да се придържа и понеже тези условия са едновременно и задължения за същата, поети от правителството при сключването на заема, исканата декларация трябва да се даде, за това

Съветът постанови:

Да се даде на Дисконто Гезелшафт, Берлин, следната писмена декларация:

„Българската Народна Банка си взе добра бележка от следните договори, сключени между Българската държава и Дисконто Гезелшафт, Берлин:

1. от договора за 5%-вия държавен заем от 1914 г., с дата 10 юлий 1914 г. (н[ов] ст[ил])

2. от договора за съкровищни бонове с дата 10 юлий 1914 г. (н[ов] ст[ил]).

3. „Същата заявява, че ще действува съгласно с тези договори, именно, що се отнася до чл. чл. 15, 19 и 20 от казания по-горе договор за заема и чл. 5 от договора за съкровищни бонове“.[1]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Председател на Провер[ителния]съвет: *Ив. Кацаров*
Пом[ощник] секретар: [...]

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 37, л. 863 – 864. Оригинал. Машинопис.

1. ДВ, бр. 148 от 4 юли 1914 г.

5

БНБ ПРЕЗ ВОЙНИТЕ

№ 231

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ОБСЪЖДАНЕ ДЕЙНОСТТА НА БАНКАТА ПО ВРЕМЕ НА ОБЩА ВОЕННА МОБИЛИЗАЦИЯ

София, 22 септември 1908 г.

Протокол № 135

Извънредно заседание на 22 септември 1908 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Кр. Мутафов, Т. Николов

Присъствуват: Юрисконсулта Г. Попов

Заседанието се откри на 9 часа сутринта

Дневен ред

I. Военната обща мобилизация и Банката

Пред наличността на конфликта, възникнал между Княжеството и Турция, било по инцидента с Княжеския представител в Цариград[1], било по завземането на ориенталските железници на българска територия[2], г[осподин] Управителят предложи на Съвета да обсъди следните въпроси, свързани с една евентуална обща мобилизация:

1. Какво е положението на Банката от монетно гледище?

2 . Какви мерки трябва да се вземат още отсега, съобразно с това положение и възможността за една обща мобилизация?

3. Какви мероприятия трябва да вземе Банката в[ъв] време на самата обща мобилизация, т. е. с какъв състав ще работи Банката; кои операции и служби ще запази и кои ще ограничи; за какво и колко ще има да харчи; как и от кои именно средства?

Г[осподин] Управителят доложи на Съвета, че Бълг[арската] Нар[одна] Банка, като държавно кредитно учреждение (член 1 от Закона за Банката) и като институт, който завежда касовата служба на държавата, би трябвало още от мирно време да си има свой изработен план, в съгласие с надлежните фактори, за една „финансова мобилизация“, без която никаква война не е мислима. За жалост, обаче, по тоя предмет в явната или тайната архива на Банката няма никаква следа, тъй че остава тепърва Банката да събира и обработва систематически материали по тоя въпрос (финансовата мобилизация) и постоянно да ги държи в течение.

Финансовата мобилизация на Банката и на Княжеството изобщо [се] състои в превеждане на финансовите сили и средства, с които страната разполага, от мирно положение в положение, съответно на военното, за да може най-добре и най-целесъобразно да се съдействува, чрез тия сили и средства, за достигане на ония задачи, които войната ни налага.

В[ъв] Франция, например, необходимите фондове за удовлетворение на военните нужди, в случай на мобилизация, за набавяне на офицерите и хората, повикани под знамената, разни суми за депласиране, за влизане в[ъв] военни действия и пр., се изпращат своевременно на мобилизационните пунктове от Министерството на Финансите, което получава всяка година, за тая цел, от военния интендант на всеки военен корпус, един щат, който посочва за всеки ден и по възможност с най-голяма точност сумите, с които би трябвало да разполагат, през периода на мобилизацията, разните военни тела и служби в района на корпуса (La Grande Encyclopedie, Tomme 33, № Mobilisation, p. 1154, Ie Colonne). Нещо повече: тия сведения, давани в мирно време, са сведения на разноски в средни величини на ден и на въоръжен човек, бил той войник, офицер или друго лице,

привързано към военната служба, в[ъв] време на обща мобилизация. Но понеже у нас, Банката изпълнява касовата служба на държавата, то в случая фондовете, нужни в[ъв] време на мобилизация и война, ще се дават чрез Банката. С други думи, чрез Министерството на Финансите, в непрекъсната и непосредствена връзка с военните власти, още от мирно време, Банката ще трябва да влезе в сношения, та и двете учреждения, допълвайки се взаимно, да обработват плана за финансовата мобилизация на страната. При липса, обаче, на такъв план, нам предстои сега за сега да прегледаме данните, с които Банката разполага и които имат значение в случай на мобилизация, да ги попълним набързо с онова, което Финансовото и Военното Министерства могат да ни дадат и, най-после, да вземем такива мерки, които важат поне за сегашното усилено положение (член 4 от Закона за въоръжените сили) на нашите военни сили, граничещо с общата мобилизация.

Монетното положение на Банката, благодарение на усиленото купуване на камбио през месец август т[ази] г., и решението на Банката да усили своята златна наличност чрез купувка на пълновесни наполеони, сравнително е добро. Днес, 20 септември, имаме златна наличност в касите на Банката 23.732.000 лева, а в странните ни кореспонденти 15.500.000 лева. Сребърната наличност е от 14.737.000 лева. Понеже банкнотите в обращение възлизат на 79.897.000 лева (зл[атни] 58.200.000 и ср[ебърни] 21.697.000), то Банката може да пусне в обращение, съгласно член 7, ал[инея] 2 от Закона за Банката още за 20.773.000 лева (зл[атни] 12.996.000 и ср[ебърни] 7.777.000). Банката, впрочем, може да усили своята златна наличност и чрез прехвърляне златната наличност на Българската Земледелческа Банка в Българската Народна Банка. Тая наличност на Земледелческата Банка, на 20 септември, възлиза на 1.400.000 лева. В[ъв] всеки случай, златната наличност при днешните обстоятелства, Банката ще трябва ревниво да пази, а предвид на това, че търсенето на банкнотите може евентуално много да се усили, нужно е Банката още отсега да грифова и да държи в запас количеството, което Законът позволява да се издаде.

Също такова ревниво пазене на банковата наличност се налага и спрямо оная, която се намира в касите на странните ни кореспонденти: мобилизацията има своите големи и непредвидени нужди за доставки от странство, които ще има да се плащат именно с тая наличност. За тая цел продажният курс на камбиото ще трябва да се увеличи.

Колкото за задълженията ни у странните кореспонденти, възлизащи на 6.730.000 лева и гарантирани с български фондове, предвид на това, че тия последните губят от цената си и в такъв случай не могат да се продават без големи загуби, то подобре е да се използуват те именно за заеми у странните ни кореспонденти, отколкото да се продават и с полученото от тях произведение да се купуват чуждестранни държавни ренти за запасния капитал.

Камбиалните операции, доколкото те служат за средство да се увеличава наличността в странните ни кореспонденти, ще трябва да продължават. Но затова пък, Банката се застрашава да претърпи някои загуби от купуването на камбио от експортаторите за Турция и Гърция – страни, с които износът застрашава наскоро да се ограничи или окончателно да се спре. Ето защо ще трябва да се предупредят затова надлежните клонове. От друга страна, понеже Цариградското парично тържище първо ще има да се разстрои при днешните обстоятелства, ще трябва нашите вземания в тамошните ни кореспонденти да се прехвърлят срещу Париж или Виена.

В[ъв] всеки случай, днес е още твърде рано да се прекратят някои операции от Банката или да се ограничат те с повишаване на сконтото или лихвата. Това би предизвикало паника и би разстроило кредитното и сконтовото обращение. Да се препоръча,

обаче, една сдържаност в[ъв] всички операции е нещо наложително и полезно. Това особено важи по авансите срещу Български държавни фондове, които фондове се носят в големи количество за залог в клоновете. Благоразумието налага, при спадането на курса им, за да се избегнат рисковете, да се увеличи маржа – от 20 на 30%, и то за аванси от 5.000 лева нагоре. В такива времена дребните аванси на българските държатели на държавните ни фондове не трябва да се прекратяват, защото в тях спекула няма, па и Банката трябва да пази кредита на Българските държавни фондове.

Горната политика, като не всява паника, ще има за последствие да ограничи връщането на безсрочните или ликвидирането на срочните влогове, особено на ония на пощенската спестовна каса (по баланса от 14 септември 14.527.369 лева), които ще трябва, наистина, да се връщат, щом се обяви мобилизацията, ако не всички, то голяма част от тях. Това се обяснява с[ъс] самия характер на тия спестявания, правени от населението именно за улеснение в смътни времена и времена на парични нужди. Но затова срочните влогове до изтичане на срока им, Банката не е длъжна да внася, нито да ликвидира преди срока. Те възлизат на 42.767.980 лева. За да се знае, обаче, какво и кога има да се плаща по тях, нужно е да се изискат незабавно подробни сведения от клоновете и агентурите.

Но най-важното е да се знае, какви са приблизително паричните нужди в[ъв] време на мобилизация, какви и колко, следователно, средства ще се искат от Банката като държавно кредитно учреждение и като институт, натоварен с касовата служба на държавата, с какви чиновнически сили ще разполага тя в такъв случай и няма ли някои особености, които мобилизационното положение ѝ налага, относително реда на разходите по нуждите на мобилизацията?

Прочее, за да [се] осветли за всичко това, Банката ще трябва да събере данни и в най-късо време да се осветли.

Като излиза от всичко, изложено дотук,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

1. Да се организира при Банката една конфиденциална служба, която да се занимава, още от мирно време, с изработването на един достатъчно обширен план за нейната дейност в[ъв] време на обща мобилизация и война.

2. При днешните условия банковата политика да се ориентира в следните точки:

а) Да се запази златната наличност и да се продължи увеличаването ѝ било чрез преки купувки на пълномерни наполеони, било чрез прехвърляне златната наличност на Бълг[арската] Земл[еделческа] Банка в касите на Банката.

б) Да се грифоват банкноти в предели, колкото наличността и Законът позволяват, и да се държат на разположение, за да се пуснат в обращение в количества, каквито нуждите на положението налагат.

в) Да се предпише на пограничните клонове и агентури последователно да съсредоточават своята наличност към вътрешността и то в главните центрове на дивизионните управления.

г) Да се предпише на клоновете да бъдат твърде осторожни при купуване на камбио от експортьорите за Турция и Гърция.

д) Авансите от 5.000 лева нагоре срещу Български държавни фондове да стават до второ разпореждание с един марж с 30% под тяхната пазарна цена.

е) Задълженията на Банката [към] странните кореспонденти, гарантирани с Български държавни фондове, да не се ликвидират засега.

ж) Да се преустанови, също така, продаването на тия наши фондове и обличането на запасния капитал в иностранни държавни ренти.

з) Да се препоръча сдържаност в активните изобщо операции на Банката.

3. За по-нататъшно ориентиране на Банката да се направи следното:

а) Да се определи точно съставът на чиновниците, който би останал на работа в случай на обща мобилизация, като се помоли да се освободят от служба и агентите и контрольорите.

б) Да се съберат сведения, колко изобщо чиновници при мобилизацията ще останат на местата си и каква е общата сума на тяхната годишна заплата по бюджета.

в) Да се изучи въпросът трябва ли да се плаща на чиновниците, повикани в случай на обща мобилизация в редовете на действующата или резервната армия, или даже в опълчението.

г) Да се съберат данни за паричните разходи, нужни през мобилизационния период, смятани средно на ден и на човек, и в общи приблизителни суми.

д) Да се влезе в споразумение с Министерството на Финансите относително реда и начина на изпълнението на касовата служба на държавата от страна на Банката в[ъв] време на мобилизация и война.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Кр. Мутафов
Т. Николов
Юрисконсулта *Г. Попов*
[Правителствен далегат:] *К. Карагьозов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 15, л. 204 – 210. Оригинал. Машинопис.

---

1. На 30 август 1908 г. българският дипломатически представител не е поканен на приема, даден от министъра на външните работи на Турция Тефик паша. Предлогът е, че той е турски чиновник и не може да бъде третиран като представител на суверенна държава. Актът предизвиква бурна реакция в България и на 2 септември Ив. Ст. Гешов е отзован от Цариград. В историческата книжнина случаят е известен като „инцидента Гешов“.

2. На 5 срещу 6 септември 1908 г. избухва стачка на служителите на Източните железници. Компанията по експлоатацията на железниците моли българското правителство временно да осигури движението на влаковете с български военнослужещи. Правителството се намесва със съгласието на компанията, но използва ситуацията да окупира и изземе Източните железници на българска територия – акт, който показва решимостта на правителството на Ал. Малинов към твърд курс по обявяване независимостта на България.

№ 232

ОКРЪЖНО ПИСМО ДО ДИРЕКТОРИТЕ И АГЕНТИТЕ НА БНБ ВЪВ ВРЪЗКА С МОБИЛИЗАЦИЯТА НА БАНКОВИТЕ ЧИНОВНИЦИ

София, 15 септември 1912 г.

№ 28

Строго конфиденциално

Господа,

Като Ви наумяваме окръжното от 30 септември 1908 г. № 93173/371, даваме следните допълнителни нареждания в случай на мобилизация:

Съгласно Закона за въоръжените сили и постановлението на Министерския Съвет от 18 юлий 1909, протокол № 53, освобождават се от повикване под знамената

следните банкови чиновници:

Директорите с касиерите при клоновете и агентите, агент – касиерите и касиерите при агентурите.

Още при обявяването на мобилизацията, всички южнобългарски клонове и агентури, както и граничните с Турция такива в Северна България и покрай черноморския бряг, ще вземат мерки за запазване на портфейла, ценностите (без държавните ценни материали), регистрите и архивата на Банката – на първо място и обезателно регистрите и архивата за текущата година и там, гдето това е възможно, – всички стари регистри и архива.

Тези мерки са следните:

а) Още в първия ден на мобилизацията, ако едновременно не бъде обявен и всеобщ мораториум, всички полици (сконтови, депозитни и инкасо) с падеж от 1 октомврий нататък, както и всички ценности на хранение или заложени пред Банката, ще се изпратят в следните вътрешни пунктове:

Шуменския банков клон – за клоновете и агентурите в градовете: Варна, Балчик и Каварна

Търновския банков клон – за клоновете и агентурите на градовете: Бургас, Анхиало[1], Айтос, Карнобат, К[ара] Агач[2], Ямбол, Сливен и Казанлък.

Софийския банков клон – за клоновете и агентурите на градовете: Ст[ара], Загора, Н[ова] Загора, Чирпан, Хасково, Харманли, Т[атар] Сеймен[3], Борисовград, Станимака[4], Пловдив, Карлово, Т[атар] Пазарджик, Панагюрище, Пещера, Орхание[5], Дупница и Кюстендил.

Ако, едновременно с обявяването на мобилизацията, последва и обявяването на мораториум, на означените пунктове посочените клонове и агентури ще изпратят веднага целокупния си портфейл, без да задържат каквато и да е била част от него.

Всички тия ценности ще бъдат опаковани по реда здраво и по категории. Клоновете, в които ще стане тяхното съсредоточаване, ще ги приемат и съхраняват така, както им се изпращат, като ще имат грижата предварително да проверяват печатите и теглото на пратките. На препоръчителните писма на изпращачите, придружени с подробни описи за съдържанието на пратките, те ще отговарят в смисъл, че са получили такова число пакети в пълна изправност на съхранение. След демобилизацията тези пратки ще бъдат повърнати по принадлежност в същото положение.

Описанието, опаковането и експедирането на пратките ще става под личния надзор, участие и отговорност на респективните директори, агенти и касиери. Тяхното приемане и съхранение ще става тоже под личната, отговорност на директорите и касиерите на клоновете, гдето те се съсредоточават.

Ако, докато трае военното положение, някой се яви да плати някоя полица, при горните клонове и агентури, платежът ще се приема, като на заинтересования се издаде документ, от който да се вижда, че дадена полица е изплатена. Самите полици, обаче, ще се предават след демобилизацията, когато те бъдат върнати по местата си.

б) След започването на неприятелски действия и според обстоятелствата на и степента на опасността, същите клонове и агентури ще се погрижат да запазят и своите регистри и архива, като ги отправят към същите вътрешни пунктове, както е казано в т[очка] 2-ра на настоящето, т. е. безусловно регистрите и архивата за текущата година, а за останалите години – според възможността. Едновременно с това, ще се вземат мерки и по отношение на държавните ценни материали: бандероли, марки и пр. Тяхното изпращане и съхранение ще стане по начина, посочен за другите ценности на Банката. Паричните суми, останали на лица в този момент, ще се опаковат по установения ред и ще се предадат на пощата за препращане на определените места. Ако, по една или

друга причина превозването им по пощата е невъзможно, ще се прибегне за целта да съдействието и охраната на административните или военни власти. Разбира се, че в последния случай, те ще бъдат съпроводени, освен от полицейската или военна стража, още и от самите касиери.

Ако нашата мобилизация бъде последвана от мобилизация и застрашение от Румънска страна, горните нареждания ще бъдат изпълнени и от клоновете и агентурите покрай румънската граница. За тях са определени следните вътрешни пунктове:

1. Шуменския банков клон – за клоновете и агентурите в градовете: Добрич, Силистра, Тутракан и Куртбунар[6].

2. Търновския банков клон – за клона в Русе и агентурата в Бяла.

3. Плевенския банков клон – за клона в Свищов и агентурите в Никопол и Левски.

4. Врачанската банкова агентура – за клона в[ъв] Видин и агентурите в Оряхово, Лом, Б[яла] Слатина и Кнежа.

Няма нужда да казваме, че до настъпването на критическите моменти, за които се говори в т[очка] „б“, всички чиновници в клоновете и агентурите, за които се отнася настоящето и които няма да бъдат повикани под знамената, ще си останат на местата, за да вършат касовата служба на държавата и останалата банкова работа.

Настоящето е строго конфиденциално и се дава за лична директива на г[оспода] г[спода] директорите и агентите.

Българска Народна Банка
Централно Управление

За Управител на БНБ: *Н. Николаев*
Администратор: *П. Чолаков*

ЦДА, ф. 285К, оп. 4, а. е. 595, л. 1 – 4. Копие. Машинопис.

1. Анхиало – днес Поморие.
2. Кара Агач – днес Левски.
3. Татар Сеймен – днес Симеоновград.
4. Станимака – днес Асеновград.
5. Орхание – днес Ботевград.
6. Куртбунар – днес Тервел.

№ 233

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ ВИДОВЕТЕ ОПЕРАЦИИ НА БАНКАТА ПО ВРЕМЕ НА ВОЕННОТО ПОЛОЖЕНИЕ[1]

София, 26 септември 1912 г.

Протокол № 126

Заседание на 25 септември 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Г. Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин]: Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

I. Разглеждане: 1) кои операции на Банката, докато трае военното положение, трябва да бъдат възстановени; 2) какви ще бъдат нуждите от персонал, за да могат да функционират надлежните служби и 3) какви мерки ще се предприемат от страна на управлението на Банката за подпомагане семействата на ония банкови чиновници, повикани под знамената.

[...]

По доклад на г[осподин] Управителя, Съветът разгледа следните въпроси:

Кои операции на Банката, активни и пасивни, докато трае военното положение, трябва да бъдат възстановени.

В свръзка с този въпрос какви ще бъдат нуждите от персонал за успешното функциониране на надлежните служби.

Какви мерки да се вземат от страна на Управлението на Банката за подпомагане на семействата на ония банкови чиновници, повикани под знамената.

По първия въпрос, Съветът като взе предвид:

Че някои от преустановените активни банкови операции след обявяването на военното положение са свързани с износната търговия на страната, която не е напълно спряна, и с камбиялните нужди на Банката, а други – с финансирането на държавни предприятия и доставки;

Че по-нататъшното суспендиране на този род операции при изключителните моменти, които страната преживява, ще се отрази еднакво пагубно и за Банка и за държава;

Че от друга страна, пълното преустановяване на някои от пасивните операции на Банката, свързани с доверието на публиката в нея, ще накърни нейния престиж, като разколебае туй доверие и урони упованието на спестителите в нейната абсолютна крепост,

ПОСТАНОВИ:

Възстановяват се следните операции.

1. Сконто, тримесечни полици, специални текущи сметки, аванси срещу ценни книги на експортьори с[ъс] задължение от тяхна страна да предават на Банката своите чекове срещу странство за изнесените стоки.

2. Приемане цесии на държавни предприятия и доставки и изплащане платежни заповеди и ситуации по такива.

3. Приемане на платежи срещу разните задължения пред Банката.

4. Аванси срещу банкови влогови свидетелства и сконтиране на купони от такива.

5. Отпущане малки аванси срещу държавни и гарантирани от държавата ценни книги.

6. Внасяне и теглене суми по текущи кредиторни сметки.

7. Изплащане на изтекли банкови срочни свидетелства и падежни купони по тях.

По втория въпрос Съветът като взе предвид:

1. Че с възстановяването на горните операции покрай касовата служба на държавата, която сега се намира в най-голяма активност, освободеният от повикване под знамената банков персонал, съгласно Закона за въоръжените сили и постановленията на Министерския Съветот 18 юлий 1909 г., протокол № 53, и от 17 и 25 септември т[ази] г. протоколи № № 112 и 118, не ще бъде достатъчен за нуждите на банковите служби.

2. Че в такъв случай ще трябва да се задържи нужното число допълнителен персонал от освободените от войската по разни причини банкови чиновници, а от там гдето няма такива, да се прибегне до временно наемане на нов персонал,

ПОСТАНОВИ:

Да се ходатайствува пред г[осподин] Министъра на Финансите да се съгласи, да се задържат нужните допълнителни чиновници из средата на освободените от редовете на войската банкови чиновници, а, там гдето няма подобни, да се наемат временно нови такива.

По третия въпрос Съветът, като взе предвид:

1. Че съгласно разпореждането на Финансовото Министерство при обявяването на мобилизацията на чиновниците се даде заплата само за 17 дни от текущия месец;

2. Че внезапното обявяване на мобилизацията и неплащането [на] пълната заплата на повиканите под знамената чиновници свари последните съвсем неподготвени и те заминаха в своите части без да могат да се погрижат и що-годе да обезпечат своите семейства с най-насъщните потреби в подобни случаи;

3. Че според сведенията на Управлението много семейства на заминалите в[ъв] войската банкови чиновници още от сега търпят грозни лишения, а по-нататък туй ще бъде обща участ на семействата на всички тия чиновници и те ще трябва, по необходимост, да прибягнат до подкрепата на обществената или частна благотворителност;

4. Че изпадането в подобна необходимост на тия семейства ще покруси, както чувствата на онези, които са отишли да изпълняват своя дълг към Отечеството, така и достойнството на тези, които ще трябва да подложат ръка за подаяния;

5. Че в един момент на всеобща самопожертвователност държавата първа трябва да даде пример на великодушие, като не изоставя семействата на своите служители, отишли да изпълняват дълга си към Отечеството, в пълна безпомощност;

6. Че в тия изключителни обстоятелства служебен и патриотически дълг се налага на Управлението на Банката да се погрижи що-годе да облекчи участта на бедстващите семейства на заминалите в[ъв] войската свои чиновници,

ПОСТАНОВИ:

На всички нуждаещи се банкови чиновници през време на мобилизацията да се дадат известни аванси срещу възнаграждението за текущата година или же, на общо основание, малки алиментарни заеми.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попович*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Ю. Бакалов*

[Отстрани бележка:] *Одобрено от М[инистерст]во на Ф[инанси]те писмо от 27.IX. т[ази] г. № 14297*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 30, л. 1272 – 1275. Оригинал. Машинопис.

---

1. На 17 септември 1912 г. в България, Сърбия и Гърция е обявена обща мобилизация. На 5 октомври 1912 г. започва Балканската война.

№ 234

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТКРИВАНЕ НА ТЕКУЩА СМЕТКА СРЕЩУ ЗАЛОГ НА РЕКВИЗИЦИОННИ РАЗПИСКИ

София, 23 октомври 1912 г.

Протокол № 142

Заседание на 23 октомврий 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

1. Бр[атя] К. Бъклови от София молят да им се открие една специална текуща сметка срещу залог на реквизиционни разписки, възлизащи на 13.299.60 лева, издадени от Софийската Градска Реквизиционна Комисия.

[...]

ДОКЛАДВА се от Администратора г[осподин] Цанев заявлението на Бр[атя] К. Бъклови от София, предадено с писмото на Софийския клон под вх[одящ] № 22536 от 20.X. т[ази] г., с което молят да им се открие една специална текуща сметка срещу залог на реквизиционни разписки възлизащи на 13.299.60 лева, издадени от Софийската Градска Реквизиционна Комисия.

Пред вид на това, че разписките, издавани от Реквизиционните комисии са временни – цените на реквизиционните предмети не са още окончателно установени; че оценката на предметите в самите разписки, които просителите представят, изглежда доста висока и по всяка вероятност, не ще остане такава; че да не се създава прецедент за отпускане заеми и откриване на сметки срещу реквизиционни разписки, каквито в търговците се намират в грамадно количество,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Не удоволетворява молбата на Бр[атя] К. Бъклови от София за откриване им кредит по специална текуща сметка срещу залог на реквизиционни разписки.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Х. Ю. Бакалов*
Пом[ощник] Секретар: *Н. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 31, л. 1353 – 1355. Оригинал. Машинопис.

№ 235

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ВЪЗОБНОВЯВАНЕ НА БАНКОВИТЕ ОПЕРАЦИИ, ПРЕКРАТЕНИ ПОРАДИ ЗАПОЧВАНЕТО НА БАЛКАНСКИТЕ ВОЙНИ

София, 14 ноември 1912 г.

Протокол № 150

Заседание на 14 ноември 1912 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

Възобновяване на някои от тези банкови операции, които, следствие обявяването на общата мобилизация и мораториума, бидоха преустановени.

[...]

ДОКЛАДВА се от г[осподин] Управителя въпроса за възобновяването на някои от тези банкови операции, които, следствие обявяването на общата мобилизация и мораториума, бидоха преустановени.

Съветът, като взе пред вид, че докато трае мораториума и военното положение, операциите на Банката от личния кредит са рисковани още; че ония, обаче, които принадлежат към реалния кредит, т. е. срещу залог на ценни книги, стоки и недвижими имоти, не представляват такъв риск и могат да се възстановят; че, по силата на днешните обстоятелства, трябва да се даде възможност на банковите клиенти да подновят своите задължения било с или без погашение на тия задължения,

ПОСТАНОВИ:

1. Допуща се подновяването на сконтовия, заемния и депозитния банков портфейл, без увеличение на дълга, чрез заменяване с нови полици, отговарящи на общите условия, с или без погашение;

2. Да се възобновят операциите по специалните текущи сметки срещу залог на стоки, като тегленията по тях стават до размера на разрешения кредит срещу залога;

3. Да се продължи приемането на полици за инкасо на общо основание.

Частични плащания по тях да се приемат, но за остатъка да се протестират, освен ако са пратени за събиране без протест.

4. Да се възобновят операциите по специалните текущи сметки срещу ипотека само по отношение на ония лица, които не са изчерпали кредитите си по тях. Специалните сметки, които не се движат или кредита по тях е изчерпан, да се превърнат в анюитетни заеми по първоначалната оценка на имота. Нови ипотеки да се сключват само за обезпечение на банкови вземания, без да се правят аванси по тях.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков

Т. Николов
И. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Х. Ю. Бакалов*
Пом[ощник] Секретар: *Н. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 31, л. 1393 – 1396. Оригинал. Машинопис.

№ 236

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ВЪВ ВРЪЗКА С МЕРКИТЕ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА СПЕКУЛАТА СЪС СРЪБСКИ СРЕБЪРНИ БАНКНОТИ В БЪЛГАРИЯ

София, 22 декември 1912 г.

Протокол № 168

Заседание на 22 декември 1912 г.

Заседават: Г[осподи]н Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсулт г[осподин] Г. Попов и Членът на Проверителния съвет: г[осподин] Хр. Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Разглеждане въпроса, какви мерки да се вземат за ограничение спекулирането с обмяната на сръбските сребърни банкноти в България.

[...]

Г[осподи]н Управителят подложи на разглеждане следните въпроси относително сръбските сребърни банкноти, циркулиращи в страната:

1. Трябва ли да се подържа взетата временно мярка за неразменяемостта на сръбските сребърни банкноти от Българската Народна Банка?

2. Кому трябва да паднат загубите от курса на сръбските сребърни банкноти, постъпили в Банката?

3. По какъв курс трябва да се приемат тия банкноти в бъдеще, за да се ограничи риска от загубите и да се прекрати спекулацията с тях?

Българската Народна Банка телеграфически нареди да своите клонове и агентури да не се приемат до второ разпореждане сръбските сребърни банкноти (в[иж] окръжната телеграма № 22459 от 19.XII.1912 г.). Тая временна наредба се предприе, за да се попречи на ония спекуланти, които, възползувани от обезценението на сръбските сребърни банкноти, равно на 4.5% от тяхната номинална стойност, почнаха да ги внисат в големи количества в България, за да ги обменяват в Банката по номиналния им курс и да печелят от разликата между тоя курс в България и пазарния, по-нисък в Сърбия. От друга страна, тая мярка се налагаше и от обстоятелството, че Сръбската

Народна Банка отклони предложението на Българската Народна Банка, щото двете банки да изравняват салдато на банкнотите, събрани от тях, с чек срещу Париж по паритетния курс (в[иж]писмото на Българската Народна Банка до Сръбската Народна Банка № 18922 от 20 октомврий т[ази] г. и онова на Сръбската Народна Банка № 27362 от 26/9/ октомврий 1912 г.

Но очевидно е, че в случая целта на тая мярка не е да се спре окончателно циркулацията на сръбските сребърни банкноти, докато сръбски войски още пребиват на българска територия, а да [се] отбият предложенията на спекулантите за обмяна на сръбските сребърни банкноти по номиналния им курс.

Обаче да се различи спекулантът от обикновения гражданин е невъзможно, даже и ако се допусне обмяната и в малки количества, защото в такъв случай спекулантът пак ще надхитри, като раздели своята партида сръбски банкноти и ги обменява по части и на интервали през два или три дена, ако трябва и чрез поставени лица.

И понеже мотивът на спекулацията е разликата между номиналния и пазарния курс на сребърните сръбски банкноти, самата спекулация би се премахнала не чрез забрана на обмяната, но чрез обменяването на тия банкноти по тяхната пазарна цена, т. е. с ажио.

Но ако тая мярка се приложи веднага, тя ще засегне и ония добросъвестни български граждани, които, доверявайки се на разпоредбите на централната власт, в[иж] окръжните на Министерството на Финансите [...][1], са приемали досега тия банкноти по номиналната им стойност, приравнявайки лева към динара. С други думи, тия български граждани ще загубят от 4 – 5% при обмяната по тяхната пазарна цена, като награда на тяхната доверчивост към обявения официално курс.

За да се избегне, прочее, тая несправедливост би трябвало до им се даде един къс срок за обмяна на събраните от тях банкноти по курса, по който са ги приели, и чак след това Банката да приложи при обмяната пазарния курс, т. е. ажиото, ако, разбира се, Сръбската Народна Банка не се съгласи да ги изплаща с чек срещу Париж по паритетния курс.

Но в такъв случай се полага втори въпрос, т. е. въпросът кой именно ще поеме загубата от курса на сребърните банкноти, приети досега по номиналния им курс? – Ако тая загуба не може да се възложи на гражданите, защото те са ги приемали по един официално обявен курс, тя също така не може да се възложи и на Българската Народна Банка, която бе принудена да ги обменява по същия официален курс. Тая загуба, поне до деня, в който тоя курс престане да бъде задължителен, трябва да падне на Държавното Съкровище, понеже от него изхожда това разпореждане.

Относно дължината на срока, който трябва да се даде за обмяната на находящите се в обръщение сръбски сребърни банкноти, явно е, че той трябва да бъде кратък, за да не се даде време на спекулантите да внесат нови количества такива банкноти и да ги обменят по номиналния им курс. Следователно, един срок от 25 декемврий т[ази] г. до 1 или 5 януарий 1913 г. е достатъчен. Той ще трябва, от друга страна, да се разгласи, защото именно тая разгласа ще стресне спекулантите и ще им отбие охотата за нови вноски през сръбско – българската граница.

Най-после, колкото се отнася до самия курс, по който тия банкноти ще трябва да се обменявят от Банката, без страх на загуби при обменяването им от нейна страна, той не трябва да бъде по-малък от пазарния. Но понеже тоя последният е колеблив, той ще трябва ежедневно да се обявява от Банката за всеобщо знание.

Всички тия мерки се градят върху предположение, че Сръбската Народна Банка или Сръбското Правителство не ще се съгласи да обменява събраните и обменените в България от Банката сръбски сребърни банкноти по номиналния курс, т. е. с чек срещу

Париж ал пари. Иначе, те би могли да циркулират, така както и досега.

Вследствие на всичко това, Управителният Съвет на Българската Народна Банка ИЗКАЗА МНЕНИЕ:

I. Сребърните сръбски банкноти да се разменяват и приемат по паритетния им курс до 1 януарий 1913 г.

II. От тая дата нататък до демобилизацията, те ще се приемат по курса им на пазаря, който Банката ще обявява ежедневно.

III. Загубите, които би претърпяла Банката от обмяната на сребърните сръбски банкноти от 17 септемврий до 1 януарий т[ази] г. да остава за сметка на Държавното Съкровище.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
За Проверителния съвет: *Хр. Иванов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1 а. е. 31, л. 1488, 1493 – 1497. Оригинал. Машинопис.

1. Номерата на писмата липсват в документа.

№ 237

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ОТПУСКАНЕ ЗАЕМ НА ОДРИНСКАТА ОБЩИНА ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ НА ОБЩИНСКИТЕ СЛУЖБИ

София, 13 май 1913 г.

Протокол № 53

Заседание на 13 май 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Георги Попов и Председателят на Проверителния съвет г[осподин] Кр. Даскалов.

Заседанието се откри на 4 ч[аса] и се закри на часа 6 сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

II. Разрешаване заем от 200.000 лева на Одринската Градска Община за организиране на общинските ѝ служби срещу залог на общински приходи, които в последствие ще се посочат

[...]

Докладва се от същия[1] писмото на Тракийския военен губернатор Генерал Вазов[2] от 27.I. т[ази] г. № 3371 препратено до Министерството на Вътрешните Работи и Народното Здраве при надпис вх.№ 6336 от 9.V. с[ъщата] г., с което моли да се отпусне на Одринската градска община един заем от 200.000 лева за организиране общинските ѝ служби срещу залог на свободни общински приходи, които в последствие ще бъдат посочени.

Предвид изключителното положение на Одринската градска община и появилите се, вследствие на това положение, нужди на Общината за организиране на общинските ѝ служби, а заедно с това и подобрение на източниците ѝ, от които ще има да черпи средства за по-нататъшното си развитие, искания заем се явява наложителен; но тъй като на Общината липсва засега стабилизирано бюджетно управление, един дългосрочен заем, гарантиран от общинските ѝ приходи, би могъл да се разреши само по принцип, докато се види какво ще бъде нейното финансово положение, и кои от приходите ѝ ще бъдат достатъчни за покриването на анюитетните вноски на такъв един заем.

По тия съображение,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Разрешава по принцип да се отпусне на Одринската градска община искания заем в размер на 200.000 лева при следните условия:

1. Заемът се отпуща в[ъв] форма на текуща сметка с[ъс] 7% год[ишна] лихва, като се тегли постепенно, според нуждите на Общината; след стабилизирането бюджетното управление на Общината, същият заем да се обърне в анюитетен такъв в срок 40 години под гаранция на свободните общински приходи, които общината ще трябва да определи и то в размер достатъчен за покриването анюитетните вноски

2. Реализирането на заема ще може да стане след като се представи протокола на Общината с писмото на същата до Банката, за да се сключи и отпусне заема, надлежното разрешение – царски указ – за разрешението на Общината да сключи такъв заем при Българската Народна Банка и след одобряването на настоящето решение от г[осподин] Министъра на Финансите

3. Настоящето да се съобщи на Министерството на Вътрешните Работи и Народното Здраве при надпис върху надписа му под № 650, като му се повърнат приложенията – цялата преписка.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Председател на Провер[ителния] Съвет: *[...]*
Пом[ощник] секретар: *[...]*

[Отстрани на ръка резолюция:] *За Председателя на Проверителния Съвет: член Хр. Иванов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 32, л. 309 – 310. Оригинал. Машинопис.

---

1. Г. Цанев.
2. Георги Вазов, генерал (1860 – 1934) – военен, политически и обществен деец. Активен

участник в детронацията на княз Александър Батенберг. Емигрира в Русия, където остава на руска служба до 1898 г. След завръщането си заема редица ръководни длъжности в българската армия. В началния период на Балканската война е началник на тила и съобщенията на армията. Под негово ръководство е извършен пробивът в отбраната на Одринската крепост. Министър на войната от 27 юни до 28 август 1913 г. По време на Първата световна война е началник на Тракийското военно губернаторство.

№ 238

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ ОТНОСНО СЪБИРАНЕТО НА БАНКОВИ ВЗЕМАНИЯ, ОТЛОЖЕНИ ПОРАДИ БАЛКАНСКАТА ВОЙНА

София, 1 август 1913 г.

Протокол № 81

Заседание на 1 август 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния Съвет г[осподин] Хр. Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] обед.

Дневен ред

I. Събиране на банковите вземания, отсрочени по силата на мораториума в страната от 19.IX. и 17.XII.1912 година.

Г[осподи]н Управителят докладва въпроса за мораториума и събирането на банковите вземания.

С указ под № 53 от 30 юлий т[ази] г., публикуван в „Държавен Вестник“ от 30 юлий с[ъщата] г., е обявена общата демобилизация на войската, следователно, от тази дата, т. е. 30 юлий до изтичането на 45-тия ден от нея, или на 13 септемврий т[ази] г., мораториума се вдига и кредиторите ще трябва да вземат всички мерки за събирането на отсрочените им до сега вземания.

Вследствие на това, полагат се следните въпроси:

1) Как трябва да се разбират и прилагат наредбите по мораториума и

2) Какво поведение трябва да държи Българската Народна Банка спрямо своите длъжници.

I.

Съглано наредбите по мораториума от 19.IX. и 17.XII.1912 г., отсрочка се дава само на частните, срочните и паричните задължения, сключени до 17.IX.1912 г., т. е. до обявяването на мобилизацията и подлежащи на изплащане същия ден или следующите дни после него. Колкото до самата отсрочка, тя обхваща толкова дни, колкото са изминали от 17.IX.1912 г. до изтичането на 45-тия ден, следващ от датата на публикуването в „Държавния Вестник“ заповедта за общата демобилизация.

Всички вземания на Българската Народна Банка са от частен, срочен и паричен характер, следователно, всички могат да се ползуват от отсрочката. Самата отсрочка се брои на дни, следователно, според чл. 740 от гражданското съдопроизводство, първия

ден на отсрочката не се брои, а всичките дни на гражданската година от 365 дни от горнята дата се броят последователно, като се вземат в[ъв] всеки месец обхващащите се в него календарни дни. По този начин изчислен този срок, отсрочката обхваща 361 дни, които ще има да се прибавят при падежа на всяка полица за да се получи съответния ѝ мораторен падеж, т. е. денът, когато ще може тя да се предяви за плащане.

За да се улеснят, обаче, банковите клонове и агентури в намирането отсрочените падежи на полиците, ще трябва да се приготви една специална таблица на действителните, мораторните и отсрочените падежи на последните. Същата таблица ще трябва да се прати в Министерството на Финансите, както и на Министерството на Правосъдието, като се помоли това последното да я разпрати с циркуляр до нотариусите и мировите съдии, които изпълняват длъжностите на нотариусите за да им послужи, като едно практическо и бързо помагало, когато приемайки процесите ще има да изчисляват съответните отсрочени падежи.

II.

До 31.XII.1912 г. Българската Народна Банка има просрочени, вследствие мораториума,

в милиони лева

Местни чужди полици	32.78
Иностранни полици	4.26
Портфейлни „	45.49
Депозитни „	23.16
Всичко	05.71

Вън от това, на същата дата срочни вземания е имало:

Специални тек[ущи] сметки гар[анция] 2 лица	43.04
Краткосрочни заеми	1.5
Анюитети срещу ипотеки	1.5

изобщо, понеже всички банкови вземания са срочни от 3 до 6 месеци, те подлежат на последователни предявявания за плащане на съответните отсрочени от мораториума падежи.

При това, всички почти депозирани полици от 32 милиона лева, както и портфейлните полици, са такива на местните български банки, с малка час на частни лица, главно търговци, индустриалци и занаятчии.

Очевидно е, прочее, че една политика на безотлагателно събиране на тия вземания не може да се възприеме, напротив, претърпените загуби от войната, разнебитеното производство на индустриалците, разредяването редовете на търговците, особено на дребните, както и на индустриалците и на занаятчиите, които дадоха големи жертви през двете войни, запазването на по-големите индустриалци и търговци, особено на българските банки, които, вследствие на събитията, се обърнаха за помощ към Българската Народна Банка; необходимостта с една дума на една последователна ликвидация на дълговете от създаденото военно положение, налага една политика на менажиране банковата клиентела и на първо място на местните български банки, а за тази цел ще е нуждно:

1) Поне 15 дена преди 13.IX.1913 г. полиците да се представят на банковата клиентела за плащане или подновяване;

2) За да се допусне подновяването на полиците, длъжниците ще трябва да представят нови такива с[ъс] същите поръчители или с други лица, вместо тях, способни да отговарят за дължимата сума, даже и без да се иска изплащането на някаква част от ка-

питала и лихвите, ако, разбира се, клиентът няма възможност такава да плати;

3) Да се продължат сроковете по текущите сметки до изтичането на текущето шестмесечие, стига само загиналите или некредитоспособните поръчители да се заменят с нови и кредитоспособни;

4) Протестираните полици или взетите вече изпълнителни листове по тях, след като се наложи нуждния запор на длъжниците за обезпечение на Банката, да не се привеждат принудително в изпълнение, насрочено срещу недвижимите имоти на длъжника, за да не се предизвика с това криза в цените на недвижимите имоти;

5) Ония, които не ще може да подновят полиците или продължат тек[ущите] сметки по липса на гаранти или по други причини, ще трябва да бъдат дадени под съд за да се вземе обезпечение по банковото вземане, но не и незабавно да се пристъпи към изпълнение с продаване на недвижимите им имоти;

6) Даже и по полици, които са протестирани, поради неподновяване, или по които има заведено дело за вземане на изпълнителен лист, пак може да бъдат подновявани или изпълнението им спрено стига само да се даде на Банката нужното обезпечение, съгласно с правилника за личния кредит.

Всичко това, обаче, предполага едно отклонение от чл. чл. 77, 81 и 121 от правилника за личния кредит, за което е нужно да се вземе предварително съгласието на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите.

Вследствие на всичко това,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

I. Да се напечати изработената таблица за действителните падежи на полиците и се изпрати в Министерството на Финансите с молба да бъде препратена тя в Министерството на Правосъдието, за да служи като помагало на нотариусите в страната при изчисляване на отсрочените падежи.

II. Спрямо полиците, които се ползуват с мораториум за събирането им да се постъпи така:

а) Поне 15 дена преди 13.IX.1913 г. полиците да се представят на банковите клиенти за плащане или подновяване;

б) Допуща се подновяването на полиците, като длъжниците по тях представят нови такива с[ъс] същите поръчители или с други лица вместо тях, способни да отговарят за дължимата сума, даже и без да се иска изплащането на някаква част от капитала и лихвите, ако длъжникът няма възможност такава да плати;

в) Да се продължат сроковете по текущите сметки до изтичането на текущото шестмесечие, стига само загиналите или некредитоспособните поръчители да се заменят с нови и кредитоспособни;

г) Протестираните полици в[ъв] взетите по тях изпълнителни листове, след като се наложи нужния запор за обезпечение на Банката, да не се привеждат в принудително изпълнение, насрочено срещу недвижимите имоти на длъжника;

д) Ония, които не могат да подновят полиците си или продължат сметките си по липса на гаранти или по други причини, да се дадат под съд за да се вземе обезпечение по банковото вземане, без да се пристъпи незабавно към продаване на недвижимите им имоти и

е) Полиците, които са протестирани, поради неподновяване или сметките, по които има заведени дела за вземане изпълнителен лист, също да бъдат подновявани или изпълнението им спрено, стига само да се даде на Банката нужното обезпечение, съгласно правилника за личния кредит.

Управител: *Хр. Чакалов*

Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
Пом[ощник] Секретар: *Н. [...]*

[Отстрани бележка:] *Одобрено от Министерството на Финансите от 2.IX. 1913 г. № 4009*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 33, л. 438 – 443. Оригинал. Машинопис.

№ 239

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА ПОДНОВЯВАНЕ ОПЕРАЦИИТЕ НА БАНКАТА, СПРЕНИ ПО ВРЕМЕ НА МЕЖДУСЪЮЗНИЧЕСКАТА ВОЙНА

София, 14 август 1913 г.

Протокол № 85

Заседание на 14 август 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсулта г[осподин] Георги Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин] Хр. Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

XX. Подновяване на банковите операции по личния и реалния кредити, спрени по причина на войната.

[...]

Г[осподи]н Управителят докладва въпроса относително подновяването на банковите операции, спрени впоследствие обявяването общата мобилизация, войната и мораториума.

Съветът, като взе пред вид, че спирането на банковите операции по личния и реалния кредити стана само за период докато траят военните действия; че войната е прекратена и заповедта за демобилизацията на войските излезе още на 30.VI. т[ази] г.; че два месеци след обявяването на демобилизацията, т. е. на 12.IX. т[ази] г. и мораториума ще се вдигне; че Банката трябва да почне своите операции изново поради вдигането на мораториума, тъй като преди настъпването на този последния ще трябва да се подновят полиците и сметките; че при сегашните условия операциите по личния кредит не бива да се разширяват вън от определените вече пласментови норми, и че тези последните ще трябва да останат такива, каквито бяха преди войната; че по ипотечния кредит нови ипотеки не бива да се допущат, освен ако се касае до приети вече преди

мобилизацията ипотечни книжа, или до здания, които са строени през 1912 година и останали недовършени по причина на войната; че текущи сметки срещу индустриални заведения биха имобилизирали банковите средства и за сега не бива да се допущат,

ПОСТАНОВИ:

1. От 1.IX.1913 г. банковите операции по личния и реалния кредити да се започнат изново без увеличение на предвидените за през 1912 г. пласментови норми.

2. По ипотечния кредит да се отпущат заеми само срещу приети преди мобилизацията ипотечни книжа или срещу здания, строени през 1912 година и предстоящи на довършване през тази година.

3. Текущи сметки срещу индустриални заведения, до второ разпореждане, няма да се откриват.

4. пасивните операции, т. е. влоговете да се продължат при досегашните условия на лихвите и сроковете, предвидени в тарифата на Банката.

В[ъв] всеки случай агентурите да не приемат влогове, освен за сметка на респективните клонове.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Председател на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
Пом[ощник] Секретар: *Н. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 33, л. 473 – 474. Оригинал. Машинопис.

№ 240

ОКРЪЖНО ПИСМО ОТ ЦЕНТРАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА БНБ ДО ДИРЕКТОРИТЕ НА КЛОНОВЕ С ИНСТРУКЦИИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА БАНКАТА КЪМ КРЕДИТОРИТЕ СЛЕД ИЗТИЧАНЕ НА МОРАТОРИУМА

София, 2 септември 1913 г.

№ 11719/119

Строго конфиденциално

От § 17 в окръжното ни с дата 29 август 1913 г. виждате, че Управителят на Банката ни е имал две заседания с представителите на Банките в София, в които разисквал въпроса, какво поведение да държат банките, като кредитори спрямо клиентите си, след изтичането на мораториума.

Тия събрания са дали изобщо добри резултати. Постигнало се е, с други думи, до едно съгласие да се действува в общи черти, тъй както и Българската Народна Банка.

Поканваме Ви, прочее, да предизвикате веднага подобно събрание в града Ви, като поканите местните представители на банките, както и частните банкери. В събранието ще положите същия въпрос и ще изложите в общи черти ония съображения, които налагат едно поведение, подобно на онова на Банката.

Препоръчваме Ви, преди да свикате събрание, да се проникнете добре от духа на мислите, развити в окръжното ни и да държите в[ъв] всичко тон на умереност и обмисленост.

Не трябва да забравяте и оная могъща сила, която Банката има в ръцете си като финансов и кредитен институт, за да ги употребите с предпазливост като санкция или въздействие спрямо ония, които би предприели действия явно предизвикателни или несъответни с обещанията им за начертаното в събранието поведение на умереност спрямо клиентите, разбира се, ако последните не злоупотребяват с благосклонността на кредиторите си.

Поведението на Банка[та] не трябва да се тълкува, като дело на един филантроп, а като деяние на един предвидлив, разумен и проникнат от публичните интереси кредитор.

За частните банкери и лихвари, които би действували вън от всяка умереност и законна защита против недобросъвестни или явно нередовни клиенти, ще държите бележка и ще им спрете всякакъв кредит, който имат пред Банката и всякакви услуги, каквито би поискали от същата и за които сте властни да ги удовлетворите или не.

Ще помните в[ъв] всеки случай, че Вие преди всичко ще трябва да изучите окръжното № ...[1], сетне да го прочете и обмислите с членовете на местния съвет и най-подир да си разпределите работата и да се заловите за разумното му изпълнение.

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА
Централно Управление

Администратор: *Г. Цанев*
Управител: *Хр. Чакалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 4, а. е. 596, л. 1 – 2. Циклостил.

1. Номерът липсва в документа.

№ 241

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА НАГРАЖДАВАНЕ ЗА ЗАСЛУГИ НА БАНКОВ СЛУЖИТЕЛ

София, 26 септември 1913 г.

Протокол № 100

Заседание на 26 септември 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Г. Попов и Председателят на Проверителния съвет г[осподин]: Ив. Кацаров.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

VII. Кулската Агентура ходатайствува да се даде едно парично възнаграждение

на хазаина на помещението ѝ за запазване мебелите и архивата ѝ при навлизането на сръбски войски в Кула.

[...]

Докладва се от същия[1] писмото на Кулската агентура, с което като се съобщава, че при навлизането на сърбите в града Кула мебелите и архивите на всички учреждения са били разграбени и унищожени, а само ония на Банката са били запазени, благодарение грижите на хазаина на банковото помещение Ив. Георгиев, ходатайствува да се даде едно парично възнаграждение на казания Георгиев за принесената от него услуга на Банката с[ъс] запазването на същата едно имущество от около 3.000 – 4.000 лева.

Намирайки уважително ходатайството на агентурата,

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да се благодари на Ив. Георгиев за показаната от него доблест и грижа за запазване имуществото на Кулската агентура при навлизането на сръбските войски в град Кула, а като материален израз на тая благодарност да се награди същият с една столевова българска златна монета, която да му служи за спомен и отличка за извършения от него подвиг.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Председател на Проверителния съвет: *Хр. Ю. Бакалов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 33, л. 584. Оригинал. Машинопис.

1. П. Чолаков.

№ 242

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ОТНОСНО ОТКРИВАНЕ НА СМЕТКИ СРЕЩУ ПРЕДСТАВЕНИ РЕКВИЗИЦИОННИ КВИТАНЦИИ

София, 28 септември 1913 г.

Протокол № 102

Заседание на 28 септември 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителят Христо Чакалов и Г[оспода] г[оспода] Администраторите: Найден Николаев, Петър Чолаков, Тодор Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Георги Попов и председателят на Проверителния съвет г[осподин] Ив. Кацаров. Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

1. Андон С. Бояджиев & Син, Бояджиев Гигов, фабриканти и Г. Хр. Гигов, търговец, Сливен, молят да им се открие кредити по специални текущи сметки срещу цесия на вземанията им от държавата по представените реквизиционни квитанции в размер на 90% от стойността им.

[...]

По повод заявленията на сливенските граждани: Андон С. Бояджиев & Син, фабрикант, Бояджиев Гигов, фабриканти и Г. Хр. Гигов, търговец, постъпили на 23.IX. т[ази] г., с които молят да им се открият кредити по специални текущи сметки срещу цесия на вземанията им от държавата по представените им редовни реквизиционни квитанции, надлежно проверени от върховната проверовъчна финансова комисия, за да могат да посрещнат предстоящите си платежи и да им се даде възможност да продължават работата си, Съветът разисква по принцип въпроса – дали Българската Народна Банка може, въобще, да отпуска суми срещу реквизиционни квитанции в размер на разполагающите ѝ средства и като има пред вид:

1) Че реквизиционните квитанции по своето естество представляват едно задължение на Държавното Съкровище, още от деня на издаването им, съгласно нарежданията на Закона и правилниците за реквизицията, освен това с допълнителния Закон за същата, тяхната валидност е оздравена още веднъж с[ъс] заверките, които са направени върху тях от върховната проверителна комисия, както и от обстоятелството, че държавата ги приема за издължение на данъци, за плащане безстопанствен реквизиран добитък, който се продава на търг, също и за гаранция за участие в търгове;

2) Че Българската Народна Банка не може да не се притече на помощ на своите добри клиенти, като им даде възможност да могат в подобни стеснителни моменти да посрещат поетите ангажименти спрямо техните кредитори и при това да ги улесни да продължат за в бъдеще търговията или индустрията си, понеже без това, на голяма част от тях ще останат ангажирани целите оборотни капитали и даже нещо повече, до изплащането на реквизиционните им квитанции;

3) Че значителна или почти цялата част от сумите, които биха се отпуснали срещу предвидените квитанции не ще бъде непременно изтеглена от Банката за да се има опасност, че това ще докара до увеличение банкнотното обръщение, което Банката не може да направи, а ще се употреби за изплащане на стари сключени задължения, било към самата Банка, било към частни лица и учреждения, на които чрез сконтото или депото на ефектите при Банката, последната ще си прибере парите,

ПОСТАНОВИ:

I. Допуща отпускането заеми или откриването сметки срещу цесия на проверени реквизиционни квитанции на наши добри и изпитани търговци, с произведението от които заеми или сметки да се посрещат предстоящите им платежи пред Банката или да им послужат за оборотни средства за да продължават търговията или индустрията си.

II. Разрешаването на този род пласменти ще става само с одобрението на Управителният Съвет, за да може да се следи за разполагаемите средства, които Банката има и може да пласира.

III. Размера на отпуснатата сума да бъде 80% от стойността на проверените реквизиционни квитанции.

IV. Отпуснатите заеми или откритите сметки не могат да бъдат по-малки от 5.000 лева, за да не се обременява Банката с дребни операции, които при това биха били и в голямо количество и в грамадни размери.

V. За сега Управлението намира, че може да пласира в подобни сделки

5.000.000 лева, сума, която ако се изчерпи може и да се намали или да не се подновява повече, в зависимост от средствата, с които Банката би могла да разполага.

[...]

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
И. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Председател на Провер[ителния] съвет: *Ив. Кацаров*
Пом[ощник] Секретар: *Н. [...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 33, л. 593 – 597. Оригинал. Машинопис.

№ 243

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РЕШЕНИЕ ЗА ЛИКВИДАЦИЯ НА БАНКОВИТЕ КАНТОРИ В ДОБРУДЖА

София, 1 ноември 1913 г.

Протокол № 116

Заседание на 1 ноември 1913 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и Г. Цанев.

Присъствуват: Юрисконсултът г[осподин] Г. Попов и членът на Проверителния съвет г[осподин]: Хр. Ю. Бакалов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 7 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

XXVI. Разглеждане въпроса за ликвидирането на банковите контори[1] в Добруджа, отстъпена на Румъния, съгласно Букурещкия мир.

[...]

Управителят докладва въпроса за ликвидиране на банковите контори в Добруджа, отстъпена съгласно Букурещкия договор за мира от 28 юлий 1913 г. на Румъния.

Въпросът се отнася:

До повръщането на секвестираните банкови движимости и недвижимости от румънските власти през периода на окупацията и

До начина, по който би трябвало да се ликвидират находящите се вече в отстъпената територия банкови контори, т. е. банкови вземания, дългове и имоти.

Както това биде изтъкнато и в рапорта на Управителя до г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите от 22 август 1913 г., изпратен му с писмо № 11072 от 22 с[ъщия] м., банковите движими и недвижими имоти, както и разни заложени на Банката стоки, секвестирани от румънските власти, трябва след мира да се повърнат в Банката, защото Българската Народна Банка е публично кредитно учреждение, което, ако и да има

капитал, внесен от държавата, притежава тоя капитал като своя собственост, т. е. като имот, принадлежащ на Банката в качеството ѝ на отделна от държавата публичноправна личност, с отделно управление, контролирано от държавата, с отделен бюджет, подхранван от нейните собствени приходи, и с[ъс] самостоятелно управление, олицетворено от Управителния Съвет, турен под върховната защита на законодателната власт.

Относително до начините, по които би трябвало да стане ликвидацията на банковите вземания в отстъпената територия, в същия рапорт се посочиха три възможни начина, от които като най-изгодни с техническо и национално гледище са само два, а именно:

Пряко ликвидиране, извършено чрез съществующите до окупацията банкови контори в Добруджа и

Косвено ликвидиране, извършено чрез едно новосъставено по Румънския търговски закон кредитно дружество, от заинтересованите кредитори в България и местните в Добруджа, частни български или иностранни даже банки.

Вследствие на тия постъпки в началото на октомврий месец пълномощният министър в Румъния, г[осподин] Радев[2], почна да преговаря с Румънското правителство въз основа на горния рапорт, а Управителният Съвет на Банката, за да следи по-отблизо тия преговори и да улесни задачата на нашия пълномощен министър, командирова в Букурещ Управителя на Банката.

В съгласие с пълномощния министър, Управителят е предоставил чрез легацията на Министъра на Външните работи в Румъния следната бележка относително ликвидирането на банковите вземания:

„Имайки предвид естеството на банковите вземания от една страна и с желание да ги ликвидира без да прибягва до внезапни и принудителни мероприятия, от друга страна, Българската Народна Банка предлага следните алтернативи като начини за ликвидиране на своите контори в отстъпените територии – тя иска:

Една пряка ликвидация, т. е. ликвидация, извършена в един период от десет години от нейните съществующи там контори, превърнати в ликвидационни агенции;

Или пък една косвена ликвидация, т. е. ликвидация, извършена чрез посредството на едно анонимно кредитно дружество, което ще се образува в Румъния, съгласно предписанията на Румънския търговски закон.

Разбира се, че Румънското правителство ще направи необходимото, щото да се повърнат на Банката секвестираните от румънските власти в[ъв] време на окупацията наличности, архиви, движимости и недвижимости на Банката.“

На тая бележка, предадена на 8 октомврий на г[осподин] Маргиломан, Министър на Финансите и заместник на Министъра на Външните работи г[осподин] Майореско, биде отговорена устно на нашия пълномощен министър, че ще се занимае наскоро с въпроса, по който щял да има случай да говори и с управителя на Румънската Народна Банка г[осподин] Л. Карп.

Понеже нашият пълномощен министър не можеше да има второ свиждане по бележката по-рано от една седмица след предаването ѝ, и понеже от първия разговор е станало явно, че нам се посочва един косвен начин за ликвидиране, чрез Румънската Народна Банка, Управителят ни по частен ред и по своя инициатива направил на 12 октомврий едно посещение на управителя на Румънската Народна Банка г[осподин] Карп, с цел да узнае неговото мнение по въпроса. От тоя разговор за него е станало явно, че опозиция за повръщане на секвестираните в Добруджа през окупацията банкови движимости и недвижимости ще има, но затова пък ликвидирането трябва да стане чрез Румънската Народна Банка, колкото се отнася поне да вземанията, облечени в сконтира-

ни или депозирани полици. Ипотечните вземания, дългосрочните вземания от общини и вземания по текущи сметки, гарантирани с поръчители или с български ценни книги, можели, според г[осподин] Карпа, да станат чрез Credit foncier urbaine или друга някоя румънска банка. Изобщо, за г[осподин] Карп въпроса не е дипломатически, а частен и банков въпрос за приятелско споразумение между двете страни.

Без да се обвързва с Румънската Народна Банка, Управителят ни е посетил на 11 и 15 октомврий сутринта г[осподин] Бланк, делегиран администратор на банкерската къща с 20.000.000 капитал Мармарош Бланк & Сие, с цел да го сондира по въпроса за една косвена ликвидация чрез едно кредитно дружество, съставено в Румъния, при участието на тая банка, местните, в Добруджа, български банки и някои други заинтересовани в Добруджа банки, с[ъс] седалище в България. В краен случай, ако това е неудобно, Управителят ни е поискал да знае дали Мармарош Бланк & Сие би се наела да ликвидира банковите вземания в Добруджа по начин и условия, каквито Българската Народна Банка ще има да ѝ посочи.

Между това, в очакване решението на Мармарош Бланк & Сие, нашият пълномощен министър е имал повторно свиждане с г[осподин] Маргиломан на 15 октомврий в 5 часа вечерта, в което изрично му се е дало да разбере, че Румънското правителство би било много доволно, ако ликвидирането на вземанията на Българската Народна Банка стане чрез Румънската Народна Банка, която би ги поела 100 за 100 и би събирала, за своя сметка, разбира се, последователно, т. е. с оглед на положението и платежните способности на клиентите. Същият модус за ликвидиране е бил посочен и спрямо Българската Земледелческа Банка, с тая разлика, че тя се праща да се разбере с румънските популярни банки, наместо с Румънската Народна Банка. В тоя разговор, г[осподин] Маргиломан е намекнал на нашия пълномощен министър и за пребиваването на Управителя на [Българската] Народна Банка в Букурещ, вероятно по въпроса за ликвидацията.

Това именно намекване от една страна и необходимостта да се изтъкне пряко и непосредствено гледището на Банката по въпроса за ликвидацията е накарало Управителят с[ъс] знанието и чрез посредничеството на пълномощния ни министър в Букурещ да се яви лично пред г[осподин] Маргиломан и с поднасянето на своите почитания към него да намери случай да изкаже становището на Банката, без да свързва с това мнението на Българското правителство. Исканото свиждане на Управителя с г[осподин] Маргиломан е станало на 17 октомврий от 11 часа и 40 минути до 1 часа и 15 минути през деня.

Управителят ни е намерил прочее случай да изтъкне пред заместника на Министъра на Външните Работи в Румъния, че въпроса за ликвидирането е преди всичко въпрос морален: на Българската Народна Банка тежи един морален, един човешки дълг спрямо нейните бивши клиенти, които още стоят под ударите на едно стопанско изтощение, вследствие на две войни, и една мъчителна морална криза. Българската Народна Банка не може, следователно, при наличието на тоя свой дълг да ликвидира чрез прехвърляне своите вземания. Прехвърлянето на банковите вземания на Румънската Народна Банка е и неудобно, защото последната не може да поеме друго, освен сконтовия и депозитния портфейли, съставляващи 1/3 от всичките вземания. От друга страна, даже и в тая форма, т. е. в[ъв] вид на портфейл, банковите вземания по естеството си и по положението на клиентите, не са веднага събираеми. Ако, прочее, на Българската Народна Банка не се разреши да ликвидира пряко и непосредствено чрез своите контори в течение поне на 3 или 5 години – разрешение зависещо единствено от волята на Румънското правителство – тя ще се види принудена да прибегне до втората алтернатива, т. е. до събиране вземанията си чрез някоя частна банка, действующа в Румъния, и то въз основа на един договор за пълномощие, не на такъв за прехвърляне.

Трябва да се забележи от това, че г[осподин] Министъра при изтъкването на това гледище на Банката е потвърдил неговата правота с думите „Vous avez raison“[3] и е обещал да ускори разрешението на въпроса, замълчавайки да каже нещо по непосредствената ликвидация.

При това положение на нещата, Управителят се е видял още един път с г[осподин] Бланки и последният му е съобщил, че неговата къща е съгласна да поеме ликвидирането на банковите вземания по мандат, даден ѝ от Българската Народна Банка, и в срокове и начини, каквито Банката посочи за всеки свой клиент. Нещо повече: Мармарош Бланк & Сие обещава да отвори агенции в Силистра, Добрич и Балчик (в Добрич зданието за тази цел е нает) и се съгласява да задържи на своя сметка по един от банковите чиновници там, чрез който, по инструкции на Банката ще се върши ликвидацията.

Разбира се, че с въпроса за ликвидацията на банковите вземания в Добруджа са свързани и въпросите за изпълнението на изпълнителните листове, взети преди окупацията за висящите дела, за мораториума и неговото действие в тая страна, за ипотечния режим в Румъния и запазването на ипотечните права на Банката и т. н. Но тия въпроси не са третирани още и, следователно, те ще бъдат предмет на особени проучвания и тратации.

Управителният Съвет на Българската Народна Банка, като изслуша рапорта на Управителя по ликвидацията на банковите вземания в Добруджа, за окончателното решение на този въпрос, взе в съображение следното:

1. Че най-износния и най-правилен начин за ликвидирането на банковите вземания в Добруджа това е пряката и непосредствена ликвидация чрез заварените при окупацията банкови кантори Тоя начин е бил приет и в[ъв] Франкфуртския трактат за мира, сключен между Франция и Германия на 10 май 1871 г. в заключителния към него протокол от 11 декември 1871 г., чл. XI. Според тоя член наистина на Банк дьо Франс се разрешава да ликвидира сама и непосредствено чрез своите собствени агенти трите си клонове, установени в отстъпената територия – Елзас и Лотарингия [...][4]. Вярно е, че Българската Народна Банка не е акционерно дружество, а едно публично учреждение, но в случая това не изменява съществото на въпроса, защото се касае до ликвидация и защото Публичната влогова каса в[ъв] Франция (Caisse de depôts et consignation), ако и да е публично учреждение, биде допусната да ликвидира, по силата на същия договор за мира (чл. 1 от допълнителната конвенция), направо чрез една смесена ликвидационна комисия.

2. Че ако, въпреки това, Румънското правителство не се съгласи да допусне пряко ликвидиране, ликвидацията в никой случай не би трябвало да стане чрез прехвърляне на банковите вземания върху Румънската Народна Банка, Румънската Ипотекарна Банка или Банка Романска, даже и при цена на прехвърлянето 100 за 100 и при обещание, че приемателите на прехвърлените вземания ще действуват с отсрочки и с[ъс] снизходителност спрямо бившите клиенти на Народната Банка. Работата е в това, че тоя начин на ликвидиране, ако и да е износен от чисто комерческо гледище, се явява, от национално гледище, колкото опасен, толкова и безнадежден и противоречи на най-елементарния морален и човешки дълг на Банката спрямо нейните клиенти. Да се прехвърлят банковите вземания от 10 милиона лева на румънските национални кредитни учреждения, органи на румънската политика в отстъпената територия, това значи да се даде в ръцете на тая политика една нова стопанска и финансова мощ от 10 милиона, а с вземанията на Българската Земледелческа Банка, от цели 30 милиона! При това, обещанието за снизходително третиране на длъжниците е обещание без никаква санкция: поемателят е абсолютен господар на прехвърлените му вземания и нищо няма да

му попречи да екзекутира длъжника си тогава и по начин такъв, какъвто намери за добре. А известна е вече преселническата политика на Румъния, крути мерки за румънизирането и колонизирането на тая област.

4. Че, напротив, много по-целесъобразно ще бъде, ако след формалния отказ на Румънското правителство да ни признае правото да ликвидираме пряко и непосредствено, да направим това чрез някоя установена в Румъния чужда банка въз основа на един частен договор за събиране на вземанията по пълномощие от страна на Народната Банка и при условие, щото упълномощеният да задържи за целите на събирането по един от банковите най-добри чиновници, като свои служащи. Българската Народна Банка е наистина господар на вземанията си, тя може да ги прехвърли или да ги даде за събиране по пълномощие на когото иска. Това право на Банката не се е оспорило нито от управителя на Румънската Народна Банка, г[осподин] Карп, нито от министъра на финансите г[осподин] Маргиломан. Това събиране по пълномощие трябва да стане именно чрез такава банка, управлението на която не е било и не може да бъде орган на политическите течения в Румъния. Даже и да би се поддало на такива течения, Българската Народна Банка ще има санкцията в ръцете си, за да го спре: тя винаги може да му отнеме даденото пълномощие. От това гледище най-удобно е да се ликвидира чрез Мармарош Бланк & Сие.

4. Че заедно с въпроса за ликвидацията нужно е да се уредят с допълнителни към договора за мир, конвенции и свързаните с ликвидацията въпроси за изпълнението на влезлите в сила решения преди мира, за висящите дела в отстъпената територия, за ипотечните права, добити до анексията и тяхното запазване: за ликвидацията на публичните, административните и съдебните депозити, принадлежащи на жителите в отстъпената територия – влогове, находящи се на хранение в Банката и т. н. Прецеденти за уреждането на подобни въпроси чрез допълнителни конвенции са намират в[ъв] Франкфуртският трактат за мира от 10 май 1871 г.

5. Че възприетият от Банката начин за уреждане на ликвидацията в отстъпената територия ще трябва да се утвърди от г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите, понеже това е сделка извънредна и непредвидена в Закона и правилниците на Банката.

Въз основа на всичко това,

Съветът постанови:

I. Да се настои пред г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите да направи чрез Министъра на Външните Работи нужното, за да се разреши на Банката от страна на Румъния да ликвидира пряко и непосредствено чрез свои собствени агенти в Добруджа вземанията си в тоя край.

II. В случай, че се получи формален отказ за подобна пряка ликвидация, да се поиска още от сега разрешение от Минист[ъ]ра на Финансите, щото Банката да влезе в[ъв] формални преговори с Мармарош Бланк & Сие в Букурещ, за да направи чрез нея косвена ликвидация, въз основа на един договор за пълномощие и с условие, щото тая банка да вземе на служба при себе си, докле трае ликвидацията, посочените от Банката нейни служащи при канторите ни в Добруджа, а самата ликвидация да става по инструкции, давани от Българската Народна Банка.

III. Да се настои, чрез Минист[ъ]ра на Финансите, щото веднага да се изработят основите за една допълнителна конвенция с Румъния, която да обхване, покрай другата, и въпросите по изпълнението на решенията, влезли в законна сила преди окупацията, по висящите дела за движими и недвижими имоти, находящи се в отстъпената територия, по ипотечните права и регистри, по ликвидацията на съдебните и административни депозити и т. н.

Препис от настоящето да се изпрати на г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите за одобрение и надлежно по-нататъшно разпореждане.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
Г. Цанев
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Ю. Бакалов*

[Отстрани бележка:] *Одобрено от М[инистерст]вото на Финансите с писмо от 27.XII.1913 г.*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 34, л. 756 – 765. Оригинал. Машинопис.

---

1. Контора (нем. Kontor) – поделение, филиал на финансово учреждение.
2. Симеон Радев (1879 – 1967) – публицист, журналист, дипломат. Завършва право в Женева, сътрудник и редактор на изданията на ВМОРО, привърженик на Народнолиберална партия. Доброволец по време на Балканската война. От 1913 г. до 1916 г. е пълномощен министър в Букурещ. След Първата световна война заминава пълномощен министър в Берн, Хага, Вашингтон и Лондон, участва в дипломатически мисии в Солун, Анкара и др. Автор на книги, статии и спомени. Най-крупното му произведение е „Строители на съвременна България“.
3. Имате право.
4. Изпуснат текст.

№ 244

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ ЗА РАЗИСКВАНЕ НА ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С КАМБИАЛНАТА, ЕМИСИОННАТА И ПЛАСМЕНТНАТА Ѝ ПОЛИТИКА

София, 25 юли 1914 г.

Протокол № 107

Заседание на 25 юлий 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, Ив. К. Маринович.

Присъствуват: Зам[естник] Юрисконсултът г[осподин], Юр. Леонардич и члена на Проверителния съвет г[осподин], В. Аврамов

Заседанието се откри на 4 и се закри на 6 часа сл[ед] об[ед].

Дневен ред

[...]

VIII. Разглеждане въпросите: 1) за камбиялната; 2) емисионната и 3) пласментната политика на Банката.

[...]

Предвид днешните събития[1], г[осподин] Управителят подложи на разискване следните въпроси:

1. Въпроса за камбиялната политика на Банката,

2. Въпроса за емисионната политика и

3. Въпроса за пласментната политика на с

I. Камбиялна политика

Обявената общоевропейска война разнебити паричния пазар в Европа и камбиялните сношения с нашите кореспонденти в странство се прекратиха. В последствие на това, както и в странство, златото поскъпна и се изрази особено у нас в едно бързо покачване шанжа на вътрешния пазар от 8 до 20%. При такива условия, Банката дори не можа да използува и своите златни резерви в странство, особено при Дисконто Гезелшафт, Берлин, тъй като превеждането на суми било в[ъв] Франция, било в Белгия, било в Англия или в Италия, стана невъзможно. Остава, следователно, тези златни резерви да се използуват като фонд за пущане в обръщение банкноти, поне до размер на 30 милиона (пълната сума е 40 милиона лева).

Същите обстоятелства не позволяват да се мисли за някаква комбинация, подобна на оная, предприета през 1913 г., т. е. за образуването на един камбиялен синдикат, за да се регулира курса на камбиото. Подобен синдикат предполага редовни сношения с нашите странни кореспонденти и нормално положение на главните европейски парични тържища. Само когато последните функционират нормално, частните банки и Българската Народна Банка могат да разполагат с[ъс] своите кредити в странство и да регулират камбиялния курс в България. Но понеже тези тържища, в солидарна зависимост помежду си, подобно на скачените съдове, са разрушени, то тази комбинация не може да се възстанови. При такива условия в страната, до възстановяването мира в Западна Европа, неминуемо трябва да се живее под режима на принудителния курс на банкнотите, ако не юридически, то поне фактически.

Вследствие на всичко това,

СЪВЕТЪТ НАМИРА:

Образуването на един камбиялен синдикат, който да регулира курса на камбиото в сраната, за ненавременен.

II. Емисионна политика

Сега засега Българската Народна Банка разполага с 55.5 милиона злато в своите каси, срещу които може да издаде тройно повече или за 165.5 милиона златни банкноти; сребърната и никеловата ѝ наличност възлиза на 30.5 милиона или само сребърна 23 милиона, срещу която може да издаде банкноти двойно повече или за 46 милиона или всичко сребърни и златни банкноти 212 .5 милиона, а има в обръщение 174 милиона. Ако, обаче, на Банката се разреши да използува своята златна резерва в странство от 30 милиона лева и да издаде банкноти три пъти повече или 90 милиона, тогава общата максимална сума на банкнотите, които може да се издадат, ще възлезе кръгло на 300 милиона.

Емисията на банкнотите зависи от количеството на негрифованите банкноти, с които разполага Банката в настоящия момент, защото сега поръчки за печатане на банкноти не могат да се направят, нито такива могат да пристигнат тогава, когато ще има нужда от тях. По данните на Банката, грифованите и негрифованите ѝ банкноти, които има в резерва, възлизат приблизително на 300 милиона, именно в обръщение и готови за пущане в обръщение банкноти 194.5 милиона и негрифовани банкноти около 100 милиона. Впрочем, нашето тържище не би могло да погълне повече от 300 милио-

на, доказателство за което служи обстоятелството, че максимумът на банкнотното обръщение, погълнато от народностопанските нужди през 1912 – 1913 г., възлезе на 210 милиона лева. А това ще каже, че разширението на банкнотното обръщение едва ли би могло да стигне повече от 50% от тази цифра или 300 милиона.

Като имаме, обаче, предвид обстоятелството, че фактически банкнотите на Българската Народна Банка са станали несменяеми; че това положение, с което населението вече е свикнало, може да получи и юридическа санкция, като се обявят банкнотите на Банката за несменяеми до второ разпореждане; че, за да се издадат банкноти срещу банковите златни резерви в странство, които стоят на разположението ѝ по текуща сметка, нужно е за тази цел да се измени Закона за Банката; че при днешните условия няма основание да се не приравни пропорцията на сребърните банкноти към сребърната наличност, към оная, която съществува за златните банкноти и златната наличност (100 към 300).

СЪВЕТЪТ ПОСТАНОВИ:

Да ходатайствува пред г[осподин] Минист[ъ]ра на Финансите, щото да се прокара чрез Народното Събрание един Закон относно несменяемостта на банкнотите срещу ефектив и правото на Банката да издава банкноти срещу златната си наличност в странство, както и срещу сребърната си наличност в своите каси тук в троен размер.

III. Пласментова политика

Съветът, като взе предвид, че клиентите на Банката от страх да не би кредитите да се прекратят след излизането на Закона за мораториума или след обявяването на мобилизацията, са изтеглили всичко, с което са могли да разполагат по разрешените им при Банката кредити; че с това се ангажират и имобилизират значителни части от разполагаемите средства на последната, така необходими в тези особени времена,

ПОСТАНОВИ:

Да се препоръча на клоновете и агентурите на Българската Народна Банка да бъдат въздържани в своите пласменти.

До излизането, обаче, на Закона за мораториума, това ограничение да не се прилага спрямо банките, които имат неизползувани свободни кредити при Банката, за да могат да посрещнат изплащането на честните влогове при тях.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
Ив. К. Маринович
Зам[естник] Юрисконсулт: *Юр. Леонардич*
Член на Провер[ителния] съвет: *В. Аврамов*
Секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 37, л. 933 – 937. Оригинал. Машинопис.

---

1. Имат се предвид събитията от т. нар. Сараевска криза. На 28 юни 1914 г. в Сараево е убит престолонаследникът на Австро-Унгария Франц Фердинанд и съпругата му София фон Хоенберг. На 23 юли 1914 г. Дунавската монархия поставя ултиматум на Сърбия, който е отхвърлен от Белград на 25 юли 1914 г. На 28 юли с. г. започва Първата световна война.

№ 245

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА УС НА БНБ С РАЗИСКВАНИЯ ЗА ОПЕРАЦИИТЕ НА БАНКАТА СЛЕД ВЪВЕЖДАНЕТО НА МОРАТОРИУМА

София, 7 август 1914 г.

Протокол № 113

Заседание на 7 август 1914 г.

Заседават: Г[осподин] Управителя Хр. Чакалов и Г[оспода], г[оспода] Администраторите: Н. Николаев, П. Чолаков, Т. Николов, Ив. К. Маринович и П. Стоков.

Присъствуват: Зам[естник] юрисконсултът г[осподин] М. Икономов и членът на Проверителния съвет г[осподин]: Хр. Иванов.

Заседанието се откри на 4 и се закри на 5 часа сл[ед] об[ед]

Дневен ред

[...]

II. Разглеждане въпроса – трябва ли да се държат спрени операциите по личния и ипотечния кредити, както това временно е разпоредено с окръжна депеша от 25.VII.1914 г. № 17160.

[...]

Г[осподи]н Управителят подложи на разискване следния въпрос:

Трябва ли да се държат спрени операциите по личния и ипотечен кредити, както това временно е разпоредено с окръжната депеша от 25.VII.1914 г.?

На същия ден, когато се публикува в „Държавен Вестник“ новият Закон за мораториума, т. е. на 29 того 1914 г., Централното Управление е изпратило до клоновете и агентурите следната депеша:

„Съобщаваме Ви, за сведение и изпълнение, че с указ № 45 от 28.VII.1914 г., се дава мораториум на частните лица, дружества и банки за изпълнение паричните им задължения, произходящи от граждански и търговски сделки за срок от 3 месеца, начиная от 25 того. Дадената отсрочка не спира течението на лихвите. Протести няма да се извършват. Вследствие на това, ограничете всякакви пласменти и прекратете личните кредити. Скоро ще получите нови наставления и подробности № 17160“.

Сега, пита се, трябва ли да остане в сила тая временна мярка и докога?

Управителният Съвет на Банката, като разгледа сегашното положение, че стопанската дейност на страната, докато не е обявена мобилизация, не бива да се прекъсва чрез едно внезапно спиране на кредита при Народната Банка и, като последствие на това, при частните банки. Работните сили, не повикани под знамената, продължават, наистина своето дело в промишлеността и търговията и очакват подкрепа от кредита, за да не останат без работа. От друга страна, съвършеното прекъсване на операциите от областта на личния кредит още повече увеличава страха на клиентелата, че не ще се ползува от кредит, и, поради това, всеки гледа да си набави парични капитали и да ги запази в себе си, с риск да плаща лихвите им, понасяни доброволно, като осигурителна премия срещу обладаването на паричния капитал. Това стремление, обаче, още повече поскъпява капитала и дава възможност на мнозина да увеличават пряко и косвено лихвата.

В зависимост от това, Съветът реши да се отмени горното окръжно и да се дадат следните наставления на клоновете и агентурите:

ПО ЛИЧНИЯ КРЕДИТ

Операции от личния кредит, а именно: сконто, текущи сметки срещу залог на полици, тримесечни полици, текущи сметки срещу поръчителство, текущи сметки срещу цесия и текущи сметки за удостоверения за гаранция не бива да се прекратяват по един абсолютен начин.

Ограничението да засегне само използването на свободния кредит по тия операции. Клоновете и агентурите няма, значи, да допущат да се използува тоя свободен кредит, освен

по текущи сметки срещу цесия на предприятия и доставки на Държавата, Окръжията и Общините и по текущи сметки за удостоверения за гаранция по обществените предприятия.

Друго едно изключение да засяга ония банки, които имат текущи сметки срещу залог на полици или срещу поръчителство при Банката. Те ще могат да използуват напълно свободния си кредит чрез горните операции, но под следните две условия.

Да употребяват изтеглените суми за изплащане на влоговете при тях, въпреки мораториума, ако не напълно, то поне отчасти и

Да вземат на клиентите си лихва, която заедно с комисионната и разни други права да не надминава 10% за банките с внесени капитали до 500.000 лева и 9 1/2% за банките с по-голям внесен капитал

За тая цел, банките, които поискат и желаят да използуват кредита си при тия условия, са длъжни да дадат декларация по приложения тук образец[1].

Ония клиенти, които преди публикуването на Закона за мораториума са намалили чрез една и няколко вноски своите ангажирани кредити по-долу от 50% от първоначалния размер на общия им кредит могат да го използуват до размер 50%.

Независимо от това, общото правило относно прекратяването на освободените кредити никак не бива да пречи, щото клиентите да движат своите кредити по всички операции от личния кредит до размер поне на ангажирания кредит до деня на публикуването на Закона за мораториума. Съгласно чл. 1 от тоя Закон, Банката не може принудително да събира своите вземания по използуваните кредити до 25 юлий 1914 г., но за това пък всеки клиент може, ако иска, да внесе каквато и да било част срещу дълга си, с право да изтегли, на общо основание, част не по-голяма от внесената. На това движение не трябва да се турят други ограничения, освен ония, които биха се явили вследствие на някои промени или инциденти в кредитното положение на клиента, непозволяващи по-нататъшното му кредитиране от Банката, без явен риск за последствията.

С това мероприятие Съветът смята, че клиентите ще престанат да държат безполезно у себе си взетите суми от страх, че, ако ги внесат срещу задълженията си, Банката не ще им позволи да ги изтеглят отново.

ПО ЛОМБАРДНИЯ КРЕДИТ

(Залог на стоки и ценни книжа)

Тия операции не се прекратяват, но да се ограничат в зависимост от консумативните и необходимите нужди на клиентите, ако се касае за нови заеми или текущи сметки срещу стоки или ценни книжа. Това са прави с цел, щото Банката да не се претрупва с[ъс] стоки и ценни книги и да не имобилизира в тях значителни суми от свободните си средства. В[ъв] всеки случай, клоновете и агентурите не бива да превишават определените за тая цел норми, освен ако се касае за издължение или обезпечение на някои задължения.

Относително курса, по който ще се вземат ценните книги и маржа, засега да се приеме следното: да се вземат последните обявени курсове в „Държавен Вестник“, бр. 50 от 15 юлий т[ази] г., които да се намалят с 10% за промените с тия курсове и върху полученото да се прави установеният отбив от 20%.

ПО ИПОТЕЧНИЯ КРЕДИТ

Колкото се отнася до операциите по ипотечния кредит, т. е. до ипотечните заеми, до заемите на Общини и Окръжия по текущи сметки срещу ипотеки, обикновени или индустриални, те изобщо да се прекратят. С други думи, нови заеми срещу ипотеки да не се отпущат, освен за гаранция или издължение пред Банката на клиента.

Но ако клиентът има текуща сметка срещу ипотека на здание или индустриално заведение и ако внесе нещо срещу нея в течение на мораторния период, той би могъл и да тегли по нея, ала до размер само на внесеното.

Също така, заемите на Общините и Окръжията, които се водят в[ъв] вид на текущи сметки до изчерпването на разрешената сума, да се движат, но само в кръга на кредита и ако са свързани с предприятия и постройки, които не са прекратени и не могат да се прекратят, без щета за респективното учреждение.

ПО КАМБИЯЛНИЯ КРЕДИТ И ИНКАСОТО

Тия операции, съгласно особените ни наредби, да търпят всички ония ограничения, които събитията, т. е. запретяването на износа, нередовността на съобщенията, прекратяването на вноса и мораториума налагат. В зависимост от тия или други събития ще се дават и специални наставления.

ПО ВЛОГОВИТЕ ОПЕРАЦИИ

Най-после, относно влоговите операции, Банката да продължава да приема публичните влогове и фондове, както и досега, по установените условия, и да изплаща купоните по срочните влогове, както и капиталите по тях, ако са настъпили падежите им: Законът за мораториума не се прилага в случая.

Същото важи и относно частните безсрочни влогове или влогови текущи сметки. По тях, обаче, занапред да не се плаща, до второ разпореждане, установената 1% лихва, без разлика на това, дали влогодателят е банкер или не.

Специално по исканията на кредити от страна на търговците за изплащане на митата и бериите пред митниците, за да се освободят стоките, да се приспособяват нарежданията в окръжното на Банката № 19697/228 от 10.X.1912 г. (Сборник на окръжните писма през 1912 г. с. 67 и 68).

Всички непредвидени в настоящето окръжно случаи, да се разрешават от Централното Управление.

Настоящето постановление, относно курсовете и маржа по ценните книги, както и относно лихвата по влоговите текущи сметки влиза в сила от деня на утвърждението му от г[осподин] Министъра на Финансите.

Управител: *Хр. Чакалов*
Администратори: *Н. Николаев*
П. Чолаков
Т. Николов
Ив. К. Маринович
П. Стоков
Юрисконсулт: *Г. Попов*
Член на Провер[ителния] съвет: *Хр. Иванов*
Пом[ощник] секретар: *[...]*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 37, л. 978 – 983. Оригинал. Машинопис.

1. Образецът липсва в документа.

№ 246

ПРОТОКОЛ ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БНБ ЗА ОБСЪЖДАНЕ ПОЛОЖЕНИЕТО НА ПРОВЕРИТЕЛНИЯ СЪВЕТ ПО ВРЕМЕ НА ВОЙНА

София, 8 август 1914 г.

Протокол № 34

Заседание на 8 август 1914 г.

Заседават: Председателят на Проверителния съвет на Българската Народна Банка Р. Радев и членове: Хр. Иванов и В. Аврамов

Заседанието се откри на 11 и се закри на 12 часа пр[еди] обяд.

Дневен ред

I. Обсъждане въпроса за положението на Проверителния съвет на Българската Народна Банка във време на война, а в свръзка с него и въпроса за освобождавнето от повикване в редовете на войската при една евентуална мобилизация и война председателя и секретаря на съвета – Ради Радев и Панайот Чобанов.

Сложи се на обсъждане въпросът за положението на Проверителния съвет на Българската Народна Банка в[във] военно време, а в свръзка с него – и въпросът за освобождаването от повикване в редовете на войската при една евентуална мобилизация и война председателят на съвета – Ради Радев и секретаря на същия – Панайот Чобанов.

Проверителният съвет, като взе предвид:

1. Че в[във] военно време дейността на Българската Народна Банка не се спира, още повече, че съгласно Закона за касовата служба на държавата от 1907 г., тя е натоварена да прибира приходите и извършва разходите на държавата, поради което, по силата на чл. 22, буква „в“ от Закона за устройството въоръжените сили на Българското царство, освободени са от военна служба: Директорите и Администраторите на Народната Банка и нейните клонове; а в последствие, за да се обезпечи редовното функциониране на разните банкови служби, бидоха освободени, чрез постановления на Министерския Съвет, и други чиновници при Централното Управление на Банката и нейните клонове и агентури: секретари, книговодители, агенти, касиери и пр.;

2. Че Проверителният съвет на Българската Народна Банка, като самостоятелен орган при Централното Управление на Банката, чрез който Министъра на Финансите упражнява върховен надзор върху делата на Банката (чл. 48 от Закона на последната), е неделим, в това с[и] качество, от Управителния Съвет на Банката; продължаването, следователно, дейността на банковото Централно Управление и на банковите клонове и агентури през време на война безусловно налага продължаването през това време дейността и на Проверителния съвет;

3. Че за тази цел е необходимо съветът да разполага с един наличен персонал: от председателя, двама членове и секретаря на съвета;

4. Че при вотиране на Закона за устройството на въоръжените сили, в цитирания по-горе чл. 22, буква „в“, не са могли да бъдат предвидени за освобождаване от военна служба изброените длъжностни лица от Проверителния съвет, тъй като последният е учреден по-късно от приемането на казания Закон, – именно през 1911 г.; освобождаването им, следователно, предстои да стане с постановление на Министерския Съвет, докато това, при случай, бъде уредено по законодателен път;

5. Че от лицата, които заемат днес посочените длъжности в Съвета, предстоят на

повикване в редовете на войската само председателят Ради Радев, като запасен офицер и секретарят Панайот Чобанов, като неслуживш войник; двамата членове: Хр[исто] Иванов и Васил Аврамов са освободени от повикване, поради напълнена възраст (чл. 1 от Закона за устройствота на въоръжените сили).

ЗАКЛЮЧАВА:

Да се ходатайствува пред господина Минист[ъ]ра на Финансите за освобождаването, по надлежен ред, от военна служба: председателят на Проверителният съвет на Българската Народна Банка Ради Радев и секретарят на същия съвет – Панайот Чобанов.

Председател: *Р. Радев*
Членове: *Хр. Иванов*
В. Аврамов
Секретар: *П. Чобанов*

ЦДА, ф. 285К, оп. 1, а. е. 504, л. 166 – 167. Оригинал. Машинопис.

№ 247

ПИСМО ОТ МИНИСТЪРА НА ФИНАНСИТЕ ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ ОТНОСНО ВЗЕМАНИЯТА НА БНБ ОТ НЕЙНИТЕ СТРАННИ КОРЕСПОНДЕНТИ ПО ВРЕМЕ НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

София, 3 декември 1914 г.

№ 6073

Господине Председателю,

Поради избухването на Общоевропейската война и запрещението на износа, макар и ненапълно, положението на Българската Народна Банка, чрез която изключително се извършват платежите на държавата вътре в страната и в чужбина, значително се затрудни, след като тя бе принудена да покрие една значителна част от разходите на държавата през последната освободителна война и др.

Последствието от запрещението на износа е, че с това се отне на Българската Народна Банка възможността да алиментира своята златна наличност, посредством която стават изобщо платежите на държавата в чужбина. Вследствие на това, златната наличност днес възлиза на 106.307.300 лева срещу 120.852.313 – на 7 август 1914 г. включително вземанията на Българската Народна Банка при нейните странни кореспонденти. За запазване на тази златна наличност, необходима за банкнотната емисия, Българската Народна Банка не само преустанови всякакви ремитирвания в странство за сметка на частни лица, но тя направи същото и по отношение платежите на държавата, главно, за службата по държавните дългове, разните доставки и пр. Тъй че, днес изостанали са неизплатени суми на съответните падежи както следва:

за изплащане анюитетите по Българските държавни заеми от 1902, 1904 и 1907 г.
франка 9.154.457.45
платими на Парижката и нидерландска банка;
по 4 3/4 държавен заем от 1909 г. срещу 1/14 октомврий т[ази] г.
франка 2.012.800
11.167.257.45

за изплащане част от купона по Българския държавен 4 1/2% заем от 1909 г., с настъпил вече падеж 18/1 декември т[ази] г. лири

18. 000 равни на франка платими на Шрьодер & Сие в Лондон ... 500.000

две тримесечни вноски по 5% заеми на Софийската и Варненската общини срещу падеж 1/14.XI. т[ази] г. платими на 17/30.X. т[ази] г. на Banque Hongroise de Comerce a Budapest и Berliner Handels-Gesellschaft a Berlin в[ъв] франки 587.331.25

по съкровищни бонове за разни доставки на Военното и други министерства, платими в парижки франки 4.689.310.50

Всичко франка..... 16.943.899.25

Освен тая сума, в тоя момент Държавата има да плаща на разни фирми в чужбина други 2. 335.858.05 франки за разни доставки, за която сума платежните заповеди са издадени и препратени в Българската Народна Банка, но последната не е извършила и не ще може да извърши засега превода на сумите по съображенията, изложени по-горе.

Законът за мораториума в страната, както Ви е известно, господине Председателю, не засяга паричните задължения на държавата, ето защо невъзможността за извършване платежите, споменати по-горе, както и тия, които тепърва предстоят да се извършат било за службата на Държавните и гарантираните от държавата Дългове, било по службата на министерствата, поставя Управлението на Държавните Дългове в едно твърде затруднено и неопределено положение спрямо кредиторите на държавата. Няма съмнение, че мълчаливото преустановяване на държавните платежи в чужбина, главно, за службата на Държавните Дългове, зле влияе върху държавния кредит, който още по-зле ще бъде изложен; имайки предвид предстоящите неизбежни платежи на държавата, които не ще могат да бъдат посрещнати от Управлението на Държавните Дългове, поради така създаденото положение, а именно:

1. за изплащане анюитета по 6% държавен заем от 1892 г.

франка..... 4.443.125. – платими на 16/29 декември т[ази] г.

2. за изплащане анюитета по 5% заем на Българската Земледалческа Банка от 1896 г. франка.....656.261.55, платими на 16/29 декември т[ази] г.

3. за изплащане на съкровищни бонове

през януари 1915 г. ..... 747.567.23 фр[анка]

„ март 1915 „ ..... 587.022. – „

„ май 1915 „ ..... 107.842. – „

Всичко: ..... 1.442.431.23 „

4. по службата на Държавните и на гарантираните от държавата Дългове, за първото полугодие на 1915 г. съгласно приложената таблица 21.469.836.25

всичко 28.011.654.03

Това са известните до тоя момент държавни платежи в чужбина и вероятното тяхно нарастване през първото полугодие на идущата 1915 г., не държейки сметка изобщо за платежите на страната в чужбина, произходящи от международни пощенски записи, издръжка на дипломатическия персонал и др. и главно, направените ангажименти за разни доставки на Министерството на войната и др., като санитарен материал и разни бойни припаси, каквито засега са известни кръгло за 15 милиона лева и подлежат на изплащане постепенно с извършване на доставките.

Понеже частичното отменение на запрещението на износа не указа почти никакво влияние върху търговския баланс на страната, който на 1.IX. т[ази] г. се приключва с един дефицит от 80 милиона лева кръгло (внос 202.3, износ 120.7), днес на местното парично тържище виждаме, че шанжовият курс възлиза на 30%, макар че Българската

Народна Банка да бележи курс само 14% – признак на едно чувствително обезценение банкнотите на Българската Народна Банка – с тенденция да се обезцени стойността на банкнотите още повече, предвид на разходите, които има да посреща Българската Народна Банка вътре в страната, чрез увеличение банкнотната емисия, било по редовния бюджет на държавата, било по гласуваните извънредни свръхсметни кредити, изброени в тук приложената таблица.[1]

Предвид невъзможността за сега да се намерят в чужбина извънредни средства за покриване на всички гореизброени задължения на държавата, необходимо е, по законодателен ред, да се реши щото всичките платежи, които би трябвало да стават в чужбина, да се извършват в София, в лева златни и по курс предварително уговорен между Управлението на Държавните Дългове, респективно Българската Народна Банка и кредиторите.

Като Ви долагам горното, моля Ви, господине Председателю, да сезирате почитаемия Министерски Съвет с въпроса предмет на настоящия ми доклад и за резултата да ме уведомите.

Министър: *Д. Тончев*[2]
Вярно, Началник на държавните дългове: *Д-р Т. Стоянов*

ЦДА, ф. 313 К, оп. 1, а. е. 2069, л. 1 – 2. Препис. Машинопис.

---

1. Таблиците липсват като приложение.

2. Димитър Тончев (1859 – 1937) – политически и държавен деец, юрист. Министър на правосъдието (1886, 1888 – 1891). Министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията (1899 – 1900), министър на външните работи (1899 – 1901). Съден и амнистиран през 1903 г. с Т. Иванчов и В. Хр. Радославов. Водач на Младолиберална партия. Министър на финансите (4 юли – 20 август 1913 г., 23 декември 1913 г. – 21 юни 1918 г.).

ПРЕДМЕТЕН ПОКАЗАЛЕЦ

Compagnie générale des conduites d'eau, Liege 446

Crédit foncier urbaine 574

Economist 114

Ferdinand Kessler, Markneukirche, Sachsen 277

La Société anonyme des ateliers de Construction de Hal 369

Reforme économique 114, 115, 116

Société génerale 258 – 261, 544

Union financiere de Geneve 544

„Экспедиция заготовления государственных бумаг“ 319

А

Австрийска привилегирована имперска кралска банка 544

Австрийско правителство 228

Амстердамска борса 239

Анверска борса 239, 424

„Андон С. Бояджиев & Син“ 570

Б

Багдадска железопътна линия 164

Балканска банка 336, 398

Банк ентернасионал дьо Пари (*Banque Internationale de Paris*) 182, 431

Банк дьо Франс *(Banque de France, Banque Francaise)* 242, *363, 501*

Безименно акционерно дружество по постройката на Варненското пристанище 446

Берлинер Ханделсгезелшафт (*Berliner Handelsgezelschaft*) 226

„Б. Раданов & Сие от София“ 402

Букурещка банка „Мармарош Бланк и Сие“ 199, 574

Българска земеделска банка 31, 33, 43, 48, 69, 76, 129, 285, 394, 485

Българска академия на науките 96, 414

Българска генерална банка 54

Българска народна банка 23, 24, 29, 30, 31, 32 – 40 – 53, 55 – 65, 67 – 82, 85, 86, 92, 96, 97, 100 – 105, 106, 108, 109, 111, 113, 117 – 119, 120, 124, 121, 129, 130 – 132, 134 – 169, 179, 180, 183 – 189, 192, 193, 195 – 198, 201 – 206, 209 – 214, 217 – 222, 225, 227, 231 – 235, 237 – 250, 253 – 262, 267, 269, 271, 272, 275, 276, 279 – 284, 286 – 295, 296, 299, 301,303, 304, 307, 308, 309, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 321, 322, 323, 324, 327, 329, 330, 331, 332, 333, 335, 337, 338, 339, 341, 342, 344, 345, 346, x347, 350, 351, 353, 356, 358, 359, 360, 362, 364, 365, 366, 368, 369, 373, 374, 375, 378, 379, 380, 382, 384, 386, 390, 391, 392, 393, 396, 397, 398, 403, 404, 405, 411, 412, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 421, 423, 424, 425, 426, 431, 432, 433, 437, 438, 439, 440, 442, 445, 446, 448, 449, 450, 457, 458, 459, 460, 464 – 467, 468, 474, 476, 478, 480, 481, 482, 483, 484, 487 – 489, 492, 493, 494, 496, 497, 499, 500, 502, 503, 505, 509, 510, 511, 514, 520 – 549

Българска централна кооперативна банка 69, 129, 238, 279

Български държавен заем 485

6-процентен от 1892 г. 542

5-процентен от 1902 г. 537

5-процентен от 1904 г. 537

4 и 1/2-процентен от 1907 г. 537

4 и 1/2-процентен от 1909 г. 516, 518, 519, 522

Български държавни фондове 213

Български камбиален синдикат 229, 256 – 257, 259, 262, 264, 341 – 349, 424

Българско търговско параходно

дружество 416

В

Варненска градска община 446

Винер банкферайн (*Wiener Bank-Verein*) 182, 201,226, 240, 520

Винер цайтунг (*Wiener Zeitung*) 228, 234

Вносно-износна банка 396

Военно министерство 394, 443

Върховна сметна палата 36,184

Г

Германска национална банка (*National Bank fuer Deutschland)* 544, *501*

Главна дирекция на пощите, телеграфите и телефоните 163

Государственый банк 44

„Г. Хр. Цинцарски & Синове“, Ихтиман 396, 397, 398

Д

Дружество „Струг“ 408

Дармщатер банк (*Darmschtaterbank*) 509

Дирекция на статистиката 117, 121, 292

Дисконто гезелшафт, Берлин (*Diskonto Gesellschaft*) 240, 520, 546

Дойче ферайнсбанк (*Deutsche Vereins-Bank*) 182

Дойчебанк, Берлин (*Deutschebank*) 51, 54, 209, 222, 226, 240, 520

Дрезднербанк (*Dresdnerbank*) 51, 209, 222

Дружество „Труд“ 423

Дружество „Роман – Шумен“ 423

Държава 36, 49, 50, 52, 53, 54, 61

Държавна банка на Русия 494

Държавно съкровище 32, 34, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 60, 61, 68, 69, 71, 78, 122,166,185, 197, 198, 201, 202, 205, 206, 148

Ж

„Жак Гунцбург & Со“ 254

З

Закон за Българската народна банка 67

Застрахователно дружество „Балкан“ 427

Застрахователно дружество „България“ 269, 427

И

„Ив. И. Попов & Сие“ 418

Източни железници 172, 552

Източнорумелийски дълг 511

Императорска кралска привилегирована генерална търговска банка 226, 233, 235

Имперска отоманска банка 544

Индустриален съюз 55

К

Ке д'Орсе 510

Керамическо дружество „Изида“ 434

Кожухарско дружество 40

Комерцбанк (*Komerzbank*), Будапеща 240, 520

Консорциум за 4 и 1/2-процентен държавен заем в злато 522

„Контоар насионал д'есконт де Пари“ 258, 261, 539

„Контония“, Париж 240, 244, 520

„Креди Лионе“ (*Crédit Lyonnais)* 244, 500, 534*, 209*

„Креди Мобилие“ (*Crédit Mobilier)* 500

Креди франсе (*Crédit Francais)* 247

„Кредитанщалт“ (*Credit Anstal)* 201, *241*

Кредитна банка 398

Л

„Леви Фридман & Син“ 378

Лендербанк (*Laenderbank*) 182, 240, 509, 520

„Луи Драйфус & Сие“ 242, 245

М

Министерски съвет 32, 69, 71, 227, 231, 262, 269, 270, 326

Министерство на общите сгради, пътищата и съобщенията 443, 453

Министерство на правосъдието 178

Министерство на финансите 30, 36, 49, 57, 85, 105, 111, 141, 147, 148, 150, 151, 154, 155, 172, 173, 183, 206, 209, 222, 245, 249, 250, 262, 267, 270, 271, 298, 317, 318, 328, 333, 383, 474

Министър на войната 445

Министър на външните работи и изповеданията 258, 444, 260

Министър на вътрешните работи 445

Министър на земеделието и търговията 57

Министър на народното просвещение 445

Министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията 279, 444

Министър на правосъдието 96, 103, 111, 445

Министър на търговията и земеделието 445

Министър на финансите 31 – 36, 38, 45, 49, 56 – 61, 63, 67, 70,71, 84, 85, 96, 103, 105, 117, 119, 140 – 143, 147 – 149, 151, 164, 166, 167, 171 – 175, 183, 186, 205, 206, 209, 213, 220, 227, 246, 250, 255, 258, 259, 272, 275, 278, 308, 316, 317, 320, 321, 323, 325, 371, 376, 445

Мителдойче кредитбанк (*Mitteldeutsche Kreditbank*) 182

Н

Народно събрание 31, 34, 37, 49, 55, 59, 62, 68, 70, 186, 227, 228, 231, 248, 270, 316

Новопазарска железопътна линия 164

О

Области 51, 54

Общини 35, 36, 44, 51, 54, 77, 123, 149, 162, 164, 165, 171, 193, 217, 219, 220, 222, 233, 235, 237, 248, 249, 370, 371

Одринска градска община 562

Окръжия 35, 44, 77, 123, 149, 162, 164, 165, 171, 193, 209 – 211, 217, 220, 222, 233, 249, 370, 371

Османска империя 164

П

Парижка борса 253

Парижка и нидерландска банка („Париба“, *Banque de Paris et des Pays-Bas*) 54, 182, 214, 226, 544, 492

Парижка финансова група 251

Пестер унгарише комерсиал банк 226,258

Пловдивска градска община 436

Пощенска спестовна каса 34, 45

Правителство 53

Първо българско анонимно акционерно кожарско дружество 352

Първо българско анонимно дружество за книжно-мукавяно производство 408

Р

Романска банка 574

Румънска ипотекарна банка 574

Румънска народна банка 573

Руско-азиатска банка, Петербург 473

Руско-китайска банка 319

С

„Св. Крал Стефан“ 373

Сметна палата 49

Сосиете сентрал дьо банк дьо прованс 254 – 261, 338

Софийска банка 396

Софийска търговска камара 39

Софийска търговско-индустриална камара 40

Софийски апелативен съд 176

Софийско тържище 361

Сп. „Светлина“ 282

Сп. „Съвременно изкуство“ 279

Сп. „Художник“ 282

Сръбска народна банка 560

Стара България 307

Съюз на българските индустриалци 39, 40, 55

Т

„Талман & Со“ 247, 254

Търговска банка 234, 235, 255, 279, 398

Търговско-индустриална камара 84

Търговско-индустриални камари 31, 33

Търговско-ипотекарна банка 260

Ф

Феркерсбанк, Виена (К. К. Р. Алгемайне Феркерсбанк) 226, 227,231, 232, 234, 238 – 240, 250, 520

Финансова къща „Шрьодер“, Лондон 509

Френска търговско-индустриална банка 544

Френско-българска ипотекарна банка 54

Фонд на българската централна кооперативна банка 458

Х

Художествено-индустриално училище 463

Ц

Цариградско парично тържище 550

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ

Anjel 112
Beayron 112
De Foville 112, 115
Gompertz 544
Juglar Cleman 112, 113, 167
Kessler, Ferdinand 277
Lauerbeck 112, 114
Spallare 112
Taller, E. 153
Wertheim 544

А

Аврамов, В. 154, 156, 581, 583
Адлер 314, 316
Алтимирски, Н. 309
Анастасов, Г. П. 309
Ангелов, И. 309
Анибал 512
Апостолов, Щилиян 453
Арнаудов, Т. С. 268
Атанасов, Дим. 394
Атанасов, Ив. 270

Б

Баджов, Стефан 463
Бакалов, Х. Ю. 67, 69, 72, 145, 146, 151, 157, 183, 187, 245, 246, 247, 250, 328, 342, 411, 414, 465 – 468, 554, 556
Балашев, Владимир 288
Балкански, Асен 299, 301
Башулков, К. 332, 345, 418, 420
Бирер, Мориц 423
Богети 536
Боев, Бончо 80, 208, **209**, 211, 271, 272, 320 – 322, 358, 359, 436, 440 – 442
Божилов, Янко 396
Божинов, Илия 306
Бойчев, Цв. 396
Борис Търновски, княз 472
Бочев, Юр. 396
Бояджиев, Георги 285
Бракалов, Ив. Н. 351 – 357, 422, 423, 497 – 499
Брок, Филип 233
Брох, Ф. 231
Буске, Жорж 24, 48, 49, **54**, 494
Бъклови, К. 557

В

Вазов, Георги, генерал **562**
Вайс, Филип 258
Вакаро, К. **431**, 432
Вангелов, П. 309
Велев, П. 396
Велчев, И. 309
Веселинов, И. 309
Вълчев, Ж. Н. 29, 318, 320, 350, 351, 353, 355 – 357, 422, 433 – 436, 440, 497, 499
Вълчев, И. 309

Г

Гарванов, Н. 309
Гатев, А. 306
Генадиев, Никола 253, **263**, 497
Генадиев, П. 258, 309
Гендович, Хр. 309
Генков, Г. 309
Георгиев, Г. Н. 285
Георгиев, Ив. 569
Георгиев, Н., д-р 309
Георгиев, Т. 309
Гешов, Иван Евстр. 466
Гешов, Ив. Ст. 552
Гигов, Бояджиев 570
Гигов, Г. Хр. 570
Голев, Н. К. 309

Господинов, Христо 172, 176, 323, 335, 448, 449
Грамполов, В. 270
Грозев, Ив. 394
Губиделников, Георги 347
Гудев, Илия 453
Гуинер 500
Гунцбург, Жак 251
Гуцев, Дим. 396
Гълъбаров, П. 396

Д

Д'Антен 510
Дамянов, Б. 282
Данев, Стоян 269, 270
Данов, Христо Г. **355**
Даскалов, Кр. 145, 146, 172, 176, 183,187, 151, 406, 411, 561
Деветаков, Милан 306
Дечев, Ю. 309
Димитриев 396
Димитров, Х. Х. 309
Димов, Г. 309
Добриновски, В. 172
Добровича 300
Дойчинов, С. 309
Дондуков-Корсаков 49
Доризон 258
Досев, К. 309
Дьо Селв 529
Дюстабанов, Цанко В. 390

Е

Едуард VII 164
Ерентал, Алоис 509, **510**

Ж

Жунглар, Клемант 167

З

Занков, Х. Г. 279, 309
Златарев, М. 468
Златин, Ив. П. 408
Зографов, Петър 300, 301
Золотович, В. 29, 318, 320, 350, 351, 353, 355 – 357, 422, 426, 433 – 437, 439

И

Ибраимов, Етхен Рухи Ю. 309
Иванов, Ив. 422
Иванов, Ив. А. 269, 270
Иванов, Хр. 145, 146, 151, 154, 156 157, 172, 183, 270, 306 – 308, 326, 328, 344, 414, 415, 563, 566, 581, 583
Иванов, Юрдан 270 – 271, 306, 321, 322, 436, 440, 462 – 464
Иванови и Тодорови, братя 434
Изволски, Александър **510**
Изворов, Паско 423
Израел, Юда Б. 396
Икономов, Янко 292
Имаретски, П. 396
Ичев, Н. 396

Й

Йонов, Димитър С. 423
Йонов, Йор. 309
Йосиф I, екзарх, 300, **302**, 442

К

Кабакчиев, Г. 427
Калпакчиев, Хр. Юр. 408
Калчев, К. Х. 309
Калчев, Н. С. 309
Каравелов, П. 351
Карагьозов, Кръстьо 81, 84, 102,104, 119, 124, 159, 208 – 211, 213, 225, 238, 241, 243 – 245, 275,276, 278, 279, 289, 290, 291, 293, 294, 442
Караджов, Стефан 29, 315, 318, 320, 350 – 357, 422 – 426, 433 – 436, 497, 499
Каракашев, Б. 309
Каралеев, М. 309

Карастоянов, Ив. А. 281, **282**
Карп, Л. 574
Кацаров, Ив. 154, 156, 157, 256, 261, 341, 337, 340, 344, 345, 347, 349, 416, 417, 569, 571
Керсновски 319
Кирков, Г. Я. 320
Киров, А. П. 309
Ковачев, М. 309
Козаров, Р. 309
Кознички, В. 441
Колев, Ю. 285
Константинов, М. 306
Корнфелд, Емануил 233
Костов, И. М. 309
Крушков, А. 309
Кръстанов, Н. 309
Кръстев, Тодор 111
Кузев, К. 80, 81, 84, 271, 272, 320, – 322, 359 – 361, 436, 440 – 443
Кулов, Хр. 81, 84
Кунов, Хр. 208, 209 – 211, 271, 272, 320 – 322, 358, 359, 436, 440 – 443
Куранда 509
Кънчев 325
Кьорчев, Д. 309

Л

Левандовски 258
Леонардич, Ф. 396
Лефчийски, братя 396
Липанов 294
Лиячев, Бохор 396
Лост, Жан 247
Ляпчев, Андрей **56**, 177

М

М., Г. 117
Маджунков, Д. 309
Майер 231
Майореско 574
Малинов, Александър **445**, 512, 552
Манолов, П. 293
Манушев, А. 270
Маргиломан 572
Маринович, Ив. К. 205, 245, 246, 247, 250, 256, 261, 307, 308, 326, 328 – 332, 337, 340 – 342, 344, 345, 347, 349, 414 – 416, 418, 420, 466 – 468, 474, 476, 480, 483, 485, 554, 556 – 558, 561, 563, 569, 571
Маричов, Киро 279
Марков, Кръстю 396
Марчев, Н. 309
Матакиев, Я. Д. 309
Мей, Ернест 497
Мехмедов, Х. Сали 309
Мехмедов, Х. Съдка 309
Минински, Цело 396
Мирчев, Т. 293
Митев, Андрея Х. 421
Михаилов, М. 29, 81, 84, 208, 209 – 211, 238, 271, 272, 318, 320 – 323, 350 – 357, 359, 361, 362, 422 – 426, 433 – 436, 437, 440 – 443, 497 – 499
Михаилов, Пею 301
Момчилов, И., д-р 309
Мордохай, братя 396
Море, Едмон 492, 496
Мутафов, Крум 39, 41, 48, 55, 56, 67, 69, 71, 96, 102, 103, 111, 117, 119, 124, 143, 156, 165, 166, 171, 211, 212, 213, 217, 220, 225, 232, 235, 243 – 245, 275 – 295
Муткуров, Сава 351, 352
Мушанов, Никола **445**

Н

Найвирт, Рихард 423
Найденов, Гр. 394
Начев, Н. Д. 309
Нейов, Ю., д-р 309

Немски, С. 309
Ненчев, Н. 309
Николаев, Данаил **445**
Николаев, Найден 29, 39, 41, 48, 55, 56, 67, 69, 71, 81, 84, 96, 102 – 104, 111, 117, 119, 124, 143, 145, 152, 154, 159, 165, 166, 208, 244, 259, 318, 320, 341,
Николай II 164
Николов, К. 309
Николов, Тодор 39, 41, 48, 55, 56, 67, 69, 72, 96, 102, 103, 104, 111, 117, 119, 124, 143, 152, 154, 159, 165, 166, 205, 211, 213, 217, 220, 225, 232, 238, 239, 240, 243, 244, 245 – 247, 256, 261, 275 – 279, 281 – 290, 293, 294, 341, 344

О

Облаков, Н. 309

П

Палеолог, Морис 54, **505**
Панайотов, К. 309
Панайотов, П. 309
Паприков, Стефан **445**, 524
Паша, М. 309
Паяков, Лазар **31**, 207, 271, 526
Пенков, К. 309
Пети, Казамир 257
Петков, Е. 309
Пишон 505
Поарие 258
Попов, Георги 2, 39, 41, 48, 55, 56, 67, 69, 72, 96, 102 – 104, 111, 117, 119, 124, 143, 159, 165, 166, 211, 213, 217, 220, 225, 238, 239, 241 – 247, 250, 256, 261, 277, 278, 279, 281 – 295, 341
Попов, И. Г. 309
Попов, И. Т. 309
Попов, Ив. И. 420
Попов, Кр. 323
Попов, Х. Г. 309
Проданов, Т. 309

Р

Радев, А. П. 493
Радев, Александър, д-р **493**
Радев, Р. В. 309
Радев, Ради 330 – 332, 582
Радев, Симеон **576**
Радев, Юрдан 268
Райнов, Желязко 299
Ранков, К. 309
Рашев, Ю. 309
Рено, Луи 526
Робев, В. 96

С

Савов, Светослав 301
Салабашев, Иван **96**, 102, 119, 227, 503, 507
Самоковлиев, В. 280
Сарафов, Михаил 158, 269, 270
Серафимов К. 437, 439
Симеонов, Д. 306
Симеонов, Ф., д-р 309
Симеонов, Ст. 424, 426
Славчев, М. Н. 305
Сотиров, П. 396
Стамболов, Стефан 351, 352
Стамболова, Поликсени С. 351
Станчов, Димитър **505**, 506
Стефанов, Дим. Х. 453
Стойчев, Н., д-р 309
Стоков, П. 205, 330, 418, 420, 581, 582
Стоянов, Божан 423
Стоянов, И. Д. 423
Стоянов, Никола **238**
Стоянов, Ст. 396
Стоянов, Т., д-р 585
Стоянови, Хр. и Дим. 394
Странски, Никола И. 350, 351

Т

Табаков, П. 309
Такев, Михаил **267**
Талман 254
Тасев, В. 306
Тенев 492
Теодоров 532
Тефик паша 552
Тончев, Димитър **585**
Торньов, Антон **291**
Торс, Ж. 496
Тошков, Д. П. 309
Трифонов, Стефан 423
Тричков, С. 172
Тюретини 176, **542**

Ф

Фанта 497
Фердинанд I, български цар 85, 96, 105, 111, 117, 119, 269, 271, 313, 314, 316
Фингов, Георги **279**, 291
Фон Хоенберг, София 578
Франц Фердинанд 578
Фридман, Леви 378
Фридман, Шуле 380

Х

Хаджи Шукриев, Х. Сафет 309
Халтъков 306
Хлебаров, Юр. 396
Хранов, Н. 309

Ц

Цанев, Гани 245, 246, 247, 250, 256, 261, 281, 282, 299, 307, 308, 326, 328, 329, 337, 340 – 342, 344, 345, 414 – 416, 468, 483, 485, 554, 556 – 558, 561, 569, 571
Цветков, Тома 396
Цолов, Ив. 396
Цонев, А. 281
Цонев, Ив. А. 217, 220, 242, 293, 374, 376 378, 380, 426, 427

Ч

Чакалов, Христо 39, **41**, 48, 55, 67, 68, 69, 71, 81, 84, 96, 102, 104, 111, 117, 119, 124, 143, 145, 152, 154, 159, 165, 166, 171, 178, 205, 210, 211, 213, 214, 217, 220, 225, 232, 238 – 247, 250, 256, 261, 271, 275 – 290, 341, 344
Чалъков, Н. 437, 440
Червенаков, Петко 270
Чернев, А. 309
Чернопеев, Х. 309
Чобанов, Панайот 582
Чолаков, Петър 41, 48, 55, 56, 69, 72, 102, 103, 111, 117, 119, 124, 244, 341, 344, 401
Чорбаджиев, П. 309

Ш

Шарло, Марсел **542**
Шейтанов, Георги 301
Шеризе **524**
Шишков, Н. 309
Шойлеков, Генко 393, 395

Ю

Ючурмански, Б., д-р 309

Я

Яковчев, Е. 396
Янков, Х. 309

ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ

Sachsen, Германия 277

А

Австрия 153, 234, 479, 508
Австро-Унгария 164, 231, 250
Азия 164
Айтос 553
Америка 164
Амстердам 239, 544
Анверс 239
Англия 164, 508
Анхиало 553, 554
Асеновград 554
Атон 382

Б

Бяла Слатина 554
Балканите 164
Балчик 335, 553
Белгия 153
Белград 355, 578
Белово 40
Берлин 51, 54, 57, 210, 225, 226, 243, 249, 544, 577
Близкия изток 164
Борисовград 553
Босилеград 398
Босна 164, 510
Ботевград 554
Брюксел 110, 243, 544
Будапеща 225, 226, 355
Бургас 335, 361, 553
България 54, 69, 85, 144, 166, 172, 205, 227, 234, 235, 238, 253, 544

В

Варна 169, 171, 335, 553
Василико 333
Видин 471, 554
Виена 51, 96, 170, 172, 201, 225, 226, 227, 234, 239, 240, 243, 249, 355, 544

Г

Габрово 390
Германия 153, 469, 508
Горна Оряховица 422
Горна Джумая 333
Горна Оряховица 424
Гърция 550
Гюмюрджина 333

Д

Даръ дере 333
Деде Агач 333
Добрич 554
Добруджа 199, 572
Дупница 553
Дуранкулак 351
Дьовлен 333

Е

Евксиноград 313
Европа 164, 284
Египет 271
Егри дере 333

Ж

Женева 41, 544

И

Ивайло, Пловдивско 41
Източна Румелия 511
Испания 153
Италия 153
Ихтиман 285, 396, 398

К

Кара Агач 553
Каварна 553
Казанлък 553

Кара Агач 554
Карлово 553
Карлсбад 448
Карнобат 453, 553
Кнежа 554
Костенец 398
Котел 454
Кричим 119
Ксанти 333
Кула 569
Кула Касапли 40, 41
Куртбунар 554
Кушу-кавак 333
Кърджали 333
Кюстендил 500, 553

Л

Левски 554
Лом 554
Лондон 241, 243, 249, 544

М

Македония 330, 394
Малко Търново 333
Мездра 398, 471
Мелник 333
Мехомия 333
Москва 209

Н

Неврокоп 333
Никопол 554
Ниш 325
Нова Загора 422, 424, 553

О

Орта-кьой 333
Орхание 553, 554
Оряхово 554

П

Палестина 353
Панагюрище 553
Париж 31, 41, 57, 181, 209, 225, 240, 242, 243, 244, 247, 249, 250, 254, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 336, 506, 508, 513, 544
Пашмакли 333
Петербург 170, 320, 473
Петрич 333
Пещера 553
Пловдив 355, 361, 424, 553
Поморие 554

Р

Радомир 500
Ревал 164
Румъния 69, 202
Русе 269, 361, 422, 424, 554
Русия 44, 164, 511

С

Самоков 398
Свилен 333
Свищов 554
Северна България 553
Силистра 554
Симеоновград 554
Сливен 452, 553
Солун 247
София 24, 29, 30, 32, 37, 39, 40, 41, 45, 50, 54, 55, 56, 57, 62, 67, 73, 81, 85, 96, 102, 105, 108, 109, 110, 111, 117, 119, 124, 145, 146, 152, 154, 158, 159, 163, 165, 167, 172, 183, 176, 183, 206, 209, 210, 211, 214, 231, 234, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 255, 256, 261, 262, 267, 269, 270, 271, 272, 275, 277, 278, 279, 281, 282, 284, 286, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 294, 295, 299, 303, 304, 307, 308, 310, 313, 314, 316, 317, 318, 320, 322, 323, 328, 330, 332, 335, 336, 337, 341, 342, 344, 345, 347, 350, 351, 352, 353, 356, 357, 358, 359, 360, 363, 365, 368, 369, 373, 378, 380, 382, 383, 386, 390, 391, 392, 393, 396, 397,

403, 404, 405, 411, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 421, 423, 425, 426, 431, 432, 433, 440, 442, 445, 446, 448, 450, 454, 456, 460, 464, 465, 468, 474, 476, 483, 489, 492, 493, 494, 495, 497, 499, 500, 507, 509, 514, 549, 550, 554

Софлу 333

Стара Загора 553

Станимака 553, 554

Струмица 333

Сърбия 325, 353, 556

Т

Татар Пазарджик 553

Татар Сеймен 553, 554

Тервел 554

Триест 241, 257

Трявна 500

Турция 64, 172, 271, 272, 550

Тутракан 554

Търново 41, 422, 424, 500

Ф

Франция 54, 115, 153, 249, 250, 255, 257, 259, 262, 473, 508

Х

Хага 544

Харманли 553

Хасково 553

Херцеговина 164, 510

Холандия 153

Ц

Цариград 31, 271, 272, 358

Цюрих 57

Ч

Чирпан 422, 424, 553

Ш

Шабла 351

Я

Ямбол 453, 553

РЕЧНИК

на често срещаните понятия

ажио (ит. – aggio) – разлика в повече (свръхстойност) на действителната над номиналната стойност при обмяна на монети, банкноти и ценни книжа.

ал пари (ит.– al pari) – равенство между пазарната и номиналната стойност на книжните пари или ценности.

амортизация (фр. – amortisation) – постепенно погасяване на главницата на заем или дълг.

вексел (нем. – wechsell) – запис на заповед; полица.

даждия – данъци.

джирант – лице, което прехвърля полица на друго лице.

дивидент – част от печалбата, която по решение на общото събрание на акционерите е предназначена за разпределяне между тях.

камбио (ит. – cambio) – полици, чекове, купони, банкноти и други ценни книжа в чуждестранна валута, платими в други държави, а продавани на местния пазар.

коносамент (фр. – connaissement) – удостоверение, декларация с опис на стоки, натоварени на един кораб; товарителница. Смята се за ценна книга на заповед, която може да се прехвърля чрез джиро.

креанса (фр. – créance) – парично вземане.

опция (лат. – optio) – право на избор на банката емитент за закупуване част от облигациите от даден заем при определен срок и по определен цесионен курс.

седант (фр. – sédant) – лице, което отстъпва, предоставя полица на друго лице, за да я инкасира на падежа.

сконто (ит. – sconto) – отстъпка, отбив от номиналната стойност на ценна книга, изплатена преди срока.

сток (англ. – stock) – запас; наличност.

титри (фр. – titre) – облигации; ценни книжа.

трансакция, транзакция – сделка.

ферм (фр. – fèrme) – в борсовия език това, което има окончателен характер.

чек (фр. – cheque) – писмено нареждане до банката да изплати на предявителя означена в него сума за сметка на подписалия го, който има текуща сметка в банката.

ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

СБОРНИК ДОКУМЕНТИ

ТОМ ВТОРИ

1901 – 1914 г.

Първо издание

Набор Здравка Стоянова
Предпечатна подготовка Мирослава Карпузова, отдел „Печатни издания“
Българска народна банка

Формат 1/16/70 × 100
Обем 37.5 п. к.

Печатница на БНБ

Вторият том с архивни свидетелства **„БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА. СБОРНИК ДОКУМЕНТИ, 1901 – 1914 г.“** продължава започнатото през 1998 г. „отваряне“ на документалното наследство на една от основните икономически институции в страната. Целта на това издание, както и на предстоящите томове, е да възстанови възможно най-представителната картина на многоплановото историческо битие на българската централна банка.

Настоящият сборник отразява един особено динамичен период в българското стопанство и в развитието на БНБ. Неговото начало съвпада с най-дълбоката финансова криза, разтърсила страната след Освобождението. По-нататък периодът включва забележителната икономическа стабилизация, свързана с големия външен заем от 1902 г. Епилогът е белязан от балканските войни и многопосочните им икономически последици.

През тези години дейността на БНБ се разгръща в триединството ѝ на емисионна, камбиална и кредитна институция. Във всяка една от тези области тя достига апогея в своето ранно развитие, като същевременно залага редица решения, които много скоро след това оказват крайно негативно отражение върху българското стопанско развитие.

Съществена част от документите, поместени в сборника, произхожда от архивните фондове на БНБ. Редица документи са от други държавни институции – Министерството на финансите, Народното събрание, Министерския съвет и пр. Представени са и документи, съхранявани в лични фондове, както и в архива на френската Banque de Paris et des Pays-Bas.